

Collegii Societ. Jesu Monachij 1740.

Sanctissimo Patri ac Domino Noſtro

CLEMENTI XII.

PONT. OPT. MAX.

RECTÆ FIDEI

CARDINES

ET

RECTA FIDES

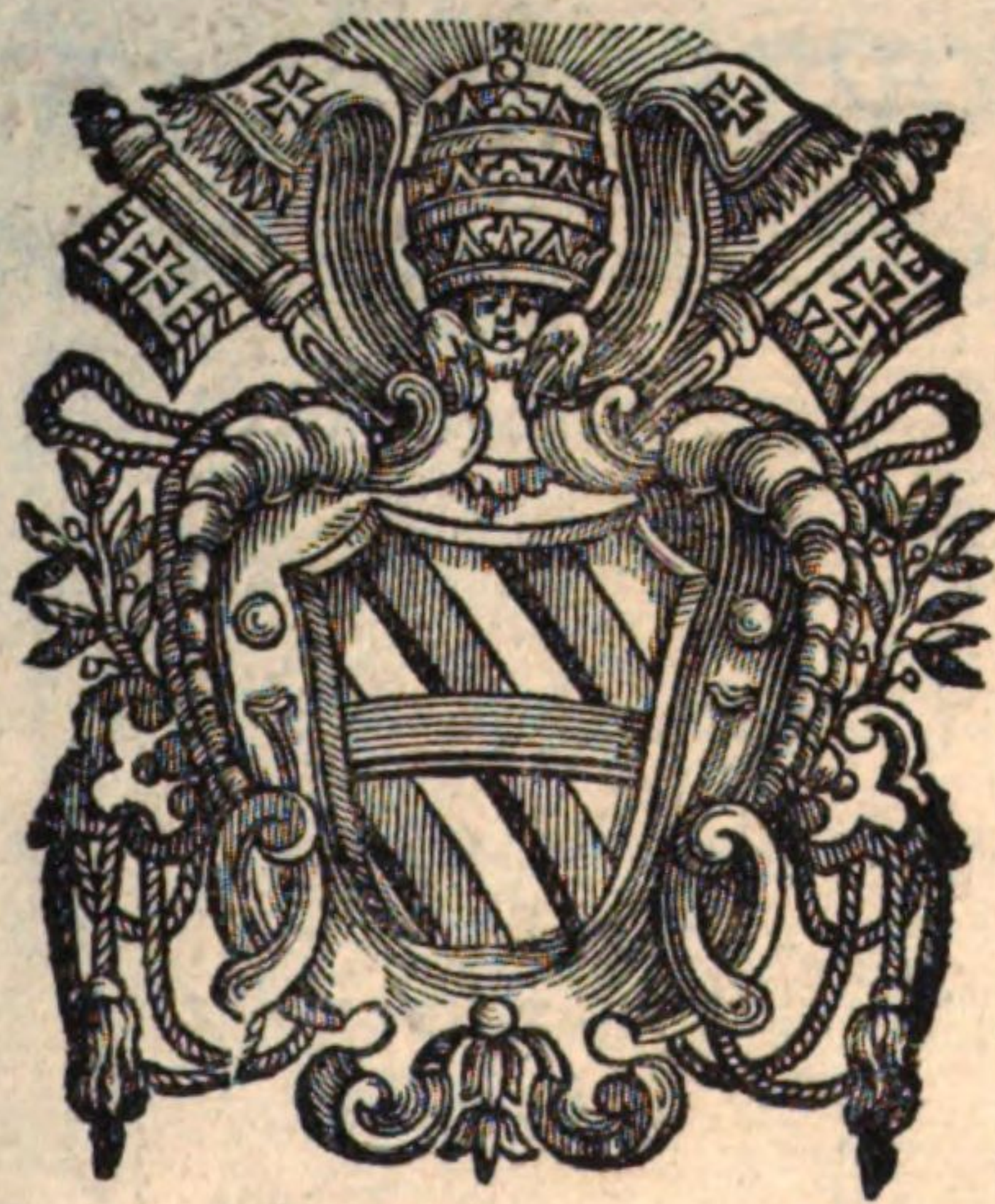
AUCTORE

D. FORTUNATO VENERIO

Presbytero Congregationis C.R. S. Pauli Barnabita &c.

Dogmatico-Scholasticarum Quæſtionum

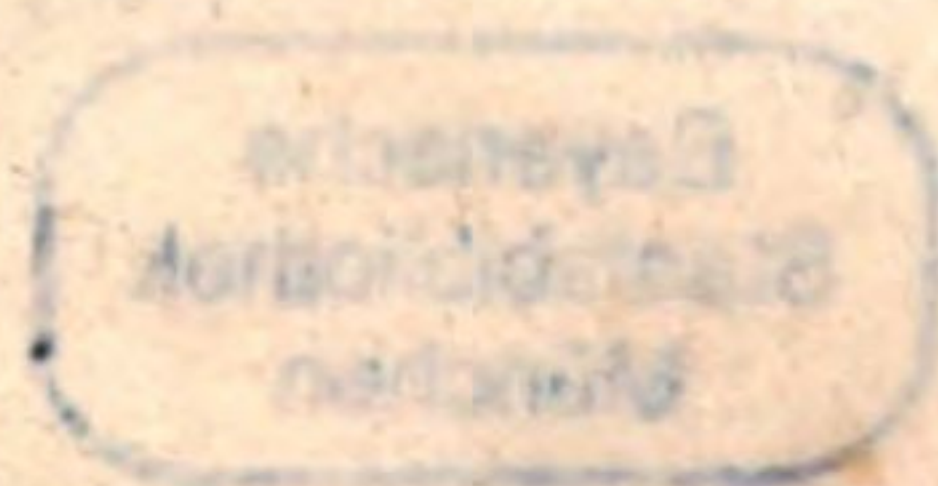
T O M U S I.

R O M Æ

Typis Antonii de Rubeis apud Pantheon in via Seminarii Romani. MDCCXXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU.

Collegii Societ. Jesu. Monasterii 1740.

RECTA FIDES
ET
CARDINES
RECTA FIDES
PONT. OPT. MAX.
CEMENTI

D. FORTUNATO VENERIO
Presbytero Congregationis C.R. S. Pauli Barnabae &c.
Doctore Scholae in Theologia
T O M U S I

R O M A

Typis Antonii de F. in aed. S. Pauli in Urbe

222

Sanctissimo Patri & Domino Nostro
CLEMENTI XII.

PONT. OPT. MAX.

Omnem felicitatem.

FORTUNATUS VENERIO PRESBYTER BARNABITA

CONGREGATIONIS CLER. REG. S. PAULI.

*I quid in me est BEATISSIME PATER vel
animi, vel ingenii, quod certe mini-
mum sentio, illud in divinarum rerum contemplatione,
atque eorum, quæ ad Catholicam Fidem, vel ab ho-*

stium injuriis vindicandam, vel in sui robore magis magisque firmandam conferunt, totis esse viribus exercendum ipsa fidei dignitas postulat, & mihi ferme a natura inditum desiderium compellit. Hoc me in Theologicarum dissertationum studio exercitioque non brevi, ut verum fatear, tempore diversatum postremis hisce diebus tanta spe, fiduciaque erexit, ut tandem, quod domesticos inter parietes, publicasque academias auditoribus meis voce tradideram, litteris expressum omnium oculis, mentibusque demandarem, non ea quidem ductus opinione, qua inanem mihi gloriolam, a qua summopere abhorreo, compararem, sed ut insanorum hominum errores refellerem, piorum vero laboribus studiisque adjumentum præberem; ea immo fuit studiorum meorum ratio, ea trepidans de me ipso sententia, ut nihil, quod meum esset, publicam in lucem prodiret, si eximii alicujus Viri nomine insignitum, ejusdemque auctoritate, quodammodo firmatum, probatumque non esset. Arduum sane opus mihi proposueram; atque ut assequerer, quod in votis erat, quo me verterem ignorabam. Verum dum in Te Pontificem Optimum Maximum tuamque clementiam, quam quidem nomine, magis tamen explicas opere, oculos animumque converti, summa alacritate, validoque demissæ mentis levamine rem mihi feliciter peractam esse perspexi. Cui enim Theologica studia, præsertim ea, quæ ad Petri Romanæque Ecclesiæ fidem, Primatum, veritatemque inconcussam pertinent, quæ Scripturarum, Traditionum, Conciliorumque auctoritatem expendunt; quam Tibi, quem sibi Christus Vicarium constituit, quem Spiritus Sancti sapientia instruit, quem virtutum omnium ornatus condecorat, devovenda? Hæc certe prudentum, proborumque hominum mentibus luce clariora. Quibus si adderem eximium illud augendæ Catholicæ Religionis studium Tuum, quo

Et Congregationi, cui ejusdem propagandæ cura commissæ est, plurima millia aurea erogasti, Et Collegium, quod in Urbe Neapolitana, instruendis græcis, atque a schismatis periculo removendis, tuis sumptibus a fundamentis extrui, pinguibusque redditibus collatis eternum servari voluisti, nihil certe ad rem meam addi posse videretur.

At si quis talis esset, ut plerique solent, qui in studiorum suorum præsidium maximum in humanâ Republicâ Virum eligendum censeret, quid in Te exoptandum, quod summopere non effulgeat? Quid expectandum, quod maxime non delectet? Nihil de spectatissimæ antiquitatis monumentis excipiam; Nihil de Tuorum progenitorum rebus, Et belli, Et pacis præclarissime gestis producam; nihil de Patriæ utilitate comparata, de gloria adaucta recensebo; nihil denique, quod tamen summis laudibus attollendum, de Viris insignibus, quos cælo, Et sanctitati nobilissima CORSINORUM prosapia peperit; proferam in conspectum. Habes in Te ipso, quo numeris omnibus te spectabilem reddis, nec alieno indiges fulgore, ut nitidissimos virtutum tuarum radios quocunque terrarum summa omnium admiratione nullo unquam tempore desitura diffundas, ita ut quantum cæteris rebus tempus detrabere, ac minuere solet, tantum Tibi gloriæ incrementum sit allaturum; quis enim in publica tranquillitate annis etiam infensissimis servanda Te vigilantior; quis in pauperum inopia erigenda Te liberalior? Quis in artium scientiarumque academiis promovendis, excitandis augendisque Te studiosior? Te in prosperis temperantior, Te nemo fortior in adversis. Jamjam commercium Pontificiæ ditioni mentis tuæ solertia tuarumque opum effusione Terra Marique, Anconitano portu ferme absoluto, restitutum conspiciamus. Jamjam Urbem ope tuâ ita auctam amplissimisque
edifi-

edificiis ornatam videmus, ut insigniorem antiqua recens Roma se præbeat, plusque ipsi contulerit unius CLEMENTIS XII. pietas, ac magnanimitas, quam suorum Cæsarum potentia, ac majestas. Publicas vias, plateas, fontes, palatia, collegia, claustra, templa spectemus, quotquot occurrent, tot maxime munificentie tue clarissima testimonia; illud vero præsertim, quod in Basilicæ Lateranensis eximia facie pretiosoque vestibulo a fundamentis extructis omnibus nationibus portentum videbitur; quare de Te dicam, id a Te uno opere completum esse, quod proculdubio aut posterorum fide percipi nequaquam poterit, aut multorum Principum ere vix fieri posse decessores Tui frequentius cogitaverint, & votis irritis exoptaverint. Sed quod summum est, ac pene divinum; cum de Te gesta Tua tam præclare sentiant, ac loquantur; ut nemo Te virtutibus collatisque beneficiis excelluerit, Modestia Tua teipsum excedas. Hec ea est, quæ minima ex iis, quæ in Te maxima, ac ferme innumera sunt, mihi dicenti silentium indicit, & me Sanctissimis Tuis pedibus provolutum opus hoc meum, qualecumque sit, supremæ majestati tue humillime sacrum facere, vix pro clementie magnitudine non dedignatur. Illud eo animo, ea fronte, ea benevolentia, quæ Tua est, respicias excipiasque demissè exoro. Quandiu vives, quod Tibi Deus Opt. Max. ad annos plurimos largiatur, si ego vixero incepta perfecturus contendam, alacriore quidem mente, si, ut enixè flagito, Tua me Apostolica benedictione firmaveris.

LECTORI BENEVOLO.

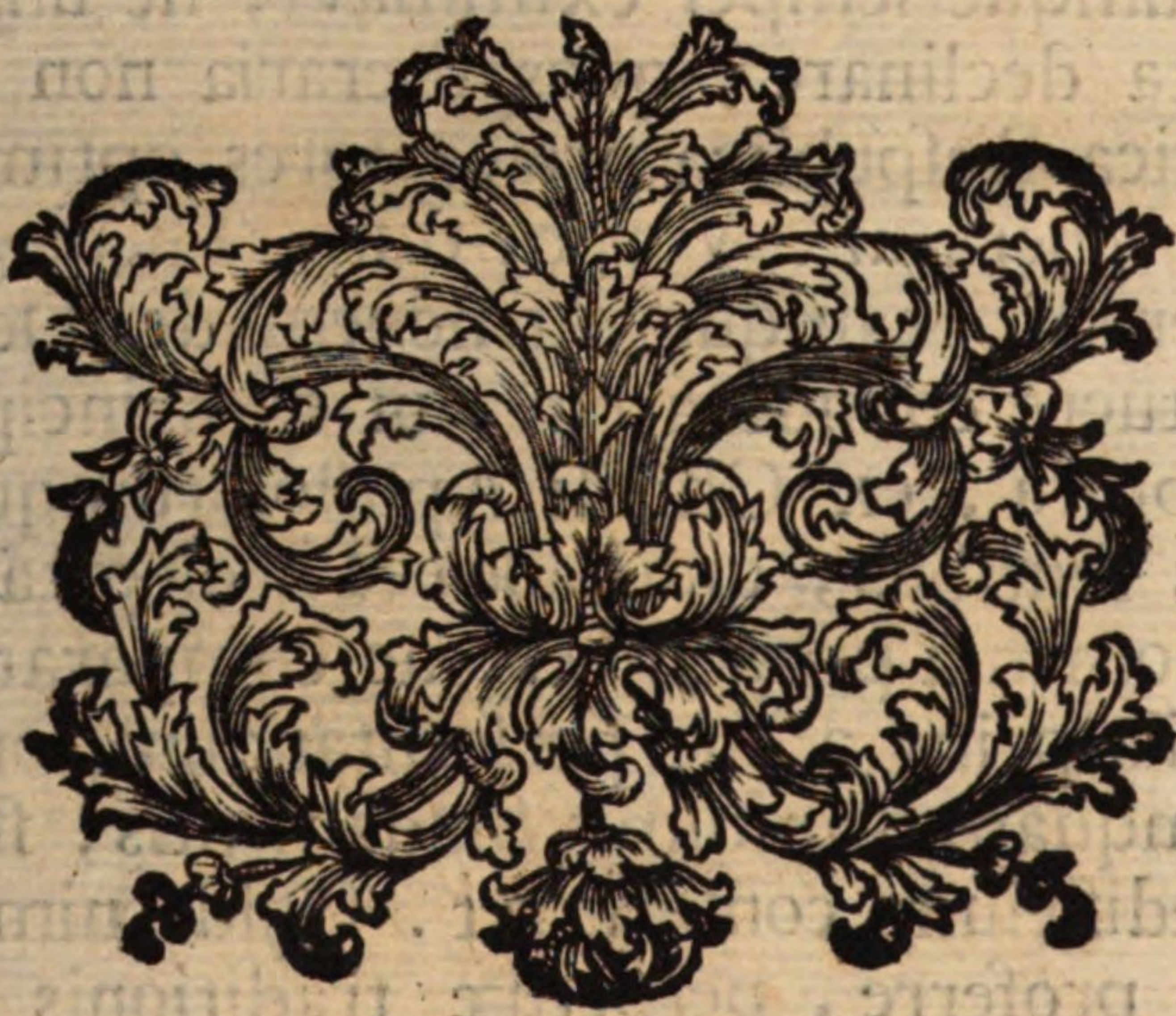

Um totius Theologiæ partes , ab eo , qui est Pater luminum , implorato auxilio typis comittere diutius cogitarem , methodum a Magistro sententiarum præscriptam , necnon ab aliis Sanctis doctisque viris opere completam , a me servandam esse unusquisque fuisset arbitratus . Hæc , ut verum fatear , mens erat ac studium ; ratum enim firmumque semper existimavi , ne unguem quidem ab eorum semita declinare , quos literaria non solum , verum etiam Ecclesiastica Respublica præceptores optimos habuit , atque jure merito veneratur . Verum dum Theologiæ nomen ex æquo perpenderem , eamque sermonem de Deo , rebusque divinis ita instituere considerarem , ut ex principiis Fidei , quæ ex divina Scriptura , ex Christi Apostolorumque traditione , necnon ab aliis fontibus , quos loca Theologica nuucupamus , sua potissima momenta proponeret , ac compararet , eo animum induxi , ut de iis prius a me perscrutandum foret ; atque hoc pacto ipsis , tamquam firmissimis fundamentis , stabilitis , Theologicum inde ædificium consurgeret . Quid enim Scripturæ Sacræ testimonia proferre , perpetuæ traditionis auctoritatem producere , Ecclesiæ consensum , Pontificum decreta , Conciliorum definitiones exponere prodesset , si perversi perditique homines Scripturæ libros haudquaquam canonicos respuerent , nullam reperiri veram traditionem contenderent , Ecclesiæ , Pontificum , & Conciliorum dicta , tamquam figmenta nobis opponerent ? Has itaque densissimas Hæreticorum nubes dissipare , perniciem luemque istam evellere prorsus præstabat , atque de Catholicæ Romanæque Fidei præstantia , veritate , unitate prius differere , ut quidquid ex ejusdem doctrina in reliquis concludere-

deretur, tamquam firmissimum tenendum foret, atque acceptandum. Hac in re Concilii Tridentini methodum tenuisse, summopere gloriabor, quod antequam de Fidei nostræ mysteriis quidpiam tam præclare definiret, sacrorum librorum numerum sess. 4. statuendum esse decrevit.

Accipe igitur in hoc meo primo opusculo Theologico Lector Benevole de locis Theologicis, ac de divina Fide disputationes: eas tibi dumtaxat exhibeo, quæ inter Scholasticos, & dogmatum professores peculiare sunt, magisque salubres, reliquas vero prætereo, quæ olim ingeniosè potius, quàm utiliter studiosorum hominum calamos sibi vindicabant. In omnibus brevitatem servabo, claritatem polliceor. Quod si menti, sapientiæque tuæ placere non potero, saltem tibi displicere, nisi post justam trutinam, non ostendas. Fortasse deerit quid in me laudes, non deerit certe quod mihi ignoscas.

DON MARIUS MACCABEI

Congregationis Clericorum Regularium S. Pauli

PRÆPOSITUS GENERALIS.

CUm Librum, cui titulus est: *Rectæ Fidei cardines, & recta Fi-*
des: a Patre D. Joanne Fortunato Venerio Congregationis No-
stræ Presbytero professo, compositum, duo ejusdem Congregationis

Nostræ eruditi Viri Theologi, quibus id commisimus, accurata
lectione, & gravi judicio recognoverint, & posse in lucem edi, pro-
baverint; nos ut typis mandetur, quantum in Nobis est, facultatem
facimus. In quorum fidem, has fieri, sigilloque nostro muniri jus-
simus. Datum Romæ in Collegio Nostro SS. Blasii, & Caroli die 4.
Februarii 1736.

D. Marius Maccabei Præpositus Generalis.

Don Valentinus Viani Cancellarius.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendis, P. Magistro Sacri Palatii Apostolici.

N. Baccarius Episcopus Bojanen. Vicesgerens.

JUssu Reverendissimi P. Jo. Benedicti Zuanelli Sacri Palatii Magistri legi librum, cui titulus: *Rectæ Fidei cardines, & recta Fides*: a Reverendissimo Patre D. Fortunato Venerio Clerico Regulari Sancti Pauli Barnabita, elucubratum; cumque nihil in eo Orthodoxæ Fidei, Sacræ Doctrinæ, bonis moribus, ac Principum dignitati, dissentaneum repererim: Quin immo sententiarum delectum, solida in veterum Authorum voluminibus præjecta fundamenta nova luce donata, eruditionem multiplicem, brevitatem methodi cum perspicuitate conjunctam, non sine animi jucunditate miratus sim: illum plane dignum censeo, qui in Reipublicæ literariæ utilitatem typis mandetur.

Josepb Carpani Soc. Jesu Cleri Rom. Examiner,
& in Coll. Rom. generalis studiorum Præfectus.

Jubente Reverendissimo Patre Joanne Benedicto Zuanelli Sacri Apostolici Palatii Magistro, legi librum, cui titulus est: *Rectæ Fidei cardines, & Recta Fides*: a Reverendissimo, & Erudito P. D. Fortunato Venerio Clerico Regulari Sancti Pauli Barnabita compositum; nihilque in eo reperi, quod Fidei Catholicæ, bonisve moribus esset adversum; quinimo ob multiplicem Sacrorum Dogmatum, ac Theologicarum quæstionum elucidationem, plane dignum censeo, qui prælo quantocius detur. In quorum fidem &c.

D. Antonius Andreas Galli Can. Reg. Congreg.
Sanctissimi Salvatoris, & Sac. Cong. Ind.
Consultor.

I M P R I M A T U R.

Fr. Jo. Benedictus Zuanelli Ord. Præd. Sacri Palatii Apost. Mag.

INDEX CAPITUM ET QUÆSTIONUM.

C A P U T I.

De Verbo Dei scripto.

- S. I. **Q**uinam censendi sint libri Canonici. pag. 1.
S. II. **Q** De libris veteris testamenti. 3.
S. III. **Q** De libris novi testamenti. 8.
S. IV. **Q** An libri Canonici fideliter contineantur in editione vulgata, vel sit
confugiendum ad textus hebraicos, vel græcos. 13.
S. V. **Q** Hæreticorum argumenta refelluntur. 17.
S. VI. **Q** Utrum expediat sacros libros in linguam vernaculam vertere, &
huiusmodi lectionem generatim concedere. 20.
S. VII. **Q** Proponuntur in oppositum argumenta, & refelluntur. 22.
S. VIII. **Q** Utrum divina scriptura sit adeo clara, ut nulla indigeat expli-
catione. 25.
S. IX. **Q** Plura traduntur de 70. seniorum versione. 28.

C A P U T II.

De Verbo Dei tradito.

- S. I. **A**N sint admittendæ traditiones. 32.
S. II. **A** Proponuntur hæreticorum argumenta &c. 35.

C A P U T III.

De Ecclesia Christi militante.

- S. I. **D**E nomine, & definitione Ecclesiæ. 40.
S. II. **D** Utrum Ecclesia sit ex bonis, & malis. 41.
S. III. **Q** Proponuntur hæreticorum argumenta &c. 42.
S. IV. **Q** An hæretici sint membra Ecclesiæ. 46.
S. V. **Q** Quid sentiendum sit de Schismaticis & excommunicatis. 48.
S. VI. **Q** Utrum Ecclesia Dei militans sit visibilis. 49.
S. VII. **Q** Proponuntur argumenta hæreticorum &c. 51.
S. VIII. **Q** Utrum Ecclesia possit errare, vel deficere. 53.
S. IX. **Q** Proponuntur argumenta hæreticorum &c. 56.
S. X. **Q** De notis veræ Ecclesiæ. 61.
S. XI. **Q** De Ecclesiæ militantis unitate. 63.
S. XII. **Q** De Ecclesiæ sanctitate. 65.
S. XIII. **Q** Quomodo Ecclesia sit Catholica, & Apostolica. 67.

C A P U T IV.

De Summo Pontifice.

S. I.	Utrum sit admittenda aliqua regula fidei viva & visibilis.	68.
S. II.	Utrum Summus Pontifex in definiendo sit infallibilis.	73.
S. III.	Proponuntur in oppositum argumenta &c.	78.
S. IV.	Proponuntur alia argumenta &c.	83.
S. V.	Proponuntur alia argumenta &c.	85.
S. VI.	Utrum Papa sit supra Concilium.	88.
S. VII.	Proponuntur argumenta in oppositum ex sacris litteris.	93.
S. VIII.	Proponuntur in oppositum argumenta ex Conciliis.	95.
S. IX.	Proponuntur in oppositum argumenta ex sacris Canonibus, & ex praxi.	101.
S. X.	Refelluntur eadem argumenta.	102.
S. XI.	Proponuntur argumenta petita a ratione, & confutantur.	105.
S. XII.	Utrum Summo Pontifici conveniat jus aliquod in Principes seculares, eorumque provincias ac regna.	107.
S. XIII.	Resolvitur proposita difficultas.	109.
S. XIV.	Ex Sacrorum Canonum statutis ostenditur.	110.
S. XV.	Ostenditur exemplis ac historiis.	114.
S. XVI.	Ostenditur ex illustrium Virorum testimoniis.	116.
S. XVII.	Ostenditur rationibus.	117.
S. XVIII.	Afferuntur plura in oppositum & confutantur.	119.
S. XIX.	De Primatu Sancti Petri.	121.
S. XX.	Hæreticorum argumenta refelluntur.	123.
S. XXI.	An Petrus Romæ fuerit, ac Romæ mortuus.	131.
S. XXII.	Ostenditur S. Petrum fuisse &c.	135.
S. XXIII.	An Romanus Pontifex Petro succedat.	138.
S. XXIV.	Probatur auctoritate Conciliorum.	140.
S. XXV.	Probatur auctoritate Patrum.	142.
S. XXVI.	Probatur Romanorum Pontificum decretis.	145.
S. XXVII.	Diluuntur nonnulla argumenta.	147.
S. XXVIII.	Afferuntur argumenta ex Concil. & Patr.	149.
S. XXIX.	Refelluntur præcedentia argumenta.	152.
S. XXX.	Proponuntur in oppositum ex aliis capitibus argumenta.	158.
S. XXXI.	Refelluntur præcedentia argumenta.	160.
S. Ultimus.	De variis Romanorum Pontificum titulis.	163.

C A P U T V.

De Conciliorum auctoritate Prolegom.

165.

- S. I. T** Raditur notitia eorum, quæ in Conciliis generalibus gesta sunt. 167.
- S. II.** Quinam ad Concilia sint convocandi. 176.
- S. III.** Ostenditur, Laicos ad Concilia non esse convocandos. 177.
- S. IV.** Refelluntur hæreticorum argumenta. 178.
- S. V.** Utrum Concilia errare possint. 180.
- S. VI.** Proponuntur argumenta contra &c. & refelluntur. 184.
- S. VII.** Ad quem pertineat Conciliis præsidere. 191.
- S. VIII.** Ad quem pertineat generalia Concilia convocare. 195.
- S. Ultimus.** Aliqua alia de Conciliis perpenduntur. 189.

Q U Æ S T I O I.

De objecto Fidei.

- S. I. D**E Objecto materiali adequato & primario Fidei. 205.
- S. II.** Utrum objecta materialia nostræ fidei creverint. 207.
- S. III.** De objecto formale Fidei. 213.
- S. IV.** Quomodo divina revelatio spectet ad Fidem. 217.
- S. V.** Utrum auctoritas Ecclesiæ sit objectum formale &c. 221.
- S. VI.** Utrum sufficiat revelatio existimata. 223.
- S. VII.** Utrum sufficiat revelatio privata. 227.

Q U Æ S T I O II.

De perfectione divinæ veracitatis.

- S. I. U**trum Deus mentiri possit &c. 230.
- S. II.** Proponuntur in oppositam argumenta &c. 233.
- S. III.** Utrum Deus uti possit loquutione æquivoca. 236.
- S. IV.** An Deus possit infundere specialiter errorem. 239.
- S. V.** An falsa doctrina confirmari possit vero miraculo. 242.

Q U Æ S T I O III.

De Prærequisitis ad actum Fidei.

- S. I. A**N mysteria nostræ Fidei sint evidenter credibilia, & ut comparantur aliis sectis, sint credibilia. 248.
- S. II.** Ostenditur secunda pars præcedentis quæsitæ. 252.
- S. III.** Utrum mysteria nostræ Fidei ut credantur, debeant judicari ut evidenter, credibilia. 254.
- S. IV.**

S. IV. *De pia affectione voluntatis & imperio, additis aliis ad superius dicta spectantibus.* 259.

Q U Æ S T I O IV.

De Actu Fidei divinæ.

- S. I. **A**N actus Fidei sit certior quocumque alio actu naturali. 263.
S. II. **A**Utrum actus Fidei esse possit cum evidentia in attestante. 267.
S. III. *Utrum conclusio deducta ex duabus revelatis, vel ex una revelata & alia naturaliter cognita sit de Fide.* 273.
S. IV. *Utrum actus Fidei sit supernaturalis & liber.* 277.

Q U Æ S T I O V.

De necessitate & sufficientia actus Fidei.

- S. I. **A**N Fides sit necessaria ad omne opus bonum. 280.
S. II. **A**Utrum aliquis actus Fidei sit necessarius ad salutem. 284.
S. III. *Quenam explicite credenda sint necessario necessitate mediæ.* 289.
S. IV. *Utrum sit necessaria fides expressa Incarnationis & Trinitatis.* 291.
S. V. *Utrum sola Fides sufficiens sit homini justificando.* 297.
S. VI. *Afferuntur Hæreticorum argumenta, & refelluntur.* 300.

Q U Æ S T I O VI.

De Actu Fidei externo.

- S. I. **U**trum detur præceptum confitendi externè fidem, & quando obliget. 306.
S. II. *An licitum sit fidem occultare.* 309.
S. III. *An licitum sit, adhibere actiones protestativas falsæ Religionis etiamsi id simulatè fiat.* 310.
S. IV. *Superioribus Argumentis respondemus.* 312.
S. V. *Utrum licitum sit ad occultandam fidem uti vestibis propriis infidelium.* 315.
S. VI. *An licitum sit Infidelium adire templa, & vesci carnibus diebus vetitis ad occultandam Fidem.* 317.
S. VII. *Aliqua dubia resolvuntur.* 321.
S. VIII. *Quas poenas incurrat qui exterius tantum fidem negat.* 322.
S. IX. *Exponuntur nonnulla ad divinam fidem pertinentia.* 323.

QUÆSTIO ULTIMA.

De hæresi, seu infidelitate.

- S. I. **P** Remittuntur quædam de infidelitate generatim accepta. 326.
S. II. **Q**uid sit hæresis, & quid requiratur, ut quis sit hæreticus. 329.
S. III. Utrum Ecclesia cogere possit hæreticos ad Fidem Catholicam recipiendam. 334.
S. IV. Refelluntur argumenta contraria. 337.
S. V. An licite & merito hæreticorum libri probibeantur ab Ecclesia. 339.
S. VI. Varia circa primam reservationem in bulla Cœnæ Domini. 343.
S. VII. Utrum omnes fideles debeant hæreticos sibi notos denuntiare. 348.
S. VIII. Utrum hæretici ipso facto aliquo jure sint excommunicati, & propter hoc prohibita sit fidelibus communicatio cum iisdem. 353.
S. IX. De pœnis spiritualibus, in quas incidunt Hæretici. 356.
S. X. Utrum confiscatio bonorum sit pœna ipso jure imposita hæreticis, & quomodo hæc pœna contrabatur. 360.
S. XI. De hæreticorum complicibus, aliisque personis, quæ hæreticos concernunt. 363.
S. XII. Utrum filii hæreticorum subdantur pœnis hæreticorum Patrum. 365.

CAPUT ULTIMUM.

De variis propositionum Censuris. 366.

QUÆSTIO UNICA.

De spe Theologica.

- Art. I. **Q**uædam ad spem pertinentia. 368.
Art. II. **Q**uodnam sit objectum materiale spei Theologicæ. 369.
Art. III. De objecto formali spei. 371.
Art. IV. An si Deus revelaret alicui propriam damnationem posset revelatarius sperare. 375.

C A P U T I.

De Verbo Dei scripto.

LE GE à natura rationali à Deo sapientissime condita omnibus hominibus indita diuturno tempore se potuerunt homines dirigere, quoadusque se magis explicans Deus per Moysen aliosque Sanctos Viros, per quorum os loquebatur, ampliores apertioresque leges, quibus vel in fide, vel in moribus caremoniiisque imbuerentur, decrevit, promulgandasque præcepit. Leges istæ, ante Christi, Verbique Dei è sinu Patris descendentis adventum, Veteris Testamenti sunt appellatæ. At cum venit plenitudo temporis, non amplius loquens Patribus in Prophetis, sed in dilectissimo Filio suo, gratiam hominibus plenamque libertatem elargiturus, alia perfectiora dedit præcepta, & hæc dicta sunt novi Testamenti, quod Dominus noster Legislator piissimus in Ara Crucis, æterno velut sigillo pretiosissimo suo cruore firmavit, suæque dilectæ sponsæ, nimirum Ecclesiæ, usque ad consumationem sæculi in æternam hæreditatem reliquit. De hoc utroque Testamento in præsentiarum agendum est. Ideo

§. I.

Quinam in Scriptura Sacra censendi sint libri Canonici.

1. **I**N libris Scripturæ, quos Canonicos stabiliemus, verbum Divinum, seu Divinam locutionem nobis manifestatam adinveniri, non diutius immorabor demonstraturus; Si quis enim in hac re anceps hæreret, omnium Scripturarum dicta, omnia Sanctorum Patrum testimonia, immo rationem omnem, religionemque propelleret ac infirmaret. Clamat Moyses Deuter. 17. *Facies quodcumque dixerint qui præsumt loco, quem elegit Dominus, & docuerit te juxta legem ejus.* Clamat David 2. Reg. cap. 23. *Spiritus Domini loquutus est per me, & sermo ejus per linguam meam.* Clamat Joannes Baptista Joan. 2. *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Isaïas Propheta;* & tandem Apost. 2. ad Timot. 3. *Omnis scriptura divinitus inspirata.* Quid vero Sancti Patres non dicunt? Audi pro omnibus Sanctum August. lib. 12. de Civit. cap. 9. hæc habentem. *Scripturæ fides mirabilem auctoritatem non immerito habet in Orbe Terrarum, atque in omnibus gentibus, quas sibi esse credituros, inter cætera, quæ dixit, vera divinitate prædixit.* Ratio denique

A

idem

idem suadet; quemadmodum enim in Republica rectè disposita, atque ad humanum finem directà humanæ leges necessariò requiruntur, sine quibus omnia fus deque verterentur; ita in Republica ad finem supernaturalem divinumque instituta Divinæ leges & documenta præscribenda sunt, sine quibus quid agi possit ac debeat, quilibet ignoraret.

2. Totum hoc nullus etiam ex hæreticis inficiatur; controversia solum excitatur in vero certoque numero statuendo librorum, in quis Scriptura Divina contineatur, quosve tamquam Canonicos recipiendos esse definiamus. Neque verò in hac re id a me præstandum, quo varias Catholicorum sententias in medium producam, quamvis enim aliis temporibus aliqua fuerit Doctissimorum etiam Virorum circa aliquos libros dubitatio, nunc tamen Tridentini Concilii definitione omnium mentem compositam retinemus. Id dumtaxat efficiendum existimo, quo Catholicorum dogma contra hæreticorum errores & fabulas propugnemus.

3. Neque etiam in omnes hæreticos, qui de Scripturis Divinis malè senserunt, agenda res est. Cur enim afferam Simoniacos, Basilidianos, & Marcionistas, qui teste Iren. lib. 1. cap. 29., Testamentum vetus tamquam à malo Deo demandatum tradiderunt, qui etiam error à Sancto Antonino p. 4. tit. 11. Albigensibus adscribitur? Satis contra istos sit, non posse Testamentum novum recipi, quod tamen ab ipsis recipitur, si Testamentum vetus reiciatur; Nonne constat, plura in novo reperiri, quæ etiam in veteri inveniuntur, ita ut dixerit Dominus Luc. Ult. *Oportere impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi, Prophetis, & psalmis?* Et de Testamento veteri tam altè sensit Paulus ad Rom. 1. ut asseruerit, *se in Evangelium Dei segregatum, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis Sanctis*; Ex quibus refellitur etiam Theodorus Mopsuestenus, qui licet aper-

to ore, calamoque omnes Prophetas non negaverit, attamen, nihil ab ipsis de Christo prædictum esse, impudentissimè ausus est affirmare, quod quàm falsum sit, ex act. 10. ubi Petrus ait. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent* ne testes penè innumeros proferam, satis colligitur. Cur etiam Nicolaitas & Gnosticos, qui teste Philast. in Catal. Hæret. c. 127. Davidicos psalmos, tamquam profanas cantilenas respuebant, commemorabo? Profanas igitur cantilenas protulit ille, qui de se ipso dixit. *Spiritus Domini loquutus est per me?* Ille, cujus Textum affert, & comendat Christus Mat. 22. inquit, *Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens, dixit Dominus Domino meo?* Legantur piissimi hujus Regis carmina, & satis se ipsos ab hujusmodi calumnia defendent.

4. Deveniam igitur ad eas hæreses, quas in hac re Calvinus, Lutherus, Kemnitius, aliique hujusce furfuris sequuti sunt, & docuerunt. Sed quot blasphemiarum sese non exhibent? Audies à Lut. in convivalib. ferm. quæ in Jobo enarrantur omnia non esse credenda, & in tit. de lib. veteris novique Testam. librum hunc esse quodam fabulæ argumentum. Audies ab eodem loco citato, Ecclesiastem compositum esse à Salomone, cum ab amore mulierum seductus in corporis voluptatibus collocaverit felicitatem, nec quidquam, nisi obscenas continere delectationes. Audies tandem Cantica Canticorum non spiritu Dei, sed Veneris desiderio fuisse conscripta, in eoque, præter amatorios sermones Salomonisque ejusdemque uxoris, nil aliud reperiri.

5. Sileant tamen, & obcludantur impiorum hominum ora sacrilega. Si Jobi historia recipienda non est, reprehendatur Ezechiel, qui cap. 14. inquit. *Si steterit in medio Noe, Daniel, & Job, ipsi in justitia sua liberabunt animas suas*: reprehendatur Tobias in cujus cap. 2. habetur. *Hanc tentationem ideo per-*

permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & Sancti Job. Quid vero de Ecclesiaste dicemus? Initium, medium, finem inspiciamus. *Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.* En initium. *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii. Visum reputavi errorem, & gaudio dixi, cur frustra deciperis? Aufer iram à corde tuo, & amove malitiam à carne tua,* en medium. *Deum time, & mandata ejus observa, hoc est omnis homo.* En finis. Sunt ne istæ obscænæ delectationes, sunt impudiciæ, sunt mulierum blandimenta? Obrectas fortasse, edendi bibendique voluptatem ab hujusce libri authore permitti, imo & laudari? Insuper es. Damnanda non est voluptas illa, quam ad sui conservationem natura paravit, & merito laudari potest, ut eorum objurgetur avaritia, qui, ut pecunias congregent, sordidè vivunt, atque à licitis etiam se fraudant delectationibus. Advertas tamen velim, multa in hoc libro contineri, quæ non propria, sed aliena stultorum sententia veluti per prosopopejam à Salomone proferuntur; Eum vero compositum esse, vel antequam Salomon amare capisset, vel postquam poenitentiam egerit, teste Hieron. in caput primum ejusdem veterum fuit Hebræorum opinio.

6. Causam suam modo peragat cælestis sponsus. Quænam erit hæc Salomonis uxor, vel amasia, quam talibus verbis prosequatur? Modo quædam rustica mulier, quæ greges in vineis habitans pascit, quæve etiam à custodibus inventa pallio spoliatur, ac vulneribus percutiatur, innuitur; Modo Principis filia, & terribilis, ut castrorum acies ordinata describitur; Quænam inquam est, quæ tanta pulchritudine dicitur prædita, & postea caput ejus vastum est ut Carmelus, nasus ut turris, oculi ut piscinæ, & tota nigra ut tabernacula Cedar? Hæc hæc omnia nuptias illas immaculatas, quibus per incarnationis

Tom. I.

mysterium erat sibi Christus Ecclesiam copulaturus, significabant; & quemadmodum olim Synagogæ conjunctus cum illa veluti cum ancilla agebat, seque Deum, Dominum, fortem, ac omnipotentem appellabat, ita Ecclesiæ conjungendus non tamquam ancillæ, sed sponsæ ea omnia abiicit, quæ ad terrorem apta erant incutiendum, seque amicum, amantem, sponsum fatetur, ut in se ipsum amorem sponsæ foveret, ac excitaret.

7. Prætereamus tamen quæ levioris momenti censenda sunt, atque ea, quæ communius ab Adversariis nostris pernegantur, liceat perpendere. Septem sunt veteris Testamenti libri, qui Canonici non censentur, scilicet Judith, Tobias, Sapientia, Ecclesiasticus, duo Machabæorum, & Baruch. Ex novo, epistola Pauli ad Hebr. epistola Jacobi; secunda Petri; duæ posteriores Joannis; epistola Judæ, Apocalypsis. Jam oppositum declarare aggrediamur.

§. II.

Oppositum declaratur de septem libris veteris Testamenti.

8. **O**ccurrit primo liber Judith ad examen nostrum revocandus, pro quo tamquam verè Canonico adducimus nos Junilium Afric. lib. 1. de partibus Divinæ Legis. Sanctum Isid. lib. 6. Etym. cap. 1. ambos affirmantes, Ecclesiam Christi hunc inter Divinos recensere, necnon prædicare. Prò omnibus vero sit Concilium Nicænum primum inter omnia celeberrimum, ut testatur Sanctus Hieronymus. in ejusdem libri præfat. ut præteream Sanctum August. lib. 2. de doct. Christ. illum inter sacros enumerantem.

9. Si opponas, historiam hanc contigisse post reversionem populi à captivitate Babylonica, ut habetur cap. 5. & tunc Nabuchodonosor Assiriorum Regem contra Arfaxad Regem Medorum

A 2

pu-

pugnasse, ut legitur cap. 1. quæ simul non cohærent, nam post reditum à captivitate non regnabat Nabuchodonosor, sed Cyrus, vel Darius, argumentum satis arduum, si Bellarmino credamus, proponis, plures tamen responsiones deesse ne cogites, quas invenire licet apud eundem lib. 1. de Verbo Dei cap. 12. Nos tamen ejusdem opinionem non sequimur, cum dicat, Judith historiam tempore Manassæ Regis Juda evenisse, sed potius Tornielli mei rationem sequor & sensum. Hic enim Manasses ille fuit, quem in Babylonem captivum ductum agnovimus. Quo admissio, quid in causa fuit, Judæos Regis Nabuchodonosor nuntios vacuos & sine honore ausos esse remittere, atque Holofernem post tot partas victorias cum tam valido Exercitu venientem contemnere? Quo pacto etiam Holofernes Judæorum gentem ignorare potuisset, ac quinam esset ille populus, quales & quot essent Civitates inquirere, si eorum Rex paulo ante apud Nabuchodonosor fuerat captivus? Adde; Si tunc Manasses, vel alius erat Judæorum Rex, cur Achior Holoferni sciscitanti, quinam esset populi judaici Princeps, non respondit esse Manassem, qui captus, vel qui nuper dimissus fuerat à Domino suo, Rege, Assiriorum?

10. Probabilius igitur sentimus, historiam Judith fuisse sub Regno Xerxis post acceptas elades in Græcia, ut putat Julius African. relatus à Suida & Ribera super Nahum cap. 2. & ratio colligitur, quia Joachim, qui & Eliacim, tunc temporis Sacerdotem agebat; Hic enim erat filius Josue Sacerdotis tempore Darii Hytaspis, & Pater Eliasib Sacerdotis tempore Artaxerxis filii Xerxis; Quamobrem, quemadmodum inter Darium & Artaxersem Rex Assiriorum, fuit Xerxes, ita inter Josue & Eliasib Sacerdos fuit Eliacim.

11. Neque obstat, tunc dici Nabuchodonosor Regem Assiriorum; Etenim Nabuchodonosor iste regnabat in Nini-

ven non tamquam Supremus Rex, sed tamquam subditus inserviens, qui tamen juxta plurimorum consuetudinem Regis nomine poterat insigniri; constat siquidem plures fuisse Reges, qui tamen Romanis parebant Imperatoribus, & singillatim de Sennacherib Rege Assur Isaia 10. habetur. *Numquid non Principes mei simul Reges sunt.* Hoc etiam modo Priamus Magnus Trojæ Rex Theutami Regis Assiriorum subditus erat, ut habetur ex Diodoro lib. 3. rerum antiq. cap. 6.

12. Quod vero Nabuchodonosor tam altè sentiret de se, ut omnes gentes suo vellet Imperio subjugare, nil mirum; cum enim Xerxes in Græciam profectus fuerit victus, turpiterque fugatus, Arfaxad Rex Medorum, volens ab ejusdem obedientia & subjectione discedere, multas occupavit Regiones, quem inde Nabuchodonosor superavit, eoque victo ad Imperii apicem aspiravit; quare misit Nuntios minitatus omnes à se delendos esse, qui suo non parerent Imperio.

13. Progredior modo ad librum Tobia, quem Divina jussione per Angelum patefacta conscriptum esse, facile evincitur ex illis verbis, *narrate universa mirabilia ejus.* Ubi textus 70. interpretum habet, *scribite omnia, quæ consummata sunt, in libro.* Hunc tamquam Divinam Scripturam tenendum esse admonent S. Cypr. in serm. de eleem. nam Tobia testimonio innixus inquit; *Scripturis loquitur Spiritus Sanctus, & dicit, eleemosynis & fide purgantur delicta.* S. Ambros. in lib. de Tob. cap. 1. asserit, librum hunc esse propheticum, & S. Basil. in orat. de avaritia sententiam desumit ex Tobia, illamque appellat Divinum præceptum.

14. Opponis, in hoc libro legi, tam Saram uxorem Tobia junioris, quam Gabelum domicilium habuisse in Rages Civitate Medorum, & tamen Tobiam, postquam ad locum ubi erat Sara, pervenerit, misisse Angelum ad Gabelum.

in

in Rages; Verum respondere possumus, Gabelum habitasse in Rages, idest in aliquo loco proximo, eo pacto quo dici solet, aliquem commorari Romæ, quamvis in aliquo Suburbio commoretur; vel sumi totum pro parte, idest misisse in Rages, nimirum in domum Gabeli commorantis in Rages.

15. Quid verò de Sapientiæ, & Ecclesiastici libris sentiemus? Primum non fuisse scriptum à Salomone, sed à Jesu filio Sirach, testatur S. August. lib. 2. de doct. Christ. cap. 8. Sanctus vero Hieronym. in præfat. in lib. Salomon. affirmat, à multis tribui Philoni; Revera tamen alii Patres, ut Tertul. de præscript. Cypr. serm. de mortalit. Epiph. hæ. Anomæor. Egesippus, & Irenæus apud Euseb. lib. 4. hist. cap. 12. fuisse Salomonis existimant, & clarè liquet ex iis, quæ cap. 9. leguntur, scilicet; *Tu elegisti me Regem populo tuo, & dixisti me ædificare Templum in Monte Sancto tuo*. Ex hoc libro confirmari posse dogmata fidei docet S. August. lib. 1. de prædest. Sanct. cap. 14. si totus Textus perlegatur; Hoc utitur Cypr. in lib. de habitu Virginum; Hoc Cyril. lib. 2. contra Julian. Tandem affertur à Concil. Sardicen. in epist. ad omnes Episcop. & à Tolet. 11. cap. 2. Sacra Scriptura nuncupatur.

16. Pro Ecclesiastico stat Clem. Alexand. 7. Strom. ubi afferens caput 4. ejusdem libri, addit, *sequentes autem Scripturas*. Stat Sanct. Ambros. vocans verba Ecclesiast. quæ leguntur cap. 24. *Oracula Divina*. Stat Sanct. August. in lib. ad Oros. inquit. *Clamat Scriptura Divina, altiora te ne quæsieris*, quæ ex Ecclesiast. haberi, quisque comperiet, si leget. Quod si aliqui Sancti Patres inquit, librum hunc non esse receptum, cum limitatione intelligendi sunt, scilicet, juxta mentem & sententiam Judæorum.

17. De libro Baruch pauca dicenda sunt; Hic enim fuit discipulus Hieremiæ, quo dictante scripsit omnia mala,

quæ Hierusalem eventura erant, & inde ejusdem jussu coram omni populo legit; Insuper ultimum Hieremiæ caput Baruch tribuendum, continet enim, quæ evenerunt Judæis ann. 23. Regni Nabuchodonosor usque ad annum 37. transmigrationis Jechoniæ, quo tempore Hieremias superstes esse non poterat. Hac de causa Patres non meminerunt hujus Prophetæ, quia ejus scripta, tamquam partem prophetiæ Hieremiæ habuerunt. Cæterum Cypr. in lib. contra Judæos, Cyril. lib. 10. contra Julian. Clem. Alexand. lib. 2. Pedag. Ambr. lib. 1. de fide cap. 2., & plures alii hujus Prophetæ testimoniis utuntur.

18. Majorem litem excitant Hæretici cum Calvino lib. 3. instit. cap. 5. circa libros Machab. quos scriptos esse sub Seleuco quarto Antiochi Magni Filio Syriæ Asiæque Rege reperimus. Horum Authores incerti sunt, quamvis primi dicatur Author Simon Hircanus, utpote qui rebus omnibus interfuit, & diu in Sacerdotio, & Principatu vixit, & secundi Jason Cyrenæus, vel alius juxta scripta à Jasone ipso. Pluribus autem argumentis hujusmodi librorum auctoritatem infirmare contendunt. Primo quia reiciuntur à Patribus; Secundus reicitur à Gelasio Papa, uterque à Sancto Gregor. Magno lib. 19. Moral. ab Euseb. in lib. de temporibus, à Richardo lib. 2. exceptionum; Sanctus vero August. contra secundam Gaudentii Episcopi cap. 23. dicit, ab Ecclesia quidem eos recipi, non tamen certa fide. Secundo quia superstitioni tribuendum est pro defunctis exorare, præsertim pro illis, qui in lethali, inter quos recensendi sunt illi, pro quibus Judas Machabæus Sacrificium jussit offerri, de his enim legitur, inventa fuisse sub vestimentis donaria Idolorum, quæ à Domino prohibita esse, multis in locis Scriptura testatur. Tertio quia, in hisce libris dicuntur Judæi ducti captivi in Persidem, cum tamen nunquam in Perside, sed in Babylone passi sint captivitatem. Quarto

to quia, lib. 1. Machab. cap. 4. dicitur Judas purgasse Templum ann. 109. qui fuit unus ante obitum Antiochi, & lib. 2. cap. 10. legitur, post mortem Antiochi Templum esse purgatum. Quinto quia, lib. 1. cap. 6. narratur exitus Antiochi illustris defuncti in lecto suo præ animi tristitia, & lib. 2. cap. 1. dicitur occisus cum multis ex suis. Sexto quia, in priori libro asseritur, Antiochum illustrem regnasse anno 137. Regni Græcorum, cum tamen ex Græcorum Annual., & Euseb. in sua Chronolog. an. 153. Regnum tenuisse compertum sit. Septimo quia Machabæi dicuntur fuisse Duces super Judam & Hierusalem, cum autem Machabæi fuerint de Tribu Levi, vel hoc falsum est, vel falsa Prophetia Jacobi; *Non auferetur sceptrum de Juda, donec veniat*. Octavo quia, 2. Mach. 2. duo Apochrypha enarrantur. Unum est, Hieremiam, cum à Caldæis Templum incenderetur, abscondisse Tabernaculum, & Arcam fæderis in Specula Montis Nebo; Alterum est, quod revertentes à captivitate iterum essent Arcam & Tabernaculum habituri; Utrumque autem falsum est; Nam antequam Urbs à Caldæis diriperetur, Hieremias erat in Carcere, & in Hierusalem omnibus invisus, ut colligitur ex cap. 37. & 38. ejusdem, nec unquam post captivitatem Arcam & Tabernaculum habuerunt. Nono, quia lib. 1. cap. 9. describitur mors Judæ ann. 152. & lib. 2. cap. 1. dicitur scripsisse epist. ann. 188. Decimo, in hisce libris comendantur illi, qui se ipsos occiderunt, ut Eleazarus, & Razias, quod tamen irreligiosè actum esse nullus ibi inficias. Tandem lib. 2. cap. ultim. Author à Lectoribus veniam deprecatur, quod alienum esse à Divina autoritate nemo non videt.

19. Hæc tamen, & si quæ sunt alia, Catholicorum animos nullo pacto proterere, & avertere possunt à veritate. Hæc omnia noverunt SS. Cyprian., Gregor. Nazianz., August. & tamen celeberrimi Doctores isti Machabæorum,

libros tamquam Canonicos receperunt, ac prædicarunt. Primus in lib. de exhort. Mart. Secundus in orat. de Machab. eos Divinam Scripturam appellant; Tertius vero lib. 18. de Civit. cap. 36. apertè inquit, *Machabæorum libros non Judæi, sed Ecclesia Catholica pro Canonicis habet*. Verum quid ultra proferam? Pro omnibus libris hucusque allatis satis sit definitio Innocent. Primi in epist. ad Exuperium Episcopum Tolosan. satis decretum Gelasii Papæ cum Concil. 70. Episcop. satis Concil. Carthagin. 3. Florent. sub Eugen. IV. ut omittam Tridentinum sub Paulo III., illos omnes enumerans, & anathemate damnans eos, qui tamquam Canonicos non acceptant; Satis tandem Sanct. August. cujus auctoritatem ipse Calvinus non pauci facit, qui in lib. 2. de doct. Christ. inter Divinas Scripturas illos commemorat, & æquali modo de omnibus concludit. *In his omnibus libris timentes Deum quærunt voluntatem Dei.*

20. Ne vero existiment, & glorientur Hæretici magni ponderis esse argumenta, quæ prodixerunt, illa refellere non dedignamur. Ad primum. Ad Summum Patres illi de hisce libris dubitarunt, negarunt nunquam, & quod de Gelasio dicitur, fortasse ambos libros unum esse existimavit, sicut & de duobus libris Esdræ non modo ab ipso factum est, sed etiam ab Isidoro & Hieronymo; sed jam de Gelasio dictum est.

21. Ad secundum. Bonum esse orare pro mortuis, quos ignoramus, utrum ad Cœli beatitudinem pervenerint, suo loco, Deo annuente demonstrabimus; Interim August. ex loco Machabæorum probat, Orationem & Sacrificium pro defunctis pietatis operi tribuendum esse, ut colligitur ex ejusdem epist. 61. Quod vero interfectis inventa fuerint Idolorum donaria, quæ apud Jamniam fuerunt, quid interest? An apud omnes inventa sunt? Hoc non habetur ex Textu. An eos poenitere non potuit? Quis hominum corda scrutatus est? Certè fortissimi

tissimus Judas consideravit eos, qui cum pietate dormitionem acceperant, ut habetur in eodem capite.

22. Ad tertium. Dicitur potest in primis in Perside fuisse captivos, & pro hac re testis est S. Joannes Chrysost. qui hom. 6. in Matt. affert. Judæos ex Persidis captivitate solutos; Ne tamen controversiæ locus permittatur, dico, pro Perside intelligi etiam finitimas Civitates, & profecto Nuntii, qui ad Antiochum missi fuerunt, in Persidem missi dicuntur, quamvis Antiochus in Babylonensi Civitate moraretur.

23. Ad quartum. Hoc facillimè refellitur si dicamus, vel plures purgationes Templi factas esse, ut scribit Sixtus Senen. lib. 8. Bibliot. vel, quod probabilius est, post mortem Antiochi describi quidem purgationem, sed ante ipsius mortem fuisse factam, nimirum ann. Mundi 3890. die 25. mensis Casleu, quo die prioribus annis pollutio contigerat, atque unicam fuisse purificationem hoc modo factam probabilius censendum est, ut colligitur ex Torriello, & approbat Bellarminus.

24. Ad quintum nulla sequitur contradictio; Nam vel est sermo de alio Antiocho appellato Magno, ut cum Lyrano sentiunt multi graves Doctores, vel Antiocho Demetrii filio, ut putavit Rupertus lib. 10. de vict. verbi cap. 6. vel etiam si esset de eodem Antiocho, quod quidem asserimus, nihil evincitur; etenim cum 2. Machab. 1. dicitur inclusus à Sacerdotibus in Templo Nanæ, ibique percussus, & fugiens de curru cecidisse, non propter hoc fuit occisus, sed cecidit, quia eius Exercitus devictus fuit, turpiterque ipse in fugam conjectus. Si hoc argumentum probaret, etiam liber Gen. sibi contradiceret; etenim cap. 14. Rex Sodomorum in prælio cecidisse describitur, & tamen infra legimus, ipsum viventem Abrahæ occurrisse. Mentem nostram Sanctus Hieronym. peregre regie confirmat super verba Daniel. cap. 11. inquit, Per-

cussus dicitur Antiochus, non quia tunc interierit, sed quod omnem arrogantiam perdiderit magnitudinem.

25. Ad sextum. Dicendum cum Eusebio Cæsariensi, Authorem istorum librorum non habuisse supputationem in Græcorum Regno ab Alexandro, sed à Seleuco, qui regnavit in Syria anno undecimo post mortem Alexandri, cum vero Alexander tamquam Monarcha annis quinque regnaverit, jam habentur anni sexdecim, qui si addantur annis 137. jam annum 153. conficiunt, & ita non est error in re, sed dumtaxat in vario modo supputandi.

27. Ad septimum. Responsum dabitur ubi de adventu Messie pertractabimus.

Ad octavum. Mentita est iniquitas sibi. Plures direptiones in Civitate, & Templo factæ sunt; Potuit autem quod factum ab Hieremia narratur, fieri ante & post direptionem; Ante inquam, non quidem tempore Sedechiæ, sed Joachim, nam licet Hieremias tempore Sedechiæ fuerit ferè semper in Carcere, & Populo invisus, attamen tempore Joachim maximæ fuit authoritatis, ita ut credi jure merito possit, ejusdem persuasione Joachim sponte Regi Babylonis se dedisse; Potuit ergo tunc Hieremias Arcam & Tabernaculum abscondere. Fieri etiam potuit postquam Civitas capta fuit, nam Hieremiam maximi faciebat Nabuchodonosor, ut patet Hier. 39. & revera Hieremias cap. 52. omnia recenset, quæ ex templo abstulerant Judæi, Arcam tamen & Tabernaculum non commemorat. Neque mendacium est alterum, quod dictum fuit; inquit Hieremias, locum illum futurum occultum, donec iterum Deus congregaret Populum, sed de qua Populi congregatione sermo fuit? Numquid de illa, quæ fuit tempore Cyri? Unde hoc habetur? Ad Textus veritatem assequendam sufficit nobis, si inveniatur Arca in congregatione novissima, quando fiet unus Pastor, & unum Ovile; Hoc even-

eventurum esse explicat Epiphan. in Vita Hieremiæ. Rupertus vero omnia hæc figuratè intelligit lib. 10. de vict. verbi cap. 21. idest de Christi humanitate, quam Tabernaculum, & Arcam appellat.

28. Ad nonum. Eundem fuisse Judam qui scripsit Epistolam, & Judam Machabæum, qui mortuus dicitur anno 152. non est necesse dicamus. Hoc sensit Rupert. lib. 10. de vict. verb. cap. 15. Nos vero, quidquid dixerint alii præsertim Lyræ. & Hugo Cardinalis, Melchioris Cani sententiam amplectimur, & dicimus, illa verba anno 188. non esse principium epistolæ sequentis, quam Judas scripsit, sed finem præcedentis, quam Duce Joanne Hircano totus Judæorum populus scripsit; quamquam & dici possit cum eodem, errorem istum in numeris tribuendum esse Typographis, quod in aliis etiam locis contigisse, novum non est.

29. Ad decimum. Hoc jam sibi Sanctus August. opposuit, & in epist. 61. ad Dulcitium rejecit; Horum nimirum hominum mortes referri quidem in Scriptura, non tamen laudari, aut si laudantur, hoc hominum judicio viriliter fortiterque actum esse, non tamen sanctè ac religiosè. Ultimum vero nihil probat; Primo quia id modestiæ causa dici poterat, secundo quia esto nihil falsitatis contineretur, attamen fortasse, vel minus politè, vel ordinatè descriptum fuerat, quod erat describendum; Quia in re advertendum est, Deum esse authorem omnium Divinarum Scripturarum, sed non eodem modo Prophetis assistere, ac Historicis. Prophetis assistit, ea revelando quæ scribunt, ideo alium laborem non habent quam scribendi, vel aliis dictandi; Historicos vero excitat ad scribendum, & simul assistit, ne aliquid falsitatis immisceant, hæc tamen assistentia laborem non adimit in cogitando, & quærendo quid & quomodo scribant.

§. III.

Expenduntur reliqui libri novi Testamenti.

30. **D**Eclaratis iis, quæ ad libros veteris Testamenti spectare videbantur; Deveniendum est ad ea, quæ contra libros novi Testamenti jactitant Hæretici militare. Qua in re omissis pluribus levioris momenti, primo inquirendum est de epist. ad Hebr. quam neque fuisse Pauli, neque alterius Apostoli affirmat Luther. in prol. epist., cui assentiuntur Brentius in confes. Wirtember. & Kemnitius in exam. sess. 4. Concil. Trident. Calvinistæ vero cum suo Duce in institut. cap. 8. §. 216. & cap. 10. §. 83. asserunt quidem Canonicam esse, ast utrum Paulo, vel alteri sit adscribenda pro certo haberi non posse.

31. Pluribus argumentis ad eam reiiciendam se moveri profitentur. Primum est, quia Domini verbis opponitur, dicit enim Christus Matt. 1. *Venite ad me omnes qui onerati estis* in epistola vero cap. 6. legitur. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati . . . iterum renovari ad pœnitentiam*. Secundum est, quia in ipsa non reperitur nomen Pauli, sicut in aliis, & ea, quæ dicta sunt de Salomone aptantur Christo, ut probeatur filius Dei, qualia sunt illa verba 2. Reg. cap. 7. *Ego ero illi in Patrem*. Tertium est, quia aliæ epistolæ Pauli eundem dicendi modum, similemque continent phrasem, hæc autem gravior est, atque exornatior. Quartum est, quia Paulus se non ab homine, sed à Jesu Christo per revelationem Evangelium didicisse testatur, Author autem præfatæ epistolæ cap. 2. se ipsum inter eos recenset, qui ad fidem Apostolorum prædicatione fuerunt conversi, inquit enim: *Quomodo effigiemus, si tantam neglexerimus salutem, quæ cum initio cepisset enarrari per Dominum, ab iis, qui audierunt, confirmata est in nos*. Quintum est, quia in hac epistola refertur, in

Ar-

Arca fuisse urnam Mannæ, virgam Aaron, & tabulas, & tamen 3. Reg. cap. 8. solas tabulas fuisse reperimus: Sextum est, quia in ea fit sermo de Testamento vero, ut distinguitur à pacto, & dicitur fuisse morte Testatoris confirmatum allegans Exodi verba cap. 24. *Hic sanguis Testamenti, quod mandavit ad vos Deus.* At Moyses non de Testamento vero, sed dumtaxat de pacto loquutus est, igitur nec aptè nec fideliter sacrarum litterarum testimonia produciuntur, quod de Apostolo Paulo suspicari non possumus. Tandem; Plures veteres gravesque viri de hac dubitarunt; ut enim testatur S. Hieronym. de viris illustr. Plures Latini eam negarunt, Tertullian. vero, Cyprian. Lactant. ejusdem verba nunquam in suis scriptis adduxerunt, ex quo facile habetur, illam Canonicam non esse, arbitratos fuisse.

32. Verum si primum argumentum probaret, Christus etiam sibi contradixisset, nam in laudato loco dicit: *Venite ad me omnes, & tamen Matt. 12. inquit, esse peccatum quod non remittitur neque in præsentì, neque in futuro sæculo.* Quod Apostolus ait impossibile, intellige difficile, & quod Christus remitti non posse fatetur, intellige remitti difficulter, (nisi sermo sit de peccato finali conjuncto cum morte) quamvis accidat aliquando remitti, sicut infirmus aliquis dicitur insanabili morbo laborare, licet aliquem sanari contingat. Neque obstat, ibi cap. 12. afferri exemplum Esau, qui poenitentiae locum non invenit, quamvis multis lachrymis eam inquisierit; Etenim ex hoc duo inferuntur. Unum, Esau non invenisse locum poenitentiae pro recuperanda deperdita hæreditate, & hoc pacto etiam peccatores, quamvis poenitentiam agant, deperditam rem, idest innocentiam, ut ver. gr. virginitatem recuperare non possunt. Alterum, Esau non rectè poenitentiam egisse apud Deum, & ideo quamvis flevit, Dei tamen indigna-

Tom. I.

tionem non placavit, & hoc pacto etiam plures peccatores, etsi poenitentiam agere videantur, attamen peccatorum veniam non consequuntur, quia non eos poenitet, ut oportet. Melius tamen explicabitur præcitatus Textus dicendo, Apostolum loqui de renovatione, quæ per Baptismum habetur, non de illa, quæ per poenitentiam confertur, & hoc modo explicarunt Chrys., Theodoret., Theophil., necnon S. August. Totum hoc clarè demonstravit S. Dionys. cap. 2. Eccles. Hierarch. ubi Baptismum appellat illuminationem, tum S. August. in expos. epist. ad Rom. ubi ait. *Per Baptismum propriè renovamur, per reconciliationem curamur.* Caterum, rem agit Paulus contra Fidei desertores, illos admonens, non posse in aliis sectis aliud Baptisma adinvenire, neque susceptum iterum posse suscipere.

33. Si secundum valeret, illius epistolæ nullus esset Author, quia in ea nullius nomen exprimitur. Plura alia neganda essent vel Augustini, vel Hieronym. cum in ipsis eorum nomen omitatur. Non immerito tamen nomen suum prætermisit Apostolus, vel quia sciebat odio haberi à Judæis, cum ipse præ cæteris legem veterem deleri contenderet, ut ait Hieronym. in eadem epist., vel quia Paulus gentium non Hebræorum erat Apostolus, ut de se fatetur ad Galat. 2. & ideo noluit, ut solebat, se dicere Paulum Apostolum, & hæc fuit sententia Theodoret. in præfat. Coment. hujus epistolæ.

34. Si tertium admitteretur, è numero sacrorum librorum alia quam plurima, in quibus aptantur Christo quæ de aliis dicta sunt, essent tollenda; Tollatur ergo lib. 2. Reg. cum cap. 7. dicitur: *Stabiliam Regnum tuum in æternum.* Tollatur psal. 71. cum ibi recitur: *Dominabitur à mari usque ad mare . . . adorabunt eum omnes Reges Terræ . . .* Advertendum igitur est, magis hæc dicta esse propter Christum,

B

quam

quam propter alios, in quibus ipsius Christi figura gerebatur.

35. Aliud quid probat? An necesse erat, Paulum semper eadem uti dicendi ratione. Loquebatur Spiritus Sanctus in illo, spiritus autem, ubi quando & quomodo vult, spirat. Fortasse cum Hebræi in sacris litteris essent aliis Doctiores, ad ipsos scribens eloquentiorem calamum adhibuit; Sed quid? Numquid in omnibus Operibus Augustini, vel alterius Doctoris eadem semper dicendi methodus, nec tamen ea Opera negantur esse Augustini. Aliter respondet Origen. dicens ex Euseb. lib. 6. cap. 18. in hac epistola esse quidem sensus Pauli, sed verba esse Clementis, proinde styli diversitatem in ea reperiri.

36. Quartum optime servatur; Primo. Quia ibi non loquitur de se ipso, sed de Judæis, ut adnotavit Glossa interlinear; Secundo. Etsi de se ipso loqueretur, quid inde? Non dixit se accepisse doctrinam ab iis, qui audierunt, sed doctrinæ confirmationem, quod verum est, nam & vidit illorum miracula, & ad antecessores Apostolos ascendit, ne in vanum curreret, immo statim in conversione missus est ad Ananiam, qui ipsi diceret, quid se facere oporteret; Tandem ibi mentio est salutis, quam certè ab aliis acceperat, sicut ab aliis Sacramenta susceperat.

37. Ad quintum respondent aliqui tabulas tantum intus Arcam fuisse, urnam vero Mannæ, & virgam Aaron foris in quadam parte. Dicunt alii; Salomonis tempore solas tabulas fuisse, successu vero temporis fuisse per Sacerdotes ad tutiorem custodiam inclusas urnam, & virgam, atque hoc optime noverat Paulus ex traditione, cum ex Theophil. in epist. ad Hebr. cap. 9. de rebus Judaicis fuerit per Gamalielem instructus.

54. In sexto argumento discrepamus in nomine, quod enim Moyses fædus appellat, hoc Paulus Testamentum vo-

cat. Hoc novum non est apud Latinos, sic enim usurpatum fuit etiam à S. Hieronym. in Hierem. 31. sic ab Innoc. III. in cap. cum Marthæ de cel. Miss. quod enim legitur in Canone. *Hic Calix novi Testamenti explicatur, idest novæ promissionis.* Cæterum Apostolus optimo utitur argumento, & consulto verba Exodi adducit, nam si vetus pactum & promissio non sine sanguine firmata sunt, magis consentaneum infertur, novum Testamentum per mortem, & sanguinem Testatoris esse confirmatum. Scias tandem, Testamentum novum, & Testamentum esse, & pactum, idest promissionem æternæ hæreditatis; Testamentum esse, quia est hæreditatis dispositio, esse vero pactum, quia non aliis disposuit Testator hæreditatem conferre, qua sua mandata custodientibus.

55. Ultimum quam falsum sit, jam declaro. Si Sanctos Patres, quos Ecclesia peperit, ac enutrivit, perpendamus, occurrunt plurimi. Habemus Gregor. Nazianz. in carmine de Can. scrip. Damascen. lib. 4. cap. 18. Orig. ex Euseb. lib. 6. cap. 18. Epiphan. hæ. 61. si ad Latinos convertamur, an deest Hilar. 12. de Trin. Ambros. lib. 2. de Cain. Hieronym. in epist. ad Dardan. August. lib. 2. de doctr. Christ. Omitte, si vis, Clemen. 1. in epist. ad Corint. Omitte Innoc. I. in epist. ad Exuper. Omitte Gelas. 1. in Concil. 70. Episcop. Ne tamen prætereas Conc. Laodicen. can. 59. hæc habens. *Non oportet ab idiotis psalmos compositos, & vulgares in Ecclesiis dici, neque libros, qui sunt extra Canonem legere, sed solos Canonicos novi, & veteris Testamenti; Quæ autem oportet legi, & in auctoritatem recipi hæc sunt; Genesis . . . . & quatuordecim epistolæ Pauli, inter quas una ad Hebræos.* Memineris etiam Concilii Carthaginen. 3. can. 47. hæc definitis. *Item placuit, ut præter Scripturas Canonicas nihil in Ecclesia legatur . . . . sunt autem Canonice Scripturæ. Genesis . . . , Pauli Apostoli*

stoli epistola tresdecim, & ad Hebræos una. Idem in Nice. 1. teste S. Th. in hanc epist. Itaque uno vel altero dempto ex Græcis & Latinis, epistolam istam Canonicam esse, omnes fatentur.

56. Post Apostolum Paulum Jacobi producat epistola, quam Canonicam esse, ex supracitatis Patribus, & Conciliis habetur. His tamen adde Milevitanum, quod ipsam affert can. 7. dicens. *Sanctus & justus erat Apostolus Jacobus, cum dicebat, in multis offendimus omnes.* Hac de causa tum epist. 2. Petri, tum duas posteriores Joannis, tum illam Judæ inter Divinas venerari debemus, cum omnes istæ à prælaudatis Conciliis, & Patribus producantur, ut videri potest apud Hieron. in epist. ad Paulin. apud August. lib. 2. de doct. Christ. apud Damasc. lib. 4. cap. 18.

57. Contra Jacobi epist. argumentatur primo Erasmus dicens, istam, si alicui Jacobo tribuenda est, certè illi, quem legimus primum Antistitem Hierosolymitanum, at iste non fuit ex 12. Apostolis, si credamus Sancto Hieron. in Coment. cap. 1. ad Galat. Verùm mendacii reprehenditur, nam verè Hieronym. asserit, hunc Jacobum esse ex 12. ut legitur in lib. contra Elvid., ubi habetur. *Nulli dubium est, duos fuisse Apostolos Jacobi vocabulo nuncupatos;* In loco ab Adversario adducto tantum dixit, errare eos, qui existimabant hunc Jacobum esse fratrem Joannis, quem Herodes decollari præcepit.

58. Argumentantur secundo Magdeburgenses cent. 1. lib. 2. cap. 4. quòd hæc epistola Pauli doctrinæ doceat opposita, docet enim Paulus ad Rom. 3. homines per fidem fieri justos, Jacobus vero non per solam fidem, sed ex operibus hominum justificationem esse contendit. Præterea. Paulus legem veteris Testamenti legem servitutis appellat ad Gal. 4. Alter vero illam vocat legem libertatis cap. 1. & 2.

59. Sed quo pacto intelligendus sit Paulus, ut Jacobo non contradicat, Tom. 1.

suo loco videbimus, ubi de hominum justificatione sermo continget. Neque verum est, ab ipso legem veterem dici legem libertatis, nam ubicumque hujusmodi libertatem commemorat, legem novam summoperè comendat & atrollit; Putant autem Hæretici ibi de lege veteri sermonem esse, quia Decalogi præcepta produxit, nullum in lege nova præceptum esse existimantes, in quo tamen turpiter errant, nam ut habetur Matt. 5. præcepta Decalogi ad utramque legem pertinent, nec aliud discriminis interest, nisi, quod Testamentum vetus sine viribus ad eas adimplendas leges ferebat, ideo vocatur lex servitutis, Testamentum autem novum leges affert, & vires, quibus homines suffulti facillè adimplent, ideò dicitur lex libertatis, & in hoc sensu lex non est posita justis, non quia justi legem servare non debeant, sed quia lex dulcis est & suavis, cum eam liberè, & multis auxiliis freti valeant adimplere.

60. Cætera, quæ dici possent, ut salutationem, qua utitur, nimirum, *Jacobus Dei, & Domini nostri Jesu Christi servus duodecim tribubus*, esse profanam, nec aliorum Apostolorum morem servare; Epistolam hanc, nihil quod spectet ad opera Christi, & Fidei doctrinam, continere; Et tandem ab Eusebio lib. 2. Hist. cap. 23. adulterinam nuncupari, levissimi momenti sunt; Negatur enim salutationem illam, in qua quis se Dei servum esse gloriatur, profano modo esse conscriptam, & magis profana censenda esset salutatio, quæ legitur in actibus Apost. cap. 15. *Apostoli & seniores fratres his qui sunt Antiochiæ.* . . . Quod vero opera Christi, & Fidei doctrinam hujusmodi epistola non contineat, primo hoc falsum est, cum plura in ea perlegantur, quæ ad Fidem pertinent, & Sacramenta. Secundo parum refert, nam satis opera Christi, & Fidei doctrina in Evangeliiis, aliisque novi Testamenti scripturis explicata erant; Jacobus eos cohibere voluit,

luit, qui nimium fidem attollentes, bene operari respuebant. Si totum Eusebii Textum protulissent, non esset, cur postremo responderem; Eusebii verba sunt ista. *Sciendum est, quod à nonnullis non recipiantur; Nos tamen scimus etiam istas cum cæteris ab omnibus penè Ecclesiis recipi.*

61. Generatim, ut occurramus reliquis, quæ dici possent, non enim omnia referre juvat, aut decet, advertimus, vel simul omnes Scripturas à nobis probatas non fuisse simul receptas, sed temporis decursu, cum opportunitas postulaverit, vel non omnes apud omnia Concilia & Patres inveniri, non tamen propterea negari.

62. Superest modo aliquid de libro Apocalyp. proferamus, pro quo tamquam Canonico præter omnes Patres Græcos ac Latinos, ex quibus penè innumeris, affero S. Epiphan. hæ. 5. prope finem hæc habentem. *Inter quos, idest Prophetas, & Apostolos, etiam Sanctus Joannes per Evangelium, & Epistolas, & Apocalypsim ex eodem Sancti Spiritus dono impertivit.* Producat Concilium Toletanum 4. can. 16. hæc habens: *Apocalypsim librum multorum Conciliorum autoritas, & Synodica Sanctorum Præfulum Romanorum Decreta Joannis Evangelistæ esse præscribunt, & inter Divinos libros recipiendum constituerunt, & quia plurimi sunt, qui ejus auctoritatem non recipiunt, eumque in Ecclesia Dei prædicare contemnunt, si quis deinceps aut eum non receperit, aut . . . excommunicationis sententiam habebit.*

63. Sileat ergo Lutherus inquiring in præfat. Testamenti novi, se Apocalypsim neque pro Prophetico, neque pro Apostolico libro recipere. Sileant Brennius, & Kemnit. eidem subscribentes; Sileat & Erasmus varias conjecturas emendicans, quibus librum hunc non esse Joannis insinuare contendit. An respuemus, quia nimia obscuritate involutus est? Sed sunt plura satis, super-

que manifesta, qualia de perseverantia in persecutionibus servanda, de Hæreticis evitandis de Pseudoprophetis fugiendis, etiam in epistolis Pauli plura habentur intellectu difficilia, nec tamen reicienda sunt. An quia Joannes pluries suum nomen repetit dicens, *Ego Joannes*, tamquam si nimium se laudare niteretur? Sed quid? An peccavit Apostolus? Peccavit igitur & Paulus, qui se spiritum Dei habere, & didicisse per revelationem Jesu Christi profitebatur, peccavit ergo & Daniel, qui saltem octies se nominat dicens, *Ego Daniel.*

64. Omnes autem Sacra Scripturae libri, quos recenset Concil. Trid., ad quatuor classes revocantur. Alii sunt legales, quales in veteri Testamento quinque libros Moysis, & in novo quatuor Evangelia recensemus. Alii Historici, quales sunt in veteri libri Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralypomenon, duo Esdræ, Tobia, Judith, Ester, Job, & duo Machabæorum, in novo Acta Apostolorum. Alii sapientiales, quales sunt in veteri, Psalmi, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus, & in novo quatuordecim Epistolæ Sancti Pauli, & septem aliorum Apostolorum. Alii sunt Prophetici, quales sunt in veteri quatuor maiores Prophetæ Isaias, Hieremias, Ezechiel, & Daniel, necnon duodecim minores. Osee &c. in novo Apocalypsis Sancti Ioannis.

Omissis aliquibus, quæ diuturnum sermonem protraherent, sed ad rem nostram necessario non facere existimamus, dubium unum excitari posse videtur, videlicet, quare plures libri, qui in Hebræorum Canone minime reperiuntur, tamquam Canonici à nobis habeantur; facta ne fuit Ecclesiæ nova revelatio?

Respondemus. Libros omnes in sui origine semper Canonicos sacrosque fuisse, non reperiri vero comprehensos in Hæbreorum Canone, quia Esdræ tem-

tempore nondum fuerant conscripti; Hujusmodi sunt libri Sapientiae, Ecclesiastici, & duo Machabæorum, & probabiliter etiam Tobiae & Judith; Sed inde à Judæis Hellenistis, vel Græcè primùm scriptos, vel Græcè redditos septuaginta Interpretum collectioni fuisse additos, & in Synagogis tamquam authenticos fuisse lectos, & ut tales jugi traditione apud Christianos & Ecclesiam nostram promanasse; Hac igitur ratione verè Canonici declarati sunt, non quidem per novam revelationem, sed per antiquam constantemque plurium, atque illustrium Ecclesiarum traditionem. Non me latet, plures cum Serrario respondere, duplicem Canonem Hebræorum distingui, unum ab Esdra exaratum, alterum post Esdram, à Concilio Synagogæ; in primo, inquit, plures libros desiderari, in alio vero omnes à nobis recensitos inveniri.

§. IV.

An libri Canonici fideliter contineantur in editione vulgata, vel sit consurgendum ad Codices Græcos, & Hebraicos.

65. **Q**UAMVIS difficultatis propositæ resolutio plurimum, immo unicè pendeat ex quo Ecclesia nostra Romana summa infallibilitate prædita demonstretur, nihilo tamen minus eam in hoc loco examinandum existimo. Hac est editio illa, quam paucis libris exceptis, idest psalterio Davidico, Sapientia, & Ecclesiastico, à Sancto Hieronymo factam esse, communior affirmat Doctorum sententia, in qua re, cum nihil ad dogma pertineat, immorandum non est.

66. Porro ante istam plurimas editiones fuisse reperimus; & prima illa fuit, quæ Hebraica nuncupatur, quæve à Moyse & Prophetis, vel per se, vel per alios conscripta, condita fuit, de qua dubitant Doctores, utrum usque ad no-

stra tempora pervenerit, ac perseveraverit. Negant aliqui, inter quos Basilius, Tertullian., & Clem. Alexandrinus dicentes, periisse tempore Babylo-nicæ captivitatis, quando Civitas ever-sa fuit, & Templum incensum, deinde Spiritu Sancto ipsi suggerente ab Esdra fuisse restitutam. Contrarium tamen, probabilius videtur; nam Esdram quadraginta dierum spatio quinque viris dictasse, qui Divinam Scripturam exciperent, non aliunde colligitur, quàm ex quarto libro Esdræ, qui tamquam Apocriphus nunquam ab Ecclesia Catholica fuit receptus, qui multas fabulas Judæicas pertinentes ad ipsorum cabalas, continet, & ex alia parte lib. 2. cap. 8. qui tamquam Canonicus recipitur, habetur, dictum fuisse ipsi, ut legis Moy-sis librum afferret, ut revera attulit, non autem ut componeret, ex quo tunc temporis adhuc librum ipsum inveniri, satis ostenditur. His additur, quod, etsi Scriptura, quæ in loco publico servabatur, fuisset incensa, credi hæud quaquam potest, aliqua ejusdem exemplaria apud plures viros, qui tunc vivebant, ut Ezechiel, Hieremias, Aggæus, qui legem Domini tanto studio zelaverunt, non remansisse. Hinc plures Sancti Patres in eam devenerunt sententiam, qua testarentur, per Esdram fuisse collectam Scripturam, quæ in diversis locis reperiebatur, ut videri potest apud Chrysostomum. 8. in epist. ad Hæbr. & Hilarium in præfat. super psalmos.

67. Majus dubium excitatur, an unquam editio Hebraica fuerit malitia Judæorum corrupta, atque ideò, an illi aliqua fides sit præstanda. Corruptam fuisse ac depravatam asservat Melchior Can. lib. 2. de locis Theol. cap. 13. Burgenf. in psal. 21. & Salmer. prol. 4. Negant vero Vega lib. 15. in Conc. Trid. cap. 9. Bannes 1. p. q. 1. art. 8. Bellarm. lib. 2. de verbo Dei cap. 2. de Turre q. 2. §. 2. Non quidem eo fine, quo Textus sinceritatem approbant cum Judæis Hæretici; Isti enim ideo affirmant, & acris studio

studio tuentur Hebraicum Textum fideliter perseverasse, ut vulgatam nostram versionem infirmant; Illi vero, ut ostendant, hanc eam versionem veluti rivulum è fonte limpidissimo derivasse.

68. Postrema horum sententia magis placet, saltem loquendo usque ad tempus, quo à S. Hieronym. redacta fuit editio Latina, & sic illam suadere contendo. Primo. Si Textus Hebræus fuit ex Judæorum malitia depravatus, vel hoc factum sit ante Christi servatoris adventum, vel post, necesse fuit, neutrum autem dici posse videtur; Si enim ante fuisset depravatus, non rectè dixisset Christus Joan. 5. *Scrutamini Scripturas* falsa siquidem scrutari nefas censendum est; nec rectè Mat. 23. *Super Cathedram Moysi sederunt Scribae, & Pharisei, quaecumque ergo dixerint vobis, servate, & facite*; Dedecet enim Scripturas corrumpentium sequi doctrinam, & rursus Christus aliquando criminis hujus Judæos, quod tamen nullibi legitur factum esse, repræhensisset, ergo quia ante Christi adventum nunquam depravatus fuit Textus Hebræus, immo ipse Christus & Apostoli testimonia Scripturarum afferentes, ita attulerunt, sicut in editione Hebraica reperiebatur; Neque etiam post Christi adventum id factum esse, potest affirmari prudenter, depravassent enim Scripturam circa præcipua fundamenta, ex quibus Christiani Messiae adventum ostendunt & probant, sic namque eorum odium & malitia finem suum obtinisset; Hoc autem non evenit, ut constet, ergo.

69. His suffragatur ratio Sancti Augustini super psal. 58. dicentis, à Divina providentia tali pacto res fuisse dispositas, ut omnes Hebræi interfecti non fuerint, sed per Terrarum Orbem dispersi, ut ex inviolatis eorum libris nostrorum veritatem firmaremus, & lib. 15. de Civit. cap. 13. incredibile esse, Judæos, quamvis perversos, sibi abstulisse veritatem, ut aliorum invidere-

rent authoritati. Quod si Hierem. 23. legitur. *Pervertistis verba Dei viventis Domini exercituum Dei nostri*; hoc dictum fuit contra Rabbinos, qui falsis sensibus, & interpretationibus Scripturas Sacras explicabant, vel etiam perversio hæc Opere fiebat, non Scriptura, sicut fides aliquando juxta phrasim Apostoli negatur facto, quamvis eam homines ore confiteantur.

70. Si vero aliqui Sancti Patres affirmant, à Judæis aliqua addita esse, aliqua dempta, aliqua mutata, hoc intelligendum est vel ex incuria & ignorantia Typographorum, vel de aliquorum malitia, non tamen omnium, itaut Textus Hebræus penes universam Synagagam non inveniretur.

71. Occurrit post Hebraicam editio Græca, ut omittam Caldaicam & Syriacam. Multiplex sub diversis temporibus ea fuit. Prima est, quam Ptolomæi Philadelphi jussu septuaginta viri tradiderunt. Secunda tempore Adriani Imperatoris facta fuit ab Aquila Pontico, prius Ethnico, deinde Christiano, demum Hebræo; cui perinde nihil credendum est; Tertiam habemus ex Theodotione sub Commodi Imperio; Quartam ex Symacho sub Severo. Quinta & sexta certum non habent Authorem, siquidem prima apud Urbem Hierico ann. 7. Antonini Caracallæ in quibusdam doliis inventa fuit; Secunda pariter in quibusdam doliis apud Nicopolim Imperante Alexandro Mammææ filio. Septima fuit Origenis; Octava Sancti Luciani Martyris; Ultima Hesichii, quæ interpretationem septuaginta Seniorum à pluribus vitiatam restituit, & emendavit.

72. De prima, quam exposuimus, ita senserunt Anabaptistæ, ut nullam ipsi fidem adhibendam esse asseruerint; ita vero Hæretici, ut Calvin. lib. 2. instit. cap. 7. §. 10. cui adhæret Kemnitijs purissimam existimarunt, ut ceteræ posteriores versiones per illam sint corrigendæ.

73. Ego

73. Ego quidem Spiritus Sancti directione, & assistentia conditam esse, non reluctor; Quo pacto enim fieri potuisset, ut tam brevi spatio tam præclarum opus unanimi consensione conficeretur, nisi Spiritus Sanctus verba sensusque dedisset? In hanc sententiam omnes fermè Sancti Patres, Irenæus, Justin., Clem. Alexan., Epiphan., Chrysost. ex Græcis; Tertull., August., Hilari. ex Latinis devenerunt, quibus addendus est ipse Sanctus Hieronym. qui in præfat. in Paralyp. inquit, si versio septuaginta haberi potuisset integra, ejusdem laborem omnino futurum esse frustraneum; Ex quo certo certius evincitur; quod si alicubi Sanctus Doctor illam, ut vitiatam, repræhendit, alienam increpat vel ignorantiam, vel malitiam.

74. Sed in hac decursu temporis plures errores irrepsisse, plura etiam addita, vel mutilata, vel inversa facillimè legenti constabit. Habetur Gen. 5. solum octo animas salvas per Arcam factas fuisse, & tamen in versione Græca assertur Mathusalem vixisse annis 14. post diluvium; Habetur apud Hebræos & Latinos Gen. 26. servos dixisse Isaac de puteo, *invenimus aquam*, & tamen in Textu Græco legitur, *non invenimus aquam*. In Hebraicis, nostrisque Codicibus de facta Ninive prædicatione, reperitur, *adhuc quadraginta dies*, & tamen apud septuaginta invenitur, *adhuc tres dies*, & certè tot fuerunt post septuaginta versionis hujus Authores, ut alios errasse, alios emendasse facillimum fuerit.

75. Jam vero rem nostram peragamus, quem quidem ita stabilimus, ut in nostra vulgata libros Canonicos omnino puròs contineri fateamur, proinde neque ad Hebraicum, neque ad Textum Græcum esse confugiendum. Tot autem se exhibent argumenta, ut mirum, immo horrendum sit, hostes Fidei nostræ illam adeo contemnere, ut vel nullam habendam esse authenticam cum

Calvino, vel illam solùm Lutheri cum Melanct. Kemnit. & Pomerano audeant affirmare.

76. Verum exordiar ne à Concil. Triden. quod sess. 4. hisce verbis definit; *Sacra Synodus considerans, non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex multis Latinis editionibus, quæ circumferuntur Sacrorum Librorum, quænam pro authentica habenda sit innotescat, statuit ac decrevit, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus aut expositionibus pro authentica habeatur, & quod eam nemo reicere quovis prætextu audeat, vel præsumat*. Quid tamen agam? Audiam à Theodoro Beza præfat. in Job execrabilem blasphemiam, dicente: *Absit ab omnibus sanæ mentis, ut tam inepto, tam iniquo, tam exitiali Concilii Tridentini decreto obsequantur*. Audiam à Calvino in annot. Conc. Trid. *In translationibus præter unam vulgatam damnandis, ut crassior est insitia, ita magis barbarum edictum*. Audiam à Luthero in præfat. versionis Tigurinae. *Majestas est in solis fontibus, nec probari potest, Ecclesiam Christi ulli unquam certæ versionis fuisse alligatam*.

77. Noverint tamen hæc impia erebi monstra in dictis suis sibi contradixisse. Quid asseris Beza? Nonne in annotat. super cap. 1. Luc. dixisti: *Latinum interpretem summa Religione Sacros Libros fuisse interpretatum*? Et in præf. novi Testam. *Vulgatam editionem maxima ex parte amplector, & cæteris omnibus antepono*? Quid asseris Calvine? Nonne in præfat. tuorum Opusculorum dixisti. *Hæccine est via discendi? Versare ac volutare Scripturas, ut libidini nostræ inserviant, ut sensui nostro subiciantur quid stolidius*? Si autem vulgata nostra reicitur, nonne unusquisque juxta sensum suum Scripturas intelliget, atque amplectetur? Quid tandem blæteras Luthere? An nescis à te dictum,

To-

Tomo 3. *Mundus est plenus levibus ac curiosis ingeniis, quos veluti pruriens auribus novitas delectat, quosque facile fastidium capit sanæ Doctrinæ.* At Doctrina tua nonne nova est? Interim quid de vulgata sensisti? En tua verba de vulgata novi Testam. *Quid Papæ cætus queri potuit sibi deesse, quod ad integram lectionem Scripturarum attinet? An non librorum novi Testamenti, nam de veteri nunc non dico, certam perspicuam, & luce clariorem lectionem habuerunt?*

78. Vestro itaque ore vos judico, immo etiam Sectatorum vestrorum. Afferre placet Carolum Molinæum, qui loquens de novo Testam. pag. 30. hæc habet. *Egerrimè à vulgari consuetaque lectione recedo, quem etiam enixè defendere soleo.* Et in cap. 17. Luc. profitetur, illam editioni Erasmi, Brentii, Calvini cæterisque se proferre. Nec præteribo Couvellum, qui in respons. ad Jo. Burgen., hæc scribere non trepidavit. *In usu fuit in Ecclesia mille trecentis annis retro, & versionem Anglicanam, illam esse, quæ ad vulgatam proximè accedit.* Tandem non omitтам Docæum in persuasionibus ad Anglos, cujus verba sunt ista. *Æquum esse censemus, ut in Scholis, & Pulpitis una editio Latina in usu sit, & quidem ob antiquitatem vulgatam editionem cæteris præponamus.*

79. Rectè propterea addit Concil. Trident. rationes, quibus se permotum sensit ad superius decretum sub anathematis poena promulgandum. Eas examinemus. Prima ea fuit, qua non parum utilitatis afferretur Ecclesiæ; Utilitas hæc porro assertur, nam si ubi multitudo, ibi confusio, hæc planè sequuta esset, si multæ fuissent servatæ versiones, quibus fideles adhærentes nunquam in eadem re convenissent, sed varia varii, prout unusquisque in propria editione invenisset, amplexi essent. Secunda est antiquitas, & perseverantia ejusdem Scripturæ in Romana Ecclesia, quæ per annos mille, & ultra sive in

publicis Sessionibus, sive Concionibus; sive Conciliis vulgatæ authoritatem semper adhibuit, quæ si Canonica non fuisset, quot errores in ipsa emerfissent? Quot seducti populi, quot inanes Definitiones, quàm insana Doctrina? Tertia est, quia in vulgata nihil, quod non conferat ad fidem probosque mores, invenitur, immo in ea omnia continentur, quibus nostræ Fidei Mysteria significantur & confirmantur, vnde nihil additum præter veritatem, nihil contra veritatem diminutum, nihil in ipsa deprauatum, ut, diluendo Hæreticorum potius mendacia, quem argumenta declarabitur.

80. Præter hæc. Vulgata, de qua noster sermo, vel est illa antiqua appellata Itala, vel illa Hieronymi, ut supra dictum fuit; Si Itala, audiant quid de ea scribit August. lib. 2. de doct. Christ. cap. 15. *In ipsis autem interpretationibus Latina omnibus præfertur.* Si illa Hieronymi, quot sibi laudes à Sanctis Doctoribus non est assequeuta? Sufficiat elogium illud August. 18. de Civit. cap. 43. dicentis. *Non defuit temporibus nostris Presbyter Hieronymus homo doctissimus, qui ex Hebræo in Latinum Divinas Scripturas convertit, cujus tantum litterarum laborem Hebræi fatentur esse veracem.* Sed non est omittendus S. Isidorus lib. 6. Etymol. cap. 5. inquiens. *Hieronymus trium linguarum peritissimus ex Hebræo in Latinum eloquium Divinas Scripturas convertit, cujus interpretatio merito cæteris anteponitur.* Adde S. Gregor. 20. Moral. cap. 24. Ansel., Bernard., Hugonem, cæterosque Patres, qui aliis posthabitis, in hujus vulgatæ explicatione labores suos, ac studia impenderunt. Quid verò si dicerem, ipsos quoque Græcos Hieronymi versionibus ex Hebræo in Latinum usos esse, ut ex Latino in Græcum converterent? Et tamen res ita se habet, si, ut habenda est fides, habeatur ipsi Hieronymo, qui hoc testatur lib. 2. contra Ruffinum,

81. Ex quibus plane deducitur, quod si August. lib. 2. de doct. Christ. cap. 25. ait, Latinas interpretationes per Textum Græcum emendandas esse, in primis loquitur sub hypothese, nimirum, si aliquis error deprehenderetur, deinde sententiam affert pro suo tempore, quo Textus Græcus in sui puritate integer censebatur, quod modo non esse, supra declaratum est. Cæterum Sanctus Doctor ideo asserit, Latinam emendam per Græcam, quia inde sumpta est, ergo cum Græca sumpta sit ex Hebræa, emendanda esset per Hebræam. Ex stabilitatis autem à nobis constat, Græcam ab Hebræa vera non recessisse, adeoque neque nostram à Græca, quamvis nostra quantum ad Testamentum vetus desumpta fuerit ex Hebræa, ut testatur idem S. Hieronymus.

82. Ultimum argumentum adiiciam ex Divina providentia deductum. Habuit Synagoga verum Scripturæ sensum; Habuit Ecclesia Græca, cur ergo non habuit & Ecclesia Romana, in qua suam Sedem fixit Apostolorum Princeps æternum duraturam in Successoribus suis? Nunquid Deus plus Hebræis, Græcisque contulit? Ecclesia Latina sponsa Christi majori frui debuit privilegio. Sed hæc non sunt hic probanda.

83. Plura certè dixissem, si aliorum argumenta placuisset proferre, sed inutilis labor. Quid si dicerem cum Melchiorre Cano; Ecclesiæ auctoritatem, infringi, si vulgata non recipiatur? At hoc illud est, quod contendunt Hæretici. Quid si subderem cum eodem, vulgata rejecta nihil in suis disputationibus per Theologos nostros conclusum esse? At hoc illud est, quod ipsi perpetuo affirmant. Quid si urgerem, Fidei Inquisitoribus non amplius locum esse? At hoc illud non est, unde irridendi occasionem accipiunt?

84. Nec etiam quidpiam probant rationes, quod affert Joseph Maria de Turre tract. 2. q. 5. art. 8. inquit enim, primo, regulam etiam inanimatam in-

fallibilem esse debere, sed versio vulgata Hieronymi est regula inanimata, ergo. Majorem ipse probat, quam nemo negat, minorem præterit, quam Hæreticus negat. Secundo ait; Definitionem librorum, qui authentici sint, & ideo, quanam sit legitima eorum versio, ad Ecclesiam pertinere, sed de facto Ecclesia in Concil. Trident. congregata, definivit, vulgatam versionem esse legitimam, ergo. Majorem ipse declarat, quam concedit Hæreticus, sed adhuc sub lite relinquit, an Ecclesia in Concil. Trid., sit vera, quod Hæreticus non concedit. Ultimo loco proponit argumentum, quod ad hominem appellat; Velenim Hæretici admittent aliquem Textum in nostra vulgata depravatum, esse, vel nullum, si hoc, ergo est recipienda, si aliquem, hoc idem de ipsis dicendum. Sed quis non videt, ipsorum editiones hoc dato nostræ comparari, quod nullo pacto est concedendum. Ex hisce igitur ratiociniis nihil concluditur, ideo sub initio dixi, totam efficaciam desumi ex quo Ecclesiæ nostræ infallibilitas demonstretur. Ut tamen etiam rei præsentis satisfaceret, Sanctos Patres adduxi, præsertim Augustinum, quem etiam Hæretici ut Doctorem magnum & integræ auctoritatis profitentur. Totum tamen, quod nostra interest, ea refellendo, quæ nobis opponuntur, magis roborabitur.

§. V.

Hæreticorum argumenta afferuntur, & confutantur.

85. **O**pponas primo. Vel Hebraica, & Græca versio corrupta est, vel vulgata non est authentica, sed neque Hebraica, nec Græca versio corrupta est, ergo vulgata non est authentica; Prob. maj. multa sunt in Hebraica & Græca, quæ non inveniuntur in vulgata, immo inveniuntur modo opposito, ergo vel &c.

C

Ad

Ad antecedentis probationem liceat jam plurima exempla producere. Primo. In nullis Hebraicis Codicibus reperiuntur octo illi versus, qui leguntur in ps. 29. *Sepulchrum patens est guttur eorum &c.* Secundo. In Textu Hebræo Gen. 8. legitur: *Corvus egrediebatur & revertebatur.* In vulgata autem legitur, *& non revertebatur.* Tertio. Nos legimus Gen. 3. *Cuncta cogitatio cordis intenta ad malum.* In Hebræo. *Figmentum cordis tantum malum omni die.* Unde explicatio nostra appposita, est ad probandum peccatum originale. Quarto. Dicimus nos Ecclesiastæ 9. *Nescit homo, utrum odio vel amore dignus sit.* Qui locus corruptus est, ut inde circa peccatorum remissionem fidei dubitatio probetur, deinde Textus falsus est, quia Peccator scit, se odium Dei in se concitasse. Quinto. Job. 5. habetur. *Voca si quis est, qui tibi respondeat, & ad aliquem servorum convertere.* Verba autem hæc sunt inventa nostra ad adstruendam Sanctorum invocationem. Plura alia hujusmodi congerunt Calvinus & Kemnitius.

86. Resp. primo. De corruptione Textus Hebraici dubium est apud Doctores, & quamvis à nobis oppositum demonstratum sit, attamen aliorum rationes non sunt probabilitate destitutæ. De Græca vero aliquid jam exposuimus. Quare si aliquis error deprehenderetur, potius Textibus Hebraicis, & Græcis, quam nostris esset tribuendus. Admisso tamen argumento, sicut expositum fuit, nullam contradictionem inter editionem nostram, aliasque duas esse demonstramus. Jam devenio ad exempla adducta.

87. Ad primum non desunt, qui respondeant, versiculos illos à Judæis esse detractos. Sanctus tamen Hieronymus inquit, propriè non spectare ad psal. illum, sed citari ab Apost. in epist. ad Rom. 3. deinde in eum locum ab alio reductos esse, in quo nulla contradictio, præsertim cum in aliis psalmis invenian-

tur; Nam primi duo sunt in ps. 5. tertius in ps. 139. quartus in ps. 9. tres sequentes apud Isaiam cap. 59, ultimus in ps. 35.

Ad secundum dico, in Hebræo non haberi, *& revertebatur* sed, *Corvus exiit eundo, & redeundo donec aquæ siccarentur*, ut solent aves, idest volitando circa Arcam, & forte super tectum Aræ quiescendo, in quo nulla repugnantia, nam si in nostra dicitur, *non revertebatur* intellige, *intra Arcam.*

Ad tertium, sensus est idem, quod enim à nobis cogitatio dicitur, etiam figmentum potest appellari, cum à mente nostra fingatur, & efformetur. Neque inde sequitur, omnia opera hominum mala esse, ut calumniantur Lutherani, sed solum in homine remansisse quamdam inclinationem ad malum procedentem ex deordinatione naturæ, quæ est effectus à peccato originali procedens.

Ad quartum dici potest, in eo Textu sermonem esse de odio vel amore finali; deinde Textus loquitur tantum de justis, qui licet nullius peccati sibi conscius sint, attamen pro certo habere non possunt, utrum justi sint, nec ne, juxta illud Apostoli: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.*

Ad quintum, Kemnitius vel non legit Textum Hebræum, vel non intellexit. Ibi habetur. *Voca nunc, si est respondens tibi, & ad aliquem de Sanctis respice*, quæ verba melius converti non poterant, ut patet.

Generatim advertendum est, vel fuisse decursu temporis post Sancti Hieronymi versionem Textus Hebraicos, Græcosque corruptos, vel contigisse aliquem errorem ex ignorantia, & incuria Typographorum, vel non esse, nisi aliquam accidentariam variationem.

88. Opp. 2. In Scripturæ dubijs ad Textus Hebraicos, & Græcos tamquam ad fontes, confugiendum esse, ipsorum Sanctorum Patrum sententia acceptum

tra-

traditumque fuit; Hoc docet S. Hieronym. in lib. contra Helvid. & clarius in epis. ad Marcellam, immo hoc præcipitur in ipso jure Pontificio dis. 9. can. *Ut veterum*. Ergo Textus illi authentici sunt, nequaquam nostra vulgata. Et certè ratio ipsa hoc suadet. Puriores enim esse debent fontes, quam rivuli, Textus autem Hebraici, & Græci sunt quidam fontes Prophetarum, & Apostolorum, aliæ autem versiones sunt quidam rivuli, in quibus Interpretes errare potuisse non est ambigendum, ut in pluribus locis testatur S. Augus. immo hoc dictum esse de versione Hieronymi fatetur ipse Hieronym. in cap. 9. Isaïæ, ubi dicit se errasse. Et profecto, quis errorem illum non videt, dum in vulgata nostra habetur, præceptum fuisse, ne ullus vir uxorem duceret, nisi de tribu & familia sua, cum tamen Moyses hoc neglexerit, & Aaron accipiens Elisabeth de tribu Juda, ut habetur Exod. 6. Joiades Pontifex nubens sorori Regis Judæ, ut habetur 2. Paralip. 22. David ducens Michol filiam Saulis de tribu Benjamin, ut 1. Reg. 18.

89. Resp. Hoc fortasse dictum à Hieronymo opus suum præferre modestiæ causa nolente, vel ut ostenderet, versionem suam Textibus antiquis omnino adhærere. Quando vero ad eos possumus confugere, infra dicam, & ita, quidquid pro hac argumenti parte dici posset, resolvetur. Nunc oppositæ rationi satisfacio; Dicendo, illam veram esse, vel quando constat, fontes non esse corruptos, vel quando eademmet aqua, quæ in fontibus hauritur, non hauriretur in rivulis, hauritur autem in re nostra propter maximam doctrinam, studium, Sancti Hieronymi veracitatem, sicut supra declaratum fuit; Neque Doctor hic excellentissimus in sua erravit versione, existimavit quidem aliquando se errasse, sed inde adhibita majori diligentia, & admonitus ab amicis, vel etiam inimicis nihil corrigendum invenit. Exempla adducta non obstant, lex

Tom. I.

enim illa erat conditione præscripta, nimirum, quando foeminæ carerent fratribus, proinde essent hæredes, de aliena tribu uxores duci non licere, quod quidem ex fine legis, ne scilicet commisceantur hæreditates, & de una tribu transferantur in aliam, satis superque colligitur; Ut hæc à nobis dicta vim habeant, liceat verba numer. cap. ult., in quibus illa lex continetur, offerre. *Nubant quibus volunt, tantum ut suæ tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum; Omnes enim viri ducent uxores de tribu, & cognatione sua, & cunctæ foeminæ de eadem tribu maritos accipient, ut hæreditas permaneat in familiis.* Cum autem hoc in relatis casibus non sequeretur, plane, nihil per ipsos probari, concluditur.

90. Jam modo, quando ad Textus Hebraicos, vel Græcos liceat & confugere oporteat, ostendo. Primo. Si in Codicibus nostris Typographorum aliquis error irreperit. Secundo. Quando Latini Codices inter se varii repariantur, & quænam sit germana lectio potest in dubium revocari. Tertio. Quando Latina sententia est anceps. Quarto. Tandem ad energiam, & vocabulorum proprietatem intelligendam; Atque hisce de causis, in Universitatibus trium linguarum Professores, qui peritiam suam, in alios docendo transfunderent, parandos esse, à Viennensi Concil. in Clement. 1. legimus fuisse statutum.

91. At inquires. Cur Hieronymus errare non potuit? Fuit ne Propheta? Minimè; Sed tantum humano spiritu, intelligentia sacras litteras est interpretatus. Errarunt plures alii, cur non iste? Scias tamen, Hieronymum non fuisse Prophetam, fuisse tamen adeo Spiritu Sancto illustratum, ut in Scripturæ sensibus declarandis omnino verax fuerit atque ingenuus; Hoc supra declaratum fuit. Est autem hoc discrimen inter Prophetam, ac Interpretem, quod Spiritus

Sanctus tum verba, tum sensus Prophetæ desuper elargitur, Interpreti vero tantum sensus, studio verò & peritia sua verba disponit.

92. Præferant ergo qui volunt Textus Hebraicos & Græcos. Nos vulgata nostra contenti sumus. Verbis utar Sancti Hieronymi, ejus causam ab Ecclesia, à Patribus, à consuetudine, à ratione vindicatam prætulimus. Hæc sunt in præfat. super Job. *Habeant, qui volunt, veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos, vel uncialibus, ut vulgo vocant, litteris onera magis exarata, quam Codices, dumodo mihi meisque permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros Codices, quam emendatos; Quamobrem hominibus his, qui novandis rebus student, illud sæpe accidit, ut dum Codicum vel Hebraicorum vel Græcorum, quos penes se habent, exempla sequuntur, nihil aliud agant, quam ex non correctis emendata corrigere.*

§. VI.

Utrum expediat sacros libros in linguam vernaculam vertere, & hujusmodi lectionem generatim concedere.

93. **E**tsi plures aliæ fuerint Latinæ versiones, nihil tamen de ipsis dicendum censeo nisi eas ennumerando, ut omnibus innotescant. Sanctus Pagninus Lucensis Hebræe potissimum & Græcæ linguæ peritissimus sub Leone X. Pontifice maximo tum vetus ex Hebræo, tum novum ex Græco Testamentum convertit. Hujus editionem singillatim taxat Leo à Castro cap. 28. in Isai. ex quo vel Sacræ Scripturæ sua addat, vel illam ad Judaicos sensus etiam reluctantem inflectat; Genebrardus vero in epis. præfat. ad Orig. illam minus diligentem, nimis Gramaticam & Hebraicarum minutiarum æmulam appellat. Ex adverso Theologi Salmantini

in præfat. ad Biblia Tigurina versionem doctissimam confitentur; Qua in re si oppositæ sententiæ inveniuntur, non miror, nam isti eam, ut fuit ab Authore probata, legerunt, alii vero, ut post Authoris mortem apud Ugonem à Porta Hæreticum fuit Hæreticorum nequitia depravata. Aliam versionem edidit Benedictus Arias Montanus Hispalensis pluribus linguis excultus & litteris; Hic vocatus à Philippo II. Hispaniarum Rege Biblia complutensia, à Cardinali Ximenio evulgata, auctiora transmisit, unde potius versionis auctor, quam Author potuit appellari. De hujus opere male scripsit Bonfret. cap. 18. sect. 1. contrarium vero senserunt Joan. de la Haye & Anton. à M. D. dubio 6. §. 3. Accessit, & alia editio, quæ sub nomine Francisci Vatabli apud Catholicos integerrimæ probatissimæque Fidei, quamvis revera, ut testatur Genebr. ad an. 1534. cum Gualtero & Pineda præfat. in Ecclesiast. cap. 13. art. 9. ipse Author non fuerit; Sed Roberti Stephani viri perditæ memoriæ, qui Genevam profugit, & Lutetiæ Parisiorum, in stramineo simulacro combustus fuit, fraude prodivit. Continet hæc editio tot talesque errores, ut in ipsa fabulas legi idem Genebrar. fateatur; Appellata fuit Tigurina, quia Tiguris edita, sed Parisiis evulgata, non est tamen confundenda cum alia Tigurina edita an. 1539., in qua Hæreticorum dolo Sacri Textus omnino fuere corrupti. Nec omittenda est versio Isidori Clarii Brixiensis, qui ex Monachis Cassinatibus fuit Episcopus Fulginatensis; Hæc parum à vulgata discedit, & in quibus discedit, reicienda est. Adde tandem versiones Thomæ de Vio, Thomæ Marenzæ, Francisci Forrerii, aliorumque minoris nominis.

94. Sed jam ad rem propositam deveniamus, pro qua dico, non expedire sacros libros in lingua vernacula. Hoc primo ex pluribus damnis, quæ ex hujusmodi lectione emerferunt, declaratur,

tur, ut enim optimè notavit Cassian. col. 10. cap. 2. Hinc errores suos protraxerunt Antropomorphitæ; Hinc suos Thaboritæ, ut refert Æneas Sylvius; Hinc suos David Georgius, qui ex Scripturis lingua Batava, quam solum ipse noverat, traductis, se esse Dei Filium Messiamque collegerat. Neque hoc difficulter percipi potest. Legat enim in sua familiari lingua populus rudis illud Canticorum. *Osculetur me osculo oris sui &c.* illud Osee; *Vade, & fac tibi filios fornicationis* concludet, ergo oscula licita sunt & comendata, ergo fornicatio non est prohibita, sed præcepta. Quid cum legerit adulterium David, incestum Thamar, Saram, Liam, Rachelem dedisse viris suis Ancillas in Concubinas, jam hæc omnia sibi licere arbitrabitur, vel Sanctos Patriarchas, Sanctasque Mulieres contemnet. Tandem cum multæ appareant in Divinis Scripturis contradictiones, omnia judicabit mendacia, & spiritum veritatis falsitatis Authorem existimabit.

95. Occurrit secundo praxis Universalis Ecclesiæ à suis primordiis usque in hæc tempora, quæ semper tribus dumtaxat linguis, idest Hebraica, Græca, & Latina usa est, nec penes aliquem antiquum Authorem alterius vulgaris translationis mentio reperitur; & quamvis tempore Apostolorum tot essent in Orbe linguæ diversæ, attamen Apostoli in novi Testamenti libris scribendis non aliud linguarum genus adhibuerunt. Age modo omnes Provincias, & Regna, alias putas editiones invenire? An in Affrica? Latinam tantummodo commemorat S. August. lib. 2. de doct. Christ. cap. 13. An in Hispan. Latinam solummodo profert S. Isidor. in lib. de Divin. Offic. An in Gallia? Solum Latina versio ex Alcuino & Amalacio in lib. de Divin. Offic. legebatur. An in Boæmia? Divinæ Scripturæ dumtaxat Latine proferebantur, ut confirmari potest exemplo Greg. VII. qui scribens ab Boæmorum Ducem, inquit, se ju-

stis de causis eis non permisisse, ut Divina Officia lingua Sclavonica, sicut ipsi postulaverant, celebrarent. Hanc tandem consuetudinem in toto fuisse, occidente servatam, judicat Rabanus Episcop. Mogunt. lib. 2. instit. cap. 9.

96. Nec dici potest cum Witakero & Hunnio, tunc in istis Regionibus Latinam linguam Vulgarem communemque fuisse. Nam in Affrica fuisse linguam propriam & maternam, fateatur S. August. ser. 35. de Verbis Domini. In Hispan., Gall., Angl., German., aliisque Regionibus proprias, diversasque linguas extitisse, colligitur ex S. Hieronymo in epist. ad Fretel. ex Th. Walden. tom. 3. de Sacramental. tit. 3. & sane, si lingua Latina neque apud nos communis est, sed eam studio addiscamus oportet, magis hoc de aliis nationibus dicendum videtur.

97. Sed non expedire hujusmodi lectiones vulgares, communis semper fuit Sanctorum Patrum sententia. Non omnibus Divinas Scripturas scrutandi facultatem datam esse, scribit Tertul., in lib. de præscrip. cap. 9. Divina non esse omnibus propalanda, asserit S. Gregor. Nazianz. lib. de Theol. Non debere Divinam Scripturam ab omnibus indiscriminatim legi, etiam à garulis foeminis, affirmat S. Amb. lib. 2. ad Grat. cap. 7.

98. His adde versionum istarum plerumque Hæreticos Authores fuisse, qui Sacros Textus in patriam linguam sine scrupulo turpiterque verterunt, pluresque paraphrases addidere, ex quibus inhonestæ vitæ depromitur ratio. Hujusmodi est illa Lutheri proverb. 19. ubi ait. *Nihil charius super terram amore mulierum, si quis eo potiri possit*, atque id ab illis factum est, ut rudem populum facilius decipere possent. Merito propterea Innoc. XI. Pontifex Max. in cap. de reg. reg. 3. sancivit, ut librorum veteris Testamenti versiones viris tantum doctis & piis Episcoporum arbitrio, non quidem ut Sacri Textus, sed tamquam

quam vulgatæ editionis elucidationes, aliis vero nullo pacto, concederentur. Quod quidem pluribus retro sæculis factum jam fuerat ab Innoc. III. in epis. ad Ab. Cisterc. ubi corrigendi præscribuntur illi, qui in Diœcesi, ac Urbe, Methensi Gallicæ cuidam translationi adhærebant.

§. VII.

Proponuntur argumenta in oppositum, & refelluntur.

99. **I**llud primo loco opponunt Hæretici, quod versiones vulgares Divinæ Scripturæ non permittere, sit ipsius Scripturæ leges infringere ac violare, quod quidem ut probent varia ejusdem loca producant. An non legitur Deuter. 6. *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & 31. habetur: Leges verba legis hujus coram omni populo, audientibus eis, & in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis & advenis qui sunt intra portas tuas?* Quomodo autem legere potuisset, aut debuisset hoc modo, nisi lex fuisset ab omnibus intellecta? Et quomodo intellecta, nisi vulgari lingua descripta? Præterea lib. 2. Esdræ cap. 8. *Legerunt in libro legis distinctè & aperte ad intelligendum, & intellexerunt cum legeretur.* Ut quid etiam inquit Christus Joan. 5. *Scrutamini Scripturas, & cap. 20. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus?* Sed clarius totam rem declarat Apostolus ad Rom. 15. *Quæcumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt* 1. ad Corint. 14. *Si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo scietur id quod dicatur? Eritis enim in æra loquentes, & paucis interjectis. Si orem lingua, spiritus meus orat, mens*

autem mea sine fructu est. Quid ergo? Orabo spiritu, orabo & mente, psallam spiritu, psallam & mente; Cæterum si benedixeritis spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen super tuam benedictionem? Quoniam, quid dicas, nescit, nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non edificatur. Ex quibus clarissimè aperitur Scripturæ lectionem in patria vulgari lingua esse faciendam, ut omnes possint intelligere, fructumque ex eadem percipere valeant.

100. Maximo in errore versantur, qui hujusmodi ratiocinium instituunt. Quid ex primo Textu probatur, non aliud Mehercle, quam aliqua peculiariora omnibus etiam rudibus nota esse debere, non autem omnia, quæ continentur in lege, unde præmissum fuerat. *Audi Israël: Dominus Deus noster Dominus unus est. Diliges Dominum Deum tuum &c.* At ista evulgantur etiam apud nos, immo quam plura alia, quæ sunt ad fidem bonosque mores instituta ac necessaria, ut videre est in tot Italis vulgaribusque Catechismis. Si responsum hanc respuis, quantumvis firmam, aliam accipe, nimirum, Scripturam non esse ab omnibus intelligendam, ut legatur, sed ab omnibus audiendam, explicandam vero à Sacerdotibus, vel ab iis, quibus hæc cura demandata est. Fortasse, si vulgariter scripta esset, intelligeretur? Secundus Textus non probat, non enim fuit illa simplex lectio, sed lectionis explicata interpretatio, unde infra legitur. *Congregati sunt Principes familiarum &c. ut interpretaretur eis verba legis.* Juxta hæc dicendum ad 3. Quod ex eo vel maximè deducitur, quod Sacerdotes legis post Scripturæ declarationem Divino præcepto librum legis non evulgabant, sed in arcæ latere testimoniis reponebant.

101. Ad quartum. Illud non est omnibus dictum, sed præsertim Scribis & Phariseis, qui, cum haberent Prophetas, qui tot de Messia dixerant, adhuc credere, & populum de ejusdem adven-

ventu erudire nolebant. In alio loco non dicitur. Hæc omnia scripta sunt, ut legatis, sed ut credatis, idest, omnes legant, necesse non est, necesse est, omnes credant, ad quod requiritur, ut aliqui sint, qui declarent ea quæ scripta sunt, quod fieri deberet, licet Scriptura vulgari esset idiomati demandata.

102. Ad quintum. Verus est Textus, sed conclusio ex eo deducta omnino falsa, ut enim, quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sint, satis est si audiantur, & à Pastoribus Ecclesiæque Magistris explanata percipiantur, alioquin vix illis, qui legere non didicerunt. In alio Textu plura continentur, quæ ad rem nostram non faciunt, cum de attentione, qua orandum est, ut ex oratione fructus percipiatur, ibi sit sermo, & comendatur oratio facienda lingua, spiritu, & mente, quia ut ait S. Thom. in epist. ad Corint. lect. 3. omnibus illis, quæ à Deo accepimus, Deum laudare debemus. Ultima tantum verba, *quoniam, quid dicas, nescit*, videntur aliquam vim habere; Sed profecto intentum non habent Hæretici, nam vel intelligenda sunt de iis, qui solum spiritu & mente orarent, & tunc certè populus *Amen* respondere non posset, vel de aliquibus hymnis & canticis, quæ ad commune gaudium solebant olim in Ecclesiis recitari, ut testis est Euseb. lib. 2. hist. cap. 17. & habetur, præter Dion. 3. de Divin. nomin., ex Tertul. in Apolog. cap. 39. ubi ait, in Agape, idest publica Christianorum cæna, aliquos ex proprio ingenio Deo laudes decantare consuevisse; & ubi scribit Apost. ad Ephes. 5. ut hymnis canticisque spiritualibus se ipsos commoneant, explicat Haymo de Canticis, quæ quisque proprio Marte componebat, non autem de Divinis Scripturis.

103. Opponunt secundo, Illud concedendum est tamquam expediens, quod antiqui Patres & Concilia concesserunt, sed Patres & Concilia vernaculas Scripturæ versiones concesserunt, ergo. Ad

probandam minorem non deest S. Hieronym. qui in epist. Paulæ narrat, in ejus morte psalmos Hebræo, Græco, Syroque sermone fuisse decantatos; In promptu est S. Chrysost. qui hom. 1. in Evang. asserit, Syros, Indos, Persas, aliasque nationes dogmata Dei in suam linguam transtulisse, & Scripturas fuisse ab Armenis, & Russis lectas in proprio idiomate fatetur Hardignus. Quid vero, si Concilium Lateran. 1. sub Innoc. III. & Concil. Nicæn. producamus? Illud quidem decrevit, ut Pontifices plures idoneos viros pararent, qui juxta linguarum diversitatem sacra peragerent munera; Aliud vero præcepit, ut sacros libros quisque Christianorum domi haberent ac custodiret, quæ dici non possent, nisi vernaculæ Scripturæ versiones fuissent concedendæ, atque expedirent.

104. Resp. Sanctos Patres, si alicubi dicunt, in omnibus linguis Sacras legi Scripturas, de linguis præcipuis, & originariis intelligendos esse, quas versiones admittendas esse, nos etiam profiteremur; In linguis vulgaribus psalmos sacros decantatos esse nunquam dixit Hieronymus, neque Chrysost. de Divinis loquitur Scripturis, sed de primariis fidei mysteriis, pro quibus vernaculas linguas expedire, non reluctamur, immo idem apud nos fieri consuevit; Quod ab Hardigno refertur non obest, vel enim factum non est, vel male factum est. Ex Concilio Lateran. nihil contra nos, si illorum temporum circumstantias perpendamus.

105. Advertendum est enim, tunc Imperium, seu Urbem Constantinopolitanam in Latinorum, idest Venetorum, Francorumque potestatem devenisse, tuncque etiam Patriarchas Constantinopolitanum, Hierosolymitanum ad Apostolicæ Sedis obedientiam fuisse regressos. Existimantes itaque Patres Concilii optimum futurum esse, si quemadmodum Latini Latina lingua sua officia celebrabant, ita Græci Græca perage-

gerent, ut quisque ritu suo uteretur, merito decreverunt. En verba Concilii cap. 9. *Quoniam in plerisque partibus intra eandem Civitatem & Diocesim permixti sunt populi diversarum linguarum habentes sub una fide diversos ritus & mores, districte precipimus, ut Pontifices hujusmodi Civitatum, sive Diocesum provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum & linguarum Divina Officia illis celebrent, & Ecclesiastica Sacramenta ministrent, instruentes eos verbo pariter & exemplo.* Si autem ex istis inferatur Hæreticorum sententia, unusquisque consideret. Concilii Nyc. Canones legi, & perlegi, sed nunquam quod opponebatur inveni. Quod si etiam invenissem, sicut Chrysost. explicassem.

106. Oppon. tertio. Negari non potest ut licitum & conveniens, quod olim in aliis Ecclesiis servatum est, sed olim in alijs Ecclesiis servata est lectio Scripturæ in lingua vernacula, ergo. Prob. mi. Tempore Sancti Augustini in lingua punica Scriptura legebatur, tempore Ven. Bedæ in Britania quinque versiones fuerunt, idest, Anglica, Britanica, Scotica, Picta, & Latina. S. Hieronym. ad illius gentis utilitatem sacros libros in linguam Sclavonicam transtulit; S. Chrys. in Armenam; Caroli vero Magni jussu in linguam Gallicam conversa est; Quod si de S. Chrys. iterum sermo sit; Hic pluribus in locis, præsertim in concione de Laz. & hom. 3. in epist. 2. ad Thes. ut Sacram Scripturam legant, omnes hortatur; Vana autem fuisset adhortatio, si Scripturæ vulgaris lectio non fuisset.

107. Resp. transf. mai. ne. mi. ad prob. ne. primam partem. Si enim juxta linguam punicam fuisset versio eam memorasset S. August. lib. 2. de doct. Christ. ubi de Bibliorum translationibus ex instituto pertractat. Secunda pars vera non est, nam Beda dumtaxat narrat, tunc in Britania à quinque linguarum peritissimis viris fuisse populis

Sacram Scripturam explicatam, ut instruerentur, quod quidem colligitur ex ejusdem contextu, nam in Hist. Angl. cap. 1. inquit. *Eandem summam veritatis, & veram sublimitatis scientiam meditatione Scripturarum omnibus factam esse communem.* Quod attinet ad translationem S. Hieronym. in linguam Sclavonicam, revocatur in dubium, quamvis enim affirmetur à Cardin. Orofio, & Sixto Senen. negatur tamen à Gravinga controvers. 11. gener. & Antonio à M.D. dubio 5. sed si concedatur, Sanctus Doctor illam non transtulit, ut eam omnes indiscriminatim legerent, sed solum aliqui privati pii ac docti. Nec urget translatio illa Chrysost. si tamen res ita se habet, nam vel tunc erat initium conversionis cujusdam Oppidi Armeniæ apud quod Sanctus exul degebat, ideo, ut facilius instruerentur, & Scripturæ Divinæ cognitionem obtinerent, ipsam Armenicè vertit, vel cum duplex lingua inveniretur apud Armenos, ut ait De la Haye, una vulgaris, & altera arcana, in hanc versam esse Scripturam credibile est, cum constet, linguam hanc adhuc in Templis & Sacris peragendis adhiberi. Versionem Gallicam Caroli Magni jussu factam esse, non legimus, Authorem proferant. Proferam quidem ego, Hæreticos Waldenses Authores fuisse cujusdam Gallicæ versionis, quam Innoc. III. in epist. ad Methens. reicit, & condemnat. Neque nos pudet ad Chrys. revertere, qui in citatis locis Oratorem agens, quod pluribus conveniebat, omnibus aptabat, videns enim Græcorum multitudine theatris, spectaculis, choreisque intentam vacare, Divinasque Scripturas contemnere, eos ad eorum lectionem hortabatur, non tamen omnes, sed illos, ad quos hujusmodi lectio poterat pertinere; vel si vis omnes, dicam, non ad totam Scripturam legendam hortatum esse, sed ad illam partem, quæ facilis est, & cujus cognitio ad salutem æternam necessaria censetur. Præterea,

Scri-

Scripturarum Divinarum nomine intelligi possunt omnia scripta in quibus spiritualis habetur instructio. Sed quid in hac re laboramus? Argumentum petatum ex Chrysost. transmittam, & dicam, loquutum esse de Scriptura, quæ tunc temporis inveniebatur; Hæc autem apud Constantinopolitanos aut Hebræa erat, aut Græca.

108. Sed si majorem argumenti, quam transmissi negare vellem, jam tota Hæreticorum moles corrueret. Si tamen negarem, cur mirarentur? Incommoda illa, quæ ex vulgari Scripturarum lectione exorta sunt, prioribus illis temporibus non acciderunt, quid mirum ergo, si Ecclesia justam censuerit prohibitionem? Olim Eucharisticus Panis servabatur in domibus, & fidelium manibus tradebatur, ut refert Theodor. lib. 5. cap. 18. & tamen consuetudo hæc justis de causis fuit abrogata, etiam ad Martyrum Sepulchra magna Virginum, Virorumque frequentia nocturnæ vigiliæ agebantur, attamen sublata sunt; Non esset ergo mirandum; Si data olim vulgari Scripturarum permissione fuisset deinde Ecclesiasticis Sanctionibus eliminata.

109. Dices. De facto Moravis concessa fuit Scriptura in lingua Sclavonica, cur ergo aliis deneganda Regionibus? Sed contra; Non est eadem ratio. Ideo enim Moravis concessa fuit, quia eodem tempore tota illa Provincia ad Fidei veritatem assequendam lumen accepit, ut refert Aeneas Sylvius lib. de orig. Boæmorum cap. 13., & cum statim inveniri non possent Ministri, qui Latino idiomate sacra peragerent, congruum visum fuit Pontifici potius permittere, ut lingua Sclavonica, quam nullo modo peragarentur. At cum Ministrorum copia data est, statim in lingua Latina omnia peracta sunt, & in hanc usque diem peraguntur. Nisi fortasse aliqua præcipua mysteria excipiantur, quod non est ad rem.

Cætera, quæ opponunt Hæretici
Tom. I.

ex Scripturis petita, eodem modo, quo supra, refelluntur.

§. VIII.

Utrum Divina Scriptura sit adeo clara, ut nulla indigeat interpretatione, atque explicatione.

110. **A** Deo claram esse Divinam Scripturam, ut nullis Expositoribus, nulliusque explicatione, vel in Scholasticis Cathedris, vel in Ecclesiasticis suggestibus opus sit, sententia profert Hæreticorum. Hinc Martinus Lutherus in præfat. artic. quos Leo Pontifex damnavit; inquit, Scripturam esse per se ipsam certissimam, facillimam, suique ipsius clarissimam interpretem, nec aliquid ex Patrum Comentariis manifestius haberi posse; Quod si aliquando contingit aliqua circa ipsam controversia, hoc evenit, vel quia non legitur tota, quod enim in vno loco obscurum est, clarum in alio reperitur; vel quia superbis, & infidelibus ejusdem lumen denegatur, vel propter phrasas alienæ linguæ, non propter ejusdem sensum, ut addit Brentius in proleg. contra Petrum à Soto.

111. Si enim, ecce Hæreticorum argumenta, aliter res se haberet, quo pacto ps. 18. diceretur. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*. Psal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum*, & prov. 6. *Mandatum lucerna est*, & *lex lux*? Hæc est Scriptura illa, quam tradiderunt Apostoli, de quibus dicitur Mat. 5. *Vos estis lux Mundi* tamquam si diceretur; doctrina vestra ita perspicua est, ut quemadmodum lux non nisi per se ipsam videri potest, ita sermo vester non nisi per se ipsum potest declarari; Hæc illa est, de qua 1. Petri 2. habetur. *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes tamquam lucernæ ardenti in caliginoso loco*.

112. Quid si Sanctos Patres proferamus?
D

mus? Deest ne Sanctus Augustinus? Minime; ait enim lib. 2. de Doctr. Christ. cap. 6. *Magnificè & salubriter Spiritus Sanctus ita Scripturas Sacras modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detegeret, nihil enim fere de illis obscuritatibus eruit, quod non planissime dictum alibi reperiatur.* Deest ne Chrysost? Hic tam manifestè hoc asseruit, ut nullus ambigendi locus supersit; Si homiliam 3. de Laz. perlegamus, hæc habet. *Apostoli & Prophetæ omnia manifesta, claraque prodiderunt, ut per se quisque discere possit à sola lectione.* Si homil. 3. in epist. 2. ad Thes. hæc scribit. *Quamobrem quid opus est concionatore? Omnia clara sunt, & plana ex Scripturis Divinis.*

113. Scripturis & Patribus ratio suffragatur. Quid, rogo, Scriptura continet? Ea tantum, quæ ad præcepta Decalogi, Symbolum Fidei, Orationem Dominicam, & Sacramenta pertinent; At hæc omnia clarissima esse, refragabitur nemo. Præterea; Non aliud discriminis inter Testamentum vetus, & novum afferri potest, nisi Testamentum vetus fuisse librum signatum, novum, apertum ab Agno, qui, ut legitur Apocalyp. 5. librum aperuit occisus, unde in ejus morte velum Templi scissum est, videlicet, ut explicat Hieronym. in cap. 44. Ezech. manifesta facta sunt loca Scripturæ. Et revera, nonne Sancti Patres sine aliis Expositoribus Scripturas legerunt? Cur ergo Scriptura expositione indigebit? Dicant Catholici, est ne obscurior expositio, vel ipsa Scriptura? Si obscurior expositio, ergo vana est, si obscurior Scriptura, cur ergo ad sui expositiones roborandas afferuntur Scripturæ? Hoc est ignotum per ignotius notum fieri. Postremum hoc argumentum est proprium Lutheri.

114. Vana tamen sunt hæc omnia, Hæreticorum effugia, seu sophismata, à quibus Lutherum abhorrere ex ejusdem protestatione colligimus, sed pro-

testatio contra factum. Quamobrem, antequam proposita refellenda aggrediar, Scripturas Sacras quantum ad aliqua sic obscuras esse, ut interpretationibus indigeant & explicationibus, arbitror ostendendum. Dixi quantum ad aliqua nam si de præceptis Decalogi, & de aliis magis ad salutem necessariis agatur, nullam moveo difficultatem. Unde habetur Deuter. 30. *Mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, nec procul positum, neque in Cælo situm, neque trans Mare.*

115. Hoc declaraturi à Scripturis incipiamus, sicut incæperunt Hæretici. Si adeo claræ Scripturæ sunt, ut quid Dominus Luc. ultimo; *Incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant.* Ut quid Philippus interrogavit Eunuchum Regina Candacis act. 8. *Putas, intelligis, quæ legis?* Et Eunuchus Philippo respondit; *Quomodo possum, nisi aliquis ostenderit mihi?* Ut quid 2. Petri ultimo legitur; *In Epistolis Pauli sunt multa difficilia intellectu.* Ut quid David rogabat Dominum psal. 118. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Numquid Discipuli euntes in Emmaus; Numquid Eunuchus, numquid primi Christiani, numquid David superbi & infideles?

116. Neque aliam fuisse Sanctorum Patrum sententiam arbitrentur. Objecerunt mihi Augustinum? Augustinum audiant, cujus, ut plurima dicta præteream, ep. 119. cap. 21. verba sunt ista; *In ipsis Sanctis Scripturis multo nescio plura, quam scio.* Et 12. Confess. cap. 14. *Mira profunditas eloquiorum tuorum Domine, mira profunditas.* Objecerunt Chrys. ? Chrysostomum audiant super illa verba Joan. *Scrutamini Scripturas. Non dicit legite Scripturas, sed scrutamini, idcirco effodere profundius jubet, ut quæ altè delitebant, invenire possimus; Non enim rem in superficie & in promptu positam effodimus, sed quæ tam-*
quam

quam thesaurus profunde reconditur. Non habent Hæretici, sicut nos habemus Ambros. epist. 44. ad Constantium dicentem. *Mare est Scriptura Divina, habens in se sensus profundos, altitudinem Prophetarum enigmatum*. Non habent, sicut nos, Hieronym. in epist. ad Ephes. dicentem. *Alexandriam perrexi, ut viderem Dydimum, & ab eo in Scripturis omnibus, quæ habebam, dubia sciscitarem*; Et epist. ad Aglasmiam; *Epistola ad Romanos nimis obscuritatibus involuta est*: Hæreticis parco, nec affero Irenæum lib. 2. cap. 47. Origen. lib. 7. contra Celsum. Gregorium hom. 6. in Ezechiel. Quid tamen de Gregor. Nazianz. & de Basil. Rufinus lib. 11. Hist. cap. 9. scribat præterire non possum. *Ambo, inquit, Nobiles, ambo Athenis eruditi, ambo Collegæ per annos tresdecim solis Divinæ Scripturæ voluminibus operam dabant, earumque intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex majorum scriptis, & auctoritate scquebantur*. Quod verum non esset, si per semetipsam clara adeo foret Scriptura.

117. Si verò ratio quærat, non ita coarctantur Catholici, ut promptè non afferant. Vel res in Scriptura contentas ordinem natura altiore præferre conceditur, vel negatur. Hoc asserere, Scripturæ minuit dignitatem, nec illam ab Historia humana distinguimus; Si primum dicatur, ut dici debet, infero, tantum difficultatis in naturalium verum cognitione invenimus, ut quacumque studii solertia adhibita plures res nequaquam nobis innotescant, quid ergo dicendum de rebus supernaturalibus, quid de Mysteriis Trinitatis, Incarnationis, Divinæ voluntatis, præscientiæ, & hujusmodi?

118. Adde, non solum ab excellentia & sublimitate rei, sed etiam ex modo quo arcana Divina in Scriptura latent, difficultatem oriri. Plura videntur contradictoria, plura aptantur Deo, quæ nisi intelligerentur in sensu à verbo-

rum significatione diverso, Deum ipsi destruerent; Hæc autem non sunt adeo facilia, cum & eruditiores studiosioresque viri insudare debuerint, ergo.

119. Sed, bone Deus, cui honor in sæcula, si tam clara, tam evidens, tam aperta est Divina Scriptura; Quid causæ est, ò Luthere, reliquique Sæctarii, tot à vobis Comentariorum fieri, tam diversas, & inter se pugnantes versiones produci, tam varias proferre explicationes? Quod clarum, evidens apertum est, omnibus idem est. His tamen non obstantibus contra Zuinglium, & Ecolampad. fassus est Lutherus. *Si diutius steterit mundus, iterum fore necessarium propter diversas Scripturæ interpretationes, Conciliorum decreta recipiamus*. Idem præf. in psal. asseruit; *Nullus adhuc præstare potuit Sanctissimorum & Doctissimorum Psalterium in suo legitimo sensu intelligere & docere*; *Multa sibi reservavit Spiritus, quo nos semper Discipulos habeat*. Idem tradiderunt Brentius, & Kemnitius in confessione Wirtemberg. fatentes, *donum interpretandæ Scripturæ non esse humanæ prudentiæ, nec omnibus commune*. Et in exam. sess. 4. Concil. Trid. dicentes, gratos non esse debere Patrum laboribus, qui multa Scripturæ loca Commentariis suis utiliter illustrarunt.

His expositis pro Catholicæ nostræ veritatis fundamentis, quæ contra nos ab Hæreticis proposita fuerant, superest refellamus.

120. Quænam fuerit mens Prophetæ dictum à nobis fuit. In Textibus adductis sermo tantum est de aliqua Scripturæ parte, in qua agitur de præceptis Dominicis, quæ & facillè intelliguntur, ut est illud: *Diliges Dominum Deum tuum*. Et intellecta hominem ad verè operandum dirigunt, ac illuminant. Apostoli non dicuntur lux Mundi ex quo eorum scripta statim intelligantur, sed quia exemplis moribusque suis vitiorum tenebras ab hominum cordibus propellebant; Ideo postquam dictum fuit. *Vos*

estis lux mundi, subditur; *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*. Tandem Sanctus Petrus intelligendus est de prophetico sermone Spiritus Sancti illustratione nobis proposito, nobisque per os Ecclesiæ declarato.

121. Sanctis Patribus, Sanctos Patres opposuimus, ideo ne sibi opposita tradidisse videantur, eorum testimonia sunt explicanda; In primis Augustinus dixit *fere* ergo aliquid ita obscurum esse supponit, ut ex aliis locis minimè colligatur; Deinde dictum Augustini verum est studium nostrum & sedulitatem Spiritu Sancto illuminante. S. Chrys. id facit concionatorio modo, ut scilicet multorum torporem excitet, atque ad legendas Scripturas alliciat. Cæterum in iisdem locis ab Hæreticis adductis Scripturarum difficultatem testatur, ait enim, *etiamsi non intelligas ibi recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia*. Quod si dixerit, Scripturas faciles esse, hoc dixit de quibusdam locis, & Historiis, quæ in ipsis descriptæ reperiuntur. En ipsius verba. *Quæ est ipsa obscuritas? Dic quæso, non Historiæ sunt?*

122. Occurro modo rationi. Primo falsa est major, nam etsi omnia, quæ continentur in Scripturis ad dicta revocari possint, attamen quo pacto revocantur, difficillimum est. Secundo. Falsissima est minor, nam si quæ spectant ad dicta in argumento clarissima sunt, cur ergo tot hæreses & controversiæ exortæ? Ego & Pater unum sumus de unitate substantiæ explicant Catholici, de unitate amoris explicabant Ariani. *Hoc est Corpus meum*, Secundum realem præsentiam Catholici intelligunt, secundum signum & figuram blasphemant Hæretici; sexcenta huiusmodi loca proferri possent, non est igitur illa claritas, quæ fingitur. Neque in hoc Testamentum vetus, & novum distinguuntur, quod illud obscurum fuerit, hoc vero manifestum, sed quia in ipso erant omnia in figura,

in hoc omnia re ipsa adimpleta, ideo velum Templi scissum est; Quia quæ dicta erant de Messia venturo, jam veritatem habuerunt in Messia, qui venit, & Agnus occisus aperuit librum, quia morte Christi apertum est Cœlum, & qui scripti erant in libro vitæ ad vitam aditum adepti sunt. Sanctos Patres in primæva Ecclesia Sacras Scripturas sine Commentariis legisse, quid mirum? Tunc Commentaria nulla erant, sed vel immediatè à Spiritu Sancto instruebantur, vel per Apostolos, & per Apostolorum Discipulos. Ad ultimum dico, expositiones Patrum esse clariores Scriptura quantum ad verba, non quantum ad rei veritatem, & secundum hanc à Scriptura roborantur. Præterea. Patres afferentes Scripturas in suarum expositionum confirmationem, jam Scripturas intellexerant, vel proprio studio, vel Spiritus Sancti illustratione, non enim quod notum erat Patribus dici potest omnibus clarum; Et argumentum Lutheri ad summum probat, Scripturas claras esse Doctis, & Spiritum à Deo postulantibus, non sic omnibus generatim.

§. ULTIMUS.

Plura traduntur de septuaginta Seniorum versione.

123. **V**ersionis hujus supra meminimus. Aliqua tamen de ea dicendum videtur, cum præsertim apud modernos criticos varia excidentur difficultates. Primo. An huiusmodi versio sub Ptolomæo Philadelpho verè à 72. Senioribus Judæorum elaborata fuerit. Secundo. An divisa in cellulis, vel potius in unum statutis horis convenientes, hoc opus perfecerint. Tertio. An libros omnes, qui in Hebraico Canone continentur, ex Hebræo verterint. Ultimo. An huiusmodi versio fuerit revera authentica.

124. Deveniendū ad primum. Plures

res etiam eruditi viri versionem hanc in dubium revocare contendunt, eo quod liber Aristee, in quo primum creditur evulgata, & à quo ceteri deinde eam accepisse creditur, tamquam supposititius non nullis momentis reiciendus esse videatur; Ut igitur punctum propositum dirimatur, quid de Aristee libro sentiendum sit, oportet videamus.

125. Præmittendum est, ut referatur in Tom. 7. Bibliothecæ Patrum, Ptolomæum Philadelphum Ægypti Regem Ptolomei Lagi filium triginta octo annorum spatio regnasse, ab anno scilicet 346. ad ann. 384. & omni studio ad instruendam Bibliothecam incubuisse. Hujus curam Demetrio Phalaræo insigni Philosopho nec non Legislatori mandavit, qui, inter ceteros libros, Judæorum leges perquirendas esse Regi significavit. Placuit Regi Consilium, qui idcirco ad Eleazerum Summum Pontificem scribi præcepit, ut Judæicas leges sibi mitteret cum ex qualibet Tribu Hebraicè, Græcèque Doctissimis Viris ut Hebræorum leges in Græcam converterent linguam. Epistola cum muneribus accepta, leges virosque Eleazar, sicut acceperat, misit, & quidem per Aristeam, qui epistolæ fuerat & donorum delator. Hisce magna animi delectatione à Rege exceptis, post aliquos dies, in quadam Insula *Faro* dicta incepta est versio, & quidquid dignum scripture foret, à Demetrio excipiebatur, & quotidie ad horam usque nonam in tali studio occupabantur. Ita factum est, ut diebus 72. eorum interpretatio perficeretur.

126. Librum hunc tamquam germanum omnes veteres magni nominis tradiderunt, & quicumque de Seniorum versione scripserunt, idem scripserunt, quod Aristeeas. Ita invenies apud Josephum lib. 12. antiquit. Eusebium in præpar. Evang. lib. 8. cap. 19. Georgium Syngellum, Joan. Zonaram. Alios autem præterimus, quilibet Historiam re-

ferunt, attamen Aristee nominis mentionem non faciunt. Isti sunt Phi. Judæus de vita Moyfis lib. 2. & Cyril. Hierosol. catech. 5.

127. At inquires, Historiam istam ab Aristea Philadelphi Regis aulico conscriptam esse, nulla ratione probari potest. Nos ex laudatis Authoribus jam probavimus; Opponent ergo si quid potest opponi. Ipsos audiamus. Juxta omnes Aristee Codices, dicunt, facta est sub Philadelpho, suadente Demetrio Phalaræo ejus Bibliothecæ Præfecto; At hoc quo pacto dici possit, non videmus, nisi mortui loquantur, & Bibliothecarios agant; Legatur Hermippus apud Diogenem Laertium in vita ejusdem Demetrii, reperiemus Demetrium post mortem Ptolomæi ab Urbe Alexandrina relegatum fuisse, & cum post mortem Cassandri in Ægyptum fugisset Antigoni metu, Ptolomæo Lagi suasse, ut Philadelphum filium Berenice filii Euridicis in Regni successionem postponeret; cujus consilium cum Ptolomæus non accepisset, & Philadelphum Berenice filium constituisset Regem, statim hac Philadelphus solus Imperaverit, Demetrium in exilium compulit, & paulo post mortuus est.

128. Respondent aliqui ex Hermippi testimonio solum inferri, in Aristee Historia aliquid enarrari falsum non tamen librum germanum non esse; Melius vero arbitrato meo dicetur cum aliis, versionem 70. factam fuisse eo tempore, quo cum Patre suo regnavit Philadelphus; Hoc autem certum est Demetrium vixisse, & à Ptolomæo Lagi summo in honore habitum fuisse.

129. Nihilominus urgent, ex Aristee libro colligi, factam esse versionem postquam multos annos Philadelphus regnaret, & tamen Phalaræum Bibliothecæ Custodem fuisse. Multifariam hoc probatur. Primum argumentum est, quia omnia ad filium, tamquam eum, qui paternas abdicaverat leges, ad filium referuntur, nec ulla Ptolomei Patris men-

mentio reperitur. Secundum est, quia ex ipso Aristea, quo tempore versio facta est, Philadelphus uxorem habuit & liberos, quod non nisi post Patris mortem contigisse verosimile est, praesertim cum Herodianus affirmet, eum in adolescentia Regnum suscepisse, & Porphyrius affirmet, eum adhuc puerum cum Patre regnasse. Tertium est, quia ex eodem Aristea versio 70. non prius fuit facta, quam Rex Bibliothecam copiosissimam collegisset, at hoc non nisi post multos Regni annos peractum esse inconfesso est apud omnes. Si haec non sufficiunt, addatur, librum Aristea nugis & fabulis plurimis refertum esse, gentem Hebraicam laudare, quod apud Gentiles moris non erat; & tandem, ut quid ad Eleazarum misit Philadelphus? Plures erant Hebraei in Aegypto, atque istos Graecam, & Hebraicam linguam peregre calere, suspicandum non est; ex quibus omnibus constat, Aristea librum non esse, ut legitimum, accipiendum, proinde &c.

130. Sed quidquid afferant recentiores contra Aristea librum, movere me nullo pacto potest, nec conjectura ista similesve tanti valent, ut antiquitatis totius autoritas sit relinquenda; ab omnibus autem veteribus fuit iste liber tamquam germanus acceptus, non est autem credendum Judaeos, & Patres omnes pecudum more huius auctoritatem esse sequutos, quin aliquando istas recentiorum ratiunculas mente revolverint. Et quamquam de quovis alio hoc credi posset, de Sancto tamen Hieronymo non potest, qui nullum non movit lapidem ad minuendam 70. auctoritatem, & tamen eam pleno ore professus est. Parvi ergo momenti censenda sunt superius dicta. Praeter Eusebium in praepar. Evang. cap. 13. de versione 70. eadem prorsus enarrante, quae Aristea, occurrit Aristobol. Judaeus ex Clem. Alexand. lib. 1. Stromat. Aristobolus autem iste floruit 66. annis post Philadelphum, propterea ab iis, qui versio-

nis negotio interfuerunt, rem potuit audire, atque de ea certissimus fieri.

131. Deveniendum nunc est ad secundum quod inquirebatur, atque resolvitur, dicendo cum S. Hieronymo. praefat. in Pentateucum, per 70. Seniores non seorsim & divisos in cellulis, sed junctim & simul conferendo huiusmodi translationem confectam fuisse. Colligitur hoc ex praefato Aristea libro, in quo disertis verbis scribitur, Seniores usque ad horam nonam simul collectos translationem suam 70. dierum spatio complevisse. Secundo ex Josepho Hebræo lib. 12. antiq. cap. 2. ex Eusebio lib. 8. praepar. Evangelicæ cap. 2. ex Philon. & Tertull., qui etsi huius translationis Historiam ex instituto, & cum praefationis laude descripserint, nihil tamen de cellulis dixerunt.

132. Dicunt cum Justino, qui in oratione exhortat. ad gentes non tantum cellularum sententiam approbat, sed in Aegypto earum vestigia vidisse testatur; Epiphanius non semel Aristeam citat, & tamen ex ejus lectione cellulas commemorat, verosimile igitur est, Aristea Codicem, qui modo circumfertur mendosum esse, atque corruptum. Praeterea omnium consensu, 70. interpretatio ferme prodigio tribuitur, & superno Spiritu inspirata dicitur ex eo quod omnes in eandem sententiam convenirent, huiusmodi autem non esset, si non se junctim & in cellulis divisi id peregerissent.

132. Respondendum tamen est, Justinum aliosque Patres, qui ejusdem sententiae adhaeserunt ex erronea vulgi traditione, non ex veterum legitimis testimoniis, id tradidisse, & quamvis testetur se cellularum vestigia perspexisse, tamen non dicit, id sibi ex veterum exploratissimo testimonio comperitum fuisse, cellas illas, quas viderat, vere esse earum vestigia, sed tantum id sibi ab Incolis, quorum dicta ut plurimum praedjudicata sunt, & incerta, fuisse testatum. Epiphanius sententiam

non

non obest, cellularum quidem meminit, sed non ex veri Aristæ lectione, sed vel ex Justini opinione, vel ex vulgi præindicata traditione, vel ex aliquo mendoso Aristæ Codice. Aristæam enim, qui modo circumfertur, verum & legitimum esse, constat ex eo, quod eadem omnino ejusdem verba reperiantur apud Doctores à nobis laudatos, qui ante Epiphanium vixerant, & scripserunt, & Sanctus Hieronymus, qui Epiphanii coævus fuit docet oppositum; Quare Ludovicus Vives, Alphonsus de Castro, & Salmero prorsus decepti sunt. Ultimo respondet Sanctus August. lib. 2. de doctr. Christiana cap. 15. mirabilem scilicet & superno spiritu inspiratam fuisse versionem illam, esto non sejunctim in cellulis compositam; Tot enim viros in eandem sententiam atque in eadem verba descendisse, licet non loco divisos, quis mirabile non predicabit, atque tam brevi spatio rem tantæ molis perfectam esse, quis Spiritui Sancto non tribuet?

133. Quantum ad tertium dico. 70. Interpretes libros omnes veteris Testamenti ex Hebræo vertisse. Hoc tradunt Justin. in dial. cum Tryphone, Irenæus lib. 3. cap. 25. Clem. Alexand. lib. 1. Strom. Epiphan. lib. de mensuris, Eusebius lib. 8. præpar. Evang. cap. 1. Prima congruentia est, quia Ptolomæus, qui undique magno studio libros conquisserat, non aliquibus tantum, sed omnium Hebræorum Codicibus, suam, quam adornabat, Bibliothecam ditare voluit; Secundo quia Aristæas prodigio tribuit, Seniores brevi 72. dierum spatio totam eam versionem absolverint, non esset autem cur id mirabile diceretur, si eo spatio solum aliquem librum transtulissent.

134. In oppositum videtur esse Sanctus Hieronym. in cap. 2. Micheæ, & in cap. 6. Ezechiel. asserit enim per 70. Interpretes solum Pentateucum translatum fuisse, idque confirmat testimonio tum Aristæ tum Philon. lib. 2. de Vita

Moylis, ex eo quod hujus versionis Historiam enarrantes solius legis, quæ in Pentateuco continetur, meminerint.

135. Respondendum est. Hieronym. non asserendo, sed dubitando, & quidem non ex propria, sed ex Hebræorum sententia id protulisse; Rem ita esse inde colligitur, quod Sanctus Doctor laudat hanc versionem sub 70. Interpretum nomine in aliis extra Pentateucum libris, quos suis Commentarijs exornavit. Nec obest, Aristæam, Philonem, immo & Josephum referre, 70. Seniores legem transtulisse, etenim legis nomine non solum Pentateucum, idest quinque Moylis libros, sed singulos Sacros Codices eos significare voluisse pro certo debet existimari; Cum consuetum sit apud Hebræos per legem totam Sacram Scripturam intelligi. Hinc Christus Joan. 10. dixit, in lege Hebræorum scriptum esse, quod tamen in psalmis continebatur.

136. Quantum ad ultimum postulatum, versionem hanc, quam Seniores Græcæ linguæ donarunt, fuisse originario Textui prorsus conformem, proinde vere Divinam, & authenticam. Ostenditur hoc, primo quia traditur ab omnibus Doctoribus à nobis prælaudatis, immo Euseb. lib. 8. præparat. Evang. cap. 8. probat, non aliter fieri potuisse, quia hæc versio ad formandam Christi Ecclesiam erat à Deo præordinata; Secundo quia Apostoli, quos Divino revelante spiritu scripsisse nullus ambigit, eam semper, si unum Mat. excipias, protulerunt. Tertio quia versio hæc per quinque priora secula semper obtinuit in Ecclesia Christi, ut Concilia omnia omnesque Sancti Patres, tum in everendis erroribus, tunc in moribus formandis, tamquam certissima fidei regula ea usi sint; Imo Synagoga ipsa Græcè loquentium ante Christi adventum tanti eam fecit, ut non alios præter ipsos Sacros Codices in publicis lectionibus adhibuerit, ut fatentur Josephus, & Philo.

Hæc

Hec breviter de Verbo Dei scripto generatim dicta sint, atque hoc instituto nostro satis esse arbitramur, cum de

aliis singillatim disserere, muneris nostri non sit, sed Interpretibus & Expositoribus relinquamus.

C A P U T II.

De Verbo Dei tradito.

§. I.

An admittendæ sint traditiones.

1.

IAM acriter ad excludendas traditiones Hæretici pugnant, ut pro hac re totas exerant vires, omnia in Verbo Dei scripto contineri volentes, sive ad fidem, sive ad mores pertinere dicantur, ipsasque traditiones, tamquam fabulas, & ingeniosa Catholicorum inventa esse reiciendas.

2. Quamvis vero hoc Lutheri, Calvinique Sectatores sibi peculiariter vindicent, attamen antiquissimus hic error fuit, quem August. in conflictu contra Maximinum Arianis tribuit, Basilii Eunomio, Tertullianus Valentino & Marcioni, Basilii Ancyranus Eutychi & Dioscoro, tandem Waldensis lib. 2. Doctrinæ Fidei antiquæ cap. 19. Wicleffo.

3. Porro multiplex traditionum ordo reperitur. Alię sunt Divine, alię Apostolicę, alię Ecclesiasticę. Divinas eas dicimus, quas immediatè à Christo Apostoli acceperunt, nec scriptas invenimus, ut sunt illæ quæ ad materiam & formam Sacramentorum spectant, de quibus ait Paulus 1. ad Corint. 11. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Apostolicas eas appellamus, quę ab Apostolis peculiari Spiritus Sancti assistentia institutę, scriptę non inveniuntur, ut se habent exempli causa, jejunium quatuor temporum, & alia, quę infra afferentur; atque ex hoc pro-

ficiscitur, aliquando traditiones Divinas Apostolicas dici, non quia ab Apostolis datę sint, sed quia ipsi à Christo acceperint, deinde Ecclesię demandaverint, & Apostolicas appellari Divinas, non quia Deus ipsas immediatè instituerit, sed quia ex Dei afflatu ipsas instituerint Apostoli. Harum traditionum normam exhibet Apostolus 1. ad Corint. 7. dicens: *Præcipio, non ego, sed Dominus*, & infra, *Dico ego non Dominus*. Ecclesiasticas traditiones illas censemus, quę sunt consuetudines quędam antiquæ vel ab Episcopis vel à Populis inceptę, quęve deinde tacito communi consensu vim legis obtinuerunt, & in quibus Ecclesiā dispensationem afferre potest, sicut etiam circa Apostolicas, quas ab Apostolis, tamquam Ecclesię Pastoribus habuimus, ut de Trina in Baptismi Sacramento immersione, & de Communione ab omnibus faciendā post consecrationem factum est, quemadmodum & de aliis pluribus, quæ recensere vitium esset superfluitatis.

4. Præterea, traditiones alię sunt pertinentes ad fidem, ut Beatissimam Virginem semper in sua Virginitate permanisse, alię ad mores, ut, signo crucis frontem nostram esse munendam; Alię perpetuæ, quę usque ad sæculi consummationem perseverabunt, ut se habet commixtio aquę in Calice; Alię temporarię, ut fuit observatio quarundem legalium coëremoniarum ver. gr. à sanguine & suffocato, ut facilius Ecclesiā ex Judęis & gentibus componeretur. Alię universales ad totam Ecclesiā spectantes, ut Paschalis celebratio, alię particulares ad aliquam

tan-

tantum Ecclesiam pertinentes. Tandem, alia sunt necessaria ad instar præcepti, alia libera ad instar Consilii.

5. Hisce expositis, non est difficultas circa authoritatem, quam habent traditiones, vel Divinæ, vel Ecclesiasticæ; Si enim istas esse probaretur, eandem procul dubio vim haberent, quæ Verbo Dei scripto conceditur; Non enim vim habet Verbum Dei, & Apostolorum, quia scriptum est, sed quia Verbum Dei, & Apostolorum est. Definiendum itaque superest, utrum revera sint hujusmodi traditiones.

6. Hujusmodi traditiones admittendas esse, tamquam dogma fidei est recipiendum, proinde, solum Verbum Dei scriptum, ut authumant Hæretici, in Ecclesia Christi nequaquam sufficere.

Argumentum primum ex Divinis Scripturis propono. Incipiam à Verbis Christi Domini Joan. 16. dicentis: *Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo.* Prosequar per verba Joan. ultimo: *Sunt autem, & alia multa, quæ, si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse libros.* Finem imponam per verba Pauli 1. ad Corinth. 11. *Laudo vos, quod per omnia memores mei estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Et 2. ad Thes. 2. *Itaque fratres mei tenete traditiones, quas accepistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.*

7. A' Scripturis ad Sanctos Patres progrediamur; Sed quos eligam, inter innumeros, prorsus ignoro. Inter Græcos proferam Dionys. Areopagitam, cap. 1. Eccles. Hierar. dicentem: *Primi illi nostri Sacerdotalis muneris Duces, summa illa, & supersubstantialia partim non scriptis institutionibus suis nobis tradiderunt.* Negant ne Luther. & Calvin. libros hos tribuendos esse Dionys.? Negent ergo sextam, septimam, & octavam Synodum, eos, tamquam Dionysii proferentes; Negent quod olim in Concil. Rom. à Martino V. acceptum fuit; Negent quod ab Agathone in epist.

Tom. I.

ad 6. Synod. fuit scriptum. Afferam Polycarp. apud Euseb. lib. 5. cap. 20. referentem verba, quæ à Domino dicta, ipse ab Apostolis audierat. Ex Latinis in promptu est Tertullian. in libro de Corona Militis asserens: *Antiquas observationes Ecclesiæ, si nulla Scriptura determinavit, certè consuetudo roboravit, quæ sine dubio de traditione manavit.* In promptu est Augustinus ep. 128. inquit: *Illam non scriptam, sed traditam custodimus, quæ dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis &c.* Tandem non præteribo Hieronym. in epist. ad Marcel. *Nos unam Quadragesimam ex Apostolica traditione tempore congruo jejunamus.* Sed quid pluribus Patrum testimoniis utor? Ipse Hermanus, in nos garriens, inquit de Sancto August. *Cur Augustine extra Scripturam traditiones cum aliis Patribus obtrudis? Quibus verbis jam Patres pro traditionibus esse, manifestò fatetur.*

8. Et sanè, quis Patrum suffragia inficiabitur, cum veritas nostra sit plurium Conciliorum authoritate firmata? Legatur Concilium Gangrense in epist. ad Episc. Armeniæ, invenientur hæc verba: *Inventi sunt discessionis, ac separationis à Dominicis constitutis in Ecclesiis Dei docere, idest traditiones Ecclesiasticas, & ea, quæ in Ecclesiis aguntur, debere contemni &c.* Legatur 7. Synod. gener. act. 7. patebunt hæc verba: *Fatemur nos Ecclesiasticas traditiones &c.* Sed quorsum hæc? An in promptu non est Concilium Nicænum 1.? Quod licet Arianam hæresim Textibus scriptis confutare potuisset, attamen teste Theodoro lib. 1. Histor. Doctrina non scripta rejecit; Nec deest Nicænum secundum in confess. Cathol. num. 7. anathemati subjiciens eos, *qui Doctrinas Sanctorum Patrum, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ contemunt.* Non igitur mirentur, aut irascantur Hæretici, si hoc etiam à Concil. Trident. sess. 4. statutum fuit per hæc verba: *Prospiciens, hanc veritatem, & disciplinam contineri in libris scri-*

E

scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditæ ad nos usque pervenerunt, Orthodoxorum Patrum exempla sequuta omnes libros &c. nec non traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores pertinentes &c. pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur.

9. Sed si tanta est Hereticorum ignavia, ac pertinacia, ut dictorum auctoritate non moveantur, rationes nostras jam intelligant. In quacumque Ecclesiæ Dei, quæ semper fuit, ætate fuerunt traditiones, nam ab Adam usque ad Moysen Sancti Viri non defuerunt, qui veris actibus fidei, spei, charitatis, & religionis Deum coluerunt, nec tamen tunc erat aliqua scripta doctrina, cum Moyses primus fuerit, qui Divinam legem scripto demandavit; Unde Gen. 18. habetur. *Scio, quod Abraham præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini.* Pariter à Moyse usque ad Christum traditiones non defuerunt, immo ait S. August. lib. 18. de Civit. cap. 47. quod etsi essent apud Judæos Scripturæ, magis tamen, quam Scripturis, traditionibus utebantur; Unde Exod. 32. legitur: *Narrabis filio tuo in illo die dicens: Hoc est, quod fecit Dominus &c.* Deuter. 32. *Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi, majores tuos, & dicent tibi.* Psal. 43. *Deus, auribus nostris audivimus, Patres nostri annuntiaverunt nobis.* Tandem Ecclesiast. 8. *Non te prætereant narratio Seniorum, ipsi enim didicerunt à Patribus suis.* Præterea; In lege scripta invenitur pro masculis remedium contra peccatum originale, pro foeminis non legitur, & tamen erat; Ergo per traditionem, & sic de reliquis, quorum diuturna series contexi posset.

10. Verum ad legem Evangelicam deveniendo, Christus præcepit quidem Apostolis, ut Verbum Dei, institutamque fidem omnibus prædicarent, non

tamen ut scriberent, plura autem prædicasse, quam scripsisse, naturalis ratio suadet; Item omnes prædicaverunt, non tamen omnes scripserunt, & inter duodecim Apostolos duo tantum Evangelicam protulerunt Historiam, igitur præter Scripturas admittendæ sunt traditiones earum rerum, quas viva voce docuerunt Apostoli, præsertim quia, ut habetur Act. 1. post Resurrectionem Christus per dies quadraginta apparens eis loquutus est de Regno Dei, & tamen tam pauca de Christi gestis, & dictis eodierum spatio scripta esse reperimus, superest ergo, ea per vocem tradita esse Ecclesiæ.

11. Ulterius, generatim loquendo, vel Verbum Dei traditum admittendum est, vel etiam Verbum Dei scriptum reiiciendum, etenim Scripturam Divinam esse Divinam constare non potest, nisi traditioni credatur. Rursus, quo pacto ex Scriptura colligere possumus, quatuor tantum Evangelia esse vera, alia ficta? Epistolam Pauli ad Romanos esse Pauli, ad Laodicenses verò non esse Pauli? Tolle traditiones, & certam notitiam auferes.

12. Denique in unaquaque Republica reperiuntur leges scriptæ, & traditæ, & plerumque judicia fiunt juxta traditionem, non juxta Scripturam, quam si Principes sectarentur, multoties nullam possent proferre sententiam, quare ergo in Ecclesia Christi non erit tum Verbum Dei scriptum, tum traditum?

13. Ita semper firmiter, constanterque tenuerunt Catholici; E' contra Hæretici, etsi traditionum hostes, suimet ipsorum immemores, pluribus in locis sibimetipsis contradixerunt. Brentius in prolegom. cap. de tradit. ait. *Perspicue significat Apostolus, quod nulla traditio contra, & præter testimonia Scripturæ agnoscenda sit pro dogmate necessario ad salutem, & postea subdit; Negari non debet, nec potest, quin tam Christus multa dixerit, & fecerit, quam Apostoli multa tradiderint, & institue-*

runt, quæ non sunt ab ipsis litteris comprehensa. Kemnitiuſ in exam. Concilii Trident. ſeſſ. 4. ſæpiſſimè aſſerit, nullum dogma eſſe, quod in Scripturis non ſit, deinde fatetur. Veriſimile eſt, quosdam ritus externos, qui in Scriptura annotati non ſunt, ab Apoſtoliſ traditos eſſe. Quid eſt hoc? Affirmant quod negant, negant quod affirmant. Hæcine eſt veritas, quam propugnant?

§. II.

Proponuntur Hæreticorum argumenta, & confutantur.

EXpoſitiſ rationibuſ quibuſ Catholici Dogma ſtabilivimus, adducenda ſunt momenta, quæ nobiſ ab Hæreticis opponuntur; Et primo Scripturarum testimoniis in noſ contendunt.

14. In Scripturis Diviniſ habetur, vel damnandas eſſe traditioneſ, vel ſupervacaneas eſſe, vel Verbo Dei ſcripto nihil addendum eſſe, cur ergo admittentur? Primam partem oſtendit Sanctuſ Pauluſ ad Galat. 1. ubi ſe ipſum arguit, inquiens: *Æmulator exiſtens paternarum traditionum.* Sanctuſ Petruſ ep. 1. cap. 1. *Redempti eſtiſ de veſtra vana converſatione paternæ traditioniſ.* Mat. 15. *Irritum feciſtiſ mandatuſ, Dei propter traditionem veſtram.* Traditioneſ igitur ſunt damnandæ. Secundam partem declarant ea, quibuſ omnia in Verbo Dei ſcripto contineri, ſignificatur; Ait enim Apoſt. 2. ad Timot. 3. *Omniſ Scriptura Divinituſ inſpirata, utiliſ eſt ad docenduſ, ad arguenduſ, ad corripienduſ, ad erudienduſ in juſtitia, ut perfectuſ ſit homo Dei, ad omne opuſ bonuſ inſtructuſ.* Joan 20. habetur. *Multa quidem & alia ſigna fecit Jeſuſ, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc; Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatiſ, quod Jeſuſ eſt Filiuſ Dei, & ut credenteſ vitam habeatiſ in nomine ejuſ.* Continentur igitur in Scriptura omnia, quæ ad ſalutem neceſſaria exiſtimantur, ſu-

Tom. I.

pervacaneæ itaque ſunt traditioneſ. Tertia pars declaratur; Primo ex illo Deuter. 4. *Non addetiſ ad verbuſ, quod ego præcipio vobiſ, nec auferetiſ ex eo;* Secundo Apocalyp. ultimo. *Si quiſ appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptaſ in libro iſto;* Tertio ad Galat. 1. *Sed licet noſ, aut Angeluſ de Cælo evangelizaverit præterquam, quod evangelizavimuſ vobiſ &c.* Ergo Verbo Dei ſcripto nihil addendum, adderetur autem, ſi traditioneſ admitterentur.

15. Reſp. primam partem argumenti falſam eſſe de traditionibuſ, quaſ proponunt Catholici, veram de illiſ, quæ erant hominuſ fabulæ, quibuſ Judæi decipiebantur, quæve legi Moysiſ & Prophetiſ docebant oppoſita. Haſ merito reprobavit Chriſtuſ, merito rejecit Apoſtoluſ. Ita ſentiunt Irenæuſ lib. 4. cap. 25. contra veteres Hæreticoſ. Epiphaniſ in hæreſ. Ptolom. Hieronym. in epiſt. ad Aglaſ. qu. 10. immo colligitur ex eodem Paulo dicente: *A' veritate quidem audituſ avertent, ad fabulaſ autem convertentur.* Et ad Colof. 2. *Videte, ne quiſ voſ decipiat per Philoſophiam, & inanem fallaciam ſecunduſ traditionem hominuſ.* Neque ſolū à Chriſto & Apoſtolo, ſed etiam à Juſtiniano in Jur. Civ. conſt. 146. damnatæ fuerunt. Secundam partem facilè refello quantum ad primum Textuſ, ſi dicam per Scripturam jam approbari traditionem; ſed oſtendam ulteriuſ, illationem illam haudquaquam rectè deductam, Scriptura utiliſ eſt &c. Ergo ſufficiens. Siquidem etiam cibiſ utiliſ eſt, atque neceſſariuſ ad vitæ conſervationem, nec tamen ſufficientem affirmabiſ. Quod ſi ſufficiens eſſet, cur Apoſtoluſ 1. ad Corinth. 11. dixiſſet: *Cætera, cum venero, diſponam præter ea, quæ noſ ſupra retuliſ num. 6.* Tandem laudem hanc tribuit Pauluſ omni Scripturæ, ita ut, Scripturam utilem eſſe ad docenduſ &c. de quolibet libro poſſit affirmari, nec tamen, hunc vel illum

librum sufficere existimabunt Hæretici. Nunc ad secundum Textum, qui, si in sensu Hæreticorum admitteretur, Epistolas Apostolicas, Apostolorum acta, aliosque libros Canonicos supervacaneos esse, æquo modo probaret; Sensus est itaque, quod, etsi multa dictorum, factorumque Christi prætermissa sint, attamen ea, quæ scripta sunt, Christum Filium esse Dei, sufficientissime probant, ex hoc autem in nos nihil concluditur, præsertim quia sola fides in Christum comparandæ saluti nequaquam sufficit; quare, si dicitur: *Ut credentes vitam habeatis in nomine ejus* significatur, fidem in Christum necessariam esse, non vero sufficientem, cum plura alia requirantur, ut suis in locis ostendetur, & ipsi Hæretici profitentur, nam, etsi bonorum operum necessitatem excludant, attamen alia mysteria credenda esse, inficiari non possunt. Tertia pars levi negotio refellitur. Primus Textus non excludit traditionem, cum enim dicat, *non addetis ad verbum, quod ego præcipio vobis* tam de Verbo Dei scripto, quam de tradito intelligi potest. Præterea; Innuitur præceptum Dei integrè esse servandum, nec aliquibus falsis locum esse interpretationibus; Tandem dico, per traditiones nihil addi Scripturæ cum ipsa Scriptura traditiones commendat, ut supra probatum fuit. Locus adductus ex Apocalyp. probat tantum, prohiberi illius libri corruptionem, non vero non esse scribendos alios libros, alioquin Joannes pugnasset in se scribendo Evangelium, quod post Apocalypsim scriptum esse asserit. Kemnit. in exam. pag. 202. Ultimum ex Paulo tum verbum scriptum, tum traditum continet, dicit enim, si quis evangelizaverit, non præter id quod scripsimus, sed præter id, quod *evangelizavimus*, evangelizare autem utrumque completitur, immo fortasse magis traditum, quam scriptum; Quid tamen, si illud *præter* pro *contra* foret intelligendum? Et tamen rem ita esse suadere possum;

Idem enim Apostolus ad Rom. ultimo ait. *Observate eos, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam, quam accepistis faciunt* ubi *hy præter* significat ut *contra*. Quod si ita non esset, cur ergo Paulus sic scribens ad Thesalon. cupiebat ad eos accedere, ut adiceret, quod illorum fidei deesset, & os ad os loqui posset?

16. Quid ex Sanctorum Patrum monumentis pro se ipsis Hæretici colligant, modo videamus. Sed prius adnotandum censeo, in Doctrina Christi plura adinveniri, quæ absolute necessaria sunt ad salutem, ita ut explicita fide tenenda sint, alia vero non ita, sed satis esse, si habeatur voluntas prompta vel credendi, vel suscipiendi, quando per Ecclesiam proponuntur. Ea, quæ sunt primi generis, sunt ab Apostolis & scripta & prædicata, non sic quæ secundi, sed tradita sunt solis Episcopis, & Presbyteris, aut certè iis, qui ad alios erudiendos sunt instituti. Sic de facto Act. 20. Apostolus seorsim instruit Episcopos Asiæ; Et ad Corint. 2. testatur: *Se loqui sapientiam inter perfectos*. 2. ad Timot. 2. *Hæc, ait, commendo fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere*.

17. Per hanc doctrinam explicandi sunt omnes Patres, si qui dixerint, omnia per Apostolos scripta esse, quæ populis prædicaverant. Neque contra hoc est, Doctrinam Christi apertam esse debere juxta illud Mat. 26. *Ego in occulto loquutus sum nihil*. Et aliud, quod in *aure auditis prædicare super tecta*. Nam in primis verbum illud *in occulto* denotat, Christi Doctrinam non fuisse fucatam & fictam, sed simplicem, & sinceram; Deinde, tunc nondum Christus mortuus erat, nondum post resurrectionem Discipulis apparuerat loquens illis de Regno Dei, scilicet de Reipublicæ Christianæ administratione, & nondum Spiritus Sanctus super Discipulos advenerat, quæ doceret ea, quæ prius portare non poterant; Unde, quod in aure à me vivente, vel in monte,

re, vel in domo audistis, prædicate publice & super tecta, alia verò non ita, sed solum perfectioribus, & pastoribus; Quo dato adhuc non potest sermo appellari occultus, sed prudens, quemadmodum in bene administrata Republica, plura panduntur Magistratui, non vero cuicumque Civi, nec tamen occulta dicuntur. Patet ergo quomodo intelligendus sit Ireneus citatus à Kemnit. qui lib. 3. cap. 1. inquit. *Non enim per alios dispositionem salutis agnovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futurum.* Patet, quomodo intelligendus Augustin. 2. de Doct. Christ. cap. 9. *In his, quæ aperte posita sunt in Scripturis, inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem, moresque vivendi.*

18. Adnotandum ulterius est, aliquando Sanctos Patres sententias protulisse circa aliquod particulare dogma, de quo proferebantur traditiones, quæ nullæ erant, vel falsæ, quas ipsi negabant, non tamen loquendo generatim. Ita docuit Tertull. lib. contra Hermog. *Adoro Scripturæ plenitudinem, scriptum esse, doceat Hermogenis officina, si non est scriptum, timeat ut illud adiicientibus vel detrahentibus destinatum agebat enim tunc contra Hermogenem negantem, à Deo omnia ex nihilo facta esse, & quia contra hoc Scripturæ testimonia clara sunt, ideo Scripturæ plenitudinem se adorare fatebatur, & ad Scripturam proferendam Hermogenem excitabat.* Ita etiam docuit Cyprian. in epist. ad Pompei: *Unde est ista traditio &c.? Ea facienda esse quæ scripta sunt, testatur Deus.* Agebat enim ibi de baptismo iterum iis conferendo, qui fidem deseruerant, vel Hereticis, qui Fidem Catholicam amplectebantur, quæ in re ipse etiam erravit; Unde merito S. August. lib. 5. contra Donatist. cap. 23. ejusdem epistolam disertè refel-

lit. Tandem, ut alios hujus generis præteream, docuit Theophil. lib. 2. Paschali, inquit: *Diabolici spiritus est aliquid extra Scripturas Sacras putare Divinam.* Tunc enim de quibusdam libris Apocryphis, quos Divinos aliqui venditabant, erat disputatio. Inconveniens autem est, ex quo negentur traditiones circa aliquid, eas reicere, circa omnia.

19. Adnotandum insuper, aliud esse adstruere traditiones absolutè loquendo, & aliud, traditiones, quæ Divinis Scripturis opponuntur, ita ut per istas aliquid agendum statuatur, quod Scripturarum opponitur Doctrinæ. Has damnandas esse admonet Basil. in serm. de veræ fidei confes. ubi ait. *In fidelitatis argumentum est, & signum superbiæ certissimum, si quis eorum, quæ scripta sunt, aliquid velit reicere, aut eorum, quæ non scripta, introducere,* & Cyril. in lib. de recta fide ad Reginas, inquit. *Necessarium nobis est Divinas sequi litteras, & in nullo ab earum præscripto discedere.*

20. Sed ut omnia paucis complectar; Sancti Patres Adversarios suos ad Scripturas provocantes, hoc egerunt, vel ad alias Scripturas, quæ non erant Canonice, excludendas, vel quia in Scripturis Sacris, etiam relinquendo traditiones, ipsorum errores satis refellebantur, vel quia pro re aliqua obscura nulla erat traditio, proinde dumtaxat Scripturarum effugium supererat & documentum.

21. Ex Conciliis aliud, quod opponant, non inveniunt, nisi verba Constantini Imperatoris, qui in Concil. Nyceno, teste Theodoret. lib. 1. cap. 7. hæc habuit. *Evangelici, & Apostolici libri, & antiquorum Prophetarum oracula plenè instruunt nos, quid de rebus Divinis sentiendum sit, proinde hostili deposita discordia ex verbis Divinitus inspiratis sumamus quæstionum explicationes &c.* Quibus omnes Episcopi congregati consenserunt.

22. Pa-

22. Parum tamen, quamvis à Calvino & Kemnitio tanti aestimetur, argumentum hoc urget. In primis enim Constantinus erat Imperator, non Ecclesiæ Doctor, immo, ut novi fatentur Hæretici, tunc nondum erat Baptismatis gratia regeneratus, qua propter nondum nostræ Mysteria noverat Religionis, deinde tunc quæstio erat inter Catholicos & Arianos, qui cum solas Scripturas amplecterentur, in quibus Verbi Divinitas satis erat explicata, factum est, ut solas Scripturas afferendas esse, admoneret Imperator, & Patres assensum præberent; Cæterum, cum Hæretici Catholicorum Textus malè interpretarentur, eos damnatos esse, juxta verbum traditum, diximus supra ex Theodoret. in eodem capite.

23. Rejēctis iis, quæ ex Scripturis & Patribus pravè intellectis opponebantur; Hæreticorum rationes ad examen revocemus; Cur, inquiunt, tamquam Divinum & Apostolicum amplectemur, quod adeo incertum est judicandum? Fieri non potest, quæ Christus & Apostoli per solas voces reliquerunt, ad nos usque fidelitèr pervenisse. Ignoramus ne, quanta sit rerum omnium voracitas temporis? Quanta hominum oblivio, quanta incuria, quanta perversitas? Quæ de auribus ad aures transeunt, persæpe augeri, persæpe mutari, persæpe omnino perire, quotidie videmus. Contigit hoc Pythagoræ, & Licurgi dogmatibus, quæ cum non essent scripto demandata, prorsus interierunt. Permittantur in Ecclesia Dei hujusmodi traditiones, quot incommoda inde non progredientur? Si quid accipiatur, quod Scripturæ testimoniis probari non possit, jam quisque quod falsum est pro libito finget, & sub nomine traditionis proponet. Evenit hoc elapsis temporibus etiam in Sanctissimis Viris. Docuit Irenæus lib. 2. cap. 39. ex traditione, Christum mortuum esse, anno ætatis suæ quinquagesimo; E' contra traditione freti Tertull. & Clemens

Alexandr. dixerunt, passum esse anno trigesimo. Papias asseruit propter traditionem, Regnum Christi futurum esse hic in terris mille annorum, cui errori Tertul. Lactan. aliique subscripserunt. Tollantur ergo hujusmodi traditiones, solisque Scripturis Canonicis, quæ sunt nostræ fidei, utpote opus Dei, perfectissima regula, contenti simus.

24. Sed primo argumento non uterentur Hæretici, si animadverterent, ut deberent, pro traditionibus Divinis & Apostolicis perpetuò servandis non esse attendendum hominum curæ, sed Dei, qui, quemadmodum contra penè innumeras Imperatorum persecutiones, totque Hæreticorum pravitatem suam Ecclesiam munivit, ita traditiones aut augeri, aut mutari, aut perire non permisit Summa Dei Providentia. Per duo millia annorum ab Adam usque ad Moysen servatæ sunt traditiones, & non esse servatas traditiones Christi & Apostolorum ad nostra usque tempora credi potest? Vim tamen suam Hæreticorum habeat argumentum, eadem ratione etiam Divinas Scripturas periisse, dicendum erit; Transierunt etiam istæ de hominum manibus ad manus, quot pericula etiam Doctrinæ litteris demandatæ non subeunt? Quod veterum scripta hominum incuria non interierunt? Quot libros tineæ non comedunt, & corrumpunt? Hisce tamen non obstantibus Sacra Litteræ integræ perseverant, cur non ergo traditiones? Privilegium hoc nec dogmatibus Pythagoræ, neque Licurgi, nec aliorum concessa sunt; Quod si hoc inferri posset, concludendum esset; Perierunt eorum scripta, ergo & periit Divina Scriptura. Falsissimam hanc illationem refragabitur nemo.

25. Hoc idem probat ratio secundo loco proposita; Nam si debent excludi traditiones omnes, quia sub traditionum prætextu multa falsa dicta sunt, excludantur etiam omnes Scripturæ necessum erit, quia sub Scripturæ nomine multi libri falsi, perniciosique prodierunt,

runt, qui nominibus Petri, Pauli, & Bartholomæi ornati fuerunt, ut fatetur S. Hieronym. in lib. de viris illustribus, & Gelas. in Conc. 70. Episcoporum. Sed falsum est, adductos Doctores in illos errores propter traditionem incidisse, sed propter Scripturam malè ab ipsis intellectam hoc evenisse, affirmandum est. Legit Irenæus Joan. 8. *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Illud ideo arbitratus est, quod Tertulliano & Clementi in causa fuit. Item Papias illud dijudicavit propter ea, quæ habentur Mat. 19. Et in Apocalyp. ut S. Hieronym. docet. Serventur igitur traditiones, ut sic perfectæ morum fideique regula habeatur. Non enim sola Scriptura est opus Dei, nec sola traditio, sed utraque simul, ut jam probatum fuit, nec diffusiori calamo rem agendam esse consultum habemus.

26. Ne traditiones nostras more pharisaico præferre velimus, quo pacto traditiones veras, & Apostolicas à non veris discernere possimus, unicè addendum censeo. Primo; Quando aliquid ab universali retinetur Ecclesia nec illud, vel ab aliquo Summo Pontifice, vel Concilio definitum reperimus, tunc illud ab Apostolis traditum pro certo tenendum est. Secundo; Quando aliquid

omnium Patrum consensione per sæculorum seriem traditum receptumque est, nec in sacris paginis scriptum reperitur. Alias regulas exhibet Melchior Canus, sed omnes ad hæc duas expostas reducuntur, illasque referre, sicut & alia quam plurima, quæ ab ipso congeruntur, aliud non est, quam Typographis nummos addere, legentibus vero nihil utilitatis afferre.

27. Unicum argumentum addendum censeo; Scilicet, nos ex Scripturis traditiones inferre, & ex traditionibus Scripturas probare; Admittimus ergo mutuam causalitatem tot argumentis è Philosophorum Scholis rejectam.

Logicorum hoc est argumentum, non Theologorum; Mutuam casualitatem admittimus, non illam tamen quam rationali lumine reiciendam, & nos fatemur; Nam secundum unam partem, traditionem probamus ex Scripturis; Secundum aliam ex traditione Scripturam, atque ita traditio Scripturam, Scriptura traditionem probat, neutra se excludit. Expediens quocumque tempore fuit, non omnia scribi, quæ dicta sunt, nec omnia dici, quæ scribi poterant. Jam satis de hoc, etiam humanam Rempublicam perpendendo.

C A P U T III.

De Ecclesia Christi Militante.

I. NANITER dictum, actumque esset, quidquid in antecedentibus statutum fuit, nisi Ecclesiæ Christi Militantis, à qua, utpote veritatis columna, omnis veritas proficisci debet, naturam, dotes, proprietatesque definiendas aggredieremur; Atque illam solam, veram, firmamque nostri Servatoris Ecclesiam demonstraremus, cujus caput est Romanus Ponti-

fex, quamve nos profiteamur; Non illam, quam Calvinus, Lutherus, alique Sectarum, vanos homines decipiendo, prædicarunt. Tu Pater æterne, qui Unigenitum Filium tuum, ut hanc Ecclesiam æternam duraturam extrueret, in hunc Mundum misisti; Tu æterne Fili sine Matre ante sæcula, sine Patre in tempore, qui hanc tibi desponsasti; Tu æterne Spiritus, qui eidem veritatem omnem aperuisti, sensus meos corrobora, mentem meam illumina, calamum-

que

que meum sic dirige, ut errores Hæreticorum confundere, eorumque corda ad ovile tuum valeam revocare. Quis enim ego, qui in tot hostes, Ecclesia Romana infensissimos sentit, possim aciem parare, victoriam obtinere? Imbecillitatem meam fateor, insolentiam & audaciam Adversariorum non ignoro, sed qui infirma Mundi eligit, ut fortia quæque confundat, dabit opem, vires addet, rem totam proficiet. Itaque.

§. I.

De nomine, & definitione Ecclesie.

2. **E**cclēsia Græcum nomen est, quod Latinè redditum convocatio- nem significat. Multifariam hoc nomen sumitur, aliquando enim pro materiali ædificio Divinis Laudibus, Orationique dedicato, quamvis sub hac consideratione Templum dici deberet juxta illud Luc. 18. *Erat quotidie docens in Templo*; Attamen ex Apost. 1. ad Corint. 11. dicente: *An Ecclesiam Dei contemnitis?* Ita appellari compertum fiat. Aliquando sumitur pro fidelium omnium, sive in Via, sive in Patria sint, Angelorum, videlicet hominumque Communitate, usurpatur, in quo sensu ait Paulus ad Ephes. 1. de Christo: *Ipsam dedit caput super omnem Ecclesiam*, ubi glos. *Quæ in Cælo, & in Terra est*. Aliquando pro universitate fidelium hominum tantum, in quo sensu legitur ad Ephes. 5. *Christus caput Ecclesie est, ipse salvator corporis ejus*; Constat autem, Christum non esse mortuum pro Angelis, sed pro hominibus. Aliquando pro unica Provincia accipitur, in quo sensu ait Apostol. 2. ad Corint. 1. *Paulus Ecclesie Dei, quæ est Corinthi*; Non nunquam pro iis, qui in Ecclesia præsent, juxta illud Mat. 18. *Si te non audierit, dic Ecclesie*. Sæpe pro iis, qui subditi sunt, juxta illud Act. 12. *Oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione ad Deum pro eo*. Sed omis-

sis aliis quibuscumque considerationibus, quæ ad rem nostram non faciunt, hic Ecclesiam pro collectione hominum eandem fidem profitentium consideramus.

3. Atque juxta hanc considerationem non unica tantum fuit definitione descripta; Nam Glos. super illa verba ad Timot. 3. *Quod est Ecclesia Dei vivi*, inquit: *Ecclesia est convocatio multorum ad unius Dei cultum*. De consecr. vero dis. 1. in cap. *Ecclesia* habetur, *est Catholicorum, seu fidelium collectio*. Omnes tamen definitiones rectè ad unam revocantur, nimirum si dicamus, Ecclesiam esse *convocationem, seu collectionem fidelium baptizatorum visibilem sub uno capite Christo in Cælis, & Vicario illius in Terris*.

4. Singulas definitionis particulas arbitror explicandas. Dicitur *convocatio* non congregatio, nam, non solum ad rationales creaturas, sed etiam irracionales pertinet congregari, unde habetur Gen. 1. *Congregentur aquæ, quæ sub Cælo sunt*. Et Mat. 23. dicitur: *Gallina congregans pullos suos*; Convocari vero ad solos homines ratione præditos spectat; Quamvis etiam dici possit, inter Ecclesiam nostram, & Synagogam hoc pacto afferri discrimen, juxta illud Isidori lib. 8. Ethimol. cap. 8. dicentis. *Ut notetur Iudæorum infidelitas, dicta est eorum Synagoga, idest congregatio quasi pecudum, & indiscretorum, & ne fidelitas nostra ipso vocabulo innueretur, nostra dicta est Ecclesia, idest convocatio rationabilium, & discretorum*. Dicitur *collectio*. Etenim Ecclesia non nisi per multitudinem simul conjunctam constitui potest, qua de re appellatur Corpus Christi, clarum est autem, non nisi ex pluribus membris unitis corpus constare. Dicitur *Fidelium* per quam particulam excluduntur Hæretici, qui sunt membra ab hoc corpore præcisa, de quibus ait Hieronym. in Dial. contra Luciferian. *Hos scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse*.
Syna-

Synagogam. Tum Schismatici, excommunicati, Pagani, de quibus accuratius rem infra perpendemus; Dicitur, *Baptizatorum*, quod intelligi debet, vel in re, vel in voto, & hoc assero, quia Catechumeni juxta Ambr. in orat. de obitu Valentiniani salutem consequi possunt, sed nemo salutem consequi potest extra Ecclesiam, sicut omnes extra Arcam perierunt, ergo Catechumeni sunt in Ecclesia, non in re, ergo in voto. Non defuerunt tamen, qui dixerint, nimis fortasse strictè, Catechumenos æternum abire in interitum, ut Author libri de Ecclesiast. Dogmat. cap. 78. Loquendo autem magis propriè, ut quis Ecclesiæ membrum censeatur, per Baptisma actu susceptum esse debet regeneratus, & hoc docet Concil. Florent. in Armen. instruct. præter plurimos Patres, quorum testimonia omittuntur. Reliquas particulas explicabimus, cum de proprietatibus Ecclesiæ sermo continget.

5. Cum vero unaquæque res suas habeat causas, has, & quidem omnes, Ecclesiæ non deesse declarandum est. Causa efficiens in Ecclesia duplex est, Princeps una, adinstar Instrumentalia. Illa ipse Christus est, de quo Hierem. 2. legitur: *Ego te plantavi Vineam electam omne semen verum*. Et Mat. 16. *Ædificabo Ecclesiam meam*. Hæc sunt Sacramenta, præsertim Baptisma, de quo ait Apost. ad Ephes. 4. *Mundans eam, Ecclesiam, lavacro aquæ*. Quamobrem rectè dicit August. quod, quemadmodum detracta fuit costa, ex qua Eva formaretur, ita dormiente Christo in Cruce, ex ejus latere Sacramenta fluxerunt, unde facta est Ecclesia, & clariùs in ejusdem Glos. ad Ephes. 4. *Dormivit Adam, ut fieret Eva, moritur Christus, ut fiat Ecclesia*. Causa, quam materialem vocant, sunt ipsi fideles; Formalis vero est unio corporis mystici cum Christo, quam exprimit Apost. dicens: *Erunt duo in carne una Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Eccle-*
Tom. 1.

sia. Finalis tandem est duplex, una in præsentī vita, & est sanctificatio Ecclesiæ, juxta illud Apostoli, *ut illam sanctificaret*; Alia magis perfecta expectatur in alio sæculo, quando ad sponsi thalamum æternum fruitura vocabitur, juxta illud ejusdem: *Ut exhiberet ipse sibi eam gloriosam*.

§. II.

Utrum Ecclesia sit ex bonis, & malis.

6. Jam Ecclesiæ definitionem exposuimus, aliter tamen exponunt Hæretici; Etenim Lutherus super Genes. cap. 28. censuit, Militantem Ecclesiam illam esse, *in qua Deus habitat sic efficaciter ut faciat nos in Regnum Cælorum intrare*. Et in confess. August. asseruit: *Esse congregationem Sanctorum, in qua Evangelium rectè docetur, & rectè administrantur Sacramenta*. Juxta hæc prius Anabaptistæ dixerunt: *Esse prædestinatorum cætum*. Hæc si perpendantur, Ecclesiam ex solis sanctis, & prædestinatis constitui planè concluditur, aliosque fideles, qui vel non sint charitate præditi, vel non sint in charitate finaliter perseveraturi, nullo pacto ad Ecclesiam pertinere extra dubium affirmatur.

7. Contrarium omnino asserendum est, ita ut Ecclesiam ex bonis, & malis constitui, dogma fidei censendum sit.

Veritas orthodoxi asserti ostenditur primo ex illis satis notis parabolis, quas legimus in Evangeliiis, in quibus præsens Ecclesia rebus illis, in quibus malorum bonorumque commixtio reperitur, comparatur. Sic Mat. 13. dicitur: *Simile est Regnum Cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti*, super quæ verba ait Gregor. Papa: *Sancta Ecclesia comparatur sagenæ missæ in mare &c. quia nunc bonos malosque communiter, quasi permixtos pisces, fidei sagma continet, sed littus Sanctæ Ecclesiæ, idest finis, indi-*
F cat

cat quid trahat. Ibidem describitur Ecclesia similis Agro, in quo cum bono semine sunt exorta zizania; Et Mat. 3. legitur: *Permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili*, super quæ verba inquit August. in lib. de fide ad Petrum cap. 4. *Firmissime tene, & nullatenus dubites, aream Dei esse Ecclesiam Catholicam, & intra eam usque in finem sæculi frumenti paleas contineri, hoc est, bonis malos Sacramentorum Communionem commisceri*. Mat. 25. habetur: *Simile est Regnum Cælorum decem Virginibus &c. Quinque erant fatuæ, & quinque prudentes*, super quæ verba quid dicat Gregorius omnibus compertum est.

8. Ex his habes, quo pacto etiam Sanctorum Patrum testimoniis sententia nostra muniatur. Sed adductis adde Sanctum Cyprian. lib. 3. cap. 4. ubi docet in Ecclesia esse triticum, & zizania, vasa aurea, & vasa lignea, juxta illud ad Timot. 2. cap. 2. *In magna autem domo sunt vasa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia, quædam in gloriam, & quædam in contumeliam*; Adde Sanctum August. tract. 45. in Joan. dicentem: *Secundum præscientiam, & prædestinationem quam multa oves foris, quam multi lupi intus*? Quibus verbis extra Ecclesiam esse multos prædestinatos, intra esse multos reprobos clarissimè demonstratur.

9. Hinc cum Concil. Constantiens. sess. 15. sequentes propositiones damnamus: *Unica est Sancta Universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas*. Secunda propositio: *Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, licet aliquando sint in gratia secundum præsentem justitiam*. Tertia propositio: *Paulus numquam fuit membrum Diaboli*. Quarta propositio: *Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatorum, isto modo Ecclesia est articulus fidei*. Quæ injustè à Concilio fuissent damnatæ, si opposita sententia non reiiceretur.

10. Verùm ne arbitrentur Hæretici, nostrum Catholicum Dogma suis destitutum esse rationibus. Si soli prædestinati spectant ad Ecclesiam Dei, mihi dicant, ubi erit Ecclesia? Ubique & nullibi; Ubique, nam in quovis loco aliquis esse potest prædestinatus, nullibi, saltem apud nos, cum quinam sint prædestinati, ignoremus. Oves igitur Christi à quo pascentur? Quinam erunt pastores? Spectabunt ad ovile Christi Turcæ, Judæi, quicumque impii, cum ex istis plures non sint usque in finem in perfidia, & iniquitate perseveraturi. Præterea, quænam erunt vera Sacramenta, quænam vera fides, quænam sana præcepta, quænam veræ definitiones? Firmum sit igitur, Ecclesiam in solis prædestinatis non consistere.

§. III.

Proponuntur argumenta Hæreticorum, & confutantur.

11. **P**RIMO. In Arca Noe, figura Ecclesiæ, illi tantum fuerunt, qui ex aquarum diluvio erant servandi, ergo etiam in Ecclesia sunt tantum illi, qui salvandi sunt, sed isti sunt prædestinati, ergo.

Secundo. De Ecclesia legitur Cantic. 4. quod sit *hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viventium* rursus sponsus inquit: *Tota pulchra es amica mea, nec macula est in te*. Sed hæc verè dici non possent, si in Ecclesia mali bonis, & reprobi prædestinatis essent permixti, ergo.

Tertio. Ad Ephes. 5. habetur: *Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, & exhiberet eam non habentem maculam, neque rugam*. Sed si in ipsa essent reprobi, jam haberet maculam, & rugam, ergo.

Quarto. 2. ad Timot. 1. *Firmum Dei fundamentum stat, habens signaculum hoc, novit Dominus, qui sunt ejus*, isti

isti autem sunt prædestinati. Præterea; Joan. 10. *alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili.* Ergo non omnes, sed soli prædestinati spectant ad ovile, scilicet Ecclesiam. Rursus Joan. 2. *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, remansissent utique nobiscum.* Ergo etiam priusquam exirent, non erant ex iis, qui ad Ecclesiam, pertinebant. Totum hoc confirmat Sanct. August. pluribus in locis asserens, non esse corpus Ecclesiæ, qui tales videntur, præsertim de correp. & gr. cap. 9. & lib. 3. Doctr. Christ. cap. 32. ubi contra Ticon. ait: *Non est Domini Corpus, quod cum illo non erit in æternum.* Quod certe de solis prædestinatis intelligi posse, compertum est. Subscribit Dionys. de Divin. nom. cap. 12. inquiens, *non videtur, quod Ecclesia Sancta veraciter dici possit, quæ malos tot peccatorum maculis deturpatis contineat;* Et profecto, *quæ conventio,* inquit Paulus 2. ad Corint. 6. *Luci ad tenebras* idest malis ad bonos? Sunt enim mali tenebræ, boni lux, juxta illud ad Ephes. 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Hinc est aliud argumentum desumptum ex quo in Symbolo dixerint Patres Ecclesiam Sanctam esse, sed quomodo esset Sancta, si peccatores & reprobi essent illius membra?

12. Resp. ad primum. Figuram non in omnibus convenientiam servare, alioquin sequeretur, omnes Baptizatos salvari quia 1. Petri 3. Baptisma comparatur Arce Noe per hæc verba: *Quod & vos nunc similis formæ, salvos facit Baptisma.* Præterea; Non solum boni, sed etiam mali salvi fierent, sicut in Arca Noe salva fuerunt non solum animalia munda, sed etiam immunda. Porro similitudo, ut ajunt Sanct. August. lib. 5. de Baptis. cap. ultimo, Cypr. lib. de unit. Ecclesiæ, & Hieronym. in epist. ad Damas. servatur in hoc, quod sicuti extra Arcam nemo salvus factus est, ita extra Ecclesiam nullus salutem assequatur, non in hoc, quod sicut omnes in

Tom. I.

Arca salvi facti sunt, ita omnes in Ecclesia salvi fieri debeant.

Ad secundum. In primis, non omnia, quæ hoc pacto dicuntur in Canticis aptantur Ecclesiæ, sed vel Virgini Mariæ, vel animæ perfectæ. Secundo; Novum non est in sacris litteris aliquid affirmari de toto, quod convenit tantum parti, exempla non afferro, cum notissima sint, ideo poterit Ecclesia dici tota pulchra, hortus conclusus &c. quamvis in aliqua tantum parte hujusmodi pulchritudinem servet. Tertio; Licet in Ecclesia mali sint, attamen horum malitia Ecclesiæ decorem, & formositatem non minuit; Tot enim sunt Christi merita huic relictæ, tot privilegia, quibus est prædita, tot Sanctorum virtutes, tot miracula, ut, si cum iniquorum vitiis comparentur, nihil proprii nitoris deperdatur, atque juxta hæc ait Sanct. August. super psal. 24. *Domus Dei Ecclesia est, adhuc habet malos, sed decor Domus Dei in Sanctis.* Clarum exemplum habetur in Magna Domo, in qua, ut in antec. diximus, licet sint vasa fictilia, lignea, & immunda, cum tamen alia sint aurea, & argentea, domus illa adhuc magna remanet, atque spectabilis. Quarto; In eisdem Canticis legitur: *Nigra sum sicut Tabernacula Cedar, & speciosa, ut pelles Salomonis.* Quod nigra sit, peccatoribus tribue, quod speciosa sit, sanctis & justis. Tandem, Textus prælaudati Ecclesiam triumphantem significant, non militantem, ut enim Gregor. inquit in Evang. *Boni soli nusquam sunt, nisi in Cælo, & mali soli nusquam sunt, nisi in inferno, hæc autem vita, quæ inter Cælum, & Infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita utrumque partium Cives communiter recipit, quos tamen Sancta Ecclesia & nunc indistinctè suscipit, & postmodum in egressione discernit.*

Juxta hæc explicandus est Textus in tertio argumento propositus, cui explanationi suffragatur Sanct. August. lib. de perfect. justitiæ, dicens: *Tunc Eccle-*

F 2

sia

sia erit sine macula, & ruga, aut aliquo hujusmodi, quando erit gloriosa, non enim modo in tantis periculis, in tantis scandalis, in tanta permixtione hominum pessimorum. Et clarius lib. 2. retract. inquit: *Ubi cumque autem in libris commemoravi Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, non sic accipiendum est, quasi ea sic sit, sed quæ præparatur, ut sic sit, quando apparebit gloriosa.*

13. Ad ea refellenda, quæ quarto loco opponuntur, adnotandum est, duplici modo hominem ovem, filium, & membrum Christi appellari posse. Primo; Secundum præscientiam Dei, ac prædestinationem, & hoc pacto, non est necesse sit actu, sed solum potestate, cum prædestinatio nihil ponat in homine, sed sit actus manens in Deo. Secundo; Juxta præsentem justitiam, & sic esse ovem, filium, & membrum Christi potest etiam non prædestinatis convenire. Hoc præmissis. *Novit Dominus, qui sunt ejus secundum prædestinationem, & alias oves habet, quæ licet non essent actu ex ovili suo, attamen futurae erant, & alii exierunt ex nobis, non existentes ex nobis per prædestinationem, esto essent ex nobis per Sacramentorum Communionem, & ita neque erant Corpus Domini.* Dictum Dionys. non urget, nam Ecclesia non dicitur Sancta ex hoc titulo, sed ex aliis præclarioribus, ut supra dictum fuit. Ad ultimum Apostoli, distinguendi sunt justi, & peccatores, vel juxta ejusdem fidei professionem, vel juxta gratiam, & charitatem. In hoc secundo sensu peccatores sunt tenebræ, justi lux, & ita non conveniunt, in primo tamen lux est etiam in peccatoribus, & ita conveniunt. Argumentum desumptum ex dictis refellitur, & amplius, ubi de Ecclesie sanctitate tractabitur.

14. At inquit; Si peccatores sunt membra Ecclesie, sint etiam Christi membra necessum est, atqui non possunt esse membra Christi, ergo. Mino-

rem suadent plura Scripturæ testimonia. Sic ad Rom. 8. legitur: *Qui spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Et 1. ad Corint. 12. *In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus.* Qui ergo est sine spiritu Christi non erit membrum Christi, sed peccatores, utpote charitate destituti, non habent &c. ergo.

Si respondeas. Peccatores non esse membra Christi, & Ecclesie vivum, esse tamen membrum mortuum, contradici posse videtur, quia membrum mortuum non est verè membrum, sed solum equivocè, eo pacto quo per Aristotelem 2. de gener. anim. cap. 2. caro mortua dicitur æquivocè caro; Cui instantiæ occurrunt Joan. de Turrecrem. lib. 1. cap. 57. Petrus à Soto, Melch. Canus, cum Alex. de Ales, Hugone aliisque, & concedunt, peccatores non esse membra vera Ecclesie, esse tamen in Ecclesia, eo pacto quo humores, dentes, & pili, quamvis non sint vera corporis membra, attamen sunt in corpore. Hujusmodi responsio nobis satis apta videretur, sed ea admissa, quid esset dicendum de Papa peccatore, & de malis Episcopis? Igitur isti erunt quidem in Ecclesia, non tamen membra vera Ecclesie, caput, quod tamen est contra fidem, & oppositum definitum fuit in Concil. Constantiensi sess. 15. contra Joan. Hus, qui dicebat, pastorem malum esse æquivocè pastorem.

15. Prædicta responsio acceptari potest, & satis aptè sustineri, atque ut postremæ instantiæ occurras, scias cum Bellarmino; Membrum considerari posse secundum sui substantiam, & prout est instrumentum operativum; Si prima consideratione accipiatur, nec Papa peccator, nec Episcopus malus sunt membra Christi vera, quia non viva, quæ talia sunt solummodo per charitatem; Si vero in secundo sensu accipiatur, Papa peccator est verum Ecclesie caput, & eadem ratione Episcopus malus &c. quia instrumentum operativum constitui-

tuitur per jurisdictionem, & potestatem operandi, quæ etiam sine charitate reperitur, & causa, quæ principaliter influit, non impeditur à malitia instrumenti, ne influat, siquidem hujusmodi causa est Spiritus Sanctus; Ex quo dispar est ratio de membris corporis naturalis, ac de membris corporis mystici. Malitiam autem Ministri nihil esse impedimenti, ubi de Sacramentis agam, ex instituto demonstrabo. Ego tamen, absolutè dicerem, membrum mortuum esse membrum verum, sicut in tract. de anima qu. 1. art. 3. verè assero, carnem mortuam esse verè carnem in ratione, carnis, atque hæc mea responsio Theologicè, & juxta dogma loquendo videtur magis consentanea, nam fidem etsi mortuam tamen esse veram fidem profiteamur. Quare magis strictè respondendo; Dico, peccatores esse membra mortua si loquamur de vita formali & perfectæ, quam solum charitas elargitur, esse tamen membra viva vita radicali, & imperfectæ, quam fides donat.

16. Neque desunt plures Sancti Patres, quos fuisse in sententia nobis opposita gloriantur Hæretici. Expressum in hac re est testimonium Sancti Hieronymi in Coment. ad Eph. 5. ubi concludit: *Qui ergo peccator est, aut aliquando sordè maculatus de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subiectus dici.* Clarissimum est aliud Sancti Augustini lib. 2. contra Crescon. cap. 21. ubi inquit: *Etiam nesciente Ecclesia, propter malam pollutamque conscientiam, damnati à Christo, jam in Corpore Christi non sunt, quod est Ecclesia, quoniam non potest Christus habere membra damnata.* Tandem S. Cyprianus lib. de unitate Ecclesiæ: *Non habet Ecclesiam Matrem, qui Deum non habet Patrem, sed peccatores non habent Deum Patrem, ergo neque Ecclesiam Matrem.*

17. Respondemus. Distinguendas esse duas partes Ecclesiæ, unam perfectorum, aliam imperfectorum, & ita, qui peccator est de Ecclesia Christi non

potest appellari secundum priorem partem, secundum posteriorem potest; Unde sistendo superiori Doctrinæ, non est de Ecclesia Christi, nec Christo subiectus, tamquam membrum perfectè vivum, est tamen tamquam membrum mortuum, seu solummodo radicalitè, & imperfectè vivum, eodem modo Sanctum Augustinum explicandum existimo, non esse scilicet in Corpore Christi eo modo quo sunt iusti; nisi fortasse dicas, ibi sermonem esse post statum, hujus vitæ, in quo peccatores sunt à Christo damnati, & tunc certè nullo pacto ad Ecclesiam Christi spectabunt. Ad ultimum; Multiplex filiatio distinguere potest; Una per veram generationem, qualis est illa Verbi Divini, de quo *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Alia per creationem, qualis est illa cujuscumque creaturæ, de qua Deuter. 32. *Nunquid non ipse Pater tuus, qui fecit, & creavit te?* Alia per spiritualem regenerationem, quæ per gratiam habetur, de qua ad Rom. 8. *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt Filii Dei.* Alia per imitationem, de qua Mat. 5. *Diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri,* & Paulus ad Ephes. 5. *Estote imitatores mei sicut filii charissimi.* Alia per doctrinam, in quo sensu ait Apostolus: *Per Evangelium ego vos genui,* & 1. ad Corint. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio &c.* Certum est, peccatores Deum non habere Patrem, & ita neque Ecclesiam Matrem, duabus prioribus considerationibus. Unde dicitur 1. Joan. 3. *In hoc sunt manifesti filii Dei, & filii Diaboli, omnis, qui non est justus, ex Deo non est.* Et Joan. 8. *Vos ex Patre Diabolo estis.* Juxta hunc sensum vera est Cypriani sententia; Falsa tamen, si posteriori modo sermo contingat, etenim non solum boni, sed etiam mali tenent Ecclesiæ, & Christi doctrinam, & fidem, quam sine charitate profitentes fiunt quidem ingrati perversique filii, non tamen desinunt esse filii.

18. Generatim loquendo; Si aliquando

do mali, & peccatores ab Ecclesia excluduntur, vel intelligendum est juxta superiorem doctrinam, vel nomine maiorum, peccatorumque significantur Hæretici, & Schismatici de quibus.

§. IV.

An Hæretici sint membra Ecclesiæ.

19. **D**uplex Hæreticorum genus distinguendum est. Unum eorum, qui licet internam fidem non habeant, attamen externè eam profitentur; Alterum eorum, qui palam deficiunt, & fidem orthodoxam pernegant, & persequuntur. Primos nullo pacto ad Ecclesiam Christi pertinere, non solum Confessionistarum, & Calvinianorum sententia est, sed etiam Joan. de Turrecrem. lib. 4. de Eccles. par. 2. cap. 20. docuisse videtur. Alios vero tamquam Ecclesiæ membra recensendos esse, affirmat Alphons. de Castro lib. 2. de Hæretic. punitione cap. 24.

20. Si de Hæreticis occultis rem definire velimus, hos ad Ecclesiam pertinere dicendum est, quod quidem jam docuerunt Thom. Waldens. tom. 1. lib. 2. cap. 9. & 11. Joan. Driedo lib. 4. de Ecclesiast. Dogmat. par. 2. cap. 2. Hosius Cardin. lib. 3. contra Brentium Melchior. Can. lib. 4. de locis Theolog. cap. ult. Petrus à Soto in confess. Cathol. contra Conf. Wirtemberg. cap. de Eccl. & Bellarm. lib. 3. de Eccles. Milit. cap. 10.

21. Hanc esse veritatem à quovis prudenti eruditoque viro defendendam plurimis argumentis potest ostendi. Et primo; Si Sacram Scripturam consulamus, occurrit Joan. epist. 1. cap. 2. ubi habet: *Et nunc Antichristi multi sunt, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum*. In hoc Textu sermonem esse de Hæreticis, quos Antichristos vocat, in dubium revocare non possum; Quomodo ergo ex nobis erant, si ex no-

bis exierunt, & quomodo ex nobis non erant, quia nobiscum non permanserunt? Respondet August. hom. 61. in Joan. *Utrumque verum est, & ex nobis, & non ex nobis, secundum aliud ex nobis, secundum aliud non ex nobis, secundum Communionem Sacramentorum ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum, non ex nobis, unus ex nobis numero, non merito, unus ex specie, non virtute, commixtione corporali, non vinculo spirituali, carnis adjunctione, non cordis socius unitate*. Quoadusque igitur permanet aliquis inter nos, esto fictè, & sine interna fide, ex nostris remanet, quamvis noster non sit, nisi tamquam fœtidum membrum, & igne æterno, stabilito à Deo tempore, comburendus.

22. Porro cum Augustinum attulerimus, liceat cum eodem rem nostram, prosequi. De hac loquitur præclarissimus Doctor lib. 3. de Baptism. cap. 18. & sic ait: *Hujus fraternæ charitatis inimici, sive apertè foris sint, sive intus esse videantur, Pseudochristiani sunt, & Antichristi, inventis enim occasionibus foris exeunt; sed etiam si occasiones desint, cum intus videntur, ab illa invisibili charitatis compage separati*.

23. Cur hanc, inquires, Augustini authoritatem in medium producimus, cum ex ea nihil ad rem præsentem possit concludi? Nonne dicit Doctor, cum intus videntur? Apparent itaque Ecclesiæ membra, revera tamen non sunt. Augustinum non satis aptè intellexit, qui sic ratiocinatur. Hujusmodi homines, & sunt in Ecclesia, & apparent esse in Ecclesia. Sunt in Ecclesia, quod amplius alia via demonstrabo, externa fidei professione, & eorundem Sacramentorum participatione, sed non sunt eo modo, quo videntur esse; Videntur enim coniuncti interna etiam unione, nec tamen ita sunt, ideo in hoc sensu videntur esse; Si enim quod à te dicitur, verum esset, nec ullo modo essent intus, sic argumentum conficerem.

Hæ-

Hæretici occulti nullo modo sunt intus, sed tantum videntur esse, ergo nullo modo exeunt, sed tantum videntur exiret; revera tamen exeunt, ergo revera sunt.

24. Rem magis declarat idem August. tract. 3. in epist. Joan. *Qui intus sunt, certè sunt in Corpore Domini Nostri Jesu Christi, quando adhuc curatur Corpus ejus, & sanitas perfecta non erit, nisi in resurrectione mortuorum; Sic sunt in Corpore Christi, quomodo humores mali, quando evomuntur, tunc relevatur corpus, sic & mali (loquitur autem de Hæreticis) quando exeunt, tunc Ecclesia relevatur, & dicit quando eos evomit, atque projicit corpus, ex me exierunt humores isti, sed non erant ex me; Quid est, non erant ex me? Non de carne mea præcisi sunt, sed pectus mihi premebant, cum inessent.* Nota particulas illas *ex*, & *in*, & *inferas*; Hæreticos occultos non esse ex Ecclesia, esse tamen in Ecclesia, quod pro re nostra satis est.

25. Præter Augustinum alios Sanctos Patres afferre non prohiberetur; Sed ex istis plures producam, hac ratione progrediendo. Cyprian. lib. 1. ep. 6. Optat. lib. 1. contra Parmenian. Ambros. lib. 1. de poeniten. cap. 2. Hieronym. in Dial. contra Lucifer. Augustin. in Enchir. cap. 65. Cælest. Papa in ep. ad Cler. Constantin. Nicol. I. in ep. ad Michael. Tamquam indubitatum asserunt, occultum Hæreticum, si Episcopus, aut etiam Summus Pontifex fuerit, non amittere dignitatem, & jurisdictionem in Ecclesia, at quo pacto id affirmari posset, si desineret esse membrum Ecclesiæ? Rationem ipsam naturalem consulamus, & satis quod assero manifestè patebit. Quod si res ita se non haberet, quilibet actus, quem jurisdictionis, & potestatis exercent Episcopi, incertus esset, sicut incertum est, utrum fidem internam retineant, vel non servant. Non latet, argumentum hoc postremum, quod promovet Bellarminus, parum concludere, cum eadem ratione dici

posset, nos esse incertos, utrum minister habuerit intentionem conficiendi Sacramentum, sed de hac re suo loco dicendum; Interim oppositum in re nostra ex Doctoribus, & Pontificibus adductis habemus; Immo magis colligitur ex Canon. Audivimus 24. qu. 1. ubi præscribitur. Episcopum Hæreticum, quia hæreses prædicare capit, alios non posse, vel solvere, vel ligare, ergo quia, antequam hæreses inciperet prædicare, alios solvendi, atque ligandi facultatem habebat. Verba Canonis sunt ista: *Sin autem ex corde suo hæresim confixerit, ex quo talia prædicare cepit (nota causalem) neminem damnare potuit.*

26. Omitto plura alia incommoda, quæ, admissa opposita sententia, sequerentur. Illud vero præsertim, quod ubi esset Ecclesia vera, nobis foret occultum, cum nullius interna fides videatur, de quocumque Concilio Generali dubitare possemus, cum de Patrum illud constituentium animo nobis non constet; Consulto tamen omitto, cum si de primo puncto inquiramus, Ecclesiam invisibilem esse, proinde occultam, accerrimè tueantur Hæretici; De secundo vero parum negotii sibi sumunt, cum vel Conciliis autoritas denegetur, vel hoc impedire ad Spiritus Sancti assistentiam pertineat. De utroque à nobis peragendum erit, præcipue de primo, in quo maximum robur assertum nostrum, habere profiteamur.

27. Non ita sentiendum est de Hæreticis manifestis, quos circa fidem naufragium fecisse, admonet Paulus 1. ad Timot. 1. Traditur hoc à Sacris Scripturis, à Patribus, à Conciliis. Audi Apostolum ad Timot. 3. dicentem: *Hæreticum hominem post unam, & alteram correptionem devitam, non esset autem vitandus, si esset membrum Ecclesiæ, nam verus pastor non debet deserere, sed gregis sui infirmitates curare.* Audi Augustin. lib. de unit. Eccles. cap. 4. dicentem: *Qui non credunt Christum in carne venisse, aut in Corpore ipso resurrexisse &c.*

se &c. non utique sunt in Ecclesia. Idem autem iudicium de aliis Hæreticis alias Catholicas veritates negantibus ferendum est. Hieronym. vero in Dialog. contra Luceferian. vocat Marcionistas, Valentinianos, Montenses &c. non Ecclesiam Christi, sed Antichristi Synagogam. Audi Concilium Nicæn. cap. 8. dicens: *Si quis voluerit venire ad Ecclesiam Dei ex Novatianis &c.* Quibus verbis in Ecclesia Dei non esse supponuntur. Ratio tandem facilis est, quia Ecclesia est quædam multitudo unita, quæ unio non habetur nisi saltem per unius fidei professionem, & earumdem legum custodiam, sed Hæretici manifesti non profitentur eandem fidem, neque easdem leges, ergo.

28. Omnia, quæ opponi possunt, vel de malis hominibus quamvis fidelibus, vel de Hæreticis existentibus, tamquam zizania in Agro, idest in Mundo, vel de ipsis, antequam ab Ecclesia separantur, intelligenda sunt. Neque obstat, Ecclesiam posse Hæreticos judicare, & punire, cum tamen Apostolus 1. ad Corint. 5. dicat: *Quid mihi est, de iis, qui foris sunt judicare?* Tum etiam in Hæreticis characterem baptismatis, & Sacerdotii perseverare, etenim Apostolus loquitur de iis, qui ita foris sunt, ut nunquam intus extiterint, Ecclesia autem judicare potest, & punire eos, quia à se exierunt, quemadmodum pastor potest corrigere, & cogere ovem, quæ per montes errans suum reliquit ovile, & Dux Militem, qui sua deserens, ad castra fugit hostilia. Quod de caractere dicitur nihil probat, alioquin cum in Inferno perseveret, etiam in Inferno esset Ecclesia; Perseverat itaque character in ipsis, sicut in deperditis ovibus perseverat signum inustum in dorso.

§. V.

Quid sentiendum sit de Schismaticis, & Excommunicatis.

29. **P**AUCIS verbis punctum hoc est resolvendum, & quantum ad Schismaticos pertinet, ad Ecclesiam non spectare, sentiendum est. Ostenditur primo ex parabola retis, quod scindebatur, & ex quo pisces egrediebantur, quos Schismaticos esse, dum ab Ecclesia recedunt, asserit S. August. tract. 122. in Joan. Præterea plura decreta Pontificum, præsertim Pelagii, tum consuetudinem Ecclesiæ in Parasceve orantis, ut Schismaticos, & Hæreticos ad Ecclesiam Catholicam revocare dignetur, tum plura Sanctorum Patrum testimonia; Atque asseram solum August. qui in lib. de Fide, & Symb. cap. 10. hæc habet: *Quapropter nec Hæreticus pertinet ad Ecclesiam Catholicam, nec Schismaticus &c.* Et Fulgentium de Fide ad Pet. cap. 38. dicentem: *Firmissimè tene, non solum Paganos, sed etiam Judæos, Hæreticos, & Schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam, præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros.* Si autem ratio queratur, hanc breviter produco. Pars separata, & præcisa à corpore, non est pars corporis, ergo pars separata, & præcisa ab Ecclesia, non est pars Ecclesiæ, sed hujusmodi sunt Schismatici; Ut indicat ipsum nomen, ergo.

30. Neque officit; Schismaticos esse Catholicos, proinde pertinere ad Ecclesiam Catholicam, & licet nolint esse sub Pontifice, velle tamen subesse Christo, ut capiti. Etenim Schismatici improprie tantum Catholici nuncupari possunt, & licet eadem dogmata teneant, attamen discissionibus iniquis à fraterna charitate dissiliunt, ut ait August. loco cit. & se ab Ecclesia separant invidiæ falcibus amputati, ut loquitur Optat. lib. 1. contra Parmenian. Quod secundo loco dicitur, repugnantiam in-

vol-

voluit; Fieri enim non potest, esse quempiam sub Christo capite, qui renuat esse sub Pontifice; *Qui enim vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Ex Luc. 10.

31. Idem de excommunicatis dicendum occurrit. Hi enim Ecclesiam non audiunt, proinde sunt sicut Ethnici, juxta illud Mat. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.* Plurimos Patres pro hac re proferre possem, sed unus sit August. citat. in 11. qu. 3. Canon. omnis, ubi habetur: *Omnis Christianus, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanae traditur. Quomodo? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus.* Quid etiam aliud innuit forma, qua excommunicatus absolvitur? Est ista: *Restituo te unitati Ecclesiae, & membrorum participationi;* Ergo supponitur, per excommunicationem extra Ecclesiam esse. Præclare in re nostra ait Jus Canonicum 11. qu. 3. Canon. Canonica, hisce verbis: *Canonica instituta, & Sanctorum Patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores auctoritate Dei, & judicio Spiritus Sancti à gremio Sanctæ Matris Ecclesiae, & à consortio totius Christianitatis eliminamus.*

32. Inquies. Homo excommunicatus adhuc retinet Baptisma, veramque fidem, atque suis Superioribus justam, legitimamque subjectionem; Quid verò si esset excommunicatus injustè? Præterea, August. lib. contra Donatist. cap. 20. dicit: *Neque enim à Populo Dei separamus, quos vel degradando, vel excommunicando ad humiliorem pœnitendo locum redigimus.*

33. Verum per primum probatur tantum, adhuc pertinere ad Ecclesiam internè, & juxta desiderium, non externè, & juxta visibilem communicationem, quæ propriè constituit hominem Ecclesiae visibilis membrum; si vero sit excommunicatus injustè, erit in Ecclesia occultè, & penès Deum, non publicè, & penès homines, & de istis

Tom. I.

inquit August. lib. de vera Relig. cap. 6. *Hos coronat in occulto Pater in occulto videns.* Sancti Doctoris autoritas, vel corrupta est, vel si legitima, debet intelligi de Populo Dei, idest de numero eorum, qui salvandi sunt, qui non est nisi penès Deum, vel explicari debet, non excludi à pœnitentia, per quam excommunicati iterum evadunt Populus Dei, immo excommunicationes dantur, ut peccatores per resipiscentiam iterum ad Ecclesiam redeant, istique melius, quàm ante separationem, uniantur, in quo sensu dicuntur medicinæ ad correctionem.

§. VI.

Utrum Ecclesia Dei Militans sit visibilis.

34. **E**rrores erroribus addentes Hæretici latentem esse, & invisibilem Ecclesiam Dei profitentur; Nos è contra veritatem veritate confirman-tes illam visibilem manifestamque fatemur.

Quid quæso Divinæ Scripturæ tum veteris, tum novi Testamenti nobis ubique declarant? Legatur num. 20. *Cur eduxistis Ecclesiam Dei in solitudinem?* Legatur Isaia 2. *Venite, ascendamus ad Montem Domini, & ad Domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas.* Quomodo autem, si visibilis Ecclesia non esset, educi potuisset? Quid etiam Monte manifestius? Unde ait Chrys. hom. in Isai. *Ecclesia, tamquam Domus supra verticem Montium, omnibus se exhibet conspicuam.* Si vero Testamentum novum perpendamus, dixit Jesus Mat. 5. *Non potest Civitas abscondi super Montem posita,* quæ verba explicans August. super psal. 47. dixit: *Hæc est Civitas in Monte posita, quæ non potest abscondi, hæc est lucerna, quæ sub modio non occultatur.* Et clarius Chrys. hom. 10. *Quæ est hæc Civitas? Ecclesia est Sanctorum.* Mat. 18. præcipitur, *dic Ecclesiae, & si Ecclesiam,*

G

non

non audierit &c. sed quodnam esset huiusmodi præceptum, si Ecclesia videri non posset? Audiri non posset?

35. Ratio in promptu est, quam sic expono. Si membra præcipua constituentia Ecclesiam visibilia sunt, Ecclesia visibilis est, sicut, si membra sunt ossea, etiam corpus est osseum, sed præcipua membra constituentia Ecclesiam visibilia sunt, ergo etiam Ecclesia visibilis est. Prob. min. Si de capite loquamur, hic fuit Christus inter homines homo visibilis, deinde Petrus, ejusdemque successores, si de aliis, hi fuerunt Apostoli, Evangelistæ, Doctores, quos omnes enumerat Apost. ad Ephes. 4. dicens: *Ipse dedit quosdam quidem Apostolus, alios verò Evangelistas, alios Doctores.* Quos omnes visibiles fuisse negari non potest. Præterea; Episcopi sunt, quos dedit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei juxta illud Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Horum est tum Doctrinæ, tum Sacramentorum, quæ omnia visibilia sunt pascua parare. Rursus; Princeps causa effectrix Ecclesiæ visibilis fuit, nempe Christus invisibilis in forma Dei, visibilis in forma Servi; Hic visibiliter baptizatus est, visibiliter elegit Apostolos, visibiliter docuit in Templo, suamque Doctrinam visibilibus firmavit miraculis, visibiliter passus est, visibiliter resurrexit, visibiliter ascendit ad Cælum, visibiliter dedit hominibus dona; Causa effectrix instrumentalis Ecclesiæ visibilis est, & non nisi visibili operatione peracta, ut quando Act. 1. erant Discipuli testes per prædicationem in Hierusalem, & in omni Judea, quando Act. 2. appositæ sunt animæ circiter tria millia, quando crescebat numerus Discipulorum &c. Quo pacto igitur Ecclesia invisibilis dicetur?

36. Admittenda ne est divisio Lutheri, & Calvini, Ecclesiam videlicet duplicem esse; Unam apud Deum, & coram Deo, alteram coram hominibus,

illam invisibilem, visibilem istam? Sed frustra subterfugia hæc moliuntur; Etenim Ecclesia, de qua supra dictum est, erat vera Ecclesia Dei, ergo erat apud Deum, & coram Deo, & tamen visibilis erat. Rursus; Ecclesia, quæ est apud Deum, & coram Deo, vel habuit fidem, & Sacramenta, vel non habuit; Si hoc dicatur, ergo non est Ecclesia Dei, si primum, ergo habuit fidem per auditum, ergo ab aliquo Ecclesiæ Ministro Sacramenta suscepit, sed hoc non, si fuisset invisibilis, ergo &c. Neque etiam tenet, dari quidem Ecclesiam visibilem, sed hanc esse falsam, ut Centuriatores cent. 1. dixerunt. Nam Ecclesia Christi falsa esse non potest, hanc autem visibilem esse, supra declaratum fuit.

37. Subdum modo Sanctos Patres Catholicorum assertum docentes, & confirmantes. Optatus lib. 2. *Certa membra sua habet Ecclesia, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros, & Turbam Fidelium.* S. August. tract. 1. in epis. Joan. *Nunquid digito ostendimus Ecclesiam fratres mei? Nonne aperta est?* S. Chrys. hom. de expul. sua. *Fulget Ecclesia super splendorem solis, & persecutores ejus perpetuis tenebris continguntur.* Quæ omnia, & plurima similia si esset ignota, & invisibilis, affirmari non possent.

38. Mentitur ergo Lutherus, dum in lib. 1. de ser. arbit. inquit: *Ecclesiam non esse Papam, Episcopos, Clericos, Monachos, sed solum paucos pios.* Dum libro contra Catherin. dicit: *Ecclesiam esse spiritalem, & sola fide perceptibilem.* Dum in libro de abrog. Missæ private asserit: *Quis Ecclesiam nobis monstrabit, cum sit occulta in spiritu, & solum credatur?* Mentitur Calvinus, dum lib. 4. Institutionum cap. 1. §. 7. ait: *Nobis invisibilem solius Dei oculis conspicuam credere Ecclesiam necesse est.* Mentuntur tandem alii impietatis hujus assertores, quorum dicta in eorundem argumentis proferemus.

39. Verum nec sui compotes, nec sui memores sunt. Cur ergo Calvinus lib. 4. instit. cap. 1. §. 4. dixit: *Verum nunc quia de visibili Ecclesia differere proprium est, discamus, vel uno Matris elogio, quam utilis sit nobis ejus cognitio, immo necessaria, quando non alius est ad vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in utero, nisi pariat, nisi alat suis uberibus, & gubernatione sua nos tueatur?* Cur igitur Melancthon Luthero adeo addictus in cap. de Eccles. fatetur. Cum de Ecclesia sermo est, illam cætum congregatorum hominum cogitemus, quæ est Ecclesia visibilis, nec somniemus electos alibi inveniendos, quam in hac societate visibili? Cur ergo Kikermendus in meth. Teol. ait: *Novi Testamenti Ecclesia debet esse sensibilis, seu conspicua, ut reliquæ gentes, quæ adhuc extra Ecclesiam sunt, scire possint, cuinam Ecclesia sese debeant aggregare?* Cur tandem Jacob. Angliæ Rex, in libro, cujus inscriptio: *Rationes ex Verbo Dei petite*, ait: *Visibilis Ecclesia est cætus fidelium, inter quos Verbum Dei prædicatur, & Sacramenta administrantur?* Ecce quomodo in se ipsos pugnant, qui veritatem Catholicam persequuntur.

§. VII.

Proponuntur argumentum Hereticorum, & confutantur.

40. **O**pponas primo ex Divinis Scripturis. Luc. 17. *Regnum Dei inter vos est*, præmissio, non venire cum observatione. Joan. 4. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu.* Ad Hebr. 22. *Non enim accessistis ad tractabilem Montem, & accessibilem ignem, sed ad Syon Montem, & ad Civitatem Dei viventis.* 1. Petri 2. *Et ipsi tamquam lapides vivi superedificamini Domus spiritualis.* Hierem. 31. *Dabo legem meam in cordibus eorum, & ero eis in Deum.* Ex primo Textu sic argumentum conficitur. Quod

Tom. I.

est intra nos invisibile est, sed Regnum Dei, quod est Ecclesia, intra nos est, ergo. Ex secundo Textu sic. Ubi non est adoratio per aliquem ritum externum, sed solum in spiritu, ibi non est Ecclesia visibilis, sed nunc non est adoratio per ritum externum, sed solum in spiritu, ergo. Ex tertio sic. Quod tractari non potest visibile non est; Sed Civitas Dei viventis, seu Ecclesia tractari non potest, ergo. Quarto sic. Quod est spirituale non est visibile, sed Ecclesia est Domus spiritualis, ergo. Ex ultimo sic. Quod continetur in corde visibile non est, sed Ecclesia continetur in corde, quia in corde continetur lex, ergo.

41. Quælibet minor in hisce argumentis est falsa, quod singulos Textus explicando demonstro. Quid nobis primum opponunt? De Regno futuro in judicio finali sermonem esse, dubitare ignorare est: Interrogaverunt Judæi de Adventu Domini, quem non advenisse judicabant, & Christus respondit: *Non venit Regnum Dei cum observatione &c.* deinde subdit, *Regnum Dei intra vos est.* Nimirum, jam venit Messias, vobisque præsentem intuemini, quem negatis. De secundo ne gloriantur; Non auferatur cultus externus, nam Petrus, & Joannes postea hora orationis nona ad Templum ascendebant, sed sensus est, non esse amplius adorandum Deum, ut solebant Judæi, & Samaritani sub umbris, & figuris, sed Christianorum more, idest per actus etiam exteriores, cultum interiorem pertinentem ad spiritum adjuvantes, sed præcipuè per spiritum, sine quo actus exteriores nihil bonitatis præferunt. Tertium prætereire poterant, ibi enim sermo est tantum de Ecclesia triumphante, ideo statim subditur: *Et multorum millium Angelorum frequentiam, & spiritus justorum perfectorum.* De quarto quid dicam? Dicat Contextus, ex quo facile colligitur, quidnam innuerit Apostolus Petrus, idest, ut fideles fierent per opera bona,

G 2   lapi-

lapides vivi, scilicet in fide solidi, & charitate firmati, & ita domus spirituales evaderent, Deo se gratos efficientes, Templum enim Spiritus Sancti dicuntur; Verum argumentum in Adversarios est, nam si lex non est exterius exarata, cur ad Scripturas, ex quibus omnes questiones dirimi profitentur, quotidie provocant? Lex igitur externa est, & Ecclesia ab hac dirigitur, ideo est visibilis; Quod si dicitur in corde scripta, nil mirum, est enim lex amoris, & gratiae, cujus cor sedes est. Cæterum adverte, plura in Ecclesia invisibilia esse, ut fidem, spem, charitatem, & alia dona infusa, sed etiam esse plura visibilia, de quibus supra, quæ conferunt ad dona invisibilia recipienda; Unde de manuum impositione ait Apost. 1. ad Timot. 4. *Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii.* Atque eundem hortatur, ut arguat, increpet, obsecret &c. Quæ omnia sensibilia sunt, nec nisi circa sensibilia possunt exerceri. Quod vero in Ecclesia plura sint invisibilia, parum refert, nam etiam anima rationalis in homine invisibilis est, & tamen homo dicitur absolute visibilis, quod aliis exemplis posset ostendi; Est quidem invisibilis Ecclesia, si ejusdem pars, quam formalem appellant, inspiciatur, visibilis tamen est, si pars, quam materiale dicunt, consideretur. Quod si 2. ad Corint. 3. habetur: *Idoneos nos fecit Ministros novi Testamenti non littera, sed spiritu;* Nobilitas magisterii Evangelici supra ministerium veteris Testamenti declaratur; Lex enim vetus hominem perfectum non faciebat, ideo non erat in spiritu, sed in littera, idest in vacuo signo exteriori, loquendo tamen de adultis.

42. Secundum argumentum Hereticorum potissimum est; Fide credimus Ecclesiam, dicimus enim in Symbolo, *Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam:* Sed quod visibile non est, non creditur, sed evidenter cognoscitur, fides enim

est argumentum non apparentium, ergo. Præterea; Ecclesia, vel per prædestinationem, vel per fidem constituitur, sed prædestinatio, & fides sunt aliquod invisibile, igitur & Ecclesia. Hisce similia sunt reliqua, quæ sub diversa forma proponi possunt.

43. Resp. dato primo argumento. Apostolos Christum non credidisse, quia eum videbant; Sacramenta quoque visibilia esse, & tamen creduntur. Aliud est igitur quod videmus, & aliud, quod credimus in eo, quod videmus. Christus videbatur, non videbatur Deus, signa sensibilia videntur, virtus causativa gratiæ non videtur; Credimus tamen divinitatem in Christo, virtutemque causativam gratiæ in sensibilibus signis. In re nostra credimus Ecclesiam, idest hunc fidelium cætum sub uno capite Christo in Cœlis, ejusque Vicario in Terris, esse cætum, in quo vera fides servatur, credimus Sacramenta, quæ in ipso proponuntur, & exhibentur, & sic de singulis sermonem protrahendo. Brevius. Videmus fidelium collectionem, quod vero hæc collectio sit vera Christi Ecclesia, non videmus, sed credimus, eo pacto, quo videmus aquæ ablutionem in Baptismate, & verba formæ audimus, hanc vero ablutionem per verba gratiam causare, nec videmus, nec audimus, sed fide tenemus. Ad secundum dico. Ecclesiam internè constitui per fidem, quam externè fideles profitentur, externè autem per fidei professionem, seu externam unitatem. Unde fit, fidem secundum se invisibilem quidem esse, in suis vero effectibus visibilem esse, sicut de anima rationali compertum est. Verum quot in Ecclesia visibilia sint, jam declaratum fuit.

44. Hucusque Hæreticorum est sermo. Aliud tamen argumentum, ipsis etiam nescientibus, ego ipse afferam. Est hoc. In Ecclesia sunt plura visibilia, & sunt plura invisibilia, ergo absolute Ecclesia est invisibilis. Prob. conf. Licet in Ecclesia, sint plura Sancta, & plu-

plura non Sancta, (dictum est enim, etiam Peccatores, & occultos Hæreticos ad Ecclesiam pertinere,) attamen Ecclesia absolutè Sancta est, (ita enim appellatur in Symbolo,) ergo licet in Ecclesia sint plura visibilia, & plura invisibilia, attamen absolutè invisibilis est. Fundamentum paritatis est, quia, ideo Ecclesia Sancta est, quia licet in ipsa sint Peccatores, tamen præcipua pars, Ecclesiæ constitutiva, Sancta est, sed etiam præcipua pars invisibilis est, siquidem sunt omnes virtutes Theologicæ, & virtus Christi, Spiritusque Sancti, à quibus omnis Sanctitas profuit, ergo.

45. Respondemus. Disparem valde rationem esse; Etenim visibilitas, & invisibilitas per se conveniunt Ecclesiæ, & quidem ex ejus essentia, & Christi intentione, sicut homini ex ejus propria natura convenit esse corpus, & spiritum, & ideo homo appellatur absolutè corporeus, sicut & genitus, quamvis anima non sit genita, sed creata; Esse autem in Ecclesia homines malos, & occultos Hæreticos, nec per se Ecclesiæ convenit, nec ex intentione Christi, immo ita sunt in Ecclesia, ut si mali sint, boni fiant, ideo ab Ecclesia admonentur, corriguntur, & si detegantur, puniuntur, ut sanitatem, quam non habent, acquirant. Peccata enim non probat, sed corripit, & ita in suo gremio reprobos sustinet, ut eorum improbitatem ullatenus non admittat. Ex hoc habes, quid rationi, à qua paritas desumebatur respondeas. Causalis enim illa inadequata est, nam licet potior pars constitutiva Ecclesiæ Sancta esset, si Ecclesia peccatores approbaret, Sancta non esset, ergo è contrario, quamvis potior pars invisibilis sit, quia tamen visibilitatem approbat, immo necessario exigit, visibilis dici debet.

§. VIII.

*Utrum Ecclesia possit deficere,
& errare.*

46. **S**I Scripturæ Textus, Sanctorumque Patrum testimonia in medium producere contenderemus, nihil contra Hæreticos assequeremur, isti siquidem unanimi consensu inquirunt, ad solam Ecclesiam invisibilem pertinere. Non me latet illud psalm. 47. *Deus fundavit eam in æternum*. Non illud psalm. 99. *Usque in generationem, & generationem veritas ejus*. Non illud Osee 2. *Sponsabo te mihi in fide, in sempiternum*. Non tandem illud Lucæ 1. *Dabit illi Dominus Deus sedem David Patris ejus, & regnabit in Domo Jacob in æternum*. Sed hæc, & similia vera esse de Ecclesia invisibili affirmant.

47. Ecclesiam enim Christi aliquando defecisse, constans eorum sententia est. Si perlegamus Sanctum Augustinum lib. 18. de Civit. cap. 34. Ecclesiam plusquam tercentum sexaginta quinque annis non esse duraturam, erat proloquium; Et Donatistæ teste eodem in epist. ad Vincent. & Bonifac., eam, in toto Orbe, excepta Donati parte, periisse gloriabantur. Si adeamus Eusebium lib. 5. cap. 27., sub Pontifice Zefrino, defuncto Victore sincera verbi Dei prædicatio defecit; Si audiamus pauperes de Lugduno, evanuit sub Sylvestro, si Petrum Joannis, usque ad Beati Francisci tempus permansit, & quando Vir Dei Crucifixus apparuit, edita est nova lex Christi; Lutherus vero in lib. contra Papatum, ait: *Post mille annos ab ortu Christi Ecclesia non remansit*. In Comitibus Wormatiensibus, usque ad Concilium Constantiense perdurasse, in libro de Captiv. Babyl. inquit, mille annis Ecclesiam erravisse, & in colloq. latin. tom. 2. cap. de Patribus, habet hæc verba: *Tertulliani, & Cypriani ætate degeneravit Ecclesia immo in ipsis Apostolis adhuc viventibus*.

Quid

Quid rogo dicis Hæretice? Cui ex opinionibus tuis adhærendum est? An tuas non perspicis contradictiones? Calvinus tandem lib. 1. cap. 11. num. 13. quingentis annis veram religionem floruisse testatur lib. 4. cap. 2. usque ad tempora Sancti Augustini, ideoque admittit, tamquam Sacras Synodos, Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam, & Calcedonensem; Illosque Sanctos Patres veræ Doctrinæ promulgatores appellat. Inane foret alios Sectarios afferre, cum ad hoc unum reducantur, hoc vel illo tempore Ecclesiam defecisse. Contra quos.

48. Dicendum. Ecclesiam visibilem Christi numquam defecisse, immo nec deficere posse, numquam errasse, immo nec errare posse.

Prob. Ex variis Scripturæ Textibus, qui de ea Ecclesia, quam in antecedenti visibilem demonstravimus, intelliguntur. Dictum fuit Apostolis: *Euntes ergo docete omnes gentes &c., & ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Dictum fuit Petro Mat. 26. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Joan. 14. *Alium Paraclytum dabit vobis, qui maneat vobiscum in æternum*. Ex quibus sic argumentor. Ubi Christus est usque ad consummationem sæculi; Ubi portæ inferi prævalere non possunt; Ubi spiritus veritatis manet in æternum, nec fuit defectus, & error, nec unquam esse potest, sed in Ecclesia Christi visibili Christus est usque ad consummationem sæculi, portæ inferi non prævalebunt &c. ergo.

49. Argumenti vim agnovit ipse Calvinus in præfat. ad lib. inst. ubi ait: *Vixit sanè Ecclesia, & vivet, quandiu Christus regnabit ad dexteram Patris*. Subsumo, sed Christus regnabit in æternum, ergo. Neque Textus de invisibili Ecclesia possunt explicari, nam dicti sunt Ecclesiæ docenti, & Apostolis visibilibus à Christo visibili, immo

Spiritus Sanctus missus fuit visibilibus signis.

50. Prælaudati Textus ex ipso Christi ore prodierunt, nunc alios, quos ab Apostolo recepimus, proferemus 1. ad Timot. 3. *Ecclesia dicitur columna, & firmamentum veritatis* ad Ephes. 1. *Ipsam dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus*. Ad Ephes. 1. *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ*. Ex quibus sic argumentor. Quod defecit, & erravit, vel potest deficere, & errare, male columna, & firmamentum veritatis affirmatur, nam ad firmamentum stabilitas, & immobilitas pertinet, sed Ecclesia hoc nomine insignita est, ergo. Secundo; Si Christus est caput Ecclesiæ, hujus error tribueretur Christo, quemadmodum defectus vigoris in membris tribuitur capiti, & quia ad Christum spectat suam Ecclesiam gubernare, quod idem ex tertio Textu deducitur; Ad quod magis roborandum dici potest, quod sicut mulier fornicaria maximam viro ferret injuriam, ita Ecclesia errando in fide, & moribus maximam Christo injuriam inureret, & quemadmodum, si vir posset, ac sciret omnem maculam, ex qua dedecus oriretur, ab uxore auferre, auferret, ita Christus, qui potest & scit ab Ecclesia omnem tollere errorem, tollit.

51. Neque dicas, Christum regere Ecclesiam tamquam caput, & tamen in Ecclesia adinveniri aliquam ignorantiam, quæ Christo non tribuitur. Contra enim est primo, ignorantiam, quæ in Ecclesia reperitur, non esse in recta fide, sanctisque moribus, proinde non teneri Christum ad hujusmodi ignorantiam removendam. Secundo; Sicut vir non ita regit uxorem, ut omnem imperfectionem ab uxore semoveat, sed illam tantum, vnde maximum damnum, vel magnum malum progreditur, ita Christus non regit Ecclesiam nisi in iis, ex quorum defectu maximum damnum exoriretur, sicut contingeret, si Ecclesia

sia, vel deficeret, vel erraret. Cæterum, ex Hæreticorum instantia sequeretur, Christum tamquam caput omnem sui perfectionem in Ecclesiam influere debere. Meminerint esse Ecclesiam adhuc viatricem, fluctuare, quidem posse, non tamen mergi; Ad hanc pertinet quidem perfectio fidei, sanctorumque morum, cæteræ vero perfectiones Ecclesiæ triumphanti reservantur.

52. Progredior modo ad idem ostendendum etiam autoritate Conciliorum. Afferam ex pluribus verba Concil. Nyceni 1. lib. 3. cap. 3. quæ sunt ista: *Una est Ecclesia in Cælo, & in Terra, & in hac requiescit Spiritus Sanctus; Hæreses autem, quæ extra hanc sunt, quas habent homines, non sunt doctrinæ Salvatoris nostri, nec Apostolorum, sed Satanae, & Patris ejus Diaboli.* Afferam Concil. Nycen. 2. quod actione 6. explicans illud Cantic. 2. *Ostende mihi faciem tuam, & arditam, mihi fac vocem tuam* indicat, fidei firmitatem Ecclesiæ suæ esse concessam, & adducit verba Epiph. sic dicentis: *Sponsæ suæ volens semetipsum ostendere, incarnatus ei se induto corpore demonstravit per virtutis modum, per sustentationem, & innocentiam tradens ei pietatis aspectum, ostendit igitur ei faciem suam conceptus in Dei Genitrice Virgine, & audire eam fecit vocem suam, cum doceret in Oliveti Monte Discipulos, & rursus dum per eos in universum Orbem Terrarum prædicationis dogmata destinasset &c.* Afferam tandem Concil. Senonen. Decr. 3. ubi leguntur omnia, quæ ad Ecclesiæ infallibilitatem demonstrandam pertinere videntur.

53. Quid modo; Si Sanctos Patres in medium producamus? Clara est sententia Sancti Ignatii Martyris in epist. ad Philapel. dicentis: *Solidavit firmiter Ecclesiam super petram ædificio spiritali, quam flumina inundantia, & flantes venti non valuerunt subvertere, nec valebunt aliquando spiritus nequitiæ.* At non hic de Ecclesia visibili ser-

mo? Planè de ea loquitur, quam persecutores invaserunt. Clarum est testimonium Sancti Martialis ad Burdigalenses cap. 11. ubi ait: *Firma Dei Ecclesia & Christi, nec cadere, nec disrumpi poterit unquam.* Prætereo Chrysost. tom. 4. super Isai. dicentem: *Facilius est solem extinguere, quam Ecclesiam obscurari. Quis ista prædicat? Is, qui eam fundavit, Cælum, & Terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* Omitto Hieronym. in 4. Isaiæ scribentem: *Supra petram fundata est Ecclesia, nulla tempestate concutitur, nullo turbine ventisque subvertitur.* Cur enim hos, aliosve ferme innumeros recensebo, si fidem ipsis Calvinus non præstat.

53. Quid tamen respondebit, si causam meam sumat, & protegat Augustinus? Hunc certè negare non audebit, nisi contradicat sibi metipsi dicenti lib. 3. instit. cap. 3. *Ex Augustino igitur sumant Lectores, si quid de sensu antiquitatis habere certi volunt.* Proferatur ergo præclarissimus Doctor, sed tot & talia exhibentur testimonia, ut integrum volumen implerem, si omnes referre placeret. Clariora tantum eligam, quod fiet, si perpendentur verba in concione ad Catech. hæc sunt: *Apud Catholicam dilectissimi noveritis esse tantum veram fidem, germanam pacem, perpetuam salutem.* Nota, perpetuam. Si considerentur, quæ habet in 1. ad Timot. 3. *Nutabit Ecclesia, si nutaverit fundamentum, non nutante Christo non inclinabitur.* Si non omittantur ea, quæ scripsit contra Crescon. lib. 3. cap. 11. *Ecclesia, pro qua loquor, invicta est.* Sufficiant tandem illa, quibus adeo Ecclesiæ firmatas, & veritas attollitur, ut contra epist. Manich. cap. 5. dixerit: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

§. IX.

*Proponuntur argumenta Hæreticorum,
& confutantur.*

55. **O**ppon. primo. Defecit sæpe Synagoga, cur igitur non Ecclesia? Antec. multifariam ostenditur, defecit primo tempore Adæ, quando ipse, & Uxor ejus Diabolo credentes, infideles inventi sunt. Secundo tempore Seth, quando tantum reperiebantur novem fideles, quos recenset Paulus ad Hebræos 11. Tertio sub Moyse, & Aaron, quando populus omnis vitulum adoravit. Quarto tempore Judicum, quando filii Israel servierunt Baalim, & dimiserunt Dominum, ut legitur secundo capite. Quinto tempore David dicentis ps. 9. *Omnes declinaverunt &c. non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Sexto tempore Eliæ, quando solum se relictum esse testatur. Quod totum confirmatur ex Daniel. 9. *Deficiet Hostia, & Sacrificium.* Et act. 14. *Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.*

56. Si antecedens admitteremus, consequentia non teneret; Neque enim iisdem privilegiis prædita fuit Synagoga, quibus Ecclesia refulget; Nondum Christus advenerat, nondum seipsum, usque ad consummationem sæculi permansurum reliquerat, nondum dixerat alteri, quod dicit Petro: *Rogavi, ut non deficiat fides tua*, nondum Spiritus Sanctus omnem docuerat veritatem; Et sicut Abraham dimisit Agar, quæ erat figura Synagogæ, non Saram, quæ erat figura Ecclesiæ, ita defecit Synagoga, non Ecclesia. Sed ut veracius respondeamus, negatur ant. Ad primum; Argumentum probat contra Adversarios, cum enim eo tempore essent solus Adam, & Eva sola, perire debuit non tantum Ecclesia visibilis, sed etiam invisibilis, quod ipsi negant. Tunc itaque nondum erat Ecclesia, quæ per duos solos constitui non potest. Præterea;

Falsum est, fidem perdidisse saltem speculativam, quod si dicuntur infideles, in sensu transcendente intelligendum est, eo modo, quo dicit Apost. 1. ad Timot. 5. *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Ad secundum; Falsum est, novem solos fuisse justos, & fideles, nam Seth, Japhet, Enos, Lot, aliique à Paulo non numerantur; Aliquos igitur recensere non est alios excludere. Ad tertium; Qui vitulum adoraverunt, fidem amisere; Sed nec Moyses, qui caput erat, adoravit, neque tribus Levi, nam ut legitur Exod. 32. *Videns ego Moyses populum, ait, si quis est Domini, jungatur mecum, congregatique sunt ad eum omnes filii Levi.* Erant autem viginti duo millia. Ad quartum; Plures quidem, se commiscentes alienigenis, defecerunt à fide, non tamen omnes, ut videri potest insequentibus capitibus. Ad quintum; Plures fuisse tempore David, qui sanctis moribus, & operibus legem Dei custodirent, negari non potest; Exprobat itaque multorum malitia, & prava opera condemnantur, non sic recessus à fide, ideò dixit: *Non est, qui faciat bonum non vero, qui non credat bonum.* Hic usus loquendi frequens est in Scriptura, & quamvis sint plures fideles, & recti, attamen propter aliorum peccata, omnes peccatores dicuntur; Sic Apostolus vocat Galatas insensatos, & tamen cap. 6. vocat illos spirituales; Quamquam dici posset: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*, loquendo de perfectissima bonitate excludente etiam peccata venialia, non est enim homo, qui non peccet, & nullus insons à sorde. Ad octavum. Explicat S. Thom. sect. 1. ad Rom. 11., dictum Eliæ quantum ad publicum, & rebelles persequendi zeli constantiam esse intelligendum; Eo enim tempore erant centum Prophetæ, & septem millia, qui Baal non deflexerant genu, & in Tribu Juda stetit integritas fidei, quamvis in

Israc-

Israele corruerit. Testimonium à Daniele petatum, vel explicari debet pro tempore Antichristi, ut explicarunt Hilarius cap. 25. in Mat. & Appolinarius apud Hieronym. in cap. 9. Danielis, vel pro tempore devastationis Hierosolymitanæ sub Tito, & Vespasiano, quo defuit hostia, & sacrificium in ea Civitate, sed non ubique, nam veri fideles, fidem semper retinentes fugerunt in Montes. Ultimum nihil probat, cum de Gentilibus, qui in Ecclesia Dei non computabantur manifestè loquatur.

57. Ex his resolvenda sunt omnia, quibus, Synagogam ante Adventum Christi in fide defecisse, fortasse probari posset; Caveat tamen Calvinus, ne hoc dicat, aliter in se pugnaret asserentem lib. 4. instit. cap. 9. *Nisi enim tunc fuisset in Hierosolymis Ecclesia, nunquam sacrificiis, aliisque cæremoniis communicasset Christus.*

58. Oppon. 2. Ad probandum, Ecclesiam tempore Apostolorum defecisse. In Christi passione omnes Discipuli passi sunt scandalum, & ipse Petrus, quamvis pro ejus fide rogaverit Christus; Christum negavit; Quam ob rem extinctis omnibus candelis pro tribus passionis diebus, unica manet accensa, ad innuendum, in sola Virgine Maria fidem permansisse. Hoc magis confirmatur, quia Dominus Jesus, à mortuis resurgens, fidem in Discipulis non invenit, unde Marci 16. eorum exprobravit incredulitatem; Quare Augustinus in illud psal. 68. *Defecerunt oculi mei*, inquit, *omnes Discipuli desperaverunt, quod ipse esset Christus; A Latrone Apostoli victi sunt, qui tunc credidit, quando ipsi defecerunt.* In eandem cum Augustino sententiam devenisse Hieronym., Ambros., Isidorum, Gregorium, refert Card. Turrecrem. lib. 3. summæ cap. 61.

59. Qui hujusmodi argumentis facile promoventur, non agunt, prout causa postulat; Pluribus autem id demonstrat. Passi sunt Apostoli scandalum,
Tom. 1.

non quia fidem reliquerint, sed quia nimio timore concussi sunt, fortitudinis fuit defectus, non fidei; Quod si Petrus Christum negavit, fidem tamen interius non amisit, quam etsi amisisset, nihil evincitur, nam tunc Petrus nondum erat caput Ecclesiæ vivente adhuc Christo, & supererant alii fidem retinentes, Maria Virgo, & aliæ Mariæ. Sed revera in omnibus Apostolis fidem defecisse, prorsus improbabile, Divinæque Scripturæ repugnans censendum est. Caput ultimum Mat. lego: *Discipuli*, inquit, *abjecerunt in Galileam in Montem, ubi constituerat illis Iesus, & videntes eum adoraverunt; quidam autem dubitaverunt.* Nota particulam, *Quidam.* Quam referendam esse ad alios Discipulos præter Apostolos, inconsulto non diceretur; Lego, Petrum, & Joannem audito Nuntio ad monumentum cucurrisse; Et Jacobum ab hora, qua Calicem Domini biberat, jurasse se non manducaturum panem, donec videret Christum resurgentem, Author est Hieronym. in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum; Quo pacto ergo dici potest, omnes Apostolos in fide defecisse? Ut vero Augustinum, aliosque Patres immerito nobis opponi manifestum fiat, defectus eorum, atque desperatio explicanda est modo superius dicto, externè scilicet, atque ex metu, non internè; Et quidquid dicamus, quid inde? Habemus Augustinum in psal. 114. admonentem: *Tunc Apostoli defecerunt, cum nondum erant Duces Ecclesiæ, nec illud impletum fuerat, ego confirmavi columnas ejus.* Tunc igitur nondum erat Ecclesia, sed Pastor solus Jesus Christus, qui morti proximus, inquit, percutiam pastorem, & dispergentur oves; Quod dicitur de candela, quæ remanet accensa sola, multifariam intelligi posse, apud interpretes leges, non innuisse tamen in sola Virgine dilectissima Matre mea fidem permansisse, sed, ut sequar Rupertum lib. de Divin. Officiis cap. 5. omnes Prophetas occisos fuisse
H de-

demonstrat, & ultimo venisse Christum omnium Prophetarum finem, quem deinde Judæi interfecerunt, in cujus morte tenebræ factæ sunt super terram. Nec tandem exprobratio à Christo facta Discipulis quidquam probat, nam, præter superius dicta, mysterium Resurrectionis nondum ipsis explicitè propositum fuerat, juxta illud Joan. 20. *Nondum sciebant Scripturas, quia oportet, eum à mortuis resurgere*; Deinde incredulitas eorum non erat recessus à fide, quam tenebant, sed tarditas, & difficultas in iis credendis, quæ nova audiebant. Unde Luc. 24. Discipulis in Emaus euntibus dictum fuit: *O' stulti, & tardi corde ad credendum &c.*

60. Oppon. 3. Plura exempla, in quibus Ecclesia defecit, afferendo. Primo; Tempore Arianorum, quando vix quinque Episcopi Catholici servati sunt; Et quando ipsorum formula fuit subscripta, qua in re dixit Hieronym. contra Luciferianos: *Ingemuit totus Orbis, & se Arianum esse, admiratus est*. Secundo; Tempore Phocæ Imperatoris, cum Bonifacium III. ab ipso Imperatore electum, tamquam suum caput agnovit. Tertio; In Concilio Basileensi, cum depositus fuit Eugenius IV., & electus Amadeus Sabaudia Dux, appellatus Felix, quorum depositioni, & electioni Legati Pontificis subscripserunt, & inde Principum potentia illegitimè perseveravit Eugenius à quo deinde egressi sunt alii Pontifices, & Episcopi, per consequens omnes illegitimi. Quid vero dicendum de aliis 23. Schismatibus, præsertim de eo, quod in Concilio Basileensi regnantibus simul tribus Pontificibus excitatum est?

61. Respondemus, in nullo ex adductis exemplis Ecclesiam periisse. Non in primo; Etenim, quamvis Ariana pestis undequaque grassaretur, flammisque suis totum Orbem vellet comburere, attamen ita Ecclesia servata est, ut inter tot talesque procellas ejusdem firmitas magis eniteret; An non tunc tem-

poris Concilium Nycen. 1. in quo 318. Episcopi Catholici? An non Romanum sub Sylvestro Papa, in quo Episcopi 75.? Sub Julio I. in quo 116.? An non Sardicense, in quo 300. Occidentales, 75. Orientales? An non tandem Ariminense, in quo 400.? His omnibus nocte Sanctissimos æquè, ac Doctissimos Patres, qui tunc floruerunt; Nocte Athanasium, Cyrillum, Hilarium, Gregorium Nazianzenum, Basilium, Epiphanium, & sexcentos alios; Nocte Martyres, qui sub Constantii persecutione interfecti, triumphalem in Coelis consequuti sunt palmam. Quo pacto igitur asseret Calvinus, quinque tantum Episcopos Catholicos servatos esse? Mentitur. Verum ad summum fuit in Mediolanensi Concilio secundo sub Constantio, in quo quinque Episcopi Athanasii damnationi noluerunt subscribere; Nec tamen qui subscripserunt Arii partes cum Auxentio amplexi sunt, nam, cognita fraude, quæ ad subscribendum induxit, à Concilio recesserunt; Reliqui vero Episcopi, qui doctrinam, & constantiam ostenderunt, exilio multati per epistolas suis ovibus consulebant, contra hæresim invicta fortitudine decertabant, & tandem ab exilio sunt dimissi victores. Hoc etiam actum fuit in Concilio Ariminensi, de quo Hieronym. etenim ab Arianis decepti Catholici id subscripserunt, quod non intelligebant, aut in recto sensu intelligebant, sed deinde veritate perspecta, subscriptionem propriam reprobarunt, erroremque lacrymis delere non destiterunt; Unde Orbis se Arianum esse admiratus est, nimirum, tanta fuit Arianorum fraus, ut ferme omnes in suam deduxerint hæresim, quod tamen non evenit, nisi, ut inquiunt materialiter, eo pacto, quo si ego in lingua, quam ignoro, blasphemiam proferrem, non nisi materialiter blasphemus essem. Cæterum; Aperta sunt verba Hieronymi eodem loco dicentis. Petri naviculam propter tempestatem exortam periclitatam quidem

dem esse, non tamen demersam, immo amplioribus refertam victoriis triumphasse.

Ad secundum. Contra se ipsos pugnant Hæretici, nam illegitimum Pontificem fuisse Bonifacium, quia ab Imperatore electus fuit, affirmant, & tamen jus eligendi pastores in laicis residere, totis viribus sustinent. Sed tali pacto Bonifacium electum esse, falsum asseritur; Nam à Clero Romano penitus liberè electus fuit, & Imperator, ipsum Æcumenicum Pontificem agnoscendo, hujusmodi annuit electioni, immo Pontificem Romanum universalem esse Pastorem, contra Cyriacum Patriarcham Constantinopolitanum declaravit, ut testatur Anasthas. hisce verbis: *Hic obtinuit apud Phocam Principem, ut Sedes Apostolica Beati Petri Apostoli caput esset omnium Ecclesiarum, idest Ecclesia Romana, quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium Ecclesiarum scribebat.* Et fatetur Paulus Diaconus lib. 4. de gestis Longobar. cap. 11. dicens: *Hic Phocas Imperator, rogante Papa Bonifacio, statuit, Sedem Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ primam esse, cum prius Constantinopolitana se primam omnium diceret.*

Nec tamen ex hoc sequitur, Primatum Romanæ Ecclesiæ ab Imperatoribus acceptum esse, atque tributum; Etenim Primatus iste semper fuit cognitus, & multo ante à Synodo Calcedonensi statutus, nomenque Æcumenici à Patriarcha Alexandrino, præsertim Beato Gregorio datum, ut videri potest apud istum lib. 7. epist. 30. Quid ergo tribuit Phocas? Nihil plane, nisi quod, indebitè ab Episcopo Constantinopolitano Æcumenici nomen usurpari, quod Romanæ dumtaxat conveniret Ecclesiæ, sua sententia declaravit.

Ad tertium. Quod tanti facit Calvinus, ut de nobis dixerit: *Hic deprehensi hæreant necesse est; Aut igitur aliter Ecclesiam definiant, aut omnes à nobis Schismatici habebuntur.* Sed planè

Tom. I.

deprehenditur ipse, ejusque pervicax ingenium, vel ignorantia palam convincitur. Quid nostra interest Concilium Basileense; Cujus quidem initium in nomine Domini, prosecutio vero in nomine Diaboli. Depositio itaque Eugenii nulla fuit, temeritatis partus non justitiæ, quo enim tempore in Eugenium sententia inique delata est, non aderant legati Pontificis, plurimique Episcopi jam discesserant, ita ut quidam Cardinalis Arelatensis sibi Præsidis munus donavit, & Episcoporum loco plurima Presbyterorum turba introducta fuit; E' contra tunc Florentiæ celebrabatur aliud Concilium, in quo ipse Summus Pontifex præsidebat, in quo aderat multitudo Episcoporum tam ex Græcis, quàm ex Latinis; Et una cum ipsis Imperator Orientalis, & Legatus Imperatoris Occidentis. Verum satis huic rei satisfaciam, si producam verba Concilii Lateranensis, quod sess. 11. hæc habet: *Nec illud nos movere debet &c. cum ea omnia per translationem ejusdem Basileensis Concilii per Eugenium Papam, quartum etiam Prædecessorem nostrum factam, à Basileensi conciliabolo, seu conventicula, quæ præsertim post hujusmodi translationem Concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere poterint &c.*

Quod postremo loco de Schismatibus assertur, dico, vel controversiam oriri post legitimam electionem, & acceptionem, vel ante; Si post, electio legitima infringi non potest; Si ante, tunc electio est dubia, proinde nulla, & res se habent, sicut tempore Sedis Vacantis. In casu adducto de tribus Pontificibus, alibi tradetur.

62. Opp. 4. Aliquas Sanctorum Patrum auctoritates afferendo. Gregor. Nazianz. in Apologetico, deplorat Ecclesiæ statum adeo obscuratum, & confusum, ut indigeat virtute informatrice. Hilar. lib. contra Auxentium ait: *Malè vos parietum amor cepit, male Ec-*

H 2

clesiam

clesiam Dei in tectis, & edificiisque veneramini, male sub his pacis nomen ingeritis, montes mihi, & lacus, & carceres, & voragines sunt tutiores; Ex quibus tunc Ecclesiam Dei periisse deducitur.

63. Hisce, ac similibus respondemus sicut supra, quando opponebatur hæresis Ariana, & explicatum fuit dictum Hieronymi. Nazianzenus Orientalis Ecclesiæ statum deplorat, Hilarius vero statum Ecclesiæ Mediolanensis, in qua Auxentius adeo simulatè se gerebat, ut Arianis se, qualis erat, Arianum ostenderet, Catholicis vero, qualis non erat, Catholicum se præberet. Verum Ecclesiam tunc non periisse ex ipso Hilario declaratur, cum in eodem libro habeat epistolam ad Episcopos, & fideles incipientem: *Dilectissimis Fratribus in fide Paterna manentibus, & Arianam hæresim detestantibus, Episcopis, & omnibus Plebibus, Hilarius conservus vester salutem.*

64. Oppon. 5. Saltem in fine Mundi tempore Antichristi deficiet Ecclesia, juxta Textum Danielis in prima objectione positum, & juxta illud Luc. 18. *Filius hominis cum venerit, putas, inveniet fidem in terra?* Atque aliud Apost. ad Thessalon. 2. *Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati.* Ex quo innuitur, tunc venturam discessionem, idest Ecclesiæ defectum.

65. Jam primus Textus explicatus fuit de excidio Hierosolymitano à Romanis Imperatoribus factò, quod indicatur Mat. 24. per illa verba: *Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta &c.* Quod si etiam de tempore Antichristi deberet intelligi, nihil in nos probaretur, cum tantum gravis Divinorum profanatio, multaue iniquitas inferatur, non tamen fidei defectus. Habetur hoc Marci 13. *Exurgent enim Pseudochristi, & Pseudoprophetae dabunt signa, & portenta ad seducendos, si fieri posset, etiam electos.* Ergo tunc etiam erunt, qui fidei

constantiam conservabunt; Tum ex illo Mat. 24. *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum, qui autem perseveraverit usque in finem hic salvus erit.* Multorum dixit, non omnium. In secundo; Non est propositio absoluta, sed interrogatio; Deinde ex Hieronymi. in Dial. contra Lucifer. & August. de Unitate Ecclesiæ cap. 13. ibi non est sermo de fide absolutè, sed de quadam excellentia fidei, de qua dixit Christus mulieri: *Mulier, magna est fides tua;* Et Centurioni: *Non inveni tantam fidem in Israel.* In tertio; Discessionis nomine, vel significatur ipse Antichristus, tamquam causa, ob quam multi discedent à fide, vel Imperii Romani finis, ut explicant Ambros. & Primas., vel discessio particularis, non universalis, immo Deus sic aliquorum lapsum permittet, ut tamen alios plurimos erigat, juxta illud Jobi 34. *Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.*

66. Oppones ultimo rationibus. Primo; Ecclesiæ fides libera est, ergo potest esse, & deficere, non est igitur Ecclesia indefectibilis. Secundo; Fides hujus hominis, sicut alterius, & singulorum defectibilis est, ergo fieri potest in omnibus deficere. Tertio; Ecclesia comparatur Lunæ Cantic. 6. *Pulchra ut Luna,* sed Luna aliquando deficit, ergo etiam Ecclesia. Tandem: Ex Divinis promissionibus, quibus adeo gloriamur, firmum argumentum haberi non potest; Siquidem dici possunt promissiones conditionatæ, non absolutæ, idest, erit Christus usque ad consummationem sæculi, non deficiet fides Petri, pro qua Christus oravit, si fideles justas semitas ambulaverint, & mandata custodierint, sicut promissus fuit Israelitis ingressus in Terram Palestinæ, in quam tamen propter peccata non sunt ingressi; Ut enim optimè ait Chrys. in psal. 128. *Etiam si bona promittat, visi autem fuerint indigni, qui promissa erant consequuturi, revocatur promissum.*

67. Si

67. Si attendamus rerum naturas, fidem militantis Ecclesiæ deficere posse probatur, non si Divinam providentiam, Divinasque promissiones. Ad secundum; Argumentum à distributivo ad collectionem in hoc casu non valere, notum erit Hereticis. Promissio Christi facta est Ecclesiæ universalitati, non omnibus, & singulis, qui sunt in Ecclesia. Qua in re præclare docet S. Thom. in 4. dis. 6. dicens, quod sicut particularia cujuscumque universalis corruptibilia sunt; Non tamen est corruptibile universale, quia, si deperdatur in uno individuo, servari debet in alio per naturam, ita fides in hoc, & illo individuo defectibilis est, non tamen in omnibus, quia si perit in uno, servatur in alio per gratiam. Ad tertium; Dicitur etiam electa ut Sol, sed argumentum nimis probat, deficere namque singulis mensibus deberet, sicut deficit Luna; In hoc est similitudo, quod sicut Luna splendorem suum habet à Sole, ita Ecclesia lumen veritatis habet à Christo: Et ideo dicitur: *Mulier amicta Sole*. In hac re audiatur Ambros. lib. 4. Exam. cap. 2. inquit: *Videtur sicut Luna deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest*. Ad ultimum; In Scripturis Sacris esse plures promissiones, & cominationes conditionatas, non inficior, promissiones tamen factæ Ecclesiæ hujusmodi non fuerunt; præsertim cum sint expressæ modo negativo, ad quem pertinet obligatio ad semper, & pro semper, ut inquit, sicut præcepta negativa obligant ad semper, & pro semper. Hujusmodi autem fuit illa; *Portæ inferi non prævalebunt ad ventus eam*; Rogavi &c., *ut non deficiat fides tua*. Meminerint Hæretici illius Sancti Augustini lib. 2. contra Petilian. cap. 47. *Memento, Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum*. Quod si velint, propter malos defecisse Ecclesiam Dei, ego dicam, propter bonos nunquam defecisse, sed neque propter malos, quibus aditus

esse debet, ut iterum revertantur in bonos.

68. Hæc dicta sunt de indefectibilitate, & infallibilitate Ecclesiæ universalis, non particularis, constat enim, plures Ecclesias particulares, ut Constantinopolitanam, Alexandrinam, Anglicanam defecisse. Rursus intelligi debent in materia non merè indifferenti, ut sunt res politicæ, nec in quæstionibus facti purè humani, exempli causa: *An hic Episcopus sit ritè electus*. Sed in materia fidei, & morum, necnon in quæstionibus juris, exem. causa: *An Episcopatus sit superior Sacerdotio*.

Afferuntur denique plures casus, in quibus supponunt, Ecclesiam errasse, sed male supponunt. Punctum hoc examinare ordo non postulat, verum suis locis singillatim, prout materies postulat, pertractabitur.

§. X.

De notis veræ Ecclesiæ.

69. **Q**uemadmodum omnis substantia, sive consideretur in sensu abstracto, quem metaphysicum dicunt, sive concreto, quem physicum vocant, præter primum sui esse suas habet proprietates, ita etiam Ecclesia. Istæ porro diversimodè, vel ab ipsis Catholicis assignantur, cum plures, vel pauciores ab Authoribus determinantur, quæ tamen omnes revocantur ad quatuor illas in Concilio Nicæno statutas. *Credo, unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*.

70. Si audiamus Lutherum in libro de Conciliis, & Ecclesia, septem notas Ecclesiæ proponit, nimirum, incorruptam Evangelii prædicationem, legitimam administrationem Baptismi, rectum usum Eucharistiæ, verum usum clavium, justam Ministrorum electionem, orationem publicam, & Catechismi explicationem, immo lectionem, sed

sed in lingua populo cognita tandem Crucis mysterium, tribulationes internas, externasque significans. Noluit tamen Ecclesiam per Apostolicæ nomen agnosci, cum tamen omnia Concilia, per hanc notam veram Ecclesiam ab alijs Sectis discerni, fateantur.

71. Strictius se gerunt alii Novatores, proprietates veræ Ecclesiæ ad sinceram Divini Verbi prædicationem, atque ad legitimum usum Sacramentorum reducendas esse, existimantes. Docet hoc Calvin. lib. 4. instit. cap. 1. Hoc Brentius in confess. Wirtemberg. Hoc denique confess. August. artic. 7. quibus adduntur constantia in confessione fidei, & perseverantia, tum obedientia erga Ministros adhibenda.

72. Sed quomodocumque res explicetur, nullo pacto potest admitti. Ut quid sinceram Evangelii, seu Verbi Dei explicationem jactatis? Quenam Secta, quamvis erronea, & damnanda de hac non gloriatur? Ipsi Pelagiani, à quibus tamen adeo Lutheri, Calvinique Sectatores abhorrent, veram prædicationem se habere, putabant, ideo Cælestius apud August. lib. 2. de pec. orig. cap. 22. propter hoc, se non esse extra Ecclesiam Dei, demonstrare contendebat. Videndum igitur superest, ubi revera sit sincera hujusmodi prædicatio. Præterea; Illa est veræ Ecclesiæ nota, per quam Ecclesia vera cognoscitur, sed per sinceram Verbi Dei explicationem. Vera Ecclesia non cognoscitur, immo ex vera Ecclesia dignoscitur illa, ergo. Prob. mi. non potest esse sincera Verbi Dei explicatio, seu prædicatio, nisi sit prædicatio, & explicatio veræ Scripturæ, nam ut ait S. August. jam pluries laudatus: *Evangelium non crederem, nisi &c.* sed per veram Ecclesiam veram Scriptura dignoscitur, ergo.

73. Quomodo, inquires, Ecclesia probatur per Scripturas, si Ecclesia notior est Scripturis? Huic dubitationi satisfacio, dicendo, Ecclesiam simpliciter notiozem esse Scripturis, nam fuit

ante Scripturas, & ipsi istæ à Deo fuerunt demandatæ, in aliqua tamen hypothese notiores esse Scripturas; Nam si aliqua quæstio de ipsa Ecclesia exoriatur, hæc per Scripturas est dirimenda, & nos hoc pacto ex istis Ecclesiæ notas probabimus, & afferemus, in quo sensu loquitur Chrysost. dum hom. 49. in Mat. ait: *Qui vult ergo cognoscere, quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscet, nisi tantummodo per Scripturas?* Et August. epist. 166. inquires: *In Scripturis didicimus Ecclesiam.* Nisi dicendum putares, ex Scriptura nosci Ecclesiam, non quia Scriptura sit nota Ecclesiæ, sed quia docet, & tradit notas Ecclesiæ.

74. Miror, Brentium, Calvinum, aliosque quosdam Scripturæ Textus afferre, quales sunt Jo. 10. *Oves meæ vocem meam audiunt.* Ad Ephes. 5. *Mundans eam lavacro verbo vitæ.* Ad Rom. 1. *Evangelium virtus est Dei in salutem omni credenti.* Joan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem, quem loquutus sum vobis.* Mat. 18. *Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo &c.* Primus enim Textus intelligi debet de prædestinatis, quos tantum ad Ecclesiam Dei pertinere, rejectum fuit; Secundus probat dona Ecclesiæ collata, quæ invisibilia sunt, notæ autem Ecclesiæ visibiles esse debent, alioquin per ipsas Ecclesia non cognosceretur. Tertius pariter loquitur de invisibili effectu, & idem innuitur in quinto, ita ut per ipsos Hæreticos Ecclesia sit munda coram Deo, non coram hominibus. Ultimus nihil concludit, nam videndum remanet, quid sit in Christi nomine congregari. Quod si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, refertur ad aliquos in Ecclesia præcipuos, quibus à Deo aliqua cura commissa est, quod donum pariter inter invisibilia recensetur.

75. Neque secunda nota approbari potest. Si enim agatur de Sacramento Baptismi, hujus administratio non erat legitima in Africanis Ecclesiis, quæ erant sub Cypriano, & alijs 86. Episcopo-

scopis, & tamen veræ Ecclesiæ nomine fruebantur, ut sentiunt S. August. lib. 6. cap. 7. de Baptism., & S. Hieronym. contra Lucifer. Si sermo sit de usu Eucharistiæ, hunc omnes Sectæ sibi vindicant, & Calvinistas novimus à Lutheranis divisos, quia, se solos verum Eucharistiæ Sacramentum habere, arbitrantur utrique, & sic rejicitur tertia nota. Quod dicitur de clavium usu, non subsistit, etenim prius est, esse veram Ecclesiam, quam esse usum clavium, nec ideo Ecclesia vera probari potest, quia clavium usum habeat, sed ideo clavium usus probatur, quia est vera Ecclesia, & idem de recta Ministrorum electione pronuntiatur.

76. Quid vero orationem publicam, & Catechismi in vulgari lingua lectionem juvat proferre? Vel hæc oratio publica interna est invocatio, & ita est invisibilis, vel est externa, & ita omnibus communis est; Quænam etiam est tam rudis natio, & detestabilis secta, quæ suas non jactitet orationes? Hoc fecerunt Anabaptistæ. Hoc Ariani, ut faretur S. Ambros. de tradendis Basilicis. Pariter Catechismi lectio in vulgari lingua omnibus convenit.

77. Internæ externæque tribulationes nihil probant; Primo quia internæ invisibiles sunt; Secundo quia tam internæ, quàm externæ omnibus hominibus, sive intra Ecclesiam contineantur, sive etiam vagentur, communes sunt; Immo in Ecclesia Dei plerumque tribulatio interna nulla est, quia Viri Sancti ibant gaudentes à conspectu Concilii, quia digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Tandem, quod additur de constantia, & protestatione fidei usque ad mortem, reprobatur. Nam, ut scribit S. August. de Donatist. epist. 68. Vivebant isti, ut latrones, & honorabantur ut Martyres, & de Anabaptist. ait S. Bern. serm. 66. quod non solum patienter, sed etiam hilari animo ducebantur ad mortem; Nec tamen ipsorum Ecclesia erat vera Ecclesia.

78. Verum tamen si omnes istæ notæ admitterentur, nihil evincerent Lutherani, & reliqui Etherodoxi, cum hæc omnia in Ecclesia Romana reperiri proculdubio intueamur. Prædicatur in hac Evangelium, administrantur in hac Sacramenta, exercetur in hac usus clavium, orationes publicæ fiunt, & Christiana Dogmata explicantur. Quas persecutiones Romana Ecclesia non est passa? Quam constantiam in martyribus innumeris non ostendit? Hæc igitur prætereamus, & ad rem redeamus nostram, veras Ecclesiæ notas producturi, hæcque illas dicimus, quas ex Concil. Nyceno supra retulimus, alias omittentes, quas alii Authores propugnant, ut videri potest apud Bellarminum.

§. XI.

De Ecclesiæ Militantis unitate.

79. **C**UM Concilium incipiat Ecclesiam unam affirmare, nobis etiam ab unitate exordium deducere, opportunum videtur. Notam hanc negavit Henricus Angliæ Rex ann. 1535. volens, tot esse Ecclesias, quot Regna, totque Ecclesiarum capita, quot Reges, ideo se Ecclesiæ Anglicanæ caput constituit, & declaravit. Alii, ut Apologetici, unitatem non esse Ecclesiæ proprietatem, asseruerunt, Beza verò, & Smidellinus hanc unitatem servari dixerunt, quamvis circa dogmata discordiæ suborirentur.

80. Admittendam tamen esse hanc unitatem pluribus capitibus demonstratur, sive Divinas Scripturas, Sanctorumque Patrum testimonia perpendamus, sive etiam naturalem rationem consideremus. Novit hoc Cœlestis Sponsus, ideo Cantic. 6. inquit: *Una est columba mea, perfecta mea.* Non patitur ille thalamum suum purissimum aliqua perfidia adulterari, & cum omnia futura noverit, talem sibi non desponsasset Ecclesiam, quam divisionis spiritus gra-

vi utriusque gloriæ detrimento aliquando alienaret à Sponso. Promisit hoc Deus per os Ezechielis 17. duo ligna, diversis conscripta nominibus in unum nectens, deinde subdens: *Faciam eos in gentem unam in terra, & Rex unus erit omnibus imperans, & non erunt ultra duæ gentes, non dividuntur amplius in duo Regna.* Novit, & hoc Christus Dominus inquit Joan. 17. *Pater sancte serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos,* ita ut, quam ipse habet per naturam unitatem cum Patre, sit Ecclesiæ largitus per gratiam; Novit, cum dixit Joan. 10. *Fiet unum Ovile, & unus Pastor.* Unitatem hanc adumbravit ipse Deus Creator in Conjugio Adæ, & Evæ, ut quemadmodum isti essent duo in carne una, ita Christus, & Ecclesia quid unum efficerent; *Sacramentum enim hoc,* inquit Apost. *Magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* Adumbravit, & ipse Deus Redemptor, dum unam sibi assumpsit naturam, ut sicut non erit alius, qui aliam naturam assumet, ita nec alius, qui aliam sibi conjungat Ecclesiam. Omnia tandem hanc unitatem summopere comendant. Unus est Deus; Unus est Sponsus; Unus est Redemptor; Unus, qui regit; Unus Spiritus, qui vegetat; Una Fides, quæ illuminat; Unum Baptisma, quod sanctificat; Una spes omnium, igitur & una Ecclesia.

81. Quod quidem intelligi debet, quomocumque consideretur Ecclesia, sive pro tempore Christi, sive ante ipsius Adventum, licet enim mutata sint tempora, mutata Sacramenta, non est tamen mutata Fides, quem enim antiqui venturum crediderunt, nos credimus jam venisse, Divina mysteria fuerunt nobis adumbrata per typos, nobis verò clarius eluxerunt per eum, per quem facta est gratia, & veritas; Hinc Paulus 2. ad Corint. 4. ait: *Habentes eundem spiritum fidei,* & 1. ad Corint. 10. *Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt.* Super quæ verba Augu-

stin. *Idem in mysterio cibus, & potus illorum, & nostrorum, sed idem significatione, non specie, quod idem ipse Christus in petra figuratus, nobis in carne manifestatus.*

82. Patrum adveniunt testimonia. August. super verba psalm. 101. *In conveniendo populos in unum,* ait: *In hoc ei respondet in unitate, qui autem non est in unitate, ei non respondet, ille enim unus est, Ecclesia una.* Super illa verba Mat. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Cyprian. inquit cap. loquitur dist. 24. qu. 1. *Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & Cathedra una monstretur.*

83. Superest modo naturalis ratio perpendenda. Hæc autem multiplex proponitur. Primo quidem, si consideramus res omnes unitate constare, & conservari, quapropter res omnes divisionem fugiunt, quia divisione corrumpuntur; Quapropter cum debeat Ecclesia Dei firmitate fulciri, alioquin Cultus Divinus, qui perennis esse debet atque indeficiens, demeretur, unitatem etiam debet præferre. Secundo; Quid in Ecclesia Dei necessarium magis quam veritas, ne decipiantur homines, & reddantur Synagoga Satanæ? At ubi unitas non est, veritas deest, Semel hac enim admittatur dogmatum oppositio, ignoramus, cui debeat assensus præberi, ergo in Ecclesia Dei debet esse unitas. Tandem, unitatem esse notam Ecclesiæ ex eo inferitur, quod nonnisi summa virtute, Divinaque providentia fieri potest, tam plures diversos sexu, ætate, natione, ingenio, & inclinatione, idem sentire, eadem dogmata tenere, eundem cultum servare, ut quemadmodum multa membra inter se diversa unum corpus efficiunt, ita multi populi unam conficiant Ecclesiam; Qua in re jam dixit Paulus ad Rom. 12. *Multi unum corpus sumus in Christo,* & ad Galat. 3. *Omnes vos unum estis in Christo.*

84. Quæ opponi possunt reducuntur ad hoc, quo unitas non sit Ecclesiæ distinctin-

stinctiva, cum hac unitate omnes Sectę glorientur, vel quod unitas non minus pertinere possit ad veritatem, quàm ad falsitatem; Immo etiam idololatria, sit una, nam quæcumque sit, cultum debitum Deo exhibet creaturis.

His tamen respondendum. Unitatem Ecclesię Dei non esse utcumque, sed subordinatam uni capiti, & sub certa regula, ad quam spectat quęstiones omnes in religione dirimere. Hoc autem non convenit aliis Sectis, quę vel unicum caput non agnoscunt, vel non consentiunt in iis, quę spectant ad statum religionis, nec certam determinant regulam definiendi, & resolvendi. Quantum ad secundum; nunquam unitas convenit falsitati, mendacium enim necitur mendacio omnino opposito, ut constat in aliis Sectis contraria docentibus. Hinc verum nunquam opponitur vero, falsum autem opponitur & vero & falso, sicut bonum non opponitur bono, malum autem opponitur & bono & malo. Quantum ad tertium, negatur, idololatriam esse unam, saltem in linea physica, licet eadem sit in linea morali; Unde docet S. August. ser. de Verbis Domini. Cultores Junonis, & Cultores Herculis inter se esse divisos; Ratio est, quia toties fit multiplex res, quoties ejus fit multiplex objectum; Hoc autem in idololatria est unum genericę, non tamen specificę.

§. XII.

De Sanctitate Ecclesię.

85. **O**ccurrit jam secunda Ecclesię nota examinanda, videlicet Sanctitas. Nomen hoc non unico tantummodo alicui rei potest aptari. Aliquando enim illud dicitur Sanctum, ut advertit S. Thom. 2. 2. qu. 81. art. 4. quod est mundum, unde Gręcę dicitur, *Agios*. Id est sine terra; Aliquando, quod est stabile ac firmum, & hinc veteres illud appellabant Sanctum, quod erat aliqua

Tom. I.

lege sancitum, ne unquam posset sine magno crimine violari; Aliquando, quod est sanguine tinctum & lotum, quæ ratione, qui purgari volebant, hostiæ sanguine tingeantur, ut indicat S. Isid. lib. 10. Etymol. cap. 18. Aliquando, quod est Divino cultui dicatum, & sic, non solum homines, sed etiam vasa, vestes, templa, & hujusmodi complectitur. Pręterea; Alia est sanctitas *à sacrando*, quia alium sanctificat, & alia, *ab obsecrando*, quia dictat, id servandum esse, quod ad Divinum cultum pertinere videtur.

86. Quovis autem modo sanctitatis nomen accipiat; Hanc Ecclesię, tamquam ejusdem notam, convenire, pluribus momentis ostendi posse declaro. Incipiam jam à Divinis Scripturis. *Domum tuam decet sanctitudo in longitudinem dierum*, psal. 92. *Sanctificavit Tabernaculum suum Altissimus*, psal. 45. Ezechiel. 37. legitur: *Et scient gentes, quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum*. Osee 2. *Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in justitia*.

87. Quanam verò est hæc Domus Dei? Fateatur ipse Calvin., & lib. 4. instit. cap. 7. §. 25. asseret, esse Ecclesiā, in qua non, ut olim Struthiones, Draconesque impurissimi, & Dæmones, sed ipse Deus, Divinusque Spiritus inhabitare perhibetur. Quodnam est hoc Tabernaculum Dei, nisi Ecclesia? Cujus umbram olim gessit Tabernaculum, Moysis deauratis Tabulis exornatum, & Templum Salomonis, quo nihil pulchrius, pretiosius nihil. Ubi scient gentes, & populi Dominum sanctificasse Israel in perpetuum, & in medio ipsorum, nisi Ecclesiam dicamus hunc locum? Tandem sponsam hanc Ecclesiam esse, dubitavit nemo, nisi in dubium, revocet, quod ait Apost. ad Ephes. 4. *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam*. Ad cujus sanctitatem magis explicandam addidit, &

I

se

se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret.

88. Nunc advertere liceat paucis quidem verbis, sed fortasse efficacissimis, ad omnia refellenda, quæ opponuntur, quod sicut Christus tradidit se ipsum, ut Ecclesiam sanctificaret, non quantum ad efficaciam, sed quantum ad sufficientiam, nisi efficacia sumatur pro multis, ita Ecclesia est Sancta pro omnibus quantum ad sufficientiam, quia omnes, qui in ea sunt, Sancti fieri possunt, pro multis vero quantum ad efficaciam; Ex quo satis probatur, Sanctam esse, quia nulli deest, ut Sanctus fiat; Sic enim probatur, omnia quæ in ea sunt, Sancta esse, dummodo qui in ipsa sunt, Sancti fieri velint; Quis neget voluntatem Dei Sanctam esse, nec tamen omnes Sancti sunt? Sed sicut voluntas Dei sanctificatio vestra, ita voluntas Ecclesiæ.

89. A' textibus veteris Testamenti ad novi testimonia progrediamur. Quid autem innuit Sanctus Petrus epist. 1. cap. 9. inquit: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens Sancta, populus acquisitionis?* Quid Sanctus Paulus ad Rom. cap. 1. dicens: *Omnibus, qui sunt Romæ, vocatis Sanctis, electis Dei?* (intellige electione ad fidem;) Quid Sanctus Joan. Apocalyp. 21. *Vidi Civitatem Sanctam Hierusalem &c.*

90. Decebat sane genus illud electum esse, illamque gentem esse Sanctam, quam dilexit, & lavit in sanguine suo; Apocal. 1. Decebat, eos vocari Sanctos, & electos Dei, quibus dictum fuit, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Joan. 20. quibus verbis tam Sacerdotes, à quibus provenit remissio, quam cæteri homines, quibus remissio conceditur, includuntur. Decebat tandem, hanc sponsam paratam esse, & ornatam viro suo, si vir iste Christus erat omnis Sanctitatis origo; Quare ait idem Joan. Apocalyp. 19. *Venerunt nuptiæ agni, & uxor ejus præparavit se, & datum est illi, ut cooperiat se byssino splendenti,*

& candido. Id est, Sanctorum justificationibus. His omnibus adde sanctitatem fidei, quam profitetur, Sacramentorum, quæ conficit & ministrat, legemque honestissimam, quam sectatur. Quod si in ista contingit pluries reformatio habita per Canones, & per Concilia; Hæc non spectat ad fidem, sed ad aliquorum hominum corruptorum disciplinam, quorum vitia Ecclesiæ Sanctitati non obesse, jam alibi declaratum est. Non me latet ita ab Hæreticis lacerari, ut à Manich., teste S. August. lib. 1. de morib. Eccl. cap. 24. ipsi tributa fuerit hypocrisis, superstitio, luxuria; A' Donatist. teste eod. lib. 1. contra lit. Petiliani cap. 5. dicta fuerit Cathedra pestilentie, & impudentissima Meretrix; A' Luciferian. teste S. Hieronym. contra eos, Diaboli lupanar fuerit appellata. Quid verò non blasphemant, qui sunt inter Hæreticos recentiores? Gravissima crimina opponunt, corruptam ab ipsa Christi Doctrinam exaggerant, & perditorum hominum more ingemiscunt, atque ideo se ab illius communione recessisse demonstrant; Verum illis contigit, quod maritimum iter arripientibus, qui cum è portu solvunt, terram, à qua recedunt, non se ipsos moveri, arbitrantur; Vel quod atra bile laborantibus, qui suas imaginationes insanas, veritatem esse non dubitant.

§. XIII.

Quomodo Ecclesia sit Catholica, & Apostolica.

91. **S**equitur tertia Ecclesiæ nota expressa in illo verbo *Catholica*. Quam conveniens hæc sit Ecclesiæ nostræ videamus. Id Catholicum dicitur, quod universale censetur. Omnibus porro titulis Ecclesia nostra Universalis est, siue doctrinam, siue loca, siue tempora consideremus. Quid enim universalius esse potest ea doctrina, quam ipsa tradit?

dit? Ea continet, quæ ad Deum pertinent, ea docet, quæ creaturam ad Deum dirigunt, præscribit humanarum operationum, ipsorumque hominum ultimum finem, exhibet media, quibus eundem consequantur, ita ut non solum præcepta statuatur, sed etiam honestissima consilia, tamquam saluberrimam perfectionis viam demonstret. Si vero de locis loquamur, per quæ longè latèque diffusam esse nos ipsi conspiciamus, & alacri vultu conspexerunt alii præter Dæmones, eosque quos inter homines Sectatores habuerunt, quæ fuit, aut est tam remota, tam barbara natio, ad quam non pervenerit, & adhuc non perveniat? *In omnem Terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis Terræ verba eorum*, jam dixerat David psal. 18. *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*, psal. 2. Quod jam impletum esse non negat, qui Apostolorum prædicationem non ignorat, & cultum Christo præstitum non refragatur, & quamvis hoc physicè loquendo veritatem non assequatur, attamen moraliter compertum satis apparet; Quæ enim Secta, si seorsim sumatur, ita eminet, ac diffunditur sicut Romana? Et si aliquando contigit, vel per Græcorum Schismata, vel per Hæreticorum falsitatem imminutam esse, habuit aliunde per quod damna repararet. Sed hoc pacto rem disponi opus erat, ut non omnes simul essent oves Christi, sed plures haberet, quæ ejus vocem audirent, deinde alias successivè, ut tandem fieret unum Ovile, & unus Pastor. Neque mirum esse debet, si nostris hisce temporibus Ecclesiæ Romanæ scinditur corpus, & in aliquibus locis penè dissolvitur; Quot hæreses debaccatæ non sunt viventibus Irenæo, & Epiphano? Quot vivente Augustino cæterisque Patribus? Nec tamen Ecclesia nostra Catholicæ nomen deperdidit; Tandem si ad temporum universalitatem mentem revolva- mus; Romanam Ecclesiam à Christi tempore, qui ejusdem fuit Author, &

Tom. I.

Petri, qui ejusdem fuit Vicarius, usque modo perseverasse æternum procul dubio permanfuram, nemo potest ambigere. Hoc sibi non vindicant aliæ Sectæ, & de illis, quæ nostris hisce diebus morum corruptelæ, veræque Religionis sunt laves, dici potest, quod olim Irenæus de hæres. cap. 4. *Ante Valentinum non fuerunt, qui sunt à Valentino, neque ante Marcionem erant, qui à Marcione*. Ex quibus omnibus liquet, solam Romanam Ecclesiam jure merito Catholicam appellari.

92. Si vero quæras, quando nam Ecclesia Catholica hoc nomine ceperit insigniri, respondent aliqui, viventibus ipsis Apostolis hoc contigisse, cum sibi persuasum habeant, eos fuisse Authores Symboli, cui inserverint illa verba, *Credo Ecclesiam Sanctam, Catholicam* eo quod Apostolos non lateret, esse ubique diffundendam; Alii vero censent post Apostolorum ætatem ita fuisse vocatam, ut Ecclesia vera à falsis Sectis, quæ se Christianas dicebant, distingueretur. Accipe verba Paciani epist. 1. ad Symporonianum: *Cum post Apostolos hæreses extitissent, diversique nominibus columbam Dei, atque reginam lacerare, & partes scindere niterentur, cognomen postulabat, quo incorrupti populi distingueret unitatem*.

93. Jam vero ad aliam partem deveniamus, demonstrando, Ecclesiam nostram etiam Apostolicam jure merito nuncupandam. Nomen hoc non aliunde potest originem ducere, quam à Doctrina ab Apostolis prædicata, ita ut nihil credatur, quam quod Apostoli docuerunt tamquam sibi divinitus revelatum, quibus jam dictum fuit: *Euntes in Mundum universum docete omnes gentes*. Tum etiam ab autoritate, quam ipsi Ecclesiæ demandarunt juxta illud ad Ephes. 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos ad consummationem Sanctorum in ædificationem corporis ejus*, quod Ecclesiam esse, nemo, qui in Divinis Litteris modicum versatus sit, ibit inficias.

Apostolicam Ecclesiam dictam esse à primis sæculis constat apud Augustinum contra Julian. cap. 1. ubi affert sententiam Innoc. contra Coelestium Pelagian., & dicit: *Cœlestium se purgare, molientem ad consentiendum supradictis Sedis Apostolicæ litteris crebra interlocutione constrinxit*, & paulo post: *Quid ad hæc dicit ingratus, cui Sedes Apostolica jam sua professione quasi correcto, benignissima lenitate pepercerit?* Constat insuper apud Gregor. in registro, ubi inquit: *Præceptis Apostolicis non dura superbia resistatur, sed quæ per*

obedientiam à Sancta Romana Ecclesia, & Apostolica auctoritate jussa sunt, salutiferè impleantur. Non audeat tamen Wiclef. asserere, sicut revera audet, nomen hoc usurpatum esse tantum post donationem Constantini, nam hoc quam falsum sit, jam supradicto Augustini testimonio declaratur, & magis etiam ex Decreto Anacleti Romani, qui fuit Clementis successor, in quo ejus salutatio hæc est: *Anacletus servus Iesu Christi in Sede Apostolica Domino serviens.* Et in eodem Decreto cap. 3. *Hæc verò Sancta Romana, & Apostolica Ecclesia &c.*

C A P U T IV.

De Summo Pontifice.

§. I.

Utrum admittenda sit aliqua regula Fidei viva, & visibilis.

1.

Ræcipuam difficultatem attingimus, quæ inter Catholicos, & Hæreticos versatur, ita ut cætera quæcumque superius de-

finivimus ad hanc tamquam ad terminum dirigantur, vel ab hac, tamquam à fundamento ducant exordium. Hæretici igitur, qui solam Scripturam esse regulam infallibilem censent, nullam aliam vivam in aliquo agnoscunt, nisi spiritum illum privatum, qui omnibus concessus est, dum ipsas Scripturas diligenter, & ex animo legunt. Plura loca, in quibus hoc docent Luther. Calvin. Melancthon, Kemnit. afferre possem, sed, ut omnia præteream, sufficiat, quod ait Brentius in conf. Wirtemb. cap. de Divin. Script., & in prolegom. ubi habet: *Nec licet in causa æternæ salutis alienæ sententiæ ita adhærere, ut eam sine nostro ipsorum judicio amplectamur.* Deinde subdit: *Ad unumquemque*

hominem privatum pertinet, de Doctrina Religionis judicare, & veram à falsa internoscere. Hac de re nullam in Pontifice, nullam in Conciliis auctoritatem admittunt.

2. Dicendum; Dogma fidei esse, spiritum privatum non esse regulam fidei, proinde admittendam esse certam regulam vivam, & visibilem.

Ratio sic declaratur. Si admittendus est spiritus privatus tamquam certa regula fidei, non vero regula viva, & visibilis, neganda est Sacra Scriptura, Ecclesiæ traditio, & consuetudo, Patrum autoritas, & tandem ipsa ratio naturalis, sed neutrum ex his dici potest, ergo.

Ad primam minoris partem ostendendam incipiam à veteri Testamento, & afferam quod factum fuit à Moyse, Exod. 18. Cum enim populus Dei ab ipso regeretur, ad ipsum, tamquam illius Ecclesiæ caput, omnia legis dubia referebantur, nec ipse populum ad spiritum privatum remittebat, sed ab ipso sententia ferebatur, ita ut etiam si plures constituerit magistratus, qui populum judicarent, attamen dubia circa religionem sibi reservaverit. Hoc est, quod

quod præcipitur Deuter. 17. ubi habentur hæc verba : *Si difficile , atque ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter causam , & causam , lepram , & lepram , venies ad sacerdotem levitici generis , & ad Iudicem , qui fuerit illo tempore , quæresque ab eis , qui indicabunt tibi iudicii veritatem , & facies quodcumque dixerint .* Clarius pro re nostra habetur Malac. 2. *Labia Sacerdotis custodient scientiam , & legem requirent ex ore ejus , quia Angelus Domini exercituum est &c.* Cur tamen in hisce immorabor , cum luce clarior in Testamento novo veritas à nobis stabilita refulgeat? An ignoramus dictum fuisse Petro Luc. 22. *Rogavi pro te Petre , ut non deficiat fides tua , & tu aliquando conversus confirma fratres tuos .* Mat. 18. *Si Ecclesiam non audierit , sit tibi velut Ethnicus , & Publicanus ?*

3. Nunc traditionem constantem , & veterem Ecclesiæ consuetudinem perpendamus . Actor. 15. Cum exorta fuisset quæstio gravis de fide , non fuit res ad spiritum privatum delata , sed ad Concilium Hierosolymis habitum , & soluta illis verbis : *Visum est Spiritui Sancto , & nobis .* Ipsemet Paulus ad Gal. 2. fatetur , se sibi metipsi non credere , sed inquit : *Ascendi Hierosolymam cum Barnaba , & contuli cum illis Evangelium , ne forte in vanum currerem , aut cucurrissem .* Omne sæculum percurramus , atque omnia dubia definita , omnes hereses damnatas à Pontificibus , & Conciliis procul dubio perspicimus . Tertio sæculo ; Heresim Novatianorum à Concil. Roman. sub Cornelio . Quarto sæculo ; Heresim Arianorum à Conc. Nycen. gener. sub Sylvestro , tum Macedonii à Concil. Constantinopolitano sub Damaso , & sic loquendo de singulis usque ad sæcul. 15.

4. Ad Patrum auctoritatem deveniamus , sed tot se exhibent , ut parum esset referre ex Græcis Irenæum lib. 3. cap. 2. Athanas. in epist. ad solitariam vitam ducentes . Gregor. Nazianz. pa-

rum producere ex Latinis Ambr. ep. 32. ad Imperat. Valentinianum ; Hieronym. in epist. ad Damasum , Prosperum in lib. contra Collat. satis est , si afferamus Bernardum epist. 190. ad Innoc. II. ubi ait : *Oportet ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque , & scandala emergentia in Regno Dei , ac præsertim quæ de fide contingunt .* Sed pro omnibus Hereticorum mentem , & ora confundit August. qui epist. 32. contra Faus. cap. 39. hæc habet : *Videtur id vos agere , ut de medio tollatur Divina auctoritas , ut suus uniuscujusque animus Author sit , qui in unaquaque re probet , aut improbet .*

5. Ratione demum convincatur , qui Scripturis , traditioni , Patribus audet resistere . Jam exordior . Sine fide , fatentur ipsi Heretici , impossibile est placere Deo , sed ubi spiritus privatus est regula fidei , nequit esse fides , ergo . Prob. mi. Nequit esse fides , nisi sit vera fides , sed ubi spiritus privatus est regula fidei , nequit esse vera fides , ergo . Prob. mi. Ubi est contraria fides , nequit esse vera fides , repugnat enim in hac materia duas propositiones contrarias esse veras ; Sed ubi spiritus privatus est regula fidei , est contraria fides , nam quod dissensiones non sunt inter ipsos Hereticos in suis dogmatibus ? Si solum Eucharisticum Sacramentum perpendatur , hoc compertum habebitur , ergo . Præterea ; Vel iste spiritus privatus est bonus , vel malus , si malus , nequit esse regula fidei , si bonus , quo pacto contradictoria docet ? Determinanda est ergo alia regula , per quam discernatur utrum sit bonus , vel malus , cum ex Apost. 2. ad Corint. 11. *Angelus Satanae transfiguret se in Angelum lucis .* Præterea ; In Republica temporali legis interpretatio non conceditur privato uniuscujusque iudicio , quamvis unusquisque lumine naturali polleat , quo possit legem conditam cognoscere , vel etiam exponere , & si aliter fieret , Respublica rueret , ergo quare idem non est dicendum

dum de lege spirituali? Illius interpretatio convenit Supremo Principi Sæculari, aut toti Reipublicæ, ergo interpretatio istius conveniet Supremo Principi Ecclesiastico, aut saltem toti Ecclesiæ.

6. Hisce auditis obstrepunt Hæretici, & ubi ora clauderent existimaveram, linguas exerunt, ut se defendant, totisque viribus nos aggrediantur. Eos libenter excipimus, & quantum possunt, se se nobis opponant. Vos, inquiunt. Catholici Scripturam admittitis; Sed hæc quid docet? Docet procul dubio, Legem Divinam à nullo esse accipiendam, nisi à spiritu, qui omnium insidet cordibus, ita ut nulla sit distinctio inter Populum, & Sacerdotem, inter minimum, & maximum, nec sit Magister, vel Discipulus. Hoc sibi vindicat Christi dignitas, ut testimonium non accipiat ab aliquo homine. Totum hoc, audi, si in Scriptura contineatur. Dabo, inquit Hierem. cap. 31. *Legem meam in cordibus eorum, & in corde eorum scribam illam, & non docebit ultra vir proximum suum, dicens cognosce Dominum, omnes enim scient me à maximo eorum usque ad minimum eorum.* Vos autem, habetur Mat. 23. *nolite vocari Rabbi, unus enim est Magister vester Christus.* Ego, legitur Joan. 5. *Testimonium ab homine non accipio.*

Magis hoc confirmare licet, si reliqua proferamus. Ut quid alios edocendos asseritis? Dominus est, qui docet omnes, præclariorem magistrum, quærat nemo, nisi qui decipi velit. An dubitas? Certiorem Isaias te reddet, lege cap. 58. hæc invenies: *Dabo omnes filios tuos doctos à Domino.* Si Dominum diligis, omnia tenes, quæ tibi cæteri Doctores præstare possent, voluntatem Dei fac, satis scies, utrum ex Deo sis. An times? Timorem omnem expellet Joan. qui cap. 7. inquit: *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, qui misit me, agnoscet de Doctrina mea, utrum ex Deo sit.* Esto ovis Christi, & audies vocem

ejus, quæ te instruat: *Oves meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me.* Joan. 10. Divisus est spiritus Dei, & juxta placitum suum dividitur, nec tamen sibi opponitur, idem semper est, & dummodo ipsi adhæreamus, eundem finem assequimur, sive asseramus, sive negemus. Novit ipse excitare Prophetas in populo, novit & mulieribus hæc dona largiri. Ipse nemini sermonem suum alligavit. Quid plura? Afferatur Textus: *Hæc omnia*, dicit Paulus, loquendo etiam de interpretatione, *operatur unus, & idem spiritus dividens singulis prout vult*, & 1. Joan. 2. legitur: *Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed unctio docet vos de omnibus.* Quamquam etiam plura; Sumus nos ædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, cur alios Judices inquiremus? Clamat Paulus 1. ad Corint. 2. *Spiritualis homo à nemine judicatur, & judicat omnia.* Hic ergo sine alio Judice poterit à se ipso Scripturas interpretari, & juxta proprium spiritum se dirigere.

Quod si horum omnium exposcitur ratio, statim brevissimèque subdetur. Scriptura Divina est super omnem hominum explicationem, ita ut eorum judicio interpretari non possit, & si Scripturæ sensus sine horum judicio auctoritatem non habet, igitur ab hominibus robur, & firmitatem accipiet. Non ita sanè arbitrati sunt Augustinus, aliique Patres, qui Scripturas explanantes, nullam sibi vindicant judicandi potestatem, sed se ab aliis judicari permittunt; Sequitur igitur solum spiritum privatum regulam esse credendi.

7. Fortasse, si nos Hæreticis responderemus, responsa nostra contemnerent; Respondeat itaque Augustinus, & dicet, Divinam Legem omnium cordibus insidere, idest; Gratiam novi Testamenti & fidem, quæ per charitatem in cordibus nostris per Spiritum Sanctum diffusa operatur, ut non solum Divina mandata cognoscamus, sed etiam

fer-

servemus, & tandem beatitudinem consequuti Deum videntes facie ad faciem nullo amplius indigeamus Doctore, nullo in controversiis Judice, sed omnes æqualiter eundem Dominum cognoscemus, illoque perfruemur: Ita S. Doct. lib. de spir., & lit. cap. 24. Quod si non acquiescant, noverint ulterius, ibi sermonem esse de cognitione unius Dei; Cum enim in vetere lege non solum Gentiles, sed etiam plures ex populo multos Deos adoraverint, explicato novo Testamento omnes homines unum Deum agnoscunt, cum & Gentiles ad fidem conversi sint, & nulla ferme sit tam barbara natio, quæ unum Deum non veneretur. Quantum igitur ad hanc notitiam non est distinctio inter populum, & Sacerdotem, neque est Magister, vel Discipulus, esse tamen debet quantum ad abscondita mysteria. Neque ex secundo textu quidpiam excluditur, nisi ambitus in magisterio, alioquin indebitum officium sibi Paulus usurpasset, dum 2. ad Timot. 1. vocat se Doctorem Gentium, & Magistrum; Et certè explicatio nostra ex eodem textu colligitur, prius enim dixerat Christus reprehendens Scribas, & Phariseos: *Amant primas Cathedras, & saluari ab hominibus Rabbi.* Vanam igitur ostentationem, & gloriam magisterii damnat, non magisterium, immo dixit: *Sedentibus super Cathedram Moysi faciendum esse quidquid dixerint.* Ab eisdem Magistris testimonium Christi nomen accipere, quàm maximè decet, non accepit quidem ab homine testimonium ad probandam sui Divinitatem, & propter se, accepit tamen ad sui Divinitatem ubique prædicandam, & propter alios, & si secus esset, cur dixit Joan. 15. *Vos testimonium perhibebitis de me, quia ab initio mecum estis?* Cur Act. 1. *Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa.* Sed si vera sunt, quæ nobis opponuntur, cur ergo Calvinus, Lutherus, & alii in Sectis suis Magistros se faciunt? Cur legem promulgant, cur tot dogmata pro-

ferunt? Cur se novos Christi Apostolos vocant?

Neque ex sequentibus quidpiam confirmant, nisi falsum inferentes ex falso. Fuerunt homines docti à Domino, cum non amplius loquens Patribus in Prophetis, novissimè loquutus est illis in filio, non tamen ita, ut ab aliis edoceri non deberent, præsertim quia, ut exponit illum locum August. lib. de Grat. Christi cap. 12., & alibi, ibi sermo est de Doctrina interiori, ut quæ audierint ab exteriori Ministro valeant per internam Spiritus Sancti motionem adimplere, docentur enim homines æqualiter, nec tamen omnes æqualiter credunt, & convertuntur, non vero sermo est de Scripturarum arcanis, ita ut omnibus per Divinam propriam inspirationem debeant manifestari. Faciant homines Dei voluntatem, sed quomodo facient, nisi prius ejus voluntatem scient? Quomodo scient, nisi Scripturæ, in quibus continetur, ipsis explicentur? Hujusmodi voluntatem facientes Scripturarum loca, si ab aliis instruantur intelligent, quod impiis hominibus non contingit, cum excæcatis oculis impediuntur. Sed quænam est voluntas Dei? Jam exposuimus in probatione. Oves Christi vocem Christi audiunt, mandata Christi custodiendo, non Scripturas interpretando; Sed si dixit Christus Luc. 10. *Qui vos audit, me audit*, nequeunt oves audire vocem Christi, nisi vocem audiant eorum, qui locum obtinent Christi tamquam ejusdem Vicarii. Idem Spiritus Dei dividit singulis prout vult, sed hoc idem probat, non esse omnibus facultatem intelligendi Scripturas juxta proprium dictamen, sicut non omnibus est facultas aut infirmitates curandi, aut miracula faciendi, aut vario loquendi genere linguarum, ipse sermonem suum alligavit pastoribus, ut pascere gregem, ad hos spectat panem parvulis frangere, & exhibere. Quod si novit ex populo excitare Prophetas, & mul-

lieribus etiam hæc dona largiri, in primis, Spiritus isti, si darentur, probandi essent juxta monitum 1. Joan. 4. deinde fuerunt hæc peculiaria privilegia, ex quibus ad legem generalem argumentum fieri non potest, nisi velles dicere, donum loquendi concedi omnibus jumentis, quia concessum fuit asinæ Balaam. Miror; Textum Joannis ab Hæreticis ita intelligi, ut in suam velint detorquere sententiam. Sed si res ita erat, temere itaque Joannes scribebat, ut eos instrueret, quos unctio omnia docebat; Scripsit tamen, & justè scripsit. Quam ob causam? Quia tunc de illa Doctrina scribebat, quam didicerant ab Apostolis, & adjuvante Spiritu Sancto crediderant, illos admonens, ne ab ea discederent, nec aliis Pseudo-prophetis fidem præberent, sicut si modo scriberet aliquis Pastor gregi suo, ne audiret Calvinistas, & Lutheranos, sed tenerent, quæ jam habuerunt. Quam germana, & legitima sit hujusmodi expositio, evincitur ex aliis verbis ejusdem; Sunt autem ista. *Non scripsi vobis, quasi ignorantibus veritatem &c. quod audistis ab initio in vobis permaneat, hæc scripsi vobis de his qui seducunt vos.* Quod Hæretici addiderunt juxta eorum intentum non probat, non enim negamus, fundamentum nostrum esse Apostolos, & Prophetas, sed tantum asserimus, Apostolorum & Prophetarum explicationem juxta spiritum uniuscujusque non esse attendendam, sed juxta sensum, & mentem Ecclesiæ, & Petri, de quo, veluti secundo post Christum fundamento, dictum fuit Mat. 16. *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Maximum tandem robur desumunt ex ultimo textu, sed frustra. Non enim spirituales censendi sunt, qui spiritu privato ducuntur, sed qui sequuntur Spiritum Veritatis, qui soli Ecclesiæ suo conjunctæ capiti promissus est. Fatemur quidem plures fuisse viros perfectos, qui rectè Scripturas interpretati sunt, sed penes istos judi-

cium definitivum esse non potest, cum non simus certi, ut convenit fidei, quinam sint isti, à nemine tamen judicantur, sed judicant omnia, quando eorumdem spiritus probati fuerint eorum sententia, quibus Deus hanc curam demandavit. Verum in Hæreticorum errore, omnes spirituales essent, cum quilibet secundum suum spiritum judicare debeat.

Ratio, quam subjiciunt, quamvis plurimi ab ipsis fiat, facile proteritur. Quis unquam asserit, Ecclesiam judicare de Scriptura? Tantum abest, quod potius Ecclesia in statuendo dogmate, fundamentum à Scriptura desumit, judicat tantum de hominum judicio circa intelligentiam Scripturarum. Paucis; Non est acceptanda Scriptura ut vera, quia sic exponit Ecclesia, illa enim in se semper vera est, sed est acceptanda hæc, & non alia interpretatio, quia hanc, & non aliam acceptandam esse, Ecclesia decernit; Quare ab Ecclesia Dei Verbum robur non habet, sed habet intelligentia nostra. Quod ultimo additur in Adversarios retorquetur; Si enim Augustinus cæteris se judicandi facultatem permittit, ergo falsum est, quempiam sequi debere spiritum privatum, ergo falsum est, spirituales hominem à nemine judicari. Scias tamen, aliud esse Scripturas exponere ad instar Doctoris, & aliud ad instar Judicis, ut patet etiam in politicis, nam aliter accipimus declarationes ver. gr. Bartoli, & aliter illas Regis. Primæ subsunt alieno judicio, secundæ nequaquam; Illo autem modo se gerebant Augustinus, aliique Doctores, Concilia autem, & Papa posteriori. Adverte tandem, nos hucusque loquutos esse, ubi agatur materia fidei, nam si ageretur de aliquo peculiari facto, quid sentiendum sit, declarabitur.

Dices; Ergo Papa in definiendo est infallibilis, sed hoc non, ergo.

§. II.

*Utrum Papa in definiendo
sit infallibilis.*

8. **Q**uemadmodum sub multiplici consideratione Pontificis Romani persona sumi potest, ita multifariam posset præsens quæstio ad examen vocari. Primo; Inquiri posset de Pontifice, ut est quædam particularis persona, seu, ut author privatus. Secundo; Ut est conjunctus Consiliariis suis, qui sunt Cardinales. Tertio; Ut est cum Concilio Generali. Quarto; Ut est ipse solus, seu quatenus fungitur munere Pontificis, summique Sacerdotis, seu, ut ajunt, loquentis ex Cathedra.

9. Non posse in fide, etiam ut privatam personam deficere, docuit primo Albertus Pighius lib. 4. Eccles. Historie cap. 8. & sequutus est Bellarm. lib. 4. de Sum. Pont. quam sententiam valdè piam & probabilem reprobare non audeo, sed ut plurima Hæreticorum argumenta, quibus, Romanos Pontifices errasse, contendunt, sine tam diligenti trutina, & diuturnissima disputatione discutiantur, juvat oppositum permittere, nec suo videtur fundamento carere, etenim in cap. Si Papa dis. 40. habentur hæc verba: *Culpas Pontificis redarguere præsumat mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus à nemine est judicandus, nisi deprehendatur à fide.* Ex quo colligitur, Papam in hæc personalem labi posse, aliter decretum esset de hypothese impossibili, sed quidquid sit de hoc, modo dumtaxat disputandum suscipimus de Papa, cum ex Cathedra loquitur, idest animo deliberato, quo velit aliquid credendum, vel præcavendum, sive spectet ad fidem, sive ad mores discernere.

10. Porro distinctio hæc, qua Summus Pontifex aliquando ut privata persona, aliquando ut publica & docens ex Cathedra consideratur, non est no-

Tom. I.

vum inventum, sed res ex antiquitate derivata. In veteri lege insigne illud oraculum Urim, & Thummin, quod à Summo Pontifice ad pectus gestabatur, non privata & domestica vesti, sed Pontificali & solemni inscriptum erat, ut legitur Exod. 28. per quod clare ostendebatur, Ecclesiam instruere, & in rebus dubiis judicare ad summum quidem Sacerdotem spectare, non tamen omni loco & tempore, sed solum dum Sacerdotem agebat; In Evangelio Mat. 23. inquit Christus, Scribas & Phariseos esse audiendos, sed quando? Num in ipsorum privatis opinionibus, & colloquiis? Absit. Sed cum super Cathedram Moyfi & Prophetarum sedebant.

11. His prænotatis. Volunt Hæretici cum Luthero in lib. de Concil. & Calvino lib. 4. instit. cap. 7. Papam errare posse, immo & errasse etiam una simul cum Concilio, contra quos satis actum est, dum de Ecclesiæ infallibilitate differuimus. Doctores vero Parisienses cum Gersone, Almayno, Nilo, immo & Adriano VI. in quæst. de confirm. docent, si quid absque Concilio definiat, hæresim posse docere, ideo Clerus Gallicanus ann. 1682. absolutè declaravit: *Irreformabile non esse S. Pontificis judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit.* Nostra vero sententia est.

12. Papam loquentem ex Cathedra secundum se solum tam in materia fidei, quàm morum infallibilem esse? Nimium fortasse in hac re demonstranda prolixus ero, sed cum de puncto maximo inter nos & Gallos pertractetur, nihil omittendum, quo plenissimè possit definiri.

A' veteri autem Testamento summam exordium, & si summo illius legis Sacerdoti in rebus fidei & morum discernendis infallibilitatem concessam esse compertum habebitur, procul dubio summo nostræ legis adeo excellentioris Pontifici non esse denegandam ratio ipsa postulare videtur. Rem autem se habere, ut contendimus, declarant verba

K

Deu-

Deuteron. 17. ubi habetur : *Si difficile , atque ambiguum apud te iudicium esse , perspexeris inter causam & causam , lepram & lepram , surge & ascende ad locum , quem elegerit Dominus Deus tuus , veniesque ad Sacerdotem Levitici generis , & ad Judicem qui fuerit illo tempore , quæresque ab eis , qui indicabunt tibi iudicii veritatem* (nota causas fuisse in duplici classe sacras aliquas & ceremoniales , alias civiles & judiciales , mentio est Sacerdotis , ad quem pertinebant primæ , & Judicis , ad quem spectabant secundæ .) *Qui autem superbi- rit , nolens obedire Sacerdotis imperio , qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo , ex Decreto Judicis morietur .* Erat ne Sacerdotis iudicium fallibile , & reformabile ? Si erat , cur excludebatur appellatio , & qui non acquiescebat morte plectebatur ? Nunquam morte dignus habitus est , qui à Judice , & sententia dubia appellavit , si appellare poterat , iudicium igitur infallibile & irreformabile erat .

13. Neque hic dici potest , sermonem esse de Sacerdote una simul cum Concilio *Sanhedrim* appellato , quod 70. viris constabat ; Etenim primo ; quamvis hoc transmitteremus in veteri Testamento , utpotè quia vix angulum Orbis Synagoga tenebat , non tamen dici posset in Christi Ecclesia , quæ cum longè latèque per totum Terrarum Orbem diffusa sit , Concilium Generale rarissimè convocari potest , & non nisi cum gravissimis incommodis . Secundo ; Falsum omnino est quod opponitur , nam in laudato textu solius Sacerdotis mentio fit , non alicujus Concilii ; & quemadmodum in rebus civilibus , & judicialibus iudex solus sententiam ferebat , cui parerent , necesse erat , ita in rebus sacris , & ceremonialibus fidei , & religionis Sacerdos solus iudicabat , & contra ejusdem iudicium non erat superbiendum . Certè solus Sacerdos etiam extra Concilium rationale & oraculum Urim ad petus gestabat , cui erat inscriptum : *Iu-*

dicium & veritas , & ipse solus absque Concilio oraculum in rebus ambiguis Ephod applicando consulebat : ut legitur 1. Regum cap. 30. & 23.

14. Argumentum prosequar juxta textus Testamenti novi . Primus habetur Luc. 22. *Simon Simon , ecce Satanas expetivit vos , ut cribraret sicut triticum , ego autem oravi pro te Petre , ut non deficiat fides tua , & tu aliquando conversus confirma fratres tuos .* Fides igitur Petri deficere non potest , atqui si Romanus Pontifex etiam ut loquens ex Cathedra in rebus fidei infallibilis non esset , fides Petri aliquando deficeret , ergo .

15. Audio Gallicanum Clerum respondere , vel ex eo textu Pontificem extra Concilium infallibilem non probari , vel privilegium hoc à Christo Petro impetratum ad ejus Successores non esse extendendum , vel Dominum rogasse pro tota Ecclesia , ut hujus fides non deficeret . Sed neutrum ex his juxta veram & germanam intelligentiam potest approbari . Quonam fundamento primum affirmatur ? Quamnam Concilii mentionem fecit Christus ? Si hoc esset , non minus Petrus confirmandus fuisset à Fratribus , quam sint à Petro fratres confirmandi . Secundum omnino erroneum & temerarium est , nam si asseris , privilegium hoc ad Petri successores non esse extendendum , pari ratione fateberis alia privilegia concessa Petro Mat. 28. *an. ultimo nimirum pasce oves meas , & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam , & tibi dabo claves Regni Cælorum* ejus successoribus non esse concessa , & hoc dato , quo pacto primatus & potestas Pontificis à Gallis tamen admissa , probabitur contra Sectarios ? Duo igitur privilegia Petro Dominus impetravit , unum , quo ipse nunquam veram fidem amitteret , quantumvis à Diabolo tentaretur , quod amplius est , quam perseverantiæ donum , cum hoc satis intelligatur , licet aliquis interdum cadat , alterum vero , quo nunquam

quam aliquid contra fidem docere posset. Primum fortasse successoribus suis non fuit demandatum, secundum vero ad posteros etiam manavit, quod ultra dicta, ex verbis laudati textus amplius declaro. Quando Satanas expetivit, ut cribraret fideles, non solum expetivit, ut eos, qui tunc erant, cribraret, sed omnes etiam futuros, ergo quando Christus oravit, ne deficeret fides Petri, & dixit, ut confirmaret fratres suos, non solum oravit pro fide Petri, sed pro fide omnium successorum, ad quos, loco Petri, confirmare fratres pertinere debebat, sicut, loco Petri, pertinet pascere. Præclarissimum in hac re, (omissis illis, qui fuerunt Summi Pontifices, quos fortasse dicerent loqui in causa propria) Sancti Chrysol. in epist. ad Eutich. ut ex 1. tomo Conciliorum, testimonium habemus. Verba sunt ista; *Hortamur te Frater Venerabilis, ut his, quæ à Beatissimo Papa Romanæ Civitatis scripta sunt, obedienter attendas, (scripta autem erant extra Concilium) quia Beatus Petrus, qui in propria Sede vivit, & præsidet, præstat querentibus fidei veritatem.* Quomodo autem intelleges, Beatum Petrum in propria Sede vivere, & præsidere, nisi Petri fidem adhuc permanere concedas. Tertium multifariam declaratur inane. Primo; Quia ex modo loquendi designatur persona, *Simon pro Te Tu* aliquid ergo speciale impetravit pro Petro. Secundo; Prius Christus loquutus est in plurali, *Satanas expetivit vos*; Cur non ita prosequutus est, dicens: *Oravi pro vobis ut non deficiat fides vestra*, sed variata forma dixit: *Oravi pro Te?* Tertio; Pro illo oravit Dominus, cui ait: *Et tu aliquando conversus confirma &c.* Sed hoc dictum fuit Petro, ergo oravit pro Petro. Quod si velint, orasse etiam pro Ecclesia, in sensu mediato est verum; Nam sicut velle bonum capitis est velle bonum totius corporis, ita velle fidem in Summo Pontifice est velle fidem totius

Tom. I.

Ecclesiæ, quæ mysticum corpus Pontificis est.

16. Si vero alium textum jam supra expositum, scilicet; *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, iterum producamus, novum argumentum confici potest. Vel enim Ecclesiam fallibilem esse, dicendum est, vel Papam, saltem loquentem ex Cathedra esse infallibilem, est enim Papa Ecclesiæ caput, debet autem corpus uniri suo capiti, est ovium Pastor, debent autem oves, ne aberrant, sequi Pastorem; Ecclesiam autem falli non posse declaratum fuit, & à Gallis conceditur, ne cum Hæreticis computentur. Certè si fundamentum ruit, totum ædificium dissolvatur necessum est, ita si Petri successores, idest Romanus Pontifex, errare possent, Ecclesia tota dubio procul erraret.

17. Ita profecto senserunt omnes Sancti Patres, quorum amplissimam seriem colligit in regali suo Sacerdotio Eugenius Lombardus lib. 3. §. 5. Cum tamen plurima afferantur testimonia, quæ nequaquam ad rem probant, cum in illis de Ecclesia Romana, non absolute de Papa, sermo totus habeatur, ideo castigatius rem agendam esse, jure merito existimo. Mihi igitur satis erit, afferre Flavianum epist. ad Leonem: *Causa, inquit, eget solummodo vestro solatio atque defensione, qua debeatis consensu proprio ad tranquillitatem & pacem cuncta perducere; Sic enim hæresis, quæ surrexit, & turbæ, quæ propter eam factæ sunt, facillimè destruentur, Deo cooperante, per vestras sanctissimas litteras; Removebitur autem & Concilium, quod fieri divulgatur, quatenus nequaquam ubique sanctissimæ turbentur Ecclesiæ.* Theodor. Studitam in epist. ad Michal. Imperatorem; *Si vero aliquid dubitare, vel non credere videtur vestra Divina magnificentia, ejus rei explicatio à Pontifice piè est postulanda.* Sanctum Bernardinum Senens. par. 3. serm. 3. *Cum Papa sit Christi Vicarius,*

K 2

& ge.

Gerat Vicem Dei in Terris, sequitur, quod habet plenitudinem potestatis, & illud, quod facit, præsumitur facere auctoritate Dei; Ideo ipso approbante aliquid, & nos approbare debemus, immo ipsius sententiæ est magis standum, quam totius Mundi. In hisce dictis sermonem esse de Papa, etiam extra Concilium, quisque percipiet; quod si Theologorum virorum sententias produceremus, statim occurreret S. Thom. 2. 2. qu. 1. art. 10., statim Stanislaus Hosius in confess. Cathol. Fidei cap. 38., & statim mille se offerrent, si Patres doctissimos & fidei acerrimos propugnatores ex Societate Jesu in medium afferrem. Lege Suarez de fide dist. 5. num. 8. Salmeron. ad finem tom. 12. Layman. de fide cap. 7. Amicum ibidem; Sed pro omnibus sit, quod in ipsorum Collegio Claremontano ann. 1656. die 12. Decembris statutum fuit. Est hoc: *Datur in Ecclesia Romana controversiarum Iudex infallibilis etiam extra Concilium Generale; Unde post Innoc. X. & Alex. VII. Constitutiones Fidei Divina credi potest, liberum, cui titulus est Augustinus Iansenii, esse Hæreticum, & quinque propositiones ex eo decerptas esse Iansenii, & in sensu Iansenii damnatas.*

18. Si tamen alios Patres præterire placuit, quid de Doctoribus Sorbonicis, quos sententiæ nostræ insensissimos esse, omnes illius celeberrimæ Universitatis professores gloriantur, dicendum sit, si alienam fidem non contemnamus, liceat intueri. Richardus Archdekinus in sua Theol. tripart. 1. par. tract. 1. qu. 1. hæc habet: *Extorquendum est telum quibusdam, qui hoc tempore in partibus Hæreticorum se vocant Missionarios Apostolicos, nec dubitant tamen, ut evehant potestatem Principum Sæcularium, Apostolicæ Sedis auctoritatem infra Concilium deprimere, ac confidenter asserere, hanc esse Ecclesiæ Gallicanæ certam, & indubitatam doctrinam.* Hic ergo Doctor sentit, male ab Hæreticis Ecclesiam Gallicanam in te-

stimonium afferri. Pater August. à Virgine Maria Strictioris Observantiæ Carmelita Gallus in tract. de fide distin. 10. qu. 3. hæc scribit: *Dicuntur communiter contra nos esse Doctores Parisienses, quo titulo tamen id universim de ipsis dicatur, vix possum certo cognoscere, & præter paucos citatos hucusque, alios ex illa facultate probatos Auctores non habemus, qui typis defendant sententiam nostræ oppositam; Immo Du-Vallius insignis Sorbonæ Doctor & Cathedra- ticus in quadripartita disputatione de suprema Romani Pontificis in Ecclesiam potestate parte secunda acriter propugnat hanc infallibilitatem Papæ, ubi & testatur, hanc esse consuetudinem Academiæ Parisiensis, ut Baccallarrei de questionibus Theologicis solemniter responsuri, protestationes præmittant, se nolle quidquam contra decreta Sanctæ Sedis Apostolicæ & Romanæ asserere, aut defendere.* Jam vides quo pacto tunc temporis res se haberent etiam juxta Gallorum doctrinam, quo pacto autem Ecclesiæ Gallicanæ facies mutata sit, & qua de causa, affirmare non audeo, investigare non præsumo.

19. Neque vero pro veritate à nobis asserta censendum est, deesse præclariora Concilia. Sed quia etiam inter hæc afferuntur plura, quæ consuetam Gallorum distinctionem non evitant, ideo plura prætermittenda. Hujusmodi est Concil. Nycæn. quod anno 325. celebratum cap. 18. hæc habet: *Omnes Episcopi in gravioribus causis liberè Apostolicam appellent Sedem, atque ad eam, quasi ad Matrem confugiant, cujus dispositioni omnes majores Ecclesiasticas causas Apostolorum auctoritas reservavit.* Quem Canonem citat S. Julius Primus in epist. 2. contra Orientales pro Athanas. & legitur tom. 1. Concil. post Concil. Nycæn. Hujusmodi est Synod. Alexandr. in epist. ad S. Felicem secundum circa ann. 359. & legitur tom. 1. Concil. ubi hæc scribuntur: *Pater Beatissime, quia semper antecessores*

nostri & nos à vestra Apostolica Sede auxilium hausimus, & nostri vos curam habere agnovimus, præfatam Apostolicam, & summam expetimus juxta Canonum decreta Sedem, & inde auxilium capiamus, unde prædecessores nostri ordinationes, & dogmata ceperunt. Hujusmodi est Concil. Carthagin. circa ann. 403. sub Innoc. I. etenim in hisce omnibus Sedes Apostolica veritatis magistra appellatur; Attamen Galli Sedem Apostolicam una cum Ecclesiæ consensu intelligunt, quod an bene fiat, nec ne, cogitent alii, præsertim Melchior Canus, qui dicit, & merito dicit, hujusmodi Decreta Conciliorum de solo Papa procedere, cum si diversimodè essent intelligenda, intentum Patrum Concilia constituentium nihil fuisset assecutum, nam non à Sede Apostolica, sed ab alio solatium esset expectandum, dispositio desideranda, & quidem ad diuturnum tempus, & facile ad nullum. Prætereunda inquam hæc omnia atque alia clarius se explicantia proferenda. Accipe igitur Concil. Chalced. an. 451. citatum à S. Thom. in opusc. contra errores Græcorum. *Si quis Episcopus prædicatur infamis, liberam habeat sententiam appellandi ad Beatissimum Episcopum antiquæ Romæ, quia habemus Petrum petram refugii, & ipsi soli libera potestate loco Dei sit jus discernendi secundum claves à Domino sibi datas, & omnia ab eo definita teneantur.* Nota, nominari solum Papam, nota particulam illam *ipsi soli*. Accipe sextam Synod. gener. ann. 681. & habetur tom. 3. Concil. ubi S. Agatho Papa in ep. ad Constantin. Augus. non permittit, *ut aliter in causa fidei pronuntient, quam suis Legatis Pontifex injunxerat, suæque definitioni nihil addi, nihil minui.* Accipe tandem Concil. generale Romæ habitum an. 1059. sub Nicolao II. in quo inter alios Canones iste legitur: *Si quis dogmata, vel decreta pro Catholica Fide, aut Ecclesiastica Disciplina à Sedis Apostolicæ Præsule promulgata contem-*

pserit, anathema sit. Canon autem iste habetur in cap. *si quis* 25. qu. 2. &c. *ad abolendam de Hæreticis.*

20. Ad absolutissimam, ut arbitror, in hac materia decernenda, notitiam & veritatem assequendam, quid amplius addam? Si praxim, & usum Ecclesiæ addam, jam causa finita est; si quid aliud à me non postulas; ecce adsum. Hæresis Nestoriana à quo damnata fuit? A' solo Cælestino Papa ann. 430. Unde ait S. Cyril. epif. ad Cælest. Papam: *Porro tue integritatis mens, & super hac rescientia, non modo religiosissimis Deoque piissimis, devotissimis Macedonia Episcopis, sed totius quoque Orientis antistitibus perspicue per litteras exponi debet.* Et quamvis in eadem Nestorii causa Cælestinus Concilium generale indixerit, id tamen alia ex causa factum est, ut dicam in argumentorum solutionibus. Hæresim Joviniani, & Pelagii quis ut talem rejecit? Solus Syricius Papa ann. 390., & ejusdem jussu fuit à S. Ambros. in Concilio Mediolan. profligata, ut referunt S. Prosper. in carm. de ingratis, & S. Hieronym. contra Pelag. lib. 2. tum etiam Innocent. de quo idem S. Prosper contra Collat., & in Chronico. *Tunc Pelagianorum Machine factæ, quando Beatæ memoriæ Innocentius nefandi erroris capita Apostolico mucrone percussit.* Hæresim monotholitarum quis proscripsit? Severinus Papa ann. 630. ut habetur in Synod. Lateran. sub Martino Papa, & ostendit Baron. ad eundem annum. Tandem propositiones Jansenii damnatæ fuerunt à solis Pontificibus Innoc. X., & Alexand. VII. atque ut damnatæ receptæ sunt à Gallis, nec ideo infallibiliter damnatæ sunt, quia receptæ, sed ideo receptæ, quia infallibiliter damnatæ, ut magis patebit alia superius à nobis exposita consideranti.

21. Iisdem fundamentis persuasum habetur, etiam in materia morum Papam errare non posse, ex hoc enim errore etiam error in materia fidei sequeretur;

retur; Docet fides, omnem virtutem esse bonam, omne vitium esse malum, si ego Papa erraret reprobando virtutes tamquam malas, approbando vitia tamquam bona, plane opponeretur fidei doctrinæ, si non immediatè & directè, saltem indirectè & mediatè. Quod magis dicendum esset, si ver. gr. doceret, vel præcepta Decalogi non esse servanda, vel Sacramenta non esse ritè suscipienda, & sic de reliquis.

Dices. Etsi hoc verum esset de iis, quæ sunt ab intrinseco bona, vel mala, non tamen si sermo sit in materia probabili, & apud Theologos controversa, ut contingit in damnandis propositionibus, præsertim quod non læderetur sanctitas fidei, & Ecclesiæ, sicut enim erat sana fides, & vera Ecclesia ante decreta damnationis, ita etiam post.

Sed contra. Censeo, etiam in damnandis propositionibus, quæ prius erant in materia probabili & controversa, Papam esse infallibilem, quamvis enim hoc non pertineat ad sanctitatem fidei & Ecclesiæ quantum ad primum esse, pertinent tamen quantum ad ejusdem conservationem & incrementum; Plura namque à Pontificibus dissimulantur & tolerantur, aut etiam menti non occurrunt, quo ad usque circumstantiæ non contingunt, in quibus experimento percipitur detrimentum, quod ex aliquibus propositionibus, si diutius tolerarentur, derivaret. Quod si argumentum valeret, sequeretur, etiam in hæresibus condemnandis errare posse Pontificem, quia plures hæreses temporum decursu damnatæ sunt, & tamen prius persistebat sanctitas fidei & Ecclesiæ, nec inde perstitisset. Advertas insuper, aliquid pro una circumstantia esse, posse indifferens, pro alia posse fieri malum, si non positivè, saltem negativè, & ut impediens bonum.

§. III.

*Proponuntur argumenta opposita,
& confutantur.*

22. **O**pponunt primo plura exempla, in quibus plures Pontifices erraverunt in fide. Primo; Erravit S. Petrus Christum negando, & Gentiles cogendo judaizare, propter quod reprehensus fuit à Paulo, ut colligitur ex epist. ad Galat. 2. non est autem dicendum amplioribus privilegiis præditos fuisse alios Pontifices, quàm fuerit Sanctus Petrus. Secundo; Zephyrinus Papa Montanistis communicavit, ut fatetur Tertull. lib. contra Praxeam, cap. 11. Liberius Papa subscribens formulæ Syrmienti Arianam hæresim approbavit, ut testantur graves Doctores, præcipue Athan. in epist. ad solitariam vitam agentes, & Hieronym. in Chron. & Catal. Scriptorum. Vigilius, ut scribit Liberatus Archidiaconus Ecclesiæ Carthagin. in Brevi cap. 22. hæresim Eutychianam professus est, & illis dixit anathema, qui duas in Christo naturas confiterentur. Sed quid dicendum de Marcellino, qui thura dedit Idolis, ut constat ex Concil. Sinuessano, & Pontific. Damasi? Quid de Gelasio; qui in lib. contra Eutych. docuit, in Sacramento Eucharistiæ una cum corpore Christi permanere substantiam panis, ex quo argumentum infert, quod sicuti post consecrationem remanent duæ substantiæ, idest caro & panis, ita post incarnationem utraque substantia Divina & humana inconfusa perseverat. En illius verba: *Certè Sacramenta, quæ sumimus, corporis & sanguinis Christi, Divina res est, propter quod & per eandem Divinæ efficimur consortes nature. & tamen esse non desinit substantia, seu natura panis & vini &c.* Hæc autem est manifesta præsentium Hæreticorum pertinax insania. Quid de Honorio? Quem fuisse Hæreticum Monothelitam non solum contendunt Hæretici, sed etiam

etiam plurimi Catholici, & quidem gravissimi Doctores cum Concilio Æcumenico sexta, septima, octava, non reclamantibus Apostolicæ Sedis Legatis, qui tamen reclamassent, si Honorium innocentem credidissent, cum Adriano II. ut in actis 8. Synod. Gen. cum Leone Papa in lit. ad Constantinum Augustum, cum Nicephoro Patriarcha Constantin. in epist. ad Leonem III., aliisquam plurimis tum ex Latinis, tum ex Græcis.

23. Hisce argumentis, & quam plurimis similibus respondent nostri, fuisse quidem errores personis affixos, & à privata persona progredientes, non tamen ab aliquo ex Pontificibus ex Cathedra quidpiam definientibus. Ut tamen res ista non asseratur solum, sed ex æquo demonstretur, ampliorem exhibemus doctrinam. Quod attinet ad Sancti Petri negationem, jam dictum fuit, ubi de Ecclesiæ infallibilitate, & quamvis Petrus fidei confessionem amiserit, non tamen fidem; nec unquam docuit, Christum esse negandum, immo amarè flevit. Ampliorem calamum sibi postularet quod secundo opponitur. Duas in hac re sententias proferemus, quarum vel una, vel altera accepta, nihil in nos potest inferri. Si Græcos Patres, idest Originem, Didymum, Appollinarem, Eusebium, Chrysost., Theodoret., Theophilat. quos sequitur Sanctus Hieronym. epist. 85. ad August. audiamus, Petrus nullo pacto erravit, sed reprehensio à Paulo facta fuit ex composito & simulatè, ut Judæos æquè ac Gentiles lucraretur. Quo enim pacto ausus esset Paulus Petrum redarguere in ea re, in qua Paulus magis errabat? An non Paulus, ut Judæis gratiam iniret, Timotheum circumcidit? Sic act. 16. An non caput Nazaræorum more totondit? Sic act. 18. An non Hierosolymis cum Judæis se purificavit? Sic Act. 21. Cur ergo in Petro tam indignè tulit vamnavitque quod toties ipse usurpavit? Aut erravit Petrus, aut Paulus; Et

potius dicendum foret, errasse Paulum, sed tutius dicamus neutrum; & hoc fieret, si dicamus nec Petrum errasse, nec Paulum serio reprehendisse. Si verò Patrum Latinorum opinionem amplectamur; Erravit Petrus, non quidem in re, etenim legalium usum necessarium non judicabat, cum in Concil. Hierosolym. act. 15. contrarium definiisset, sed in modo, & perspectis loci nec non temporis circumstantiis; Ita namque actum erat, ut ipse à Gentilium cibis abstinens totus cum Judæis esse videretur, & hoc pacto ejus autoritate, & exemplo, quod pro lege fideles habebant, quam plurimi in errorem pertraherentur, & crederent à Gentilium cibis abstinendum esse, utendumque Judaicis ritibus, quos ille tam accuratè diligenterque colebat, quo factum est, ut maxima inter Gentiles & Judæos exoriretur discordia, ideo fuerit objurgatus à Paulo; qua in re exemplum sit in subditis Christianam libertatem etiam in superiores adhibendam esse; exemplum sit in superioribus, patientiam & humilitatem non esse relinquendam, quod jam adnotarunt S. August. lib. 2. de Baptism. contra Donatist. cap. 2. & S. Cyprian. epist. 71. ad Quint. Neque te moveat verbum illud, *cogebat judaizare*. Etenim coactio non strictè usurpatur, sed in lato sensu, idest exemplum Petri fuisse quodammodo imperium; (Discat qui caput est alicujus Communitatis aut Diocesis quanti valeat exemplum superioris & Episcopi.) Ita explicat Tertull. de præscript., & cum eo reliqui Patres. Hac doctrina explicavimus quod alii Doctores pressius dicunt; Errorem Petri conversationis fuisse non prædicationis.

24. Si Zephirinus deceptus fuit, parcendum ipsi, non redarguendi nos, qui alienis fraudibus & mendaciis Papam decipi non posse, nequaquam defendimus. Narrat Euseb. lib. 1. cap. 3. Montanistas, antequam in suam hæresim prolapsi essent, pietate ac miraculis cla-

clarissimos fuisse, atque hac pietate Tertullianum ipsum sic illusum, ut quos omni studio in lib. de præscript. cap. 15. infectatus fuerat, postea eorum severæ vitæ modo commotus accerrimè defenderit. (Discamus hujusmodi viris non, esse sine maximo examine credendum.)

Hac igitur pietatis specie Zephirinum etiam convenerunt, qui deinde edoctus bellum ipsis indixit. Quod tamen de hoc Pontifice narratur, in nullo Scriptore præter Tertullianum invenies, cui modica fides danda, erat enim Montanista.

25. Quod de Liberio scribitur aliqua ex parte certum est, aliqua incertum. Certum est, eum ab initio Pontificatus usque ad exilium, quod pro fide pertulit, ejusdem fidei validissimum defensorem fuisse; Ita testantur omnes illorum temporum Historici; Niceph. Theodoret. Athanas. Sozomen. Certum est insuper, post reditum ab exilio verè fuisse orthodoxum, qui etiam, nisi prius hæresim detestarentur, noluit Macedonianos recipere, & post mortem sanctus habitus est, ut videri potest apud Ambros. lib. 3. de Virgin. Epiphani. hæres. 75. & Basil. ep. 74. ad Episc. occident. Incertum vero est, utrum in ipso redditu ab exilio contra fidem peccaverit. Si Sulpit. Socrat. Sozomen. Niceph. & audiamus, ipsum semper in fide constantem reperiemus. Si Athanas., Hieronym., Hilarius; ipsum defecisse non inficiabimur. Hoc secundum transmittamus, ut respondere possimus; respondebit verò ipse Athanas. cujus condemnationi subscripsit, dicens, Liberium, invitum, & vi tormentorum coactum, fecisse quod fecit, nec esse ducendam ejus sententiam, quam minæ & terrores extorserant, sed eam, quam protulit, dum liberos haberet affectus. Quod si damnationi Athanasii subscripsit, hoc ex fidei causa non fecit, ac si ejusdem fidem reprobaverit, sed ex delictorum, quæ ipsi opponebant Hæretici, motivo; & si cum Valente, & Ursacio communi-

cavit, hoc evenit, quia se Catholicos simulabant, ait enim in epist. ad suos, se cum Episcopis Orientalibus, quia invenit eorum fidem à Catholica non discrepare, communicasse. Verum quid plura? Dicit ad summum potest, in actu externo, non interno communicasse, nec unquam hæresim docuisse, aut pertinaciter asseverasse.

Sed præterea advertendum est; Duas in Syrmienti Concilio fidei confessionis formulas fuisse conceptas, una quæ fuit secunda tam impia, ac blasphemata, ut Dei Filius nec ejusdem substantiæ cum Patre, nec similis diceretur. Huic Hosius Episcopus Cordubensis tormentis adactus subscripsit; Alia vero opposita, quæ ipsorum Arianorum sententia in Concilio Ancyrano edita fuit, omissa dumtaxat voce *consubstantialis*. Ita fatentur S. Athanas. in Synod. Socrat. lib. 2. cap. 29. Epiphani. hæres. 73. Non illi, sed huic Liberio subscripsit, quam fuisse Catholicam, S. Hilarius illam exponens fatetur, & Vigilius Episcopus Trident. lib. 5. contra Eutych. affirmat; immo S. August. epist. 174. agens contra Poscentium Arian. ait, si, nihil Catholicæ veritati contrarium, præter omissam illam vocem *consubstantialis* se tali confessioni subscripturum. Sed quid Liberium accusant? Summis immo laudibus attollant, quam maxima munera, sibi à Constantio Augusto oblata, respuisse, legimus in Theodoret. lib. 2. cap. 22.

26. Quod de Vigilio narratur Petri Sedem, & Pontificum infallibilitatem mirificè comendat; ejus Historiam referamus. Theodora Augusta Eutychianam hæresim fovebat, quærebatur propterea quam maxime Eutychianos Episcopos, & præcipuè Anthimum fuisse à Romanis Pontificibus Sede dejectos; Vigilius consulvit, qui prius Agapiti Diaconus fuit, ipsique magnam auri copiam pollicita, si Chalcedonensia acta rescinderet, Eutychianam fidem probatam haberet, & Anthimum suæ Sedi resti-

restitueret. Quid auri, ambitusque non facit cupiditas? Omnia Vigilus promisit, qui, Sylverio tunc Summo Pontifice in exilium pulso, Belisarii potentia viventi adhuc Sylverio suffectus est. Tunc Vigilus, occultis litteris ad Theodoram missis, Eutychianam hæresim professus est, Augustam tamen admonens, ut omnia secreto silentio tegeret, ne re evulgata Romani sibi deficerent. Moritur interim ærumnis confectus Sylverius, succedit Vigilus. Adimpleantur promissa petit Theodora. Hoc à se præstari posse negat Vigilus asserens à se temere promissa, nec eis pactis teneri, quæ turpiter servantur, sanctè solvuntur. Hac de re efferebat Imperatrix, atque ita Romanum Pontificem in exilium compulit, in quo inter angustias & pœnas Sancti nomen apud Patres obtinuit. Jam vides; nihil à Vigilio actum, quod Romanum Pontificem reprehendat, immo nihil quod summis laudibus non attollatur.

De Marcellino parum dicendum est; cum nihil contra fidem docuerit, nec fuerit Hæreticus aut infidelis nisi actu externo ob mortis metum; Quem postea adeo pœnituit, ut, abdicato Pontificatu, fuerit martyrio coronatus.

27. Ut Gelasium defendamus, librum illum fuisse Gelasii Papæ absolutè negamus, & merito. Primum momentum ad hoc dicendum ex eo colligitur, quod liber de duabus naturis, quem Gelasius contra Eutych. scripsit, fuisse grande volumen, & in quinque libros distinctum fatentur Gennad. de script. Ecclesiasticis & Anast. Bibliothec. Secundum momentum est, quia illius Author libelli, questionem de duabus naturis nuperrimè natam, testatur; At tempore Gelasii nova profecto non erat, cum fuisset jam in pluribus Conciliis condemnata; nimirum à Concil. Constantinop. an. 448. in alio Constantinop. ann 450., & in Concil. Chalcedon. ann. 451. Cum igitur in Sede Petri Gelasius sederit anno 492. potuit hæc hæresis à Gelasio nu-

Tom. I.

per orta & recens appellari? Tertium momentum petitur, quia Author pollicetur, se allaturum omnium de Incarnatione Domini Patrum antiquorum sententias, quamplurimos Græcos profert, Latinos tantum duos, idest Damasum & Ambrosium, Græcus igitur fuit non Latinus. Cur etiam Concilii præsentia Chalcedonensis & Leonis Papæ à quibus hæc hæresis omnino explosa est, mentionem non facit? Fecisset profecto Gelasius noster, sicut fecit in epist. ad Faustum. Tandem scias ex Cassiod. lib. 1. de Divin. lect. cap. 8. morem fuisse apud Hæreticos libris suis Gelasii nomen præfigere, ut (sunt Authoris verba) *res vitiosas gloriosi nominis auctoritate defenderent*. Mirum igitur non est, si etiam in re nostra idem evenierit. Quinam autem fuerit verus Author, nostri muneris non est in præsentiarum stabilire. Invenies apud Baron. Bellarm. Canum, Sirmundum, aliosque.

Cum de Gelasio sermo sit, error alius, qui ipsi opponitur, silentio committendus non est. Videtur enim docuisse, Eucharistiam sub utraque specie necessariò sumendam esse, nec sine sacrilegio aliter fieri posse. Hanc autem esse hæresim Joannis Hus & Calvinii compertum est. Hoc verò fuisse à Gelasio traditum, habetur in decreto apud Gratian. in cap. *comperimus* de consecr. ad 2. hisce verbis: *Comperimus, quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione à calice sacri cruoris abstineant, qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur adstringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.*

Nihil tamen erroris in hoc decreto reperiri, bifariam ostendo; Primo, quia ibi de solis Sacerdotibus conficientibus est sermo; Secundo, quod probabilius existimo, agebatur de iis, qui non ex alio motivo Eucharistiam sub specie vini non sumebant, nisi superstitione,

L

ducti

ducti, arbitantes nimirum cum Manichæis vinum esse à malo Deo.

28. Amplior graviorque est Causa Honorii; in qua tot, & tam celebres Scriptores suam operam impenderunt. Si Historicorum autoritas attendenda est, Honorium ab hæresi vindicare non possumus, alioquin quælibet alia Ecclesiastica Historia iustissimè poterit in dubium revocari. Si autem rem ipsam examinare velimus, Honorium Hæreticum non fuisse, declarare non prohibemur. Primo cum Alberto Pighio, Hosio, & Joan. à Lovanio, epistolas illas Honorii fuisse confictas, & Concilio generali ab Hæreticis appositas, non temerè affirmatur. Si enim quintæ Synodo generali fictitias epistolas Vigilii Papæ, & Mannæ Patriarchæ Constantinopolitani, ut deprehenditur act. 12. & 14., addiderunt, cur etiam in ista eadem fraude & artificio id factum non erit? Secundo dici etiam potest, in illis epistolis nullum errorem contineri, etenim, quantum attinet ad substantiam, duas in Christo naturas, duasque voluntates prohibuit, quod quidem prudenti consilio peractum est. Primum ostendo, afferendo verba secundæ epistolæ, quæ sunt ista: *Utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus, & Divinam quidem, quæ Dei sunt, operantem, & humanam, quæ carnis sunt, exequentem, non divisè neque confusè aut convertibiliter Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conversam edocentes, sed naturarum differentias integras confitentes &c.* Quis huiusmodi confessionem summè Catholicam inficiabitur? Secundum declaro. Erat tunc huius hæresis initium, nec quidpiam de hisce nominibus fuerat ab Ecclesia definitum. Contra Cyrum Alexandrinum unam prædicantem operationem, Sophronius Hierosolymitanus duas prædicabat; Retulit Cyrus quæstionem hanc ad Sergium Patriarcham Constan-

tinopolitanum, deinde ambo ad Honorium. Rem expressis verbis definire arduum erat; Si enim duas voluntates asseruisset, fundamentum præbuisset Nestorio duas personas in Christo admitendi; Si unam tantum, jam Eutychiano errori assensum præbebat; Ut igitur res cum pace componeret, neve aliis disputationibus & dissensionibus locum aperiret ab utraque sententia abstinuit. Producantur verba ejusdem Honorii in ep. 1. Ecce: *Ne aut duarum operationum vocabulo offensi Nestorianos sectantes nos vesana sapere arbitrentur, aut certè si rursus unam operationem fatendam, esse censuimus, stultum Eutychianistarum attonitis auribus dementiam fateri putemur.*

At inquires. Paulo infra asseritur una tantum voluntas per hæc verba: *Unde, & unam voluntatem fatemur Domini Nostri Iesu Christi*, ergo manifestè Monotelitarum errorem confirmavit. Sed contra. Ita asseruit unam voluntatem in Christo, ut duas absolutè non negaverit; asseruit unam, quatenus voluntas humana ita erat sancta, & subita Divinæ, & nullam habens contrarietatem, una ferme voluntas videretur. Accipe verba ejusdem: *Unde & unam voluntatem fatemur Domini Nostri Iesu Christi, quia profecto à Divinitate assumpta est nostri natura, non culpa, illa quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata.* Atque hoc quidem responsum Sergii postulationi cohæret, ut testatur S. Maximus afferens testimonium Secretarii ejusdem Honorii. Hæc sunt: *Cum enim Sergius scripsisset, prædicare quosdam, duas esse Christi voluntates contrarias, nos rescripsimus, Christum duas voluntates contrarias non habere.* Quod si Christus dixit, *non veni facere voluntatem meam, sed ejus, qui misit me, &, non sicut ego volo, sed sicut tu* per hoc non inferas, voluntatem humanam Christi contrariam fuisse voluntati Divinæ, itaut mortificatione quadam indigueret.

diguerit, sed scias hoc ad nostrum exemplum dictum esse, tamquam si voluntates contrarias habuisset. *Ista enim propter nos dicta sunt, quibus dedit exemplum, ut sequamur vestigia ejus*, sunt verba ejusdem Honorii. Verum quid plura? Satis pro Honorio stat gloriosa, sed verax confessio Aghathonis Papæ in epist. ad Imperatorem Constantinum, quæ lecta fuit in ipso Concilio; ubi asserit; tantam esse Beati Petri, & Romanæ Sedis Pontificum fidei firmitatem, ut nullus prædecessorum suorum in fide defecerit; Unus autem ex prædecessoribus fuit Honorius.

Cur ergo in Concilio dictum fuit anathema Honorio, & Legati Pontificis consenserunt? Hoc actum est, non ut damnaretur Honorius, sed majus malum vitaretur. Erant enim in Concilio condemnati Patriarchæ plures Constantinopolitani, Alexandrini cum Antiochenis. Isti profecto non acquievisset, nisi & simul damnari Honorium permissum esset, nota ly permissum. Sed iterum dico, acta illius Concilii fuisse corrupta, & simul corruptas epistolas & sententias eorum Pontificum, qui visi sunt Honorium damnasse; & repeto, Honorium tunc solummodo privatam gessisse personam. Tandem aliqui putant, eum fuisse reprehensione dignum propter nimiam tolerantiam, & dissimulationem, non propter hæresim.

§. IV.

Proponuntur alia argumenta ex eodem capite, & confutantur.

29. **P**Lures usque modo Pontifices ab hæreseos labe defendimus, aliquos etiam alios vindicemus oportet, non quidem omnes omnino, cum, plusquam par sit, opus esset diuturnum, sed præcipuos, quos nobis non tantum Galli, sed etiam opponunt Hæretici. In distincto autem paragrapho hoc præ-

Tom. I.

standum esse existimavimus, ne tantum Pontificum numerum adducentes, confusionem rerum aliquo pacto efficeremus.

Omittemus autem Sanctum Linum, quem Magdeburgenses cent. i. lib. 10. irrident, eo quod jusserit, foeminas non ingredi in Ecclesias nisi capite cooperto. Si enim in hoc irrideri potest, arguatur & Paulus, qui i. ad Corint. ii. præcipit, ut foemina velato capite sint propter Angelos. Anaclet. quem iidem reprehendunt, quia memoriam Sancti Petri construxerit, & ornaverit; Sed si in hoc reprehendi potest, reprehendatur etiam Constantinus, qui tot denariis argenteis & aureis memoriam S. Petri exornavit; reprehendatur S. Joan. Chrysost. qui summo Romam veniendi flagrabat desiderio, ut Sepulchris Petri & Pauli posset venerabundus advolvi. Hæc & plurima alia sunt deliramenta, non rationes, quibus veritas nostra proteratur, sed ridicula Machina, quibus magis exultet.

30. Validius itaque videntur opponi argumenta ex aliorum Pontificum doctrina decerpta. Primo. Gregor. III., si mulier infirma fuerit, ut marito debitum reddere non valeat, permittit marito aliam uxorem ducere, dummodo priori uxori opem & alimenta non adimat. Ita habet in epist. ad Bonifac. quæ habetur tom. 3. Conciliorum, & in cap. *quod proposuisti* 32. qu. 7. Hoc autem esse contra Doctrinam Evangelicam & Apostolicam clarum est, & probat Gratian. 32. qu. 7. Secundo. Nicolaus I. docet, Baptismum in nomine Christi sine expressa Sanctissimæ Trinitatis invocatione validum esse cap. *A quodam de consec. dist. 4.* Hoc autem est contra Can. *Multi*, & Can. *in Synod. dist. eadem*. Tertio. Nicol. III. in extravag. *exiit qui seminat*, tradit, Christum Dominum & verbo & exemplo rerum omnium abdicationem docuisse, quod tamen tamquam Hæreticum damnavit Joan. XXII. in extravag. *Ad conditorem*.

L 2

Quar-

Quarto; Ipse Joan. XXII. asseruit, iustorum animas non nisi ad iudicii diem Deum esse visuras, quod falsissimum & Hereticum esse nemo non dubitat. Quinto; Cælestinus III. altero Coniuge in hæresim lapsa Matrimonium dissolvi, ut pat. cap. *quanto* de divortiis. Hæc autem definitio contradicit Evangelio. Sexto; Alexander III. in cap. *licet de sponsa duorum* affirmat, à quibusdam prædecessoribus suis iudicatum esse, ut si post Matrimonium contractum per verba de presenti non consummatum, aliud novum Matrimonium consummetur, primum dirimatur, & secundum valeat; quod procul dubio est contra fidem & mores. Septimo; Idem Alexan. cap. *cum esses* de testam. definit, esse contra Ecclesiæ consuetudinem, divinam legem, & Patrum instituta, quod testamenta, quæ non sint per quinque vel septem testium subscriptionem firmata, rescindantur. Manifestum autem est, civilem legem, per quam huiusmodi testamenta minus solemnia irritantur, à pluribus hodie Ecclesiasticis comprobari.

31. Hæc omnia, & si quæ sunt alia, explicari debere de errore personali & privato, non Pontificio definitivo & iudiciali quis prohibet, aut quis contrarium demonstrabit? Singula tamen expendemus distinctè. Virum maximum, ac omni eruditione præditum fuisse Gregorium III., nullus, qui ejus famam ex scriptis habet, ibi inficias; doctrinæ sanctitatem habebat adjunctam; Quare, licet Romanorum Pontificum auctoritatem præ manibus non haberemus, adhuc ipsius definitionem deberemus estimare, quidquid Gratianus dicat, quem sic loutum esse audacter magis, quam disertè, asserit Melchior Canus lib. 6. de locis Theolog. cap. ultimo. Dicendum tamen est cum Glos. in 20. dist. Cap. *de libellis* non esse sermonem de quacumque infirmitate, sed de impotenti, per quam inepta sit ad conjugalem copulam, sicut de facto mentem

suam explicat idem Gregor. in epist. ad Raven. Archiepiscopum, & refert idem Gratian. 33. qu. 1. cap. *Requisti*. Huiusmodi autem Matrimonia, si ex errore contracta, Matrimonia non censentur, & dissolvuntur.

32. Hanc responsionem approbat Melchior Canus, at videtur non levis difficultas in eo, quod ibidem dicatur, priori uxori non esse alimenta subtrahenda, quæ ratio non valeret juxta dictam explicationem, quapropter Bellarmin. lib. 4. de Rom. Pont. cap. 11. inquit, Gregorium loqui de quacumque infirmitate, non tamen concedere aliud conjugium tamquam justum, sed tamquam minus malum, cum multo pejus sit, unam tantum Concubinam haberi, quam passim cum multis scortari; Sed bona venia, neque hæc responsio placet, alioquin quot sequerentur huiusmodi Conjugia, tamquam minora mala? Tutius igitur dicamus, ibi Pontificem nihil ex Cathedra definivisse, sed solum privatam suam, esto falsam, opinionem declarasse.

33. Ad secundum, responsum dabitur, cum de Baptismatis forma pertractabitur. Interim scias, Nicolaum fuisse interrogatum non de forma Baptismi, sed de Ministro, & respondisse; Paganum & Judæum esse validum huius Sacramenti Ministrum, & respondisse affirmativè, quod est verum; reliqua vero ipsum obiter addidisse, sed neutiquam definiisse.

34. Ad tertium, nulla fuit inter Nicolaum III., & Joan. XXII. controversia, siquidem Nicolaus asserit, Christum oculos habuisse, quia in oculis pauperum personam suscepit. Joannes vero definivit tamquam Hereticum, negare Christum & Apostolos aliquid habuisse commune, cum evincatur ex Jo: 4. Luc. 22. & act. 4.

35. Ad quartum, respondemus in propria questione, ubi de hac re ex instituto differimus.

Ad quintum, Cælestinus nihil de-

finivit; nam si stemus verbis Innoc. III. in cap. citato, hæc sunt: *Licet prædecessores nostri sensisse aliter videantur*. Aliud autem est sentire, & aliud judicare.

Ad sextum est eadem responsio, dum enim dicitur, à quibusdam prædecessoribus suis judicatum, idem indicat, ac si diceret, prædecessores suos sensisse, & opinatos esse.

36. Septimum videtur majorem præferre difficultatem, nec enim dici potest, Alexandrum tunc egisse personam privatam, nam sub pœna anathematis prohibet, ne hujusmodi Testamenta rescindantur. Dicimus igitur, definitionem Pontificis bifariam considerari posse, & in se ipsa, & in causa, quæ ad ipsam statuendam assumitur; definitio autem esse potest justa & legitima, quamvis causa non sit satis apta, ver. gr. si quis diceret, Deum esse trinum in personis, & hoc probaturus afferret illud psal. *Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus*, optimè diceret, causa tamen dicendi minus efficax esset; Logici dicerent, illatum esse verum, sed falsam esse illationem. Hoc posito; definitionem Alexandri ex utraque parte justam fuisse, affirmare non vereor, sed cum aliqua limitatione. Dixit, oppositum esse alienum à Divina Lege, nam in veteri Testamento, duo vel tres testes sufficiebant, ideo dictum fuit, in ore vel trium stat omne verbum, alienum à Patrum institutis, idest à Jure Canonico, in quo, dum de rebus temporariis agitur, duo testes sufficiunt, alienum à consuetudine Ecclesiæ generali, quæ in ejusmodi causis duobus vel tribus testibus contenta est; Dum vero audis alienum, ne intelligas contrarium, sed novum & externum. Utrum vero teneantur Principes hanc Divinam Legem, Patrum instituta, & generalem Ecclesiæ consuetudinem sequi, Pontifex non statuit, sed eos in proprio relinquit arbitrio, unde ad quamcumque fraudem tollendam,

possunt pro jure suo majorem testium numerum in testamentis exigere. Fuit etiam justa definitio in se ipsa, ea enim non est lata omnibus generatim, sed solum suis subditis in utroque foro Hostiensibus nimirum civibus, & judicibus Vellen. qua propter non legem civilem, qua Imperatores & Principes Sæculares utuntur erga sibi subjectos abrogare voluit, sed Judices etiam Laicos in Ecclesiæ patrimonio, non secundum Imperatorum leges, sed secundum Scripturam, & Canones voluit de testamentis judicare. Nihil igitur, quod reprehendi possit in Alexandri definitione reperitur.

Advertas tandem, quod si de aliis Pontificibus error aliquis afferatur, error erit facti, quem errorem nos non negamus, dummodo non sit factum conexum necessario cum aliquo fidei articulo.

§. V.

Proponuntur alia argumenta à ratione petita, & confutantur.

37. **A**rgumentum primum, si rationem inspiciamus, desumitur ex eo, quod si Papa secundum se, & extra Concilium infallibilis esset, superflue convocarentur Concilia Generalia; Ut quid enim tot pericula, tot incommoda, tot expensæ, si Papa per se ipsum potest, quod potest cum Concilio? Sed hoc non est dicendum, alioquin inconsulto coacta essent omnia Concilia, quæ tanti habentur, ergo. Præterea. Unde hæc infallibilitas Pontificis? Per quid ad determinandum verum determinabitur? An per assistentiam & auxilium Spiritus Sancti ipsi præstitum ante definitionem? At hoc non subsistit; adhuc enim Pontifex liber est in definiendo, & ejus voluntas esse potest deordinata, proinde poterit ad dicendum falsum inclinare. Rursus. Pontifex definiens ex Cathedra debet judicare cum prævio suffi-

sufficienti examine maturaque ponderatione, at non est infallibile, Pontificem abhibuisse sufficiens examen maturamque ponderationem, ergo.

38. Resp. propositionem veram esse, si loquamur de necessitate spectante ad fidei infallibilitatem, falsam vero, si de necessitate conducente ad alios iustissimos fines, sermo instituatur. Est igitur Papa in definiendo infallibilis, nec tamen Concilia superflua sunt dicenda, si non ad habendam infallibilitatem in re, saltem ob alios fines, & ad habendam, etiam infallibilitatem in apprehensione, sunt enim plures, qui perperam negant, Papam infallibilem esse, atque nisi à Concilio damnentur, se injustè damnari arbitrantur. Quid igitur fit? Fit, ut ipsis Concilium concedatur, & dum se vident à Concilio damnari, magis confundantur, sicut quandoque contingit etiam in Scholasticis, ut transmittatur propositio falsa, & deinde negetur alia ad ostendendam maiorem ejus falsitatem. Dixi *ob alios fines* quandoque expedire Conciliorum convocationem vergr. ut aliquis error solemnius condemnatur, ut omnibus nationibus pateat, ut nullus audeat reclamare, ut non solum Divino oraculo, sed etiam hominum ore confirmata veritas enitescat. Adde, in Conciliis omnium Provinciarum, & Urbium Episcopos esse, qui singularum varias necessitates, conditiones, & consuetudines exponunt, & ita fit, ut singulis aptentur remedia. Sed quid novi in hoc? Quis neget, esse penès Imperatorem facultatem ineluctabilem leges, & bellum statuendi, & tamen aliquando satius existimari, si comitia convocentur, & res unanimi consensu stabiliantur? Ad secundum. Posita assistentia. Spiritus Sancti Papa liber est in definiendo, vel non definiendo, in hypothesis tamen, qua definiat, semper verum definiet, atque ipsius voluntas esse potest deordinata ad id, quod spectat ad se, non ad id, quod pertinet ad universam Ecclesiam; Oravit enim Chri-

stus, ne deficeret fides Petri sistendo in fide & in Petro, ut erat Pastor & caput Ecclesiæ, non ut præcisè erat Petrus, idest pro Pontifice ut Pontifice, non prout est talis persona; Hinc necessitas rectè definiendi non oritur ab intrinseco, ut inquiunt, sed ab extrinseco. Ad ultimum. Negatur min. Si enim Pontifex ad aliquid definiendum inducitur, supponi debet, sufficiens examen maturamque ponderationem præcessisse; Spiritus enim Sanctus, qui vult finem, vult etiam media, quæ prærequiruntur ad finem; Verum, hoc idem etiam de Conciliis dici posse nemo non videt.

39. Plura alia argumenta subdi possunt. Primo; Solus Christus est Ecclesiæ fundamentum, nam fundamentum aliud nemo potest ponere, ergo infallibilitas Ecclesiæ non innititur Petri, aliorumque Pontificum infallibilitate, sed in Christo sita est. Secundo; Verba Christi, *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* non referuntur ad Petri personam, sed ad ejusdem confessionem. *Tu es Christus Filius Dei vivi*; ita ut Ecclesia fundata sit supra fidem Divinitatis Christi, & hoc juxta Hilar. lib. 6. de Trinit. Ambros. in cap. 2. epist. ad Ephes. Cyrillum Alexandr. aliosque Patres; immo alii *Petræ* nomine Christum intellexerunt, ut fuerit iste sensus. *Tu es Petrus, & super hanc petram, quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam, Petra enim erat Christus*. Ita, August. tract. 124. in Joan. & alibi. Tertio; Sicut Petrus respondit nomine aliorum Apostolorum, dictum enim fuit à Christo; *Quem vos me esse dicitis?* Ita responsio Christi, facta Petro, fuit facta omnibus Apostolis; Quare, si per hoc tribuitur infallibilitas Petro & ejus successoribus, debuit etiam tribui ceteris Apostolis, eorumque successoribus, quod minimè; atque hoc magis roboratur, si verba Cypriani ita dicentis afferamus: *Hoc erant utique ceteri Apostoli, quod fuit & Petrus pari consortio præditi, & honoris & potestatis*. His adde verba

S. Au-

S. Augustini tract. 50. in Joan. Petrus, quando claves accepit, Ecclesiam Sanctam significavit. Ergo Ecclesiæ, non Petro, data est omnis facultas, ergo ipsi omnis infallibilitas, ergo non Petrus, ideoque non Pontifex habet infallibilitatem, sed Ecclesia.

40. Hisce omnibus breviter respondemus, ampliorem doctrinam daturi, ubi de Sancti Petri primatu tractabimus. Ad Primum; Solum Christum esse caput, & fundamentum primarium Ecclesiæ, Petrum verò secundarium tanquam Christo substitutum, deinde alios Pontifices pro tempore, ut à visibili capite visibilis regi possit Ecclesia. Ad secundum; Verba Christi directæ sunt ad Petri personam, quod indicatur per illa verba *Tu Tibi*, & confessionem fidei respexerunt tanquam causam meritariam, non tanquam causam subjectivam. *Mercedem*, inquit Hieronym. in eum locum, *recepit vera confessio*. Ex quo habetur, quomodo explicandi sint Sancti Patres. Quod si nomine *Petræ* intelligitur Christus, non perinde excluditur Petrus, immo, ut loquutio sit propria, debet in hoc casu Petrus intelligi, debet enim referri ad petram illam, de qua Christus immediatè ante loquutus fuerat; *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus*. Placuit autem Augustino explicare petram de Christo, quia favebat minus Donatistis, ad Sacramentorum valorem Ministrorum requiri sanctitatem contendentibus. Cæterum explicationem nostram ipse non reprobatur, cum lib. 1. retract. cap. 21. dicat: *Harum autem duarum sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector*. Ad tertium; Solum Petrus respondit, & ipsi determinatè dictum fuit, *Beatus est Simon Bar-jona* & tunc Pater ipsi revelavit, non aliis Apostolis. Autoritas Cypriani de pari potestate, & honore ordinis, non jurisdictionis, cæteri enim ministerio fungebantur subordinati Petro, quem ipsis Christus præfecerat, ne quis in Ecclesia Schisma conflaret. En verba

eiusdem Cypriani. *Quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, tamen, ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit*. Augustinus innuit, Petrum Ecclesiam significasse, tanquam Ecclesiæ caput, non tanquam procuratorem, ut habet tract. 124. in Joannem.

41. Hisce dictis se opponere arbitrantur auctoritate Hieronym. in epist. ad Evag. & Ambros. lib. 3. de Sacram. cap. 1. inquit Hieronym. cui Evagrius Ecclesiæ Romanæ consuetudinem opponebat. *Si auctoritas queritur, Orbis major est Urbe; ubicumque fuerit Episcopus sive Romæ, sive Constantinopoli, sive Alexandria, ejusdem meriti, ejusdem est & Sacerdotii; Potentia divitiarum & paupertatis humilitas vel sublimiorem, vel inferiorem Episcopum non facit; Omnes Apostolorum successores sunt. Quid ergo mihi profers unius Urbis consuetudinem*. Ambrosius vero, cum Romanam consuetudinem sibi objiceret, ait: *In omnibus cupio sequi Ecclesiam Romanam, sed tamen & nos homines sensum habemus, ideo quod alibi rectius servatur, & nos rectè custodimus. Ipsum sequimur Apostolum Petrum: vel hoc quid Ecclesia Romana respondet? Utique ipse auctor est nobis hujus assertionis Petrus Apostolus, qui Sacerdos fuit Ecclesiæ Romanæ*.

42. Non difficulter respondemus, si advertamus, non omnes Ecclesiæ Romanæ consuetudines in eodem ordine esse collocandas. Aliæ enim sunt cum tota Ecclesia communes, quas videlicet ab Apostolorum traditione creditur accepisse, de quibus sermo est apud August. in epist. ad Januar. & Innoc. I. in epist. ad Decentium, & istas ab omnibus tenendas esse, docet Julius dis. 11. cap. nolite. Innoc. dis. 11. cap. quis nesciat Calix. dis. 12. cap. non decet. Aliæ vero sunt particulares, quas vel à se habuit privatim institutas, vel etiam à Petro accepit, non tamen in Universum

Or-

Orbem promulgandas; Iſtas autem alię Eccleſiæ teneant, non oportet. In una enim fide nihil officiſt S. Eccleſię conſuetudo diverſa, habetur de con. diſ. 4. cap. *de trina*, & hoc docuerunt plures Romani Pontifices, ut Nicol. diſ. 12. cap. *ſcit*, & Gregor. diſ. ead. cap. *novit*. De hiſce poſterioribus loquuntur Hieronym. & Ambroſ. proinde nihil evincitur.

43. Poſtremum argumentum eſt. Poſteſt Romanus Pontifex incidere in alia peccata, ergo etiam in hereſim; conſequentia tenet vi paritatis, deinde probatur ex antec. nam 1. ad Timot. 1. habetur, quosdam circa fidem naufragium feciſſe, quia antea bonam conſcientiam amiſerant. Sed contra eſt. Chriſtum oraſſe pro Petro, ne deficeret fides ejus, non autem ne incideret in alia vitia. Fatemur & nos, omnem Pontificem ex hominibus aſſumptum, circumdatum eſſe infirmitate; ſed vis, tibi concedi argumentum? Jam de Pontifice, ut privata perſona conceſſum eſt; Male ipſe agere poſteſt, male docere non poſteſt. Jam hoc de Scribis dictum fuit. Ad aliam; Ultra plures explicationes, dici poſteſt, ibi ſermonem eſſe, non de omnibus operibus malis, ſed de illis, quę procedunt ab infidelitate cordis, loquebatur enim Apoſtolus de Hebręis ad fidem haud ſincerę converſis.

§. VI.

Utrum Papa ſit ſupra Concilium, vel e contra.

44. **E**X hujus reſolutione difficultatis magis etiam declarabitur, quod in antecedentibus ſtatutum fuit. Preſenti dubio initium dedit Concilium Piſanum, ut colligitur ex S. Antonio 3. par. ſum. hiſt. tit. 22. cap. 5. Cum enim tunc ſederent in ſchiſmate duo Pontifices. Gregor. XII. & Bened. XIII. & neuter ad tollendum ſchiſma abdica-

re vellet, ſicut ante Pontificatum uterque juraverat, Cardinales Piſam adjerunt, & pertractarunt, an ſibi liceret etiam Pontificibus invitis Concilium Generale convocare, eoſque Pontifices deponere. Crevit deinde difficultas in Concil. Conſtantien. cum Joan. XXIII. clam à Concilio diſceſſiſſet, & ita ſine capite remaniſſet Concilium, agere, tunc enim ceperunt Patres, utrum Concilium poſſet Pontificem judicare, & deponere. Tandem magis quæſtio promotam fuit in Concilio Baſileenſi, quod cum Eugenius IV. vellet diſſolvere, actum fuit, utrum Patres tenerentur obedire Pontifici, vel Pontifex Patribus, & cum paulo ante vidiffent depositos fuiſſe per Concilium Conſtantien. Joan. XXIII. & Bened. XIII. atque ita ſchiſmati finem fuiſſe impoſitum, in eam devenerunt ſententiam, ut Pontifex teneretur parere Concilio, ne ſchiſma innovaretur. Sed infeliciter res concluda eſt, nam elegerunt Felicem V., qui ſe cognoscens Pſeudopontificem ſponte ceſſit Pontificatui, atque Eugenius, tamquam legitimus, in ſua Sede permanſit. Anno deinde 1517. Lutherus à Cardinali Cajetano, cui illius cauſa demandata erat appellavit ad Papam, à Papa male conſcio ad Papam melius inſtructum, à Papa ad Concilium, quod cum jam coactum vidiffet, à Concilio ad Scripturam, & à Scriptura ad ſe ipſum, id eſt ad ſpiritum privatum, quare & librum edidit, cujus ſumma. *Nihil opus eſſe Conciliis*. Ideoque Canones Concilii Nycæni, ſænum, ſtramen, ſtipulam vocavit. Ludovicus etiam Imperator à Joan. XXII. ſententia ad futurum Concilium provocavit ann. 1324. &c.

45. Non quęritur autem niſi comparando Pontificem Concilio Generali, quod ejusdem Pontificis auctoſitate, non vero Imperatoris, ut contra Calvinum & Lutherum demonſtrabitur, congregari debet, & cui intereſſe debent, vel ipſe Pontifex, vel ipſius Legati juxta mentem ejusdem agentes, &

ad

ad quod convocari debent omnes Episcopi, sive postea accedant, sive non, parum refert, ut agantur res pertinentes ad fidem & religionem totius Ecclesiae. Porro bifariam Pontifex considerari potest, primo una simul cum Concilio, quod sine consensu Pontificis nihil definiat; secundo ex una parte solus Pontifex, ex alia parte Concilium, si tamen hoc fieri potest. In hoc posteriori sensu controversia dirimenda est.

46. Hæreticos non memoro, cum omnem proffus auctoritatem ipsi denequent. Non defuerunt tamen Catholici præsertim qui è Sorbona nomen habent, penes Concilium summam potestatem esse dicentes, quam opinionem Joan. Gers. & Jacobus Almain. in suis tractatibus de potestate Ecclesie, tum Panormitanus in cap. *significasti extra de electione* cum nonnullis aliis propugnaverunt; Discrepant nihilominus ab Hæreticis, hi enim nullo pacto volunt, Papam esse caput Ecclesiae, sed solum suæ Ecclesiae particularis Episcopum, aut ad Summum Patriarcham Occidentis; Posteriores vero docent, esse caput omnium Christianorum & Ecclesiarum, si divisim accipiantur, non vero totius Ecclesiae in Concilio congregatae; etenim in primo sensu comparant membrum nobilissimum minus nobili; in secundo comparatur pars suo toti, proinde minus majori. Sententia hæc variis censuris à pluribus Doctoribus notatur. Cajetanus errorem intollerabilem illam appellat, Bellarminus inquit à temeritate excusari non posse, Sanctus vero Antonin. in sum. 3. par. cap. 3. asserit, esse manifestè Hæreticam. Fortasse Authores oppositi ita non sensissent, si perspectum habuissent, in Bulla Coenæ Domini excommunicatione innodari appellantes à Pontifice ad Concil. Generale, vel si fuisset damnata, ut postea fuit ab Alex. VIII. illa propositio num. 29. *Futilis, & toties convulsa est assertio de Romani Pontificis supra Concilium Æcumenicum auctoritate, at-*
Tom. I.

que in fidei questionibus decernendis infallibilitate. Propterea

47. Dicendum. Papæ auctoritatem auctoritate Concilii esse superiorem.

Sicut vero in hac re præcipuum adversariorum fundamentum est, quia Pontifex ex se ipso in definiendo infallibilis non sit, ita è contrario nostrum debet esse, quia infallibilis est; quapropter superius probata tenenda sunt, ne hic repetantur.

Ratio autem prima ab eo desumenda est, quod Joan. ultimo habetur: *Pasce oves meas*, & ex alio Mat. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ex primo enim sic argumentum propono. Pastoris dignitas data fuit Petro, omnes verò sunt oves, ergo ad Petrum pertinebat tunc omnes pascere; pertinet igitur præsentī etiam, & quocumque tempore, ad successorem Petri, qui est Romanus Pontifex. Sicut igitur pastor est omnes super oves, ita ut debeant ab ipso corripi, & ipsius mandatis oves obtemperare, ita Romanus Pontifex est super omnes, ita ut ab ipso omnes dependeant, & ipsius jussis debeant obedire, dummodo agat ut Pontifex.

48. Hæc unica ratio propositum punctum evincit, si rectè perpendatur. Primo enim considerandum occurrit, hæc verba Christi soli Petro dicta esse; Adierant alii Apostoli, & tamen dixit Christus. *Simon Ioannis diligis me plus his?* Dicit ei, etiam Domine, tu scis, quia amo te &c. & trina Christi interrogationi facta soli Petro, trina solius Petri data est responsio. Bis dixit Christus *pasce agnos meos*, tertio dixit, *pasce oves meas*; agnos fideles intellige, oves intellige Episcopos. Secundo considerandum est. Per illud verbum *pasce*, summam potestatem in gregem fuisse Petro concessam. Munus enim & pastoris dignitas non solum exigit cibum præbere, sed etiam ducere, reducere, compellere, abigere, mederi, secare; immo phrasis in Scriptura usitatissima est,

per pascere significari regimen & jurisdictionem, unde Isaia 44. habetur: *Qui dico Cyro, Pastor meus es tu*, psal. 2. ubi vulgata nostra legit: *Reges eos in virga ferrea*, Græcus & Hebraicus Textus habet, *pascet eos*. Et ubi Mat. 2. nos dicimus: *Exiet Dux, qui regat populum meum Israel*. Græcus legit, *qui pascat*.

49. Quid igitur dicendum superest? Dices, hoc verum esse de Ecclesiis, & ovibus divisim & singillatim acceptis, non verò de omnibus simul in Concilio congregatis. Sed male dicis; in primis enim huiusmodi distinctio tua effingitur cogitatione, cum nullo fundamento in aliqua Scriptura, vel loco Canonico innitatur. Unde enim Concilium pascendi Petrum & successores potestatem habuit? Deinde. Vel Ecclesia simul congregata, idest Episcopi simul collecti sunt oves Christi, vel non; Si primum dicatur, ergo cum Christus, tradiderit Petro oves suas, ipsi tradidit Episcopos simul collectos, si secundum; ergo non spectabunt ad Christum, & sic non erunt Ecclesia Christi. Sed rogo, me audias; Dum Imperator in Provinciam aliquam moderatorem mittit, aut exercitus Ducem statuit; debent ne tantum singuli seorsim sumpti potestati moderatoris, & Ducis parere, an omnes simul? Si primum diceret, ridiculum diceret, ut manifestum est.

50. Secunda ratio ex alio Textu Mat. 16. vim suam accipit. *Tu, inquit Christus, es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Ex quo sic argumentor. Si Ecclesia fundata est super Petrum, Petrus est fundamentum Ecclesiæ, sed ita, non Petrus ab Ecclesia, sed Ecclesia à Petro debet vigorem & firmamentum recipere, non enim fundamentum dependet ab ædificio, sed ædificium à fundamento, ergo.

Neque dicas, allata verba ad Petrum dirigi ut reprehesentantem totam Ecclesiam, contra enim est, admitti sensum nimis improprium & detortum; sequeretur enim, *super hanc petram,*

idest Ecclesiam, ædificabo Ecclesiam meam, vel super reprehesentationem Ecclesiæ fundabo Ecclesiam, quod quàm alienum sit, quisquis intelliget; Quis enim dicet imaginem reprehesentativam Domus esse fundamentum Domus? Verum utique est, eam promissionem non soli Petro factam fuisse, sed toti Ecclesiæ, quia quemadmodum fundamentum non est propter se, sed propter Domum, nec Rex propter se, sed propter Regnum, nec tamen fundamentum dependet à Domo, vel Rex à Regno, ita potestas Petri, & per consequens Papæ, non fuit propter Petrum, nec est propter Papam, sed propter Ecclesiam, nec tamen dependet ab Ecclesia, & sicut independentia Regis à Regno est in Regni utilitatem instituta, ita independentia Papæ ab Ecclesia in utilitatem Ecclesiæ; atque in hoc sensu Sanctus August. in psal. 108. & serm. 13. de verbis Domini dicit, *Petrum Ecclesiæ figuram gessisse, eamque reprehesentasse*. Sed revera illa verba ad Petri personam directa sunt. Manifestum hoc magis fit, si cæteris versionibus mentem revolvamus. Syriaca, & Hebraica legunt. *Tu es Cepha, & super hanc cepham ædificabo Ecclesiam meam*. Armenica. *Tu es Rupes, & super hanc rupem &c.* Æthiopica. *Tu es Rupes, & super hanc rupem ædificabo Domum Christianam*. Ægyptiaca. *Tu es hic Petrus, fundabo Ecclesiam meam super hanc petram*. Itaque &c.

51. Neque arbitror in tantum deventiæ & erroris Adversarios nostros devenire posse, ut dicant, hanc Petri dignitatem in Petro periisse; etenim, quamvis de hac re aliquid in antecedentibus dixerimus, attamen adducimus, ultra definitiones Conciliorum, & Sanctorum Patrum testimonia, quæ adducuntur à P. Suarez de fid. dis. 10. & Bellarm. lib. 2. de sum. Pontif., auctoritatem Sancti Leonis ser. 2. de anniver. assumpt. suæ dicentis: *Manet dispositio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petreæ perseverans, suscepta Ecclesia*

eclesie gubernacula non relinquit, perseverat videlicet Petrus, & vivit in successoribus suis.

52. Hæc omnia magis elucidantur, & firma remanent, si alia verba Christi Domini semper soli Petro dicta considerentur. Sequitur enim: *Tibi dabo claves Regni Cælorum, quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in Cælis.* Quid per claves intelligitur nisi summa potestas & jurisdictio in totam Ecclesiam? Pontifex igitur claves aperiendi & claudendi tenet, non tenet Concilium; claudat Pontifex, Concilium non aperiet, Pontifex aperiat, non claudet Concilium; Atque hic nota, Mat. 18. & Joan. 20. etiam cæteris Apostolis collatam à Christo fuisse ligandi solvendique potestatem, seu remittendi ac detinendi peccata, non tamen ipsis claves Regni Cælorum commissas esse, ut innuatur eorum potestas limitata, & ad certas determinatas Ecclesias, Petro vero commissæ sunt totius Regni Cælorum.

53. Quamvis hoc pacto ex Scriptura Sacra, & ex Christi verbis ac promissione asserti nostri veritas probata sit, at tamen indubitata remanebit, si ipsorum Conciliorum sententia Pontificis auctoritas super Concilia declarabitur. Hoc jam demonstraturus incipiam à Concilio Romæ à Sylvestro celebrato an. 324. sub Constantino Magno à Baptismi regeneratione recente. Concilio ex Græcis & Latinis Patribus adfuerunt Episcopi 284. aut secundum aliquos 230. capite autem ultimo definitum fuit hisce verbis. *Nemo dijudicet primam Sedem, quoniam omnes Sedes à prima Sede justitiam desiderant temperari, neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à Populo iudex judicabitur.* Canon iste habetur tom. 1. Concil. in collectione Veneta fol. 600. In Concilio Nycæno celebrato juxta Baronium ann. 325. cui adfuerunt Episcopi 318. sanctitate doctrinaque clarissimi, cujus Romani Pontificis nomine Præsides erant Osius Episcopus Cordu-

Tom. I.

bensis, Victor, & Vincentius Romani Presbyteri presente Constantino, data est epistola Synodalis ad Sylvestrum, & una transmissa sunt acta Concilii; concluditur autem epistola hisce verbis. *Quidquid autem constituimus in Concilio Nycæno, precamur vestri oris consortio confirmetur.* Illud autem celebre evenisse narrant Niceph. lib. 8. cap. 23. & Gregor. Cæsariensis in orat. de magna Synodo Nycæna; quod duo Episcopi Chrysanthus & Musonius durante Concilio ultimam diem obivissent, ad illorum tumultum Canonum liber delatus fuit, & petitum, ut si à Patribus decretum Deo placeret, ipsi quoque subscriberent; ne fraus aliqua fieret sigilla libro fuerunt apposita; actum est, ut sequenti die sigillis intactis reperta fuerit hæc subscriptio. *Chrysanthus & Musonius, quamvis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscribimus.* An proferam Concilium Sinessæ habitum in Causa Marcellini, qui, sub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus minis prius non perterritus, deinde blanditiis victus thus vestis adlevit? Jam omnibus notum est? Proferam tamen, ut melius notum sit. Peccavit Marcellinus, & ipse coram Patribus facinus suum confessus, fusus in terram, velato capite ac cinere consperso, inquit; *Peccavi, & non possum esse in ordine Sacerdotum.* Quid Concilium? Universa Synodus dixit: *Cunctorum iudicio tu eris iudex; ex te damnaberis; Tu enim iudex, Tu Reus.* Pergit Synodus, & ait: *Presbyteros & Diaconos damnabunt, non tamen judicabunt Pontificem, quia sic ex uno ore erant concordati, ut ipse iudex, ipse Reus, ipse semetipsum se innocentem servaret, aut infidelem se damnaret.* Atque inter cæteros dixit Petrus Episcopus. *Loquere Pontifex, & judica causam tuam* tandem Melchiades Episcopus subscribens inquit, *nemo unquam judicavit Pontificem, quoniam prima Sedes non judicabitur à quonam.* Quid clarius ad-

M 2

rem

rem nostram afferri potest? Acta autem hujus Concilii leguntur tom. 1. Concil. atque ea citat Nicol. I. in epist. ad Michael. Imperat. lecta in Synodo Generali 8. act. 6. atque ita factum est, ut ipsa Synod. 8. act. 7. statueret *Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum, Præsulibus judicasse, de ipso verò neminem unquam.* In promptu esset Concil. Lateran. sub Alexand. III. in quo dicitur: *Maximam cautelam adhibendam esse in eligendo Summo Pontifice, quia, si malus est, superiorem non habet, à quo corrigatur.* In promptu Constantiense, in quo, ipso approbante, edita est Bulla Martini V. in qua præscribitur, *suspectos de heresi interrogari, utrum credant, Romanum Pontificem habere summum potestatem;* In promptu Concilium celebr. Romæ in Basilica Heleniana in causa Sixti III. quem Sericius Bassus Exconsul & Marianus Patricius cum sacra Virgine stupri accusaverant; Valentinianus Imperator, cum à Patribus dictum esset; *Non licere aduersus Pontificem dare sententiam.* Surrexit protinus, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit judicare judicium suum. Ita Nicol. I. in epist. ad Michael. & habetur tomo 3. Concil. Quamquam quid plura feram? Satis sit Concil. Lateran. sub Leone X. ubi hæc aperta sunt: *Solum Romanum Pontificem, tamquam, super omnia Concilia auctoritatem habentem, Conciliorum indicandorum, transferendorum, dissolvendorum plenum jus, & potestatem habere, nedum ex Sacre Scripture testimoniis, dictis Sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum, sed propria etiam eorumdem Conciliorum confessione, manifestè constat.*

54. Hæc certè satis superque, quod asserimus, probarent; illud tamen etiam expendere iuvat, quo ostendamus, à Romani Pontificis sententia ad Concilium appellari non posse, è contra à Concilii sententia ad Papam posse, quod certè maximum in re nostra argumentum erit, cum à minori iudice ad

maiores appellationes admitti, nunquam tamen à majori ad minorem, experientia & ratione manifestissimum fiat. Jam vero primam partem ostendo; ostendit immo S. Gelasius in cap. *Cuncta* qu. 3. ubi habetur post multa alia: *Sed nec illa præterimus, quod Apostolica Sedes sine Synodo præcedente (notentur hæc verba) & solvendi, quos Synodus iniquè damnaverit, & damnandi nulla existente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem, & hoc nimirum pro suo principatu, quem B. Petrus Apostolus Domini voce tenuit semper, & tenebit.* Ostendit secundo Sanctus Bonifacius Martyr in cap. *si Papa* dis. 40. ubi legitur: *Si Papa sue & fraternæ salutis negligens &c. Hujus culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus, à nemine est judicandus.* His aliisque inherens S. Thom. de Pont. qu. 10. art. 4. ad 13. statuit. *A' Papa ad Synodum non appellatur.* Et S. Antonin. in sum. tit. 23. cap. 3. §. 3. *Quicumque sentit, quod à Romano Pontifice ad quemcumque alium liceat appellare, conatur, quantum in se est, auferre Privilegia Romanæ Ecclesiæ.* Alios libenter prætereo, unicum Duvalium Doctorem & Theologum Sorbonicum lib. 4. qu. post: non possum omittere. Hæc autem scribit: *In causa appellationis appellans à potestate, & jurisdictione ejus, à quo appellat, eximitur; At in nullo casu potest quis à jurisdictione & potestate Romani Pontificis eximi.* Ad quod quidem dicendum optima, præter cæteras, ratione utitur. Et hæc summam est. Iudex, à cujus iudicio fit appellatio, iudicem, ad quem fit appellatio, dare non debet, alioquin ageret in se ipsum, & contra regulas juris abiret in rem judicatam, atqui ad solum Romanum Pontificem spectat Concilium congregare, & confirmare, ut in confesso est apud omnes, ergo si à Pontificis sententia fieri posset appellatio ad sententiam Concilii, Pontifex ageret in se ipsum, in rem à se judicatam abiret, immo

immo contra se, ac iudicium suum Concilii sententiam deberet confirmare; quo nihil absurdius potest excogitari. Hanc partem concludat Pius II. in sui Constitutione, quæ est ista: *Execrabilis & pristinis temporibus inauditus tempestate nostra inolevit abusus, ut à Romano Pontifice, Iesu Christi Vicario &c. nonnulli spiritu rebellionis imbuti; non sanioris cupiditate iudicii, sed commissi evasione peccati ad futurum Concilium provocare præsumunt; quod quantum Sacris Canonibus adversetur, quantumcumque Reipublicæ Christianæ noxium sit, quisquis non ignarus iurium intelligere potest &c.* Pergit Pontifex. *Præcipientes deinceps, ut nemo audeat quovis quæsito colore ab ordinationibus, sententiis, sive mandatis quibuscumque nostris, ac successorum nostrorum, talem appellationem interponere, aut interpositæ per alium adhaerere &c.*

Ex adverso ad Papam à Concilio appellationes factas esse ex capitibus à nobis adductis facillimè percipi potest, si quis ex integro ea legerit, nec enim omnia producere existimavimus, ne plusquam par est questionem protraheremus.

55. Rationes etiam plurimæ non deessent, quæ legi possunt apud S. Hieronym. ep. 4. S. Thom. 1. par. qu. 103. art. 3. Sanderum lib. 5. de visibili Monarchia cap. 5. Bellarm. de Summ. Pont. quarum tamen omnium præcipua illa est, quæ desumitur à regimine quod optimum est; censendum est enim, quod cum Christus summo amore prosequutus sit Ecclesiam suam, & amor Christi tantum agat, quantum diligit, optimum regimen in ipsa statuerit, sed optimum regimen juxta omnes Philosophos est Monarchicum, quod à me in tractatu Philosophiæ moralis probatum fuit, ergo Christus in Ecclesia statuit regimen Monarchicum, sed in hoc suprema potestas est apud Regem, non vero apud Regis comitia, ergo in Ecclesia suprema potestas est apud Papam non apud Concilium.

§. VII.

Proponuntur argumenta in oppositum, ex sacris litteris, & confutantur.

56. **J**Am vero deveniendum est ad ea, quibus adeo Doctores Parisienses gloriantur, & quæ celeberrimus Natalis ab Alexandro totis viribus & luculentissimè proponit; & quemadmodum à nobis, ut nostram firmaremus sententiam, à Scripturis Sacris sumptum est exordium, ita & ipsi ab eodem loco prima argumenta conficiunt. Mat. 18. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio eorum.* Joan. 14. *Ego rogabo Patrem & alium Paraclitum dabit vobis, qui maneat vobiscum in æternum.* Act. 15., ubi controversiæ de legalium cæremoniæ observantia impositus finis est, nulla Petri facta mentione, dicitur: *Visum est Spiritui Sancto & nobis.* Ex quibus textibus, Conciliis Generalibus datam esse auctoritatem immediatè à Deo, manifestum sit, & si ita est, nullo pacto à Papa dependent, itaque erunt ipso Papa maiora. Amplius etiam, & potissimum, Mat. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe inter te, & ipsum solum, si te audierit, lucratus es fratrem tuum, si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum; Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ; Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethniscus, & Publicanus.* Ecce vides, ultimum iudicium, non Papæ, sed Ecclesiæ datum esse, non autem Ecclesiæ dispersæ, ergo illi in Concilio congregatæ. Rursus Act. 8. *Cum audissent Apostoli, quod accepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem.* Qui autem mittitur inferior est eo qui mittit; sicut ait Gersonius in tract. de Ecclesiastica potest. ubi consideratione 11. ait; *Miserunt in Samariam Petrum & Ioannem tamquam subditos sibi.* Et Renatus Benedic. in Panophia Catho-

tholic. Gregor. 13. Pontifici Maximo dicata inquit : *Quo non intellecto ab utuntur , qui ex eo colligunt , Petrum non fuisse ceteris Apostolis superiorem , nam non est missus ab aliquo in particulari , sed ab illis congregatis , qui Ecclesiam representabant . Non fuit autem , Beatus Petrus superior tota Ecclesia , sicut nec nunc successor ejus Papa saltem in determinando .* Atque hanc interpretationem æqui bonique fecit idem Gregorius .

58. Hæc tamen Theologos Italos nequaquam terrent , immo mirantur tantę molis quæstionem tam infirmo fidere fundamento , unde vel hoc maximè produnt causę , quam defendunt , imbecillitatem . Quantum attinet ad duos primos textus nihil à nobis invenitur , quod negetur , sed nihil etiam , quod contra nos probet . Querant in primis Galli , quid sit congregari in nomine Christi ; nos dicimus , esse congregari in nomine Petri & ejusdem successorum , non autem contra ; quod si argumentum quidpiam probaret , non tantum Concilium Generale majorem supra Pontificem auctoritatem haberet , sed etiam duo vel tres ita congregati , quod nec ipsi concedunt , & si concederent , male concedunt . Datus est etiam Ecclesię Spiritus , qui maneat in æternum , sed Ecclesię unitę suo capiti , à quo præcipuum habeat influxum & dependeat , sicut membra dependent à corpore . Quantum ad tertium . Nil mirum , si decretum Concilii ita fuerit expositum , cum mos iste etiam in aliis Conciliis , præsertim Tridentino servatus fuerit . Per hoc non excluditur Petri potestas tamquam superior , nec in aliis excluditur potestas Papalis , cum nomine Concilii intelligatur etiam Papa , tamquam caput ejusdem ; & sicuti cum dicitur : *Petrus movetur* non excluditur influxus capitis principalis ad motum , ita cum dicitur : *Visum est Concilio* , non excluditur influxus Papę , præcipuus ad Decreta . Quamquam cur adversantes

Doctores nobis hunc locum opponunt , cum ex eo conclusio nostra magis roboretur ? Etenim nonne Petrus in illo primus dixit sententiam ? Nonne ipse quid definiendum foret , præscripsit ? Nonne eo audito tacuit omnis multitudo ? Legatur textus , & hæc omnia comperies . Hinc negamus , Conciliis datam esse , à Deo immediatam auctoritatem , sed data est Papę , & mediante Papa Conciliis , sicut jam à nobis probatum fuit . Quartus locus adductus , quem tanti faciunt , nullo modo est ad rem . In primis enim nomine Ecclesię non intelligitur Ecclesia in Concilio congregata , alioquin præceptum illud ferè nunquam adimpleri posset ; intelligitur ergo persona habens in Ecclesia publicam potestatem . Ita explicarunt Chrysost. super illa verba ; & Innoc. III. cap. *novit extra de judiciis* . Res igitur ita se habet ; si peccet Laicus vel Sacerdos , & correctione facta non resipiscat , denuntiandus est Episcopo ; si Episcopus , alteri superiori , & tandem Romanę Ecclesię , cujus Papa caput est , & cum non detur alia causa superior , recursus fieri debet ad Deum , ut ipse judicet . Præterea . Verba illa non sunt dicta singillatim , Petro , sed Apostolis generatim ; sequitur enim : *Amen dico vobis , quaecumque alligaveritis super terram &c.* Certum autem est , potestatem ligandi & solvendi non solum ad Concilium Generale , sed etiam ad Episcopos singillatim , & Ecclesię Prælatos pertinere ; sed etiam admissio , Petro singillatim dicta fuisse , quod alii Doctores cum Bellarm. minus attentè admittunt , nam si legatur illud caput , prius inveniuntur illa verba , & postea pluribus interjectis , dicitur : *Tunc accedens Petrus &c.* etiam inquam admissio ; dicendum , tunc Petrum nondum Ecclesię caput fuisse constitutum ; vel ly *dic Ecclesię* idest *tibi* ut capiti Ecclesię , & illum ab aliis fidelibus divide , aut tamquam membrum mortuum considera . Ita se gessit Gregor. Mag. qui minatus Joanni Constantinopolitano , nisi

titu-

titulo Patriarche universalis abstineret, se illum Ecclesie denuntiaturum, sine Concilio Generali propria Papali auctoritate eum compescuit, & censuris obstrinxit.

Non sumus tamen injusti adeo Romanorum Pontificum adulescentes, ut etiam contra ipsos dari nequeant denuntiationes improprie tamen dictae, & Concilia convocari, ut si criminosi sint & publicae tranquillitati infesti, quod fieri posse non negamus. Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus circumdatus est infirmitate, remedium aliquod adinveniat, ita ut admoneri & corripiri possit, sicut de facto Paulus restitit in faciem Petri, nunquam tamen possit coactiva in ipsum ferri sententia, ut nos exemplis superius demonstravimus; immo in 8. Synod. Gen. de re hac dictum fuit: *Posse Synodum Generalem cum convenienti reverentia quamlibet questionem de Romana Sede exortam audire, & in ea proficere, non tamen audacter sententiam in Romanum Pontificem dicere.* Quem Canonem pro se citat Natalis ab Alexandro, cum tamen nobis faveat, ut patet. Addimus etiam, ejusdem vim vi posse repelli, non enim ad hoc requiritur major auctoritas; sed hoc postulat jus naturae. Ceterum in rebus fidei & morum ipsi docenti ex Cathedra incunctanter obtemperandum, habuit enim potestatem immediate à Deo; non à Cardinalibus, qui tantummodo personam designarunt, non auctoritatem dederunt, quod non contingit in Regibus, quorum potestas saltem in origine data fuit à Populo & Regno. Quod si olim Saul, quamvis à Deo Rex constitutus poterat à Populo deponi, nil mirum, etenim prius depositus fuerat à Deo dicente, *abjeci Saul, ne amplius sit Rex*; unde probatur supra Pontificem esse Dei, non Concilii facultatem.

Ad ultimum. Apostolos misisse Petrum & Joannem in Samariam, non probat aliquam in Petrum habuisse au-

toritatem, missus etiam est Filius à Patre, & Spiritus Sanctus à Filio; & Reges Orientis missi sunt ab Herode, nec tamen probatur &c. ratio est, quia missio servatur per consilium, per preces, nec semper significat praeceptum. Interpretationes illae, quas afferunt Doctores Sorbonici, à nobis non admittuntur, & ab ipsis debent aliunde probari, hoc enim est in quaestione. Illas ad summum Gregor. XIII. dissimulavit, toleravit, & quod facilius est, nescivit.

§. VIII.

Proponuntur argumenta in oppositum ex Conciliis, & confutantur.

59. **D**uo nobis praesertim opponuntur Concilia. Unum Constantiense, aliud Basileense; atque ex istis omnino dissolvi punctum, de quo agimus, pro se arbitrantur. Si primum adeamus, sess. 4. & 5. definitur, Concilium Generale habere à Christo immediatam potestatem, cui omnes obedire debeant etiam Papalis dignitatis. En verba: *Hæc Sancta Synodus declarat, quod ipsa, in Spiritu Sancto legitime congregata, Concilium Generale faciens, & Ecclesiam Catholicam representans, potestatem immediate à Christo habet, cui quilibet cujuscumque status, & dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur in iis, quae pertinent ad extirpationem dicti schismatis, & Ecclesiae praedictae reformationem in capite, & membris.* Vel ergo hoc Concilium est approbatum, vel non; Si primum, ergo ejus definitio vera est; Si non, ergo male deposuit Joan. XXII., Gregor. XII., & Benedict. XIII. eligendo Martinum V., cui alii Pontifices successerunt. Præterea Martinus V. sess. ultima confirmavit omnia decreta circa fidem; Laudatum autem Decretum ad fidem pertinere videtur. Rursus sess. 17. multis privilegiis ditat Gregor. XII. quod

quod Pontificatui sponte renuntiaverit, & dicit, non posse eisdem privari nec à futuro Concilio, nec à Papa; Non est igitur Papa Concilio superior. Quod magis dicendum est, si attendantur ea, quæ sess. 39. & 45. statuta sunt. In prima Concilium futuris Pontificibus præcipit, ut singulis decenniis Concilium Generale convocent, & si contingat, duos insignibus Pontificalibus præfulgere, jubet sub Divinæ maledictionis poena statim abdicare, & si renuant, omni jure privat, quod ad Papatum habeant, eosque ad omnes dignitates ineptos declarat. In alia vero, Oratores Poloniae, & Magni Ducis Lithuaniae Martino V. jam electo Pontifici libellum exhibent, ut velit opiniones cujusdam Joannis de Falckenberg jam in Concilio damnatas damnare; & si non damnet, suorum Principum nomine ad futurum Concilium appellant. Ex quibus constat, majorem in Concilio Constantiensi agnitam esse Concilii auctoritatem.

60. Mirum est, quantum labore Natalis ab Alexandro probaturus Concilium hoc fuisse legitimum, & acceptandas esse prædictas sessiones. Non me latet, aliquos esse, qui dixerint, tunc Concilium non potuisse quicquam definire, nec fuisse æcumenicum, cum adesset tantum tertia pars Ecclesiæ, idest, illi tantum Episcopi, qui obediebant Joanni, reliqui verò obedientes Gregorio & Benedicto repugnabantibus, quæ sub ipso fiebant; sed nos revera illud Concilium approbamus, & dicimus, argumentum ab ipso petatum sibi ipsi respondere, siquidem Concilium hoc congregatum fuit & statutum tempore schismatis, quo, cum non esset Papa certus, erat auctoritas ipsi data immediate à Deo, & ibi sermo est de dignitate Papali, quæ tunc erat, scilicet dubia, quæ nulla est, & de capite dubio, quod pariter nullum est. Infremunt Doctores Parisienses, & à nobis mentem Concilii detorqueri, affirmare non dubitant.

Ad hoc asserendum plures rationes differtat. 4. art. 2. Natalis congerit, quas non præteribo, non quod aliquid roboris habeant, sed ne ejusdem argumenta effugere videamur, vel nos ignorare, habeant, sicut solent, aliquam suspensionem. Primo inquit. Illa Decreta, in quibus non solum *de schismatis extirpatione*, sed etiam *de Fide & generali reformatione Ecclesiæ in capite & in membris* agitur & declaratur, quod in iis seu ad ea spectantibus, factis vel faciendis Summus Pontifex obedire tenetur Concilio perperam ad solum schismatis tempus detorquentur, sed laudata Concilii Constantiensis decreta non solum *de schismatis extirpatione* verum etiam *de Fide & reformatione generali Ecclesiæ in capite & in membris* agunt, in hisque & omnibus ad ea spectantibus Summum Pontificem subesse Concilio, ejusque mandatis & statutis obedire teneri, declarant; perperam itaque ad solum schismatis tempus detorquentur.

Secundo inquit. Decreta, quæ Romanum Pontificem, non solum hujus Sacræ Synodi, sed *cujuscunque alterius Concilii Generalis* mandatis & statutis super præmissis, seu ad ea spectantibus factis vel faciendis subjiciunt, & si obedire contumaciter contempserit, puniri jubent, ad solum schismatis tempus perperam restringuntur; sed Decreta Concilii hæc omnia indicant; ad solum igitur schismatis tempus perperam restringuntur.

Tertio inquit, vi horumce Decretorum lata est in Joan. XXIII. depositionis sententia sess. 12. & tamen hunc ceu legitimum Pontificem habebat, colebatque Constantiensis Synodus: nec damnatus est propter heresim, aut schisma, sed propter clandestinum recessum à Synodo, & Civitate Constantiensi, de nocte, hora suspecta, in habitu dissimulato & indecenti; propter voti, promissionis, & juramenti violationem, simoniam, bonorum & jurium Ecclesiæ Romanæ, aliarumque dilapidationem,

ma-

malam spiritualium & temporalium Ecclesiae administrationem, mores inhonestos, vitamque scandalosam ante & post assumptionem ad Pontificatum, ut ex tenore sententiae contra ipsum late compertum est; Ex his autem consequens videtur, quemlibet Pontificem ob similes causas à quocumque Synodo Generali in Spiritu Sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam reprehensante, deponi posse.

Quarto inquit, Sacram Synodum Basileensem, antequam Ferrariam ab Eugenio IV. transferretur; hæc Decreta quinquies in solempni sessione renovans & confirmans, illa de quovis Concilio Generali legitime congregato, & de legitimo etiam Pontifice intellexit, nec ad solum schismatis tempus pertinere.

Adducit quinto Magistrum Thomam de Corfellis Theologum Parisiensem, qui in propositione solempni Biturigibus facta, in Conventu Ecclesiae Gallicanae, coram Christian. Rege Carolo VII. de sensu Decretorum sess. 4. & 5. Concilii Constantiens. quærit, quare Concilium Constantiense habuerit à Deo & Christo immediatam auctoritatem, & hanc non habuerint quatuor prima Concilia Generalia, quæ tanti habita sunt?

Hæc sunt argumenta Gallorum, atque ea ad litteram protuli, exceptis aliquibus, quæ non nisi ad paginam implendum exarata sunt; si fortasse non satis aptè exposita, hæc non est mea culpa, sed Natalis ab Alexandro, cujus excepi sensus & verba.

61. Sed Mehercle, nisi Concilium ipsum se detorqueat, à nobis nullo pacto detorquetur, sed fidelissimè ipsi insistimus & adharemus. Nihil Concilio addamus, detrahamus nihil, quid habet sess. 4.? Et idem repetit sess. 5. Hæc sunt verba, & quamvis jam dicta in principali argumento, repetantur. *Ipsa Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata disponit, statuit, decernit, decla-*
Tom. I.

rat, ut sequitur, & primo quod quilibet cujuscumque status, vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis & reformationem generalem Ecclesiae Dei in capite & membris. Ipsum igitur Concilium definitionem suam ad statum limitat, in quo tunc Ecclesia Dei versabatur, & si nolisset limitare, paucioribus potuisset rem totam absolvere, dicendo, *Teneri Papam Concilio universali obedire.* Legantur pacatiori nulloque præjudicio occupato animo acta Concilii, & quoniam sunt illi, qui Concilium in alienum sensum detorqueant, aliamque faciem, quam habet, imponant, clarissimum fiet.

62. Antequam vero ratiunculis supra positis respondeamus, si tamen aliqua responsio danda est, cætera in primo argumento exposita refellamus. Confirmavit utique Martinus V. omnia Decreta pertinentia ad fidem, non autem alia, quæ vel materia fidei non essent; vel ritè non essent peracta. En verba. sess. ultima. *Si quæ in puncto fidei contra Wicleffum & Aussum à Patribus essent conciliariter decreta, sanctè observaturum, & rata & confirmata habere: non vero, quæ ad fidem non pertinerent, aut quæ non conciliariter, hoc est, cum debito examine, discussione, iustisque suffragiis, essent definita.* Quare etiam admissio, assertum fuisse in Concilio, Papam esse inferiorem Concilio, est ne punctum hoc materia fidei? Immo potius alienum à fide, sicut à nobis declaratum fuit, non ergo fuit à Martino confirmatum; quantum ad sess. 17. negatur assumptum, si sermo sit de vi coactiva, & verum tantum est ad instar consilii & directionis, etenim eadem sessione disponendi in iis, quæ à Concilio statuta erant, Pontifici futuro & certo facultas reservatur. Idem dicimus de sess. 39., quæ quantum ad Concilii decennii singulis convocationem jam non servatur, quantum vero ad privationem
N cujus-

cujuscumque juris, si duo essent insignibus Pontificalibus præfulgentes, nihil evincitur, nam uterque esset Papa dubius & nullus. Quid verò legatis Regis Poloniae, & Duci Lithuaniae responderit supradictum est per verba sessionis ultimæ.

63. Hinc ad argumenta opposita; Ad primum; Teneret major, si sermo esset de omni tempore, & de omni Pontifice, sed hoc est falsum. Ad secundum; Concederetur major, si non loqueretur de quocumque alio Concilio simili Constantiensi. Ad tertium; Non est verum Joan. XXIII. habitum fuisse tamquam certum & legitimum Pontificem, nam Patres hinc inde erant divisi, cum alii pro Joan. alii pro Gregor. alii pro Benedict. decertarent, ut clarum est. Quod si in illa sess. adducuntur illa tamquam depositionis motiva, parum refert, non enim constabat illum non esse verum vel falsum Pontificem; Ad quartum; adducitur autoritas Concilii Basileensis, de quo infra. Ultimum de mente *M. Thomæ de Cortellis* parum nos urget, cum huic opponere possimus centum Doctores & Magistros, quorum unus valet pro mille *de Corfellis*. Ejus tamen interrogationi facile quisque responderet. Ideo Concilium Constantiense habuisse à Deo immediatam potestatem, quia tunc nullus erat Pontifex, in reliquis vero Conciliis non haberi immediatam potestatem à Deo, quia tunc & alias erat certus & legitimus Pontifex. Hæc quantum ad Concilium Constantiense.

64. Si vero Concilium Basileense proferatur, plura quidem, immo omnia video, quæ Romani Pontificis auctoritatem deprimunt, immo ad nihilum redigunt. In sess. 2. definitum. Concilium esse supra Papam, nec posse sine Patrum consensu à Summo Pontifice vel alio transferri, vel dissolvi. Sess. 3. monitio contra Eugenium missa, poenæque non obtemperanti decretæ. Sess. 4. prohibetur, ne durante Concilio novo-

rum Cardinalium habeatur promotio. Sess. 8. Eugenius auctoritative & sub poena contumaciæ ad Concilium citatur, Sess. 9. rescinduntur omnia acta ab Eugenio contra Wilhelmum Concilii protectorem. Sess. 14. conditiones Eugenio præscribuntur, quibus nisi consentiat, Papatu exuitur. Sess. 16. Eugenius citationi, monitioni, & requisitioni Concilii plenè satisfacit, diplomata sua contra Concilium nulla esse declarat, ipsum vero Concilium legitimè inchoatum, & continuatum, proinde omnia ante Decreta confirmat. Sess. 26. iterum statuit, Papam criminosum jurisdictioni Concilii subjacere. Sess. 31. Eugenius suspenditur, & 33. deponitur. Sess. tandem 39. Amadæus Sabaudia Dux sub nomine Felicis V. Papa renuntiatur. Et notandum, quod in Appendice ad sess. 17., quæ habetur post acta Concilii, Legati Eugenii IV., jurant fideliter laborare post statu & honorem Concilii Basileensis, ejusque Decreta defendere & manutenere. Idem narrat Platina in Vita Eugenii IV. Hæc si vera essent, jam nostra causa finita est, Gallicæ assertioni caput deflectimus, nos omnes Itali Theologi decepti sumus, & deceptores, Romani Pontificis adulatores, non veritatis Sectatores.

65. Ut à tot calumniis nos ipsos vindicemus satis esset afferre, Concilium Lateranense à nobis jam productum, ubi de Ecclesiæ infallibilitate, satis, afferre S. Antoninum 3. par. tr. 22. cap. 10. §. 4. inter alia plura hæc scribentem. Illi, nimirum Basileenses, obturaverunt aures suas jussis Apostolicis, quibus Pontifex Basileense conventum dissolverat, non audientes vocem Domini, sed congregatione illa facta conciliabulo nullas vires habente, nisi ut Synagoga Sathanae auctoritate sua temerarie præsumptionis ceperunt Eugenium ad Concilium adeundum citare, sollicitare &c. Satis, afferre B. Joan. de Capistrano par. 3. de Papæ, & Concilii auctor: hæc habentem. *Iam vidi-*

mus

mus abominationem desolationis Amadæum Sabaudiensem, non in loco Sancto Romano Throno, Domino prohibente, sed in loco profano, excommunicato & interdicto, Basiliscorum spelunca, demonumque caverna sedentem. Satis, afferre Pium II. in Bulla retractat. ubi ait: In minoribus agentes, nondum sacris ordinibus initiati, cum Basileæ inter eos versaremur, qui se Generale Concilium facere, & Universalem Ecclesiam reprehendere aiebant, Dialogorum quemdam libellum scripsimus, in quo ignorantes, ut Paulus, persecuti sumus Romanam primamque Sedem; Unde in Dominocommonemus, ne fidem ullam præstetis prioribus illis scriptis, quæ supremam Apostolicæ Sedis auctoritatem quovis pacto elidunt &c. & post nonnulla; His omnibus consideratis recognovimus errorem nostrum, Basileense dogma rejecimus, Eugenio Pontifici maximo caput submisimus, illud Hieronymi diximus; Cathedræ Petri communionem confocior, super illam fundatam Ecclesiam scio; eramusque adhuc Clericali tantum charactere insigniti, quando ad Eugenii obedientiam rediimus.

66. Verum, ut omnia magis clara, fiant, Basileensis Concilii Historiam paucis, quantum fieri poterit, verbis descriptam legere non displiceat. Juxta præscriptum Constantien. Conc. ses. 39. Martinus V. universale Concilium indixerat, Basileam elegerat, & cum pro vecta in senium ætate proficisci non posset, Juliano Cardinali Diacono curam mandaverat. Martinus moritur, electus Eugenius IV. eidem Juliano convocandi Basileam Concilii iterum mandat, atque ita ann. 1431. Concilium celebrari captum. Inter Burgundiæ & Austriæ Duces flagrabat bellum, itineribus impeditis pauci admodum conveniant Patres, addebaturque Hussitas Hæreticos cæsis Catholicorum agminibus Basileæ fines incursare. Factum est, ut Eugenius, secura jam spe concepta Græcam cum Latina Ecclesia conjun-

Tom. I.

gendi, Concilium in Italiam transtulerit, jussu jam Juliano Basileensem conventum dimittere. Hinc discordiarum initia. Negarunt Patres, Concilium semel legitimè inchoatum dissolvi posse, alioque transferri. Animum non mutavit Eugenius. Bononia delecta est. Tunc Patres in Eugenium infremuerunt; in primis Decretum Concilii Constantiensis de auctoritate Concilii supra Papam dubium ad casum Pontificis certi extenderunt, deinde bellum civile aggressi, toti contra Eugenium conspirarunt, poenas statuunt, acta rescindunt, citationes mittunt, nisi pareat, veniatque, minantur mitram excussuros; Ad hæc audenda animos faciebat ambitio Principum Sæcularium armis subnixa. Miscebat omnia Dominicus de Capranica, cui purpuram à Martino collatam negaverat Eugenius; Philippus Maria Mediolani Dux ab ipso Pontificatus ingressu Eugenio infestus, Columnenses in eum concitaverat, immissoque in Picenum Milite, Romanos ut Eugenium prodant, subornat, illique capiendò insidias parat, donec tandem infelici morte sublatus est. Ipsi Romani arma circumferente Philippo Mediolanensi in Capitolium concurrunt, Adrianam & Ostiensem arces occupant; Neptem à latere Pontificis avulsum custodiendum tradunt, ipsum Pontificem in Palatio circumfuso Milite observant, sed Eugenius Monachi veste obtectus elusisque Custodibus, Ostiam, Pisas, Florentiam summis ubique honoribus exceptus evasit. Crevit tamen ex Alfonsi Aragoniæ Regis in Eugenium in dicto bello Basileensium Patrum audacia. Objerat tunc Joanna Secunda Neapolis Regina, conciderat & stirps Andegavensis, Jure domini & ex pacto cum Carolo I. ad Sedem Apostolicam Regnum reversum. Quid Alphonsus Aragoniæ Rex cognomento Magnanimus? Re cum Joanne Navarræ Rege aliisque duobus fratribus inita, ingenti classe stipatus, Regnum ipsis Neapolitanis

N 2

vo-

vocantibus, invadit; Res malè acta est; Capua capta, Cajeta obsessa, ipse Genuensium classe, & Philippi Mediolanensis copiis, victus, captusque est; Redditur paulo post libertati, ea conditione, ut contra Eugenium arma cum Philippo sociaret. Conditio ab Alphonso libenti animo accepta, cum Eugenium videret in Renatum Ludovici Anedaguenfis fratrem, & à Joanna adoptatum propendere. Ad Concilium scripsit Alphonsus, eique operam pollicitus, Elati magis Basileenses Patres tam potenti amico sibi comparato, præsertim cum Alphonsi suasionem etiam Carolus Galliarum Rex, & Sabaudiarum Dux jam ab Eugenio defecerant.

Quid in tanto rerum discrimine Eugenius? In Basileensium postulata devenit; Pejoris mali metu perculsus Concilium Basileense instauravit; Conditionesque Pontificiæ dignitati haud decoras admisit; temporis cessit prementique necessitudini, quandiu spes inquietos placandi effulsit; at cum hæc evanuit, Florentiæ Carolo Gallorum rege approbante, Synodum indixit; Major digniorque pars cum Legatis Apostolicis Pontifici parendum censuit; Minor vero, ex inferioris ordinis Sacerdotibus constans, Aragoniæ Rege, Sabaudiarum Duce, & Arelatensi Cardinali omnia confundentibus, repugnavit. Hæc seditiosorum turba ex Episcopis tantum septem, aliquot ex Abbatibus, & aliis vulgo Sacerdotibus composita, quibus, contra omnium Conciliorum morem, jus suffragii collatum est, atque isti diem Eugenio dicere, hæresis aliorumque criminum damnare, & denique Pontificatu privare, substituto Amadeo Sabaudiarum Duce, ausi sunt. Hic est Amadeus ille, qui, mundi vanitatem pertectus, vitam fermè Angelicam ducebat in Sylvis, sed hac tam ampla dignitate, ampliori tamen peste captus caput Tiaræ subjecit, & nomen Felicis V. sibi imposuit. Sed errorum fulgor ad instar fulguris evanescit. Facinus hoc cun-

ctis indignum adeo visum est, ut Basileenses id execrantes ad Eugenium transferint, & Galliarum Rex misso etiam Meldensi Episcopo tanquam Legato, se Eugenio submisit, supremamque in Ecclesia auctoritatem, non penes Concilium, sed Papam professus, ut testatur Raynald. 1441. & ipse Amadeus sceleris magnitudinem tandem non ignorans, Eugenio defuncto, Nicolao ejus successoris indebitam cessit dignitatem.

Hiscæ lectis perspectisque, quid sapientissimis tuis cogitationibus occurrit Lector sapientissime, si mentem affectibus liberam serves? Fides ne huic Concilio adhibenda? Dicas potius adhibendam esse Sathanæ ejusdemque machinationibus & Consiliariis. Totus mundus in Pessimum ruerat, exceptis Venetis, & Sigismundo Imperatore rem totam disuadentibus, ut testatur S. Antonin. loco supra laudato. Adfuerunt tamen, ita Divino providente consilio, qui Eugenium adeo dejectum erigerent, ac sustinerent. Sancti Antoninus, Bernardinus, Laurentius Justinianus, Capistranus, Albergatus; rursus SS. Thom. Bonavent. Bernard. Isidor. Hispal. &c. ita ut sententia nostra Sanctorum sit, alia politicorum.

Quid plura proferemus? Gallos ipsos rei nostræ fautores agnoscimus. In hoc ipso Concilio, etsi contra Eugenium Concilio adhæserint, attamen veritatem edocti, & privatum ambitionis studium Patrum Basileensium perspicientes, non solum ad Eugenii partes transferunt, sed apertè majorem Concil. Papalem auctoritatem professi sunt. Vis hoc tibi notum fieri? Scito, Episcopum Meldensem Legationis Principem à Carolo VII. Francorum Rege ad Eugenium sui Regis Gallorumque nomine sic esse loquutum. *Nimio fervore resistendi, ad hanc vesaniam devenerunt (Patres Basileensis Concilii) quod supremam potestatem in uno supposito consistere denegant, sed eam in multitudine, quæ cito in diversa scinditur, collocant &c.*

cant &c. Et hoc animadvertens prefatus Christianissimus Rex Franciæ vehementi dolore ingemiscit, & condolens Ecclesiæ, remedia ubique perquirat &c. Hæc ex Raynal. ad ann. 1441. Sed quidquid de hoc sit; aliis etiam in locis Gallorum in hac re subscriptio nobis non deest. Prima est sub Carolo Mag. cum in Synodo in causa Leonis III. Romæ coacta à Francorum Episcopis conclamatum est. *Nos Apostolicam Sedem, quæ caput est omnium Ecclesiarum, judicare non audent, nam ab ipsa nos omnes judicamur, quemadmodum antiquitus mos fuit.* Secunda est in Concil. Lateran. cum Frederic. Cardin. S. Severini, Claudius electus Episcop. Massiliensis, & Ludovic. Dominus de Soteriis Regis Christianissimi Legati, suo & Regio nomine coram Notariis, & testibus, in litteris patentibus Regis manu subscriptis, & sigillo munitis, Sacrosancto Lateranen. Concilio tamquam vero, ac legitimo adhæserunt; in hoc autem Concilio sess. 10. Papam esse supra generale Concilium expressis verbis definitum fuit, ut nos prænotavimus. Quid igitur in causa est, quod hisce temporibus Galli contraria doceant, atque eorum Academia propositiones omnino oppositas stabilire contendat? An fides nova antiquæ dissimilis est? Una eademque profecto est; & si ipsi aliam velint statuere, omnino rejicienda.

Cur ergo dices. Eugenius subscripsit? Restitit, quantum potuit, ita ut contrariis decretis sæpe oppugnaverit, an non Archiepiscopum Colocensem & Tarentinum misit, qui ab hujusmodi decretis Concilium prohiberent? An non per Jacobum Ebrodunensem acta Concilii rescidit? An non fautores Concilii gravissimis poenis deterruit? Totum hoc in Append. Concilii habetur. Quidquid contra Pontificiam auctoritatem decreverat, nullum & irritum esse declaravit. Sic in act. Concil. sess. 16., & tandem testatur Cardin. Turrecremata, qui Concilio adfuit lib. 2. de Eccles.

cap. 100. Nunquam Eugenium adduci potuisse, Concilio licet omnia movente, ut id confirmaret. Cessit tamen aliquantulum, cum sibi amplius torrentem non posse, perspiceret. Concilium prorogavit, illudque ritè inchoatum & prolatum esse, revocatis, quæ in contrarium scripserat, declaravit, quæ tamen omnia, ipso Pontifice metu perculso, Domi forisque armis obsessio, nulla fuere, sicut de Liberio alibi diximus. Quod vero Oratores Pontificii in ea decreta juraverint, parum interest, nomine proprio jurarunt, non Pontificis. Ut habetur expressè in Append. hujus Concil. ad sess. 17. tom. 5. Concil. Venetæ editionis fol. 649.

Ex hoc igitur Concilio habes, quo pacto sententiam meam corrobore, non quo destruas.

§. IX.

Proponuntur argumenta ex Sacris Canonibus, & ex praxi.

68. **U**T quid, inquiunt Galli, causæ vestræ fermè victoriam jactatis? Parum, quo exultetis superest vobis, si contra vos Canones Sacros, & antiquioris Ecclesiæ consuetudinem nobis licet exponere. Si hoc, ut par est, conceditis, opus aggredimur.

Primo loco est argumentum Hieronym. ad Evagrium (de hoc jam dictum est in superioribus.) Addit tamen Glossa (de qua dictum non est.) *Est hic argumentum, quod statuta Concilii præjudicant statutis Papæ.* Et in cap. nemo qu. 3. *Cum Papa peccat, potest ejus peccatum etiam Ecclesiæ denuntiari.* Rursus in cap. si Papa dis. 40. *Certè credo, quod si notorium est crimen Papæ, & inde scandalizatur Ecclesia, & incorrigibilis est, quod inde possit accusari; nam contumacia dicitur hæresis, cap. si qui Presbyteri dis. 81. & contumax dicitur infidelis, cap. nullus dis. 38.* Quid vero, si opponatur cap. confidimus 25. qu. 1.

con-

contra cap. *Prima salus* cap. *ideo eadem causa*, in quo præscribitur, Summum Pontificem universarum generalium decretis Synodorum alligari? Quid, si opponatur cap. *sicut Sancti* dis. 15. in quo Gregor. Mag. affirmat; *A' Summo Pontifice solvi non posse, quos quinque Concilia Æcumenica ligarunt, aut ligare, quos ipsa solverunt*. Quid tandem, si in hac re ipsa Sanctus Antoninus oppositum senserit? Sensit tamen; siquidem 3. par. tom. 23. cap. 2. §. 6. hæc habet. *In iis, quæ ad fidem pertinent, majorem esse auctoritatem Concilii, quàm Summi Pontificis; & infra. In iis, quæ Universalis Ecclesiæ statum concernunt, non posse Papam contra Concilium aliquid statuere*. Sequitur ergo Papæ potestatem inferiorem esse Concilio.

69. Sed hoc magis deducitur, si à Summis Pontificibus appellationes ad Concilia factas esse declarabitur, indubitatum enim est, non nisi ad superiores iudices posse quempiam causam appellationis exponere. Rem autem ita se habere, nemo, qui historias legerit, ibit inficias. Præter alias, quas legimus, appellationes, sequentes habeto. Philippus Pulcher cum Gallicano Clero & Parisiensi Academia ann. 133. appellavit contra Bonifacium VIII. Regius Procurator Caroli VII. contra Pium II. ann. 1440. Ludovicus XI. contra Sixtum IV. ann. 1478. Universitas Parisiensis contra Innoc. VIII. ann. 1491. & contra Leonem X. 1517. Legatus Friderici II. contra Innoc. IV. an. 1245. Ecclesia Anglicana ann. 1246. Clerus & nobilitas ejusdem Regni contra Urbanum IV. ann. 1264. & Ludovicus Imperator ann. 1323. Respublica Veneta contra Julium II. ann. 1509. & Respublica Florentina ann. 1511. Carolus V. Imperator contra Clem. VII. ann. 1526. Cardinalis Columnensis, aliique ex eadem familia contra eundem ann. 1527. Cur igitur hisce temporibus fieri non poterit, quod factum est, & si factum est, & fieri potest, clare liquet, non

Tribunal Pontificis, sed Concilii generalis esse supremum.

70. Hac in re audiendi sunt piissimi æquè ac doctissimi viri. Ex his quos proferam? Illos, quibus ipsa Romana Curia fidem summam negare non potest. Proferam Sylvestrum Prievas Sacri Palatii Magistrum in summa, verbo Papa ubi habet: *Quid autem faciendum sit, quando Papa suis moribus Ecclesiam destruit, dicit Petrus Paludanus. Primo non esse obediendum in multis, sed resistendum per honestam reprehensionem, exemplo Pauli resistentis Petro in faciem. Unde si vellet totum thesaurum Ecclesiæ, aut patrimonium B. Petri dare parentibus ejus, vel Ecclesiam destruere &c. Secundo orandum esset, ut corrigeretur à Deo, vel de medio tolleretur, & contra ejus voluntatem Concilium convocandum, ut per illud Papa moneretur, vel Deus invocaretur, & resistendo malis remedium imponeretur*. Proferam Cardinalem Jacobatum lib. 8. de Conciliis art. 8. & Thomam de Vio Cardinalem Cajetanum, qui plurima habent hujusmodi.

§. X.

Refelluntur argumenta superius proposita.

71. **E**T si viribus totis sententiam nostram destruere Doctores Adversarii nostri contendunt, nihil tamen pro se ipsis evincunt. Quamobrem eorum argumenta in antedicto paragrapho nobis objecta dissolvenda sunt.

Quantum ad primum attinet, novum non est, Glossam methodo apud Jurisconsultos assueta in utramque partem argumenta textusque proferre. Eadem tamen in cap. *nemo* 9. qu. 3. hæc expressa dicit: *Etiam si totus mundus sententiaret in aliquo negotio erga Papam, videtur, quod sententiæ Papæ standum esset; ut in cap. hæc est fides* 24. qu. 1.

Quan-

Quantum ad secundum nihil probatur; nam aliud est, Papam Concilio denuntiari, & aliud à Concilio posse judicari, denuntiationem ad effectum justæ reprehensionis, vel ad alia paranda remedia admittimus, & olim octava Synod. gener. admisit, aliud vero negamus. Nec aliud est Glossæ intentum in eo cap. & adnotandum est, in iis, quæ ad fidem, & doctrinam Theologicam, pertinent, parum auctoritatis esse Glossæ concedendum; constat hoc ex eodem loco, quærens enim, *pro quo peccato deponi possit Imperator*. Respondet; *Pro quolibet, si est incorrigibilis, unde deponitur, si est minus utilis*. Quæ tamen responsio erronea est.

Ut tertio, quod ex cap. *confidimus* habetur, respondeamus, advertendum est, in Sacris Cononibus & Conciliis aliqua statuta esse, quæ ad jus Divinum & naturale pertinent, aliqua vero, quæ tantum sunt juris humani; Primis utique tenentur obedire Pontifices, & de illis loquuntur præcitati Canones, ut constat ex cap. *sunt quidam* 25. cap. 1. *omne* &c. Quæ vero sunt juris humani Pontificem obligant ex honestate & directive, non ex necessitate & coactive. leg. *ex imperfecto* §. de legat. & leg. *digna*. Et disertè, ut sui moris est, docet S. Thom. 12. qu. 96. art. 5. ad 3. Vel etiam dici potest, Papam non posse temerè & absque legitima causa Canones dissolvere, & in iis dispensare, est enim in ædificationem, non in destructionem. Quod si quis velit, absolute Canones illos intelligendos esse, dicendum erit, quod nullus usque modo dixit, idest, Summum Pontificem non solum generalibus Conciliis subdi, sed etiam particularium Synodorum, & omnium Sanctorum Patrum sententiis subjacere. Quamquam in hac re audiendus est Gratianus ipse, qui sic respondet pluribus antedictis: *Oportet ergo primam sedem, ut diximus, observare ea, quæ decernendo mandavit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate impertiendi*. Licet

itaque sibi contra generalia decreta specialia privilegia indulgere, & specialè privilegio concedere, quod generali prohibetur decreto. Quamquam, si decretorum intentionem diligenter advertamus, nequaquam contra Sanctorum Canonum auctoritatem aliquid concedere invenietur; Sacri siquidem Canones ita aliquid constituunt, ut interpretationis auctoritatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ reservent &c.

S. Gregorius tandem intelligendus est de Hæreticis, quos ea Concilia damnarunt, nec enim Pontifex potestatem habet, ut sit hæresis, quod non est, aut sit vera fides, quæ vera non est. Eodem pacto explicandus Sanctus Antoninus, & si aliter Pontifex faceret, evaderet Hæreticus manifestus, & sic non esset amplius Papa. Sed quantum spectat ad Canones, satis diximus pro sententia nostra.

72. Nunc ad ea, quæ ab appellationibus à Papa ad Concilium factis desumebantur, atque in primis scias, appellationes plurimas factas esse vel ad Concilium, vel ad Summum Pontificem futurum, talis fuit illa Philippi Pulchri, ut non negat Natalis ab Alexandro, quare ad summum probaretur æqualis potestas in Concilio, & in Pontifice. Quia tamen appellationes omnes examinare, nostri juris non est, si quid in appellationis casu respondendum sit, doceamus, satis à nobis factum esse censemus.

73. Dicimus igitur primo appellationes ad futurum Concilium, vel futurum legitimum Papam, causis tantummodo perditis esse confugium, & asyllum. Quid est hoc appellare ad Judicem, qui non est, si loquamur de Papa, vel qui nunquam aut difficillimè erit, si loquamur de Concilio? Appellet Magnus Princeps ad Concilium, & causa usque dum convocetur in ancipiti maneat, & in suo jure, quid ipsi facilius quam Concilium impedire, aut moras longissimas facere, immo etiam coacto Concilio aliquid opponere, quo vel appareat illegi-

legitimum, aut non universale. Sit magna causa alicujus Episcopi; quis patietur ad futurum Archiepiscopum aut Concilium Provinciale appellari? Hoc modo sententiæ omnes eludi poterunt. Exemplum habemus in Concilio Lugdun. 1. ubi appellatione facta, ad aliud Concilium plenius Lugdunense provocatum. Ipsi Galli, qui ann. 1530. à Summo Pontifice Concilium enixè postularunt, ut scribit Pallavic. in Historia Concilii cap. 5. num. 16. paulo post illud ipsum Concilium rejecerunt, nec unquam ut reciperent (nisi in dogmatibus fidei) persuaderi se passi sunt, ut idem Pallavic. lib. 3. cap. 7. num. 1., & alibi. O' profecto dignæ & laudabiles appellationes? Reus quisque absolvetur, & nonnisi mortuus, post sæcula, condemnabitur. His adde; hujusmodi appellationes ad futurum Concilium, vel Papam appellationis naturæ conditionique repugnare. Legas can. *antiorum* 2. qu. 6. cap. *cum inferior de majorit.* 1. §. de recept. appellationem dari non invenies nisi à minori ad majorem judicem, at Papa, qui nondum est, Concilium, quod pariter nondum est, & quando futurum sit, res prorsus incerta est, fingi ne potest quid majus Papa existente? Ipsa Concilii incertitudo omnem actum vitare posset 1. cum, post 69. §. 1. gener. §. *de iure dot.* 1. *ita stipulatus* 125. §. de V. O. Fatearis oportet, appellationes hujusmodi, tamquam frivolas & jam explosas, esse rejiciendas; inauditum enim prorsus est, appellatum esse ad judicem nondum existentem, & probabiliter non extitutum. Plura alia dicerem, si Jurisconsulti munere fungi vellem.

74. Istæ profecto, si justæ essent, nullo expresso jure prohibitæ fuissent, ut habetur cap. *Pastoralis* cap. *consulvit* 29. de Appellat. leg. *si res* 7. §. 1. §. de Appellat. recipiendis; Appellationes autem ad futurum Concil. à Summis Pontific. prohibite sunt à Callix. III. 1457. à Pio II. ann. 1459. à Six. IV. ann. 1483.

quorum prohibitiones non affero, cum facillimè legi possint. Quod si dicas Pontifices in propria causa judicasse, proinde illis credendum non esse. Cur ergo credendum? Conciliis? Idem argumentum redit; & ita fiet nullum esse controversiarum legitimum judicem.

75. Ut autem majus robur iis addamus, quæ num. 68. diximus. Notatu dignum censemus id quod factum est à Ludovico Galliarum Rege post acceptum diploma Sixti IV. in quo diplomate hujusmodi appellationes non solum, irritæ, & inanes, sed fraudulentæ, sacrilegæ, & hæreticæ declarantur. Ut enim refert Odoric. Raynald. an. 1483. num. 22. veneratus est Ludovicus diploma Pontificis, jussitque in solemni hominum frequentia promulgari; nec omitti potest, quod ann. 1461. Rudolphus Pontificis ejusdem internuntius Archiepiscopo Moguntino ad Concilium futurum appellanti dixit: *Ab eo appellasti Diathere, qui tamen agrè ferres, si quis Provincialium tuorum à te ipso appellasset. Sed quem appellasti judicem? Ubi sedet? Ubi tribunal ejus requiritur? Pulchra inventio, ut impunita sint scelera, ut liceat sine metu judicii aliena invadere &c.*

76. Dicimus secundo, etiam admisis appellationibus istis, eas fuisse factas ad Concilium, non tamquam ad superius tribunal, à quo papalia judicia rescindi possent, sed ad melius pleniusque informandum ipsum Pontificem, præsertim cum de aliquo facto agatur, in quo sensu intelligendi sunt aliqui Patres, & ipse S. Augustinus lib. 4. contra duas epist. Pelagian. cap. 12. & lib. 1. de Baptis. contra Donatis. & alibi. Atque hoc manifestum fit ex ipsa forma appellationis Philippi Pulchri, & Parisiensis Universitatis. Hæc enim fuit. *A' Sanctissimo D. N. Papa Innocentio minus debite consulto ad se ipsum melius consulendum, & ad S. Sedem Apostolicam etiam melius consulendam, nec non ad Sacram Synodum celebrandam, illumque,*
vel

vel illos, ad quem, sive ad quos de jure provocare & appellare licet &c.

77. Eos, quos audiendos esse admoniti sumus, libenter ambabus auribus audimus. Sed quid probatur? Id, quod à nobis concessum fuit, idest, Papam, admoneri, corripì posse, Concilium, etiam cogi, nunquam tamen judicari, deponi, & hujusmodi, ut etiam quantum ad depositionem expressissimis verbis, Doctores illi fatentur.

78. Immo tam docilis mentis animique sumus, ut aliquos casus, in quibus Papæ Concilium prævalet, concedamus & assignemus. Primus est; si Papa, ut privata persona Hæreticus evaderet. Secundus; si Papa esset dubius. Tertius; si Papa sponte renuntiaret. Quartus; si ageretur de causa tam gravi, quæ sine Concilio expediri non posset. Quintus; si vi ac legibus injustè latis Ecclesiam destruere niteretur. Ratio primi est, quia sine fide nemo Christianus est, ergo nec membrum Christi & Ecclesiæ, ergo multo minus Ecclesiæ caput. Ratio secundi jam alibi allata est. Ratio tertii, quia si Papa renuntiet, ut potest, ex cap. 1. de Renunt. in 6. & exemplis Greg. V. & Cælest. V. patet, non remanet Papa. Ratio quarti est, quia assistentia Spiritus Sancti promissa est Papæ supposita diligentia, debitoque examine juxta causæ discutiendæ dignitatem, ut factum fuit Act. 15. Ratio ultimi est, quam jam attulimus.

Ne tandem mihi opponas exempla, in quibus vel ab Imperatoribus, vel à Conciliis Papa depositus est; nam dico vel non fuisse verum Papam, vel etiam à Nerone Petrum fuisse interfectum.

§. XI.

Proponuntur argumenta petita à ratione, & confutantur.

79. **U**T præsentì difficultati manum ultimam admoveamus, super-
Tem. I.

rest, ut etiam argumenta, quæ naturalis ratio exhibere videtur, confutemus. Primum est. Papa non est caput Ecclesiæ, ergo hujus auctoritas non est super Ecclesiam; proinde nec Concilium, quod reprehendat Ecclesiam. Probant. Ecclesia non dicitur corpus mysticum Papæ, sed Christi, unde ad Ephes. 1. de Christo legitur. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus.* Et Matth. 16. habetur. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,* non dixit *tuam*: ergo. Præterea, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. q. 100. art. 1. Papa non est Dominus Ecclesiæ, sed dispensator eorum, quæ sunt in Ecclesia, nec Ecclesia est propter Papam, sed Papa propter Ecclesiam, ad cujus ædificationem, non destructionem claves, & potestatem accepit, sed minister alicujus minor est eo, cujus est minister, ergo. Rursus. Major virtus est in toto, quam sit in parte, sed Ecclesia, seu Concilium est quodam totum, Papa est pars, ergo. Neque obstat, esse partem principalem, & veluti caput, nam semper facultas agendi residet principalius in toto, quàm in parte, quæ est instrumentum totius, sic melius dicitur, Petrus videt, quàm oculus; Quare sicuti fatius est partem perdere, quam totum, etiam melius erit Papam per Concilium deponi, quam totam Ecclesiam infici. Additur. Papam propter hæresim deponi posse, ergo etiam propter alia crimina, præsertim quod alia crimina, ut publica usura, blasphemia, adulterium, stuprum, sacrilegium pejora sunt hæresi.

80. Facili tamen negotio hæc omnia diluuntur. Etenim ad primum dicimus, Papam non esse caput præcipuum & invisibile Ecclesiæ, esse tamen caput Ecclesiæ secundarium & visibile, & ita explicandi sunt textus. Est igitur Ecclesia corpus tum Christi, tum Papæ; Christi quidem tanquam illius, qui est Dominus; & fundator, & propter hoc vocat Christus Ecclesiam *meam*. Papæ verò tanquam illius, qui est Vicarius Christi,

sti, & Caput visibile Christo inserviens; Quare Papa non est Ecclesiæ Vicarius, nec minister, nisi quia curam habet ipsam regendi, & ejus bona distribuendi, in quo sensu quilibet Pastor dicitur Minister ovium. Quis unquam asseret, Ministerium hoc subjectionem significare? Nonne & Angeli dicuntur in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Nec tamen Angelus inferior est homine, sed inferior Deo, cujus minister est. Ex hoc immo magis probatur Pontificis summi dignitas excellentior, majorque potestas; Ducem quisque fatetur propter exercitum, navis gubernatorem propter maritimum iter agentes, sed fatetur etiam quisque supremam dignitatem in Duce, & Governatore. In hoc ipso apparet, Deum magis Ecclesiam dilexisse, quam Papam, major enim Ecclesiæ utilitas est Papam obedire, quam imperare; etiam Pater magis diligit filium, quam tutorem, & tamen vult filium subjectum esse tutori; non valet igitur argumentum illud. Papa est propter Ecclesiam, ergo potestas Ecclesiæ major est potestate Papæ; & sic etiam secundo argumento data responsio est, & tantum infertur, Papam esse inferiorem Christo. Ad tertium. Vel sumitur Ecclesia una simul cum Papa, idest cum capite, & sic, ut prænotavi, non est distincta auctoritas; vel sumitur, ut à capite separata, & sic non est totum, sed pars, major quidem mole, sed minor virtute. Neque dicas, Ecclesiam remanere totum etiam sine Papa, ut capite, sicut constat, quando moritur Papa, & Successor eligitur, dico enim, tunc remanere totum respectu capitis invisibilis, non visibilis; & quamvis in Ecclesia sit potestas eligendi Pontificem, non tamen inferri potest, in Ecclesia esse potestatem majorem; etiam plura Capitula eligunt Episcopum, nec tamen in Capitulis est major potestas Episcopali; Ipsa eligendi forma, ipsique electores legibus Pontificum subjacent, & tantum, ut jam dixi, designatur per-

sona, non confertur potestas. Responderent alii, majorem esse virtutem in toto, quam in parte, si pars ista caput non sit, ab hoc enim virtus directiva, & influxiva in totum descendit. Ad instantiam, omissis aliis responsionibus, actiones tribuuntur supposito denominativè, ut inquit, non effectivè & formaliter, in quo sensu aptius dicitur, oculus videt, quam Petrus; Neque fatius est partem perdere, quam totum, si pars illa caput sit; Quis novum hoc mendendi genus adinvenit, ut servetur corpus, caput abscindere? Sed in hoc casu neque servabitur pars, quot enim tunc divisiones, quot bella, quot ambitus? Alia non desunt remedia, quæ sunt in manu Dei, & quæ precibus debent postulari; ne corpus pereat curæ Dei est res committenda, qui Ezechiel 34. inquit: *Ecce ego ipse super Pastores requiram, gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem meum, & liberabo gregem meum de ore eorum.* Ultimum, quod additum est, nihil concludit, si advertamus, magnum esse discrimen inter hæresim, & alia vitia, quæ licet majora sint in se, minora tamen in suis effectibus. Hæresis enim ex propria natura aufert omne salutis fundamentum, atque in se, tamquam in radice, omne meritum tollit, virtutemque venenat; è contra salva fide, remedium, quo sanetur peccator, non aufertur. Hinc est, quod in sacris litteris, Prælati etiam discipulis obedire jubemur; Hæreticis autem nequaquam, immo ab ipsis separari.

Reliqua levioris momenti, vel jam ex dictis rejecta sunt, vel ex terminis diluuntur.

§. XII.

*Utrum Summo Pontifici conveniat jus
aliquod in Principes Sæculares,
eorumque Provincias
& Regna.*

81. **S**atis celebrem & prorsus necessariam difficultatem discutendam proponimus, quam Doctores Parisienses anno 1682. excitarunt, & resolverunt, nullum jus Romano Pontifici in Principes Sæculares, & eorundem Dominia convenire affirmantes. Ita in prima propositione, quæ hisce verbis fuit explicata. *Beato Petro, ejusque successoribus Christi Vicariis, ipsis Ecclesiæ rerum spiritualium, & ad æternam salutem pertinentium, non autem civilium, & temporalium à Deo traditam potestatem, dicente Domino. Regnum meum non est de hoc mundo; & iterum: Reddite ergo Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo; ac proinde stare Apostolicum illud: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas, nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Reges ergo & Principes nulli Ecclesiæ potestati Dei ordinatione subiici, neque auctoritati Ecclesiæ directè vel indirectè deponi, aut illorum subditos eximi à fide, atque obedientia, ac præstito fidelitatis Sacramento solvi posse, eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam, nec minus Ecclesiæ, quàm imperio utilem, ut Verbo Dei, Patrum traditioni, & sanctorum exemplis consonam omnino retinendam.*

82. Adeo placuit hæc Parisiensis conventus propositio Ludovico Regi, ut edicto suo lubentissimo ac gratulanti animo illam firmaverit. Edictum autem, Gallicè conscriptum, Latinè redditum, est hujusmodi. *Quamvis potestatem nostram, auctoritatemque Regiam nulli hominum, solique Deo subjectam esse, veritas sit omnino explorata, & extra dubitationem omnem, ac in sacris litteris*
Tom. I.

omnino asserta &c. Tam fervidè edictum hoc fuit promulgatum, ut omnibus subditis, & extraneis in Regno existentibus, ne aliquid contrarium docerent, jussu fuerit, immo omnibus Sacræ Theologiæ professoribus, ut huic subscriberent, nihilque in Scholis ab ea alienum legerent, præscriptum.

83. Ut rem hanc maturiori consilio
perpendamus, quæ de ea fuerint, sen-
tentias proferre non erit incongruum.
Fuerunt aliqui inter Theologos, & Ju-
risconsultos, qui dicerent, Summo Pon-
tifici plenissimam tum in rebus spiritua-
libus tum civilibus facultatem in univer-
sum Terrarum Orbem fuisse concessam.
Ita Augustinus Triumphus in summa de
potest. Ecclesiæ qu. 1. art. 1. Sylvester
in summa de peccatis verbo *Papa* §. 2.
Panormit. in cap. *novit* de judiciis, &
Hostiens. in cap. *quod super his* de voto,
& voti redemptione, qui etiam, omne
infidelium Principum dominium post
Christi adventum ad Papam translatum
esse, affirmare non trepidavit.

84. Et si sententia ista Ecclesiæ & fidei summopere faveat, eam tamen relinquendam esse censemus. Atque in primis tamquam certum existimo; Papam erga infidelium dominia nullum jus habere; non enim alia ratione potestas Pontifici convenire potest, quam ex Christi verbis: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, pasce oves meas &c.* sicut igitur infideles ad Ecclesiam non pertinent, nec sunt oves Christi, ita Papæ nulla in ipsos est concessa potestas. Certè Paulus I. ad Corint. 5. *Quid ad me, inquit, de his qui foris sunt judicare?* Ubi autem judicandi sedes non est, neque dominium esse potest, qua ratione etiam Principibus infidelibus obediendum esse, ipse præcepit.

85. Sed neque dici debet, Papæ do-
minium se directè & immediatè exten-
dere in Principes Christianæ Fidei pro-
fessores; Quæ enim Scriptura, quæ tra-
ditio afferri potest, ex qua id colliga-
mus?

mus? Nulla certè, cum Christus traderit Petro claves Regni Coelorum, non Regni terreni. Ratio autem manifesta est; Demus, aliquem Principem infidelem ad Christi fidem converti, privabitur ne Regno suo? Hoc asserere, Christus ipse prohibuit, non enim, *eripit mortalia, qui regna dat caelestia*, ut Ecclesia in quodam hymno, concinit Hærodem exprobratura; Si igitur ille Princeps dominio suo prius fruebatur, domini sui possessor remaneat; atque hoc magis ea probant, quæ habentur in prima propositione Parisiensi à nobis supra citata.

86. Quod si res diverso modo se haberet, certe Pontifices contra se ipsos definiissent; habemus enim apertissima eorum testimonia, quibus potestas hæc Summis Pontificibus denegatur. Vellet quis Nicolaum I.? In promptu est epist. 8. ad Michaellem Augustum; in qua inter plura, hæc habentur. *Ut Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent; & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum, imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritalis actio à carnalibus distaret incurfibus, & ideo militans Deo minime se negotiis secularibus implicaret; ac vicissim non ille rebus Divinis præsidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus.* Lege cap. Quoniam, dis. 10. Rursus cap. 6. dis. 96. postquam dixisset, tempus fuisse, quo Reges simul & Sacerdotes extiterint, ut fuit Melchisedech &c. ait: *Sed cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus eripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpavit.* Vellet Stephanum VI.? In promptu est in epist. ad Basilium Imperat. ubi hæc leguntur. *Datum est tibi curare, ut tyrannorum impietatem & feritatem gladio potentie concidas, ut justitiam ministros subditis tuis, ut leges condas, ut terra marique militares copias disponas. Hæc est præcipua cura potentie, & principatus tui. Gregis cura verò nobis commissa est tanto*

præstantior, quantum distant à Cælo ea, quæ in Terris sunt &c. Vellet Gregorium II.? In promptu est in epist. ad Leonem Isauricum; ubi hæc scribit: *Palatii, & Ecclesiarum scribo discrimen, Imperatorum & Pontificum; agnosce illud, & salvare, nec contentiosus esto; Nam quemadmodum Pontifex introspectiendi in Palatium potestatem non habet, ac dignitates regias conferendi, sic neque Imperator in Ecclesiam introspectiendi, & electiones in Clero peragendi &c.* Prætereo ea, quæ affert Bellarminus, ex Sancto Leone in epist. 38. ad Martianum, ex Gelasio in epist. ad Anast. Imperat. & ex Alex. III. ad Episc. Oxoniens. cap. si duobus §. denique de appellationibus; nec non ad Episc. Londonien. & Vigoniensem cap. Causam. *Qui filii sint legitimi.*

Si quis autem in hac re nobis aliquid vellet opponere, nihil respondeamus, dum plus Pontifici concedendum esse probabit, quam nos ipsi postulemus.

87. Fuerunt aliqui è contra in oppositam partem suam mentem pertrahentes, ita ut dicere ausi sint, Pontificem nullam auctoritatem temporalem habere, non solum in aliis Principibus Regno privandis, si opus fuerit, sed neque in Provinciis, quas sibi datas acceperunt; & hæc est Hæreticorum doctrina cum Calvino lib. 4. inst. cap. 11. à §. 8. usque ad 14. & aliorum, quos habuit Sectatores. De hoc nihil modo definiendum; cum sit omnino diversa quæstio ab ea, quam sub initio per Gallorum propositionem exposuimus.

88. Est verò alia sententia inter Gallos & Hæreticos mediæ, quam docent celebriores Theologi; Thomas Waldens. lib. 2. doctr. fid. art. 3. cap. 76. Turrecremata lib. 2. sum. cap. 113. Henric. quodlib. 6. qu. 23. Bellarm. lib. 5. de Rom. Pont. cap. 6. aliique plures. Sustinet ista; Summum Pontificum non habere potestatem immediatam & directam in Principes, & eorum dominium; ha-

habere tamen mediatam & indirectam, scilicet in casu, quo religionis causa necessitas urgeat. Hæc est prima difficultas à nobis definienda, quam si evincimus, jam propositio Gallorum nulla sit, necessario consequitur. Igitur

§. XIII.

Resolvitur proposita controversia.

89. **H**anc controversiam resolvimus dicendo; In Papa residere potestatem mediatam & indirectam in Principes Sæculares, eorumque dominia, quam quidem resolutionem ex multiplici capite probandam nobis imponimus. Et primo ex Scripturis Sacris. Secundo ex Sacrorum Canonum definitionibus; Tertio ex multis exemplis, quæ in Historiis recensentur. Quarto ex illustrium virorum testimoniis; denique ex ipsis rationibus. Jam primum aggrediamur, & nullum afferam ex veteri Testamento textum, quamvis nec deesset ille 2. Paralyp. cap. 26. in quo describitur elevatio Oziæ, & ejusdem expulsio facta ab Azaria Summo Sacerdote, nec ille 4. Reg. 11. ubi Jojada Pontifex Athalias puniri jussit, & legitimum Regem solio restitui, nec ille Eccles. 48. ubi de Elia dictum fuit. *Qui dejecisti Reges ad perniciem, & confregisti facile potentiam eorum &c. qui ungis Reges ad pœnitentiam &c.* Testamenti novi sententiæ nobis sufficiunt. Incipiam vero ab Apostolo meo Paulo, cujus 1. ad Corint. 6. ista sunt verba: *An nescitis, quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis? Nescitis, quoniam Angelos judicabimus, quanto magis Sæcularia?* Quibus verbis utraque potestas tam spiritalis, quàm temporalis in Ecclesia agnoscitur, & ex illa infertur ista, tamquam priori inserviens. Secundus textus reperitur Mat. 16. *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam*

meam, & quodcumque ligaveris super Terram, erit ligatum & in Cælis, & quodcumque solveris &c. Procul dubio Christus Dominus hisce verbis in iis, quæ pertinent ad mores sanamque doctrinam, Petro regimen concessit, igitur etiam omnia media, quæ necessaria sunt ad morum sanæque doctrinæ conservationem, atqui bona temporalia, ita se habent, ergo. Qua in re adnotandum est, quod sicut facta medico facultate infirmum curandi, conceditur ipsi facultas etiam membrum infectum præcidendi, ita tamen ut hoc remedium ultimo reservetur, nec adhiberi possit, nisi ad pejus malum vitandum, ita facta Petro, ejusdemque successoribus facultate ad spiritualia bona non solum Plebejos, sed etiam Reges & Imperatores dirigendi, concessa ipsis fuit etiam facultas eos, si infecti fuerint, præcidendi, Regnisque privandi, ita tamen ut hoc ultimo adhibeatur, nec nisi ad pejora mala præcavenda. Juxta hanc nostram explicationem Gregor. VII. lib. 8. epist. 21. optimè animadvertit, dicens: *Habet potestatem Romana Ecclesia singulari privilegio concessam, aperire & claudere Ianuas Regni Cælestis, quibus voluerit. Cui ergo aperiendi claudendique Cæli data potestas est, de Terra judicare non liceat? Absit.* Ad idem argumentum revocantur alia verba Servatoris nostri Joan. ultimo. *Dicit ei, pascere agnos meos.* Nunquid enim inter agnos non sunt etiam magni Principes Sæculares ennumerandi? Sed fieri potest, istos à Summo Pastore nequaquam pasci posse, nisi in ordinem redigantur, & temporali potestate, qua superbiunt & insolescunt, priventur; poterunt ergo privari. Tandem ponderanda sunt verba Luc. 22. *Qui habet sacculum, tollat similiter & peram, & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. At illi dixerunt: Domine ecce duo gladii hic: At ille dixit, satis est.* Hæc maturo judicio Sancti Patres perpenderunt, atque unanimi fermè consensu pro

pro duobus gladiis spirituales ac temporales potestatem usurparunt. Legatur S. Anselm. in Mat. cap. 27. & Cornel. in 26. Mat. num. 5. interim Sanctum Bernardum lib. 4. de consider. ad Eugenium ita dicentem producam. *Quid tu denuo usurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negat, non satis mihi attendere videtur verbum Domini dicentis sic. Converte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo, & ipse tuo forsitan nutu, & si non tua manu evaginandus. Alioqui si nullo modo ad te pertineret, & is dicentibus Apostolis. Ecce duo gladii hic, non respondisset Dominus satis est, sed nimis est. Uterque ergo Ecclesie & spiritualis scilicet gladius, & materialis.*

§. XIV.

Idem ex Sacrorum Canonum statutis ostenditur.

90. **P**Lura certe punctum hoc magis confirmaturi afferre liceret, si omnes Sacros Canones, quos Summi Pontifices pro spirituali temporalique Sanctæ Romanæ Ecclesiæ potestate jure merito ediderunt, in medium vellemus producere. Occurreret decretalis Innocentii III. ex cap. licet 6. de votis ad Andream Hungariæ Regem, cui Pater in extremis agens, votum, quod voverat Domino Hierosolymitanam Provinciam humili corde, sed forti manu visitare, sub interminatione maledictionis Paternæ comiserat suæ fidei exequendum. Ad hunc Patris votum, propriamque promissionem negligentem sic præter alia scribit Innocentius: *Ne, si onus tibi à Patre injunctum, & a te sponte susceptum occasione quadam detrectaveris, paterna te reddas successionem indignum, & hereditatis emolumento privaveris, sciturus ex tunc anathematis te vinculo subjacere, & jure, quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in re-*

gno Hungariæ competeat ordine gentilituræ, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum appellatione postposita devolvendum. Vides in hoc textu non solum poenas spirituales, quæ plerumque à Principibus parvi fiunt, denuntiari, sed etiam temporales adjungi. Occurreret Joann. XXII. quamvis natione Gallus, qui in Extravag. Unica, *Si Fratrum, nec Sede vacante præter plura hæc habet. Sanè in nostram & fratrum nostrorum deductum est notitiam, quod vacante imperio, cum in illo ad secularem, judicem nequeat haberi recursus, ad Summum Pontificem, cui in persona Beati Petri terreni simul & cælestis imperii jura Deus ipse commisit, imperii prædicti jurisdictio, regimen, & dispositio devolvuntur &c.* Vide in hoc textu, Beatum Petrum cælestium non solum, sed etiam terrenarum rerum moderatorem à Christo Domino institutum. Occurreret Bonifacius VIII. in Extravag. *Unam sanctam* inter cætera hæc scribit: *Certè qui in Petri potestate temporalem gladium esse negat, male attendit verbum Domini proferentis, converte gladium tuum in vaginam. Uterque ergo est in potestate Ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius, & materialis. Ille Sacerdotis, is manu Regum & Militum, sed ad nutum & patientiam Sacerdotis; Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati &c.* deinde concluditur: *Ergo si deviat terrena potestas, judicabitur à potestate spirituali, sed si deviat spiritualis minor, à suo Superiori, si vero suprema à solo Deo, non ab homine, poterit judicari.* Quia vero hæc constitutio sic fuit à Filippo Rege Galliaque proceribus accepta, ut existimarent, voluisse Bonifacium, Regnum Gallia sibi temporaliter tamquam beneficiarium subesse, illudque à Papa, non vero legitima successionem fore accipiendum, ut videre est in libro Gallico *libertatum Ecclesiæ Gallicanæ* num. 14. ideo Clemens V. omnem dubitandi rationem sustu-

subtulit, explicans per prædictam constitutionem non magis Reges & Regnum, Ecclesiæ Romanæ esse subiectos, quam antea, sed intelligi in eodem esse statu, quo erat ante præfatam definitionem. Si autem nullo modo neque indirectè in temporali jurisdictione subiectum esset; male dixisset Clemens, quod enim nullo modo subiectum est, dici non potest non esse subiectum, nisi sicut ante. Non erat autem difficultas de potestate spirituali, hanc enim negabat nemo, sed de temporali.

91. Verum ab omnibus aliis Canonicis textibus abstinendum censemus, & rem totam ad Concilium Constantiense revocare, de quo Conventus Parisiensis in secunda propositione tam altè sensit, ut dixerit: *Sacro sanctæ Æcumenicæ Synodi Constantiensis à Sede Apostolica comprobata, ipsoque Romanorum Pontificum ac totius Ecclesiæ usu confirmata esse decreta, atque ab Ecclesia Gallicana perpetua religione custodita.* Videamus igitur, quam multa pro Romani Pontificis temporali etiam potestate decreverit.

Incipiamus, quæ in sess. 14. leguntur, proferre. Hæc sunt. *Sacro sancta Synodus statuit, ordinat, & definit &c. ut quæcumque Concilii persona, aut quævis alia ipsum Concilium quomodolibet perturbaverit &c. perpetuo sit infamis, omnique dignitate, honore, statu, officio, & beneficio Ecclesiasticis, & Secularibus, etiamsi Imperialis, Regalis, Cardinalatus, aut Pontificalis existat, ipso jure privata, spe promotionis omnino sublata, nec aliquatenus aperiatur ei janua dignitatis, aut honoris Ecclesiastici aut mundani; quæ in sess. 17. Hæc sunt: Sacro sancta Constantiensis Synodus . . . statuit, definit, & ordinat, quod quicumque cujuscumque status & conditionis existat, etiamsi Regalis, Cardinalatus, Patriarchalis, Archiepiscopalis, Episcopalis, Ducatus, Principatus, Comitatus, Marchionatus, seu alterius cujuscumque dignitatis, seu Status*

Ecclesiastici vel Sæcularis existat, qui Serenissimum & Christianissimum Principem Dominum Sigismundum, Romanorum & Hungariæ Regem, vel alios cum eodem, ad conveniendum cum Domino Rege Arragonum pro pace Ecclesiæ ad extirpationem præsentis schismatis per hoc Sacrum Concilium ordinatos, ad dictam conventionem euntes, vel redeuntes impediverit &c. sententiam excommunicationis auctoritate hujus Sacri Concilii generalis ipso facto incurrat, & ulterius omni honore & dignitate, officio, beneficio, Ecclesiastico, vel Sæculari sit ipso facto privatus; quæ sess. 20. contra Fridericum Ducem Austriæ. Hæc sunt. Sacro sancta generalis Synodus Constantiensis universos & singulos &c. quatenus præfatum Fridericum Ducem Austriæ requirant, & moneant &c. Ipsique Friderico Duci in virtute sanctæ obedientiæ, & sub anathematis, sacrilegii, privationis omnium bonorum feudalium, quæ ab Ecclesia seu imperio obtineat &c. Nec præterire possumus sess. 37. in qua contra Petrum de Luna ista decernuntur. Eadem Sancta Synodus omnes Christianos ab ejus obedientia, atque juramentis & obligationibus, eidem quomodolibet præstitis, absolvit, & absolutos esse declarat, ac omnibus & singulis Christianis inbibet sub pæna sacrorum schismatis & hæresis, atque privationis omnium beneficiorum, dignitatum, & honorum Ecclesiasticorum, & mundanorum, & aliis pænis juris etiamsi Regalis sint dignitatis, aut Imperialis, quibus si contra hanc inhibitionem fecerint, sint auctoritate hujus decreti ac sententiæ ipso facto privati &c. Quid vero ulterius in sess. 39. ? Ad evitandum schisma futurum, hæc statuuntur. Ut autem metus, seu impressionis molestia in electione Papæ eo formidolosius evitetur &c. si quis hujusmodi metum vel impressionem aut violentiam electoribus ipsis, aut alicui ipsorum in electione Papæ intulerit, seu fecerit, aut fieri procuraverit, vel factum ratum habuerit; aut in hoc

con-

*consilium dederit, vel favorem &c. cuiuscumque gradus, status, aut praeminentiæ fuerit, etiamsi Imperiali, Regali &c. ipsas pœnas ipso facto incurrat, quæ in Constitutionis sel. record. Bonifacii Papæ VIII. continentur, illisque effectualiter puniantur. Tandem, ne ferme totum Concilium referamus in, sess. 42. Concilium imperavit Sigismundo Imperatori, & Ludovico Baviaræ Duci, & Joan. XXIII. custodirent, nec eum custodiendi onere solvi possent, quam ex licentia Martini V. quo electo cessavit omnis jurisdictio & auctoritas Concilii, ut ex eodem Concilio notum est; qui postea Martinus V. in eadem sess. hæc habet ad Sigismundum. *Martinus servus servorum Dei; Charissimo in Christo Filio Sigismundo Romanorum Regi &c. Cum nuper nos instanter, & sepe requisieris, quatenus personam dicti Balthasaris de tua custodia recipere, teque & eundem Ducem de prædicta custodia liberare, & exonerare vellemus nos attendentes, quantis laboribus & studiis pacem & unionem Ecclesiæ Omnipotentis Dei Nostri fueris persecutus &c. Volentes te ac eundem Ducem ab omni onere liberare decernimus, & ordinamus &c.**

92. Hæc adeo manifesta sunt pro ea, quam asserimus, veritate confirmanda, ut in ipsa luce oculos clauderet, ne videret, qui adhuc aut ambigeret, aut negaret. Nihilo tamen minus Natalis ab Alexandro duo excogitavit, ut Concilii textus vel in suam sententiam perduceret, aut nihil pro nobis probare demonstraret. Ipsum igitur dicentem audiamus, necesse est.

Dicit primo. Adversus Reges, aliosque supremos Principes in tanti momenti controversia, in qua de ipsorum statu & maiestate agitur, nihil discerni potuisse, quæstione non discussa, Principibus ipsis non auditis, re in deliberationem non missa, rogatisque Patrum suffragiis solemniter more Conciliorum; Cum igitur ventilatam quæstionem de potestate, & auctoritate Ec-

clesiæ, Concilii generalis, vel Romani Pontificis in temporalia Principum, sive in confesso nationum, sive in solemniter sessione Concilii non legamus; cum rogata non sint ea de re Patrum suffragia, nec auditi Principes, evidens est Sacram Synodum Constantiensem nihil adversus Reges, aliosque Principes supremos decrevisse, quod eorum maiestatem minuat, aut Ecclesiæ in temporalibus vel indirectè subdat.

93. Hæc ejus prima responsio omnino inutilis, immo Concilio injuriam faciens existimanda est. Si ad summam redigatur, quid concludendum supererit? Ergo omnia, quæ decreta sunt in adductis sessionibus perperam & immerito decreta sunt. Quid mihi opponit quæstionem non discussam? Siccine sentit de tam celebri Concilio, tantisque laudibus à Gallis ipsis comendato? Discussit saltem Spiritus Sanctus, qui Concilio legitime congregato specialiter & indefectibiliter assistit; Si ita Concilium sensit, satis quæstio discussa est. Quid Principes ipsos non auditos commemorat? Satis est, si Principes non reclamarunt, quod vero reclamaverint, unde colligitur? Quod monumentum affertur? Quid tandem de rogatis Patrum suffragiis? Si ita statutum fuit, certè Patrum suffragiis statutum fuit; Quod si nihil adversus Reges, aliosque Principes supremos decrevit, deleantur ergo à Concilio illa verba & speciales particulae, *Imperiali, Regali &c.*

94. Dicit igitur secundo. Laudata decreta divisim esse intelligenda, seu (ut loquuntur Scholastici in sensu accommodato, ut censuræ ad Reges quidem pertineant, si Concilii decretis non paruerint, privationem vero dignitatum, officiorum ac bonorum temporalium, Imperatore ac Regibus per Oratores suos consentientibus afficere Dominos subalternos, Imperii feudatorios, Duces, Comites &c. atque hanc fuisse mentem Concilii pluribus ostendere nititur.

Primo. Quia in sess. 15. statuitur poena

pœna carceris iis, qui in hac sessione, quemvis strepitum voce, vel manibus, vel pedibus faciant, etiamsi Imperialis vel Regalis fuerit dignitatis. Porro, quod pœnam carceris in Imperatorem, qui solus tunc aderat, ob silentii violationem Synodus decreverit, quam re ipsa infligere non potuisset, quis sibi persuadeat? Nomine igitur Imperialis & Regalis dignitatis intelliguntur primariis Imperii, vel Regnorum dignitatibus & officiis viri conspicui.

Secundo. Quia in eadem sessione lata sententia contra Joannem Hus, habetur. *Attento, quod Ecclesia Dei non habeat ultra quid gerere valeat iudicio Seculari relinquere, & Curia Seculari relinquendum fore decernit*. Si autem Ecclesia haberet gladium etiam temporalem per totum Orbem Christianum, ipsa temporales pœnas decrevisset, non decernendas Curia Seculari reliquisset.

Tertio. In sess. 20. actum est contra Fridericum Austriae Ducem bona Ecclesie Tridentine injuste detinentem, atque illum monet, ut ea restituat sub pœna &c. privationis omnium bonorum Feudalium, quæ ab Imperio, seu ab Ecclesia obtinet &c. At quantum ad privationem bonorum, quæ ab Imperio obtinebat, id non egit Concilium auctoritate propria, sed Constitutionis à Carolo IV. Imperatore editæ, & Sigismundi Cæsaris, cui præstitum fidei Sacramentum ipse Fridericus violaverat.

Quarto. Quid est, quod Sacra Synodus sess. 39. illas pœnas statuit, quæ in Constitutione Bonifacii VIII. quæ incipit: *Felices* continentur? Si voluisset etiam complecti Reges aliosque Supremos Principes quoad pœnam privationis jurium temporalium, adduxisset potius aliam Bonifacii Constitutionem, quæ incipit: *Unam sanctam*. At in adducta Constitutione tantum in dominos temporales Ecclesie Feudatarios, qui Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinales fuerint hostiliter insecuti, vel percusse-

rint, vel ceperint, pœnæ temporales decernuntur. Igitur &c.

Quinto. Fieri non potest, Sacram Synodum in ea fuisse doctrina, qua faveret huic propositioni. *Licetum est & meritorium occidi Tyrannum à quocumque subdito, etiam per clanculares insidias, & subtiles blanditias vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento, seu confederatione factis cum eo, non expectata sententia vel mandato iudicis cujuscumque*. Hæc enim in eadem Synodo tamquam erronea, scandalosa, & heretica damnata fuit sess. 14. At doctrina de potestate Ecclesie, etiam indirecta, in bona temporalia, Principum damnata illi propositioni favere videtur, etenim Princeps, qui post Summi Pontificis illum exauctorantis sententiam dignitatem suam ac dominia retinet, tyrannus est, & subditis ejus fidei ac juramenti vinculo solutis ansa datur in ipsum sæviendi; ergo.

Sexto tandem. Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis, & Gersonius Cancellarius Parisiensis & Christianissimi Regis Orator, accerrimi Constantiensis Concilii, cui interfuerunt, defensores, & qui in condendis decretis collaboraverunt, ab illa sententia de Ecclesie potestate in bona Principum fuerunt alienissimi, quod argumento est hanc Synodi non fuisse sententiam.

95. Si aliud deesset, quo Natalis ab Alexandro laudaretur ingenium, quod quidem pluribus titulis laudandum esse non inficiamur, hoc uno subtilissimum esset existimandum, quod nobis adeo nova à se inventa protulerit. Nomine igitur Imperialis & Regalis dignitatis per ipsum intelliguntur primarii Dynastæ, Comites, Marchiones &c. quis unquam hoc audivit? Si ita est, tot deinceps erunt Imperatores ac Reges, quot Dynastæ, Comites, & Marchiones. Cur igitur Concilium hos commemoravit, & tamen addidit particulam illam etiam *Imperiali & Regali &c.*

li &c.? Hac adjectio aliquid distinctum significat, aut nimis improprie superflueque fuit loquutum. Cum dixit Concilium, in illis decretis contineri etiam Pontificiam dignitatem, non intelligit Natalis, contineri tantum Episcopos, ac Primarios Ecclesie Sacerdotes, sed revera Pontifices; Quare ergo ita explicat Imperialem & Regalem dignitatem? Male & detorto sensu suam causam tuetur. Quare iis conjecturis, quas ipse adducit, dicendum est varias personas in variis decretis variasque poenas pro personarum qualitate fuisse statutas; aliis enim carceres, aliis exilia, aliis bonorum privationes. Quod si adducta fuit Constitutio Bonifacii, quae incipit: *Felicitis* non alia, quae incipit: *Unam sanctam*. Hoc nihil probat, cum una Constitutio per aliam non destruat, & quod se in illa extendebat ad solos Dominos temporales Ecclesiae Feudatarios, voluit Concilium extendi etiam ad Imperatores, & Reges, servata tamen proportione, ita ut majus crimen requiratur ad exercendam potestatem in Imperatores ac Reges, quam in alios inferioris dignitatis. Neque verum est, hanc doctrinam Concilii dictae propositioni favere, nam licet Ecclesia aliquem Regem dominio privaret, & subditos juramento solveret, adhuc non posset licite illum occidere, aut in eum sevirere, quamvis ad ipsi obediendum amplius non teneretur; & nota, illam propositionem damnatam esse, *non expectata sententia vel mandato &c.* Ergo infero, expectata sententia & mandato Ecclesiae poterit licite Tyrannus occidi. Quid tandem mihi profert Cardinalem de Alliaco, & Gersonium? De hac re infra.

§. XV.

*Idem ostenditur exemplis,
ac historiis.*

96. **C**UM nihil rem aliquam magis confirmet, quam facta & exempla, ad tertium, quod promissimus, nunc progredimur, nimirum ad id, quod in Ecclesia factum esse in probatissimis historiis reperimus. Verum tamen fateor tot ex istis mihi se offerre, ut si omnes producere vellem, integrum impleretur volumen. Aliquas eligam, ne causae meae quid desit, alias praeteribo, ne nimio tædio lectorem afficiam.

Nihil igitur dicam de Friderico II. Imperatore in Concilio Generali Lugdunensi ab Innocentio IV. Imperio privato. Lege Abbatem Urspergensensem ad annum 1245. Spondanum, & Morerum in Friderico II., immo ipsum Concilium Lugdun. in quo est Decretal. Innocentii IV. *Cum dura &c.* Nihil de Boleslao Poloniae Rege, qui cum Beatum Stanislaum Cracoviensem Episcopum ad aras cecidisset, a Gregorio VII. fuit omni dignitate, regnoque privatus. Vide Longinum in Polonica historia, Baronium ad annum 1079. n. ultimo. Morerum in suo Diction. v. *Pologne* §. *Le gouvernement de Pologne*. Nihil de Friderico Aenobarbo, quem schismate & bello Italiae Ecclesiae Pontifici infestum Alexander III. sacris & imperio interdicat. Lege Joan. Saresbeciensem Carnotens. Episcopum lib. 2. epis. 84. Spondanum in Vita Alexand. & Morerum. Quid vero factum fuerit de Henrico IV. cujus loco Rudolphus Sveviae Dux fuit electus, ad quem Greg. VII. diadema misit cum inscriptione: *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho*, reperies to. 3. Concil. ante Concil. Rom. 1. tum apud Abbatem Urspergensensem ad ann. 1075. & Spondanum. Quid de Joanna Regina Neapolitana, cujus Regni jus transtulit Martinus V. in Ludovic. III. invenies apud Spondan. & Pandulphum ad

ad ann. 1420. Quid de Henrico VIII. Angliæ Rege à Clemente VII. dicet Pallavic. in hist. Conc. Trid. lib. 3. cap. 15. & lib. 4. cap. 7. , & Morer in Vita Henrici. Quid de Joanne Alibretano à Julio II. dicet Spondan. ad ann. 1512. Quid de Elisabetha Angliæ Regina à Pio V. dicet Thuanus ad ann. 1587. Illis tantum exemplis contentus ero, quæ à Gallis ipsis negari non poterunt, nisi quæ propria sunt prius inficiuntur.

97. Quis ad ann. 1251. Childericum Tertium Francorum Regem deposuit, & Pipinum in thronum provexit? An non Zacharias Pontifex Maximus, ad quem, ut scribit Æmilius in Vita Childerici Tertii, *misit Pipinus Burchardum Wirzburgensem Episcopum, ut Franci solverentur jurisjurandi religione, qua se Childerico devinxerant*. Et Eginhardus in Vita Carol. M. sub initio hæc habet: *Pipinus per auctoritatem Romani Pontificis ex Prefecto Palatii Rex constitutus est*. Et Regino in Chronico inquit: *Fussit Papa per auctoritatem Apostolicam Pipinum Regem creari, ne perturbaretur Christianitatis ordo*. Uide Annal. Francicos à Pithæo editos. Sabellic. Enneade 8. lib. 8. Gagninum in hist. Francica lib. 3. & totum habetur in cap. *Alius causa* 15. qu. 6. Quis eundem Pipinum & filios Reges coronavit, ac Francorum procures adegit, ne unquam ex alia quam Pipini stirpe Regem eligerent? Nonne Stephanus Tertius? De hac re Ludovicus Imperator Caroli M. filius in epist. ad Hilduin. hæc scribit: *Gesta sunt autem hæc à B. Stephano Papa adjuvantibus SS. Apostolis Petro & Paulo anno ab Incarnat. 754. quo inter celebrationem & oblationem sacratissimi sacrificii unxit in Reges Francorum Florentissimum Regem Pipinum, & duos filios ejus Carolum, & Carlomannum, atque Francorum procures auctoritate B. Petri sibi à Domino Jesu Christo tradita obligavit, & obtestatus est (alii legunt protestatus est) ut nunquam de altera stirpe Regem su-*

Tom. 1.

per te presumant aliquo modo constituere &c. Idem habet Abbas Urspergensis ad ann. 753. Gagninus hist. Franc. lib. 3. Naucler. vol. 3. gen. 26. Quis tandem Ludovicum Pium Caroli M. filium adversus falsas Gallorum criminationes, qui Regnum ipsi ademptum Lothario filio contulerant, in Regno stabilivit? Nonne Gregorius IV.? Affirmat hoc Æmilius lib. 3. rerum Francic. in Vita Ludovici Pii, ubi hæc scribit: *Lugduni Concilium Episcoporum, quos filii Regis contraxerant, habitum, Imperiumque Patri abrogatum: quod decretum mox à Gregorio Pontifice Maximo rescissum est, & audacia Archiepiscopi Lugdunensis multata &c.* Agnoverunt profecto veteres Gallorum Reges hanc Pontificis potestatem; Ideo, cum ann. 1307. interfectus fuisset Albertus Imperator, Philippus Quartus Galliarum Rex, appellatus Pulcher, solemniter ad Clementem V. legatione missa, Imperium sibi, vel fratri suo postulavit; ut narrat Bzovius ad ann. eundem.

98. Quo pacto igitur obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Quæ fuit Gallia non remansit. Vel reprobandi Reges illi, vel illi Pontifices. Reges non dicam, cum maximis laudibus se suis gestis dignos præbuerint; multo minus Pontifices, quos doctrina & sanctitate venerabiles agnovit antiquitas, & nostra etiam commemorant tempora. Sæculorum itaque decursu usuque comprobatum est, Summos Pontifices Imperatoribus & Regibus, cum id religio posceret, legem dedisse; atque id evenit, quod olim Hieremiæ 1. dictum fuit: *Ne formides à facie eorum, ego quippe dedi in Civitatem munitam, & in columnam ferream super omnem terram Regibus Juda, Principibus ejus &c.* Ecce constitui te hodie super gentes, & super Regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipas, & ædifices, & plantes.

§. XVI.

Idem ostenditur ex illustrium virorum testimoniis.

99. **C**um, ut inquit Aristoteles, quod à pluribus sapientibusque viris asseritur, non sine maxima temeritatis, & vesaniæ nota negari non possit, si potestatem indirectam Pontificum, seu Ecclesiæ in Reges & eorum dominia à pene innumeris doctissimisque viris confirmatam demonstrabimus, planè non est, cur amplius dubitent, aut in nos Galli excandescant. Quia tamen omnium testimonium nec asserre volumus, nec debemus, plurimos tantum indicamus, aliquos juxta litteram exponemus. Illi sunt. Ægidius Romanus lib. de potest. Eccles. Alexan. Ales. par. 5. qu. 10. mem. 5. Alfons. de Castro lib. 2. cap. 7. de justa hæretic. punitione. Barbosa in cap. per venerabilem 13. qui filii sint legitimi. Bartol. in leg. Si Imperialis. Cod. de legibus. Baldus in proemio digesti veteris, Baron. tom. 9. Sotus in 4. dis. 25. qu. 2. Mayron. in 4. dis. 19. Hugo de Sancto Viç. lib. 2. de Sacram. Suarez de legibus lib. 3. cap. 22. & lib. 3. cap. 5. contra Regem Angliæ, Bellarminus, Azorius, Valentia, Molina, Navarrus &c.

100. Nos igitur aliquibus contenti, eos asseremus, quos Gallia ipse recipere dedignari non potest. Primum locum teneat Sanctus Thomas, quem Regum Gallorum Sedes docentem jam audivit. Quanam sunt ejus dicta? Quanam? *Ad Ecclesiam non pertinet punire infidelitatem in illis, qui nunquam fidem susceperunt, sed infidelitatem eorum, qui fidem susceperunt, potest sententialiter punire, & convenienter in hoc puniuntur, quod subditis fidelibus dominari non possunt.* Ita 2. 2. qu. 12. art. 2. *Propter quod oportet dicere, in Summo Pontifice esse plenitudinem omnium gratiarum &c. Sicut ergo corpus per animam habet esse, virtutem, &*

*operationem, ita & temporalis jurisdictio Principum per spirituales Petri, & successorum ejus &c. ita opusc. 29. de regim. Princip. lib. 3. cap. 10. Post Doctorem Angelicum audiamus quid dicat Seraphicus Bonaventura, quem admiratione & plausu Parisiense Lyceum habuit præceptorem. Hic in 4. dis. 37. dub. 4. inquit? *Dicendum est, quod uterque gladius, ut dixit Bernardus, est Ecclesiæ, sed differenter, qui est spiritualis extrahendus est manu Ecclesiæ, sed materialis non manu, sed tantum nutu &c.* Et de Ecclesiast. Hierarchia p. 2. cap. 1. *Regalis potestas subjacet potestati & auctoritati spirituali; nam temporale Regnum velut quoddam adjectum subjacet Sacerdotio in novo Testamento, sed in veteri Testamento Sacerdotium subsuit Regno, unde dicitur in Exodo: Elegi Vos in populum peculiarem, & Sacerdotale Regnum; ubi Regnum ponitur substantive, Sacerdotium adjective, ideo Reges tunc poterant amovere Sacerdotes summos ab officio, sicut Salomon 3. Reg. 2. amovit Abiathar. Jam vero possunt Sacerdotes & Pontifices ex causa amovere Reges, & deponere Imperatores, quando scilicet eorum malitia hoc exigit, & Reipublicæ necessitas sic requirit. Ut vero probetur in novo Testamento, temporale Regnum esse quoddam adjectum Sacerdotii, nota verba in prima Canonica Petri; ubi legitur: Vos estis gens sancta, regale Sacerdotium. Occurrit tertio Sanct. Antoninus, qui par. 3. sum. tit. 22. cap. 5. §. 13. inter alia quam plurima hæc habet. *Potuit Papa Electores Imperatoris instituere, & institutos mutare ex rationabili causa, sicut etiam Imperatorem electum potest non confirmare, & confirmatum deponere.* Fortasse Gallis tres isti Doctores non satis faciunt, Itali enim sunt; Gallos ipsos Gallis opponemus. Gallus fuit & præclarissimus Doctor Sanctus Bernardus, in Burgundia natus ann. 1091. Quid iste de Pontificis potestate senserit, jam antea dictum fuit. Gallus fuit, & Parisien-**

fiensis Universitatis Cancellarius Joannes Gersonius tanti habitus in Constantiens. Concilio, floruit autem circa annum 1412. Hic autem post improbatas duas sententias de quibus nos diximus, inquit: *Omnes homines Principes, & alii subjectionem habent ad Papam, in quantum eorum jurisdictionibus temporalitate & dominio abuti vellent contra legem Divinam & naturalem; & potestas superioritas illa &c.* ita par. 4. serm. de pace & unitate Græcorum. Gallus fuit Petrus Blesensis, qui eloquentia & doctrina floruit circa ann. 1200. Hic epis. 146. Eleonoram Angliæ Reginam sic Cælestinum III. alloquentem introducit. *Duo filii mihi supererant ad solatium, quæ hodie mihi misera, & damnata supersunt ad supplicium, Rex Richardus tenetur in vinculis, Joannes frater ipsius Regnum captivi depopulatur ferro, & vastat incendiis &c.* deinde. *Princeps Apostolorum adhuc in Apostolica Sede regnat, & imperat, & in medio constitutus est judiciarius rigor, illudque restat, ut exeratis in maleficos Pater gladium Petri, quem ad hoc constituit super gentes, & regna. Christi crux antecellit Cæsaris Aquilas, gladius Petri gladio Constantini, & Apostolica Sedes præjudicat Imperatoriæ potestati.*

101. Cur tamen plures vel ex Italis Doctoribus, quos suspectos habent, vel ex Gallis, quos facere deberent in nostræ rei confirmationem producam? Totus Clerus Gallicanus pro nobis est; pro qua re legatur Bartholomæus Gramondus Sacri Regii Consistorii Senator, & in Parlamento Tolosano Præses lib. 1. histor. ad ann. 1615. cujus verba cum nimium extendantur, à nobis omit-tenda esse censuimus.

§. XVII.

Idem demonstratur rationibus.

102. **E**T si in ipsis Scripturæ testimoniis, Sacrorum Canonum, Sanctorumque Patrum dictis rationes pro nostra propositione afferantur; nihil tamen minus earum aliquas singulatim expendere ac proponere operæ pretium judicamus. Primam rationem ex fine regiminis temporalis ejusque subordinatione regimini spirituali deducimus. Quinam enim temporalis regiminis finis, nisi temporalis felicitas, quæ in pace, divitiis, mutuis commerciis, aliisque similibus consistit? At hæc ipsa temporalis felicitas alium statutum ordinem servat, ut scilicet ad altiorem finem reducatur, quem vera fides, religio, omniumque virtutum exercitium constituit, quibus æterna supernaturalis felicitas comparatur. Regia igitur potestas religionem respicit tamquam finem, qui ergo caput est religionis, caput erit & Regiæ potestatis secundum hujusmodi respectum, ita ut si per Regiam potestatem lædatur religio, qui in ea positus est possit moneri, puniri, deponi.

103. Secundam rationem propono ex debito, quod Divino jure unusquisque habet veram religionem colendi, per consequens ea omnia repellendi, quæ ad veræ religionis servanda mandata impedimentum apponunt. Supponamus ergo Imperatorem vel Regem hæreticum fieri, veræ fidei templa destrueri, & Christianæ religionis cultores usque ad internecionem persequi, vel exemplo suo subditos in errorem trahere & perditionem, certum est subditos Regem hujusmodi tolerare non debere; At quis rogo judex erit, an verè Imperator ille vel Rex hæreticus sit, tantisque malis Rempublicam perturbet? Nonne Papa? Poterit igitur à Papa Imperio Regnoque privari, ad cujus tribunal res tanti momenti reservata est,

ut

ut etiam in lege veteri exemplum habetur 2. Paralyp. 23. & præcipitur Deuter. 17.

104. Tertiam rationem desumo ex juramento, quo se Reges Ecclesiæ, & subditi obstringunt, horum privilegia servandi, & illam contra hostes defendendi, si ergo juramento deficiunt, immo ipsimet subditi & Ecclesiæ insensissimi sint, cur publica Pontificis auctoritate coerceri non poterunt? Causa juramenti & pejurii ad forum pertinet Ecclesiasticum, cap. 13. de judic. 34. de elect. ergo si in hoc Reges peccant, Ecclesia judicat, Ecclesia punit. Hoc certe Ecclesia Gallicana præsertim negare non potest, cum in Comitibus General. ann. 1615. per os Peronii Cardinalis ita sit aperte professus. *Sacramento vinciri Reges Gallia, ubi inaugurantur pellendis Regno suo hæreticis: si pejerverint in hæresim ipsi degeneres, si fautores hæresiarcharum, si novi dogmatis assertores, deberi ultionem Vicario Dei, ad quem unum ex lege spectat periurii poena.*

105. Verum, cum in Gallos res nostra sit, liceat quascumque alias præterire rationes. Unicum argumentum efficacissimum certe mihi semper visum est. Est ne major potestas spiritualis Papæ, an temporalis Regum? Qui hoc secundum assereret, insanè sentiret, & contradiceret Innoc. III. in decret. ad Constantinopolitanum Imperatorem, cap. sollicit. de majorit. & obedient. ubi hæc leguntur: *Præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo magna luminaria in firmamento Cæli: luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti, utrumque magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur Cæli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, idest duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas; sed illa, quæ præest diebus, idest spiritualibus, major est, quæ vero carnalibus, minor, ut quanta sit inter solem & lu-*

nam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur. Si res hujusmodi est, saltem id concedendum erit Ecclesiasticæ potestati in Sæcularia bona, personasque, quantum temporalis potestas in Galliis sibi arrogat erga personas, & bona Ecclesiastica, & quam male vel bene hoc fiat, non est nostri muneris nunc decernere. Noscere autem cupis, quid in Galliis fiat? Leges & poenas Matrimonii statuunt, quia, cum contractus sint, politico regimini dicunt esse subiecta. Bonorum immobilium Ecclesiasticos incapaces volunt, quia id ad Reipublicæ bonum, nobilitatis splendorem, ararii augmentum spectat. Tributa Ecclesiasticis imponunt, quia tanquam Reipublicæ membra considerantur. Episcopos, aliosque, quibus incumbit animarum cura, residere cogunt, & nisi resideant, fructibus privant. Prohibentur Prælati, Abbates &c. absque Regia concessione Regno egredi, & si aliter faciant, illorum temporalia bona aliis conferuntur. Tandem; nec Concilia generalia, nec aliæ leges Pontificiæ absque regia permissione promulgari non possunt. Alia plura leges in lib. de juribus, & libertatibus Ecclesiæ Gallic. tom. 2. Tanti igitur facienda est regalis temporanea potestas, ut in Ecclesiasticos valeat, & non potius dicemus, tanti faciendam esse Pontificiam spirituales auctoritatem, ut in Sæculares possit?

Non me latet quanta contra aliquos textus à nobis citatos dicat Natalis ab Alexandro, dum libellum Fratris Francisci D'Engbien confutare contendit; adversus quem grammaticos etiam adducit; acribusque sensibus pungit, etsi cum S. August. 12. Confes. cap. 25. dixerit: *O' vita pauperum, Deus meus? In cujus sinu non est contradictio, plures mihi mitigationes in cor, ut fratrem refellens charitate veritatis, non deficiam à veritate charitatis.* De hac re parum mea interest. Sciat tamen Doctor iste hanc non fuisse solius D'Engbien senten-

tentiam; Si ex uno vel altero textu satis clare non infertur nostrum assertum, ita ut aliter possit explicari, non inde est reprobandum. Omnia perpendantur, & quid sentiendum sit, nisi præjudicata mens judicet, satis superque constabit.

§. XVIII.

*Afferuntur plura in oppositum
& confutantur.*

106. **P**Robantes in superioribus paragraphis dictum nostrum, plura non omisimus, quibus contraria pars insinuari videbatur; Nunc tamen afferenda sunt alia quam plura; quæ in oppositum militare à Gallis existimatur. Et primo; Quis ignorat, aut negat, Regalem & Imperatoriam potestatem à Deo immediatè profluxisse? Ita Nov. 73. §. 1. A' Deo igitur tantummodo cohiberi potest, tolli ac mutari, non à Pontifice, qui sicut non potest aliquod jus restringendi aut mutandi in iis, quæ sunt Divini juris, habere, ita neque in ea auctoritate, quam Deus ipse est elargitus: *Reddite*, inquit Christus Mat. 22. *quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, admonet Paulus ad Rom. 13. *Obediendum esse Regibus etiam discolis* hortatur Petrus 1. Pet. 2. Proh quam alienum eorum judicium, qui Pontificiæ adulantur dignitati, à judicio Christi? An non dixit Christus Mat. 20. *Reges gentium dominantur eorum, Vos autem non sic?* Est ne Papalis potestas major ea, quam Christus habuit in terris? At Christus Joan. 18. de se inquit: *Regnum meum non est de hoc mundo*; & Luc. 12. *O' homo, quis me constituit judicem, aut divisorem inter vos?* Militent Deo Romani Pontifices, sintque nobis Duces in via Domini doctrina & exemplo, at illius meminerint, quod scribit Apost. 2. ad Timot. 2. *Nemo mi-*

litans Deo implicat se negotiis Secularibus.

107. Imperatoriam regalemque potestatem à Deo immediatè datam esse in disputationem revocare modo non placet, cum tamen pluribus argumentis contrarium posset ostendi, & nos in exemplis adductis pro hac re non parum dixerimus; Hoc tamen transmissio nihil certè contra indirectam Pontificum erga Reges potestatem evincitur; nam tali pacto immediatè est à Deo, ut cum perfectissimo ordine sit, proinde spirituali Pontificum potestati subiaceat; Immediatè fuit à Deo corpus Ade ejusdemque anima, immediatè Terra & Coelum, & tamen corpus animæ imperio parere debebat, & Terra à Coeli influxibus dependentiam servare. Reddenda esse, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quis unquam ivit inficias? Reliqua etiam, quæ duobus sequentibus textibus adduntur, vera sunt per se se loquendo, atque in iis casibus, de quibus Scriptura non loquitur. Miserrimi Principes, si quilibet in ipsos posset insurgere & vectigalia negare, juramenta frangere, & ex qualibet privata causa imperium adimere. Hæc nunquam nostra aut sapientis viri mens fuit, sed hoc tantum ex magna causa, damnoque publico ad totam Ecclesiam ac Religionem pertinente Summo Pontifici convenire decernimus. Alia, quæ sequuntur, non Gallorum voces sunt, sed Calvinii latratus, & tamen ipsorum etiam voces sunt. Sed planè ex primo textu nihil probant, primo quia nullus ex illis adhuc Summus Pontifex erat. Secundo; quia excluditur dominium ad instar eorum, qui Dominum Deum ignorabant, non vero potestas ex justo motivo in reliquos exercenda. Inquirebant tunc Apostoli contentione facta, quis eorum videretur esse major, superbæ mentis argumentum erat humilitate compescendum. Omnem auctoritatem Petri & Successorum fatemur à Christo derivatam, & non Theologi, sed fatui ho-

homines habendi essemus, si majorem potestatem in Vicario Christi agnosceremus, quam in ipso Christo. Hunc fuisse & Sacerdotem & Regem nunc renuo demonstrare; Punctum hoc peculiarem sibi vindicabit quæstionem, dum in tractatu de Divini Verbi incarnatione proprias de Christo Domino disputationes instituemus. Interea negamus assumptum. *Data est enim illi omnis potestas in Cælo & in Terra.* Mat. ultim. Hunc constituit Deus hæredem universorum, *qui est Princeps Regum Terræ.* Apost. 1. *Et Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Apoc. 6. Atque hoc dominium aliquando Christum exercuisse patet, cum mulierem in adulterio prehensam contra legis præscriptum absolvit. Joan. 8. cum ficulneam, quæ alterius erat, arefecit. Mat. 21. cum Demones in porcorum greges, qui ad alios pertinebant, immisit, & præcipientes egit in aquas. Mat. 8. Sic igitur dixit Christus, quia in forma venerat servi humilitatis & patientiæ nobis exempla daturus; Erat Dominus, erat Judex, erat Rex, noluit tamen apparere qualis erat; nec aliud innuunt adductæ Scripturæ. Ultimus textus ad omnes refertur Christi fideles, qui Deo debent militare, nec nimiam sollicitudinem erga temporalia adhibere; Et ita Paulum explicavit Chrysostomus; atque ideo contra Calvinum non repugnat, Papam esse Dominum etiam directum in aliquibus Provinciis, quas à variis piis Principibus donatas accepit, & multo minus dominium indirectum, erga alia Regna, sed quando opus fuerit, tunc enim non est, implicari negotiis Sæcularibus, sed est, res Sæculares ad spiritualia dirigere, & per rectum earum usum spiritualia promovere & intacta servare; quo pacto fit, Papam sic Deo magis militare, cum jura Dei validius tueatur, & à Deo datam religionem defendat. Neque nos terret, sic fieri utriusque potestatis confusionem, plures oriri Principum discordias

atque indignationes; immo si oppositum concederetur, quod nobis opponitur eveniret, etenim perturbata religione omnia perturbentur necesse est, expedit, ut immensæ Regum potentiæ terminus aliquis præfigatur, ut non excurrat, arasque fidei transcendat; quod si offenduntur, eos offendi Ecclesiæ displicet, ideo nonnisi ingemiscens, & prius fufis ad Deum precibus ad suæ potestatis exercitium descendit; offendantur tamen, necessitas & religionis causa id postulat; medico etiam membrum rescecante æger indignatur, sanitas tamen vulnus excusat, & dolor adscribitur beneficio.

108. Christus, Ecclesiæ fundamentum, eam tantummodo facultatem Petro ejusdemque Successoribus dedit, quæ in ædificationem esset non in destructionem, magisque Ecclesiam augeret, non minueret; At potestas hæc Papæ in Principes exitium Ecclesiæ parat, atque plusquam portæ inferi, adversus eam prævaleret, nisi removeatur. Si quis ambigit, inter plurimas Historias eas recolat, quas de duobus Regnis Angliæ & Franciæ perlegimus. Quid in causa fuit, ut Ecclesia vastaretur, & à toto Angliæ Regno Catholica proscriberetur religio? An non quod factum fuit in Henricum VIII. deinde in Elisabetham Reginam? Quo tempore tot cædes tot intestina bella, tot Procerum discordiæ, tot parricidia in Galliis, quàm dum Henricus IV. Navarra Rex à Summis Pontificibus diris percussus, ejusque Regnum alienis expositum? Arma Pontificis spiritualia sunt, ad lacrymas ad orationes confugere debet, ut habetur in cap. *conveni* 23. qu. 8. Hoc est quod secundo nobis opponitur; cui abs re non erit addere quod ann. 1626. in Gallia contigit Patribus Societatis, ut narrat Gramond. lib. 15. Cum enim P. Santarelli à Soc. Jesu librum quemdam edidisset, in quo multa in Reges Pontifici tribuebantur; Patres Collegii Claremontani in jus vocati palam coram

ram Senatu professi sunt, Santarelli librum à se improbari, & contrarium esse tenendum.

109. Hæc si bene perpendantur, non solum Pontificibus negant temporalem potestatem in Principes, sed etiam spirituales, cum censuræ & excommunicationes ad hanc pertineant non ad illam; Quare nec responsione digna sunt. Quod ad Henricum VIII. attinet, sunt, qui velint, rem sine recto consilio & præcipiti modo peractam esse; sed hoc eam, quam defendimus, potestatem, non minuit; aliter Regiam ipsam auctoritatem de medio tollemus, cum in hac longe pluries peccatum sit, quam in Pontificia; Percurre alios casus, & feliciter hujus Papalis potestatis exercitium perductum esse reperiēs; Ipse Henricus IV. suis Regnique calamitatibus afflictus edoctusque ad Catholicam religionem perductus est. Sed iterum iterumque dicimus, non nisi extremis malis remedium hoc esse adhibendum, ad instar hellebori, de quo Cass. col. 17. cap. 17. *Si imminente exitiali morbo sumptum fuerit sit salubre, si absque summi discriminis necessitate perceptum præsentis exitii est.* Atque hoc satis intellexerunt Patres Concilii Tridentini etiam de ipsa spirituali potestate, etenim sess. 25. de Reform. cap. 3. ita statuerunt. *Quamvis excommunicationis gladius nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris, sobriè tamen magnæque circumspectione exercendus est, cum experientia doceat, si temerè, aut levibus excusis incutiatur, magis contemni, quam formidari, & perniciem potius parere, quam salutem.*

Arma Pontificum utrumque gladium complectuntur. Certè prius ad lacrymas & preces tum privatas tum publicas confugiendum est; at ubi lacrymæ precesque non sufficiunt, alia sunt adhibenda remedia. Quid etiam si lacrymas precesque nescires? Memineris, Petrum repentina morte duos con-

Tom. I.

fecisse, Paulum Elymam Magum cecitate mulctasse, Eliam igne alios succendisse &c.

De Santarelli doctrina, de Patrum Societatis in Gallia responsis nihil ad nos. Quidquid factum fuerit parum nostra interest; Non me latet, se in omnem partem versatos esse, & ambiguis responsionibus usos. Vide interrogationes & responsa apud Gremon. citatum.

§. XIX.

De Primatu Sancti Petri.

110. **Q**Uæ hætenus dicta sunt de Romani Pontificis infallibilitate in definiendo; & suprema auctoritate in judicando in eo fundamentum habent, quod Romani Pontifices sint reverà Beati Petri Apostolorum Principis successores. Quare si contrarium demonstraretur, jam totus labor noster corrueret; Rursus in eo vim sortiuntur, quod primatus in Ecclesia soli Sancto Petro fuerit à Christo collatus. Unde si hoc falsum esset, falsitatis & nos Magistri fuissetmus. Utrumque igitur à nobis demonstrandum est. Atque ab hoc postremo exordiemur.

111. Qua in re adnotandum est, quod etsi hæretici in suis erroribus inter se disidia concitent, dum tamen agitur de Sancti Petri primatu, & successorum, omnes conveniunt, tanta quidem feritate, ut erebum totum in ipsis collectum esse non dubitares. Primum scandalum peperit Græcia dum ann. Dom. 381. Episcopum Constantinopolitanum tribus Patriarchis Orientis antepone non contenti eum secundum à Romano Pontifice facere voluerunt, deinde ann. 451. eadem cum Papa privilegia habere dixerunt, ut collig. ex Concil. Chalcedonens. act. 16. tandem temporibus S. Gregorii ac ejus prædecessoris Pelagii illum Æcumenicum, & totius mun-

mundi Episcopum appellarunt, ut habetur ex epist. ejusdem Gregorii ad Joan. Episc. Constantinop. ad Mauritium Imperatorem, & ad alios Patriarchas Orientales. A' Græcis ad Latinos pertransiit, cum ann. 1170. exorti sint Waldenses, qui se ab obedientia Romani Pontificis subtraxerunt, & an. 1300. apparuerint quidam *Fraticelli* dicti, qui Romanæ Ecclesiæ auctoritatem ad suam sectam translatam esse gloriabantur. De qua hæresi scribit Joan. de Turrecremata lib. 4. Ecclesiæ par. 2. cap. 37. Denique nunquam tam perniciosè in Romanum Pontificem bellum exarsit, quam ann. 1390. Auctore Joan. Wiclef. quem sequutus est Joan. Hus damnati in Concil. Constant. & sæculo 16. Auctore Martino Lutero, quem sequuti sunt alii Hæretici; quorum probra, calumniæ, ac convitia adeo creverunt, ut Romanam Sedem purpuratam Meretricem, Satanæ Synagogam, Antichristi thronum, Romanum vero Pontificem ipsum Antichristum dicere æquanda nunquam temeritate non trepidaverint.

112. Nos latratus istos iniquorum hominum contempnimus, sicut olim sapientes plique homines contemnendos esse duxerunt. Quotquot enim Catholicos habuit Germania, Gallia, Hispania, Anglia, Italia, qui Doctorum nomine sunt insigniti, tot Petri, Romanorumque Pontificum in Ecclesia primatus habuit defensores. Quod igitur nostra interest peragamus. Neque vero vero id ex Sacra Scripturæ textibus, quales sunt Mat. 16. *Tu es Petrus &c.* Joan. 21. *Pasce oves meas &c.* demonstrare contendemus, etenim de istis satis diximus ubi de Pontificis potestate definitum fuit; Ea tantum in medium adducemus, quæ à veterum Patrum testimoniis accepimus, atque illa refellere studebimus, quæ in oppositum ab hæreticis offeruntur. Omnes igitur Patres tam Ecclesiæ Græcæ, quam Latinæ Sancto Petro primatum tribuerunt.

Inter Græcos primo occurrit Eusebius in Chronico ann. 44. post Christi natiuitatem; inquit. *Petrus Apostolus natione Galilæus, & Christianorum Pontifex Primus.* Adverte quæso narrandi modum; Idem auctor scribens de Jacobo dixit: *Ecclesiæ Hierosolymorum primus Episcopus ab Apostolis ordinatus Jacobus frater Domini;* Ecce determinatum indicat locum, at non ita de Petro, *sed Christianorum Pontifex primus.* Ut certè innueret Jacobum, & ita reliquos, unius Civitatis Episcopos fuisse, Petrum vero aliquo loco non limitari, sed per totum Orbem ejus Episcopatum longè latèque patere. Hoc apertis verbis significavit Euthymius in caput ultimum Joan. ubi sic: *Si dicas, quomodo Jacobus sedem Hierosolymis accepit; Respondeo hunc (nempe Petrum) totius Orbis Magistrum esse constitutum.* Occurrit secundo Cyril. Alexandrinus, qui lib. 12. in Joan. cap. 64. hæc habet. *Princeps, caputque cæterorum primus exclamat, Tu es Christus Filius Dei vivi;* & in Thesauo, teste D. Thom. in opusc. contra Græcos, inquit. *Sicut Christus accepit à Patre sceptrum Ecclesiæ gentium super omnem Principatum & potestatem &c. sic & Petro & ejus successoribus plenissimè commisit, & nulli alii quam Petro &c.* Occurrit tertio S. Joan. Chrysoft. hom. 11. in Mat. ubi inter alia hæc leguntur. *Deus concedere solus potest, ut futura Ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irrupentibus immobilis maneat, cujus Pastor & Caput homo piscator, atque ignobilis.* Et infra. *Hieremiam uni genti Pater, hunc autem universo Terrarum Orbi Christus præposuit.* Nota, tam apud Cyril. quàm Chrysoft. mentionem *Capitis* habere, quod nomen Calvinus sibi prorsus inauditum testatur. Prætereo Origen. in cap. 6. ad Rom. Basil. serm. de judicio Dei; Epiphan. heresi 51. Theophil. in cap. 22. Lucæ aliosque plures, qui unanimi consensu Ecclesiæ primariam potestatem agnoverunt in Petro.

113. Ad-

113. Adveniant modo Latini Patres. Adveniunt S. Leo serm. 3. de assumptione sua. Sanctus Gregor. lib. 4. epist. 32. ad Mauritium: sed istos, aliosque tamquam in causa propria audire, Lutherani recusant; renuant tamen si possunt, S. Cyprianum, qui in epist. ad Quintum perpendens animadversionem, qua Paulus restitit in faciem Petri, inquit, *Petrum noluisse dicere, se habere Primatum, & sibi esse obtemperandum*, quibus verbis satis innuitur, juxta mentem hujus Doctoris, primum inter Apostolos fuisse Petrum. Quod si dicant hæretici, Petrum ita non respondisse, eo quia revera primus non erat, audiant Augustinum exponentem verba Cypriani lib. 2. de Baptis. cap. 1. ubi ait: *Ecce ubi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in Scripturis Sanctis didicimus, Apostolum Petrum, in quo primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet*. Non respondit Petrus se esse primum, non quia primus non esset, sed quia sunt verba Gregorii hom. 18. super Ezechiel. *Amicus veritatis laudavit etiam, quod reprehensus est; seque etiam minori fratri ad consensum dedit; atque in eadem re factus est sectator Minoris sui, ut etiam in hoc præiret, quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset etiam primus in humilitate*. Renuant, si possunt Augustinum, qui in lib. quæst. novi & veteris Testamenti. quæst. 79. quærens, quare Salvator tantum pro se & Petro solverit didragmam, de quo Mat. 17. ita respondet. *Salvator cum pro se, & Petro dari jubet didragmam pro omnibus solvisse videtur, quia sicut in Salvatore erant omnes causæ Magisterii, ita & post Salvatorem in Petro omnes continentur, ipsum enim constituit esse caput eorum, ut Pastor esset gregis Domini; Nam inter cætera dicit discipulis, vigilate & orate, ne intretis in tentationem; & Petro dixit, Ecce Sathanas expostulavit, ut vos ventilet tanquam triticum, ego autem oravi pro te, ne deficiat fides tua, & tu tandem conversus confirm.*
Tom. 1.

fratres tuos. Quid ambigitur? Pro Petro rogabat, pro Jacobo & Joanne non rogabat, ut de cæteris taceam; Manifestum est in Petro omnes contineri &c. Renuant, si possunt Sanctum Hieronymum, qui lib. 1. in Jovinian. inquit. *Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio*. Et in caput 12. epist. 2. ad Corint. *Primatum non accepit Andreas sed Petrus*. Innumeros alios textus tum ex laudatis Doctoribus, tum aliis producere non prohiberetur quod tamen amplius à me fiet, ea refellendo, quæ ab hæreticis opponuntur. Satis in præsentiarum sit si Catholici asserti veritati fidem faciat Sanctus Paulus apud Dionysium Areopagitam in epist. ad Timot. de morte Apostolorum Romæ. Hæc fuerunt verba, quæ se audivisse testatur à Paulo dicta Petro, dum à se morituri discederent. *Pax tecum fundamentum Ecclesiarum, Pastor ovium & agnorum Christi, & Petrus ad eum; Vade in pace prædicator bonorum, mediator & Dux salutis justorum. Cum autem elongassent sese ab invicem, sequutus sum Magistrum meum Paulum, non in eodem loco, sive vico occiderunt eos, & ita attende miraculum, vide prodigium, nam præsens fui in tempore separationis eorum: post mortem autem eorum, vidi invicem eos manu ad manum, intrantes Portam Urbis, & indutos vestes luminis, & coronis claritatis ornatos*.

§. XX.

*Hæreticorum argumenta
refelluntur.*

114. **P**rimum argumentum Hæreticorum est; Per Petram, cum dictum fuit, *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* nequaquam significari Petrum, sed vel fidei confessionem, ut dicunt Luther. lib. de potest. Papæ & Centuriatores
Q 2 lib. 1.

lib. 1. cent. 1. cap. 4. col. 175. vel quemcumque hominum fidelem, ut explicat Erasmus in illa verba, vel ipsum Christum, ut vult Calvinus lib. 4. instit. cap. 6. §. 6. Pauca à nobis hic dicenda sunt, nam contra Lutherum & Calvinum jam diximus; & duo textus, unus Pauli dicentis 1. ad Corint. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus*. Alius Sancti August. tract. ultimo in Joan. *Super hanc petram, quam confessus, es ædificabo Ecclesiam meam*, jam à nobis explicati sunt. Contra vero Erasmus, qui suum errorem sumpsit ex Origene, qui tract. 1. in Mat. exponens illa verba; *Tu es Petrus, & super hanc petram &c.* hæc habet. *Petra est omnis qui imitator est Christi, & super omni ejusmodi petra ædificatur Ecclesia Dei. In singulis enim quibusque perfectis, qui habent in se congregationem verborum, & operum, & sensuum omnium consistit Ecclesia, cui portæ non prævalent inferorum*. Contra inquam Erasmus est. Origenem hunc locum allegoricè tantum hic explicasse, in quo sensu certe omnes fideles pertinent ad ædificandam Ecclesiam Dei, cum omnes sint lapides vivi, ut loquitur Apostolus à nobis citatus, ubi de Ecclesiæ visibilitate; sed si littera intelligatur sicut debet intelligi, apertè est sermo de solo Petro, cujus indicatur nomen, immo nec illud ejus Patris omittitur, præmisso etiam nomine Simonis, quod ipsi à parentibus erat impositum. Non ita loquutus esset Erasmus, si alium locum Origenis tom. 5. in Exod. perlegisset; ibi enim sic effatur. *Vide, magno illi Ecclesiæ fundamento, & petreæ solidissimæ, super quam Christus fundavit Ecclesiam, quid dicatur à Domino. Modicè fidei, quare dubitasti?* Respondeat Hæreticus, hujusmodi verba sunt ne dicta omni fidei? Minimè certe; Non est igitur omnis fidelis illa petra, supra quam est Ecclesia edificata. Quod si fidelis quilibet esset, Ecclesia tota in fun-

damento consisteret, ædificii lapides essent nulli.

115. Secundum argumentum Hæreticorum ab eo desumitur, quod illa verba, *Tibi dabo claves Regni Cælorum* non sint dicta Petro nisi per figuram, & parabolicè, quod tunc evenit, quando nulla res verè gesta proponitur, sed aliquid assumitur ad aliud significandum, quo pacto in Evangelio per virum seminantem bonum semen significatur Christus suam doctrinam declarans, & Principum Ministri Urbium claves accipiunt, nihil sibi propriè acquirendo, sed tantum Principum suorum personas reprehesentantes. Ita igitur factum est, ut Petrus Ecclesiam reprehesentaret, cum dictum ei fuit, *Tibi dabo &c.* & ideo claves immediatè Ecclesiæ datæ sunt, non Petro. Huic etiam ratiocinio responsuri non est cur diutius immoremur, cum in prælaudato loco dictum fuerit. Addimus tamen contra istam Wiclef. & Lutheri explicationem esse Sanctos Patres & ipsum evangelicum contextum. Inter Sanctos Patres eligam Hieronym. qui supra illud Hieremiæ 16. *Mittam eis multos venatores*, ait. *Non solum Christus Petra, sed Petro Apostolo donavit, ut vocaretur petra, cujus sensibus requiescentes rectè dicuntur esse translati de petra*. Et in Comment. Mat. 16. exponens textum; *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus &c.* inquit. *Sicut ipse lumen Apostolis donavit, ut lux mundi appellentur, & cætera, quæ ex Domino sortiti sunt, vocabula, ita & Simoni, qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomen, ac secundum metaphoram petreæ, rectè dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te*. Est vero in oppositum evangelicus contextus. Etenim illi procul dubio dictum fuit, *Tibi dabo claves &c.* cui paulo post dixit Dominus. *Vade post me, Satanas, scandalum es mihi*. Atqui hæc dicta sunt Petro non in figura, & parabolicè, sed verè & historicè, ergo etiam alia. Si fortasse quis ex Hæreticis infir-

ciaretur, eundem esse Petrum, cum illa dicta sint, primo ad evangelicam lectionem illum mittimus, secundo clara sunt Sanctorum Patrum monumenta; & quia Hieronym. antea produximus, cum Hieronymo prosequamur, qui loco laudato statim subdit, *Prudens lector inquirat, quomodo post tantam beatitudinem, Beatus es Simon Bariona; nunc audiat, Vade retro me Satana. Sed consideret, qui hoc querit, Petro illam benedictionem & beatitudinem ac potestatem & aedificationem Ecclesiae super eum in futuro promissam, non in presenti datam, aedificabo, inquit, super te Ecclesiam meam.* Sed profecto eandem fuisse personam Lutherus non negat, immo in libro de potestate Papae, ex hoc eruit, Petro non fuisse revelata mysteria coelestia, nec traditas claves Regni Coelorum; Quo pacto enim, inquit, fieri potest, ut tot privilegia illi convenient, qui fuit à Christo Satana nuncupatus? Verum huic jam responsum est ex Sancto Hieronymo supra. Quod de passione & morte Christi Petrus offenderetur, fuit infirmitas Petri piscatoris, quod revelationem divinitatis haberet, & claves acciperet Petrus Pontifex, fuit liberalitas Dei.

116. Tertio argumentantur, contententes claves Regni Coelorum aequali modo traditas esse Petro, aliisque Apostolis, quod quidem multifariam demonstrant; primo quia, sicut Christus non solum Petrum, sed omnes interrogavit, *Quem dicunt homines esse filium hominis &c.? Vos autem quem me esse dicitis?* ita cum Petrus respondit. *Tu es Christus filius Dei vivi* non solum ore proprio, sed ore omnium responsum dedit, ergo etiam cum Christus dixit, *Tibi dabo claves &c.* non solum eas Petro promisit, sed omnibus. Secundo; ita dictum fuit omnibus Apostolis Mat. 18. *Quaecumque alligaveritis super terram erunt ligata & in caelo & quaecumque solveritis, super terram erunt soluta & in caelo;* sicut dictum fuit Petro.

Mat. 16. *Quodcumque ligaveris super terram erunt ligata & in caelo &c.* ergo non minus aliis Apostolis traditae sunt claves Regni Coelorum, quam Petro. Tertio; hoc totum confirmatur Patrum testimoniis. Cyprian. à nobis jam adductus in antecedentibus in lib. de unitate Ecclesiae inquit: *Hoc erant utique & ceteri Apostoli, quod fuit & Petrus, pari consortio praediti & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, & primatus Petro datur, ut Ecclesia una monstretur* Hilar. lib. 6. de Trinit. sic effatur. *Vos d Sancti & Beati Viri, ob fidei vestrae meritum claves Regni Coelorum sortiti, & ligandi atque solvendi in Caelo, & in Terra jus adepti &c.* S. August. tract. 50. in Joan. *Si in Petro non esset Ecclesiae Sacramentum, non ei diceret Dominus, Tibi dabo claves Regni Coelorum. Si hoc Petro dictum est, non facit hoc Ecclesia: Si autem hoc in Ecclesia fit, Petrus, quando claves accepit, Ecclesiam Sanctam significavit.* Non igitur Petro, sed Ecclesiae in Petro significatae traditae sunt claves. Quid plura? Ipse Sanctus Leo, quamvis esset in causa propria, serm. 3. de annivers. assumptionis suae explicans verba *Tibi dabo &c.* ait. *Transiit in alios Apostolos vis potestatis istius, & ad omnes Ecclesiae Principes decreti hujus constitutio commeavit.*

117. Pluribus certè hisce argumentis respondere non vetaremur, ut sit ab aliis, qui rem hanc pertractarunt. Paucis tamen omnia complectemur. Ad primum Christus interrogavit quidem omnes, Petrus vero vel non respondit ore omnium, vel si ita respondit, tanquam futurum omnium caput respondit. Ostendo primum. Cum Petrus aliquando aliorum etiam Apostolorum ore aliquid confessus est, numerum pluralem adhibuit; Sic Joan. 6. *Nos credimus & cognovimus, quia tu es Christus filius Dei.* Non sic in re nostra. Quod si omnium nomine respondisset, hoc factum esset, vel quia munus hoc ab aliis fuisset

de

demandatum, vel quia ipsum non lateret quid cæteri responsuri essent, neutrum autem verum est, primum sine aliquo fundamento diceretur, secundum improbatur, quia Petrus hoc à sola Divina revelatione cognoscendum accepit, ideo dixit Christus. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed &c.* Si autem velint, omnium ore respondisse, libenter concedam, ne, quemdam locum Hieronymi & Augustini explicaturus, amplioribus verbis paginam impleam; sed dicam, omnium ore respondisse tamquam omnium Caput & Principem, omnes vero Petri confessioni adhæserunt illam proprio silentio confirmantes. Hoc colligo ex omnium Sanctorum Patrum sententia, præsertim ex Cyrillo lib. 12. in Joan. cap. 64. ubi dicit. *Ut Princeps caputque cæterorum primus exclamat: Tu es Christus filius Dei vivi, & ex August. qui serm. 124. de tempore ait: Hic est Petrus, qui Divina revelatione primus omnium veritatem meruit confiteri, dicens: Tu es Christus &c.* Ad secundum; Eadem fuere verba, sed non eadem, eodemque modo collata potestas. Non eadem, quia per illa verba fuit tantum promissa, cum nondum essent Apostoli Sacerdotes; non eodem modo, quia, etsi fuisset tunc collata, fuisset collata cæteris Apostolis tanquam ovibus Petri; Petro vero tanquam omnium Pastori; Ipsi namque soli dictum fuit Joan 21. *Pasce oves meas* ipsi inquam soli; nam prius dixerat Christus. *Simon Ioannis diligis me plus his?* Quæ loquutio soli Petro facta est, & cum respondisset. *Tu scis Domine, quia amo te,* quæ fuit loquutio solius Petri, inquit Christus, *pasce oves meas.* Atque ita factum est, ut Petri fidei promissæ fuerint claves, Petri vero dilectioni claves collatæ. Ad tertium; Quamvis alibi hanc Cypriani sententiam explicaverimus, nunc addimus, quod si de Apostolica dignitate loquamur omnes pares fuerunt Petro, quia sicut Petrus fuit Apostolus, ita fuerunt

& alii; sed Petrus & Apostolus fuit, & primus inter Apostolos tanquam eorum Princeps & Caput, id quod ostendit S. Leo in epist. 84. ad Anastasium, ubi ait. *Inter Beatissimos Apostolos, in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & cum omnium par esset electio, uni tantum datum est, ut cæteris præmineret.* Neque hoc præter mentem Cypriani existimandum est, siquidem Sanctus Doctor in epist. ad Jubanum inquit. *Petro primum Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde unitatis originem instituit & ostendit, potestatem illam dedit.* Idem respondemus Hilarii textum explicaturi; Unde idem Hilarius in caput 16. Mat. ait Petro. *O' Beatus Cæli Ianitor, cujus arbitrio claves æterni aditus traduntur.* Cæteris igitur Apostolis claves non negamus, sed Petrum Principem asserimus. Hac ratione facile occurrimus Augustini nobis oppositæ auctoritati, & ideo quod soli Petro dictum fuit, fit in Ecclesia, quia ita Petro dictum fuit, ut non in ipso solo huiusmodi remaneret potestas, sed cæteris omnibus communicaretur, & in hoc sensu totam Petrus significavit Ecclesiam tamquam ejusdem caput. Sed ex quo Petrus Ecclesiam significaverit, ejusdemque figuram gesserit, male infert Calvinus verè & propriè non fuisse Petro traditas claves; *gessit*, teste S. August. tract. ultimo in Joan. *Petrus Ecclesiæ Militantis figuram, cum audivit à Christo sequere me & alius cinget te, & ducet quo tu non vis.* Joannes vero triumphantem Ecclesiam reprehesentavit, quando supra pectus Domini in Coena recubuit, & de eo dixit Christus, *sic eum volo manere,* at nunquid Petrus revera non est Christum sequutus, aut ab alio non cinctus & ductus? Nunquid Joannes revera supra pectus Domini non recubuit? Judas etiam prodendo Christum Judaicum ingratum populum indicavit, & tamen verè & historicè prodidit, ergo quamvis Petrus accipiendo claves, Ecclesiam

reprehenderit, attamen verè, & historicè claves accepit. Tandem, quo pacto præclarissimi Doctoris mens intelligenda sit, ex eodem satis colligimus, si perpendamus ea, quæ habet tract. ultimo in Joan. ubi sic. *Cujus Ecclesiæ Petrus Apostolus, propter Apostolatus sui Primatum, gerebat figuratam generalitatem personam.* Et in psal. 108. *Cujus (idest Ecclesiæ) ille agnoscitur gessisse personam propter primatum, quem in Discipulis habuit.* Ultimum ex Sancto Leone à nobis conceditur juxta superius dicta, quod enim hæc potestas ad alios Apostolos transierit, non probat Petro tamquam Principi non fuisse collatam. Unde idem Leo epist. 89. ad Episcopos Provinciæ Viennensis scribit, *Petro præ cæteris ligandi & solvendi tradita est potestas.*

118. Quartum argumentum conficitur ex maxima excellentia Sancti Pauli, ita ut potius Paulo, quam Petro debitus sit in Ecclesia primatus. Hoc multis modis probari posse arbitrantur. Primo quia Apostolus Paulus se Petro subditum esse negat; quid enim ait cap. 2. ad Galat. loquens etiam de Petro? *Quibus neque ad horam cessimus subjectionis.* Rursus. *Mea nihil refert, quales fuerint, qui aliquid esse videntur.* Item. *Qui videbantur esse aliquid, nulla mihi mandata dederunt, nihil mihi contulerunt.* Et tandem socium agnoscit Petrum non Principem, dicens. *Dexteram dederunt societatis.* Secundo; Non minus Paulo, quam Petro commendatæ sunt oves, & quidem tali pacto, ut Apostolatus Petri nullum jus haberet in Apostolatum Pauli, en illius verba in loco laudato. *Cum vidissent, quod mihi creditum est evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis, qui enim operatus est Petro in Apostolatu circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes, dexteram dederunt mihi & Barnabæ societatis, ut nos in gentem, ipsi autem in circumcisionem.* Tertio; Quia Paulus antonomastice appellatur

Apostolus; Unde Augustinus lib. 3. ad Bonifacium cap. 3. inquit. *Apostolus cum dicitur, si non exprimatur quis Apostolus, non intelligitur nisi Paulus.* Iste igitur Princeps fuit Apostolorum, sicut quia Tullius per antonomasiam dicitur Orator, est Princeps Oratorum; Tandem in antiquis diplomatum sigillis, & imaginibus à dextris invenitur Paulus, à sinistris Petrus ergo.

119. Etsi Sancto Paulo tantum laudis cum Ecclesia Catholica deferamus, ut ipsum & Petrum gloriosos Principes terræ fateamur, Petrum tamen caput fuisse per adducta argumenta non infringitur, & Mehercle, si omnia verba Pauli in adducta epistola attulissent Hæretici, non esset, cur nos iisdem responderemus; immo ex scriptis ad Galatas firmum pro nobis conficitur argumentum, in illis enim Paulum se Petro subjecisse manifestissime apparet; legatur caput primum; ecce verba. *Post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim.* Legatur caput secundum; ecce alia verba. *Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam cum Barnabæ, assumpto & Tito ascendi autem secundum revelationem, & contuli cum eis evangelium, quod prædico in gentibus, seorsum autem iis, qui videntur aliquid esse, ne forte in vanum currerem, aut cucurrissem.* Hæc plane convincunt Hæreticos, sed audiant Hieronymum, & Chrysost. quid in hac re dixerint. *Tantæ Petrus auctoritatis fuit, ut Paulus in epistola sua dixerit, post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim.* Hæc Hieronymus in epist. ad August. quæ incipit. *Tres simul epistolas.* Eximius erat Apostolorum Petrus, os Discipulorum, & vertex Collegii: propterea & Paulus ascendit cum tunc videre præ aliis. Hæc Chrysost. hom. ultima in Joan. Sed singulos Hæreticorum textus perpendamus. Cum dicit Paulus: *Quibus nec ad horam cessimus subjectione* de quibus lo-

qui-

quitur? An de Petro? Minime. Prius enim dixerat: *Propter subintroductos falsos fratres, qui subintrojerunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent; & statim subdit; quibus neque ad horam &c.* In secundo loco malè affertur textus Pauli; Sic enim habet. *Quales aliquando fuerint, nihil mea interest.* Nota ly *aliquando*, & id non in Petri aliorumve contemptum, sed maximam laudem verti satis intelliges. Contulit enim cum illis Paulus Evangelium suum, parvi pendens, eos prius fuisse homines viles, & pauperes pisces. Tertius textus est iste. *Mihi enim qui videbantur esse aliquid nihil contulerunt.* Illa verba, *nulla mihi mandata dederunt* addita sunt à Smalchaldica Lutheranorum Synodo. Quid est autem nihil illos Paulo contulisse? Idest, nihil in evangelio Pauli, quod reprehendi posset inventum esse. Nostra non est huiusmodi interpretatio, sed Haimonis in illa verba dicentis. *Quod putassent aliqui, quod reprehensores mei essent: non solum non fuerunt reprehensores, sed è contrario laudatores & fautores extiterunt prædicationis meæ.* Quodve jam prius dixerat Augustinus ibidem. *Non ergo inventi sunt in aliquo dissentire ab illo, ut cum ille perfectum evangelium se accepisse diceret, illi negarent, & aliquid tanquam imperfecta addere vellent, sed è contrario pro reprehensoribus imperfectionis approbatores perfectionis fuerunt, & dederunt dextras societatis.* Quod autem audis Petrum fuisse socium Pauli, æqualem ne intelligas, sicut cum dicit Scriptura, 1. Reg. cap. 23. *Ivit Saul, & socii ejus, hos Sauli æquales non fecit.* Sed quo pacto nihil contulerunt? Nihil igitur contulit, cum collatione facta sui evangelii, ipsum reddidit de fide securum? Nihil contulit Petrus cum aliis, cum ipsum jussu Christi dicentis, segregate mihi Paulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos, in Apostolum Gen-

tium consecrarunt? Non ita sensit Sanctus Hieronym. de viris illustribus c. 5. Quod secundo proponitur ex ipso textu dilueretur; inquit enim, *cum vidiissent*, quod maximè ad Petrum referendum est. Sed ibi revera non est fermo de jurisdictionis divisione, sed de Provinciis, ad quas Deo afflante se ipsos miserunt Apostoli; Licet enim unusquisque posset jure Divino tam Gentibus, quàm Hebræis evangelium prædicare, attamen ad celerius faciliusque id adimplendum, id factum est, ut Paulus ad Gentes, Petrus vero aliique ad cæteros populos mitterentur, ideo ille Præputii, Petrus verò circumcisionis appellantur Apostoli, dicitur autem Paulus Doctor Gentium, quia, ut rectè adnotavit Isidorus de ortu & obitu Sanctorum Patrum, cum cæteri Apostoli Provincias Gentium delegerint, Paulo tota simul, & nulla pars traditur specialis. Quod vero etiam aliis Apostolis jure Divino prædicatio facienda Gentibus conveniret, satis est, si perpendamus verba Christi dicentis Mat. ultimo. *Docete omnes Gentes.* Et Marci ult. *Prædicate evangelium omni creaturæ;* Hoc autem magis de Petro affirmandum est, cum de se ipso dixerit Act. 15. *Vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus elegit per os meum gentes audire verbum evangelii, & credere.* Prædicavit Petrus Gentilibus, & prius Antiochiæ, deinde Romæ Sedem fixit, quæ Gentium Urbes erant; Prædicavit Paulus Judæis, unde 1. ad Corint. 9. ait. *Judæis factus sum Iudæus, ut Iudæos lucrarer;* & alibi; *Hebræi sunt, & ego.* Dictum est Petro cæterisque Apost. Act. 1. *Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Ecce Judæi primo loco, Gentiles postremo. Ideo Petrus Apostolus circumcisionis sine exclusione Præputii; Dictum vero de Paulo Act. 9. *Vas electionis est mihi, ut portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filiis Israel.* Ecce, Gentiles primo loco, Hebræi postremo; ideo Paulus

lus Apostolus Præputii sine exclusione circumcisionis. Verum demus, gentes ad Paulum tantum, Hebræos vero ad Petrum pertinuisse, adhuc munus dignius & præcipuum Petro concessum est. Novimus enim Christum Jesum per se ipsum Judæos docuisse, gentes vero per alios. Quid legis Mat. 15. ? *Non sum missus nisi ad oves, quæ perjerunt Domus Israel.* Quid ipse Paulus inquit ad Rom. 15. ? *Christum Iesum Ministrum fuisse circumcisionis.* Ultimum juxta primam partem non negamus, sed Primatus Petri nequaquam imminuitur. Quare autem Paulus appelletur Apostolus per antonomasiam, una ratio ex Isidoro superius producta est; ad munus enim Apostolatus, ut Apostolatus est, pertinet fidem plantare ac promovere, nullus autem inter Apostolos hoc egit, sicuti Paulus; Unde 1. ad Corint. 15. inquit. *Plus omnibus laboravi.* Alia ratio esse potest, quia inter Apostolos nullus Doctior Paulo fuit, & nullus, qui plura scripserit; Adderem, dici etiam hoc pacto Apostolum, quia non fuit inter duodecim, sed vocatus & electus à Christo post Ascensionem; ideo dici potest secundum quid Princeps Apostolorum, cum ejus vocatio speciosior fuerit, & præ omnibus Apostolicum adimpleverit munus; Totum autem hoc, quantumcumque est, quod certè maximum est, non dedit Paulo non esse ovem Christi, ergo neque non ovem Petri, cui dictum, *Pasce oves meas.* Si autem ovis Petri, jam minor Petro. Si vero secundam partem in argumento adductam consideremus, plura dici possunt; & primo ad summum probaretur, Paulum fuisse majorem Petro potestate extraordinaria non ordinaria, proinde Petrus fuit ordinarius Summus Pontifex Ecclesiæ, sicut licet Moyses fuerit extraordinariè major Aaron, tamen Aaron verè & propriè Summus Pontifex fuit. Secundo; ex illis imaginibus argumentum valde incertum haberi potest, nam si extant imagines, in quibus

Tom. I.

ad dexteram cernitur Paulus, non desunt, in quibus ad dexteram inspicitur Petrus; Ita autem arbitror factum esse ad ostendendum meritum utriusque æquale, juxta id quod scribit S. Leo ferm. 1. de Natali Apostol. ubi ait : *De quorum meritis, atque virtutibus nihil diversam, nihil debemus sentire discretum, quia illos & electio pares, & labor similes, & finis fecit æquales.* Non vero ad ostendendam æqualem utriusque potestatem & jurisdictionem. Tercio; Totum concedi potest; sed advertendum est, id olim usu fuisse usurpatum, quod cum duo incederent, honoratior ad lævam esset, alter vero ad dexteram, atque hic non nihil præcederet tamquam ad illius defensionem. Hoc colligimus ex Antonio Hebrissenfi in annot. ad quinquaginta loca Scripturæ. Immo Eusebius lib. 1. de Vita Constantini scribit, se vicisse in Palestina Constantinum juniorem semper incedentem ad dexteram senioris Augusti. Sic igitur dici potest factum de Petro & Paulo. Quod vero aliquando id contigerit, etiam cum Christus medium locum tenet inter utrumque, id ex ignorantia factum est, viderant enim Paulum ad dexteram Petri, & non advertentes sic ad dexteram esse ut Petrum tegeret, idem etiam servaverunt, vel dum sederent; vel cum medium alium haberent. Cæterum in aliis rebus semper primus locus Petro conceditur. Si nominantur, si invocantur, si festus dies celebratur, semper præcedit Petrus.

120. Est & aliud argumentum, quo Wiclef. contendit ostendere, Petro majorem esse Jacobum. Hoc autem infert primo quia in epis. ad Galat. de qua supra; Jacobus in textu præponitur Petro; dicitur enim. *Cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur esse columna.* Secundo. In Concilio Hierosolymitano act. 15. ubi inquisitio erat, utrum venientes ex gentibus circumcidi deberent, Jacobus fuit qui di-

R

xit;

xit; *Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui ex gentibus convertuntur ad Deum.* Tertio. Idem magis promovet Luther. in lib. de potest. Papæ sic: *Jacobus est successor Christi, ejusdemque Vicarius, non ergo Petrus.* Probant. Christus non fuit Episcopus Romæ sed Hierosolymæ, & ibi Apostoli fuerunt Sacerdotes, atqui non Petrus, sed Jacobus fuit primus post Christum Hierosolymæ Episcopus, ergo. Præterea. Hierusalem non Roma, omnium Ecclesiarum parens censenda est, & de facto in Concilio Nycæno 1. can. 7. Episcopo Hierosolymitano primatus tribuitur; Quid vero si in hanc sententiam devenierint Clemens & Chrysost. ? Et tamen res ita se habet. Primus lib. 6. disposit. apud Eusebium lib. 2. hist. cap. 1. sic inquit: *Petrus, Iacobus, & Ioannes post assumptionem Salvatoris, quamvis ab ipso fuerint omnibus penè prælati, tamen non sibi vindicabant primatus gloriam, sed Iacobum, qui dicebatur justus, Apostolorum Episcopum statuunt.* Secundus hom. 3. in acta sic effatur. *Vide Iacobi modestiam; Is acceperat Hierosolymis Episcopi munus, & tamen hic nihil loquitur; Considera autem & aliorum Discipulorum singularem modestiam, quo pacto concedunt ei solium, nec amplius ambigunt disceptantes inter se.*

121. Destitutum mendicumq; Theologum quis Wicleffum non agnosceret, qui primam Cathedram Petro negaturus à grammatica positione libi comparat argumentum? Ipse unicum locum adducit, in quo Jacobus Petro antefertur, nos vero quot afferre non possumus, in quibus Petrus præfertur Jacobo? Lege Mat. cap. 10. hæc habes. *Duodecim Apostolorum nomina sunt hæc; Primus; Simon qui dicitur Petrus &c.* Et Jacobus, quem Wiclef. attollit nono loco nominatur. Lege Luc. cap. 6. hæc habes. *Elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit, Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream &c.* Perpende autem quid dixerit Hierony-

mus in Comment. super illud Mat. *Ordinem, inquit, Apostolorum, & meritum uniuscujusque illius fuit distribueré, qui cordis arcana rimatur.* Perpende insuper, de Petro dictum fuisse, *Primus*; de nullo alio dictum fuit, *Secundus*. Omnes enim fuerunt secundi, Petro ad omnes retinente Primatum. Ego autem existimo aliquando Jacobum præponi ob sancti loci, in quo præsidebat reverentiam, & quia primus illi Ecclesiæ præfuit, quæ, prima in Christum credens, congregata est ex Judæis. Hac in re nihil clarius afferri potest, quam Joannes Chrysost. qui hom. 87. in Joan. ait: *Si verò dixerit quis, qualiter ergo Iacobus thronum assumpserit Hierosolymorum, illud utique dicam, quoniam hunc, idest Petrum Orbis Terrarum, inthronizavit Magistrum; Cui addo Bernardum lib. 2. ad Eugen. ultra medium ita scribentem. Iacobus, qui videbatur columna Ecclesiæ una contentus est Hierosolyma, Petro universitatem cedens.* Hæc appolita sunt, ut videas quantum à Petro distet in hoc Jacobus, & facilius cætera diluantur. Ad secundum. qui leget illud caput levi negotio quod opponitur solvet. Ibi enim Petrus primus omnium surgens sententiam protulit suam; & tacuit omnis multitudo. Quid si deinde tacente multitudine dixit Jacobus. *Viri fratres audite me &c. Propter quod ego iudico &c.* Hæc non fuit nova Jacobi sententia, sed in primam à Petro probatam consensio, ideo dixit Hieronym. in epist. ad August. quæ est decima, *in sententiam ejus Iacobus Apostolus, & omnes simul Presbyteri transferunt;* Fuit igitur Jacobus sententiæ præco, non auctor; approbans non judicans. Ad tertium. Quid Lutheri somniaris? Christum dicis Episcopum Hierosolymæ? Falleris, & Christi detrhais potestati; Fuit Christus totius Orbis Episcopus, nec ullus ipsi successit, cum semper vivat; Decuit autem post ejus Ascensionem, Vicarium ejus generalem non amplius Hierosolymis

manere, sicut enim lex mutabatur & Sacerdotium, ita & locus, & sic vetera recederent, nova fierent omnia; Hinc nego Hierosolymitanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum parentem esse dignitate, quamvis fuerit antiquitate, & Christi Apostolorumque præsentia; nec quidquam ex Concilio Nycæno colligitur, immo oppositum, cum in eo Episcopo Hierosolymæ quartus locus traditus fuerit; jurisdictio vero nulla. Major vis esset in auctoritate Clementis, si textus, qui, sicut exponitur, est in Basileensi Codice, non esset corruptus. Sed ubi legitur, *Apostolorum Episcopum* legi debet, *Hierosolymorum*. Ita habetur in Codice Colonienfi, & consonat Nicephoro lib. 2. cap. 3. Eusebio lib. 2. cap. 14. historiæ; nec non Græco Codici tam Vaticanæ Bibliothecæ, quam Parisienfi. Petrus igitur, alique Apostoli post assumptionem Salvatoris sibi primatus gloriam præ modestia non vindicabant, sed Episcopatum pro eo tempore unicum Jacobo minori detulerunt; Mens Chrysost. satis superque comperta est; Quare dum loquitur de solio Jacobo concesso, de solio Ecclesiæ particularis est intelligendus. Vis autem Luthere amplius agnoscere quantum erras? Audias. Jacobus à quibus Episcopus est ordinatus? Nonne à Petro, Jacobo, & Joanne? Hoc fatetur Anacletus, & habetur cap. 1. dis. 75. Hæc sunt verba: *In Hierosolymitanorum Ecclesia primus Archiepiscopus Beatus Iacobus, qui dicebatur justus, & secundum carnem frater Domini nuncupatus est, à Petro, Iacobo, & Joanne Episcopus est ordinatus.* Hoc testatur Anicetus in Decretis cap. 1. afferens quod supra diximus. E' contrario Petrus Romæ Episcopus fuit, quis unquam Apostolorum eum consecravit? Prius fuit Antiochiæ, quis eum benedixit? Fateantur igitur necesse est, Petrum super omnes Apostolos habuisse primatum.

122. Oppon. Magdeburgenses plu-
Tom. I.

rima Petri peccata; sed vel non fuerunt peccata, vel ad Petri dignitatem auferendam non sunt ad rem.

§. XXI.

An Petrus Romæ fuerit;

& Romæ mortuus.

122. **N**unc ad ea progredimur, quibus Petri primatum in Romanos Pontifices pertransisse demonstramus. Quamvis autem quod inquirendum proposuimus necessarium non sit ad rem nostram stabiliendam, cum plures fuerint Romæ, & Romæ ultimam clauserint diem, nec tamen fuerunt Romani Pontifices, multi è contrario Romani Pontifices fuerint, qui tamen nunquam Romæ fuerunt, ut Clem. V. Joan. XXII. Benedict. XII. Clem. VI. Innoc. VI. Urban. V. nihilo tamen minus ad omnia ex equo examinanda, si punctum hoc resolvamus non erit abs re. Id enim, quod 1500. annorum spatio tamquam indubitatum ab omnibus receptum fuit, nunc à pluribus Hæreticis impudentissimè negatur, præsertim à quodam Gulielmo Wiclefi Magistro, ab ipso Wiclefo, ab Udalrico Veleno, ab Illyrico; Calvinus autem lib. 4. instit. cap. 6. §. 15. inquit, quod etsi non contendat, an Petrus Romæ mortuus fuerit, attamen Episcopus saltem diuturno tempore juxta ipsam non fuit.

123. Plura autem videntur esse, quæ hisce Hæreticorum insaniis & erroribus favere ipsi arbitrantur; immo Velenus, qui librum integrum de hac re edidit, decem octo persuasiones se ad id dicendum adinvenisse gloriatur. Primo autem argumentatur Gulielmus & Discipulus ejus Wiclef. quia Scriptura Sancta id non dicit, sed tantum in quibusdam apocriphis invenitur, ex quo infert, omnium admirabilium hoc esse magis admirandum. Unum tamen magis admirandum non difficulter reperi-

tur, si hoc argumentum tam leve, & inane perpendatur. Ubinam adinvenies in Scripturis Sacris primorum parentum redemptionem, ubi perpetuam Beatæ Virginis Dei Genitricis Virginitatem? Igitur illam nega, hanc rejice. Proh nefas? Sed falsum esse assumptum in sequenti declarabimus.

124. Aliter igitur, & apparenter melius argumentantur alii; Quid inquirunt, de Petri commoratione in Romana Urbe dicendum est, si de ejus adventu nihil definiri potest? Quo anno venit? Si Orosio credimus venit sub initio Regni Claudii; Si Bedæ, anno quarto ejusdem Claudii; Si Hieronymo, anno secundo; In passionali vero de vitis Sanctorum anno tertio decimo; Augetur autem difficultas, si ad Petri successores numerandos mentem convertamus. Fuit ne Clemens? Affirmant Tertullianus de præscript. & Hieron. in cap. 52. Isaia. Fuit ne Linus? Affirmant Optat. lib. 2. contra Parmenian. & August. epist. 165. Fuit ne Cletus, sive Anacletus? Affirmant Irenæus lib. 3. cap. 3. & Epiphan. her. 27. In tanta Scriptorum varietate quid sentiendum? Ipsa Doctorum discordia indicat falsitatem.

125. Sed profecto si argumentum hoc aliquid evinceret, præcipua nostræ fidei Sacramenta neganda essent. Quid, dicam ego, de morte Christi dicendum est, si de ejus mortis tempore nihil definiri potest? Quando mortuus est? An ætatis suæ anno 30.? Ita scribunt Tertullian. lib. contra Judæos, Clemens Alexandr. I. Strom. Lact. lib. 4. Divin. instit. cap. 10. ann. 33.? Ita scribunt Ignatius ad Trallianos, & Euseb. in Chronico; ann. 34.? Ita scribunt Honuphrius, & Mercator. An ferme 50.? Ita Irenæus lib. 2. cap. 39. igitur inferes, Christum non fuisse mortuum? Vide itaque argumentum à te propositum nihil concludere. Dubium igitur non est de morte Christi, sed de tempore mortis, & ita in re nostra dubium esse

potest, (pro quo resolvendo non est nostri præsentis muneris quidquam dicere) de tempore, quo Petrus Roma perrexit, non de Petro, an fuerit Romæ. Immo, si à te adducti Scriptores varias de ejus in Romanam Urbem adventu opiniones ediderunt, plane Romanam perrexisse supponunt. Quod vero spectat ad Petri successorem, licet nos ignoraremus, attamen aliquem successisse non posset in dubium revocari, sicut septuaginta hebdomadas, de quibus Angelus ad Daniele cap. 9., completas esse non dubitamus, dubitamus tamen quo tempore incæperint, de qua re in tract. de Verbi Divini incarnatione sermonem instituam. Rem tamen totam componere & explicare non prohibemur, si Tertul. de præscript. Hieronymo in cap. 52. Isaia, Ruffino in præfat. recognit. Clementi lib. 7. constit. cap. 37. Anacleto epist. 1. aliisque gravissimis Doctoribus adhærere placeret; Petrus enim sua jam imminente passione Beato Clementi Romanam Sedem reliquit, qui tamen sedere noluit, donec vixerunt Linus & Cletus, qui Beato Petro in Episcopali munere adjutorio jam fuerant; Tanta illis temporibus erat ex humilitate contentio. Primus igitur post Petrum Linus sedit; Quod si apud Sophronium, & Metaphrastem dicitur Linus ante Petrum obiisse, horum in hac re non est facienda auctoritas, cum oppositum tradatur ab antiquioribus, magisque probatis, quales sunt Irenæus, Eusebius, Epiphan., Optat., August., Hieronymus. Nulla vero censenda est illorum discordia; nam qui dicunt, successisse Linum, non negant à Petro relictum esse Clementem, & qui dicunt Clementem, non negant, hunc sedem eo tempore accipere noluisse.

126. Hac de re omittimus alia argumenta, quæ sumuntur ex Chronologica narratione, nam si annum, quo Petrus Romam venit, tempus quo commoratus est, illud, quo Roma discessit, quo rediit statuere contenderemus, nimis

mis diuturnum negotium aggredere-
mur, & jam ut superius dictum fuit,
veritatem quam asserimus, nequaquam
destruit. Igitur ad alia, quæ cum Ve-
leno cæteri opponunt Hæretici, prope-
remus. Ex eo autem rectè existimant
argumentari, quod Paulus ad Roma-
nos scribens cap. ultimo multos saluta-
ri rogat, Petri autem nec memorat no-
men, quod sine Petri injuria factum,
non esset, si Petrus Romæ fuisset. Præ-
terea, Petrus & Paulus fædus inierunt,
ut Petrus Judæorum esset Apostolus,
Paulus vero Gentium, quo pacto igitur
Petrus Romam adiit, quæ totius erat
parens gentilitatis? Rursus. Paulus ab
Urbe Romæ plures scripsit epistolas ad
Galat. ad Ephes. ad Colosens. ad Phi-
lippiens ad Hebr. ad Timot. ad Philem.
& in istis nihil unquam de Petro scrip-
sit, immo in iis ea continentur, ex qui-
bus inferri potest, Petrum Romæ non
fuisse; etenim de illis, qui Romæ erant
ad Philip. 2. dicit: *Omnes quærun-
t quæ sua sunt.* Ad Colosens. ult. ait. d.
Aristarcho, Marco, & Jesu, qui dice-
batur justus. *Hi soli sunt adjutores mei
in Regno Dei.* 2. ad Timot. 4. *In prima
mea defensione nemo mihi astitit; sed
omnes me dereliquerunt.* Hæc autem
omnia falsa essent, si Petrus Romæ fuisset.
Item. Dum Paulus Romam perve-
nit, & exordium fecit prædicandi Ju-
dæis; isti doctrinæ novitatem sunt ad-
mirati; ut legitur Actorum ultimo, at-
que de illis dicitur; *Quidam credebant
his, quæ dicebantur, quidam vero non
credebant, cumque invicem non essent
consentientes, discedebant.* Si autem
Petrus fuisset Romæ, jam nihil novi
Paulus prædicasset.

127. Miror, hujusmodi argumenta
ab Hæreticis tanti haberi, ut ea firmas
demonstrationes appellent; Si rectè
summulisticam regulam aut logicæ ru-
dimenta callerent, ratiocinia ab aucto-
ritate negativè facta nihil probare, eos
non præteriret. Mathæus non scribit
Christum fuisse circumcisum, Marcus

non scribit, Mariam fuisse in Templo
præsentatam. Joannes non scribit, Chri-
stum ex Maria Virgine natum, & sic
loquendo de pluribus aliis, quæ tamen
vera sunt, quamvis scripta non sint;
Idem igitur in re nostra affirmari potest.
Quamquam quid singulis respondeamus
nobis non deest; epistolam ad Romanos
mittit Paulus, nec Petrum salutat, ut-
quid illum salutare jussisset, qui tunc
Romæ non erat, sed Syriæ Regionem
visitaturus discesserat? Neque nos mo-
vet fædus illud inter Petrum & Paulum,
ut iste Gentium Apostolus, ille Judæo-
rum diceretur. Nam, ut in anteceden-
tibus dictum fuit, nec Paulus solis Gen-
tilibus, nec Petrus solis Judæis evange-
lium prædicavit, sed quid si dicamus,
Petrum prædicasse Judæis, qui tunc Ro-
mæ morabantur? Quamvis enim Clau-
dius edictum emiserat, quo Judæi ab
Urbe propellebantur, attamen paulo
post Romam redire permissi sunt; Rem
agnoscimus ex Scriptura Sacra, siqui-
dem Paulus act. 18. invenit Corinthi
Aquilam & Priscillam, seu Priscam, qui
ex Judæis erant nuper à Claudio ab Ur-
be pulsi & post annos tres scribens ad
Romanos salutare præcepit Aquilam &
Priscillam, qui jam Romam reversi
erant. Nunc ad tertium, cui jam supe-
riore doctrina responsum dedimus; &
revera, cum scripserit Paulus eas epi-
stolas, Petrum Romæ non fuisse, afir-
mare quis prohibet? Licet enim in ea
Urbe suam Sedem fixerit, sæpius tamen
distans erat, cum opus esset etiam
in aliis locis ab eo Ecclesias constitui,
ut colligimus ex Epiphan. heresi 27.
ideo Linum & Cletum tamquam coadju-
tores habebat, ut eo absente Episcopa-
lia munera exercerent. Verum singulos
adductos textus examinemus, & nihil
pro Hæreticis concludi manifestè intue-
bimur. *Omnes quærun-
t, quæ sua sunt,* nec ad Petrum nec ad plures alios refer-
tur, quo pacto enim intelligenda sit illa
propositio Theologo etiam Tyroni com-
pertum est; certè Paulus prius dixerat,
apud

apud se esse Timotheum, & plures prædicare evangelium *ex charitate*, qui procul dubio sua non quærebant. *Hi soli sunt adjutores mei in Regno Dei.* Hic sermonem tantum habet de iis, qui erant sui domestici, sicut cum ad Timot. 4. dicit, *Lucas est mecum solus* solum de domesticis loquebatur, ut enim habetur in epist. ad Rom. cap. ultimo, multi erant alii tam ex Gentilibus, quàm ex Judæis conversis, qui Romæ fidem Dei excitabant & promovebant. *Nemo mihi astitit, sed omnes me dereliquerunt.* Quo pacto assistere poterat Petrus, qui non minus quam Paulus, Cæsari erat invisus. Ibi conqueritur Apostolus de iis, qui poterant illi apud Cæsarem adjumentum præbere, sed ejus tyrannide perterriti nec quidem verbum facere ausi sunt. Quod postremo dicitur falsum est. Si enim, antequam Paulus Romam perveniret, nemo prædicasset Judæis, cujus prædicatione conversi fuissent illi ad quos Paulus epistolam scripsit? Constat autem epistolam illam etiam scriptam esse ad Judæos, qui Romæ tunc erant, ut constat ex quatuor primis capitibus, in quibus legis opera reprobantur, & ex cap. 14. in quo de iis loquitur, qui adhuc Judaicæ legi adhærentes, à quibusdam cibis secundum eam legem immundis abstinebant. Sed si dicamus plures fuisse Judæos, quibus jam prædicatum erat, plures, ad quos nondum prædicatio pervenerat, omnis dubitandi locus ablati est.

128. Post hæc alia nonnulla congerunt, Petrum Romæ non obiisse, probaturi. Non ab Imperatoribus Romæ, sed à Scribis & Phariseis Hierosolymis occisus est Petrus, ut impleretur quod dictum est Mat. 23. *Ecce ego mitto ad vos Prophetas & Sapientes & Scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis &c.* intelliguntur autem ex Chrysost. in ea verba Apostoli, & qui cum Apostolis fuerunt; & clarius loquitur in eum locum Sanctus Hieronym. inquiens, *ex quibus lapidatus est Stephanus, Paulus occisus,*

crucifixus Petrus. Refertur igitur sicut lapidatio Stephani, ita occisio Pauli & crucifixio Petri ad Phariseos & Scribas. evidentissimè autem hoc docet Lyranus ibidem dicens, *& crucifigetis ut Petrum & Andream fratrem eius.* Ad datur duplex historia. Una Lini in passionibus Petri & Pauli dicentis, eos nec eodem tempore, nec eodem loco, nec sub eodem Tyranno passos esse. Altera Josephi qui in historia de bello Judaico interfectos à Nerone commemorat, & tamen Petrum omittit; Non est autem dicendum, hanc gloriam ex invidia aut odio Petro denegasse, cum valde Christianos diligeret, & satis aptè scripserit de morte Christi, Joannis Baptistæ, & Jacobi. Romæ igitur non occubuit Petrus.

129. Si ego ex illis essem, qui Hæreticorum erroribus adhererem, Mercede me puderet hujusmodi ratiunculas in medium proferre. Quid quæso ex illo textu probatur, cum per illud verbum *ex illis* jam clarè patet non intelligi omnes Apostolos, sed aliquos, unum vel alterum, ut revera factum est de Stephano, de Jacobo Majore, & Minore. Quod si in Hæreticorum sensu vera res esset, neque Andreas in Achaia, neque Thomas in Judia, neque Bartholomæus in Armenia, neque Mattheus in Æthiopia mortui essent, quod tamen omnes affirmant historiæ. Hoc pacto intellige Chrysostomum; Sanctus vero Hieronymus ibi tantum enumerat diversum mortis genus, quo Discipuli & Apostoli interjerunt, non tamen omnes Hierosolymis & à Judæis necatos esse contendit. Verum quæ mens fuerit tum Chrysost. tum Hieronymi in sequenti declarabitur. Lyranum minus cautum Bellarminus appellat, atque ejus auctoritatem non esse faciendam docet; sed facile servari potest juxta mox dicta; scilicet, ex illis crucifigetis, sicut crucifixus fuit Petrus, sic enim non dicitur crucifixus ab illis, sed absolute crucifixus. Quid Lini historiam

nobis opponere, quæ prorsus conficta est? Attendenda potius est Ambrosii sententia, qui serm. 67. de Petro & Paulo dicit. *Una die, uno in loco, unius tyranni toleravere sententiam dum legis uno in loco intellige una in Urbe. Ne alteri Roma deesset.* Ut ibidem Sanctus Doctor subjungit. Quod de Josephi narratione refertur, parum interest; etenim ibi neque narrat matris uxorisque occisionem, & ipse lib. 2. de bello Judaico cap. 11. majora Neronis scelera se præterire fatetur. Sed si Josephus Petri mortem Romæ illatam omittit, quare omnia recensens lib. 20. antiquit. quæ sub Anano Judæorum Pontifice gesta sunt, quo jubente Petrum Hierosolymis occisum esse contendit Velenus, mortem etiam Petri non refert? Videat igitur Hæreticus argumentum suum in se ipsum militare.

§. XXII.

Ostenditur, Sanctum Petrum Romæ fuisse, & Romæ mortuum esse.

130. **C**UM facilius sit aliquid in veritatem opponere, quam veritatis argumenta dissolvere, ea nunc audiant Hæretici, quæ pro Catholica sententia nostra licet afferre argumenta. Ipsorum nos, quas appellant, persuasiones rejecimus, nostris ipsi respondeant, si valent.

Ut autem primo loco ostendamus, quam falso nobis opposuerint Hæretici primum argumentum, hoc à nobis primo ex Scriptura Sacra ostendendum est. Id autem melius faciliusque præstare non possumus, quam illud afferendo quod in sua priori epist. cap. ultimo scribit idem Sanctus Petrus dicens. *Salutat vos ea, quæ in Babylone est, Ecclesia; & Marcus Filius meus.* Babylonis autem nomine non veram & propriam Babylonem significari, quæ est apud Assyrios una, apud Ægyptum altera, quæ nunc dicitur Cayrum, sicut

absque aliquo fundamento & Scriptore asserit Velenus, sed tropicè Romanam Urbem, testes sunt antiquiores magisque celebres Historici & Patres. Testis est Papias, de quo Euseb. lib. 2. historie cap. 15. dicit. *Hieropolites Episcopus nomine Papias, quod Petrus in prima epistola sua, quam de Urbe Romana scribit meminerit Marci, in qua tropicè Romam Babylonem nominavit.* Testis S. Hieronym. in lib. de viris illustribus, in Marco, ubi dicit: *Petrus in epistola prima sub nomine Babylonis figuratè Romam significans &c.* Testis est Beda in expositione ejusdem epistolæ, ubi ait. *Babyloniam tropicè Romam dicit.* Hæc profecto est Babylon illa de qua sæpe Joannes in Apocalypsi, quamque describit positam supra septem montes, & super Reges Terræ habentem Imperium; Hæc est illa Babylon quæ cecidit, nam quæ erat erroris magistra facta fuit discipula veritatis, & quæ prius erat *habitatio Demoniorum, & custodia spiritus immundi* Apocal. 18. quia cum omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus, nunc conversa est in habitationem Sanctorum, & custodiam legis immaculatæ, de qua si populo Dei exeundum præcipitur, ne particeps fiat delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiat, hoc non est de corporis, sed animi discessu intelligendum, ut explicat Sanctus August. in breviculo collat. collatione 3. idest, Populus Dei non debet moribus suis conjungi Ethnicis & Idolorum Cultoribus. Quamquam verbum illud *exire* ambiguum est, aliquando enim significat discedere, aliquando nasci, seu prodire, ut cum dicitur, *de Syon exibit lex & exiet Dux qui regat populum meum.* Quare dum dicitur *exire de illa popule meus* intelligi potest sic, ut de illa nasci deberet populus Dei, qui particeps amplius non esset delictorum ejus, & de plagis ejus non acciperet.

131. Præterea: Scripturæ Sacræ auctoritati adhuc inhaerendo; ostendi potest

test dogma nostrum ex aliis duobus locis ex quibus constat multos Christianos fuisse Romæ, antequam Paulus Romæ prædicaret. Unus est actorum ult. ubi legitur : *Sic venimus Romam : & inde cum audissent fratres, occurrunt nobis usque ad Apii forum, & tres tabernas.* Alter est in epist. ad Rom. cap. ultimo. Ubi scribit. *Salutate &c.* & hic enumerat nominatim plusquam 24. rogo autem à quo Christiani facti sunt, quis primus Evangelium ipsis prædicavit, si Petrus Romæ non fuit? Dicamus igitur cum Euseb. lib. 2. hist. cap. 14. *Petrus salutaris prædicationis verbo primus in Urbe Roma Evangelii sui clavis januam Regni Cælestis aperuit.* Dicamus cum Orosio lib. 7. hist. cap. 6. *Exordio Regni Claudii, Petrus Apostolus Domini Nostri Jesu Christi Romam venit, & salutarem cunctis fidem fidei verbo docuit, potentissimisque virtutibus approbavit, atque exinde Christiani Romæ esse cæperunt.* Dicamus cum Theodoro in cap. 1. ad Rom. *Primus eis (Romanis) magnus Petrus doctrinam Evangelicam præbuit.* Dicamus tandem cum Theodosio Imperatore cap. de summa Trinit. & fide Catholica. *cunctos populos.* Ubi sic. *Cunctos populos, quos clementie nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam Beatum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio usque adhuc insinuata declarat.*

132. Qua igitur fronte, qua oris animique audacia etiam Tyberii tempore, antequam Petrus Romæ esset, asserit Romæ fuisse Christianos? Respondet. Hoc à se audacter non dici, cum reperiat apud Orosium lib. 7. apud Tertull. in Apologetico apud Platinam in Vita Christi, apud Tranquillum in Vita Tiberii. Immo in lib. 1. recognitionum testatur Clemens Tiberii tempore Barnabam prædicasse, quod etiam fatetur Dorotheus Tyrensis in Synopsi. Sed mentitur Hæreticus. Ubi hoc vel quibus verbis docet Orosius? Non aliis

certè, nisi quibus dicit, Senatum decrevisse, ex Urbe exterminandos esse Christianos, at hoc non indicat, tunc in Urbe Christianos fuisse, sed solum, non esse in Urbe recipiendos; quod tamen decretum nullam vim habuit, nam, ut in eodem loco Orosius scribit, accusatoribus Christianorum fuit à Tiberio poena statuta. Quid de Tranquillo & Tertulliano gloriatur? Primus in Tiberii Vita nunquam Christianos commemorat, sed solum in Vita Claudii, ubi dicit, Judæos Christo impulsore tumultuantes à Claudio fuisse ejectos. Secundus vero in Apologetico docet omnino contrarium, cum ibi referat, Pilatum scripsisse Tiberio ea quæ acciderant in Christi resurrectione, atque ipsum admonuisse, à multis Christum ut Deum credi. Quod de Barnaba dicitur, nullo pacto credibile est. Segregatus siquidem fuit Barnabas cum Paulo, si igitur ante Petrum Barnabas Romam perrexisset, utique & Paulus perrexisset. Tanquam apocryphos igitur recognitionum libros rejicimus, & synopsim, quæ immerito Dorotheo Tyrensi tribuitur, tanquam mendaciis plenam reprobamus. Vis aliquod ex pluribus mendacium deprehendere? Perpende, ibi inter 72. discipulos enumerari Eunuchum Reginae Candacis, quem tamen scimus post Ascensionem Christi ad fidem à Philippo conversum; perpende, ibi Juniam Episcopum appellari, cum tamen certum sit foeminam quamdam fuisse. Quod etsi tam libros recognitionum quam synopsim reciperemus, nihil in nos evinceretur, nam in iisdem refertur, Barnabam quidem ante Petrum Romæ fuisse, sed cum nihil proficeret, post primam concionem in Judæam reversum esse.

133. Quamvis rem nostram ita per Scripturas, Historicos, & Patres demonstraverimus, eam tamen aliis Patribus placet amplius communire, quibus & simul ostendemus, non tantum Petrum Romæ fuisse, sed etiam Romæ mor-

mortuum esse. Primus sit Sanctus Hieronymus apud Bedam in expositione 1. epist. Petri, ait: *Petrus post Episcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum, qui de circumciſione crediderunt in Ponto, Galatia Capadocia, Aſia, & Bithynia ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit. Jam video hanc Simonis Magi hiftoriam tamquam fabulam Velenum, calumniari; Cui tamen (ne ſingularem diſputationem de ea inſtituam) oppono Sanctum Ambroſium, qui contra Auxentium lib. 5. epist. 32. eam in magnum argumentum cauſæ ſuæ de fide Eccleſiæ indubitanter producit. En illius verba. Petrus viſto Simone cum præcepta Dei populo ſeminaret, doceretque caſtimoniam excitavit animos gentilium, quibus cum quærentibus Chriſtianæ animæ deprecatae ſunt, ut pauliſper cederet; & quamvis eſſet cupidus paſſionis, contemplatione tamen populi præcantis inflexus eſt. Quid multa? Nocte muros egredi cæpit, & videns ſibi in porta Chriſtum occurrere, Urbemque ingredi, ait Domine quo vadis? Reſpondit Jeſus. Venio Romam iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad ſuam crucem Divinum pertinere reſponſum. Statimque correptus per crucem ſuam honorificavit Dominum Jeſum. Si iterum Velenus reponat; hoc dicere blaſphemum eſſe, & contra Scripturam dicentem Act. 3. Quem oportet Cælum ſuſcipere uſque ad diem, ſeu tempora reſtitutionis omnium, blaſphemum dicam ego eſſe Velenum, qui liberum eſſe nolit Chriſto iterum de Cœlo deſcendere. Neget ergo Chriſtum apparuiſſe Saulo, cum tamen legatur Act. 9. Dominus Jeſus miſit me, qui apparuit tibi in via. Neget quod ipſe, Paulus 1. ad Corinth. 9. dicit. Nunquid non ſum Apoſtolus? Nonne Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum vidi? Cœlum, igitur Chriſtum ſuſcepit, non ne ulterius privatè veniret, atque cui ipſi placuerit appareret, ſed non venturum publicè, niſi in die reſurrectionis. Se-*

Tom. I.

quantur quam plurimi alii Patres. Quid Sanctus Joannes Chryſoſt. ? Homil. 32. in epist. ad Romanos ſic ait: *Conſiderate & horrete quale ſpectaculum viſura ſit Roma, Paulum videlicet repente ex theca illa cum Petro reſurgentem, in occurſum Domini ſuſum ferri. Quis autem eorum corpora Romam detulit? Quid S. Maximus ſerm. 5. de natali Apoſtol. ? Petrus, inquit, & Paulus martyrium pertulerunt in Urbe Roma, quæ Principatum & caput obtinet nationum, ſcilicet, ut ubi caput ſuperſtitionis erat, illic caput requieſceret ſanctitatis. Quid Origenes lib. 3. in Ge-neſ. ? Ecce. Et Petrus ad ultimum in Urbe Roma commoratus ibi & crucifixus eſt deorſum capite demerſo, quod ipſe ita fieri precatus eſt, ne ex æquari Domino videretur. Quid Athanaſ. in apologia ? Audi. Petrus & Paulus cum audiſſent, oportere ſe Romæ martyrium ſubire, non abjecerunt eam perfectionem, ſed cum gaudio abjerunt. Vide jam (eſſi innumeros alios prætereamus) quo pacto aſſertum noſtrum & Græcis & Latinis Patribus confirmetur. Concludat rem totam duplex Hiſtoricus. Eusebius unus, Sulpitius alter. Ille lib. 2. hiſt. cap. 25. ſic ſcribit. Igitur Nero, ut apertum ſe hoſtem divinitatis pietatiſque profeſſus eſt, ipſorum prius Apoſtolorum expetit necem, & Paulum quidem capite in ipſa Urbe Roma, Petrum verò crucis patibulo condemnat. Horum teſtimonium quærere extrinſecus ſuperfluum puto, cum rem geſtam, inſignia uſque in hodiernum diem, & ſplendidiffima eorum monumenta teſtentur. Ille lib. 2. Sacræ Hiſtoriæ ſic ait: Divina apud Urbem religio invalueraſt. Petro ibi Episcopatum gerente, & Paulo poſtea Romam deducto: Paulus ac Petrus capitis damnati, quorum uni cervix gladio deſecta, Petrus in crucem ſublatus &c.*

§

§. XXIII.

§. XXIII.

*An Romanus Pontifex Petro
in Ecclesia succedat.*

134. **R** Estat nunc præcipuum difficultatis punctum resolvendum, quæ enim superius stabilita sunt ad hoc magis firmandum sunt a nobis apposita.

Præsupponendum autem est, Petrum per sex circiter annos post Christi ascensionem totius Ecclesiæ caput fuisse sine determinatione ad propriam, & specialem alicujus Ecclesiæ curam, priusquam scilicet Antiochiæ figeret sedem, ut ex Eusebio in Chronico, aliisque celebrioribus Historicis colligitur, deinde Petrum Antiochiæ per septem annos sedisse, quibus expletis secundo, vel tertio, vel quarto juxta variam Scriptorum opinionem, Claudii anno Romanam fundasse Ecclesiam, ac Sedem suam in hanc transtulisse. Ex his manifestum fit, successionem in Petri Cathedra in nulla alia Ecclesia fuisse relictam. Non in Alexandrina, etenim in ea Petrus nunquam sedit; non in Constantinopolitana, quæ vivente Petro nondum erat; Non in Hierosolymitana; siquidem primus omnium in ea fuit Jacobus, cui Simeon successit; non in Antiochena, quia ad tempus in ea tantum sedit, & adhuc vivens habuit in ea successorem vel Evodum, vel Ignatium pro historicorum diversitate; quicumque autem Antiochenæ Ecclesiæ Successor fuerit, successit quidem Petro in particulari Episcopatu, non autem in Primatu, seu Episcopatu universali; etenim Antiochenam sedem non habuit Petrus a Christo immediatè, sed eam sibi arbitrio suo assumpsit, & ideo poterat pro sui arbitrio dimittere, alique tradere; Episcopatum autem universalem immediatè à Christo habuit, ideo, quamdiu vixit, nunquam dimisit, immo, ut arbitror, nec dimittere potuit, quia ex immediata electione, immo Christi præcepto

universalem Ecclesiam habuit sibi commendatam. His præmissis.

135. Dicimus. Romanum Pontificem esse verè Petri in Ecclesia successorrem. Est contra omnes hujusce temporis hæreticos. Lutherum lib. de potest. Papæ. Illyricum in lib. contra Primatum Papæ, Calvinum lib. 4. institut. cap. 6. & sectam Anglicanam. Primus autem, qui hoc negaverit, fuit Nilus Thessal. Episc. in lib. adversus Primatum Papæ, cujus dictum infra proponemus.

Optimum ad hujus asserti probationem est argumentum illud, quod promovet Bellarminus hoc syllogismo. Debet Petro aliquis succedere, sed hic alius esse nequit, quam Pontifex Romanus, ergo Petro Pontifex Romanus succedit. Quo pacto ipse probet majorem & minorem, quas negat Calvinus, prætereo, cum præ manibus ab omnibus habeatur. Alio igitur pacto, quod in proposita re firmitus existimo, a me probandum erit. Totum autem fundamentum desumo ex Scriptura, ex Conciliis, ex Patribus, ex ipsis Pontificibus, aliisque nonnullis, quæ subjiciam.

136. Atque primo ad Scripturas deveniendo; eas repetamus necesse est, quas in superioribus non semel attulimus. Hujusmodi sunt Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua.* Joan. 10. *Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ovile & unus pastor.* Joan. 21. *pasce oves meas.* Has omnes perpendamus, & satis inferemus quod dicimus. Ex prima auctoritate jam liquet, primatum Petri non ita illi collatum, ut ipso in mundo deficiente finem acciperet, sed tandiu perserveraret, quandiu perseverabit Ecclesia, atque ideo, ut optime animadvertit Augustinus, non fuit Ecclesia propter Petrum, sed Petrus propter Ecclesiam, atqui Ecclesia usque
ad

ad consummationem sæculi est duratura, ergo etiam primatus Petri usque ad consummationem sæculi est duraturus, sed non in alio, quam in Romano Pontifice, ergo. Ex secunda auctoritate constat, Petri fidem nunquam defecturam esse, fuit enim illa oratio Christi efficax, & absoluta; sed fides Petri in Petro defecit, siquidem in illo beatitudinis Regno, ubi clara visio, nulla fides, ergo permanere debet in alio Petri successore, sed non in alio, quam in Romano Pontifice, ergo. Ex tertia auctoritate evincitur, quod sicut futurum est unum ovile, ita unus pastor, unum ovile futurum est non in iisdem personis, ergo unus pastor futurus est, sed in non in eadem persona, sed hæc persona alia non est, nisi Romanus Pontifex, ergo. Tandem ex quarta auctoritate sic argumentum conficitur. Pascendæ sunt à Petro oves Christi, istæ non fuerunt tantum pro eo loco & tempore quo vivebat Petrus, nec Christus tantum ovibus illius temporis consulere debebat, sed omnibus, quæ futuræ erant ejus oves, ergo cum Petrus non semper esset in hac vita permanens, ab aliis successoribus Petri pascendæ erant, sed isti alii sunt Romani Pontifices, ergo.

137. Nisi ab Hæreticis quælibet argumentorum minor negetur, planè causam evincimus. Negant ergo, sed inquiri, quisnam alius successor erit? Si non assignetur; malè negatur. Fortasse Antiochenus? Sed jam supra dictum in oppositum fuit, & addo; In Nycæno Concilio Patriarcham Antiochenum tertium fuisse declaratum, nec ullus ex illis Patriarchis sublimiorem locum quæsit. Ut igitur argumenti nostri robur aliquo pacto nitantur effugere, ad alia se convertant, oportet; Dicant itaque plures Episcopos Petro succedere. Quomodo hoc intelligant, se explicare non dedignantur. Est ne successio plurium simul unius tribunalis adinstar? Est ne ita, ut quisque succedat in

Tom. I.

parte muneris pastoralis, & totus primatus sit in omnibus simul, non tamen in singulis, neque in omnibus collectivè, sed in singulis per partes divisus? Primum videntur asserere qui primatum Petri concedentes asserunt, Concilium esse supra Papam; Secundum vero non nulli protestantes afferentes illud Cypriani de unitate Ecclesiæ. *Episcopatus unus est, cujus à singulis in solidum pars tenetur*. Neutrum autem admitti à nobis potest; non primum; etenim quod dicitur de Papa per respectum ad totam Ecclesiam, sed Concilium, dici etiam potuisset de Petro per respectum ad omnes simul Apostolos, unde eo pacto quo concessus fuit Petro primatus, etiam conceditur Papæ. Sed de hac re satis in suo loco dictum fuit. Nunc nobis satis est, probasse, Petrum habuisse primatum non pro sua persona tantum, sed ut ei successio daretur, & si successio dari debet, unus tantum debet esse successor, alioquin mutata esset forma regiminis à Christo instituti, quod dici non potest, nisi hoc colligatur vel ex Scriptura, vel ex revelatione, vel ex firma traditione, ex his autem nulla potest in medium afferri; immo etiam mutata esset Ecclesia Christi, quæ sub initio unam tantum personam tamquam primam agnovit, nunc vero plures simul collectas agnosceret; at eandem nunc esse Christi Ecclesiam, quæ sub initio fuit, constans est omnium Sanctorum Patrum assertio. Non secundum; primo, propter hanc postremam rationem, si quidem dici deberet, vel omnes Apostolos regiminis pastoralis partem habuisse, & totum primatum fuisse in omnibus simul, non tamen in singulis, neque in omnibus collectivè, sed in singulis per partes divisum, quod non ad Ecclesiæ unitatem conferret, sed potius scinderetur, sicut fuit in Orientale & Occidentale divisum Imperium. Secundo; Si primatus prædicto modo divideretur in plures, nullus esset verus Petri successor, quia quilibet tantum pastor

S 2

esset

esset suæ partis, & nemo alium tamquam caput cognosceret, Petrus autem ab aliis tamquam caput habitus est; Si igitur Petri aliquis successor est, ut probatum fuit, alius præter Romanum Pontificem esse nequit. Neque vero ex verbis illis Cypriani aliquid protestantes possunt evincere; etenim mentem suam satis explicavit Cyprianus ibidem subiungens. *Unum tamen caput est, & origo una, & una mater fecunditatis successibus copiosa*. Sensus ergo est; Episcopatum totius Ecclesiæ unum esse, sub illo tamen plures particulares Episcopos contineri, qui uni subsint tamquam omnium supremo, sicut contingit in Monarchico Regno, ubi plures Duces, & Governatores, unus tamen est Rex, cui omnes obediunt, & à quo leges proficiunt. Aut igitur Petri primatum negent necesse est, & de hoc jam supra decrevimus, aut illum etiam Romano concedant Pontifici.

138. Non me latet una, quæ directè contra dicta fieri potest, objectio. Hanc sic expono. Tota doctrina corrumpitur, si tantum pro se ipso primariam dignitatem obtinuit, sed res huiusmodi est, ergo. Prob. mi. Ceteri Apostoli tantum pro se ipsis legationem, seu Apostolicam dignitatem obtinuerunt, ergo etiam Petrus tantum pro se ipso primariam dignitatem obtinuit; & quemadmodum illi non habuerunt in suo munere successores, ita nec iste.

Sed contra est; argumentum hoc contra nos nullum esse. Etenim in ceteris Apostolis plura sunt considerata, ordinatio nimirum Episcopalis, seu potestas ordinis, & dignitas Apostolica cum gratiis & prærogativis, quæ, dum dixit Christus: *sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, fuerunt ipsis concessæ, quales sunt confirmatio in fide & charitate, scientiæ plenitudo, linguarum dona, sermonum interpretatio &c. Si de Apostolica dignitate cum ceteris donis sermo sit, allatum argumentum est verum, si vero de ordinis potestate, & corre-

spondente jurisdictione, est falsum, quantum enim ad ordinariam facultatem omnes in Episcopatu habuerunt successores; Eodem modo nos loquimur de Petro; in hoc considerari potest dignitas Episcopalis supra omnes Apostolos ipsi concessa tamquam supremo Pastori & Christi Vicario, cum ei dictum est: *pasce oves meas*, & considerari possunt alia privilegia, ut ægrotos ad sui umbram sanandi, mortuos suscitandi, vivos interimendi &c. si hæc postrema, successorem non habuit, si illa, utique habuit; ideo argumentum in adversarios retorquetur.

139. Addo modo, ne in hac probationis parte prolixius ne geram; In testamento veteri Summorum Pontificum successio qualis erat? An eo sensu, quo superius contendebant hæretici? minime. Aaroni non successerunt plures unius tribunalis adinstar, non ita ut quisque succederet in parte muneris pastoralis, & sacerdotium in singulis foret per partes divisum, sed ipsi successit Eleazarus, ut habetur Num. 20. Eleazaro Phinees, ut legitur Judicum 20. & sic de reliquis. At si Sacerdotium testamenti novi illo nobilius longè est, cum hoc illius fuerit figura, quo animo fingi, aut dici poterit, in summo Petri Sacerdotio & Sede non esse in unica persona, idest, Romano Pontifice successionem?

§. XXIV.

Idem probatur auctoritate Conciliorum.

140. **A** Deo excrevit audacia, ne dicam ignorantia Hæreticorum, ut Luth. lib. de potestate Papæ, Illiricus in lib. contra primatum Papæ, & Calvin. lib. 4. instit. cap. 7. §. 1. dicant, nullum adinveniri Concilium, quod Petri primatum Romano in Pontifice agnoscat, & fateatur; Immo in Concilio Nycano Can. 6. contrarium omnino fuerit definitum; Quàm turpiter

ter mentiti sint nostra nunc interest demonstrare. De Concilio vero Nycæno sub paragraphi fine dicemus.

Incipiamus autem ab eo, quod nobis opponunt, idest à Concilio Nycæno primo lib. 3. in Canonibus sumptis ex Julio I. epist. 2. In Can. 2. legitur: *Episcopi in gravioribus causis liberè Apostolicam appellent Sedem, atque ad eam quasi matrem confugiant.* Can. 3. *Dum iterato judicat Apostolicæ Sedis Pontifex causam Episcopi, nullus alius in ejus loco ordinatur, quia inconsulto Romano Pontifice, non est permissum tales causas omnino definire.* Hæc autem & plura similia, quæ in aliis Canonibus referuntur, planè indicant Romanæ Sedis primatum, adeoque etiam Romani Pontificis, cui plane hoc non conveniret, nisi ipse solus esset verè Petri successor. Verum quo nihil clarius pro re nostra afferri potest illud est quod legitur Can. 39. inter 80. ex Græco & Arabico translata. Canon est hujusmodi. *Qui tenet Sedem Romanam caput est & Princeps omnium Patriarcharum, quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes Principes Christianos, & omnes populos eorum, ut qui sit Vicarius Christi Domini Nostri super omnes populos, & universam Ecclesiam Christianam, & quicumque contradixerit à Synodo excommunicatur.* Hisce dictis concordant Canones Concilii Sardicenis, quod est Appendix Nycæni. Etenim Can. 4. legitur: *Si quis Episcopus fuerit depositus judicio Episcoporum, & dicat rursus sibi defensionis negotium competere, non prius in Cathedram alius substituatur, quàm Romanus Episcopus causa cognita sententiam tulerit.* Et clarius in epist. ejusdem Synodi ad Julium Papam, prope initium habetur. *Hoc optimum & congruentissimum esse videbitur, si ad caput, idest, ad Petri Apostoli Sedem de singulis quibuscumque Provinciis Domini referant Sacerdotes.*

141. Progrediamur ad Concilium

Ephesinum primum (etenim in primo Constantinopolitano alius non reperitur quàm Canon tertius, qui est iste. *Constantinopolitanæ Civitatis Episcopum habere oportet primatus honorem, post Romanum Pontificem, propterea quod sit nova Roma.* Sed existimo ex hoc parum vel nihil probari posse) Ephesinum inquam primum in epis. ad Cælestinum Papam, quæ habetur tomo 4. illius Synodi cap. 17. sic eum alloquitur. *Sanctitatis tuæ circa pietatem, zelum, ejusdemque circa fidei sinceritatem, curam nostri omnium servatori apprime gratam & placitam cum omni admiratione complectimur: est enim vobis tam eximiis in more positum, ut in omnibus celebres sitis, studiaque vestra solida Ecclesiarum firmamenta constituatis* quibus verbis in persona Cælestini, & eorum omnium, qui in Sede Romana, fuerint, primatus agnoscitur. Et tomo 2. cap. 15. post acceptas litteras Cælestini Philippus unus ex Patribus dixit. *Gratias agimus sanctæ, venerandæque huic Synodo, quod litteris Cælestini Sanctissimi Beatissimique Papæ vobis recitatis Sanctæ Ecclesiæ membra sancto vestro capiti vos exhibueritis.* Et prosequitur dicens, nulli esse dubium, Petrum fuisse Christi Vicarium ab ipso constitutum, & per successores suos semper in Romana Cathedra vivere, sicut etiam nos alibi.

142. Ampliora nobis testimonia Concilium Chalcedonense suppeditat. In act. 2. lectis Leonis epistolis dixerunt Patres. *Ita credimus, Petrus per Leonem ita loquutus est.* Act. 3. Leo sæpe vocatur *universalis Patriarcha, & universalis Archiepiscopus*; & Paschasius Act. 1. sic effatus est. *Beatissimi atque Sanctissimi viri Papæ Urbis Romæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum, præcepta habemus præ manibus &c.* Si autem Surio fidem præbeamus, & Sancto Thomæ Opusc. contra errores Græcorum, hæc alia inveniuntur in fine actionis 15. *Veneramur secundum Scripturas, & Ca-*
nonum

nonum definitionem Sanctissimum antiquæ Romæ Episcopum primum esse, & maximum omnium Episcoporum. Rursus. Si quis Episcopus prædicatur infamis liberam habeat sententiam appellandi ad Beatissimum Episcopum antiquæ Romæ, quia Petrum habemus petram, refugium, & ipsi soli libera potestate loco Dei sit jus discernendi Episcopi criminati infamiam secundum claves à Domino sibi datas. Infinitus propemodum essem, si omnia, quæ in hoc Concilio continentur, describere vellem.

143. Hæc ex præclarioribus Conciliis, quorum veritas ab insanis etiam, pervicacibusque hominibus in dubium revocari non potest nobis attulisse sufficiat. Sed nunquid alia deessent? Non profecto. Non deesset septima Synod. act. 2. ubi recipitur epistola Adriani ad Tharasium, in qua habentur hæc verba. *Cujus Sedes per totum Terrarum Orbem primatum obtinens lucet, omniumque Ecclesiarum Dei caput existit; Unde & ipse Beatus Petrus Apostolus Dei jussu Ecclesiam pascens, nihil omnino præterminavit, sed ubique Principatum obtinuit, & obtinet.* Nota illa verba in præsentia lucet obtinet. Non deesset Concilium Lateranense sub Innoc. III. cui Græci & Latini interfuerunt; ubi cap. 5. legitur: *Romana Ecclesia disponente Domino super omnes alios ordinariæ potestatis obtinet Principatum, utpote Mater universorum Christi fidelium, & magistra.* Non deesset Concilium Generale Lugdunense sub Greg. X. ut habetur in sexto, tit. de elect. cap. *Ubi periculum.* In quo Romanus Episcopus dicitur Vicarius Christi, successor Petri, universalis Ecclesiæ Rector; Sed quæcumque alia cum Trident. sess. 14. cap. 7. prætereundo, afferamus Florentinum in litteris unionis Græcis & Latinis consentientibus ita statuens. *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in Universum Orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis*

Apostolorum, & verum Christi Vicarium totiusque Ecclesiæ Caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere &c. Videat modo Calvinus, si nullum, quod pro nostra veritate sit, possit adinveniri Concilium.

§. XXV.

Idem probatur auctoritate Patrum.

144. **P**roperemus jam ad perpetuam traditionem, quam Patrum auctoritas nobis exhibet, exponendam. Et primum locum Græcorum Patrum teneant sententiæ. Irenæus lib. 3. cap. 3. postquam dixerit Romanam Ecclesiam maximam, & antiquissimam ab Apostolis Petro & Paulo fundatam, subdit. *Ad hanc Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles.* Sanctus Athanas. epistola ad Marcum Romanum Episcopum sic incipit. *Domino Sancto & Apostolici Culminis venerando Marco Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis atque Universalis Ecclesiæ Patri, Athanasius & universi Egyptiorum Episcopi salutem.* Et in epist. ad Felicem Papam hæc scribit. *Ob id Vos, prædecessoresque vestros in summitatis arce constituit, omniumque Ecclesiarum curam habere præcepit, ut nobis succurratis &c.* Sanctus Cyrillus in epist. 18. ad Cælestinum Papam totam Nestorii causam ad ipsum tamquam caput retulit, nec illum ausus est excommunicare nisi prius Cælestini audita sententia. En verba Cyrilli. *At quamvis res ita se habeat, non prius tamen illius communionem deferere ausum sumus, quam hæc ipsa pietati tuæ indicaremus &c.* En pariter verba, quibus Cælestinus respondet. *Nostræ Sedis auctoritate ascita, nostraque vice & locum potestate usus, ejusmodi non absque exquisita sedulitate exequeris, nempe ut nisi decem dierum intervallo ab hujus nostræ numerationis die numerandorum,*

nafa-

nefariam doctrinam suam conceptis verbis anathematizaret, illico Sanctitas tua illi Ecclesie prospiciat, is vero modis omnibus se à nostro corpore segregatum esse intelligat. Huic autem epistolæ obedientiam præstitisse Cyrillum, ex ejusdem epistola ad Nestorium manifestum habetur. Plura alia refert ex Cyrilli mente S. Thom. opusc. 1. contra errores Græcorum cap. 32. §. habetur, quæ licet nunc non inveniuntur in libro The-saur. attamen tamquam certa accipienda sunt tum propter auctoritatem Sancti Thomæ, & Gennadii de primatu Romani Pontificis, tum quia plures The-saur. libros periisse non ignoramus, etenim in 6. Synodo act. 10. citatur lib. 32. cum tamen nunc temporis non nisi 14. reperiantur. Sunt autem ista. *Sicut Christus accepit à Patre plenissimam potestatem, sic & Petro & eius successoribus plenissimè commisit.* Rursus. *Debemus nos, ut qui membra sumus, capiti nostro Romano Pontifici & Apostolicæ Sedi adherere &c.* Tribus Patribus Græcis, ut alios præterirem, tres Græcos Historicos addo. Eusebius lib. 7. cap. 24. de causa Pauli Samosatani hæc scribit. *Ubi simul cum orthodoxa fide Episcopatum amisisset, & ex Episcopi Domo ejus Ecclesiæ propria exire nollet: Imperator Aurelianus de ea re rogatus sententiam, sanctissimè quid esset agendum decrevit. Præcepit enim, ut Domus Ecclesiæ illis tribueretur, quibus Christiani Italiæ, & Urbis Romæ Episcopi per litteras tribuendam præscriberent.* En quàm publicè primatus Romani fama diffundebatur, ut neque Imperatorem infidelem lateret. Theodoret. lib. 2. hist. cap. 22. loquens de Ariminensi conciliabulo inquit. Formulam illam, præsertim cum composita sit, præjudicii vim non habere, cum neque Episcopo Romano, cujus præ cæteris sententia expectanda erat, consentiente. Atque ipse, cum aliquando suspectæ fidei esset, ad Leonem Pontificem ita scribit. *Ad Apostolicam vestram Sedem currimus, vobis*

enim per omnia primos esse convenit. Quid amplius dici posset, ut in Romano Pontifice primatum, & ideo Petri successionem fateamur? Tandem Socrates lib. 2. hist. cap. 5. Concilium Antiochenum illegitimum vocat, quia Julii Romani Pontificis caruit auctoritate; & cap. 11. referens Athanasium, & multos alios Orientis Episcopos à suis expulsos Ecclesiis Julium Romanum Episcopum adiisse, concludit. *Quoniam, Ecclesia Romanæ privilegium præ cæteris omnibus obtinebat.* Quid plura? Cum Petrus Alexandrinus ejectus esset, & Lucius in ejus Sede susceptus, Damasus Papa pro Petro scripsit; Ostendit litteras Petrus, nihil ultra ad Lucium expellendum, restituendum Petrum desideratum. *Cum litteris Damasi Episcopi Romani reversus esset, populus illis confusus expellit Lucium, Petrum autem in locum illius introducit.* Ita idem Socrates lib. 4. cap. 3.

145. Huc usque Græcorum Patrum loquuti sumus sententiis; De Latinis vero non est in causa nostra ambigendum. Unus sufficere posset Augustinus, quem si negarent hæretici, aut ipsorum causa finita esset, aut reliquos afferre foret omnino superfluum. Nos tamen unico Augustino, etsi pro pluribus valeat, contenti non sumus. Placeat igitur prius alios audire Doctores. Cyprianum, quamvis pluribus in locis hoc doceat, tamen omittimus, cum ejus mentem in solvenda quadam ab ipso petita objectione aperiemus. S. Ambrosius in cap. 3. primæ ad Timot. inquit. *Cum totus mundus Dei sit, tamen Domus ejus Ecclesia dicitur, cujus hodie rector est Damasus.* Damasum autem tunc fuisse Romanum Pontificem quis ignorat? Hieronymus in epist. ad Damasum de nomine hypostasis hæc habet. *Cum successore piscatoris & discipulo crucis loquor.* Petrus Piscator iste fuit, Damasus ergo piscatoris successor erat successor Petri. Sed Sancti Hieronymi tam aperta pro Romani Pontificis primatu est

est doctrina, ut ipse Erasmus, quamvis accerrimus hostis, omnes Ecclesias Romanæ Ecclesiæ subjectas esse illum asserere, professus sit. S. Isidorus in epist. ad Eugenium Episcopum Toletanum, post explicatam concessam à Christo Petro potestatem, addit. *Cujus dignitas potestatis, etsi ad omnes Ecclesiarum Episcopos est transfusa, specialius tamen Romano Antistiti, singulari quodam privilegio, velut capiti, ceteris membris celsior permanet in æternum.* Beda lib. 2. historiæ Anglorum cap. 1. de Gregorio ait. *Cum primum in toto Orbe gereret Pontificatum, & conversis jam dudum, ad fidem veritatis esset prælatus Ecclesiis, nostram gentem eatenus idolis mancipatam Christi fecit Ecclesiam &c.* Sanctus Anselmus lib. de Incarnat. Verbi cap. 1. quem librum Urbano Papæ dedicat, hæc verba præmittit. *Domino & Patri universæ Ecclesiæ in terra peregrinantis, Summo Pontifici Urbano Anselmus &c.* Hugo de Sancto Vict. lib. 2. de Sacram. par. 3. cap. 15. *Apostolica Sedes cunctis in Orbe Terrarum præferatur Ecclesiis.* S. Bernardi, inter innumeros quos habet, duos afferam textus. Primus lib. 2. de consider. iste est. *Agē indagemus adhuc diligentius quis sis; Sacerdos Magnus, Summus Pontifex, tu Princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum &c.* Tu es, cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt; sunt quidem & alii Cæli Ianitores Gregumque Pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque præ cæteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos, tibi universi crediti, uni unus, nec modo ovium, sed & Pastorum tu unus omnium Pastor. Alter est in epist. 125. ad Gaufridum, ubi inter alia dicit. *Alemanie, Francie, Angliæ, Scotiæ, Hispaniarum, & Hierosolymorum Reges cum universo Clero, & Populo favent, & adherent Domino Innocentio, tanquam filii Patri, tanquam capiti membra &c.*

146. Præstat modo Sancti Augustini

adducere testimonia. Sed quot in locis hoc non fatetur præclarissimus Doctor? Quid ait lib. 2. retract. cap. 50. ? *Ecce. Pelagiana heresis ab Episcopis Ecclesiæ Romanæ Innoc. & Zosimo cooperantibus Episcoporum Africanorum litteris damnata est.* Quid in epist. 102. ? *Ecce. In Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguit Principatus.* Quid in epist. 92. ad Innoc. ? *Ecce. Quia te Dominus gratiæ suæ præcipuo munere in Sede Apostolica collocavit &c.* Quid tandem lib. 1. contra Julianum cap. 4. ? *Ecce. Puto tibi eam partem Orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum, suorum voluit Dominus gloriosissimo martyrio coronari. Cujus Ecclesiæ præsidentem Beatum Innocentium si audire voluisses, jam tunc periculosam juventutem tuam Pelagianis laqueis exuisses.* Quod si de Augustini mente adhuc dubitares, eam explicet ejus discipulus Sanctus Prosper. Iste definitiones Innocentii & Zosimi contra Pelagium infalibiles existimans contra Collatorem, cap. 10. hoc infert absurdum. *Secundum tuam censuram erravit Papa Innocentius Petri Sede dignissimus.* Et infra. *Erravit Sacrosancta Beati Petri Sedes, quæ ad universum Orbem Papæ Zosimi ore loquitur.* Nota sedem Innocentii appellari Sedem Petri, os Zosimi dici os Petri. Tandem lib. 2. de vocatione gentium cap. 6. *Roma per Apostolici Sacerdotii Principatum amplior facta est arce religionis, quàm solio potestatis.* Quare in libro de ingratis cap. 2. ita cecinit.

Sedes Roma Petri, quæ Pastoralis honoris

Facta caput mundi, quicquid non possidet armis,

Religione tenet &c.

§. XXVI.

Idem probatur Romanorum Pontificum decretis.

147. **I**llud in præsentiæ probandi genus assumimus, quod fortasse nullius roboris sed ridiculum videtur hæreticis cum nemo in causa propria iudex legitimus habendus sit, nec constet Pontificum decretales, quæ à nobis afferentur, tanquam authenticas esse recipiendas. Si tamen perpendamus, Pontifices à nobis adducendos vel Sanctissimos fuisse vel etiam Doctissimos, qui sibi, quod debitum non est, usurpare noluerint, tum eorum dicta prolata esse, antequam novi, quos nos confutamus, orirentur errores, immo eorundem loquendi modum in cæteris Patribus, & Conciliis Œcumenicis reperiri, ex Summorum Pontificum decretis rem nostram probare nec incongruum erit, neque ridiculum, præsertim cum Jacobus Angliæ Rex in sua præfatione dixerit, Petrum fuisse primum Apostolorum ætate, vocatione, & ad summum ordine, non autem potestate, *nec aliquid* (sunt ipsius verba) *sibi amplius trecentis post Christum annis Romanæ Sedis Episcopus sibi arrogavit.* Omnia igitur tempora percurramus, & quantum erraverit Rex palam intuebimur.

148. Anacletus postquam epis. 2. dixerit, *Ecclesiæ gubernacula tenemus* epis. 3. declarat. Romanam & Apostolicam Ecclesiam ab ipso servatore Christo primatum obtinuisse, & eminentiam potestatis super universas Ecclesias. Evaristus epis. 1. *Romanum Episcopum caput dicit, ad quod in dubiis recurrendum est.* Alexander I. epis. 1. appellat *caput & apicem.* Sixtus I. epis. 1. *Omniū Ecclesiarum caput.* Anicetus epis. unica inquit: *Ad se pertinere omnium Episcoporum judicia.* Victor epis. 1. ad Theophilum dicit. *Contrarium agere, nihil aliud esse, quàm Apostolorum suc-*

Tom. I.

cessorumque ipsorum terminos transgredi, & decreta violare. Et tandem Zephyrinus epis. 1. ex loco Mat. 16. hæc scribit in fine. *Memor sum, me sub illius nomine Ecclesiæ præsidere, cujus à Domino Jesu Christo est glorificata confessio, & cujus fides omnes semper destruit errores.* Hi omnes Pontifices sederunt usque ad annum 300. quos vere fuisse Pontifices & Sanctos, Calvinus, reliquique Sectarii cum Magdeburgensibus non negant.

149. Quid igitur dicent? Quomodo effugient? Nisi dicant, testimonia hæc supposititia esse, aliud ipsis non superest. Hoc revera dicunt; & ut aliquod asserti proprii fundamentum afferant, jactitant ante tempora Caroli Magni in nullo probato Auctore reperiri; ita, Magdeburg. cent. 2. cap. 7. in fine. Sed omnino frustra hæc moliuntur. Quamvis enim in iis epistolis errorem aliquem irrepsisse refragari non audeam, attamen eas antiquissimas esse plurimæque auctoritatis ipsi inficiari non possunt. Moveor ad hoc dicendum primo auctoritate Isidori, qui 200. annis Carolo antiquior fuit; Hic enim in sui Collectanei proëmio ex epistolis Clementis, Anacleti, Evaristi, aliorumque Romanorum Pontificum ex consilio 80. Episcoporum se collegisse testatur. Secundo; quia Gelasius Papa in decreto de libris authenticis, quod etiam refert Gratianus dis. 15. cap. 3. inquit: *Decretales epistolæ, quas Beatissimi Papæ diversis temporibus ab Urbe Roma pro diversorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt.* Incredible autem est, omnes perjisse, aut alias esse ab iis, quæ in Ecclesia Romana receptæ sunt, & servatæ, præsertim cum, ut supra dictum fuit, nondum essent errores illi, qui posterioribus sæculis in Romanos Pontifices excitati fuerunt.

150. Sed ad aliorum Pontificum, qui sequentibus temporibus decreta ediderunt dicta progrediamur. Expedit quidem

T

dem

dem quam plurimos omittere, atque eos tantum, qui clarioribus verbis sententiam suam protulerunt, recensere. Quid igitur dicit Dionysius epis. 2. ad Severum? *Ab initio, dicit, tantam accepimus à Beato Petro Apostolorum Principe fiduciam, ut habeamus auctoritatem auxiliante Domino universali Ecclesiae subvenire.* Quid Eusebius? Epis. 3. ita incipit: *Benedictus Dominus Deus noster, qui per misericordiam suam Romanam Ecclesiam Beati Petri Apostoli Sacerdotio dicavit, nobis viam monstrandam circa nos (propter universalem curam, quæ nobis est propter privilegium ejusdem Ecclesie) invicem charitatis indulgit &c.* Quid Melchiades? Hic in epistola ad Episcopos Hispaniæ, postquam dixerit ad se pertinere de Episcopis judicare, addit. *Hos Dominus suo in judicio reservavit, hocque privilegium Beato Clavigero Petro sua vicesolummodo commisit. Quod ejus justè prerogativum succrescit Sedi futuris hæreditandum atque tenendum temporibus &c.* Quid Damasus in epis. 2. ad Episc. Africa? Nos, inquit, *qui supra Domum Domini, hoc est Universalem Ecclesiam Catholicam Episcopale suscepimus ministerium, & deinde. Scitis firmamentum à Deo fixum, & immobile atque titulum lucidissimum suorum Sacerdotum, idest omnium Episcoporum Apostolicam Sedem esse constitutam, & verticem Ecclesiarum.* Quid Innocentius I. in epis. 1. ad Victricium; in 2. ad Exuper. specialiter vero in 17. ad Arcadium Imperatorem, quem hisce verbis excommunicavit. *Ego minimus & peccator, cui thronus Magni Apostoli Petri creditus est, segrego & rejicio te & illam à perceptione immaculorum mysteriorum Christi Dei Nostri &c.* Plura dicerem; sed ipsorum hæreticorum ore habemus, istos aliosque Pontifices idem docuisse; sed quid? Non fuerunt isti Pontifices, inquiunt, sed Antichristi; De hac blasphemia nullum placet peculiarem instituere sermonem; satis Thomas Wal-

densis, satis Bellarminus, qui ex instituto rem hanc pertractarunt; Nobis sufficiat, quod saltem de pluribus referunt historiæ, quotve laudibus eos, qui scripserunt, prosequantur satis superque compertum est. Pro omnibus vero illud tenendum, quod de Ecclesie indefectibilitate statutum fuit; nam si Pontifices illi Antichristi fuerunt, jam pluries Ecclesia Christi, quæ ipsis adhæsit, defecit.

151. Hisce omnibus addere possemus auctoritatem, quam Romani Pontifices quovis tempore exercuerunt, Episcopos instituendo, puniendo, deponendo; Ex illis, qui depositi fuerunt Nicol. I. in epis. ad Michaellem enumerat 8. Patriarchas Constantinopolitanos, inter quos Agapetus Papa non obstantibus minis Imperatorum deposuit Anthimum, & ejus loco suis manibus Mannam ordinavit, ut testatur Zonaras in Vita Justiniani; Flavianum etiam Patriarcham Antiochenum deposuit Damasus, ut refert Theodoretus lib. 5. hist. cap. 23. & quamvis Imperator Flavianum in Sede stabilire nitetur, tamen ad causam suam dicendam Romam pergere eum jussit; intercedentibus tandem Theophilo Alexandrino & Chrysostomo, ut narrant Socrates lib. 5. hist. cap. 15. & Sozomen. lib. 8. cap. 3. Romanus Pontifex placatus consensit, Sedique restituit. Si autem exposcas aliquem etiam Patriarcham Hierosolymitanum à Romano Pontifice depositum, invenies in 1. tomo Conciliorum in actis Sixti III. Polychronium, quem Sixtus III. deposuit; Adde possemus, leges, dispensationes, censuras, quas soli Romani Pontifices ediderunt, concesserunt, intulerunt. Circa leges nihil dicam, cum in peculiari tractatu res stabilienda sit; Circa dispensationes plura exempla forent, sed illud tantum exponimus quod scripsit Gelas. epis. 1. *Necessaria rerum dispositione conjungimur & Apostolica Sedis moderamine convenimur, sic Canonum*

num paternorum decreta librare, & retro presulum decessorum nostrorum precepta metiri, ut quæ presentium necessitas temporum restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantum fieri potest, temperemus. Plurima etiam de censuris loquendo non deessent; sed duo præclariora subjiciam; Unum; dum mortuo Chrysost. Innoc. I. excommunicavit Arcadium & Eudoxiam ejus uxorem, ut habetur apud Nicaph. lib. 13. cap. 34. alterum, dum Gregor. III. excommunicavit Leonem Imperatorem Græcum, ut affirmat Zonara in Vita Leonis Isauri. Quod si D. Ambrosius, quamvis non esset Summus Pontifex, excommunicavit Theodosium, dispar est ratio; Ambrosius enim excommunicavit existentem in Ecclesia sua, nec extra suam Diocesim excommunicare ausus esset, è contra dicti Pontifices &c. Addere, tandem possemus appellationes, quæ ad Romanos Pontifices factæ sunt. Anno Christi 147. Marcion ab Episcopo suo excommunicatus in Ponto Romam venit ut à Pio I. absolveretur. Ita Epiphan. hæresi 42. ann. 252. Fortunatus & Felix in Africa à Cypriano depositi Romam pervenerunt ad Cornelium appellantes. Ita Cyprian. lib. 1. epist. 3. ann. 350. Athanasius ab Orientalibus depositus ad Julium I. appellavit, à quo suæ Sedi restitutus ita Sozomen. lib. 3. cap. 7. &c. Verum ea satis esse judicamus, quæ jam superius exposita sunt, & si plura desiderantur in argumentorum confutatione præstabitur.

§. XXVII.

Diluuntur nonnulla argumenta.

152. **N**on ita firmè sententiam stabilivimus nostram, inquiunt hæretici, ut quamvis concederemus, Petrum fuisse Ecclesiæ Universalis Caput & Principem, inde Romanum Pontificem talem fuisse, probetur, sed solum

Tom. I.

Romanum Episcopum. Istæ enim duæ dignitates ita se habent, ut una possit ab alia separari, cum possit haberi Ecclesiæ universalis principatus sine alicujus particularis Ecclesiæ Episcopatu, ut de facto in Petro sub initio sui Pontificatus evenit. Rursus universalis illa dignitas cum peculiari Episcopatu conjungi potest, & inde separari, sicut factum esse in Sede Antiochena profiteamur, in qua Petrus habuit in Episcopatu successorem, nec tamen habuit in Episcopatu universali. Cur igitur hoc etiam in morte Petri evenire non potuit? Nunquid conjunctio Episcopatus universalis cum Episcopatu Romano erat de jure divino? Hoc affirmari non potest; nam ex voluntate Petri Romana Sedes electa fuit, sicut prius electa fuit Antiochena; Per mortem itaque Petri cessare potuit. Adde; electionem Romani Pontificis à Clero Romano fieri, non ab Ecclesia universali, ergo Romanus Pontifex non universalis Ecclesiæ Episcopus est, sed tantum particularis, idest urbis Romæ. Hoc est unum ex argumentis Nili, & meo arbitrato potissimum.

153. Satis tamen firmè sententiam stabilivimus nostram, & ex quo Petrus Ecclesiæ universalis Episcopus fuerit, etiam omnes Romanos Pontifices fuisse declaramus; atque primum, hæretici parum sui compotes, & prorsus immemores idem concedunt & negant; siquidem per annos 300. concedunt Romanos Episcopos fuisse Ecclesiæ universalis Episcopos, & nunc contendunt per mortem Petri universæ Ecclesiæ Episcopatum in ipsis terminum habuisse; Petrus ergo post mortem Successores habuit, cur itaque per annos 300. & non semper? Jam a nobis probatum fuit, unicam tantum personam semper Petro successisse; vel ergo illa persona simul cum Episcopatu Romano universalem Episcopatum obtinuit, & est id, quod à nobis asseritur, vel Primatus periit sine aliquo Successore, & contrarium ostendimus. Hinc ex quo Petrus, Epi-

T 2

sco-

scopus Romæ, & universalis Ecclesiæ, Romæ obierit, rectè concludimus, Episcopum Romanum esse etiam Episcopum universalem, & Petrum utrumque Episcopatum indivisibiliter conjunxisse, atque hæc institutio Petri, siue fuerit ex divino præcepto & speciali revelatione, ut docent Sanctus Marcellus Papa in epist. ad Antiochenos, Sanctus Ambrosius in oratione contra Auxentium, Sanctus Athanasius in apolog. pro fuga sua; siue fuerit ex humana voluntate Petri, ipsi tamen divinitus inspirata, si a Petro vivente mutata non fuit, quam mutatam esse nunquam probabitur, rata & firma debet persistere, proinde, qui Petro in Episcopatu Romano succedit, universæ etiam Ecclesiæ in Episcopatu succedit. Magna propterea est disparitas inter Episcopatum Petri Antiochenum, & Episcopatum Petri Romanum.

154. Hic tamen tria adnotanda esse non inaniter arbitror. Aliud enim est de Petri successionem loqui, & aliud de ordine successionis. Illa à Christi institutione originem duxit, quia sicut Christus Ecclesiam æternò duraturam instituit, ita & Petri Pontificatum æternum voluit; & ideo quicumque Petro succedit, à Christo Pontificatum accipit; ordo autem institutionis, ita ut potius Romanus Episcopus succederet, quam Antiochenus vel alter ex facto Petri habuit exordium, nisi admittamus sententiam Marcelli aliorumque, quos nuper retulimus; Potuisset etenim Petrus nullam sibi Sedem peculiarem eligere, sicut per primos annos fecit, & tunc nec Episcopus Romanus, nec Antiochenus, nec quilibet alius Petro successisset, sed eligendus ab Ecclesiâ fuisset, sicut & potuisset Petrus Antiochiæ semper manere, & tunc Antiochenus Episcopus procul dubio fuisset Petri successor, quia tamen Petrus Sedem Romæ fixit, eamque usque ad obitum retinuit, ideo Romanus Pontifex est ejus successor. Ex his adnoto secundo. Romanum Pontificem, ut Pontifex Romanus est, non

esse propriè de jure Divino successorem Petri propter adductam rationem; hoc tamen ad fidei dogma pertinere procul dubio profiteor; non enim omne quod fide tenemus de jure Divino esse profite-mur, ut pluribus constat exemplis. Romanum Pontificem, ut Romanus Pontifex est, Petro succedere, non habetur expressè ex Scripturis, sed solum aliquem esse Petri successorem, evincitur; ideo non est de jure Divino; Romanum tamen Pontificem esse de facto hujusmodi successorem, ex Conciliorum definitionibus, ex Patrum consensu, ex Pontificum decretis colligitur, itaque de fide est. Tertio tandem advertendum. Petrum à Christo declaratum, universalem Episcopum non adjunxisse sibi Episcopatum Romanum tanquam aliquid distinctum; sed hunc ad supremum totius Ecclesiæ Episcopatum eve-xisse, sicut contingit, cum Episcopatus aliquis in Archiepiscopatum, vel Patriarchatum erigitur; atque ideo unum sine altero esse non potest.

155. Neque secundum, quod argumento additum est, quidquam in oppositum probat. Etenim electio ista non ad successionem pertinet, sed ad modum, quo eligitur persona, quæ ex institutione Christi succedit, & quemadmodum Petrus in Romana Sede Pontificatum voluit collocare, ita etiam Clero Romano electionis faciendæ ordinem statuit, quamvis ipse Petrus Clementem elegit, ut dictum fuit; Neque instes, quod sicut Petrus successorem suum determinavit, ita quilibet Pontifex posset successorem eligere; etenim jam dictum fuit, non omnia privilegia concessa Petro, fuisse & successoribus concessa.

156. Præterea opponit Calvinus. Quamvis primatum Petro concedamus, non inde sequitur concedendum esse alicui peculiari personæ. Quibus præerat Petrus? Apostolis 11. aliisque paucis, qui facile ab uno regi poterant. At modo Ecclesia Christi longè latèque diffu-

diffusa unus tantum non sufficit, debet igitur à multis in solidum gubernari. Rursus; Ratio à nobis adducta non probat; nam si ideo Romanus Pontifex est Petri successor, quia Petrus Romanum gerens Pontificatum Romæ defunctus est, Summus Christianorum Pontificatus deberet esse Hierosolymis, quia ibi mortuus est Summus Pontifex Christus, & summus Judaici Populi Pontificatus debuisset esse in deserto, quia ibi Moyses & Aaron Pontificatus gerentes mortui sunt.

157. Verum hæc prorsus inania & ridicula sunt, immo primum omnino falsum. Præfuit Petrus Apostolis, ita ut ipsi Christus omnes suas oves non solum tunc temporis existentes, sed etiam toto Petri tempore futuras commendaverit, neque per ovium diminutionem, vel incrementum Petri potestas in sui formali Constitutione, vel diminuebatur vel augebatur; sed quo pacto multitudo melius ab uno regatur, quam à pluribus, ostendunt illi, qui de regimine Monarchico & Aristocratico, vel Democratico sermonem faciunt, & nos in Philosophia Morali jam declaravimus. Ad secundum negamus, Christum in aliquo peculiari loco Pontificatum suum collocasse, ut jam diximus, sicut nec Moyses & Aaron in deserto sedem posuerunt, sed ibi in itinere mortui sunt; sed jam præmisimus, ut diceremus Pontificem Romanum esse Petri successorem, Petri mortem Romæ necessariam non fuisse, ideo ex hac asserti nostri veritatem non propugnamus.

158. Petit etiam Calvinus, utrum hoc privilegium, quo totius Ecclesiæ primatus conceditur, sit personale, vel locale, vel mixtum. Si locale, ergo cum semel fuerit in Sede Antiochena, non potuit etiam per Petri recessum ab ea tolli; si personale, ergo nihil confert Episcopatus Romanus ad hujusmodi primatum obtinendum. Si mixtum, ergo non conceditur loco nisi pro eo tempore, quo persona in eo reperitur.

159. Calvini petitioni satisfacimus respondendo, privilegium hoc ex Christi primaria institutione fuisse personale, ex facto autem Petri fuisse factum, etiam locale, ex quo enim Petrus Romæ suam Sedem fixerit, ibi suos successores determinavit. Dum autem dico personale, non intelligas fuisse personale, privatam, sed publicam, idest non pro solo Petro, sed pro qualibet persona, quæ post Petrum in Episcopatu Romano succederet; ut nos probavimus. Ita autem existimo esse locale, ut si ex Divina Providentia vel jussu Pontifices Romani Episcopatum Romæ dimitterent, & alium alibi assumerent, non amplius Episcopus Romanus esset totius Ecclesiæ caput, sed ibi esset Ecclesiæ primatus, ubi qui prius erat Romanus Episcopus Sedem eligeret, & collocaret.

§. XXVIII.

Afferuntur argumenta petita ex Conciliis & Patribus in oppositum.

160. **N**on leve argumentum proponere arbitrantur hæretici, quod ipsis Can. 6. à Nycæno exhibetur Concilio; Quæ enim in ipso leguntur sunt ista. *Mos antiquus perduret in Ægypto, vel Lybia & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem & Episcopo Romano parilis mos est.* Ergo, inquiunt, vel Alexandrinus par est Romano, & sic erunt duo primatus in Ecclesia, vel neque Romanus hujusmodi habet primatum. Secundo; accedit 6. Synodus concedens Episcopo Constantinopolitano paria privilegia iis, quibus gaudet Episcopus Romanus, nec non Chalcedonense Concilium, quod Can. 9. & 17. definit; *Ut si Clericus aliquam causam habeat adversus alium Clericum, à proprio Episcopo judicetur; Si adversus Episcopum, ab Archiepiscopo; Si adversus Archiepiscopum, à prim-*
mate

mate Diacefsis, vel ab Epifcopo Conftantinopolitano; Jam apparet, quomodo ifti ultimum iudicium deferatur. Præterea falſum omnino eſt, appellationes faciendas eſſe ad Romanum Pontificem. Ad quod probandum plurima ſe offerunt.

161. Primo. In Concilio Milevitano Can. 22. ſtatuitur hiſce verbis. *Quod ſi ab eis, ſcilicet Epifcopis, provocandum putaverint, non provocent niſi ad Africana Concilia, vel ad primates Provinciæ ſuarum; Ad trans Marina autem, qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem ſuſcipiatur.*

Secundo. Ex Concilio Carthaginenſi 6. plura ab hæreticis cum Illyrico & Magdeburgenſibus congeruntur. Primum eſt, Zoſimum Papam per ſui legatos ab Africanis petiſſe, ut tres Canones Nycæni Concilii executioni mandarentur; in primo Canone ſtatutum erat de Epifcoporum appellationibus ad Romanum Pontificem; in ſecundo de appellationibus Presbyterorum & Clericorum ad vicinos Epifcopos; in tertio de abſtinendo à Comitatu, id eſt ne irent Epifcopi Afri ad Aulam Imperatoris. Africanis coaſto Concilio 218. Epifcoporum Pontifici Bonifacio, qui defuncto Zoſimo ſucceſſerat, reſponderunt, in Concilio Nycæno illos Canones non inveniri, & cum nec inventi eſſent in exemplaribus miſſis ab Attico Epifcopo Conſtantinopolitano, & à Cyrillo Alexandrino, ſcripſerunt Cæleſtino, qui Bonifacii ſucceſſor fuit, quod cum Canones illi in Concilio Nycæno non eſſent, appellantes ex Africa deinceps non admitteret. Secundum eſt, cum Bonifacio Papa ſimul in ſchiſmate electum fuiſſe Eulalium, ſed nunc à majori parte Cleri & Populi electum præ ſua modeltia ceſſiſſe. Tertium eſt, Romanos Pontifices ab Africanis Patribus poſtulaffe, iurisdictionem ſibi in Africam, & in omnes alias regiones concedi, & poſt quinquennium à Con-

cilio definitum eſſe, ne aliquod jus Pontifici concederetur, ex quibus recte inferitur Petri primatum nequaquam ad Romanos Pontifices tranſiſſe.

Tertio. In ſexta Synodo generali Romanæ Eccleſiæ, etiam ea expreſſè nominata, leges præſcribuntur. Duo præcipui ſunt Canones, qui hoc demonſtrant. Can. 13. illa reprehenditur, quia Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis uſum uxorum non permetteret, atque deinde præcipit, ut permittat. Can. 55. reprehenditur, quod in quadrageſima etiam die Sabbathi jejunium ſervet, ac deinde imperat, ne amplius ſervet; Quod ſi dicatur, Canones iſtos non eſſe ſextæ Synodi, ſed cujuſdam alterius, quæ teſte Melchiorre Cano lib. 5. de locis ultimo capite reprobata fuit; Contra eſt. A' ſexta Synodo afferri ſextum Canonem Apoſtolorum, qui jubet, ne religionis prætextu à Clericis abiiciantur uxores; citari etiam Canonem eorundem 65. quo prohibetur Sabbathi jejunium, ergo. Præterea. Canones iſtos tamquam authenticos recipiendos eſſe, multifariam poteſt oſtendi ac declarari. Nonne Adrianus Papa in epif. ad Tharaſium eum commendat, quod coſtanter cum ſuis illa decreta ſervaret? Nonne Synodus, quæ illos condidit, univerſalem Synodum ſeiſſam appellat? Tot Patres autem mentiri ac decipere voluiſſe prorsus incredibile eſt. Quanam autem fuerit Synodus iſta, ſi diximus ſextam, male non diximus, quamvis enim non fuerit ſexta abſolutè, fuit tamen ſexta inſtaurata, nam iidem Patres, qui ſub initio fidem explicaturi convenerant, etiam, ut Canones conderent, poſtea convenerunt; & quidem Epifcopi Romani legatus huic Synodo non defuit, cum, ut refert Baſilius, ſederit ejuſdem loco Epifcopus Gortofnenſis.

162. Poſt Concilia aliquos Sanctos Patres nobis opponere non erubescunt. Primo, Sanctum Cyprianum in epif. ad Quintum, ubi legitur. *Neque enim quis-*

quisnam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit, quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tamquam judicari ab alio non possit, cum nec ipse potest alium judicare. Sed expectemus universi judicium Domini Nostri Jesu Christi, qui unus & solus habet potestatem & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro judicandi. Idem etiam Cyprianus lib. 1. epis. 3. ait; Nam cum statutum sit ab omnibus nobis, & æquum sit pariter ac justum, ut uniuscujusque causa illic audiat, ubi est crimen admissum &c. oportet utique eos, quibus præsumus, non circumcursare &c. Nisi si paucis desperatis ac perditis, minor videtur esse auctoritas Episcoporum in Asia constitutorum. Jam vides, in prima auctoritate, unum & solum Deum habere potestatem Episcopos judicandi, non ergo Romanum Pontificem; Vides in secunda appellationem non esse ad Episcopum Romanum faciendam, nec minorem esse potestatem aliorum Pontificum, quàm Romanorum. Secundo. Opponunt Sanct. Hieronymum, qui in epis. ad Nepotianum hæc scribit. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis Rectoribus nititur. De capite autem nihil addit. Idem in epis. ad Evagrium dicit. Quid mihi profers &c. Ubi cumque fuerit Episcopus, sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive &c. ejusdem meriti est, & ejusdem Sacerdotii, potentia divitiarum, & paupertatis humilitas sublimiorem, vel inferiorem Episcopum non facit. Jam perspicis, Hieronymum non agnoscere unum Episcopum majorem alio. Tertio. Opponunt Sanctum Augustinum in epis. 162., sicut à nobis alibi dictum fuit, idest, causam Cæciliani Imperatoris jussu à Summo Pontifice judicatam fuisse, deinde eodem ju-

bente Imperatore ab Episcopo Arelatensi, & tandem ab eodem Imperatore.

162. Verum quod vehementer commovere nos debet est auctoritas S. Gregorii Magni, & hæc quidem non in uno tantum loco. Reprehendit iste Joannem Constantinopolitanum, quod se universalem appellaret Episcopum, & lib. 4. indict. 3. cap. 80. seu epis. 39. ad Anastasium Antiochenum scribit. Sicut enim veneranda vestra sanctitas novit, mihi per Sanctam Chalcedonensem Synodum Pontifici Sedis Apostolicæ, cui Deo disponente deservio, hoc universitatis nomen oblatum est, sed nullus unquam prædecessorum meorum hoc tam propbano vocabulo uti consensit. Idem lib. 6. epis. 30. ad Mauritium, & aliàs cap. 194. ait: Ego fidenter dico, quia quisquis se universalem Sacerdotem vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit. Rursus lib. 7. epis. 30. ad Eulogium Alexandrinum, qui Gregorium Papam vocaverat universalem, hæc habet. Quod peto dulcissima mihi sanctitas vestra ultra non faciat, quia vobis subtrahitur, quod alteri plus, quàm ratio exigit, præbetur; Si enim universalem me Papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse, quod me fatetur universum. Totum autem hoc expressus in Concilio Carthagin. 3. cap. 26. & Africano sub Bonifacio declaratum, fuit in Canone, qui sic habet. Primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel Summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primæ Sedis Episcopus. Ex quibus omnibus aliisque quàm plurimis similibus, Romanum Pontificem talem non esse, qualem Papistæ contendunt, non difficulter concluditur.

§. XXIX.

Refelluntur præcedentia argumenta.

164. **Q**Uàm inani studio & labore hoc in suæ causæ munimen congerant hæretici, & præsertim Rex Angliæ in Apolog. pag. 106. & 107. nostra nunc interest pro tenuitate nostra demonstrare, & valde displicet ad illud ab adversariis nostris impelli, ut vel nostram sententiam teneamus, vel idem Concilium sibi opposita statuisse non negemus, sicut res se haberet, si juxta hæreticorum mentem Nycænum Concilium reciperemus. Sed ne hoc à nobis affirmari contingat, advertendum existimo, ex diversa scribendi definiendique methodo, qua Nycænum utitur, inter Romanum Pontificem & Alexandrinum Episcopum amplam valde colligi disparitatem; Nusquam enim invenietur vel in Nycæno, vel in quovis alio legitimo generali Concilio aliqua Romano Pontifici determinata Provincia, sicut de Alexandrino dictum fuit in laudato Can. *Per Ægyptum, Lybiam, & Pentapolim, Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem.* Privilegium itaque hoc fuit juxta consuetudinem veterem, Alexandrino à Concilio confirmatum, quod & Antiocheno in eodem Canone factum fuit, & sequenti Can. *Æliæ Episcopo*; atque, ut animadvertit Nicol. I. in epis. ad Michaellem, nihil in hoc Concilio circa Romanam Ecclesiam, tamquam eam, quæ non ab hominibus sed à Deo potestatem obtinuit, fuit statutum, sed tantum ex ejusdem formæ aliarum Ecclesiarum methodum desumptam & constitutam esse licet inferre, in quo sensu illa verba, *quoniam quidem & Episcopo Romano parilis mos est*; explicare non prohibemur. Neque enim approbandam censemus explicationem Ruffini lib. 10. Ecclesiast. hist. cap. 6. ubi dicit; Concilium decrevisse, apud Alexandrinum Episcopum esse curam

Ægyptique administrationem, sicut apud Romanum Suburbanarum Ecclesiarum cura est atque administratio; etenim hoc admissio, non solum Romanus Pontifex non esset in Ecclesia primus, sed aliis valde deterior; concederetur Alexandrino triplex amplissima Provincia, ut supra dictum fuit, Antiocheno vero tota Orientalis pars, è contra Romano sex tantum Romæ propinquissimi darentur Episcopatus, quod quam alienum à veritate sit, nemo non intelligit, si, quæ nos maxima freti auctoritate diximus, perpendantur. Sed quo fundamento hanc Ecclesiarum Suburbanarum curam & administrationem Ruffinus affirmat? Harum nulla mentio est in Concilio Nycæno, vel quolibet alio. Quod autem dixit, privilegium hoc juxta veterem consuetudinem à Concilio Nycæno Episcopo Alexandrino confirmatum esse atque approbatum, ita est intelligendum, ut illas Provincias Alexandrinus regat, *quoniam Episcopo Romano parilis mos est.* Scilicet, quia Episcopus Romanus etiam ante omne Concilium Provincias illas ab ipso administrari voluit & permisit; & ideo dicitur in Canonis initio. *Antiqua consuetudo servetur.* Ita verò nobis non opposuissent hæretici, si quemadmodum Canon iste à Concilio Chalcedonensi actione 16. citatur, lectus & adductus ab ipsis fuisset; sic enim incipit. *Ecclesia Romana semper primatum habuit, mos autem &c.* quamobrem post illius Canonis lectionem, actione eadem Patres Chalcedonensis dixerunt. *Perpendimus omnem primatum, & honorem præcipuum, secundum Canones, antiquæ Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo conservari.* Sed quis, rogo, iste hæreticorum argumentandi modus? Nunc volunt, primatum Ecclesiæ esse in Constantinopolitano, nunc in Hierosolymitano, nunc in Antiocheno, nunc in Alexandrino, nunc in omnium Episcoporum collectione. Quid in tanta ipsorum dicordia sentiendum est

est? Ipsos profecto sui ipsorum compotes haudquaquam esse, necesse est fateamur.

165. Quod ex 6. Synodo contra nos parum in Conciliorum historia versatis esse videtur, multis nullum ostenditur; Quanta contra hanc Constantinopolitanorum Patriarcharum spiritus erectionem Romani Pontifices, & præsertim Gregorius, dixerint, neminem latet. Antequam directè, ut par est, respondeamus; hoc argumento primatum Romanum non deprimunt, sed aliquod tantum æquale afferre conantur, si enim paria privilegia concessa sunt Constantinopolitano, ac Romano, jam Romanus inferior non est; admittetur ergo in Ecclesia, quam, Christi corpus mysticum esse, persæpe diximus, duplex caput. Quod monstrum hoc majus? Sed adhuc Constantinopolitanum Romano inferiorem inficiabitur nemo, si attenderit, hanc privilegiorum æqualitatem Constantinopolitano à Synodo datam esse, prius vero in Romano ex vi successionis in Petri Sede repertam fuisse. Verum ad rem veniamus. Primo igitur ex eadem Synodo Episcopum Constantinopolitanum non parem Romano factum esse, sed solummodo aliis Patriarchis Antiocheno atque Alexandrino præhabitum, ex ipsa Synodo apertè colligimus, jam ejusdem verba, quæ in Can. 5. leguntur, adduximus, & sunt ista. *Constantinopolitana Civitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum.* Nota particulam illam, *post.* Quod si deinde in Chalcedonensi act. 16. paria privilegia concessa esse videntur, à legatis Pontificis, qui tunc erat Leo, reclamatum fuit; Hac de re ad Leonem scriptum, ut acta Concilii confirmaret (Peto, quare ad Leonem Romanum Episcopum scriptum, si ipse totius Ecclesiæ caput non fuisset, ac Princeps? Cur nunc ad alios Patriarchas, quos tanti faciunt?) ita vero scriptum, ut nulla parium privilegiorum mentione facta, solummodo acta

Concilii Constantinopolitani primi se renovasse notitia data est, in quo Concilio honorem secundum datum esse, jam supra exposuimus; Respondit Leo in epis. 59. & de paribus privilegiis nec quidem facto verbo, tantum Constantinopolitani Episcopi ambitum damnat, quod se aliis voluerit anteponeere Patriarchis. Hic duo adverte. Unum; paria privilegia nec scripta fuisse nec admissa. Aliud; neque Constantinopolitanum Episcopum aliis fuisse præpositum. Demus tamen quod contenditur. Cujus auctoritatis censendus est Canon ille? Non est, non est Synodi sextæ veræ atque Æcumenicæ, sed cujusdam conciliabuli, quod sextæ Synodi nomine falso honestare se voluit. Pluribus titulis hoc à nobis asseritur. Primo quia, sextam Synodum sub Agathone Papa & Constantino quarto celebratam nullos Canones edidisse tamquam certum habemus, quapropter Canones illi, qui circumferuntur, ea Synodo dissoluta, convenientibus quibusdam Græcis Episcopis sub Justiniano juniore conditi sunt, quod satis aperte colligitur tum ex eorum Canonum initio, tum ex professione Tharasi Episcopi Constantinopolitani in 7. Synodo act. 4. tum ex Beda vocante Canones illos Synodum erraticam, quam Sergius Papa, qui tunc sedebat, penitus reprobavit.

166. Sed, hisce tamquam fabulosis ita rejectis ad Chalcedonense Concilium deveniamus. Cujus quidem adductus Canon multifariam cum Eminentiſſimo Bellarmino explicari potest. Et primo si admittamus, fuisse legitimum, quod tamen ipse negat, cum, ut testatur Liberatus in Breviario cap. 22. factus fuerit absentibus Legatis Pontificis; si inquam admittamus, nihil inde concluditur, etenim ex tenore hujus Canonis Episcopus Constantinopolitanus posset tantum eos judicare, qui à Metropolitano suo se læsos arbitrantur, è contrario Romanus Pontifex etiam eos, quos vel reliqui Patriarchæ, vel

etiam Episcoporum Concilium condemnassent, proinde major semper in Romano potestas refulget. Præterea. Canon iste vim suam habere potest, si de primo iudicio sermonem habeamus, non si de appellatione, ut constat ex illo verbo, *judicetur*. Quapropter, licet Constantinopolitanus de omnibus causis judicare posset, attamen à Constantino ad Romanum appellari non posse minime probatur.

167. Magis urgere videtur quod ex Concilio Milevitano proponitur; si tamen consideremus, ibi sermonem esse de appellationibus tantum Clericorum & Presbyterorum, quæ terminum suum habere deberent ab Episcopo proprio vel ad Concilia Africana, vel ad primates; non autem de Episcopis, ex eo nihil in nos evinci, compertum habebitur. Rem autem ita esse clarè liquet primo ex verbis ejusdem Concilii, quæ sunt ista. *Placuit, ut Presbyteri, Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici in causis, quas habuerint &c.* Secundo ex Augustino, qui fuit inter hujus Concilii Patres, & tamen epis. 162. scribit, posse Episcopos Africanos ultra mare suas habere appellationes. Quod autem dictum est, Presbyterorum appellationes vel apud Episcopos proprios, vel apud Primates, & Concilia Africana finiendas esse, non prohibet, quod si vellet Romanus Pontifex aliquem ex Presbyteris, vel minoribus Clericis audire, non posset; sed solummodo vetat, Presbyteros aliosque ex proprio arbitrio appellare, quod quidem Romani Pontificis primatum maximè commendat, nec enim fas esset omnes ad sui sententiam admittere, aliter nimia licentia criminibus tribueretur, nec omnibus posset Petri successor vacare. Ceterum Canon supra dicto addit Gratianus qu. 2. Can. *Placuit*, hæc habet. *Nisi forte ad Apostolicam sedem revocatur.*

168. Quod ex Concilio Carthaginensi 6. dictum est, apud hæreticos, immo & Græcos sess. 20. in Concilio

Florentino ita firmum existimatur, ut inde certissimum argumentum habere arbitrentur. Singulis ut ita dicam verbis respondendum est. Atque primo satis probabile existimo tres illos Canones in Concilio, quod propriè Nycænum appellatur, non reperiri, sed inveniri in Sardicensi generali, in quo fuerunt Episcopi 300. quod Concilium à Nycæno non est distinguendum. Hinc Africani Patres rescribentes, illos Canones non reperiri in Nycæno, rectè rescripserunt, rescribentes autem non reperiri in quovis alio Synodo ex eo decepti sunt, quod Sardicensis Canones non habuerint, quos si habuissent, res tota fuisset composita. Cur ergo, inquires, Zosimus petiit tres illos Canones Concilii Nycæni executioni mandari, si in Nycæno non erant? Jamdubium hoc declaratum est, quia utrumque Concilium sumitur pro uno Concilio, & quia in Bibliotheca Romana, utrumque in uno libro continebatur. Rursus dices, quo pacto Africani Patres Sardicense Concilium potuerunt ignorare, cum in cap. 6. Concilii Carthaginensis citati nominatim Sardicense exprimatur? Respondemus. Hujus mentionem non ab Episcopis Africanis factam esse, sed à Legatis Pontificis juxta Pontificis Zosimi sibi datum commonitorium; vel etiam verba illa, *in Sardicensi Concilio* ex margine irrepsisse in textum, cum verba quæ ibi afferuntur nunc non inveniantur nisi in Sardicensi; vel tandem locum illum corruptum esse, & Librarium errore Sardicense positum pro Nycæno, ut ait Bellarminus. Adverto tamen fuisse & aliud Sardicense Concilium, cujus meminit Augustinus, & hoc fuit damnable Synagoga 76. Episcoporum. Quod si etiam Canones isti verè fuissent in Nycæno Concilio, mirandum non est, si Patres Africani dixerint non inveniri, nec ipsorum culpæ vertendum est, siquidem responderunt juxta Concilium Nycænum, quod ipsi ab Orientalibus acce-

acceperunt, in quo plures Canones defecisse compertum habemus; Sunt enim Canones illi, quos recenset Ruffinus lib. 10. hist. cap. 6. quos integros non fuisse, pluribus ostendi posset, sed unico momento ostendam, quod nec ipsi Magdeburgenses cum Calvino & Luthero negare poterunt; isti enim ex Socrate lib. 1. hist. cap. 8. producunt Canonem Nycæni Concilii, in quo dicunt, permissas Conjuges Sacerdotibus, at Canon iste in illis Ruffini profecto non invenitur. Ut autem æquissimè animadvertit Joannes Theologus in Concilio Florentino sess. 20., ipsi Africani Episcopi, corruptos falsosque Canones ad se missos fuisse, tandem cognoverunt. Quod vero dicitur, ne appellantes ex Africa deinceps Papa non admitteret hoc non imperando, sed rogando fecerunt; constat enim, eos in utraque epistola, quam de hac re Romam miserunt, subjectionem suam Apostolicæ Sedi testatos esse, alioquin cur ad eam acta Concilii retulissent? Cur ejus accepisse mandata confessi essent? Hoc itaque rogaverunt, appellationes admittere Ecclesiæ suæ non expedire judicantes.

169. Qua in re prætereundum non est, quod etsi jure suo ad Romanum Pontificem quilibet appellare potuerit, attamen utrum, Pontificem hac uti potestate, Christi Ecclesiæ foret expediens, merito poterat in dubium revocari. Si enim nimia appellationum frequentia concederetur, illud contingeret, quod nos supra notavimus, & fieret, ut causæ etiam faciles & perspicuæ non sine maxima Episcoporum injuria ad diuturnum tempus protraherentur, præter alia incommoda, quæ S. Bernardus lib. 3. de consuetudine recenset. Ex adverso, si nulla ad Romanum Pontificem appellatio permetteretur, nimiam sibi licentiam usurpassent Episcopi, potuissent enim temere causas judicare, se nullum habere superiorem sibi persuadere, atque ita in tot partes unum

Tom. I.

Ecclesiæ corpus scindi, quot essent Episcopatus. Quid igitur factum est? A Concilio Sardicensi generali ipso consentiente Romano Pontifice declaratum est; ut ordinariè Presbyteris aliisque minoribus Clericis appellatio ab Episcopis ad Concilium Provinciale concederetur, Episcopis vero ad Apostolicam Sedem, sicut ante Nycænum & Sardicense factum esse non unicum habetur exemplum. Neque dices, cur ergo ad jus appellationum firmandum Romani Pontifices Concilium Nycænum producant? Ne existimes, ipsis facultatem hanc à Concilio datam esse, sed ideo producant, ut, non solum posse ad se appellationes fieri, sed etiam Ecclesiæ expedire, demonstrent, cum ut ita fieret senserit etiam generale Concilium.

170. Secundo, quod opponitur, omnino falsum est, & Eulalium ita electum esse sine aliquo fundamento sine aliquo teste affirmat Illyricus. Legatur Anastasius Bibliothecarius in Vita Bonifacii. Hæc sunt verba. *Bonifacius natione Romanus ex Patre Iocundo. Sedit annos tres, menses quatuor, dies tredecim. Hic sub contentione cum Eulalio ordinatur una die, & fuit dissensio in Clero mensibus septem & per dies tredecim. Eodem tempore audiens hoc Placida Augusta cum Valentiniano Filio suo dum sederent Ravennæ, retulit Honorio Augusto Mediolani sedenti. Eodem tempore ambo Augusti missa auctoritate hoc præceperunt, ut ambo exirent Civitate. Qui cum expulsi exissent, habitavit Bonifacius in Cæmeterio S. Felicitatis Martyris, Eulalius vero in Civitate Antii ad Sanctum Hermen. Veniente autem proximo die Paschæ præsumpsit Eulalius, eo quod ordinatus fuisset in Basilica Constantiniana & introivit Civitatem, & baptizavit, & celebravit Pascha in Basilica Constantiniana. Bonifacius vero, sicut consuetudo erat, celebravit baptismum Paschæ in Basilica Sanctæ Martyris Agnetis. Hoc audito Augusti utrique miserunt, & ejecerunt Eulalium,*

Et missa auctoritate revocaverunt Bonifacium in Urbem, constituerunt Episcopum. Eulalius vero miserunt foras in Campaniam &c. Ex his vide Eulalii modestiam, quam adeo attollit Illyricus. Si vero velis in hac re mentem Binii, & Labbæi. Isti 4. & 5. lin. 1. dicunt. *Bonifacius in lege doctissimus, bonis moribus comprobatus, acclamatione totius populi, & plurimum optimatum, invitatus Pontifex eligitur, & consecratur.*

171. Tertium simul mendacium est, & impudentissimum inventum. Quis enim credet, pro huiusmodi responsione Patres Africanos quinquennio laborasse? Quo etiam pacto Romani Pontifices ab Africanis peterent jurisdictionem in alias Regiones, in quas ipsi Africani nullum jus habebant? Si quis ab invictissima mea Republica Veneta jurisdictionem peteret in Mediolanenses nonne diceretur insanus? At quæ ratione potuit Illyricus vel quicumque ex aliis id effingere, cum constet non demisse Bonifacium ad Africanos scripsisse, sed è contra? Audiantur epistolæ verba. *Quoniam Domino placuit, ut de his, quæ nobiscum egerunt sancti fratres nostri, Coepiscopus Faustinus, & Conpresbyteri Philippus, & Asellus, non beatæ memoriæ Episcopo Zosimo, à quo nos mandata (nota verbum hoc) & litteras attulerunt, sed tuæ venerationi, qui in ejus locum es divinitus (nota verbum hoc) constitutus, humilitas nostra scriberet, ea breviter insinuare debemus &c.* & hic omnia referuntur; in epis. vero ad Cælestinum leguntur hæc alia. *Impendio deprecamur ut deinceps ad vestras aures hinc venientes, non facilius admittatis.* Quod addo ad id magis ostendendum, quod in fine num. 173. exposuimus. Si res ita est, ut hæretici jactitant, cur Sanct. Augustinus epis. 157. Romani Pontificis primatum in Africa commemorat, & se cum aliis Episcopis ex Zosimi mandato Cæsaream venisse contestatur? Cur Pelagianam

hæresim à Zosimo & Innocentio in Orbe toto damnatam esse confirmat? Cur in epis. 161. causam cujusdam Episcopi Afri refert ad Cælestinum, & dicit, *jube tibi, quæ directæ sunt omnia recitari?* Atque hic perpende quam late mentitus sit Illyricus dicens, ab Augustino aliisque Romanos Pontifices tanquam falsarios & corruptores rejectos esse, & ab omni Africana ditione separatos; quibus addo post dictum Carthaginense Concilium, Leonem Papam epis. 87. scripsisse ad Episcopos Mauritaniae, & eis notum fecisse, à se Lupicinum Episcopum communioni restitutum esse, quod ad se ex Africa appellaverit, & misisse Potentium Episcopum legatum suum, ut loco sui res Africanas cognosceret, atque examinaret.

172. Argumento desumpto à 6. Synodo respondebimus, dum de Conciliorum auctoritate pertractabitur. Interim ad Patrum mentem explicandam accedamus; & priusquam ejusdem verbis nobis oppositis respondeamus, ejus doctrinam de unitate capitis in Christi Ecclesia declaremus oportet. Itaque lib. 1. epis. 8. ad plebem universam hæc scribit. *Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, & Cathedra una super Petrum Domini voce fundata; Aliud Altare constitui, aut Sacerdotium novum fieri non potest, quisquis alibi collegerit, spargit.* Sicut igitur Deus est unus numero, & Christus numero unus, ita una Cathedra quædam particularis, quæ totam Ecclesiam doceat, & est illa Petri. Rursus idem Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium, ubi loquitur de schismate Novatianorum, qui Cornelium Pontificem non agnoscebant, sic ait. *Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex Vice-Christi cogitatur, cui si secundum magisteria Divina obtemperaret fraternitas universa &c.* In hac auctoritate duo adnotanda sunt, sci-

scilicet, unum in Ecclesia esse loco Christi Sacerdotem, & Judicem, & huic fraternitatem universam, nimirum omnes fideles obedientiam præstare debere. Ita Cypriani mente intellecta, non est dicendum in reliquis opposita docuisse. Quod igitur ait, *neminem se facere Episcopum* Episcoporum de illis loquitur, qui Concilio aderant Carthaginensi, inter quos non erat certè Pontifex Romanus; & dum asserit, *neminem adigi ad obsequendi necessitatem* indicat, quemlibet Episcopum, dum res in Concilio discutiuntur, libere sententiam suam, posse proferre, & dum tandem affirmat, *à nemine posse judicari*, vel loquitur de nemine inter eos, qui erant in Concilio, vel tantum de rebus dubiis, & non probatis. Cæterum, plures Episcopos fuisse judicatos & à Pontifice Romano depositos à nobis fuit demonstratum. In secunda auctoritate Cyprianus sentit, sicut à nobis dictum fuit num. 173. 174. conqueritur enim, quod aliqui de manifestissimis criminibus jam evicti adhuc tamen appellabant, & ita ea progrediebantur incommoda, de quibus ibidem. Quod si dicitur, *ibi causam audiendam esse, ubi est crimen admissum* sermo est de primo judicio, attamen appellatio non excluditur. De Hieronymi mente, alibi dictum est; sicut etiam de causa Cæciliani, de qua Augustinus.

173. A' Gregorio reprehensum esse Constantinopolitanum Episcopum, quod se diceret universalem, hoc verum est; dixisse vero, se, aut neminem hujusmodi esse, falsum omnino. Sed cur nos ad Gregorium provocant, quem totum esse pro suæ Sedis primatu apertissime ex ejusdem dictis apparet? Vis videre ejus primatum in Episcopos Africæ? En quomodo scribit lib. 1. epist. 72. ad Gennadium. *Ex Concilio Numidiæ si qui desideraverint ad Apostolicam Sedem venire permittite, & si quilibet eorum viæ contradicere voluerit, obviate*. Vis videre ejus primatum super omnes Patriarchas? En quomodo scribit lib. 2.

epist. 37. ad Natal. *Postquam ad beatitudinem vestram, & decessoris mei, & mea causa Honorati Archidiaconi scripta directæ sunt, tunc contempta utriusque sententia præfatus Honoratus proprio gradu privatus est. Quod si quilibet ex quatuor Patriarchis fecisset, sine gravissimo scandalo tanta contumacia transire nullo modo potuisset*. Vis videre ejus primatum super omnes Episcopos Græcos? En quomodo lib. 4. epist. 56. ad Episcopos Provinciæ Helladis scribit. *Pallium Ioanni fratri nostro Corinthiorum Episcopo nos transmississe cognoscite, cui vos magnoperè convenit obedire*. Tandem lib. 7. epist. 63. ad Joannem Episcopum Syracusanum loquens de Episcopo Constantinopolitano ait. *De Constantinopolitana Ecclesia, quis eam dubitat Apostolicæ Sedi esse subjectam? Quod & Dominus piissimus Imperator, & frater noster Eusebius ejusdem Civitatis Episcopus assidue profitetur*. Quare, prætermisissis aliis quæ adduci possent, si aliquando Gregorius se subiciebat, hoc ejusdem humilitati & modestiæ tribuendum, quippe qui pluris Monasticam quietem, quam Pontificiam dignitatem existimabat, attamen quanta hæc esset nec ignorabat nec deprimebat. *Humilitatem*, inquit lib. 4. epist. 36. ad Eulogium, *teneamus in mente, & tamen ordinis nostri dignitatem servemus in honore*, & lib. 11. epist. 42. ad Joannem Episcopum Panormitanum, ait. *Illud admonemus, ut Apostolicæ Sedis reverentia nullius præsumptione turbetur; Tunc status membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulset injuria*.

174. Non me latet, quod dicit Calvinus lib. 4. cap. 7. §. 12. Gregorium videlicet jus alios corrigendi sibi usurpasse, vel Gregorium, sicut alios corrigebat, ita paratum fuisse ab aliis emendari, aut tandem ita Constantinopolitanum Episcopum judicasse, ut tamen hoc ab Imperatore illi fuerit demandatum. Neque præterit, quod ait Angliæ Rex, verbum illud Gregorii *caput fidei* expo-

ni de capite in genere, siue sit Papa, siue sit Rex intra suas ditiones; aut *Gregorium male loquutum esse, & per excessum*. Sed primum manifestam injuriam infert Gregorio, qui inter alias virtutes maximè humilitatem præferbat; Unde ipse Calvinus lib. 4. cap. 7. eum Virum Sanctum fateri non dedignatur. Secundum ita concedendum est, ut sit verum, si de correctione fraterna loquamur, non si de judiciali sententia, ut constat ex epist. 37. ad Natalem. Tertium corrui, si perpendamus, Gregorium lib. 7. epis. 64. dicere, Imperatorem voluisse Episcopum Constantinopolitanum suo subdijudicio, quia Canones hoc præcipiunt, & sensus est, noluisse Imperatorem prohibere, ne juxta Sacros Canones illius, quantumvis Imperialis Urbis, Episcopus à Romano Pontifice puniretur. Quod vero respondet Angliæ Rex nullum fundamentum habet, & non solum Gregorii verbis, sed omnium Patrum sententiis opponitur; Non est per excessum loquutus Christus, dum Petrum dixit fundamentum Ecclesiæ, itaque neque per excessum loquutus est Gregorius, dum se dicit, & quemlibet Romanum Pontificem caput fidei, præsertim quod non de sua tantum persona, sed de sua Sede loquebatur. Melius dixisset Rex, Gregorium per humilitatis excessum loquutum esse, dum se Episcopum universalem vocari renuit, non quia revera Episcopus universalis non esset, sed quia ambitum omnem & elationem rejiciebat, in quo sensu dixit etiam Christus Apostolis suis, ne se Magistros vocarent, cum tamen revera essent Magistri.

175. Verum in hac re illud etiam animadvertendum est; bifariam hoc nomen universalis Episcopi usurpari posse, vel ita ut sit unus Episcopus, qui sit Rector proprius omnium Ecclesiarum ac Diæcesium particularium, & hoc pacto nullus alius sit Episcopus, vel ita ut sit universalis Episcopus, qui adinstar causæ universalis habeat in totam Ec-

clesiam potestatem & jurisdictionem, quin excludantur particulares Episcopi, qui sub Summo Pontifice propriam & ordinariam habeant in singularem Ecclesiam jurisdictionem & auctoritatem. In primo sensu Gregorius universalem se negat Episcopum, & vox illa universalis prophana, sacrilega, & contra jus Divinum esset. In secundo sensu non negat, immo constantissimè, ut fieri debet, sustinet ac propugnat, atque hoc pacto nulli ex Episcopis per vocis ambiguitatem ferebat injuriam, aut invidiam excitabat, reliqua vero nomina, quæ satis rem nostram indicant, nunquam respuit, immo sibi debita & servavit, & voluit. Canon adductus ex Carthaginensi Concilio non ad Romanum Pontificem refertur, sed ad Primate Africanum, ut colligitur ex Glossa in cap. 3. dis. 99. quo pacto enim tituli illi Romani Pontifici convenient, in ultimo hujus capituli paragrapho declarabo.

§. XXX.

Proponuntur in oppositum ex aliis capitibus argumenta.

176. **P**Ræcipua argumenta, quæ ex aliis capitibus contra Romani Pontificis Principem dignitatem eruuntur, ad duo præsertim revocantur, nimirum ad id, quo ostendatur, ejusdem primatum tributum ipsi esse à Conciliis, & hominibus, vel certe ab Imperatoribus. Primum probaturi afferunt epistolam 288. Aenæ Sylvii, qui fuit Pius II. in qua dicitur. *Ante Nycænum Concilium unusquisque sibi vivebat, & ad Romanam Ecclesiam parvus habebatur respectus*. Itaque sequitur post Nycænum Concilium Apostolicæ Sedis exordium duxisse primatum; Huic opinioni alia plura suffragantur, etenim in Concilio 4. sub Symacho ita legitur. *Apostolicæ Sedi primo meritum Beati Petri, deinde Conciliorum venerandorum auctoritas singularem in Ecclesi-*

tra-

tradidit potestatem. Amplius probat actio 16. Concilii Chalcedonensis; ubi sunt hæc verba. *Sedi senioris Romæ propter imperium Civitatis illius Patres merito primatum reddiderunt*. Igitur à Patrum concessione primatus iste descendit, ad quod magis confirmandum aptum est id, quod habetur in Constitutione novella 131. Justiniani, quæ est ista. *Decernimus secundum Sacrarum Synodorum decreta Sanctissimum Episcopum veteris Romæ primum esse omnium Sacerdotum*. Hæc Nilus.

177. Probaturi vero aliam sententiam, quæ est de primatu Romani Pontificis habito ab Imperatoribus, plura congerunt argumenta; quamvis inter se concordēs non sint, quando primatus iste initium habuerit. Marsilius enim de Padua, deinde Wiclef. & Hus dixerunt incēpisse à Constantino Magno. Calvinus lib. 4. instit. cap. 7. §. 17. dixit, Romani Pontificis primatum in Græcos collatum esse à Phoca Imperatore, & in Gallos vero & germanos à Pipino & Carolo ejus filio. Cum Calvinus sentiunt alii. Non desunt, etiam qui asserant, traditum esse à Constantino IV. Fundamentum primæ opinionis desumitur ex edicto Constantini in cap. penult. dis. 49. ubi sic. *Constantinus Imperator quarta die sui baptismi privilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, ut in toto Orbe Romano Sacerdotes ita hunc caput habeant, sicut Iudices Regem*. Fundamentum secundæ, quantum attinet ad Phocam, positum est in historia Pauli Diaconi lib. 4. de gestis Longobard. cap. 11. Sabelici Æneade 8. lib. 6. Anastasio Bibliot. & Beda, qui in lib. de temp. in Phoca sic ait. *Hic rogante Papa Bonifacio statuit; Sedem Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ caput esse omnium Ecclesiarum, quia Ecclesia Constantinopolitana primam se omnium scribebat*. Quare vero sic dixerint Calviniani alique, videbitur infra. Qui vero illud senserunt de Constantino IV. moventur ex historia Platinae in Vita

Benedicti II., ubi dicit. *Benedicti Sanctitate Constantinus promotus est, & ad illum sanctionem misit, ut ille, quem Clerus, Populus, exercitusque Romanus Pontificem delegisset, eundem statim verum Christi Vicarium esse, omnes crederent, nulla vel Constantinopolitani Principis, vel Exarchi Italiæ expectata auctoritate, ut ante fieri consueverat*.

178. Hæc Hæreticis, cæterisque non sufficiunt; alias rationes proponunt, ex quibus, aut primatum in Romano Pontifice non esse, aut immerito esse, demonstrent, populosque rudes seducant. Quid, inquiunt, Catholici, & Papistæ, suis Romanis Pontificibus adulantur? Potestas Regia major est; Nunquid exempla desunt? Paulus act. 25. Cæsaris sententiam appellavit; *Ad tribunal*, inquit, *Cæsaris sto, ibi oportet me judicari. Cæsarem appello*. Si autem hoc Paulus, cur non Petrus? Ipse Petrus epif. 1. cap. 2. ait. *Subiecti estote omni humane creature propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti &c.* Quis non videt, hic sermonem haberi de omnibus absque aliqua exceptione, tum Regis potestatem præcellentem, proinde dici superiorem? Quod etiam innuit Paulus ad Rom. 13. inquit. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Quanquam in hoc probando aliorum dictis aut exemplis non indigemus, ipsius Christi testimonium habemus; dixit Pilato Joan. 19. *Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset de super*. Dedit igitur Deus potestatem Pilato adversus Christum, cur non ergo etiam adversus Papam? Nunquid Papa major Christo?

179. Amplius idem ostendatur. In veteri lege per Regem deponebatur Sacerdos; Hoc fecit Salomon 3. Reg. 2. in Abiathar, pro quo Sadoch constituit; sed hoc etiam factum esse in nova narrant historiae. Meminerint Papistæ à Constantio in exilium missum esse Liberium, à Justiniano Sylverium, Joannem Primum à Theodorico Rege in Carcerem

rem conjectum. Meminerint, ab Othone Primo depositum fuisse Joan. XII. & Leonem VIII. substitutum, ab Henrico Tertio Gregorium VI., & eius loco Clementem II. ordinatum.

180. Quanquam, cur in hac re confirmanda argumenta quærimus, cum ipsi Romani Pontifices se Imperatoribus subjectos esse fateantur? Adrianus I. eligendi Summum Pontificem, & Sedem Apostolicam jus ordinandi concessit. Ita dis. 63. Can. *Adrianus*. Idem Othoni Primo concessit Leo VIII. Ita eadem distinct. Can. *in Synodo*. Leo IV. à Ludovico Imperatore Judices petit, & se illis obtemperaturum pollicetur. Ita in Can. *Nos si incompetenter* 2. quæst. 7.

181. Licitum est unicuique Pontificem occidere, si ab hoc injustè invadatur, ut inquiunt, cur igitur non poterit à Regibus deponi, si opus fuerit, aut etiam ab ipsa Ecclesia? Sicut enim, ipse potest Ecclesiam dimittere, ita & ipsum Ecclesia; Quod si in foro conscientiae subditus est Confessario suo, quia est Dei minister, etiam in exteriori foro subditus erit Regi, cujus potestas à Deo est. Ad Rom. 13. Tot revera Romanorum Pontificum scelera perleguntur, totque in ipsorum electionibus scandala, ut malè Ecclesiae suae confuisset Deus, nisi Regibus & Principibus hisce medendi cura commissa esset. Hoc ultimum est Regis Angliæ argumentum.

§. XXXI.

Refelluntur præcedentia argumenta.

182. **P**rimum, quod est argumentum Illyrici refelli debet scopum illius epistolæ perpendendo; Alius non erat, quam demonstrandi causa Romanum Pontificem non ab hominibus primariam habuisse potestatem, sed à Deo, sicut jam dictum erat ab Anac. epis. 3. *Sacrofancta Romana Ecclesia non*

ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Salvatore nostro primatum obtinuit. Rem ita esse constat ex illius epist. initio, quod est hujusmodi; *Sunt nonnulli nationis tuæ homines, parum pensantes, quibus Romani Pontificis auctoritas neque necessaria esse videtur, neque à Christo instituta; contra quos hanc epistolam scribere, & tibi transmittere, decrevimus &c.* Cum igitur dicit; *Ante Nycænum Concilium sibi quisque vivebat, & ad Romanam Ecclesiam &c.* indicatur, prioribus illis temporibus tot in Ecclesiam commotas esse persecutiones, ac perdurasse, ut Romani Pontifices partim exules, partim occisi suam liberè non possent exercere auctoritatem, & propterea etiam Episcopos ad sibi vivendum coactos fuisse, & ita Romanam Ecclesiam parum fuisse, consideratam; intelligi tamen potest *ly parum* non absolute, sed comparative ad tempus posterius.

183. Ad secundum. Quando Concilium asserit (& hoc generatim dicendum est ad explicandas similes dicendi formulas) à Patribus, vel Synodis tributam esse Romano Pontifici auctoritatem, verbum *tribuo* improprie usurpatur, nec aliud significat, quam declarare, agnoscere, profiteri, eo pacto quo diceremus; Concilium Nycænum tribuit Ecclesiae Romanæ esse unam, Sanctam, Catholicam & Apostolicam, idem denotat, quod declarat; in dicta autem auctoritate Petri meritum adducitur, quia ipsius confessionis merito fuit à Christo Domino donata potestas.

184. Validius probaret Concilium Chalcedonense act. 16. at in primis admissio Adversariorum intento in dicta Synodo opposita reperio, siquidem in eadem Chalcedonensi recitatur & approbatur sextus Canon Concilii Nycæni, qui ita incipit. *Ecclesia Romana semper habuit primatum*. Nycænum ergo primatum non dedit, sed agnovit habere & semper habuisse; & revera nonne ante Nycænum Synodum annis ferme

me 59. Dionysius Patriarcha Alexandrinus, ut refert Athanasius in libro ejusdem sententiæ; apud Dionysium Pontificem Romanum fuit accusatus? Nec tamen aut iste se judicem esse negavit, nec ille renuit judicari. Sed revera Canon ille etsi in magno fuerit factus Concilio, attamen tanquam illegitimus rejiciendus est, cum & factus fuerit absentibus legatis Pontificis, & isti deinde reclamaverint. Hoc ex fine ejusdem actionis 16. demonstro. Ecce verba. *Lucentius Reverendissimus Episcopus, Vicarius Sedis Apostolicæ dixit. Sedes Apostolica præcepit nobis presentibus omnia fieri, & ideo humiliari non debet, & quæcumque in præjudicium Canonum vel regularum hesternæ die gesta sunt nobis absentibus, sublimitatem vestram petimus, ut circumduci jubeatis: sin alias, contradictio nostra his gestis inhereat, ut noverimus quid Apostolico Viro universalis Ecclesiæ Papæ referre debeamus: ut ipse aut de sue Sedis injuria, aut de Canonum everfione possit ferre sententiam.* Et de facto Sanctus Leo alia decreta Concilii confirmavit, hoc autem damnatum & reprobatum voluit, ut constat ex epist. 51. ad Anatolium, & aliis ad Martianum, Pulcheriam, & ad Juvenalem.

187. Quod pro secunda sententia Imperialem dignitatem adeo extollens per singula confutari debet. Male se gerunt illi, qui hoc Constantino tribuerunt; constat enim Romanum Pontificem ante illius conversionem Ecclesiasticam exercuisse jurisdictionem in Ecclesia universa non solum in Oriente, sed etiam in Occidente, ut constat ex iis, quæ nos diximus, qua de re, loquendo de hac potestate, nihil Ecclesiæ Romanæ contulit Constantinus, sed solum ipsam recognovit, & temporalia bona concedendo ipsius honorem adauxit & splendorem. Verba ejusdem fidem faciant, qui, postquam narraverit, Apostolos Petrum & Paulum erga se mirabilia operatos esse, hæc habet. *Interve-*

Tom. I.

niente Patre nostro Sylvestro, & universali Papa . . . . . Quantam potestatem, idem Salvator noster suo Apostolo Beato Petro contulit in Cælo, & in Terra, lucidissime nobis idem Venerabilis Pater edixit . . . . . Judicavimus, ut sicut in terris Sanctus Petrus Vicarius Filii Dei videtur esse constitutus, etiam & Pontifices, qui successores sunt ipsius Principis Apostolorum, Principatus potestatem, amplius, quam terrena Imperialis amplitudo habere videtur, obtineant. Quod si interponit hæc alia verba, concessa a nobis, & a nostro Imperio intellige de concessione per consensum & recognitionem, non per collationem, alioquin hæc verba præcedentia destruerent, vel etiam intellige de splendore & principatu temporali in spiritualis honorem donato. Ex his explicandus Canon in objectionem citatus.

188. Minus contra nos probat, quod de Phoca affirmatur, & generatim quidquid de aliis Imperatoribus dici potest, etenim Ecclesiæ Romanæ primatus omnibus Christianis Imperatoribus antiquior est, incepit enim à Christi resurrectione, sicut incepit tunc Petrus esse Christi Vicarius. Edidit igitur Phocas sanctionem illam, qua Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum caput esse declaratur, sed non propterea à Phoca est primatus iste introductus, alioquin quo pacto servaretur definitio illa Canonis sexti Nicæni à nobis toties laudati, & auctoritas Gregorii ad Joannem Episcopum Syracusanum, de qua nos supra? Justinianus etiam senior, qui ante Phocam annis 70. fuit in epist. ad Joannem II. asserit, Romanam Ecclesiam omnium caput esse, & Valentinianus, qui ante Phocam fuit annis 140. in epist. ad Theodosium affirmat, Romanum Pontificem super omnes Sacerdotes Sacerdotii principatum obtinuisse. Cur igitur sanctionem illam edidit Phocas? fuit, ut testatur Beda, & Paulus Diaconus loco citato, ad compescendam Episcopi Constantinopolitani superbiam,

X

ut

ut, qui excommunicationes, quas in ipsum tulerant Pelagius & Gregorius Romani Pontifices, non timebat, Imperatoris saltem pertimesceret indignationem.

189. Quod diximus satis est ad refellendum, quod de Pipino & Carolo Magno molitur Calvinus. Obtinuit quidem Pipinus Zachariæ Papæ auctoritate, temporale regnum, non obtinuit tamen ab ipso Zacharias spirituale, quod jam multo ante habebat; Si autem velit Calvinus asserere à Zacharia & Pipino injuste Childericum fuisse regno spoliatum, quanta fiat injuria non solum Romano Pontifici, & Pipino, omnibusque Francorum Regibus, qui ab ipso descenderunt, nemo non videt, nec nostri muneris est totam historiam exponere, hanc narrant Cedrenus in vita Leonis Isauro, Paulus Diacon. de gest. Longobard. lib. 6. c. 5. Blondus lib. 10. Decad. 1, & plures alii.

190. Neque pro Constantino IV. quidpiam probari potest. Historia Platina ista est. Prædecessores Constantini Quarti a Justiniani tempore, qui Urbem à Gothis liberaverat, novi Pontificis electionem non permittebant, nisi foret à se confirmata, quod quidem Romani Pontifices, cum non possent invito Imperatore munus suum explere, propter bonum Ecclesiæ tolerabant; Constantinus ergo Quartus Pontifici Primatum non dedit, sed solum dimisit jus, quod se habere existimabat in Pontificis confirmatione, & Benedicti II. sanctitate permotus ad eum sanctionem misit, qua præcipiebat, ut nulla expectata Imperatoris sententia, ille foret Romanus Pontifex, & Christi Vicarius, quem Clerus & Populus elegissent. Eadem autem ratio, quæ supra generatim apposita est, etiam ad præsentem rem facit.

191. Cætera nunc dissolvamus, quæ non tam pugnant contra Romanum Pontificem, quam contra Petrum & ipsum Christum. Appellavit ad Tribu-

nal Caesaris Paulus, appellasset etiam Petrus, si in eodem fuisset discrimine; sed quid mirum? Princeps Christianus, qui judicare posset, nondum erat, & si fuisset, nequaquam habuisset jus judicandi, ex quo enim aliquis Princeps Christi legem amplectitur, jam se ovem Christi profitetur, proinde etiam Petri, ejusdemque successoris; & tamquam capiti membrum se conjunctum esse testatur; Quoadusque vero Ethnici fuerunt Principes, ipsi judices erant, cum lex Christiana suo jure & dominio neminem prioret; Merito itaque appellavit Paulus, meritoque dixit Petrus, ut fideles Principibus subditi essent. Huic tamen argumento responderet Turrecremata, Cæsarem fuisse judicem Pauli, sed non de jure. Quod si Paulus inquit, omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse, & Petrus in eandem sententiam descendit, propositiones illæ generales sunt, & complectitur omnes potestates sive sæculares, sive spirituales; & ideo de Rege singillatim loquitur, quia tunc Christiani seditionis, ac rebellionis à calumniatoribus accusabantur, & Gentilium Imperium in suo robore perseverabat. Quid tamen in hac re Bernardus dicat audiamus. Scribens enim ad Conradum Imperatorem in epis. 183. ait. *Legi, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; quam sententiam cupio vos custodire in exhibenda reverentia Christi Vicario, sicut ipsam vobis vultis ab universo servare imperio.* Quod de Christo dicitur, nobis favet, nam sicut Christus (si tamen hæretici noverint Christum) nulla lege subjectus erat Imperatoribus, aut Pilato, & tamen voluit Mat. 17. tributum solvere, & à Pilato sententiam mortis accipere, ita, etsi Principum legibus subjecti non sint Romani Pontifices, aliquando tamen expediens fuit, se subjectos demonstrare. Permisit illud de se ipso Christus, permittit & de suis Vicariis. Afferas mihi Petrum à Nerone occisum, aliosque Pontifices ab aliis Eccle-

Ecclesiæ persequutoribus, digna dices, si tyrannidem velis attollere.

192. Neque vero mihi opponas quod à Salomone legimus factum. Primo quia valde dispar est ratio, si de Sacerdotio veteris & novæ legis loquamur, sicut enim in lege veteri promissiones erant temporales, non spirituales, ita nil mirum, si potestati temporali spiritualis, quæ imperfecta erat, subiciebatur, de qua re diximus aliquid, dum de Potestate Romani Pontificis in Sæculares Principes quæstio tractabatur. Sed revera, neque tunc temporis Sacerdotium Regibus subdebatur, ut docet Philo lib. de victimis, Theodoret. quæst. 1. in Leviticum; Salomon autem illud fecit, non ut Rex erat, sed ut Propheta Domini erat, & ideo dicitur id factum esse, ut impleretur sermo Domini 3. Reg. 2. Quod contra Pontifices Romanos actum est, in memoriam revocemus, non oportet; ea omnia concedimus, sed impiè facta esse profiteamur; ut supra adnotavimus.

193. Canones contra nos adducti nos minimè commovent. Plura enim concessa fuerunt Imperatoribus ob schismatum frequentiam, quæ pessimis illis temporibus excitabantur, tum etiam propter Longobardos, & Gothos, qui Romanam Ecclesiam vexare non desisterant; causis autem illis cessantibus revocata fuerunt; & si quid probari poterit, probabitur de lege directiva, nequaquam coactiva; ut de Leone IV. apertè colligitur ex eodem cap.

194. Primo nobis postremo numero opposito non respondemus, jam satis alibi dictum est. Secundo vero dicimus, etsi admitteremus anteced. consequ. non tenere. Poterat enim vir uxori libellum dare repudii, non poterat autem uxor; asserimus tamen sine consensu Ecclesiæ illud à Pontifice fieri non posse, proinde neque ab Ecclesia sine consensu Pontificis. Cur mihi asserunt, Pontificem in foro conscientiae subditum esse Confessario? Nonne etiam Re-

Tom. I.

ges subditi sunt? Sciant, in eo foro Confessarium esse judicem; nunquam nos dicimus, Pontificem Romanum subditum non esse Deo; nondum in tantam vesaniam incidimus. Neque tandem nobis plurium Pontificum scelera objiciant, objicimus nos ipsis crimina Regum, quæ longe majora, nec non frequentiora fuerunt. Pro nobis tamen respondeat Augustinus, qui epist. 165. hæc scribit. *In illum ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro usque ad Anastasium (nos dicamus usque ad Clem. XII. quem Deus diu servet incolumem) qui nunc eandem Cathedram sedet, etiamsi quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præjudicaret Ecclesiæ, neque innocentibus Christianis, quibus Dominus prævidens de prepositis malis, ait. Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Vident hæretici Pontifices malos, qui pauci fuerunt, multos vero, qui fuerunt sancti, non vident; Unum vident Judam, alios undecim Apostolos non memorant, sed sicut ille Apostolicam dignitatem non minuit, ita nec mali Pontifices Pontificiam deprimunt. Idem dico de scandalis, si quæ in alicujus Pontificis electione evenerunt; Homines interdum deliquerunt, non deliquit tamen Deus, qui novit malis bene uti; electionem aliquando malam permisit, semper tamen propter bonum, etsi nobis occultum. Cætera, quæ opponi possunt, facile ab unoquoque Theologo dissolventur.*

§. ULTIMUS.

De variis Romanorum Pontificum titulis.

195. **M**ulta equidem sunt nomina, quibus Romani Pontifices insigniti fuerunt, de quibus omnibus agit Eminentissimus Bellarmin. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 31. quem, ne eadem mihi scribere contingat, pruden-

tem lectorem adire persuadeo. Inter hæc multa duo tantum mihi perpendenda decerno, utpote quæ Wiclef. acrius impugnare contendit. Hæc sunt nomen Papæ, & Beatissimi. De primo igitur nomine Wiclefus inter propositiones damnatas prop. 12. inquit. Papa non fuit ordinatus à Domino, sed à Diabolo introductus, hoc enim nomen non inferitur in Scriptura, sed quando venenum effusum est in Ecclesia fuit inventum.

196. Ut quàm immerito, quantaque temeritate ostendamus, prius hujus nominis ethymologiam placet examinare; Quamvis autem facilis adeo non sit negotii, à quo repertum sit cognoscere, existimo tamen desumptum esse ab interiectione stuporis, cum admirantes dicimus Papæ, unde illud Poetæ, *Papæ stupor mundi* tantus enim est Summi Pontificis fulgor, tanta gratiarum copia, ut omnes pertrahat in stuporem, melius tamen dicitur, originem duxisse à voce, qua blandientes, vel balbutientes pueri Patrem suum appellare solent *Papæ*. Sic igitur Pontifex Pater appellatur, de quo Hugo lib. 2. de Sacram. par. 3. cap. 4. post recitatos ordines Ecclesiasticos inquit. *Post omnes hos sequitur Summus Pontifex, quem Papam, idest Patrem Patrum consuetudo Ecclesiastica nominare instituit.* Quid tamen dicis hæretice, dum nomen hoc à Diabolo affirmas inventum? Librum de cura pastolari tumet ipse scripsisti, in quo cap. 6. inquis. *Christus est Papa generalissimus*, Cur igitur Christum, Diabolico nomine polluisti?

196. Videtur, respondet Wiclef. nomen hoc in Cæsaris donatione inventum fuisse. Non ita diceret, si antiquissimum fuisse hujusmodi nomen non ignoraret. Vis videre quam antiquum? Audias, Beatus Ignatius in epist. ad Mariam Zarbensem sic scribit, *Cum esses Romæ apud Papam Linum &c.* Evaristus IV. à Petro juxta calculum Augustini in decreto suo sic exorditur, *Evaristus Papa omnibus Episcopis.* Sother X.

à Petro in Decreto suo sic habet. *Dilectissimis fratribus per Italia Provincias constitutis Episcopis Sother Papa.* Victor à Petro XII. in Decreto suo. *Victor Papa Theophilo Episcopo.* Sixtus II. à Petro XXII. *Sixtus*, inquit, *Papa Romanus Episcopis per Hispaniam constitutis.* Sed quid plura? Nunquid nomen hoc non usurpatum à Conciliis, & Patribus? Hoc invenies in Concilio Nycæno sub Sylvestro & Constantino, & hoc unum sufficiat. Hoc, si ad Patres convertamur invenitur apud Athanasium, qui Scribens ad Marcum Pontificem Romanum ita incipit, *Domino Sancto, & Apostolici Culminis dignitate venerando Marco Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedis Universalis Ecclesiæ Papæ &c.* apud Stephanum Archiepiscopum Mauritanæ cum omnibus Episcopis, qui Scribens ad Damasum inquit. *Domino Beatissimo, & Apostolico Culmine sublimato Sancto Patri Patrum Damaso Papæ, & summo omnium Presulum Pontifici Stephanus &c.* Hoc apud Hieronymum, qui epis. ejus secunda ad Damasum, dicit. *Beatissimo Papæ Damaso.* Hoc apud Augustinum, qui in libro contra duas epistolas Pelagianorum, alloquens Bonifacium Romanum Episcopum ita habet; *Noveram te quidem fama celeberrima predicante, & frequentissimis ac veracissimis Nuntiis &c. Venerande Papa Bonifaci &c. Acceperam Beatissime &c.* & ibidem lib. 2. cap. 3. Pontificem Innocentium commemorans, ait. *Nunc cum primitus Beatissimi Papæ Innocentii litteræ Episcoporum litteris respondentis Afrorum pariter hunc errorem, quem conantur isti persuadere, damnaverint, successor quoque ejus Pater Sanctus Papa Zosimus hoc tenendum esse, quod isti de parvulis sentiunt, nunquam dixerit, nusquam scripserit &c.* Centum alia proferrem testimonia, sed lectori parco, cum jam dicta satis esse videantur.

197. Ex his satis probatur, nomen Beatissimi non inconsulto & immerito

Ro-

Romanis Pontificibus dari, cum in hisce Sanctorum Patrum testimoniis semper hoc nomine appellentur. Certè hoc nomen nunquam sibi Romani Pontifices usurparunt, & tribuerunt; sed usque ad Sanctum Gregorium Magnum se vel Romanos Episcopos, vel Pontifices scripserunt, post vero Gregorium, qui Author fuit, Servos Servorum Dei se appellarunt; Tanta fuit, tanta est eorum humilitas ac modestia, quam non mediocriter admirantes alii Patres & Episcopi æquè sanctitate ac doctrina celebres eos beatissimos dixerunt, non quia jam essent in Patria, sed quia quicquid est potestatis, quicquid dispensationis Cœlestis à Christo Domino, ipsorum est curæ atque administrationi commissum. Quidni? An non dixit Christus Beatos Pauperes Spiritu, eosque, qui propter iustitiam persecutionem patiun-

tur? Nec tamen isti in Patria sunt. Quod etsi Papa malus esset, adhuc dignitate sua officioque Beatissimus esset. Hoc idem dico de alio nomine *Sanctissimi* quod leges apud Ruffinum in Apolog. pro se ipso ad Anastasium Papam, aliosque quam plures.

198. Sed cur in hisce nominibus excitant murmur hæretici? Hæc quandoque tradita sunt etiam Episcopis particularibus. Hieronymus enim in omnibus epistolis ad Augustinum eum vocat Papam, Prosper & Hilarius Beatissimi nomen addunt; & sic de reliquis. Vel igitur dicant, Patres errasse, vel se errare fateantur. Sciant tamen, quod si hoc de aliis dicitur cum aliquo addito & limitatione dicetur, de Pontifice autem Romano absolutè, & ut inquiunt, anthonomasticè.

C A P U T V.

De Conciliorum Auctoritate.

§. I.

PROLEGOMENON I.

1. E Conciliorum auctoritate disertationes instituturi nonnulla brevi calamo, quæ de ipsis Conciliis effusius dici possent, præmittere operæ pretium iudicavimus. Hoc Concilii nomen idem in Ecclesia significat, quod Comitiorum nomine indicatur in Regnis, nam quemadmodum, si aliqua in Sæculari regimine exoritur discordia, Reipublicæ Dynastæ, & Magistratus in unum locum conveniunt, ut quod opus fuerit, statuatur; Ita, cum in Ecclesia aliqua oritur de Fide & Religione controversia, conveniunt in unum locum Ecclesiarum præcipui Pastores, ut quid

agendum & sentiendum sit, inde stabilatur.

2. Omni prorsus tempore tanta est in Conciliorum definitiones habita veneratio, ut nostrorum etiam temporum hæretici plurimi eas existimaverint; immo cum Romanos Pontifices calumniis & maledictis voce scriptoque persequuti fuerint, illas semper exquisierint, ut quid fide tenendum esset, à certa & infallibili exciperent regula. Fidem facit, quamvis fidem non promereatur, ipsorum protestatio, quæ adversus Concilium Tridentinum inscribitur. Hæc est. *Profitemur, ac protestamur nos adherere, ac semper adhæsisse protestationi, & appellationi R. P. Lutheri ab injustissimo, violentissimoque iudicio Pontificis, ac omnium ejus factionis iudicum, ad liberum, Christianum, legitimum, ac in Spiritu Sancto congregatum Concilium. Qui processus, protesta-*

testatio, & appellatio fuit postea unanimiter, ac multoties à nostris Ecclesiis renovatus, & in aliquot etiam Imperialibus Conventibus ab omnibus statibus comprobatus, & negari non potest, in Comitibus Augustana, Norimbergensi, Spirensi, Ratisbonensi, Wormatiensi, Lutheranos generale sæpius postulasse Concilium. Quamquam quanto temporis spatio eos crederes in hac permansisse sententia? Quandiu nullum futurum esse Concilium speraverunt. Vix à Paulo III. indictum fuit Tridentinum Concilium, ejusque initia apparuerunt, statim Concilia non solum posterioribus celebrata temporibus, sed etiam vetera omnia, quæ tanquam sacrosancta omni Natione, omni ætate recepta fuerunt, reprehendere cæperunt, & summis afficere convitiis. Quid proferam hoc probaturus? An libellum Philippi Melancthonis de causis, propter quas Lutherani ad Concilium non accesserint? An librum Illyrici de norma, ac praxi Concilii? An Consilium Caroli Molinæ, & Martini Kemnitii examen? Hæc quidem omnia quod à me dicitur confirmarent. Sed Martini Lutheri nobis sufficit testimonium. Audite quæso quid scribat in libro suo. *In Concilio, inquit, Hierosolymitano ab Apostolis habito decretum est, à sanguine & suffocato abstinendum esse, ergo vel ab his cibis nos abstinemus oportet, vel Concilio summo ac primo non obedire nobis liberum erit.* Si hoc de Concilio Apostolorum asserere non trepidavit, quid de aliis Conciliis affirmaverit, cogita prudentissime lector; Ego quidem, ne tibi plusquam par est, molestus sim, unum afferam, quod de primo Concilio Nycæno tartareum hoc monstrum protulerit; *Hi omnes, loquitur de ejusdem decretis) articuli fœnum, stramen, ligna, stipulæ fuerunt.*

3. Verum istos veritatis hostes nunc dimittamus, cum quidquid impie impudenterque dixerint, à nobis infra refellendum erit; atque alia, quæ ad rem

nostram faciunt, indicemus. Certe pluribus ex causis Concilia Ecclesiæ Christi utilia esse, nemo sanæ mentis ibit inficias. Quid enim si nova hæresis, nunquam judicata, excitetur? Quid si de ejusdem Romani Pontificis electione schisma oriatur? Quid si de ejusdem pariter electione dubium habeatur? Quid si, ipsum Romanum Pontificem, hæreticum esse non desit suspicio? Quid si de reformatione generali abusum, & vitiorum, quæ in Ecclesiam irrepserint? Ut hisce omnibus remedia præbeantur, Concilia convocari congruum sanè censendum est; quamvis enim à Romano Pontifice possint Ecclesiæ toti leges præscribi, attamen suavius rem agi, si eas approbet generale Concilium, nemo est, qui non videat.

4. Si tamen Generalium Conciliorum utilitatem asserimus, eorundem necessitatem prorsus negamus, nisi de aliquo casu, quem metaphysicum vocant, sermo noster instituatur; etenim si de vitiorum & abusum emendatione loquamur, hæc satis commodè fieri potest vel per Romanum Pontificem, vel per Concilia uniuscujusque Provinciæ. Si de hæresibus condemnandis, vel de schismatibus tollendis, quamvis septem hæreses per septem Concilia Generalia damnatæ sint, attamen aliæ longè plures à sola Sede Apostolica extinctæ sunt, & si per Generale Concilium unum schisma sublatum est, plusquam viginti quinque sine Generali Concilio sublata fuerunt. Verum in hac re examinanda non est cur diutius laboremus, cum dictum sit, ubi de Pontificis auctoritate supra Concilium peractum fuit.

5. Porro in quadruplici classe Concilia sunt: Alia Generalia, alia Nationalia, alia Provincialia, & alia Diocesana. Prima ea sunt, ad quæ convenire possunt, & debent totius Orbis Episcopi, nisi legitimo teneantur impedimento, & in quibus aut præsidere Romanus Pontifex, aut alius ab eo delegatus. Secunda sunt ea, ad quæ conveniunt omnes

omnes Episcopi unius Regni vel Nationis, & quibus præest Patriarcha, aut Primas, qualia fuerunt plura Concilia Romana, Toletana, & Africana; quæ quidem vocantur aliquando etiam generalia, sed non absolutè. Tertia ea sunt, ad quæ conveniunt Episcopi tantum unius Provinciæ. Quarta tandem sunt illa, ad quæ conveniunt tantum Presbyteri unius Episcopatus, & horum caput est proprius Episcopus; cuius generis plurima sunt, sed vix in historiis locum habent.

6. Præterea. Inter Concilia quædam sunt ab Apostolica Sede approbata, & ab universa Ecclesia recepta, quædam omnino reprobata, quædam partim approbata & partim reprobata; de quibusdam vero neutrum. De omnibus sermo continget, & de pluribus jam dictum est.

§. II.

PROLEGOMENON II.

Traditur brevis notitia eorum, quæ in Conciliis Generalibus gesta sunt.

7. **C**UM Generalium Conciliorum, seriem & numerum placeat nobis in medium afferre, aliquam etiam ipsorum notitiam non præterire incongruum non videtur, aliquam inquam, etenim ipsorum historias contexere nostra non interest, & hujus negotii pertractandi causa à præsentis studio nostro est omnino alienum.

I. Generale Concilium fuit Nycænum, celebratum sub Sancto Sylvestro Papa, & Constantino Magno Imperatore, si annum quæras, non una est Scriptorum sententia. Causa hujus Concilii convocandi duplex præcipuè fuit, una pro statuenda die Paschatis, altera pro defendenda contra Arrium æterni verbi Divinitate. In hoc fuerunt juxta communio-rem sententiam 318.

Episcopi, ut testantur Epiphanius. hæc. 69. Hilarius de Synodis circa finem, Ambrosius in præfat. lib. de fide Hieronymus in Chron. &c. quorum Patrum numerum, inquiunt, in illis præfiguratum fuisse 318. militibus, quibus Abraham quinque Reges profligavit. Expolita autem fide integra Sancta, Catholica & Immaculata, damnati fuerunt Arrius, Photinus, Sabellius, & eorum Sectatores. Præsedit Hosius Civitatis Cordubensis Episcopus; Vitus & Vincentius Presbyteri Urbis Romæ pro Sancto Sylvestro interfuerunt; Adfuit & Constantinus Imperator, qui orationem ad Patres habuit.

8. II. Generale Concilium fuit Constantinopolitanum sub Damaso Papa, & Theodosio seniore imperante, quo anno vero discrepant Historici, Causa præcipua hujus Concilii congregandi fuit hæresis Macedonii, negantis Spiritus Sancti divinitatem; Nullus porro ex Episcopis Occidentalibus huic interfuit, etenim eodem tempore coactum, fuit Romæ ab ipso Damaso Concilium Occidentalium, ad quod etiam Orientales invitaverat, qui cum justis de causis Romam adire non possent, eorum excusatio accepta est, atque ita animis & sententiis duæ istæ Synodi conjunctæ fuerunt, ut eadem Synodus viderentur, atque ideo Constantinopolitana habita fuit pro Æcumenica, quamvis in ea nec fuerit Pontifex Romanus, nec aliquis ejusdem Legatus. Damnatus itaque in ea fuit Macedonius a 150. Episcopis, & confirmata omnia Nicæni primi decreta.

9. III. Generale Concilium fuit Synodus Ephesina sub Cælestino I. Summo Pontifice, & Theodosio juniore imperante, quo anno non est certum, Bel-larminus quidem contendit anno Christi 434., quod tamen fieri non potuit, nam juxta Anastasium Bibliothecarium, Cælestinus creatus fuit anno Christi 423. & sedit anno 9. mensem unum, dies 9. Adfuerunt Episcopi 200. quorum Præses locum etiam Cælestini Pa-
pæ

pæ tenens Cyrillus Alexandrinus . Cau-
sa Concilium hoc convocandi fuit hæ-
resis Nestorii Christum in duas perso-
nas dividētis , quæ & damnata fuit .

10. IV. Generale Concilium fuit Sy-
nodus Chalcedonenſis ſub Leone I. Pon-
tificē Maximo , & Marciano Auguſto .
Quot Episcopos interfuerint dubium eſt ,
apud aliquos inuenies 256. Apud ali-
quos 406. apud aliquos 400. Ego au-
tem in Conciliorum Tomo 356. qui ſe
ſubſcripſerunt , inueni . Sanctiſſimi Leo-
nis Pontificis Maximi locum tenuerunt
Paſchaſius & Lucentius Episcopos , nec
non Bonifacius Religioſiſſimus Preſby-
ter . Cauſa hujus convocandi Concilii
fuit hæreſis Eutychetis Archimandritæ ,
qui unam tantum naturam in Chriſto
aſſerebat . Congregati itaque fuerunt
cum fidei Apoſtolica Eccleſiæ Romanæ
tomo & Chirographo Sancti Leonis , &
in præſentia Marciani Auguſti , Fidem
Catholicam eſſe dixerunt duas naturas
in uno Chriſto Deo & homine profiteri ;
In quo loco piſſimus Auguſtus Marcia-
nus , una cum uxore ſua Auguſta Pul-
cheria , depoſita Regia Majeſtate , fi-
dem ſuam expoſuerunt ante conſpectum
Sanctorum Episcoporum ; Ubi & dam-
naverunt Eutychem , Neſtorium , &
Dioſcorum . Et iterum fidem ſuam Im-
perator Marcianus cum Coniuge
Pulcheria Chirographo proprio expo-
nentes poſtulaverunt Sanctum Con-
cilium , ut dirigerent ad Beatifi-
ſimum Papam Leonem rogantes , ut
Fidem Catholicam exponeret . Beatus
verò Leo direxit Fidei Catholicæ li-
brum , & expoſuit damnans omnes hæ-
reſes . Totum hoc ex Anaſt. Bibliotec.
in Vita Leonis , nec non Holſtenio &
Scheleſt. tum ex Cod. Thuano .

11. Sequitur quinta Synodus vera
Conſtantinopolitana , dico vera , quia
& alia quinta Synodus ſub Agapeto &
Menna celebrata fuit , quæ tamen inter
generales recensenda non eſt , ut notant
Zonaras in Vita Juſtiniani , & Nice-
phorus lib. 17. hiſt. cap. 9. Fuit igitur

illa convocata ſub Vigilio Papa & Ju-
ſtiniano ſeniore Imperante anno hujus
Imperii 17. poſt Conſulatum Baſilii
ann. 12. Eutychio Patriarcha Conſtan-
tinopolitano ut legitur in confeſ. 1. præ-
fata Synodi . Adfuerunt Episcopos 152.
quos legi ſubſcriptos , quamvis apud
Bellarminum inuenies 154. Cauſa hujus
Concilii convocandi fuit , ut damna-
retur Theodorus Mopſueſtenus , Theo-
doretus Cirenſis , tum Origenes cum
Dydimō & Evagrio ejuſdem Sectatori-
bus . In hac Synodo legitur epiſtola
Eutychii Conſtantinopolitani ad Vigi-
lium Papam , quæ incipit : *Scientes* , in
qua leguntur hæc verba . *Ideo petimus* ,
præſidente nobis veſtra beatitudine &c.
Legitur & epiſtola Vigili ad Euty-
chium , quæ incipit . *Repletum eſt gau-*
dio os noſtrum &c. Huic Synodo non
interfuit Vigilius nec per ſe , nec per le-
gatos ſuos , illam tamen confirmavit ,
ut ſcribit Nicephorus lib. 17. cap. 27.
Extat in hujus Synodi fragmentis epi-
ſtola Pelagii Papæ II. ad Eliam Aquile-
jenſem , & ad alios Iſtriæ Episcopos
ſchiſmaticos , qui trium Capitulorum
damnationi non conſentiebant ; epiſtola
ſane valdè commendanda ; Quod autem
de Origenis erroribus condemnandis
dictum eſt , ſatis colligitur ex tractatu
Imperatoris Juſtiniani miſſo ad Men-
nam Conſtantinopolitanum Episco-
pum , ut legi poteſt in ejuſdem quintæ
Synodi fragmentis .

12. De ſexta Synodo nunc fermo .
Quam quidem peractam eſſe ſub Aga-
thone Papa , & Conſtantino IV. Pogo-
nati anno ejuſdem Imperii duodecimo
tamquam certum habendum eſt . Huic ,
ſi credamus Paulo Diacono in Vita
ejuſdem Conſtantini adfuerunt Episco-
pi 299. , ſi vero fidem habeamus Fre-
culpho in Chronico , & Adoni Vien-
nenſi , ſolum 150. Anno igitur Chri-
ſti 678. juxta Anaſtaſium Bibliotheca-
rium , anno vero 681. vel 685. juxta
Pſellum , cujus opinionem ſequitur Bel-
larminus , Synodus hæc convocata fuit
cauſa

causa quidem præcipua ut damnarentur illi qui unicam tantum voluntatem & operationem in Christo confitebantur, nempe Monothelitæ, inter quos Marcarius Episcopus Antiochenus. Adfuerunt etiam legati Pontificis Agathonis, idest Theodorus & Georgius Presbyteri, & Joannes Diaconus, qui viriliter rem peragerunt, ita ut actione 8. singuli Episcopi affirmaverint se credere, quod Agatho scripserat. Hic autem adnotandum est illud, quod alibi dixeramus, cum nobis contra Romani Pontificis primatum ex Synodo sexta opponebatur, videlicet Synodum Generalem sextam nullum Canonem edidisse, sed qui Canones sub sextæ Synodi nomine circumferuntur fuerunt cujusdam Concilii Trullani, quod etiam à Græcis appellatum fuit Synodus quini sexta, in qua nec fuerunt iidem Patres, nec aliquis Romani Pontificis nomine legatus, nec unquam ab aliquo Romano Pontifice id confirmatum, quod in ipsa absque aliqua auctoritate statutum, immo à Sergio Papa prorsus reprobatum, ut referunt Tharalius & Epiphanius. Hoc magis compertum fit deveniendo ad illos duos Canones 13. & 55. quos ibidem contra nos adduxerunt; asserunt enim, se Apostolorum & vetustatis doctrinam proferre cum uxorum usum Ecclesiasticis permittunt; Quàm falso hoc affirmant, manifestum fit ex Concilio Carthaginens. 2. longe antiquiori, quod Can. 2. ait. *Omni bus placuit, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contredant, pudicitie Custodes, etiam ab uxoribus se abstineant, ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Et Epiphanius hæres. 19. quæ Catharorum erat, inquit. *Adhuc viventem & liberos gignentem unius uxoris virum non suscipit Ecclesia, sed cum, qui se ab una continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, Presbyterum, Episcopum, & Hypodiaconum, maxime ubi sinceri sunt Canones Ecclesiastici.* At di-

Tom. I.

ces mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, at hoc non est juxta Canonum, sed juxta hominum, mentem, quæ per tempus elanguit. Quod si in Can. 6. Apostolorum præcipitur, ne Clerici Religionis prætextu uxores abjiciant, ita intellige, ut ipsis quæ ad victum necessaria sunt provideant, non ut eis commercio maritali utantur. Quod quidem fateri debent illi etiam, qui hanc Synodum Trullanam & quini sextam tuentur; siquidem Can. 48. leguntur hæc verba. *Uxor ejus, qui ad Episcopalem dignitatem promovetur, communi sui viri consensu prius separata, postquam in Episcopum ordinatus est, ac consecratus, Monasterium ingreditur procul ab Episcopi habitatione extractum, & Episcopi providentia fruatur.* Pari ratione Canon 55. spectans ad jejunium Sabbathi tamquam spurius rejicitur, nec ad ejus servandam veritatem recte nobis opponitur Canon 65. Apostolorum, qui nunquam extitit, solum enim 50. Apostolorum Canones in Ecclesia recepti sunt, ut affirmat Humbertus Card. adversus Nicetam, & assertur à Gratiano dis. 16.

13. Nunc aliquid proferam ad reliqua diluenda, quæ ibidem adjecta sunt. Quod mihi dixerint, Synodum hanc esse sextam instauratam jam ex dictis confutatum evincitur; Quo pacto enim eadem instaurata Synodus, si nec idem Imperator adfuit, nec iidem Episcopi, nec iidem, immo nullus Romani Pontificis Legatus? Hoc ore suo fateantur necesse est, etenim sub initio hujus Synodi fatentur, se quintam & sextam Synodum instaurare, at si inter quintam Synodum & istam elapsi sunt anni plures, quàm 130. quanam erit hæc instauratio? Necesse fuisset mortuos appellarent, vitæque restituerent. An quia nullos Canones edidissent? Hoc ipsi Patres, qui iisdem Synodis interfuerunt, voluere; non enim ad Canones condendos convocati erant, sed ad fidem magis explicandam confirmandam-

Y

damque. Adfuit, inquiunt, Episcopus ille Gortynensis, qui Romani Pontificis locum teneret, ut ex historia Basilii; sed quisnam Episcopus iste? Ubi ejus legunt delegationem? Quis iste Basilius? Quanam hæc historia? Doceant nos, occulta manifestent, Probabile, urgent, non esse, omnes istos Patres mentitos esse, dum eam universalem Synodum appellarunt. Verum, si mendaces se ostendunt in condendo aliquo Canone, quem falso dicunt Apostolica consuetudine ac auctoritate confirmatum, cur etiam in reliquis mendaces esse non potuerunt? Noverant, se alio modo Romanæ Ecclesiæ non posse leges præscribere, nisi universalem Synodum eam appellassent; hoc igitur nomine se satis fecisse arbitrati sunt. Mendacia mendaciis foveri atque abscondi experientia nos docet. Cur igitur, instant, septima Synodus sex Conciliorum universalium Canones se recepisse testatur Can. 1. si nullos Canones sexta Synodus protulit? Respondemus, aliud esse loqui de iis, quæ ad fidem pertinent, & sic quælibet Synodus vel Canones condidit, vel conditos ab alia Synodo adduxit, variisque terminis confirmavit; & aliud loqui de iis, quæ ad mores spectant, & sic dicimus in sexta Synodo nullos Canones fuisse; & quamvis in secunda & quarta fuerint, non tamen fuerunt recepti, & à Sancta Apostolica Sede confirmati, ut dictum fuit. Cur ergo (& est ultima adversantium ratio) Adrianus Tharasium commendat, quod hujusce Synodi à nobis rejectæ decreta servaverit, atque ad ejus laudem adducit Canonem 82. qui est hujusmodi: *In nonnullis venerabilium imaginum picturis agnus, qui digito præcursoris monstratur, dipingitur, qui ad gratiæ figuram assumptus est, verum nobis agnum per legem Christum Deum nostrum præmonstrans. Antiquas ergo figuras, & umbras, ut veritatis signa, & characteres Ecclesiæ traditos, amplectentes, gratiam, & veritatem præponimus,*

eam ut legis implementum suscipientes &c. Laudatur itaque ab Adriano Tharasius, jure merito, viderat enim eum rectam fidem custodire juxta sex Priorum Generalium Conciliorum decreta, & quod adduxerit Canonem 82. recitatum nihil ad rem interest. Canon ille pro Sacrarum imaginum cultu valde conferebat, & contra eos, qui hujusmodi cultum pernegabant, afferebatur, ipsos suo proprio mucrone feriebat. Non omnia falsa sunt, nec reprobanda in libro falso & reprobando. Nemo tam malus, ut in illo nihil sit boni. An non & Paulus carminibus utitur Poetarum? Nunquid ergo horum opera Paulus confirmat. Plura propterea, quæ in hac Synodo continentur, commendanda sunt, sed non propterea commendanda Synodus. Nicolaus etiam Papa ad Michaelem Imperatorem hac Synodo utitur, sed videamus quibus verbis. *Provide, inquit, Constantinopolitana Synodus Canonum suorum sexto dignoscitur prohibere Capitulo, quod tamen non apud nos invenitur, sed apud vos haberi perhibetur. Verum novimus nos Apostolicis imbuti documentis, etiam sententiis uti paganorum, quanto magis Christianorum, & contra ipsos, quorum nec vitam sequimur, nec mentem erroneam imitamur.* Potuissent quinimmo nobis opponere plura alia, quæ tamen iisdem responsionibus rejecta fuissent. Hæc dicta sunt ad id dicendum quod in eo loco fuit prætermisum.

14. Jam vero ad septimam Generalem Synodum mentem calamumque convertamus, quam celebratam esse sub Adriano I. Summo Pontifice, nec non tempore Constantini & Irenæ ejus Matris colligitur tum ex Paulo Diacono lib. 23. rerum Romanarum, tum ex ejusdem Synodi actione prima sub initio. Hujus Synodi convocandi causa fuit Iconomachorum hæresis, qui Sacras Christi & Sanctorum Imagines omni cultu & honore spoliabant, qui & propterea damnati fuerunt. Conveniunt

runt Episcopi, si Psello credamus 350. subscriptorum tamen numerus non est hujusce numeri; Actum est Niceæ in Bithynia, ideo Concilium hoc dictum est Nycenum 2. Locum Adriani Pontificis tenuerunt Petrus Archipresbyter Romæ, & Petrus Abbas Monasterii Sancti Sabbæ.

15. Octava Synodus est Concilium Constantinopolitanum quartum celebratum sub Adriano II. Summo Pontifice, & sub Basilio Augusto. Actum est de causa Photii Patriarchæ Constantinopolitani, & Ignatii pariter ejusdem Civitatis Episcopi. Ille depositus, iste restitutus. Convenerunt Episcopi 383. Romani Pontificis Legati fuerunt Donatus Episcopus Ostiensis, Stephanus Episcopus Nepefinus, & Marinus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus. In hoc Concilio statutum confirmatumque fuit, imagines propriè colendas esse, ita. Can. 3. Duas in homine animas reperiri, rejectum est Can. 10. Jus eligendi Summum Pontificem non Principibus, aut populo jure Divino, sed solum aliquando ex Pontificum concessione convenire decernitur Can. 12. & 22. &c. Hic tamen admoneo tres synodos in causa Photii celebratas esse; unam sub Nicolao I. & Michaelle Impratore, in qua depositus fuit Ignatius, & Photius ordinatus, atque hanc fuisse illegitimam prophanamque Synodum satis ex epist. Nicolai I. & Adriani II. compertum habetur. Alteram illam esse, de qua nos diximus. Tertiam tempore ejusdem Basilii, & Joannis Papæ VIII., qui fuit Adriani II. successor, in qua, ut dixerunt Græci in Concil. Florent. sess. 6. rescissa fuerunt acta Synodi sub Adriano, & ablata illa particula *Filioque* addita. Sed hæc conficta à Græcis esse, scribit Sanctus Antoninus in Sum. Hist. par. 3. tit. 22. cap. 23. §. 10. & Franciscus Turrianus ostendit in lib. de actis sextæ, septimæ, & octavæ Synodi.

16. Hæc, de quibus huc usque diximus, sunt Concilia Generalia, quæ in
Tom. I.

Oriente habita fuerunt; superest aliquid etiam de illis, quæ in Occidente celebrata sunt, proferamus. Primum fuit Concilium Lateranense sub Callisto II. & Henrico V. Ut hujus Concilii causam producam, aliquantulum est immorandum. Erat tunc temporis tanta pernicies, tantaque lues, ut Imperatores Episcopatus, Abbatias, & cætera Ecclesiastica beneficia conferendi jus sibi vindicaverint, qua propter turpissimo lucro & mercatu Ecclesiasticas fecerint dignitates, & prorsus indignos assumpserint. Contra tot Ecclesiæ incommoda Gregorius VII. octavi Concilii Canonem innovans decrevit, ne aliquis Clericus investituram (hoc enim nomine appellabatur electio, quæ à Principibus per baculum & annulum fiebat) Episcopatus, vel Abbatia de manu Imperatoris, vel Regis, vel alterius laicæ potestatis susciperet, atque singulis ferme annis habuit Concilia, in quibus in eo potissimum elaboravit, ut simoniam evelleret, atque Ecclesiarum investituram à Principum manibus eriperet. Hac de re Henricum quoque IV. sæpius litteris atque legationibus admonuit, quibus cum nihil proficeret, eum tandem excommunicatione percussit, Regnoque privavit; eum tamen suppliciter veniam petentem ad communionem admisit. Sed frustra, ad pristinos enim errores rediens tanta in Pontificem exarsit indignatione, ut ipsum à Petri solio ausus sit deturbare, & Guibertum Ravennatem Archiepiscopum Pseudopontificem creaverit. Iterum à Gregorio fidelium communione, & Regno privatus Henricus, Guibertus vero anathemate percussus atque depositus. Victor III. Gregorii successor habita Synodo sententiam in Henricum & Guibertum latam confirmavit; Idem fecit Urbanus II., qui Victori successit. Tandem Paschale II. Guibertus obiit, & Henrico toties excommunicato, Regnoque privato, Germaniæ Principes Henricum ejus filium subrogaverunt;

runt; Quod à Patre Romani Pontifices non obtinuerunt, neque à Filio; immo cum Romam, ut à Paschale Imperialem Coronam acciperet, accessisset, sacrilega manu Pontificem cepit, in carcerem conjecit, ac vi ab illo privilegium de investituris extorsit. Sed duobus Laterani celebratis Conciliis à Paschale Privilegium hoc abrogatum, & sententia excommunicationis in Henricum prolata, Henricus, Patris imitatus impietatem, non solum ab incæpto non destitit, verum etiam mortuo Paschale Gelasium Pontificem Roma eiecit, in ejusque locum Burdinum Bracharensem Archiepiscopum intrusit. Gelasius in Galliam profectus paulo post diem clausit extremum; Tunc omnium Cardinalium, tam eorum, qui cum Gelasio in Gallia, quàm aliorum, qui Romæ remanserunt, suffectus est Guido Viennensis Archiepiscopus, dictus in Pontificatu Callistus II. Hic Rhemis statim habuit Concilium, & cum Henricus ab investituris abstinere nollet, prædecessorum sententias in eum latas confirmans, eum excommunicationi subiecit, ac Romam veniens, Burdinum, qui se Sutri communierat, cepit, atque in Monasterium, ut poenitentiam ageret, detrussit. Inde Adalbertus Archiepiscopus Moguntinus Legatus in Germania constitutus Episcopos & Principes adversus Imperatorem commovit magno Exercitu comparato. Ita res peracta est, ut pace inter Pontificem & Imperatorem statuta, Callistus Concilium hoc Lateranense ut pacem ipsam certis conditionibus stabiliret, coegit. Tunc Imperator liberas electiones reliquit, Pontifex vero concessit electis, ut regalia ab Imperatore acciperent, Henricus inde ab excommunicatione absolutus. Hæc fuit præcipua hujus Concilii convocandi causa, in qua postea alii Canones conditi sunt. Huic interfuerunt, ut Pandolphus scribit, non-genti & nonaginta septem partim Episcopi, partim Abbates.

17. Aliud Lateranense Generale Concilium celebratum fuit sub Innocentio II. qui, represso schismate ob Petrum Leonis, qui vocatus est Anacletus II., jam tunc excitato, Lotharii Imperatoris viribus adjutus, ut hæreticos damnaret, schismaticos magis reprimeret, depravatosque mores corrigeret dictam Synodum indixit. Erat tunc temporis Petrus de Brunis, qui merito posteriorum hæreticorum parens dici posset; Negabat, parvulos, infra intelligibilem ætatem constitutos, Christi Baptismate posse salvari, nec alienam fidem posse illis prodesse, qui sua uti non possunt; Templorum, vel Ecclesiarum fabricam fieri non tenebat, factas subruui oportere, nec esse necessaria Christianis sacra loca ad adorandum; Cruces sacras confringi & succendi præcipiebat. Corpus & Sanguinem Christi in Eucharistico Sacramento non esse, nec sacrificia, oblationes, vel eleemosynas defunctis fidelibus prodesse affirmabat. Hujus errores sectatus Arnaldus Brixienfis alios addidit, inter quos. Nec Clericos proprietatem, nec Episcopos regalia, nec Monachos possessiones habentes ulla posse ratione salvari. Harum igitur hæresum damnandarum causa dictum Concilium habitum est, cui interfuerunt Episcopi ferme 1000. anno Domini 1139.

18. Anno vero ejusdem servatoris nostri 1179. Concilium Lateranense tertium convocavit Alexander III. Pontificatus sui anno 20. Imperante Friderico I. Pontificis istius historia, atque Friderici in eum prosequutio omnibus comperta est. Postquam igitur sublatus fuit Octavianus Romanus, qui sub Victoris nomine à tribus tantum, vel quinque Cardinalibus illegitime fuerat electus; postquam alii duo Pseudopontifices Guido Cremensis, & Joannes Abbas Strumensis ejecti fuerint; Postquam ipse Fridericus variis contractus cladi-bus Navali Bello in Othone Filio captivo ducto à Venetis devictus fuerit, pax est

est Ecclesiæ restituta; Alexander III. summam in Romano solio tenens tranquillitatem, ut ne similibus procellis unquam amplius Christi agitaretur Ecclesia, provideret, ut elapsam per schisma restitueret disciplinam, & ut denique Waldensium sectam nuper exortam, ad Inferos, unde profilierat, detruderet, Lateranense hoc Concilium coegit ad quod convenerunt non solum Episcopi ex Europæ Provinciis, verum etiam ex Asia nonnulli, numero 300.

19. Anno vero Domini 1215. aliud Lateranense Concilium Generale quartum habitum est ab Innocentio Papa III. in quo fuerunt Episcopi 412. Abbates & Priores ultra octingentos. Causa hujus convocandæ Synodi fuit, ut Palæstina, quæ amissa fuerat, recuperaretur, Albigenes iterum damnarentur, Almarici, & Abbatis Joachim errores proscriberentur.

20. Anno Domini 1245. Concilium Lugdunense primum convocatum fuit ab Innocentio IV. Fridericus II. beneficiorum, quæ à Sancta Sede acceperat, immemor, arma, quæ ex voto in Saracenos paraverat, in ipsam ingratus convertit, omnemque Italiam hostilibus copiis est depopulatus, atque hinc Ecclesiastica in sacris electionibus libertate sublata, aliisque damnis illatis, nunquam turpior occidentalis Ecclesiæ facies apparuit; adeo excrevit, ut Innocentius IV. se in Galliam receperit, ubi tunc Sanctissimus Ludovicus IX. regnabat. Contra igitur Fridericum, & pro Terra Sancta Lugduni in Templo Maximo Concilium habuit, ad quod convenerunt Episcopi 14. Cardinales multi, Abbates quam plures, immo ipse Imperator Constantinopolitanus, qui in Concilio prope Innocentium confedit.

21. Iterum Lugduni anno Christi 1274. Gregorius X. generalem Synodum tenet. Tunc Michael Palæologus Constantinopolitana capta Civitate, & Balduino, qui postremus ex Latinis re-

gnavit, expulso, Graciæ adeptus est Principatum. Iterum Græcorum schismatis ortum incendium, quod Constantino Monomacho Orientis Imperatore vires accepit. Ritus Latinorum Missæ Sacrificium in azymo conficiendi, Sabbathi jejunium, ac plerasque alias Ecclesiæ Romanæ consuetudines ausi sunt reprobare; Spiritum Sanctum à Filio procedentem negarunt, ac Latinos anathematis vinculo obstrictos asserebant, quod particulam illam, *Filioque* Constantinopolitano Synodo addidissent. Errores istos Photius Romanæ Ecclesiæ hostis accerrimus jam prius promulgaverat, quibus extinguendis Romani Pontifices, præsertim Leo IX., muneri suo non defecerunt; Post duorum annorum interregnum, Gregorius X., qui in Exercitu Christianorum adversus Saracenos in Syria commorabatur, Pontifex electus est, qui protinus ad Michaelem Palæologum legatos destinavit, ut eum ad Catholicam Fidem reduceret, & secundam Lugdunensem Œcumenicam Synodum indixit; Prima causa fuit, ut Ecclesiam Græcam ad communionem cum Sancta Sede revocaret; Secunda, ut subsidia nova Christianis in Oriente militantibus mitteret; Tertia, ut mores tam Cleri, quàm Plebis Christianæ in deteriora quotidie labentes corrigeret. Tandem, ut ne deinceps, sicut post Clementem IV. ejus antecessorem ob Cardinalium varia contrariaque studia non absque magno detrimento & scandalo evenerat, Petri sedes diutius, quàm par erat, vacaret, provideret. Ad hoc Concilium præter Constantinopolitanum, & Antiochenum Patriarcham, Episcopi 500. Adfuit etiam Jacobus Aragoniæ Rex. Cæteri vero Reges & Principes legatos miserunt. Viros præterea sanctitate ac doctrina præstantissimos accivit; inter hos Sanctum Thomam Aquinatem, qui dum ad Concilium proficiscitur in Monasterio Fossæ novæ ad Dominum migravit, & Sanctum

etum Bonaventuram, quam Cardinalem Episcopum Albanensem creavit.

22. Anno Christi 1311. Viennense Concilium à Clemente V. peractum est. Multiplex hujus causa fuit. Prima quidem fuit Religiosorum Militum Ordo, qui, cum juxta Templum Hierosolymitanum cohabitarent, Templarii dicti sunt. Horum munus erat fines tueri, ac vias Hierosolymitanæ dictionis ab hostium incursionibus ac latrociniiis, ut Peregrini ad Sancta illa Loca tuto possent accedere. Optimum sane institutum, ac primis temporibus ita servatum, ut illorum Militum plures Fidei Christique causa vitæ discrimina adjerint, sanguinemque profuderint; Sed Diabolo operante, cujus est ea etiam, quæ ad sanctissimum finem instituta sunt, in malum convertere, ita actum est, ut in hæresim, Apostasiam, aliaque nefanda inciderint vitia. In Germania etiam Beguardorum pessimorum hominum, & Beguinarum perversarum mulierum hæresis excitata est, atque hæc fuit secunda causa Concilii. In hoc igitur Templariorum ordo extinctus est, eorumque bona Hospitalitiis Militibus attributa, prædicta hæresis condemnata, multæque Constitutiones Ecclesiasticæ disciplinæ perutiles editæ. Adfuit Summus Pontifex Clemens V. cum Cardinalibus. Adfuerunt 300., & amplius Episcopi.

23. Omissis Conciliis Constantiensi & Basileensi (nunc enim agimus de illis, quæ generalia & ab omnibus approbata sunt) occurrit dicendum de Concilio Florentino. Hoc Ferrariæ inchoatum fuit ann. Christi 1438. continuatum Florentiæ ann. 1439. Romam translatum an. 1442. Hujus Synodi congregandæ occasionem tum optimum Eugenii IV. schismaticos Græcos ad unitatem Ecclesiæ reducendi desiderium, cui addebatur illud Joannis Palæologi Græcorum Imperatoris, nec non Josephi Patriarchæ Constantinopolitani; tum Rebelles Basileenses Patres in Synodo

congregatione ejusdem Eugenii auctoritate, qui contra omne fas moliebantur dederunt. Hac de re Basileensi soluto Concilio Ferrariam Eugenius elegit, & missis legatis, ut relicta Basilea, Ferrariam Patres confluerent, mandavit. Multi cum omnibus Cardinalibus, uno excepto, Pontificis decreto obtemperarunt, alii vero pertinaciter Basileæ constiterunt, & ibi contra Pontificis de translatione Synodi edicta Concilium prosequentes instantam devenerunt audaciam, ut legitimum gregis Christi pastorem Eugenium deponere, subrogato Amadeo Sabauda, Felice V. nuncupato, non trepidaverint. Aperuit igitur Eugenius Ferrariæ Concilium omnino oppositum, & cum in hac Urbe pestis grassaretur, Florentiam transfudit, ubi contra Refractarios Basileenses Patres Constitutionem edidit, eorum acta, & decreta post Synodi translationem irrita declaravit, illosque, ut schismaticos habendos, puniendosque decrevit. Ferrariæ convenit ipse Imperator prius Venetiis magnificè, & Venetorum mos est, exceptus. Res ita conclusa, ut Græci ad unitatem fidei, & pacis cum Romana Ecclesia, controversiis de processione Spiritus Sancti cum Patre & Filio, de additione particulæ *Filioque* de panis azymi, vel fermentati usu pro materia Sacrificii, de Purgatorio, de primatu Romani Pontificis resolutis, omnino fuerint reducti. Quamvis postea Constantino Imperatore Joannis Palæologo fratre, & Marco Ephesi Metropolitano cum aliis Episcopis, quos sollicitavit, ad optatum finem unitatis negotium, non pervenerit.

24. Post mortem Pii III. Julianus della Rovere Card. Episcopus Ostiensis sub Julii II. nomine Pontifex est salutat. Pro Ecclesiæ reformatione, & pace inter Principes Christianos componenda se Concilium generale celebraturum in sui electione jurejurando promisit. Hujus convocationis evidens tunc esse impedimentum partim temporum infe-

infelicitate, partim bellorum perturbationibus, demonstravit. Instabant tamen aliqui Ecclesiæ Prælati, nonnullique Cardinales, ut Pontifex promissa servaret, atque Maximiliani Imperatoris, & Ludovici XII. Galliarum Regis auctoritate suffulti, tumultuaria convocatione Concilium Pisis indixerunt. Quid tunc à Julio factum est? Sicut Eugenius IV. contra Basileenses Concilium Ferrariæ celebravit, ita Julius II. contra Pisanum Pseudosynodum Concilium generale quintum Lateranense convocavit. Initium habuit ann. Christi 1512. ann. Julii II. 10. finem vero anno Christi 1517. anno Leonis X. 5.

25. Ultimo accedit Concilium Tridentinum contra Lutherum, & alia hæreticorum monstra, qui sæculo sexto decimo ineunte totam Redemptionis humani generis æconomiam invertere, Sacramenta contaminare, modum justificationis destruere pluribus disseminatis erroribus totis viribus studuerunt. Convocatum fuit anno Domini 1545. à Paulo III., Imperante Carolo V., absolutum anno Domini 1563. à Pio IV., anno sequenti confirmatum, Imperante Ferdinando.

26. Hæc dicta sunt de Conciliis generalibus, quæ tanquam legitima & vera sacrosancta tenet Ecclesia. Inter vero Concilia generalia omnino reprobata, recensenda sunt sequentia; Concilium Antiochenum ann. 345. sub Constantio, in quo damnatus fuit Sanctus Athanasius. Concilium Mediolanense anno 354. sub eodem Constantio, in quo indirectè damnata est Catholica Fides. Concilium Ariminense anno 363. sub eodem Constantio, in quo ablatum est nomen *homousion*. Concilium Ephesinum 2. anno 449. sub Theodosio juniore, in quo ab iis, qui Dioscoro favebant, occisus est S. Flavianus Patriarcha Constantinopolitanus, Legati Leonis Romani Pontificis fugati, & Eutychiana hæresis confirmata. Concilium Constantinopolitanum sub

Leone Isauro anno 730. contra Sacras Imagines. Concilium Constantinopolitanum sub Constantino Copronymo ann. 755. pariter contra Christi, & Sanctorum Imagines. Concilium Pisanum de quo supra contra Julium II. Tandem Concilium Wirtembergense ann. 1536. Præside Luthero.

27. Concilia vero partim approbata partim reprobata hæc sunt. Concilium Sardicense anno 351. in quo 300. Episcopi Occidentales Fidem Catholicam confirmarunt, 76. vero Orientales Arianae subscripserunt. Concilium Syrmienense ann. 356. sub Liberio & Constantio; In hoc enim duæ formulæ fidei omnino contrariæ editæ sunt. Concilium Quinisextum, de quo supra dictum fuit; quamvis enim nullus ex illis Canonibus ex se & ex vi dicti Concilii legitimus sit, tamen aliquis postea vel à Pontificibus, vel ab aliis Conciliis probatus fuit Canon 82. de quo supra. Concilium Francofordiense sub Adriano I. & Carolo Magno. Confirmatum enim fuit ab Adriano quantum ad eam partem, in qua statuitur, Christum non esse Filium adoptivum, non vero secundum aliam partem, in qua ex errore damnata est septima Synodus. Concilium Constantiense, quod quantum ad sessiones illas, in quibus decernit, Concilium esse supra Papam, vel reprobatum fuit à Concilio Florentino, & Lateranen. ultimo, vel tantum est verum de Papa dubio, quantum vero ad postremas sessiones, & reliqua, quæ probavit Martinus V. apud omnes Catholicos receptum est. Concilium tandem Basileense. In hoc nihil ratum probatumque est, nisi quædam dispositiones circa beneficia Ecclesiastica, quas approbavit Nicolaus V. reliqua vero omnia reprobata in Concilio Lateranen. ultimo sess. 11. alibi à nobis adducta. Hæc omnia protulimus, ut brevis lectori non deesset notitia, plurimas tamen disputationes postularent, quas resolvere nostra non interest.

§. III.

Quinam ad Concilium sint convocandi.

28. **R**em magnam, atque apud hæreticos aggredimur celeberrimam; constanti enim animo asserunt, omnes ad Concilia convocandos esse, præsertim si docti sint, hosque habere tamquam iudices suffragium decisivum. Ita Lutherus in lib. de Conciliis par. 2. Ita reliqui protestantes in lib. qui inscribitur: *Causa, cur Electores, & cæteri ad Concilium Tridentinum non accedant*, dicunt, quia à Pontifice Romano indictum erat, & quia tantum Cardinales, Episcopi, Abbates, & Generales ordinum habebant suffragium, cum tamen omnes etiam laici viri docti habere deberent.

29. Cum tamen, ut hæreticorum mos est, ipsi nunquam in eadem sententia conveniant, aliam viam excogitavit Brentius in confess. Wirtemberg. cap. de Concil. asserens, Concilia non constare nisi ex electis, ratio apud ipsum, & alios Calvinistas facilis erat, nam Concilium Ecclesiæ fieri non potest, nisi per membra Ecclesiæ, soli autem electi per ipsos Ecclesiæ membra sunt, itaque Concilium non nisi ex electis fieri potest.

30. Quod pertinet ad hoc secundum facili negotio solvi potest, cum ratio ab ipsis allata jam à nobis in proprio loco rejecta fuerit, ubi demonstratum fuit, non ex solis bonis & electis Ecclesiam Christi compactam esse; sed peto, admittunt ne ipsi Concilia? Si non admittunt, igitur nec ex reprobis, neque ex electis constitui possunt. Si autem admittunt, ut ex eorumdem doctrina colligitur, jam Concilia destruunt; Quemadmodum enim nobis ignotum omnino est, quinam sint reprobi, quinam electi, ita nobis prorsus ignotum erit, quodnam sit, vel non sit Concilium; & si dicant, ut revera dicunt, requiri internam fidem, argumentum redit.

31. Neque vero Lutheranorum pertinaci vesaniæ aliqua argumenta deesse, demonstrare contendunt. Celebre est illud, quod Actorum 15. legitur de primo Apostolorum Concilio, ubi sic. *Convenerunt Apostoli & Seniores videre de verbo hoc.* Et additur; *Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cum omni Ecclesia.* Jam, non solum Apostolos, sed etiam Presbyteros & Laicos huic adfuisse Concilio ex verbis istis compertum habetur. Ratio certè naturalis id ipsum postulat; quemadmodum enim in generali Concilio tota representatur Ecclesia, ita ex omni Ecclesiæ parte constare debet, at non Episcopos solos, aut Presbyteros, verum etiam Laicos ad Ecclesiæ partem pertinere, inficiabitur nemo. An non in Conciliis generalibus communis fidei agitur causa? Ubi autem de omnium causa pertractatur, aliquis ex omni cætu oportet adesse. An non Laici Viri in Scripturis Sacris illustris & docti præponenda sententia est? Cur Episcopos præcipue in Conciliis sedere contendunt Catholici? Procul dubio quia cæteris doctiores existimantur. Ita sane, ut Laici interessent, senserunt etiam ex Catholicis plures; Legatur Gratianus 36. quæst. 2. Can. ultimo, Hieronymi sententiam. Scriptura Sancta munitam toti prævaluisse Concilio testatur. Legatur Panormit. in cap. *significasti de electione* & Gerson par. 1. *de doctrinarum examine.* Unius privati sententiam, si validioribus muniatur rationibus etiam Papæ sententiæ præferendam esse, apud illum reperiemus; apud hunc vero, quemlibet hominem doctum toti posse & debere Concilio resistere, si hoc vel ex ignorantia, vel ex malitia errare perspiciat. Quid plura? Hoc ex ipsorum Romanorum Pontificum ore confirmatum habemus. En verba Nicolai I. in epist. ad Mich. Imperat. quæ recitatur dis. 96. Can. *Ubinam. Ubinam legistis, Imperatores antecessores vestros Synodalibus conventibus interfuisse, nisi forte in quibus-*

busdam, ubi de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis, quæ non solum ad Clericos, verum etiam Laicos, & omnes omnino pertinet Christianos?

32. Magis etiam, si exempla vetera perpendamus, hoc declarabitur. Coram populo tanquam iudice de fidei causis antiquis temporibus actum est. Coram populo disputationem habuerunt Simon Petrus, & Magus, coram populo Archelaus Episcopus & Manichæus, coram populo Athanasius & Arius, primum refertur apud Clem. lib. 1. recognit. secundum apud Epiph. hær. 56. tertium apud Vigilium Episcopum Trident. Hinc Ambros. in ep. 32. *Iste populus, inquit, iudicat, cujus in corde lex Divina est, non humana, lex non atramento scripta, sed Spiritu Dei vivi; sed Auxentius, certus non ignaros vos esse fidei vestre, vestrum refugit examen.* Sentit igitur Sanctus Doctor, in rebus fidei, qualis certè erat illa Auxentii, populum examinare, populum iudicare. Sed cæterorum Conciliorum norma sit Concilium Nycænum; In hoc multos fuisse Laicos, testis est Niceph. lib. 8. cap. 14.

33. Tandem, quo pacto, qua fronte irreligiosum Episcopum Laico pio anteferri, aut in iis, quæ doctrinæ sunt, Laico docto Sacerdotem indoctum, affirmare possunt Catholici? Naturæ rationalis ordo ita perverteretur. Certe in veteri lege ita actum non est; Moyses enim Sacerdos non erat, & tamen populum docebat, & apud ipsum religionis quæstiones producebantur.

§. IV.

Ostenditur, Laicos non esse ad Concilia convocandos.

34. **N**unc cum Lutheranis pugnamus non est, utrum omnes Laici sint Sacerdotes, dummodo sint fideles, ut alius eorum est turpissimus

Tom. I.

error; etenim hoc admissio, facilius posset ipsorum falsitas propugnari. Demonstramus tantum, non esse Laicos ad Concilia convocandos, nostrum præsens postulat institutum. Atque hoc producturi à lege veteri exordiamur, in qua non à Laicis, sed à Sacerdotibus tantum, in rebus ambiguis iudicium expectandum esse præcipitur. Nunquid tunc temporis nemo ex Laicis doctus ac pius? Et tamen Deut. 17. legitur. *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, venies ad Sacerdotes Levitici generis, quæresque ab eis, qui indicabant tibi iudicii veritatem; & facies quodcumque dixerint, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram.* Recurrant ergo Laici ad Sacerdotes, non vero cum Sacerdotibus iudicent. Huic simile est, quod habetur Aggæi cap. 2. *Interroga Sacerdotem legem.* Huic simile, quod legitur Malach. cap. 2. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.* Si qua tamen veritas est, quæ clarè ex Testamenti novi paginis declaretur, hæc est, de qua sermo noster. Ab Episcopis & Pastoribus Evangelii doctrinam percipiendam esse, perpetua fuit Sancti Pauli sententia. *Quosdam, inquit ad Ephes. 4. dedit quidem Apostolos, quosdam vero Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores.* Vide quo pacto, Apostolos à Prophetis, Prophetas ab Evangelistis distinguat, Pastores autem à Doctoribus non secernit, ita ut iidem prorsus essent qui pascere & docerent, quinimmo pascere non possent, nisi docerent, juxta illud Hieremiæ 3. *Dabo vobis Pastores, qui pascant vos scientia & doctrina.* Quid etiam aliud innuit, quod legitur Act. 20. *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei?* Attende tandem, quod Act. 15. tradit Lucas. *Cum venissent Paulus & Barnabas, & quidem*

Z

alii

alii Hierosolymam &c. convenerunt, ait, *Apostoli & Seniores videre de verbo hoc*. Non dixit *Laici*.

35. Rationibus etiam placet idem exponere. Ecclesiam Christi esse Rempublicam à Deo optime ordinatam, nemo potest in dubium revocare, nisi Deum res male posse disponere impie blasphemet. In recte autem instructa Republica quid legis, quid consuetudinis est? Quid in suis servat Comitibus? An cum de re gravi pertractandum est, populi iudicium expectat? Minime quidem. Hoc ad viros Principes, & Magistratum pertinet, qui Rempublicam repræsentant, cæteri verò ipsorum curæ iudicioque se tradunt, tutoque se fidunt. Age, permittas ad Concilia convocandos esse omnes Laicos, ut tu vis, doctos; quot incommoda non progredientur? Primo. Maxima erit confusio, tumultusque. Secundo; Cum Laici Docti propter longe maiorem numerum, Episcopos excederent, non Grex à Pastore doceretur & pascua reciperet, sed Pastor à Grege, non inferiores à Superioribus regerentur, sed Superiores ab inferioribus. Tertio; Princeps ille, in cuius ditione Concilium celebraretur posset facile, quid vellet, habere definitum. Posset enim hic omnes Doctos Laicos & Presbyteros suæ Provinciæ colligere, & in Concilium cogere, quod remoti Principes nequaquam possent. In Conciliis res agitur Ecclesiastica & publica, personæ itaque publicæ, & Ecclesiasticæ tantum in Conciliis jus debent habere.

36. Ita profecto Ecclesiæ semper consuetudo servavit. Perpende veterum temporum generalia Concilia, horum decreta non ab aliis facta, quàm ab Episcopis reperies, ideo solam Episcoporum subscriptionem invenies, quod si in tribus postremis, idest Florentino, Lateranensi, & Tridentino subscripti etiam sunt Abbates & Generales, aut in aliquo alio Imperatores. Hoc nequaquam nos movet, nam alia est subscri-

ptio Episcoporum, alia Imperatorum, illa adinstar iudicii, hæc adinstar consensus; Cæteri vero non ex jure ordinario, sed ex privilegio tantum se subscripserunt. Totum hoc optimè novit Theodosius junior, qui in epist. ad Ephes. Synodum: *Illicitum est*, inquit, *eum, qui non sit in ordine Sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus*, & in Concil. Chalcedonensi. cum pro defendendo Dioscoro ingressi essent Monachi, & Laici, Patres conclamarunt. *Mitte foras superfluos, Concilium Episcoporum est*.

37. Est autem adnotandum cum Bellarmino. Pluribus ex causis aliquos posse Conciliis interesse. Aliquos tanquam iudices, apud quos residet suffragium definitivum; Aliquos tanquam difficultatum examinatores, apud quos residet suffragium consultivum; Aliquos tanquam Ministros, ad quos spectat ea, quæ in Conciliis aguntur, scribere & custodire; Aliquos tandem tanquam Concilii defensores, ut omnia debito ordine, pacatèque servantur. Dum nos Laicos excludimus, tantum in primo sensu excludimus.

§. V.

Refelluntur præcedentia hereticorum argumenta.

38. **A**Rgumenta illa, quæ nobis ab hæreticis opponebantur, facili negotio ex dictis rejiciuntur. Atque ut primo respondeamus, satis erit caput illud perpendere, in quo Concilii Hierosolymitani narratur historia. *Convenerunt*, dicitur, *Apostoli & Seniores videre de verbo hoc*. Quænam hic Laicorum mentio sit? Quid autem à Senioribus, idest Presbyteris, factum est? Dum controversia examinabatur, omnes quidem loquuti sunt, ideo dicitur, *& cum magna disquisitio fieret*. Ideo Apostoli & Seniores mutuas habebant consultationes; At cum ventum fue-

fuerit ad sententiam definitivam, prodiit hæc à solis Apostolis, ideo *Petrus, Paulus, Barnabas, & Jacobus* ab Evangelista loquentes describuntur. Statim hac vero Petrus loquutus est, *tacuit omnis multitudo*. Quod si post Jacobi verba, additur. *Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia* aliter placuit Apostolis, aliter Senioribus, & aliter Ecclesiæ; Apostolis enim ut iudicibus, Senioribus ut Consiliariis, Ecclesiæ vero tamquam tacitè consentienti. Sed si ex dicto textu quidpiam probaretur, quoscumque Laicos etiam indoctos in Conciliis admittendos esse, concedi deberet; nunquid omnes illi qui aderant in Sacris Scripturis edocti erant, atque versati?

39. Argumento secundo jam responsum dedimus. Concilium siquidem generale ita repræsentat Ecclesiam, sicut comitia generalia repræsentant Regnum, ergo quemadmodum in istis &c. sicut dictum fuit. At dictum syllogismum, consideremus, atque illum ita conficiamus. Concilium generale totam repræsentans Ecclesiam debet ex omni Ecclesiæ parte constare, atqui etiam mulieres ad Ecclesiæ partem pertinent, ergo etiam mulieres &c. Consequentiam admitteret Lutheranus, non quia res ita sit, sed quia ipsi magis placeret. Causam fidei in Conciliis agi, & hanc omnibus fidelibus communem esse, non refragamur, sicut etiam causa Regni in comitiis agitur, & hæc omnibus subditis communis est, & in nautico itinere ad portum deduci omnibus commune est, pertinet tamen ad navis gubernatorem præcipere; Causa igitur fidei diverso modo spectat ad Episcopos, diverso ad Laicos, ad illos quidem tamquam Pastores & Doctores, ad istos vero tamquam discipulos & oves. Neque verum est, Laici viri quantumvis docti sententiam Episcopi sententiæ esse proponendam, si loquamur de sententia judiciali; constat hoc etiam in politicis; Pluries contingit Advocatum,

Tom. I.

aut alium quempiam Judice doctiorem esse, nec tamen Judicis sententiæ Advocati vel alterius sententia præfertur; In hac re non est attendenda major vel minor doctrina, sed major potestas & jurisdictio, neque ad Concilia convocantur Episcopi, quia doctiores. (Utinam enim, ut deceret, & monet Apostolus, hujusmodi essent) sed quia à Christo sunt constituti Pastores habentes potestatem ligandi atque solvendi.

40. Perperam omnino affirmatur, aliquos Doctores Catholicos contraria nobis aut sensisse, aut docuisse. Et primo ad Gratianum dici potest, ipsum errasse, cum asseruerit, Hieronymi sententiam cum Concilio pugnasse. Quid dixit Hieronymus? Potuisse juxta legem veterem mulierem raptam à Raptore duci in uxorem, si Pater ejus consentiat. Quid dixit Concilium? Non obstante illa lege veteri cum rapta non posse Matrimonium inire ex vi illius legis. In hoc inter Hieronymum & Concilium nulla discordia; Secundo dici potest, ibi sermonem esse de Concilio dumtaxat particulari. Ex illis, quæ adducuntur ex Panormitano, & Joanne Gersone nihil concluditur, nam dicta procedunt ex propositione conditionali, immo etiam ex conditionali impossibili, cum Concilia, de quibus nos loquimur, nequeant aut ex malitia aut ex ignorantia errare; Sed quidquid sit, illud concedamus ante decisionem & tempore discussionis, non ita post decisionem, dummodo Papa loquatur ut Papa, & Concilium sit legitimum. Textus Nicolai admittitur, sed in sensu à nobis explicato, ita ut Imperatores sint in Conciliis, non tamquam iudices fidei, sed tamquam defensores.

41. Ad producta exempla; nunquam populus iudex fuit in causis fidei, nec quid ab aliis tenendum esset unquam, ipse stabilivit, iudicium privatum, ita ut unusquisque sibi ipsi consuleret, proferre potuit, nequaquam publicum. Contigit autem hoc aliquando non ex

Z 2

jure

jure aliquo, sed ex necessitate, quando nimirum hæretici impunè versantes inter Catholicos, multos seducunt, nec alia via est Catholicos reducendi, tunc enim expedit disputationes inire, ut populus sequatur quod majoribus viderit rationibus præmunitum. Hoc tantummodo in illis exemplis probatur, & in suis dictis intendit Ambrosius, perversis etenim illis temporibus aliter fieri non poterat; Hanc vero fuisse Sancti Doctoris mentem, patet ex eodem loco, ubi dicit. *Veniant planè, si qui sunt, ad Ecclesiam, audiant, cum populo, non ut quisque judex resideat, sed unusquisque de suo affectu habeat examen, & eligat quem sequatur.* Eligat nimirum vel partem Ambrosii, vel illam Auxentii, sicut & Elias fecit, qui cum aliter non posset populum à cultu Baal revocare, præsentem populo Prophetas falsos provocavit, dicens. *Qui exaudierit per ignem, ille sit Deus, si Dominus est Deus, sequimini illum, si Baal est Deus, sequimini eum.* De Concilio Nycæno, dicimus, Laicos ad illud non fuisse vocatos, nec Concilio interfuisse, cum nemo se subscripserit, sed à semetipsis venisse tanti Concilii fama permotos, ut cum Episcopis illis extra Concilium disputationes haberent vel colloquia.

42. Ad ultimum. Præferendus est Episcopus irreligiosus & indoctus Laico probo & docto quantum attinet ad judicandum. Nec Episcopi improbitas nec ignorantia potestatem & jurisdictionem aufert ab Episcopo, sicut nec pietas nec doctrina Laici potestatem & jurisdictionem Laico confert; antecedens à me propositum probare non est hujusce loci, illud, annuente Deo, probabitur, cum opportuno tempore de dominio pertractabo. Neque ita naturæ rationalis invertitur ordo, cum idem videamus etiam in rebus politicis evenire, nec enim pietas & doctrina subditi confert subdito potestatem super Regem improbum & indoctum. Id autem,

quod nos dicimus in lege veteri actum esse, jam supra declaravimus. Falsum tamen est, quod de Moyse dicunt. Hunc enim Sacerdotem fuisse ex Scriptura colligitur psal. 98. *Moyse & Aaron in Sacerdotibus ejus.* Rursus non modo obtulit Deo munera, & immolavit, sed etiam Aaron & filios ejus consecravit, quod tantum ad Sacerdotes pertinuisse negari non potest. Sed quid Moysem mihi profers? Quod de isto dicitur in alios transferri non potest. Da mihi Legislatorem, Ducem, & Prophetam à Deo constitutum, sicut fuit Moyse, Da virum, cui tantam Deus contulerit auctoritatem, libenter illum in Conciliis adscribam ut Judicem.

§. VI.

Utrum Concilia errare possint.

43. **I**N triplici Classe distingui possunt hujusmodi Concilia; quædam sunt, quæ nec auctoritate Summi Pontificis sunt convocata nec confirmata; Quædam, quæ sunt quidem à Romano Pontifice convocata, sed non confirmata, quædam vero tum convocata, tum confirmata.

Assertum primum est. Concilia, quæ nec sunt convocata, nec à Romano Pontifice confirmata errare possunt, ideo nullius sunt auctoritatis. Ad hoc probandum nullo indigemus argumento, cum experientia satis notum sit, hujusmodi Concilia errasse, ut inter cætera fuerunt Concilium Ariminense sub Constantio, & Constantinopolitanum sub Leone Isauro. Hoc insinuat Gratianus 17. dist. cap. *Regula* & cap. *Multis* ubi Julii, & Pelagii clarissima profert testimonia. Idem traditur in 7. Syn. act. 6. in Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 11. Idem à Damaso in epis. ad Stephan. Non enim hæc appellanda sunt Concilia, sed conventicula iniquitatis.

44. Assertum secundum. Concilia etiam Romani Pontificis auctoritate,

con-

convocata errare possunt in fide. Etiam ad hoc probandum satis esse possunt exempla. Concilium Ephesinum 2. fuit à Leone Papa congregatum, & tamen ferme omnes Episcopi Dioscori hæresi subscripserunt, Concilium Basileense ab Eugenio, & tamen quantum erraverit, jam ostendimus. Totum autem hoc ostendunt epistolæ Leonis Papæ, tum Nicolai I., nec non Synodus octava act. 7.

45. Assertum tertium. Solùm Concilia, Romani Pontificis auctoritate confirmata, errare non possunt.

Hoc à nobis probandum est, pronunc non examinando illam particulam *solùm* cujus rationem infra reddemus. Multis autem id momentis demonstramus. Quamvis ea sufficere possent, quæ de Ecclesiæ, & de Pontificis infallibilitate à nobis statuta sunt. Primo quidem id ratio suadet; Si enim Conciliis à Romano Pontifice congregatis, confirmatisque error aliquis tribui posset, jam omnes hæreses ab hujusmodi Conciliis damnatæ in suo robore perseverarent; dicerent Ariani, errasse Concilium Nycænum, Macedoniani, errasse Constantinopolitanum, & sic de reliquis. Secundo admissio, Concilia generalia sic confirmata errare posse, quæ nobis superest via, ut in fidei controversiis Catholicum dogma habeamus? An ipsa Divina Scriptura, quæ nec sentit, nec intelligit, nec loquitur? Ita est, respondent Lutherani. Sed de hoc puncto alibi diximus. Amplius tamen; Si Conciliis generalibus firmam demamus veritatem, etiam ipsa Scriptura in dubium revocetur necesse est; Quinam enim sint libri Canonici, non aliunde habuimus, quàm à Conciliis. Si quis epistolam Jacobi cum Lutero à litteris Canoniciis expunxerit, hæc quæstio profecto per Scripturam defini non potest. Præterea; hoc dato prima illa quatuor Concilia tanto honore ab omnibus habita parvi pendenda essent, quod tamen est contra omnium

Sanctorum Patrum sententiam, de Nycæno ita sensit Ambros., ut potius mori, vellet, quam ab ejusdem decretis recedere. *Sequor*, inquit epist. 32. *tractatum Nycæni Concilii à quo nec mors, nec gladius poterit separare*. Accedit tandem, Ecclesiam Catholicam Conciliorum generalium decreta semper accepisse; Unde Eugenius IV. in decreto super unione Jacobinorum ait. *Sancta Romana Ecclesia omnes universales Synodos auctoritate Romani Pontificis legitime congregatas, celebratas, ac confirmatas suscipit*.

46. Doctores Theologi punctum hoc ex Sacris Scripturis probantes, afferre solent textus illos, *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*. Mat. 16. *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Mat. ult. *Ecclesia Dei vivi est columna & firmamentum veritatis* 1. ad Timot. 3. *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*. Luc. 22. *Qui vos audit, me audit*. Luc. 10. Verum, cum à nobis jam alibi producti, explicatique sint, illos hic præterimus.

47. Aptior mihi videtur locus ille, Joan. 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*. Et alius act. 15. ubi primum Concilium inquit. *Visum est Spiritui Sancto & nobis*. Certè in primo textu veritatis Spiritus non est Apostolis solis promissus, sed etiam successoribus suis, cum cap. 14. dictum fuerit, Spiritum hunc mansurum in æternum, at cum hoc verum non sit loquendo de Episcopis sejunctim acceptis, plane verum esse debet de iis in unum in Conciliis congregatis accedente Pontifice, tanquam omnium capite. Ex secundo textu jure merito sic possumus inferre. In illo Concilio Hierosolymitano aderat Spiritus Sanctus, ideo illius decreta dicuntur Spiritus Sancti, ergo similiter in aliis legitimis Conciliis adest Spiritus Sanctus, cum non minus Ecclesia Christi illo indiguerit tempore,

con-

conservari, quam quovis alio tempore, quo tetriores hæreses exortæ sunt.

48. Alius locus communissimè desumitur ex Mat. 28. *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum.* Videtur tamen ex hoc parùm firmum argumentum posse deduci, alioquin probaretur, etiam quodcumque Concilium duorum vel trium hominum errare non posse, quod tamen non tam facile debet concedi. Nihilominus satis ex illo concluditur, si argumentum fiat à minori ad majus. Sic enim fieri debet ratiocinium. Si ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ita illic sum in medio eorum, ut quod ipsis expedit, ego concedam, quanto magis pluribus Episcopis in nomine meo congregatis illud elargiar, quod ad universæ Ecclesiæ bonum necessarium est? Omnibus in ejus nomine congregatis Christus præsens est, proportionem tamen servata. Paucis & privatis personis adest Christus ut pauca & privata concedat. Pluribus publicisque personis adest Christus magna & publica largiturus, atque ita hunc textum exponit Concil. Chalcedonense in epist. ad Leonem post actionem tertiam, sexta Synodus act. 17. Cælestinus in epist. ad Concilium Ephesinum primum, & Cyrillus in expositione Symboli Nycæni.

49. Nunc progredior ad perpendendam particulam illam *solum* quam in asserto apposui. Sciendum etenim est. Aliquando Concilia auctoritate Pontificia celebrari præsentibus ipsius legatis, qui ea confirmant; dubium igitur est; si hujusmodi Concilia non expectata ipsius Papæ confirmatione errori alicui sint obnoxia; in qua quidem re, cum Doctores Parisienses, Concilium esse supra Papæ auctoritatem, affirmant, Concilia generalia legitimè congregata, etiam ante Pontificis confirmationem, errare non posse defendunt.

50. Sed præterea est animadvertendum; Legatos Concilio interesse, vel cum Pontificis instructione in iis, quæ

in Concilio agenda sunt, ut evenit in 4. 5. & 7. vel sine hujusmodi instructione, ut contingit, quando in Concilio multæ & in diversa materia quæstiones pertractantur, ut factum est in Concilio Tridentino.

Sentio. Etiam si Legati confirmant acta alicujus Concilii, adhuc ante Pontificis confirmationem ejus judicium non esse prorsus infallibile, si ejusdem Pontificis instructionem non habuerunt. Hoc prius ex praxi demonstro, enim vero omnia antiqua Concilia. etiam si fuerint à Pontificum Legatis subscripta, nihilo tamen minus, ut effusè probat Turrecremata Pontificum confirmationem petierunt, ut patet ex epist. Nycænæ Synodi ad Sylvestrum Papam, ubi scripserunt Patres. *Quicquid constituimus, precamur, ut vestri oris consortio confirmetur* eam autem non petiissent, nisi ad habendam in decretis infallibilitatem necessariam existimassent. Rescripsit autem Sylvester. *Confirmo, figoque ad doctrinam vestram reclamantes de unitate Trinitatis &c.* Pariter Patres Concilii Chalcedonensis in epist. ad Leonem inquirunt. *Omni vobis gestorum vim insinuavimus, ad probationem nostræ sinceritatis, & ad eorum, quæ à nobis gesta sunt, firmitatem.* Leo autem in epist. ordine 59. ait. *Ne ergo dubitabile videatur, utrum quæ per unanimatem vestram de fide statuta sunt, approbemur &c.* & addit, se approbationem actorum Synodaliū in sola causa fidei mittere. Tandem hoc apparet in Concilio Tridentino, quod, etsi à Legatis subscriptum, attamen Pius IV. in peculiari Bulla illud confirmat. Hoc præterea ostendo, quia sicut Concilium errare potest sine Legatis, ita errare potest una simul cum ipsis, nec enim Pontifex Legatis suis propriam potest tribuere infallibilitatem, quam habet ut Christi Vicarius, & Petri successor, non enim Christus oravit pro Legatis Petri, sed pro Petro, quando dixit, *rogavi*

gavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua. Et de facto aderat in Concilio Basileensi Legatus Eugenii IV., qui primæ secundæque sessioni subscripsit, in quibus tamen vehementer erratum est.

51. At contra hoc duo præcipuè videntur esse; Primum. Concilium generale per Legatos Pontificis confirmatum universam Christi Ecclesiam repræsentat, ut definivit Martinus V. in fine Concilii Constantien. sed universa Ecclesia errare non potest, ergo neque Concilium generale &c. Secundum est; Hujusmodi Concilium legitimè congregatum in Spiritu Sancto est congregatum, ergo cum habeat assistentiam Spiritus Sancti; *Ubi enim fuerint duo vel tres congregati in nomine meo &c.* errare non potest, & Patres illi cum aliquid statuunt verè dicere possunt. *Visum est Spiritui Sancto & nobis.* Ad datur aliud argumentum ab opposito. Julius ad Orientales Episcopos, ut habetur dist. 17. cap. *Regula. Regula vestra nullas habet vires, quoniam Romanæ Ecclesiæ legatus non interfuit, nec ullum ratum est Concilium, quod ejus non fuerit fulcitum auctoritate.* Ergo è contrario regula habet vires, si Romanæ Ecclesiæ interfuit Legatus, ratumque est Concilium, quod ejus fuerit auctoritate firmatum.

52. Nullum tamen ex his quidpiam evincit. Etenim primo duplici responsione non prohibemur occurrere. Generale Concilium universam Ecclesiam repræsentare non negamus, sed sicuti dicimus universam Ecclesiam errare, non posse, ita ut non supersit aliqua pars Ecclesiæ, quæ in fide persistat, ita dicimus in generali Concilio semper esse aliquam partem, quæ non erret; Possunt autem Legati Pontificis adherere alteri parti erranti, & ideo etiam Concilium errare potest, quod tamen non eveniret, si à Pontifice aliqua Concilii pars confirmaretur. Hanc responsionem, quæ in re est Melchioris Cani,

Bellarminus non approbat; eamque impugnaturus dicit, majorem partem Concilii decretum facere, alioquin nulum esset verum Concilium, ergo absolute Concilium errat, cum errat major pars, ergo etiam tunc errat Ecclesia. Verum hæc Bellarmini impugnatio satis non probat; nam ad summum sequeretur, majorem partem Ecclesiæ errare, quod à Melchiorre non negabitur, nec enim oppositum requiritur ad servandam veram Ecclesiam Christi; Potius ego sic dicerem; Ergo si omnes Concilii Patres nemine excepto in re aliqua definienda conveniret cum Legatorum confirmatione, opus non esset illa Pontificis ad statuendum infallibile dogma, quo dato, jam ego statuerem unam sententiam, de qua nemo huc usque loquutus est.

53. Sententiam hanc meam approbent, vel improbent alii; interim argumento proposito aliter dici potest, per generale Concilium universam Ecclesiam repræsentari, per Legatos tamen Pontificis non repræsentari Papam absolute, sed tantummodo tamquam per ejus Vicarios, & Oratores, qui referre debent, quæ oriuntur, dubia, & ejus expectare exequique sententiam; præsertim quod, quis prohibet, Legatos istos esse perditos homines, atque sæcularium rerum desiderio corruptos? Quare autem per Legatos non possit repræsentari Pontifex, ratio est, quia non sunt Pastores Pontificis, sicut Episcopi sunt Pastores Ecclesiarum. Adde, per Concilium repræsentari Ecclesiam, quando res definita est, atque absoluta, non est autem, nisi Pontificis accedente confirmatione.

54. Ad secundum. Est utique in Spiritu Sancto congregatum Concilium, illud, qui Christi Vicarii auctoritate convocatum est, illique Spiritus Sanctus assistit, dummodo Patres Concilii unionem cum capite servant, utrum vero istam servaverint ex Legatorum confirmatione nobis non constat, sed so-

solum Pontificis confirmatio manifestat. Præterea argumentum probat, quod si major pars Concilii aliquid definirer, etiam si Legati non subscriberent, adhuc tamquam verum habendum esset, quia adhuc Concilium illud in Christi nomine fuisset congregatum. Testimonium Julii explicatu facillimum est; Caruit enim Concilium illud Pontificis præsentia, quod Julius tacet, caruit etiam Legatorum præsentia, quod Julius indicat; Concilium igitur illud nullum erat; at pessimum argumentandi illud genus est. Non fuerunt legati ergo Concilium nullum, fuerunt legati ergo Concilium ratum. Ant. est verum, consequentia falsa; Sicut si dicerem. In Petro non fuit fides, ergo non est salvus; In Petro fuit fides, ergo est salvus; consequentia hæc non teneret; Ratio est, quia plura requiruntur ad affirmandum, quam ad negandum, esse n ullum Concilium est de linea mali, ideo unum sufficit, esse ratum est de linea boni, ideo omnia requiruntur.

§. VII.

Proponuntur argumenta contra assertum tertium, & refelluntur.

55. **P**Lura sunt, quibus Conciliorum, quæ etiam Romanus Pontifex confirmaverit, auctoritatem labefactare contendunt hæretici, quædam à ratione petita, quædam ex Patribus, quædam ex Scripturis, & quædam etiam ex ipsorum generalium Conciliorum, quæ erraverunt, exemplis.

Prima ratio esse potest, quia, ubi multitudo est, quæ rem aliquam per suffragia decernere debet, plerumque major pars vincit meliorem, quod autem in Concilio major pars statuerit, illud eligitur, ergo eligi potest quod deterius est; ergo generale Concilium errare potest.

Resp. Rationem hanc nullam esse contra nos, nam si major pars melio-

rem vincit, Pontifex non confirmat, quod si confirmat, illa pars melior censenda erit. In Concilio Ariminensi, Ephesino 2. aliisque major pars meliorem vicit, nec tamen quidquam profecit; neque enim Pontifex in confirmando majoris partis sententiam debet amplecti; immo si pauci, si plures ad errorem deflexerint, munus est Apostolici Præsulis eos ad veram fidem revocare, ipsi namque dictum est, *& tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Non sic igitur loquendum est de Conciliis Ecclesiæ, sicut de cætibz humanis, in istis enim plurium sententia prævalet, in illis vero prævalet illa etiam paucorum; dummodo Summi Pontificis accedat auctoritas. Damasus scribens ad Episcopos per Illyricum numerum Concilii Ariminensis magna libertate contempsit, illique multitudini unum Vincentium & alios paucos opposuit, qui contra illius sententiam dixerunt.

56. Secunda ratio. Quænam hæc generalium Conciliorum auctoritas esse potest, si aliquod Concilium legitimum esse, nobis compertum esse non potest? Certè legitimum Concilium non fit nisi per fidelium Episcoporum convocationem, at Episcopos fideles esse, quis novit? Et rursus; Plures Episcopos simul ex Pontificis auctoritate convenisse quæstiones propositas diligenter examinasse, liberè subscripsisse, ex fide tantum Historicorum, qui non raro mentiuntur, habemus; non possunt ergo hujusmodi Concilia certam & infallibilem fidem facere in Christi Ecclesia.

Resp. Hoc pacto nimium coarctari Divinam Providentiam, ad quam, ut suis Deus stet promissis, pertinet, eam in Ecclesiarum Pastoribus fidem servare, quæ ad Ecclesiam necessaria est, & quamvis etiam permetteremus, omnes Episcopos infideles esse, ipsumque Papam corde esse hæreticum, adhuc Ecclesiæ suæ non deesset, & faceret, ut, vel-

vellent nollent, veram fidem proponerent; Qui enim per jumentum aliquando Prophetæ insipientiam corripuit, efficeret etiam, ut Concilium totum hæreticorum decretum Catholicum conderet; Verum jam dictum fuit, Papam errare non posse. Cæterum necessarium non est, ut sciamus, utrum Episcopi, qui ad Concilium convenerint, habeant veram fidem, dummodo nobis non constet oppositum. Quod additur ita rejicitur. Concilia aliqua peracta esse, nos ex historia tantum humana cognovimus, sic tamen, ut nullum dubium in nobis excitari possit, sed sumus summè moraliter certi; & cum ex alia parte habeamus, omne Concilium legitimè convocatum & à Summo Pontifice confirmatum errare non posse, ideo dicimus, horum Conciliorum decreta certa fide tenenda esse. Quod si hoc argumentum probaret, neque Sacra Scriptura infalibilem certitudinem afferret.

57. Tertia ratio est. Si Concilium à Romano Pontifice confirmatum certa fide tenendum est, quia quodcumque hujusmodi Concilium à Spiritu Sancto regitur, Conciliorum definitiones ad Sacram Scripturam pertinebunt, hæc enim Spiritu Sancto afflante scripta est; sed hoc dici non potest, ergo.

Si hujusce argumenti minorem negaremus, nihil fortasse novi & inauditi à nobis afferretur. Quid si Gratianus in hanc opinionem devenerit? Hic tamen Augustini testimonio fretus 19. dist. cap. *Canonicis* Summorum Pontificum decretales Canonicas esse Scripturas affirmat. Idem videtur innuere etiam Innoc. III. de cel. Mis. cap. *cum Martha*; ait enim, Scripturam Sacram afferere, quod *injuriam facit Martyri qui orat pro Martyre* quod tamen dictum in Scriptura non reperitur.

Nihilo tamen minus, ne absolutè tantum Conciliorum auctoritati tribuere videamur, ut ea Scripturis Sanctis comparare velimus; duplicem Spiritus Sancti assistentiam distinguemus;

Tom. I.

Una ea est, qua ex proxima Dei revelatione aut inspiratione aliquod scribitur dogma, ita ut nullum intercedat incitamentum, aut humana ratiocinatio ex Scripturis, ex traditione, ex Patrum auctoritate desumpta. Alia ea est, quæ in Scripturarum intelligentia & explanatione, in traditionum examine, in Patrum recta discussione præstatur, præmisso etiam Dei Optimi Maximi enixis precibus implorato auxilio. In Scripturis verè Canonicis prima assistentia requiritur, nec ista Conciliis donatur; antequam enim Patres, qui ad Concilium convenerunt, aliquid stabiliant, humillimas ad Deum preces effundunt, Scripturas perscrutantur, traditiones inquirunt, Patres examinant, consilia incunt, Sacras disputationes præmittunt, hisque omnibus habitis, in Spiritu Sancto, quid tenendum sit, ipsi decernunt; & ecce quomodo, quamvis Concilia à Spiritu Sancto regantur, adhuc inter Scripturas Canonicas non sint recensenda. Hinc brevioribus terminis scholasticè responderem; Concilia non esse Sacram Scripturam formaliter, esse tamen illativè quia quidquid in ipsis stabilitur, ex ipsis Scripturis, aut traditione colligitur.

58. Duo tamen videntur opponi posse. Unum, quia etiamsi in primo Concilio Hierosolymitano magna conquisitio facta fuerit, nec fuerit assistentia Spiritus Sancti in primo sensu à nobis explicata, attamen inter Canonicas Scripturas enumeratur. Alterum; nobis notum non esse, utrum Patres omnem diligentiam in Scripturis traditionibus, & Patribus examinandis præstiterint; Quare de Concilii veritate supererit dubium.

Verum quod primo dicitur facile dissolvitur; Non enim Concilium Hierosolymitanum inter Scripturas Canonicas est, quia secundum se ad ipsas pertineat, sed quia ejus historiam Sacer Scriptor contexuit, & exposuit, quo pacto etiam verba Pilati ad Canonem

A a

per-

pertinent; Hoc autem non evenit in aliis Conciliis, ideo &c. Secundo dubio alibi responsio data est. Deus enim volens finem confert etiam media ad finem necessaria. Rogavit Christus ne deficeret fides Petri, rogavit etiam, ut fidei Petri conservandæ media concederentur, quare accedente Pontificis confirmatione amplius ambigendi locus non relinquitur.

59. Argumenta congeruntur ex Sanctorum Patrum sententiis. S. Gregorius Nazianzenus in epist. ad Procopium asserit, *se omnia Episcoporum Concilia fugere, quia nullius Concilii finem lætum, faustumque viderit*, immo addit per ea factum esse malorum incrementum, non eorundem depulsionem. S. August. lib. 3. contra Maximinum cap. 14. inquit. Nec esse proferendum à se Concilium Nycænum, nec à Maximino Ariminense. Addens *nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris*. Immo lib. 2. de Baptis. contra Donatis. ait, *Concilia plenaria priora à posterioribus emendari*; Si autem priora emendantur, ergo errarunt, & si illa, de quibus adeo exultant Catholici, potiori ratione ista. Ipse Sanctus Leo Papa epist. 55. ad Pulcheriam Augustam & in aliis locis affirmat, Concilium Chalcedonense, quod tamen fuit confirmatum & legitimum, ambitione & inconsulta temeritate peccasse. Igitur &c.

60. Mirum videri debet, nobis opponi illos Sanctos Patres, qui semper summis laudibus Concilia celebrarunt. Nonne Nazianzenus Concilio secundo generali interfuit, in quo & orationem disertissimam habuit? Nonne orat. in Athan. inquit, Patres Nycænos à Spiritu Sancto congregatos? Clarius tamen Sancti Doctoris mens dignoscitur ex iis, quæ habet in epist. ad Clidonium; Cum enim Apollinaristæ negarent se, esse hæreticos, & assererent, se in quodam Catholico esse receptos, sic ait. *Ostendant hoc, & nos acquiescimus, per-*

spicuum enim erit, eos rectæ doctrinæ assentiri. Vult ergo Nazianzenus in Conciliis Catholicis rectam doctrinam contineri; loquitur igitur in citato loco de Conciliis illis, quæ fuerunt suis temporibus celebrata sub Constantio Imperatore, ut Seleuciense, Ariminense, Mediolanense, quæ certe infustum finem habuerunt, & in ipsis non mala evulsa, sed magis adaucta. Quanti etiam Augustinus Concilium Nycænum habuerit, colligitur ex eodem libro & capite, etenim præcedentibus verbis ita loquitur. *Hoc est illud Homousion, quod in Concilio Nycæno adversus hæreticos Arianos à Catholicis Patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum est*. Et epist. 162. dicit ultimum judicium Ecclesiæ esse generale Concilium, immo lib. 1. de Baptis. cap. 18. ideo Cyprianum de rebaptizandis hæreticis excusat, quia nondum celebratum erat aliquod generale Concilium, in quo hujusmodi quæstio definita est, quæ omnia dicere non potuisset, nisi in Conciliis firmam agnovisset auctoritatem, Eo pacto igitur loquitur Augustinus, ne cogeretur demonstrare Maximino opponenti Concilium Ariminense, hoc Concilium, fuisse illegitimum, & è contra legitimum fuisse Nycænum quod Maximino opponebat ipse Augustinus; Hic enim alia ex Scripturis habebat argumenta, quibus hæreticum posset confundere, ideo infra dicit, *ad Scripturas veniamus*. Sicut si ego dicerem, omittamus Sanctum Paulum & veniamus ad Matthæum, non per hoc Sancti Pauli infalibilem negarem auctoritatem. Quantum ad secundum Sancti Doctoris locum, non negamus aliqua priora Concilia, illegitima tamen, per posteriora emendari, & de facto Ephesinum secundum per Chalcedonense emendatum fuit; Si autem velint, Augustinum de legitimis loqui, non contendam, sed dicam, non loqui de rebus ad fidem spectantibus, sed solummodo ad disciplinam,

nam, istæ enim mutari possunt, & debent juxta temporum, locorum, & personarum circumstantias, quod enim uno tempore & loco bonum est, alio tempore & loco malum esse potest. Tandem dici potest, loquutum esse de quæstionibus de facto, ut erat causa Cecilianiani, de qua agebatur, in istis autem tam Concilium, quam Papam errare posse nos non negamus. Rem autem ita esse, ex ipso Sancto Augustino colligimus, etenim ait; tunc emendari Concilia, quando experimento aliquo aperitur quod clausum erat. Hoc autem non potest de rebus fidei affirmari, sed tantum de quæstionibus de facto, & de morum disciplina. Pudet illi respondere, quod ex Sancto Leone profertur. Legant ejusdem epist. 50. ad Martianum; postulat, ne semel in Conciliis generalibus definita retractentur, & hoc sua lege sancivit. Legant ejusdem epistolam 78. ad Leonem Augustum; asserit, Concilio Nycæno, & Chalcedonensi resistentes inter Catholicos recenseri non posse. Legant ejusdem epist. 77. ad Anatolium; præcipit, Atticum Presbyterum aut Concilio Chalcedonensi obedire, aut excommunicari. Si igitur de Chalcedonensi id scribit, non alia de causa est, nisi propter decretum illud, quo Patriarcha Constantinopolitanus præferebatur Alexandrino, & Antiocheno, & propter alia, quæ sess. ult. acta sunt absentibus, & deinde legatis contradicentibus, quæ ab ipso Leone confirmata non fuerunt, de quibus nos alibi diximus.

61. Alia argumenta ex Scripturis afferre conantur, hæc quidem pauca numero, sed vi pauciora sunt; attamen de nobis conquerantur hæretici, ea producamus. Quid, inquit, ait Scriptura Sancta de pastoribus Isaie 56. *Speculatores ejus omnes cæci, nec quidquam noverunt, omnes canes muti, nec valent latrare, jacentes dormiunt, & amant dormitionem, & Pastores ipsi nihil sciunt, nec intelligunt.* Quid Hieremie 6. ? *A' Propheta usque ad Sacerdotem quisque sectatur mendacium.* Pastores autem & Sacerdotes isti sunt Episcopi, ex quorum ore nulla veritas in Conciliis prodire potest.

62. Hæc semper fuit hæreticorum consuetudo, ut si quid ex Scriptura nobis opponendum inveniant in uno loco, statim contra nos proferant, nec centum alia testimonia perpendant, quæ nostra asserta confirmant. Si res est sicut ab ipsis existimatur, cur ergo præcepit, Dominus, ut omnes à Sacerdotibus legem requirerent, eorumque sententiis sub tot poenarum comminationibus acquiescerent? Cur illud dixit servandum esse, quod super Cathedram Moysis sedentes dicerent? Et alia hujusmodi pluries à nobis recensita. Si autem velint, textus illos ab ipsis adductos explicemus, satisfacere non renuimus.

Agit ibi Dominus de Sacerdotibus & pastoribus, nec quidem omnibus, sed aliquibus divisim sumptis, qui populum decipiebant, & cum in se ipsis mali essent, nec aliorum mala videbant, nec corrigebant, ideo tamquam cæcos & mutos canes repræhendit; Nec obstat, omnes repræhendi; etenim ut jam adnotavit S. Augustinus lib. de unit. Eccles. cap. 12. Passim in Scripturis propter malos corripuntur etiam boni, quemadmodum facit S. Paulus ad Philip. 2. *Omnes quarunt quæ sua sunt.* Et tamen cap. 1 dixerat, plures ex contentione, & plures ex charitate Christum annuntiare. Sed demus, quidquid per illos, aliosve textus hæretici probare velint, illud tantummodo verum asseremus de Sacerdotibus veteris legis, nec transferri potest ad novi Testamenti pastores præsertim in Concilio congregatos, quibus assistentia Spiritus Sancti promissa est, nec summo Hebræorum Sacerdoti dictum fuit, quod Petro; Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Opponeret Calvinus id etiam, quod habetur act. 20. *Scio, quod post discessum meum*

meum intrabunt in vos lupi rapaces, non parcentes gregi, & ex vobis ipsis exurgent perversi, qui abducant discipulos suos post se. Sed timet, ne respondeamus, ipsummet Calvinum hisce verbis signatum fuisse; immo ex illis verbis inferimus nos, Concilia convocari, ut cognoscantur falsi viri à fidelibus, eorumque hæreses detegantur, & proscribantur.

63. Postremo argumentantur afferendo plures errores, in quos Concilia generalia etiam à Romanis Pontificibus confirmata inciderunt. Hic tamen advertendum est, aliquos Conciliorum errores nobis opponi, qui tales revera sunt, sed à Conciliis, quæ nequaquam legitima fuerunt, nec unquam à Romano Pontifice confirmata, immo semper reprobata. Aliquos vero ab ipsis hæreticis errores appellari, qui tamen errores non fuerunt, donec ab iisdem errores probentur, quod nunquam præstabit. Aliquos tandem, in quibus id contineri videtur, quod neque à Catholicis admittitur. De istis dumtaxat nos differemus. Neque etiam adducendum existimo Concilium 400. Prophetarum, in quibus, se misisse spiritum mendacii, protestatus est Deus 3. Reg. cap. 22. etenim nec Concilium hoc convocatum fuit à Summo Sacerdote, sed à Regē Achab, nec illi erant Prophetæ Domini, cum ipse Achab dixerit, unum solum remansisse, sed eum à se odio haberi, nec Concilium esse debet ex Prophetis, sed ex Sacerdotibus, & Pastoribus. Itaque.

64. Opponunt Concilium Judæorum, in quo excommunicati sunt omnes, qui Christum Jesum Deum esse confitebantur, & in quo ipse Christus tamquam reus mortis condemnatus est; An hoc non fuit Concilium? Et tamen impie & sacrilegè erravit & quidem in præcipuo fidei dogmate, possunt ergo Concilia generalia errare.

Si responderemus, Concilium hoc non errasse in sententia, quam protulit,

falsum omnino non diceremus; *expedit, inquit Caiphas, ut unus homo moriatur, & non tota gens pereat.* Hoc fuit verum, quia nisi Christus mortuus esset, mundus periisset. *Reus est mortis clamaverunt reliqui; hoc est verum, non quidem ob peccatum proprium, cum in ipso non fuerit inventus dolus, neque mendacium, sed propter aliorum peccata, ad quæ tollenda ipse venerat; absolute tamen dicimus, Concilium illud errasse; Sed quid mirum? Jam eo tempore hebræorum Synagoga quamcumque auctoritatem & infallibilitatem amiserat; Advenerat siquidem jam Christus, quem à Synagoga negandum, & condemnandum esse jam prædictum erat Isaia 6. *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava &c.* Et Danielis 9. *Non erit ejus populus, qui cum negaturus est &c.**

65. Opponunt Concilium Apostolorum, de quo act. 15. In eo præcipitur, ut gentes à sanguine & suffogato abstinerent; in hoc autem decreto est manifestus error, cum, ut ait Paulus in tota epist. ad Galatas ad legalia cogi non debeant. Ergo.

Responderent aliqui cum Irenæo, Cypriano, & Chrysostomo per abstinentiam à sanguine, & suffocato intelligendam esse abstinentiam ab homicidio. Responsio prorsus indigna, cur enim prohibendum erat homicidium, quod peccatum esse apud omnes est inconfesso. Prohibuerunt ergo à sanguine & suffocato, idest esum sanguinis, & suffocatorum animalium, non quidem, ut veteris legis observantiam necessariam esse ad salutem ostenderent, alioquin etiam in aliis eam legem observandam esse præcepissent, sed ut facilius ex Judæis & gentibus Ecclesia adaugeretur, in illis enim Christianæ fidei primordiis Gentilium Societatem ferre non potuissent Judæi, si eos carnibus ad immolandum statutis, & à sanguine & suffocato, à quibus ipsi abhorrebant, vesci perspexissent; & ideo ab Apostolis

stolis id præscriptum fuit, non tanquam legis veteris observantia, sed tanquam Apostolicum præceptum, quod tandiu vigere debebat, quandiu finis huiusmodi vigeat, qua propter quando crevit Ecclesia, cessante huius legis fine, cessavit & lex. Porro reprehensio Pauli ad eos tantum tendebat qui prædicabant, gentes ad Christi fidem converfas, nisi circumciderentur, & legem Moysis observarent, salvari non posse. Hoc totum didicimus ab Augustino lib. 32. contra Faustum cap. 13.

66. Opponunt Concilium Nycænum primum. In hoc quatuor falsa & erronea reperiuntur. Primum est, prohiberi à Sacerdotio eos, qui se virilibus privarunt, & postea prohiberi à Sacerdotibus uxores haberi. Secundum est; Can. 11. prohiberi militiam, quam tamen licitam esse habemus ex Lucæ 3. Tertium est. Præcipi, rebaptizandos esse Paulinianos ad Ecclesiam Catholicam accedentes, cum tamen certum sit, hæreticis non esse conferendum novum Baptisma. Postremum est; Approbasse sententiam Paphnutii, qui existimabat licitam esse Ecclesiasticis cum propriis uxoribus consuetudinem; quod tamen est contra Concilium Arelatense secundum, in cuius secundo Canone habetur, *assumi aliquem ad Sacerdotium in vinculo Coniugii constitutum, nisi fuerit promissa conversio, non oportet.*

67. Si tantum audet Lutherus, ut adversus Nycænum Concil. hoc dicat, audet contra omnes Sanctos Patres, qui tot laudibus Concilium hoc prosequuti sunt. Respondeamus tamen nostri muneris est. Quantum ad primum, displicet Luthero uxores Sacerdotibus esse prohibitas; In hoc erravit ipse, de qua re non est hic disputandum, non erravit Concilium. Quantum ad secundum; Nec militia prohibita est in eo sensu, quo licita dicitur in Evangelio; neque licita est in eo sensu, quo à Nycæno prohibetur. Quem enim eruditum latet, quod Eusebius lib. 8. hist.

cap. 4. refert, nimirum cingulum militiæ magni honoris utilitatisque fuisse militibus? Qui propterea, si Christianos se esse profitebantur, nec Christo renuntiare volebant, huiusmodi cingulo à fidei persecutoribus privabantur; Quia vero tunc plures mundi honoribus commodisque allecti huiusmodi cingulum ambiebant parati etiam ad negandam fidem, ideo Concilium Nycænum sanctissima lege militiam Christianis hoc modo prohibuit. Lege pro hac re, præter Eusebium, etiam Ruffinum, qui lib. 10. hist. cap. 32. narrat, Julianum iussisse, nisi immolantibus militiæ cingulum non dari; & lib. 11. cap. 2. affirmat, Valentiniano à Deo collatum esse imperium, quia Juliani tempore huiusmodi cingulum contempsit. Tertium nihil urget, quamvis enim Baptisma non sit dandum hæreticis ad Ecclesiam venientibus, qui debita materia & forma usi fuerint, attamen baptizandi sunt illi, qui ablutionem seu Baptisma prius susceperant, sed non in nomine Trinitatis. Tales autem erant Pauliniani, qui Christum purum hominem dicebant, Trinitatemque negabant; Quare nego suppositum, id est istos rebaptizari, nunquam enim baptizati erant. Ad quartum; fieri non potest in Arelatensi Concilio aliquid damnatum esse, quod à Concilio Nycæno fuit approbatum, etenim in eo omnes huius Canones recepti sunt, ut patet idem Concilium legentibus; quod si ibi conversionis nomen habetur, scias, hoc nomine non tantum significari transitum de malo statu ad bonum, sed etiam de bono ad meliorem, & legitur in Iure Canonico titulus de conversione Coniugatorum, immo Gregorius lib. 2. epist. 100. Monachorum professionem conversionem appellat.

68. Opponunt præterea Concilium Nycænum 2. legitimum & generale, quod tamen contrarium est tum Constantinopolitano sub Constantino Copronymo, tum Concilio Francofordiensi

diensi sub Carolo Magno. In illo siquidem Sacrarum Imaginum cultus approbatus fuit, in istis vero reprobatus.

Huic argumento nec quidem respondere deberemus. Concilium enim Constantinopolitanum illud fuit prorsus illegitimum. Francofordiense vero partim approbatum, idest in ea parte, quæ spectabat ad damnandum errorem Felicis, & Elipandi, partim vero reprobatur, ut diximus. Sed circa Sacras Imagines etiam defendi potest. Etenim Imaginibus Sacris negavit cultum latræ, quem nunquam Nycænum 2. concessit, quamvis ex errore Patres Francofordienses id existimaverint, atque idem etiam fatemur de libris quatuor Carolinis, de quibus tamen, an faciendi sint non levis est controversia, de qua non placet instituere disputationem. Hoc in examen vocabitur, cum de Imaginum cultu alibi pertractabitur.

69. Quia vero rationes à nobis adductæ non solum probant, Concilia generalia errare non posse, verum etiam nec particularia, dummodo à Summo Pontifice confirmata sint; ideo operæ pretium existimamus, si etiam momenta nobis contraria à Conciliis particularibus deprompta non prætereamus. Affertur Carthaginense 3. Can. 47. recensens inter libros Canonicos, Tobiam, Judith, Baruch, Sapientiam, Ecclesiasticum, ac duos Machabæorum, quos tamen rejicit Laodicænum. Affertur Concilium Toletanum 1., quod Can. 17. statuit, posse admitti ad communionem eum, qui Concubinam habet, dummodo non habeat uxorem; Concilium autem hoc, ut colligitur ex cap. 21. jussu Lonis I. celebratum fuit. Affertur Concilium Wormatiense, in cuius tertio Canone jubentur fures occulti explorari per Sacræ Eucharistiæ perceptionem, quem errorem esse asserit Sanctus Thom. par. 3. qu. 80. art. 6. ad 3. Affertur Concilium Romanum sub Stephano VII., in quo Stephanus re-

seidit omnia acta Formosi prædecessoris sui; In Concilio vero Ravennæ habito sub Joanne IX. irrita facta sunt omnia acta Stephani, & approbata acta Formosi. Affertur tandem, ut alia leviora omittamus, Concilium Romanum sub Nicolao II. in quo statuitur, non solum Sacramentum Corporis Christi, sed etiam idem Corpus Christi, tractari, frangi, dentibus atteri, ut constat ex Can. *Ego Berengarias* de consecr. dist. 2. hoc autem omnino falsum est, & contra Scripturam, asserentem Corpus Christi gloriosum esse, nec amplius aut corrumpi, aut mori.

Admisso, hujusmodi Concilia particularia errare non posse, quamvis plerumque in istis non agatur de rebus ad fidem spectantibus, superioribus respondemus. Optimè Concilium Carthaginense libros illos Canonicos recensent juxta ea, quæ à nobis dicta sunt, dum de librorum Canonicorum numero ageremus. Concilium verò Laodicenum illos tantum libros posuit in Canone, de quibus ejusdem Concilii Patres nullo pacto dubitabant, reliquos vero nec approbarunt, nec rejecerunt, cum vel nulla quæstio facta fuerit, vel indeliberata remanserit. Quare nulla inter utrumque Concilium contradictio. Pro Concilio Toletano primo, animadvertendum est, ibi Concubinæ nomine vocari uxorem illam, quæ sine dote & sine externa aliqua solemnitate ducebatur, ut patet ex Gratiano dis. 14. Can. *Omnibus* & habetur in jure civili in novel. 18. Justiniani; Etiam Gen. 25. Agar & Cethura dicuntur Concubinæ Abraham, quas tamen veras uxores fuisse habetur ex Gen. 16. & 25. Non me tamen latet, aliquando Concubinam eam esse, quæ non est verè uxor, nec ejus conjunctio est Sacramentum, vel Matrimonium, atque sic eam appellavit Leo I. in epis. 92. ad Rusticum Episcopum Narbonensem, sed aliter Concubinæ significationem accepit Leo, aliter Concilium Toletanum, nec est necesse

cesse eodem modo semper usurpari. Concilium Wormatiense potuissent preterire, cum non fuerit confirmatum, immo quantum ad illum Canonem reprobatum, ut citato loco Sanctus Thomas ostendit. Ad quartum Stephanus in Romano Concilio erravit errore facti, ex mala enim instructione censuit Formosum non fuisse Papam; & ideo cum Joannes IX. re melius discussa verè eum fuisse Papam cognovisset, Formosi acta approbavit. Ad ultimum. Nullus in eo Canone fuit error; Quid dicebat Berengarius? Dicebat, signum, quod tangebatur & frangebatur, erat nudum & simplex signum; Concilium ergo in abjuratationis ejusdem forma, ad indicandum non esse simplex signum, sed in eo revera contineri Corpus Christi, voluit eum fateri, etiam Corpus Christi tangi, & frangi, scilicet tangi & frangi signum continens verum Christi Corpus, non vero quod in se ipso Corpus Christi tangeretur, vel frangeretur; atque in eodem sensu loquitur Chrysost. hom. 83. in Mat. inquires *ipsum tangis, ipsum comedis.*

§. VIII,

Ad quem pertineat Conciliis præsidere.

70. **I**mperialem auctoritatem plurimum valere, atque eam plurimi faciendam esse, non solum libenter concedam, sed etiam, si opus fuerit, voce scriptoque contendam, & facillime evincam; Non ea tamen mentis perturbatione commoveor, aut ea cordis perversione trahor, qua Magdeburgenses cent. 4. cap. 7. col. 536. Calv. lib. 4. instit. cap. 7. §. 1. & 2. & Carolus Molinæus in consilio de Conc. Trident. non recipiendo §. 4., ut dicam, Imperatoris esse, aut alicujus ejusdem Legati, Conciliis generalibus præsidere. Sentio enim, & mecum sentire Imperatorem CAROLUM VI. pro suimet ipsius, & hæreditaria pietate Austriacæ

non ambigo; ad Romanum Pontificem vel per se, vel per sui Legatos Conciliis esse Præsidentem pertinere. Hæc est Catholica veritas, quam mihi ostendendam esse præsens postulat institutum.

71. Atque primo loco id proferam, quod ex omnium generalium Conciliorum exemplis manifestum habemus. Exordiamur itaque à primo Apostolorum Concilio; Quis illi præfuit? Certè Sanctus Petrus primus Pontifex, & primus Christi Vicarius; legatur actuum Apostolorum caput 15. & res patebit; Progrediamur ad alia Concilia, & jam occurrit primum generale Nycænum; Jam maximam video quæstionem excitari. Imperator, inquit Brentius; Eustathius Antiochenus, inquit Lutherus de Concil. par. 2. Athanasius, ait Calvinus. Hæc omnia falsa esse, infra demonstrabo. Præfederunt Romani Pontificis Legati, idest Hosius Episcopus, Vitus & Vincentius Presbyteri, ut testatur Cedrenus in compen. historiarum, & Athanas. in epist. ad solitarios, & apertè colligitur ex ipso Concilio, in quo primo loco subscribitur Hosius, quod, cum esset tantum Episcopus, Patriarchæ, qui Concilio aderant, fieri non permisissent, nisi ipse locum Pontificis tenuisset. In secundo generali Concilio Constantinopolitano præfedit Nectarius Episcopus Constantinopolitanus; Non adfuit autem Damasus Summus Pontifex neque per se neque per sui Legatos, Imperator vero nullo pacto præfedit, sed tantum ad Episcopos Romani Pontificis epistolam misit, quibus ad Concilium vocabantur, ut constat ex epist. ejusdem Concilii ad Damasum Papam. Vocaverat autem Damasus Orientales Episcopos Constantinopolim, sed justis de causis se excusaverunt, ut dictum fuit §. 2. hujus capituli. Concilio Ephes. primo præfedit Cælestinus per Legatum suum Cyrillum ut fatentur omnes Historici Evagrius lib. 1. cap. 4. Niceph. lib. 14. cap. 34. Liberat. cap. 15. & patet ex epist. ejusdem Cælestini

fini ad Cyrillum, quæ in hac Synodo legitur. Quod vero non præfederit Imperator neque per se, neque per alium habetur ex epistola ejusdem ad Concil. in qua dicit, se misisse Candidianum Comitum, non ut se quæstionibus Ecclesiasticis misceret, sed ut Synodum defenderet. De reliquis Conciliis in Oriente celebratis vide quæ diximus præcitato §. 2. Si vero alia Concilia Occidentalia memoremus, his procul dubio ipsi Romani Pontifices præfederunt; itaque ex hac perenni Ecclesiæ consuetudine Romani Pontificis esse vel per se vel per sui Legatos Conciliis præsidere compertum habetur.

72. Ratio autem afferri potest ex iis, quæ passim attulimus. Est enim Pontifex Ecclesiæ caput, est ovium Pastor, est Episcoporum Pater. Sed caput membris, Pastor ovibus, Pater filiis præsidere debet, ergo. Et quemadmodum si Christi tempore aliquod Concilium coactum esset, Christus procul dubio Præses fuisset, ita nunc, absente Christo, spectat ad ejus Vicarium præesse Conciliis.

73. Multa autem sunt, quæ nobis ab hæreticis opponuntur. Omitemus tamen illa, quibus probare contendunt, Reges etiam in spiritualibus rebus judices fuisse, ut in Testamento veteri, etenim hæc jam rejecta fuerunt, ubi de Romani Pontificis potestate res agebatur. Hic tantum addimus quod Paralipom. 2. cap. 19. legitur, scilicet, *Amarias Sacerdos & Pontifex in omnibus, quæ ad Deum pertinent, præsidebit, porro Zabadias, qui est Dux in Domo Juda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Meminerint; Reges eos, qui se in Sacerdotalibus negotiis miscuerunt, à Deo fuisse punitos.

74. Aliter ergo argumententur oportet; atque primo loco directè contra id, quod à nobis dictum fuit num. 71., dicunt. Quem Conciliis præesse dicemus nisi illum, qui in loco digniore

sedet? Atqui in Nycæno Concilio, teste Nicephoro in Vita Constantini, in digniore loco sedit Constantinus, & in 4. ac 6. Synodo dicuntur Imperatores ita sedisse, ergo. Immo in 6. Synodo expressè leguntur hæc verba. *Præsidente piissimo, & Christo amabilissimo Magno Imperatore Constantino.* Hoc confirmat Leo II. scribens enim ad Constantinum Pogonatum ait; sextæ Synodo ipsum præfuisse Imperatorem. Rursus act. 8. Synodi 7. legitur, Irenem Imperatricem cum filio suo Constantino eidem Synodo præfuisse, atque idem act. 7. octavæ Synodi de Basilio Imperatore affirmatur. Atque ne à nobis dicatur, Imperatores præfuisse quantum ad locum materiale & sedendi ordinem, non sic quantum ad jus suffragii, seu quantum ad vim judicandi, in promptu est Eusebius, qui libro 3. de Vita Constantini cap. 17. epistolam refert, in qua idem Imperator Nycænam Synodum confirmavit; immo Patres Concilii Constantinopolitani rerum gestarum confirmationem ab Imperatore petierunt hisce verbis. *Rogamus tuam clementiam, ut per litteras etiam tuæ pietatis confirmetur Concilii decretum.* Atque idem etiam habetur in actis Concilii Ephesini, & 6. & 8. Synodi. Itaque &c. Magis autem confirmatur argumentum, si ad Concilium Francofordiense convertamur; Carolus enim Magnus, cujus tempore Concilium hoc celebratum fuit, in epist. ad Elipandum sic ait. *Scriptum in epistola vestra hujusmodi precationem invenimus, poscentes, ut ipse arbiter sedeam; Ecce ergo vestris petitionibus satisfaciens congregationis & Sacerdotum auditor, & arbiter sedi.* Adde. Imperatorem Theodosium potestatem dedisse Dioscoro Alexandrino, ut præset secundo Concilio Ephesino, ut testatur Evagrius lib. 1. cap. 10. Constat ergo, Conciliis præesse non alterius esse, quam Imperatoris.

75. Hæreticis indulgere vellem, si ipsi

ipsi sibi metipsis indulgerent; sed quid ipsis Catholici respondere possunt, si inter ipsos nulla est dicendi concordia? Ecce volunt, Nicæno Concilio præsedisse Imperatorem, volunt inde præsedisse Eustathium Antiochenum, aut Athanasium; Quodcumque tamen dicant, in omnibus errant. Proposito argumento prius respondeamus; atque interjectam responsionem accipimus; nec enim alio titulo præerant Imperatores, quam ad ea, quæ ab Episcopis definiebantur, executioni mandanda, atque hoc est, quod scribit Euseb. lib. 4. in Vita Constantini cap. 4. Hinc Constantinus Pogonatus, non alium sibi titulum vindicavit, quam defensoris, atque executoris eorum, quæ ab Episcopis decreta fuissent; Hoc ut demonstrem pluribus non indigeo, sufficiunt ejusdem Imperatoris verba, qui scribens ad Gregorium Papam, ita ait. *Neque cum illis Episcopis tamquam Imperator sededo aut imperiosè loquar, sed tamquam unus ex illis, & prout statuerint Pontifices, ego exequar.* Idem dicendum de aliis, qui producuntur. Quod si Conciliorum confirmatio Imperatoribus tribuitur, hoc non probat, eos fuisse judices, aut vim coactivam habuisse, sed dumtaxat Conciliorum decretis consensum præstasse, & manum dedisse, ut idem ab omnibus servaretur, quod in Conciliis fuerat decretum. Eadem doctrina refellitur, quod de Carolo Magno dictum fuit; Fuit quidem arbiter quantum ad ordinem firmandum, & pacem in Concilio stabilendam, non quantum ad res fidei decernendas. Sed quid? Idem Carolus Magnus, teste Alcuino lib. 1. contra Elipandum, præses fuit etiam in Concilio Ratisbonensi, nec tamen in eo habuit jus suffragii, ut idem Alcuinus affirmat. Ad additum. Id fecit Theodosius, non tamen ex jure, sed ex errore, aut ex potentia; & revera tres optimi Sanctissimique Pontifices, Damasus, Syricius, & Anastasius ex Theodoret

Tom. I.

lib. 5. cap. 23. in ea causa, quæ Flaviani erat, Imperatorem increparunt; nec ea causa finita fuit, nisi ex Romani Pontificis sententia, ut ibidem asserit Theodoretus.

76. Supra dixi, quodcumque dicant, in omnibus errant. Hoc jam ostendo. Quo pacto dici potest Eustathium Nicæno præsedisse Concilio, qui in Concilii subscriptione non primus, sed pluribus inferior invenitur? Unicum momentum esse posset, quia ipse, de Imperatoris laudibus orationem habuit, hanc autem habuit ille, qui à dextris Imperatoris, proinde in primo loco sedebat; sed hoc non urget, etenim dici potest; tres ordines sedium in Concilio fuisse. Unus medius, in quo sedebat Imperator cum Legatis Pontificis, alter vero à dextris, & tertius à sinistris, in prima autem secundi ordinis sede fuisse Eustathium; deinde, Eustathium à dextris Imperatoris sedisset pro tempore, quo hujusmodi oratio habebatur. Quo etiam pacto affirmari potest, præsedisse Athanasium, cum nec quidem ejusdem subscriptio in prælaudato Concilio inveniatur? Athanasius tunc erat Diaconus Alexandri Episcopi sui, ut testis est Ruffinus lib. 10. cap. 14. Gregor. Nazianz. orat. in Athanasium &c. Diaconum autem aliquis Episcopi Concilio præsidere, ridiculum est. Cæterum, quid Constantinus senserit de se ipso, & de Conciliis ex pluribus compertum fit. Ipse ultimus subscripsit, fatetur Basilius Imperator in fine octavæ Synodi. Constantinus sedit in humiliori sede, & quidem annuentibus Episcopis; asserit Theodoret. lib. 1. hist. cap. 7. & Euseb. lib. 3. de Vita Constantini; Ipse professus est, se ab Episcopis judicari debere, scribit Ruffinus lib. 10. cap. 2. Ergo nec Imperator, nec quisquam alius, præter Romanum Pontificem, aut hujus legatos, debet Conciliis præsidere.

77. Nunc ad aliqua exempla confugiunt, quibus idem ostendant. Legi-

B b

tur

tur apud Zonaram in Vita Constantini, suasionem Helenæ Sylvestrum cum Judæis disputationem habuisse coram aliquibus Senatoribus, qui judices essent. Narrat Optatus Milevitanus, Donatistas in causa Cæciliani ab Imperatore Judices postulasse; Imperatorem illis dedisse Romanum Pontificem cum aliquibus Episcopis missis ex Africa, sed cum appellassent, alios accepisse Judices in Gallia, & tandem Imperatorem ipsam causam judicasse. Augustinus in breviculo collat. habet. Catholicos Episcopos jussu Imperatoris de rebus fidei cum Donatistis disputasse coram Marcellino tamquam cognitore, & apud Tribunum tamquam judice. Referunt Socrates lib. 5. & cap. 10. & Sozomenus lib. 7. cap. 12. jussum esse ab Imperatore Theodosio, ut singuli diversarum Religionum Principes, sive essent Catholici, sive Ariani, sive Evonomiani ad se fidei suæ scriptam formam afferrent, tunc Theodosium ferventes ad Deum, preces effudisse, ut in vera fide eligenda illum dirigeret, & denique lectis omnibus formulis elegisse Catholicam, illamque servandam esse præcepisse; ex quibus omnibus, aliisque non dissimilibus constat, tantum non esse Pontificis jus, sed majus procul dubio illud Imperatorum.

78. Si admittamus illam Zonaræ historiam Helenæ religioni ab omnibus summopere commendatæ non mediocrem injuriam apponimus, quapropter illam, ut fabulosam, rejiciendam esse arbitramur. Magis, ut hoc dicam, moveor ex contradictione, quæ reperitur inter duos Historicos, Eusebium videlicet in Chronico, & Marianum Scotum. Afferit iste, prædictam disputationem opera Helenæ adhuc Christum persequentis evenisse anno Christi 327. Afirmat verò ille, anno Christi 325. salutiferæ Crucis lignum ab Helena inventum esse. Hæc quo pacto coherent? Ad secundum. Pessimè se gesserunt Donatistæ ad Imperatorem confugiendo,

quod & agrè tulit Imperator, eos tamen ad judicium Melchiadis remisit, à quo cum appellassent indignatus est Constantinus, & teste eodem Optato lib. 1. contra Parmenian. sic exclamavit: *O rabida furoris audacia? Sicut in causis Gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt.* Quod si eos postea judicavit, id egit, non quia ad se judicium spectare existimaret, sed judicio etiam suo Donatistarum frangeret pertinaciam, cum se ab omnibus condemnatos viderent. Sed piissimam Constantini mentem quo pacto Sanctus Augustinus epist. 162. explicet, audiamus. Sic ait. *Qua in re quemadmodum detestetur illos Constantinus, audivistis, atque utinam, ut eis ipse cessit, ut de illa causa post Episcopos judicaret, à Sanctis Antistitibus veniam postea petiturus, sic & illi aliquando cederent veritati.* Ad tertium. Respondet ipse Augustinus lib. 3. contra Julianum cap. 1. disputationem illam inter Catholicos & Donatistas sic factam esse, non ex jure, sed ex necessitate. Cum enim Donatistæ toti Africæ infesti essent, aliter reprimi non poterant nisi à temporali potestate. Non fuit tamen judicium illud, quale illud est, de quo modo contendimus, nec enim totam Ecclesiam obligabat, sed solummodo Donatistarum audaciam reprimebat, ne quid amplius responderent, ipsis superesset. Ad quartum. Falsum est, in causa fidei Theodosium judicasse, legit quidem omnes perfidorum hominum formulas & confessiones, ne videretur eos non auditos condemnare, & oravit, non pro recta fide eligenda, alioquin peccasset peccato infidelitatis dubitans de fide quam semel acceperat, sed, ne in legendis hæreticorum confessionibus deciperetur.

§. IX.

Ad quem pertineat generalia Concilia convocare.

79. **S**equitur controversia illi ferme similis, quam in antecedenti resolvimus. Hæretici omnes nostrorum temporum potestatem hanc tribuunt Imperatori. Ita Luth. de Concil. dicens, ideo Concilium appellari universale, quia ab Imperatore omnium Domino congregatur. Ita Carolus Molinæus de non recipiendo Concil. Tridentino, quod ideo dicit, quia non ab Imperatore, sed à Romano Pontifice indictum fuit. Ita Calvinus, Brentius, Magdeburgenses, & ante omnes Nilus in libro de Primatu Papæ.

80. Constans è contra est omnium Catholicorum dogma, generalia Concilia convocandi apud Romanum Pontificem facultatem esse dumtaxat; quod tamen ita intelligendum est, ut non semper requiratur Pontificis imperium vel indictio, sed sufficiat ipsius consensus, ut indicatur ab alio, vel etiam postquam ab alio fuerit indictum, satis sit Papam hujusmodi indictionem ratam habere, ac confirmare.

81. Hoc à nobis probandum est; quod quidem multifariam præstamus. Atque primo exordiamur ab argumento, quod inane putabunt hæretici, utpote à Summorum Pontificum dictis excerptum; illud tamen valere vir prudens non inficiabitur, nisi & talium Pontificum, quos maximos omnique exceptione majores Orbis excepit, virtutem infringat. S. Leo ep. 93. ad Turbium inquit. *Dedimus litteras ad fratres, & Coepiscopos nostros, eisque Concilium generalis Synodi indiximus.* Usurpavit ne Leo, quod sibi non convenerat? Pelag. II. epist. 1. ad Orientales. *Generalium Synodorum convocandi auctoritas Apostolica Sedi Beati Petri singulari privilegio tradita est.* Dixit ne hoc ex arbitrio suo Pelagius? Sixtus III. ante Leonem

Tom. I.

& Pelagium in epist. ad Orientales inquit. *Valentinianus Augustus nostra auctoritate Synodum convocavit.* Hic repræhendere Sixtum, qui adeo ausus sit, repræhendere Valentinianum, quod Pontificis facultatem postulaverit. Tandem Adrianus II. in epist. ad Basilium Imperatorem, quæ lecta fuit in Synodo 8. act. 1. ait. *Volumus per tuæ pietatis industriam Constantinopoli numerosum convocari Concilium.* Hic adnota Romani Pontificis voluntatem, & simul Imperatoris industriam, ut inde evincas, quod infra dicetur.

82. A' Pontificis dictis ad dicta Imperatorum transeamus, & quia jam Constantini mentem in præcedenti exposuimus, nobis, & omnibus satis esse debet illud Valentiniani, qui rogatus ab Episcopis, ut ipsis Concilium congregari permitteret, respondit. *Mibi, cum sim in sorte plebis, fas non est talia curiosius perscrutati, Sacerdotes, quibus ista cura est, quocumque voluerint loco, convenient.* Ita Sozomen. lib. 6. cap. 7. Amplius rem hanc fatebitur Rex Theodoricus, qui, ut Simachi causa, judicaretur, Synodum congregavit; Annuere noluerunt Patres, non à Rege, sed à Papa Concilium convocandum esse, licet de Papa ferendum esset iudicium, asserentes. Theodoricus verò respondit, id consensu Pontificis à se factum esse, nec Patres acquieverunt, donec Rex Pontificis litteras ostenderet, & ipse Pontifex præsens rem ita esse testaretur. In hac re vel dicas, nimium audaces Patres fuisse, vel Theodoricum auctoritatis suæ nimium ignarum; Utrumque autem nefas.

83. Post Pontifices ac Imperatores adsint Concilia. Extat autem in primis celeberrimus ille Canon ex Apostolica traditione derivatus, quo dicitur, *præter sententiam Romani Pontificis non debere celebrari Concilia.* Hujus quidem meminit Marcellus Papa scribens ad Episcopos Antiochenæ Provinciæ, quam & innovavit Concilium Ni-

B b 2

canum

cænum 1. ut fidem facit Synodus Alexandrina in epist. ad Felicem, & Julius I. in epist. ad Episcopos Orientales; Idem legitur etiam apud Socratem lib. 2. cap. 13. Nicephorum lib. 9. cap. 5. Secundo. In Concilio Chalcedonensi quid actum fuit actione 1. ? Jussus est Dioscorus Alexandrinus inter Episcopos non sedere; Quare? Quia sine Sedis Apostolicæ facultate & consensu ausus est Concilium habere, *quod*, inquit Synodus, *nunquam licuit, nunquam factum est*. Et in 7. generali Concilio irritum declaratum est quodam Concilium Constantinopolitanum, quia sine Romani Pontificis licentia à solo Imperatore fuerat coactum.

84. Ratio autem horum omnium fundamentalis est, quia Conciliorum convocatio fit solummodo ex fine religionis, ad arcendos lupos ab ovile Christi, ad oves servandas, atque in vera doctrina confirmandas, pascendasque. Hoc autem quis unquam dicet Imperatoribus convenire? Non ipsis, sed Petro dictum est, *pasc oves meas confirma fratres tuos*. Quo pacto etiam Imperator cogere poterit generale Concilium, Quis ex illis est, qui universum totum, in quo sunt Episcopi, sibi habeat subiectum quantum etiam ad actiones civiles, sicut habet Papa quantum ad actiones spirituales? Nullum igitur jus convocandi Episcopos erit in Imperatore, sicut nulla obligatio parendi Imperatori est in Episcopis; quod non valet si de Summo Pontifice sermonem habeamus. Adde; Ex ipso adversariorum ore Concilia Provincialia non à Domino Sæculari illius Provinciæ convocari debent, sed à Primate & Patriarcha, ergo neque Concilia generalia convocari debent ab Imperatore, immo multo minus, cum Dominus Sæcularis illius Provinciæ in regimine politico sit revera Dominus, Imperator autem non sit, saltem actu, Dominus totius mundi.

85. Hæc tamen omnia convellere nituntur hæretici afferentes Historicos,

à quibus refertur, celebriora Concilia ab Imperatoribus fuisse convocata; Si enim de Nicæno primo loquamur, ex Eusebio, Ruffino, Socrate, Theodoretto, Sozomeno habemus, à Constantino fuisse convocatum; de quo Ruffinus lib. 10. cap. 1. inquit. *Tum Constantinus apud Urbem Nicænam Episcopale Concilium convocat*. Et valde adnotandum est, nullam ab hisce Scriptoribus Sylvestri fieri mentionem, per quod excluditur communis Catholicorum responsio, nimirum à Constantino convocatum fuisse Concilium ex Sylvestri consensu. Similiter Concilium Constantinopolitanum primum convocatum esse à Theodosio Seniore, testatur Theodoretus lib. 5. Historiæ cap. 9. Ephesinum primum à Theodosio Juniore indictum esse, affirmat Evagrius lib. 1. cap. 2. Chalcedonense jussu Martiani Imperatoris coactum esse fidem facit ipse S. Leo epis. 43. igitur ad Imperatores pertinet jus generalia convocandi Concilia, præsertim quod si non pertineret, repræhensi fuissent Imperatores illi, non laudati.

86. Hisce omnibus respondemus, convocata quidem ab Imperatoribus fuisse Concilia, sed non propria auctoritate; Hanc ipsis consensu suo, vel etiam consilio dederunt Summi Pontifices. Atque primo de Concilio Nicæno scribit Ruffinus lib. 10. Hist. cap. 1. *Constantinum ex sententia Sacerdotum indixisse Concilium*. Hinc inferas potiori jure ex sententia Summi Sacerdotis; ex quo breviter adnota, falsum omnino esse, quod ait Pighius lib. 6. cap. 1. de Ecclesiastica Hierarchia, Conciliorum generalium convocationem à Magno Constantino inventam fuisse. Rursum in sexta Synodo generali act. 18. legitur. *Arius divisor Trinitatis insurgebat, & continuo Constantinus semper Augustus, & Sylvester laudabilis, magnam atque insignem in Nicæa Synodum congregabant*. Hinc falsum est, quod ait Launojus, non à Synodo, sed

ab uno Episcopo hoc dictum fuisse. Etenim actione eadem sermo acclamatorius à Sacro Concilio compositus dicitur.

87. Ruffini auctoritatem Launojus explicat, & dum dicit, *Constantinum ex sententia Sacerdotum indixisse Concilium* in epis. ad Ludovicum Hubertum inquit, id fecisse ex sententia Alexandri Episcopi Alexandrini, quod quidem colligitur ex Epiphanio hæresi 68. ubi ait. *Verum paulo post Alexandri Alexandrie Episcopi studio & hortatu beatę memorię Constantinus in Urbe Nicęa Synodum congregat, ubi Arii dogma post ejus mortem damnatum est.* Non me latet, quod Natalis ab Alexandro in hoc nobiscum conveniens respondeat; Verum ego ut paucioribus me expediam, hoc unum dico. Si Constantinus hoc fecit studio & hortatu Episcopi Alexandrini, potiori ratione hoc fecit consensu & auctoritate Pontificis Romani; aut aliter dicas, Episcopum Alexandrinum Romano Pontifice esse digniorem, quod profecto non dices; atque pro hoc recurrunt ea, quę in antecedentibus diximus.

88. Nunc ad alia; & quantum ad Concilium Constantinopolitanum primum quid Imperator fecerit, à nobis in antecedenti paragrapho num. 71. indicatum fuit; & Episcopi in illo Concilio congregati ad Damasum Papam hisce verbis apud Theodoret. lib. 5. cap. 9. scripserunt. *Mandato litterarum superiore anno à vestra reverentia ad Sanctissimum Imperatorem Theodosium missarum, ad iter dumtaxat Constantinopolim usque faciendum nos præparavimus.* Quare autem dixerint, *dumtaxat* loco prælaudato innuimus, quia nimirum Damasus aliud Concilium convocaverat Romę. De Ephesino, scribit Prosper in Chronico, factum fuisse Cyrilli industria, & Cælestini auctoritate. Unde & Cyrillus ejusdem Cælestini Legatus præsedet, quod quidem privilegium tanti fecerunt Orien-

tales, ut deinceps Cyrillus Orbis Universi Judex appellaretur; ut notavit Niceph. lib. 14. cap. 34. De Chalcedonen. scribit Gelasius ad Episcopos Dardanię, solam Apostolicam Sedem, ut fieret, sua auctoritate decrevisse; sed vellem, ab hæreticis lectam fuisse epistolam Imperatoris Martiani ad Leonem Papam, legere tamen potuissent, cum ante Concilium Chalcedonen. haberetur; In ea Imperator Concilium indicturus, Pontificem rogat, ut ipse veniat, & si venire nolit, significet, quid agi velit; & concludit, se scripturum ad omnes Episcopos, ut ad certum locum conveniant.

89. Certum igitur est, omnia alia Concilia, (nec enim singillatim cuncta adducere opportunum existimamus,) ab Imperatoribus quidem indicta fuisse, nunquam tamen sine Romani Pontificis auctoritate & consensu. Sed quid, inquires, in causa fuit, quod tunc temporis ab Imperatoribus indicerentur? Non fuit, ut arbitrantur hæretici, quia sine Imperatoria facultate non esset futurum firmum, ratum, & infallibile, sed, vel quia adhuc vigeat illa lex Imperialis, qua prohibebantur publici confessus, & multorum Conventus, cum, tumultus aliquos fieri vel seditiones parari, metuerent Imperatores, vel quia, cum Concilia fieri deberent in aliquo loco civiliter Imperatoribus subjecto, æquum erat, non sine illorum facultate convocari, vel quia tunc Concilia sumptibus publicis fiebant, & ideo, ut notat Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 6. per Imperatorum litteras convocanda erant, ut Episcopis pro itinere necessaria tribuerentur. Adde, tunc temporis plurimos Gentiles fuisse, qui, nisi Imperatoria auctoritate cohibiti fuissent, plurimas Episcopis euntibus, redeuntibus, atque etiam commorantibus fecissent injurias. Cum verò hæc omnia summa Dei providentia sublata sint, nec illis Ecclesia Christi prematur angustiis, possunt liberius Romani Pontificis

tifices uti jure suo, suamque exercere auctoritatem; & ideo &c. Quod vero nulla Romanorum Pontificum in historiis mentio facta sit, parum refert, id enim factum est, quia loquentes in Ecclesia Catholica non aliter intelligi posse putabant; deinde assumptum est falsum, ut nos exposuimus.

90. Urgent tamen Nilus & Magdeburgenses, ille quidem afferens epist. S. Leonis 24. ad Theodos. in qua supplex petit, ut jubeat intra Italiam Provinciale convocari Concilium. Isti vero adducentes testimonium Liberii apud Theodoretum lib. 2. cap. 16., in quo concedit, Concilia convocare Imperatoriæ esse potestatis. Nihil tamen evincunt in causa, etenim Concilia Provincialia sine Imperatore convocari posse, fatentur, ut dixi, ipsi Sectarii, & constat inductione, in causa enim de lapsis, convocavit Cyprianus Concilium in Africa, Romanum in causa Athanasii fuit convocatum à Julio, Romanum pro confirmatione Nicæni à Sylvestro, Palestinum pro restitutione Athanasii à Maximo Episcopo Hierosolymitano &c. ut patet ex Socrate lib. 2. cap. 19. Sed Nilus errat, dum dicit *Provinciale*. Nam Leo apertis verbis scribit, *Generalem Synodum jubeatis intra Italiam convocari*. Cur autem id factum sit, constat ex dictis. Ad secundum falsum est, Liberium jus Concilia convocandi in Imperatore agnovisse; petiit tantum ab eo, ut Synodus fieret, quia cum esset potentissimus & Arianus, noverat, eo nolente, fieri non posse.

91. Sed instat Carolus Molinæus. Cur ergo, inquit, Hieronymus lib. 2. Apologiæ contra Rufinum loquens de quodam Concilio ait. *Dic quis Imperator hanc Synodum jussit convocari?* Censuit ergo ad Imperatorem hoc pertinere. Sed contra, Hieronymus ita loquitur, quia ob causas relatas tunc Imperatores Concilia convocabant, non tamen auctoritate propria, sed

Romanorum Pontificum consilio, vel consensu.

92. Opponunt præterea alia via. Potest dari casus, in quo Concilium sit Ecclesiæ necessarium, & Papa nolit illud convocare, tunc certè ab alio convocari poterit, aliàs unius hominis arbitrio Ecclesia tota posset subverti. Rursus; fieri potest, Papam vel hæreticum esse, aut schismaticum, tunc non ad ipsum, sed ad alios pertinebit Concilium indicere.

Resp. Ad casus impossibiles confugere; vel enim Pontifex nunquam erit tam perditæ mentis, vel Deus, cujus est suam Ecclesiam conservare, ejus mentem mutabit, vel de medio tollet; Quod si neutrum fieret, tunc Papa posset haberi tanquam suspectus de hæresi, esset igitur Papa dubius, ergo nullus. Pari- ter secundus casus à nobis alibi negatus fuit, eo tamen dato, Papa non esset amplius Papa, & ideo id agendum esset, quod sit Sede Vacante; & si Concilium fieret, hoc esset imperfectum, nec quidpiam in rebus fidei statuere posset.

§. ULTIMUS.

Aliqua alia de Conciliis perpenduntur.

93. **D**iximus in §. 4. Laicos non esse ad Concilia convocandos; sequitur ergo convocandos esse Episcopos. Fatemur. Sed difficultas oritur; Utrum Episcopi in Conciliis sint verè judices, an vero tantum Consilarii, Nostrorum temporum hæretici ferme uno ore profitentur, Concilium aliud non esse, quam inquisitionem quandam, & solum Christum, verbumque ejus scriptum suffragium decisivum habere, ideo inquiunt, suffragiorum numerum non valere, sed quandoque unius tantum sententiam acceptandam esse, immo licere unicuique Concilii decreta examinare, & recipere, vel respuere, si voluerit. Fuerunt vero & alii non om-
nino

nino perditī homines, qui dixerint, Concilii auctoritatem non in iudicanda & finienda causa fidei, sed in veritate solum investiganda sitam esse; Omnem vero iudicandi potestatem ad unum Christi Vicarium pertinere. Ad hoc dicendum triplici moventur argumento. Primum desumitur ex sex libris Decretalium & Clementinis, in quibus non Patribus, sed Summo Pontifici sententia tribuitur; Unde Clemens V. in Concilio Vienen. ait *Ad tam præclarum testimonium, ac Sanctorum Patrum communem sententiam Apostolicæ considerationis, ad quam dumtaxat hæc declarare pertinet, aciem convertentes, sacro approbante Concilio declaramus &c.* Secundum desumitur; quia cum Pontifex Ecclesiæ Romanæ Presbyteros in conventum cogit, ut aliqua fidei causa dirimatur, inquit: *De Fratrum nostrorum consilio &c.* & hoc habetur in multis extravagantibus. Tertium desumitur ex Deuteron. 16. *Si difficile, & ambiguum &c. venies ad Sacerdotes levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore &c. qui autem superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio &c.* Ubi vides, imperium non omnibus concedi, sed summo Sacerdoti assignari. Hanc secundam sententiam à prima hæreticorum differre, jam compertum habes.

94. Dicendum. Episcopos in Conciliis convocatos non solum esse Consiliarios, sed etiam iudices.

Hoc ex alio principio melius probari non potest, quam ex praxi perpetuo in Ecclesia Christi servata. In Concilio Hierosolymitano non solum Petrus, sed etiam Apostoli iudices fuisse dicuntur. *Propter quod ego iudico, ait Jacobus, non inquietari eos &c.* act. 15. & Paulus infra præcepta Concilii vocat Apostolorum præcepta; cap. autem 16. dicit, illa dogmata esse decreta ab Apostolis, & Senioribus; In hoc eodem servatur iste dicendi modus. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis &c.* In omnibus

etiam aliis Conciliis, Episcopi subscribuntur, at qui subscribitur, non est solum Consiliarius, sed etiam Iudex. Quod si secus esset, viri tantum in scientiis & eruditione versati locum haberent, Episcopi autem rudes nec essent ad Concilium invitandi, nec eorum suffragium quidquam valeret; quod nunquam peractum esse, refragabitur nemo. Præterea, omnia Concilia dicunt anathema illis, qui ipsorum decretis non obtemperant, & in Concilio Chalcedonen. act. 4. cum decem Episcopi majoris partis iudicio acquiescere nollent, habiti sunt tamquam hæretici. Ratio autem esse potest, quia non solum Romano Pontifici, sed etiam Episcopis omnibus suo modo collata est potestas ligandi, atque solvendi, solvere autem & ligare non pertinet ad Consiliarios, sed ad iudices. Ergo.

95. Objicit Lutherus exemplum Paphnutii, qui teste Socrate lib. 1. cap. 8. solus restitit toti Concilio Nicæno, quod prohibere volebat Sacerdotibus uxorum usum, cuius inde sententiam totum Concilium amplexum est. Sed contra; si Paphnutius restitit, hoc egit ante Concilii definitionem, unde exemplum non est ad rem. Dicant autem mihi, quo textu Scripturæ usus sit, non debuisset ergo juxta eorum falsa principia audiri. Res tamen ita se habuit, quod Paphnutius non restitit, sed audiens, quod Patres vellent statuere legem perpetuæ continentiae ab uxoribus ante ordinationem ductis, intercessione sua obtinuit, ne id facerent. Cæterum contra Paphnutii mentem, aliud statutum fuit à Concilio, puta, ne in domibus Sacerdotum sint ullæ foeminae præter Matrem, Sorores, Amitam; Hoc tamen Calvinus alibi nobis opposuit, sed modo omnino contrario; Quare, ut moris est, hæretici semper in diversa & inter se pugnantia pertrahuntur.

96. At, inquires, si res ita est, Summus Pontifex in ferenda sententia majorem

jorem partem judicum sequi tenebitur, eorumque doctrinam approbare; In omni enim recto, bene instituto tribunali, ille, qui præsidet, plurimum judicium confirmare debet, paucorum negligere. Huic difficultati alibi responsum est. Addimus tamen, Romanum Pontificem in Conciliis non solum esse Præsidentem, sed Summum Ecclesiæ Principem, cui à Domino datum est, non à fratribus confirmari, sed fratres confirmare. Hinc sicut in judiciis sæcularibus Præses à Rege constitutus majorem judicium partem sequi tenetur, Rex autem potest totum judicium irritare, ita in re nostra. Ex his habes, quid respondeas tribus prioribus argumentis. Summo enim Pontifici tribuitur ultima sententia, aliis vero sententia, sed appellabilis, donec à Papa confirmetur. In secundo probatur tantum, aliquando Episcopos, vel Cardinales esse Consiliarios, sed extra Concilium. In ultimo idem probatur quod in primo; & adverte Deuteron. 17. legi hæc verba: *Qui non obedierit eorum sententiæ, morte condemnatur* singulis igitur inerat sententiam proferendi facultas.

97. Aliud etiam dubium promovetur, quid requiratur, ut Concilium sit generale. Respondemus, præter ea, quæ ex dictis, colliguntur. Requiritur primo ut omnes Episcopi ad Concilium vocentur. Secundo ut nullus ex Episcopis à Concilio excludatur, dummodo constet esse Episcopum, & non excommunicatum. Tertio ut ex majori Catholicorum parte aliqui Episcopi ad Concilium conveniant.

Totum hoc breviter ostenditur. Septima Synodus act. 6. existimavit, Concilium Constantinopolitanum contra imagines generale non fuisse, quia in omnibus terræ partibus indictum non fuit, debent ergo ad Concilium generale omnes Episcopi vocari, ex quo probatur secundum; Nam si omnes vocari debent, plane nullus debet à Concilio excludi. Quod vero necessa-

ria non sit omnium præsentia, patet, etenim in Concilio Nicæno non fuerunt nisi tres Episcopi, & duo Presbyteri Occidentales, qui aliorum personam gerebant, & Nicæam suffragium Ecclesiæ Occidentalis detulerant. In Concilio Constantinopolitano primo & primis sessionibus Ephesini, nemo Occidentalis præter Papæ legatos adfuit, per quos Sanctus Leo misit consensum Episcoporum Galliæ, Hispaniæ, & Italiæ, qui in Conciliis in propriis Provinciis convocatis, ad Leonem scripserunt, se in omnibus ejus sequi sententiam. Ab opposito in Lateran. sub Innocentio III. in Lugdunen. sub Gregorio X. in Vienen. sub Clemente V., & in Trident. Occidentales Episcopi plures fuerunt, Orientales vero pauci, non est igitur necesse, omnes Episcopi, vel major eorum pars habeatur, sed satis est, si aliqui ex majori parte Provinciarum, quæ Fidem Catholicam profitentur, Concilio intersint. Ex quibus sequitur, nihil mirum esse, si interdum in Conciliis nationalibus major sit Episcoporum numerus; Constat enim in Concilio Constantinopolitano adfuisse dumtaxat ex variis Provinciis & nationibus Episcopos 150. in Concilio vero Carthagin. ex sola Africa tempore Augustini 218. ut refert Prosper in Chronico. Sed quod numero inferius reuberius, & major fuit Constantinopolitani, quàm Carthaginensis auctoritas.

98. Hic autem operæ pretium existimamus eas afferre conditiones, quas Lutherani volunt in Concilio celebrando necessario adimpleri. Primo; Volunt, antequam fiat aliqua Synodus, omnia acta Concilii Tridentini nulla declarantur. Secundo; Concilium fieri in Germania, ut enim ait Cyprianus lib. 1. epist. 3. illic lites judicari debent, ubi exordium habuerunt. Tertio; Pontificem Romanum Concilio non præesse, cum enim ipse sit, qui accusatur, nequit personam judicis agere. Quarto; Ex sola

sola Divina Scriptura sententias esse ferendas, non autem ex traditionibus, vel Canonibus. Quinto. Decisiones non esse faciendas per suffragiorum pluralitatem, sed prout magis accedunt ad Verbum Dei scriptum. Sexto. Romanum Pontificem debere omnes absolvere à juramento fidelitatis, quo illi obstricti sunt. Septimo; Ut Theologi Principum ac statuum confessionis Augustanæ proferre possint decisivas sententias, sicut Episcopi. Octavo. Dandum esse ab Imperatore saluum conductum, ita ut nec fides Lutheranorum possit damnari, nec aliqua persona puniri, quæ noluerit adhærere Concilio; & quamvis Lutheranorum Theologi respondere nescirent, nihil obesset. Date inquit nobis omnes has conditiones, & tunc Concilium toto pectore desideramus, immo pium erit & utile convocare Concilium.

99. Quam iniquæ sint conditiones istæ videat quisque prudens, non dicam, Catholicus, sed etiam Ethnicus. Idem est velle ac nolle Concilium, aut velle Concilium ablata omni auctoritate, Concilii. Illas refellere prorsus dedignor. Ipsa naturalis ratio refellit, & qui leviter in sacris est eruditus, hæreticorum inscitiam, & impudentiam satis dignoscet. Si quis tamen eas rejectas videre velit, id apud Gasparem

Villalpandæum, & Bellarminum inveniet.

100. Sed quia non omnia, quæ in Conciliis decreta sunt, tamquam dogmata fidei sunt habenda, ut revera concedimus, erit ne aliqua nota, quæ Conciliorum judicia, quæ de fide sint, agnosci possint? Est profecto. Attendendum in primis est, an contrarium asserentes pro hæreticis habeantur. Secundo. An decreta in hanc formam præscribantur. *Si quis aliter senserit, anathema sit*. Tertio. An illi, qui contradixerint excommunicationis sententia ipso facto feriantur. Quarto. Si adhibeantur hæc verba, *non ex opinione, sed certo, & firmo decreto*. Quinto. Si id dicatur vel Evangelio, vel Apostolorum doctrinæ contrarium esse; tunc procul dubio rem aut ad fidem spectare, aut ad mores fidei connexos, non est ambigendum. Si quid verò aut explicandi gratia introducatur, aut obiter & præter præcipuum institutum tractetur; id tamquam dogma fidei non est accipiendum, quamvis illud negare temeritati adscribendum esset. Hæc mihi ad viam aliis disputationibus parandam, quas in hoc primo Opere, & in aliis annuente Deo, editurus sum, satis esse judico. Proinde jam rebus propriis mentem & calamus admoveamus.

DE DIVINA FIDE

QUÆSTIONES

DOGMATICO-SCHOLASTICÆ

LECTORI BENEVOLO.

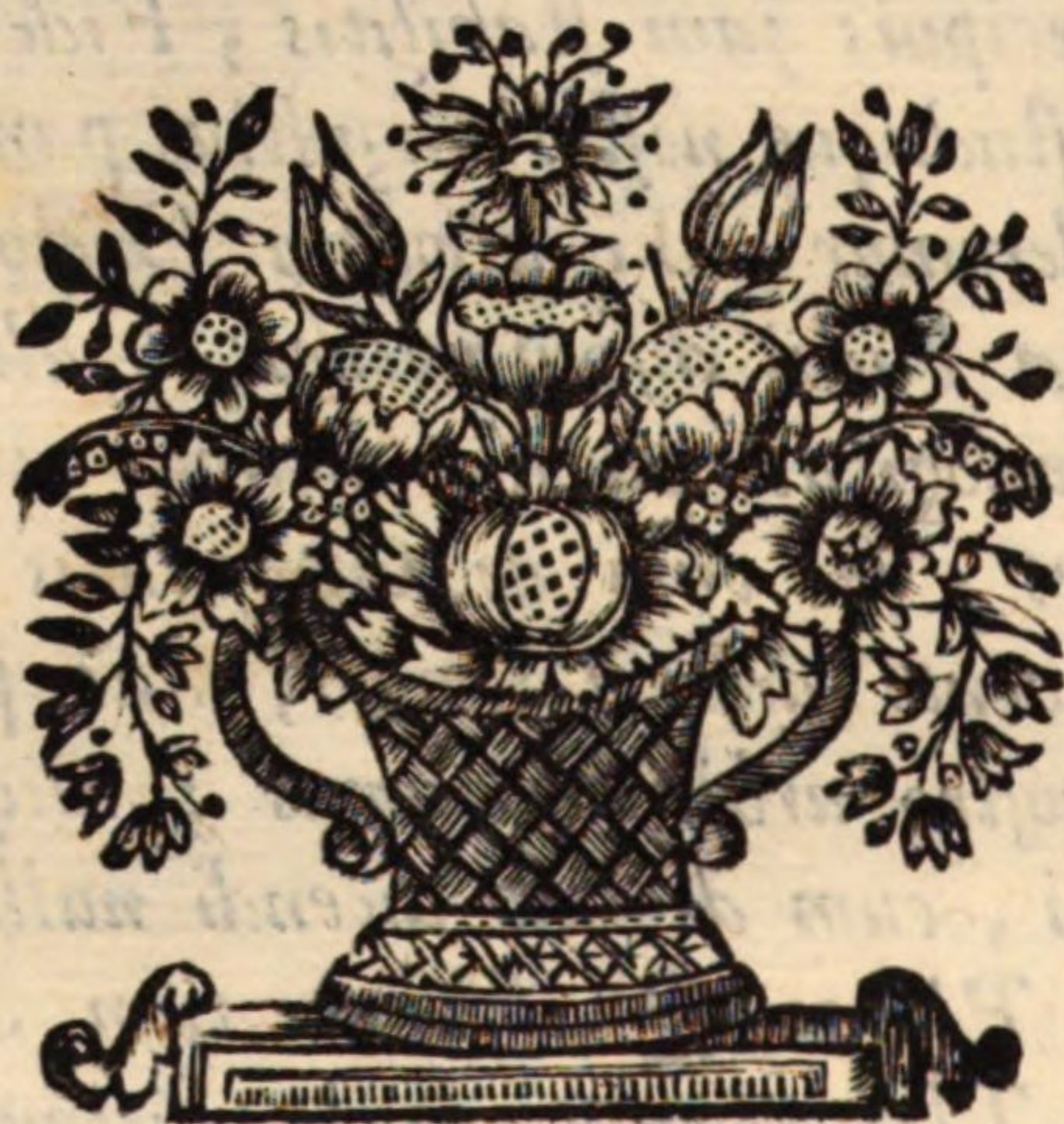
Præcipuos Divinae Fidei fontes in priori parte aperuimus & explicavimus pro modulo quidem nostro, attamen methodo, ut arbitror, satis clara, nec nimium prolixa aut legentibus molesta; Nunc ad Quæstiones de Divina Fide, quas in Scholis controvertere solent Academicarum Professores, resolvendas deveniendum esse non inconsulto existimamus; quemadmodum enim si quispiam alicujus ædificii fundamenta jaceret, atque ea sine aliqua superimposita mole relinqueret, aut inops, aut imprudens habendus esset, ita & nos, si Fidei nostræ fundamentis præcipuis jam stabilitis, Fidem ipsam extruere non niteremur, aut ingenii studique nostri angustias panderemus, aut inconstantis animi vitio repræbenderemur. Si aliorum Doctorum methodum viamque sequeremur, Theologicæ Fidei disputationes ab aliarum Virtutum Spei & Charitatis, quas Theologicas pariter dicimus, Quæstionibus secernendas non esse neminem latet; sed cum de Charitatis excellentia, vi, & ordine, alibi, Deo favente dicturi simus, illas prorsus omittendas esse in hoc primo Opusculo nostro arbitrati sumus; aliquid fortasse sub fine de Spei Virtute loquuturi, cum de hac dicendi nulla peculiaris, ut opinor, occasio se exhibebit. Plures Quæstiones tam Scholastica scribendi ratione, quam positiva Theologorum regula dirimendas tractatus iste jure proprio sibi vindicat; quod quidem etiam à me pro mei ingenii tenuitate præstabitur. Omnibus debitor sum, Scholasticæ igitur Theologiæ Professoribus Scholasticam offero, aliis vero, qui Sacris Dogmatibus asserendis ac propugnandis incumbunt, Dogmaticam, quantum præsens materia postulat, exhibeo. Ita nemo, quod ipsis defecerim, me repræbendet; ab omnibus vero benevolentiam & ardentem exopto, & ex animo flagito.

Neque etiam me latet, illud persæpe in hac re Scribentibus opponi, quod jam ab aliis Sapientibus Viris editum est, ab ipsis iterum ad lucem vocari, & quodammodo novas editiones proferri; atque aliud etiam, quod rustica quadam, atque inornata dicendi methodo suos sensus aperiant, Doctrinasque declarent. At si quis hisce verbis in me garrire contenderet, quid responderem? Cum plurima possem, nihil; Hoc enim non mihi,

qui inter alios Doctores infimum locum exposco, sed aliis injuriæ foret, quos tamen celebres, omnique laude dignos Litteraria Respublica, immo ipsa Catholica Ecclesia profitetur. Si quid tamen de me sentire licet, à quo quidem summopere abhorreo, Opusculum hoc adeo contemnendum non erit, ut in ipso plura etiam ingeniolo meo tribuenda præter brevem, clarum, nec prorsus incultum dicendi modum, non inveniantur.

Omnia autem septem Quæstionibus complectar. Prima; Fidei objectum ostendet. Secunda Divinæ veracitatis perfectionem demonstrabit. Tertia de prærequisitis ad actum Fidei aget. Quarta de ipso actu Fidei sermonem habebit. In quinta de Fidei necessitate & sufficientia pertractabitur. Sexta ad externam Fidei professionem pertinebit. Ultima ad hæresim seu infidelitatem.

Q U Æ S T I O I.

De Objecto Fidei.

1. **P**ropriè strictoque sensu fidem considerandam hic accipimus, non, aut pro fidelitate in servandis promissis, ut habetur 1. Machab. 10. *Servate ad nos fidem*. Aut pro fideucia firmaque spe, ut legitur Mat. 18. *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Aut pro conscientia, in quo sensu dicitur aliquis possessor bonæ, vel malæ fidei, & ad Rom. 14. scribitur. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*, sed pro assensu intellectus præstito alicui affirmanti, cujus auctoritas, si humana est, humanam efficit fidem, divinam, si divina. Dari autem hanc fidem, tamquam certum existimandum est juxta illud 1. ad Corint. 13. *Nunc autem manent tria hæc, fides, spes, charitas*. Et ad Corint. 5. *Per fidem ambulamus, & non per speciem* præter alios fermè innumeros Scripturæ textus, quibus addi potest, præter alia Concilia, Concilium Tridentinum sess. 6. & 7. Neque ratio deest, nam si datur fides humana, quia credimus homini, dari debet fides divina, quia credimus Deo.

2. Quemadmodum vero omnibus virtutibus proprium tribuimus objectum, ita & Fidei Theologicæ pro-

prium est stabiliendum. Qua in re negligenda non foret objecti divisio in materiale, formale, attributionis, primum, secundarium, adæquatum, inadæquatum, & hujusmodi, si satis ex Philosophorum principiis comperta non esset. His præmissis.

§. I.

De Objecto materiali adæquato & primario Fidei.

3. **S**entiendum primo. Omnem veritatem à Deo revelatam esse objectum materiale adæquatum fidei. Est communis Theologorum sententia contra Paludanum, asserentem nihil creatum credi posse fide Divina; quod quam falsum sit, ex eo satis haberi posset, quod nec Sacramenta, nec Divini Verbi incarnatio ad Divinæ fidei actum pertinerent.

Prob. Illud est objectum materiale adæquatum fidei, de quo haberi potest ejusdem actus, ut constat aliorum habituum inductione, sed de omni veritate à Deo revelata, etiam de creata re, actus fidei haberi potest, ergo. Minor declaratur ex iis, quæ passim in Divinis Scripturis proferuntur, ut quod Abraham genuerit Isaac &c. Præterea. Actus cha-

charitatis Theologicæ non solum tendit in Deum, sed etiam in creaturas, diliges enim Dominum Deum tuum, & proximum tuum; ergo etiam actus fidei Theologicæ non solum tendit in Deum, sed etiam in objecta creata. Quod certè ita assero, ut objectum materiale tum primum tum secundarium appellatum complectar.

4. Ex his facile evinci potest, quid de veritatibus, quæ licet revelatæ non sint, attamen revelari possunt, sit asserendum, nimirum, quod sicut revelatæ actu continentur sub objecto fidei, ita revelabiles contineantur, ut inquiunt, in aptitudine; ut mille posset exemplis ostendi, & constat in facultate videnti, quæ intra objectum suum possibiles etiam habet colores.

5. Quod si sermo sit de objecto primario, ut in secunda tituli parte quærebatur.

Dicendum; esse solum Deum, ut Deus est. Ita cum Sancto Thoma & Scoto communiter recentiores contra Egidium, & Argentinam asserentes, esse Deum sub consideratione remuneratoris, vel Salvatoris, quibus addit Durandus etiam actum meritorium. Suadent autem assertum nostrum Divinæ Scripturæ. Marci 11. *Habete fidem Dei*; 1. ad Thessalon. 1. *Fides, quæ ad Deum est*. Ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, qui est*; Et. *Sine fide impossibile est, placere Deo*.

6. Idem sic ratione confirmatur. Illud est objectum fidei primum, ad quod revocantur ea omnia, quæ per fidem tenentur, ut constat in reliquis habitibus, sed omnia, quæ per fidem tenentur, revocantur ad Deum, cum per ipsa proponantur nobis Divinæ perfectiones, & attributa, ergo. Adde, quod cum fides in hominibus viatoribus sit loco visionis, quæ in patria conceditur, nam sicut audivimus, sic vidimus, idem esse debet objectum primum fidei, quod est visionis, sed objectum visionis

primum Deus est, ut traditur in propria quæstione; ergo etiam objectum primum fidei debet esse Deus. Optime propterea ait S. Thom. hic. qu. 1. art. 1. in corpore fretus ratione nostra; quod etsi plura præter Deum Divina fide credantur, non esse sub fidei assensu, nisi quia ordinem aliquem servant ad Deum.

7. Amplius etiam contra præcensitos Doctores ex adductis textibus assertum nostrum manifestum fit, in iis siquidem fit specialis Dei mentio, nec quidpiam de ipso dicitur, vel prout Salvator est, vel glorificator. Sed ratione sic. Sub eo conceptu Deus est objectum primum fidei, sub quo primo habetur actus fidei, sed sub conceptu Dei, ut Deus est, primo habetur actus fidei, ergo. Prob. mi. Si quis credat Deum Salvatorem, remuneratorem, & huiusmodi, prius debet credere, esse Deum, ergo; Et de facto in omnibus mysteriis revelatis, quid nobis nisi se ipsum, suasque Divinas perfectiones manifestavit? Naturam suam cum trium personarum fecunditate in revelatione Trinitatis, omnipotentiam suam in mundi creatione, bonitatem, misericordiam & iustitiam in sui incarnatione; proinde &c.

8. Opponas primo contra primam. Fides ex Apostolo est sperandarum substantia rerum, sed res sperandæ non sunt res creatæ, ergo fides non est circa res creatas. Rursus. Res creatæ non sunt nobis per revelationem propositæ, nec quicquam speramus, quod hoc modo proponi possit, ergo res creatæ & revelabiles ad objectum materiale fidei pertinere non possunt. Ultimo. Habitus fidei finitus est, quæ revelari possunt infinita sunt.

Resp. Minorem argumenti esse absolutè falsam, nam speramus vitam eternam, quæ ex parte actus nostri est quid creatum. Ad secundum. Totum est verum, si de iis loquamur, quæ actu credimus, & actu speramus, falsum autem

autem, si sermo sit de iis, quæ credere possumus ac sperare, quia possunt revelari; Quare nihil probatur, nisi, quod sicuti materia cresceret fides, ita crescere deberet spes, quod non infior. Præterea. Falsum est, omnia ea, quæ sunt objectum fidei, esse etiam objectum spei, possumus enim aliquid credere, quin illud speremus, ut experientia cognoscimus; Unde si fides dicitur sperandarum substantiarum, infertur, spem sine fide haberi non posse, non vero fidem haberi non posse sine spe. Postremo quid dicendum sit, constat, videlicet, revelabilia esse infinita, ut dicunt syncategorematicè, quo sensu infinitus est etiam habitus fidei, & omnium facultatum, exemplo declaratur.

9. Oppones secundo contra secundam. Plura à nobis creduntur, quæ ad Deum ordinem non servant, neque nos ad ejusdem cognitionem conducunt, ergo Deus, ut Deus, non est objectum præcipuum fidei; & quamvis esset Deus, non esset sub ratione Deitatis, sed sub ratione veri, fides enim est habitus pertinens ad cognitionem, quidquid autem cognitione percipitur, sub ratione veri cognoscitur.

Resp. Negando antec. nam ea, quæ in oppositum adduci possunt ab Adversariis, ut asinæ à Saule inventæ, & canis Tobiae cauda gestiens, commendabant summopere Dei sapientiam providentiamque, tum perfectam cujusque rei obedientiam. Quod si diceret, in hisce actibus Deum directè non percipi, sed remotissimè solum, responderem in primis hoc falsum esse, si mens sit rectè disposita; deinde hoc nequam prohibere, ne Deus sit præcipuum fidei objectum, nec enim necesse est, ut præcipuum alicujus actus objectum directè percipiatur à quolibet actu, ut constat in medicina, cujus objectum præcipuum est sanitas, nec tamen cognoscendo aliquam herbam directè attingitur hominis sanitas. Ad aliud;

Dico argumentum esse verum de ratione, quam dicunt formalem *sub qua*, non de ratione formali *qua*. Vel dico, Deum sub ratione Deitatis attingi sub ratione primæ veritatis secundum esse per fidem, sicut per charitatem attingitur sub ratione primæ bonitatis.

10. Oppones tertio contra eandem. Quidquid in Scripturis Sacris revelatum est, versatur circa Christum, nostrum meritum, nostramque salutem; juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 1. *Nos autem prædicamus Jesum Christum, & de se ipso Paulus fatetur, nihil aliud scire, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.*

Resp. Argumentum esse verum de objecto præcipuo inter secundaria, non absolutè de primario, de quo est sermo. Omnia enim recensita ordinem servant ad Deum, ad quem reducuntur. Unde ait idem Apostolus: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.* Quod si prædicabat Jesum Christum, hoc erat, quia tunc fidei explicitæ erga ipsum necessitas incipiebat.

§. II.

Utrum objecta materialia nostræ fidei successu temporis creverint.

11. **D**E objectis materialibus nostræ fidei remotis difficultas esse non potest, etenim certum est, hæc nec crevisse, nec decrevisse, cum veritates revelabiles fuerint semper revelabiles, & è contrario, sicut objectum possibile fuit semper possibile, & quamvis per aliquam suppositionem oppositum esse posset, hoc non contingeret nisi per Divinum decretum, quod ab æterno fuisset, unde pro tempore nulla mutatio in hisce objectis potest evenire. Fit igitur quaestio de objectis proximis, & jam revelatis.

12. Advertendum, circa hæc duplicem

cem fidem admittendam esse, explicitam unam, implicitam aliam. Tunc aliquod creditur explicitè, cum habetur assensus formalis illud in se ipso attingens, v. g. *Mysterium Trinitatis*; tunc vero implicitè, cum aliquod in se ipso non creditur, sed creditur in alio explicitè credito, in quo continetur. Porro trifariam hujusmodi fides implicita contingere potest, vel per comparisonem minorum ad majores, & sic rudes credentes quidquid credit Sancta Mater Ecclesia, & Apostoli tradiderunt, implicitè credunt, quod Ecclesia & Apostoli crediderunt explicitè, quamvis plura singillatim ignorent; vel per relationem ad objectum formale, & motivum fidei, & hoc pacto cum omnia mysteria idem objectum formale respiciant; qui credit explicitè unum mysterium in Divinæ revelationis obsequium, implicitè credit quæcumque alia, quæ Divinæ revelationi subduntur; vel tandem per respectum unius objecti materialis ad aliud, quod in eo contineatur, vel cum eo connectatur; & sic qui credit explicitè credit propositionem universalem, credit implicitè omnes particulares sub ea contentas, qui credit essentiam alicujus rei, implicitè credit ejusdem rei proprietates, qui credit substantiam alicujus mysterii, credit etiam circumstantias, quamvis nec propositiones particulares, nec proprietates, neque circumstantiæ singillatim proponantur, & innotescant.

13. Advertendum secundo. Omnia, quæ necessario requiruntur ad salutem fuisse semper fide expressa credita & explicata, fidem tamen aliquorum explicitam non fuisse pro quovis tempore æqualem, siquidem in statu legis naturæ paucae fuerunt Divinæ locutiones; in statu legis scriptæ cuilibet Prophetæ Deus aliquid manifestavit; in statu vero legis gratiæ plura Christus Apostolis patefecit, quæ prius latebant; Unde Joan. 16. habetur de Spiritu Sancto; *Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis*

omnia. Et 15. *Quaecumque audivi à Patre meo, nota feci vobis*. His præmissis inquiritur; utrum post tempus Apostolorum aliquid incæperit, vel incipiat esse objectum fidei, quod prius implicita fide retentum non esset.

14. Sentiendum negativè; Adeo communis est hæc Theologorum sententia, ut Joan. à S. Thom. oppositam judicet errorem in fide.

Prob. primo argumento positivo. *Mysteria nostræ fidei in substantia non creverunt, si omne quod explicitè credimus, aut nobis velut dogma proponi potest, semper fuerit fide implicita creditum, & revelatum, sed res ita se habet, ergo*. Prob. mi. Omne, quod explicitè credimus, aut nobis velut dogma fidei proponi potest, fuit semper implicitè creditum, & revelatum, si continetur in aliquo semper explicitè credito, & revelato, ut supra dictum est, sed ita, ergo. Prob. mi. Omne, quod explicitè credimus, aut nobis velut dogma fidei proponi potest, vel spectat ad Deum in se, ut Authorem gratiæ, & donorum, vel ad Deum relatè ad nos juxta providentiam, quam habet de hominibus per ordinem ad salutem, & ad media per quæ à nobis acquiri potest, sed hæc omnia continentur in aliquo explicitè credito & revelato, ergo. Prob. mi. In his duobus ab Apostolo assignatis ad Hebr. 11. & expressè creditis. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est & inquirentibus se remunerator est* continetur quidquid pertinet ad Deum &c. ergo. Totum hoc docuit S. Thom. hic quæst. 1. art. 7. in corp. docens, *quod ita se habent in doctrina fidei articuli fidei sicut principia per se nota in doctrina naturali, unde sicut omnia principia continentur in hoc, impossibile est, idem simul esse, & non esse, ita omnes articuli continentur implicitè in aliquibus primis credibilibus, scilicet, ut credatur Deus esse, & providentiam habere circa hominum salutem, secundum illud ad Hebr. 11. Acceden-*

dentem ad Deum &c. Continentur autem cetera mysteria in his duobus, sicut & connectuntur, non per propriam naturam, sed secundum divinam ordinationem, unde si Deus aliter revelasset, hæc alia æquali modo fuissent contenta & connexa.

15. Contra hanc Sancti Thomæ doctrinam unum mihi argumentum apparet. Quamvis in doctrina naturali omnia principia, & scientificæ conclusiones contineantur, attamen successu temporis quo ad substantiam creverunt scientiæ, ergo quamvis in doctrina fidei omnia mysteria contineantur in illis duobus præcipuis jam recensitis, attamen mysteria fidei in substantia creverunt. Duplici occurro responsione. Primo; Negando antec. etenim Adam ab initio omnibus scientiis præditus fuit. Secundo; Illud permittendo & negando consequentiam, quia in aliis scientiis diversum specie formale objectum adinvenimus, non sic in articulis fidei.

16. Juxta prælaudatam Angelici Doctoris rationem etiam ante legem gratiæ articulos fidei in substantia crevisse negandum videtur; etenim cum illa duo mysteria fuerint semper expressè credita, fuit in ipsis implicitè creditum, quidquid postea expressiore fide cæteri crediderunt, quapropter nunquam habita fuit nova revelatio in substantia, sed dumtaxat in modo, quatenus propositum & indicatum fuit, quod prius quodammodo latebat in tenebris, juxta quod dixit Dominus Moyse ex. 6. *Ego sum Deus Abraham &c. & nomen meum non indicavi eis.* Et David dicit psal. 53. *Super senes intellexi.* Et Apost. ad Ephes. 3. ait. *In aliis generationibus non est agnitus mysterium Christi, sicuti nunc revelatum est Sanctis Apostolis ejus, & Prophetis.* Quamobrem, etiam si admitteremus in lege gratiæ fuisse factas novas revelationes, & ut tales recensendas esse Pontificum, Ecclesiæque definitiones, fidei mysteria in substantia crevisse, adhuc non probaretur; quia,

Tom. I.

essent tantum revelationes novæ in modo, & absconditarum rerum manifestationes, quo dato, omnia soluta essent, quæ in contrarium opponi possunt. Sed ad ulterius propositi asserti veritatem roborandam.

17. Probatur secundo argumento negativo satis communi, sed valido. Non potuerunt, aut possunt crescere, mysteria nostræ fidei, nisi facta fuerit, vel fiat nova revelatio, sed post tempus Apostolorum neque facta fuit, nec fit nova revelatio, ergo. Mai. patet, etenim vanè fingitur actus sine ratione ad actum motiva. Prob. mi. Si facta fuerit, vel fit nova revelatio, præsertim quia hujusmodi censenda est Ecclesiæ, aut Summi Pontificis definitio, sed hæc nova revelatio censenda non est, ergo. Prob. mi. Si Ecclesiæ, vel Summi Pontificis definitio censenda esset nova revelatio, inconsulto, & absque ulla necessitate, antequam aliquid definiret, scrutaretur Scripturas, & traditiones investigaret, nam in nova revelatione loqueretur Deus, unde nullus error pertimescendus esset, propterea nullo foret opus examine; sed de facto, antequam definiat, scrutatur Scripturas, traditiones investigat, ergo. Hoc autem semper servatum esse compertum fit, nam tempore Apostolorum act. 15. legitur. *Convenerunt Seniores videre de verbo hoc, & cum magna conquistio fieret.* Item Concil. Trident. ad statuendum decretum de peccato originali ses. 5. ait. *Sancta Synodus ad roborandos errantes, & nutantes confirmandos accedere volens, Sacrarum Scripturarum, & Sanctorum Patrum, ac probatissimorum Conciliorum testimonia sequuta, hæc de ipso peccato originali statuit.* Nil igitur aliud fit ab Ecclesia definiente, nisi manifestare quod prius occultum erat, aut temporum injuria deturpatum; ex quo sequitur, teneri fideles ad expressè credendum, quod prius non credebant, non quia non esset revelatum, sed quia non erat notum,

D d

atque

atque ex hoc fit, posse aliquid in se ipso esse de fide, nec tamen fideles ad credendum teneri ut de fide, quia, licet sit revelatum, non est tamen propositum ut revelatum, ut etiam in humanis contingit, nam lex, quamvis sit condita, non tamen obligat, nisi sit etiam promulgata. Dicamus itaque cum Augustino tract. 45. in Joan. *Tempora mutata sunt, non fides*. Et lib. 18. de Civit. cap. 47. *Una est fides veteris, & novi Testamenti*; Nec non cum Trident. sess. 4. *Contineri omnem veritatem salutarem in libris scriptis, & sine scripto, traditionibus*.

18. Si autem hujus rei vera perquiratur ratio, eam statim subdo, dicendo, quia fides nostra quocumque tempore fuit semper Apostolica juxta illud ad Ephes. 2. *Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*, & Augustinus de his fundamentis intelligens verba psal. 86. *Fundamenta ejus in montibus sanctis* interrogat; *Quare fundamenta Apostoli, & Prophetæ?* Respondet, *quia eorum auctoritas portat infirmitatem nostram*. Quod prædixerunt Prophetæ, hoc prædicaverunt Apostoli; Unde Ambros. in ep. ad Ephes. 2. *Prophetæ disposuerunt, Apostoli fundamenta jecerunt*. Et Irenæus lib. 3. cap. 1. dicit. *Non per alios dispositionem salutis nostræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc prædicaverunt, postea verò per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum, & columnam fidei nostræ futurum*. Ut autem fides nostra semper Apostolica sit, necesse est, ut quidquid fide credimus, traditum nobis ab Apostolis fuerit; Ut enim lex Mosayca hoc nomine fuit appellata, quia eam, cujus Deus author fuit, Moyses promulgavit; ita fides Christiana dicitur Apostolica, quia ab Apostolis, non autoribus, sed primis ejus Prædicatoribus ac promulgatoribus fuit nobis deman data. Et ideo Paulus postquam in lau-

dato loco dixerit, *ædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum* addidit; *Ipso summo angulari lapide, Christo Jesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum in Domino*. Si verò nova fieret revelatio, & aliquod crederetur, quod implicite aliis temporibus creditum non fuerit, profecto fides hæc ab Apostolis non fuisset derivata, proinde nec esset Apostolica, ergo nulla.

19. Sed ut res plenius exponatur, progredior ad duo distinguenda, quæ in materia fidei possunt considerari. Unum est, quod ad solam veritatis cognitionem pertinet, alterum, quod ad mores, observantias, vel cæremonias spectat. In primo vel nulla veritas de novo definitur, sed veritate antiqua retenta solum explicatur, sicut in Nicæna Synodo definita est Verbi divinitas, & in Concil. Ephes. substantialis unio duarum naturarum in una Christi persona; vel etiam si aliqua veritas definatur, hoc non fit, quia veritas illa non fuerit prius credita, & ab Apostolis tradita, sed quia vel per hæresim aliquam fuerit deturpata, vel fuerit dubia. In secundo verò non negamus aliquam additionem fieri, vel etiam mutationem ab Ecclesia, quia, ut inquit Epiphanius her. 75. *Non potuerunt Apostoli statim omnia constituere, sed Ecclesia accepit complementum dispensationis pro locorum & temporum opportunitate; nam singulæ res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea, quæ ad perfectionem requiruntur, parabantur*. Et ratio in promptu est, quia quæ spectant ad mores externos, observantias, vel cæremonias, non eadem pro omnibus locis, & temporibus congruunt, & ideo non possunt pro omni loco & tempore immutabiliter stabiliri, neque etiam potuerunt ab Apostolis omnia determinari, quia non habuit eo tempore eundem statum Ecclesia, quem postea erat habitura. Hæc omnia si recte perpendantur, ea omnia refel-

lunt, quæ possunt in oppositum adduci; nihilo tamen minus claritatis gratia, & Tyronum exercitio.

20. Ob. primo Ecclesia definiens vel per se ipsam loquitur, vel per ipsam, tamquam per Spiritus Sancti Instrumentum loquitur Deus; si primum dicatur, non sufficit, aliter infallibilis non esset; si secundum, vel hæc nova Spiritus Sancti loquutio est nova revelatio, & sic dantur novæ revelationes, vel Scripturarum examen est omnino superfluum, cum hoc Spiritus Sanctus non indigeat; ergo. Hoc præsertim dicendum est, si perpendamus, assistentiam Spiritus Sancti sine nova revelatione explicari non posse, cum non sit sine nova illuminatione, quæ revelatio debet appellari.

Resp. Ecclesiam in suis definitionibus loqui per semetipsam non omnimodo, sed Spiritus Sancti lumine illustratam, cujus perennis assistentia promissa est in Scripturarum traditionumque explicatione, quapropter ipsarum examen nequaquam superfluum censendum est. Neque dici potest, hanc illuminationem, & assistentiam novam esse revelationem, nam non utitur Spiritus Sanctus Ecclesia tamquam instrumento, per quod loquatur; sed mere assistit, ne in sui loquutione fallatur; Est in hac re exemplam satis tritum Præceptoris, qui puero Scribenti, ne erret, assistit, nec tamen pueri admovet manum; Unde, sicuti in hoc casu verè dicitur, puer scribit, quamvis Præceptor assistat, ita dicitur, Ecclesia definit, quamvis assistat Spiritus Sanctus. Obstat ne, quia Ecclesia in suis definitionibus dicit. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis?* Minime. Nam dicendo: *Visum est Spiritui Sancto*, innuit, se proponere credendum, quod antea fuerat à Deo revelatum, dicendo verò *nobis* indicat, se approbare, necnon declarare tamquam à Deo revelatum; In quo casu revelatio, propter quam credimus ad Spiritum Sanctum reducit, declaratio

verò, sine qua non crederemus, reducit ad Ecclesiam. Responsionem aliam habes ex dictis post primam probationem num. 15. in fine.

21. Instabis primo. Plura sunt, quæ ab Ecclesia proponuntur, & plura, quæ definiuntur, sed per quid differt propositio à definitione, nisi dicamus ea proponi quæ revelata sunt, ea autem, definiri, quæ de novo revelantur? Ergo nova definitio erit nova revelatio. Secundo. Aliquid statuendi tamquam dogma fidei debet Ecclesiæ, & Summo Pontifici convenire potestas, ergo mysteria fidei per hanc potestatem in substantia creverunt; aliter hujusmodi potestas inanis esset, & otiosa.

Resp. In hoc Ecclesiæ propositionem à definitione distingui, quod ea dicantur proponi, quæ jam expressè revelata sunt, & extra controversiam recipiuntur, ea verò definiri, vel quæ non ita expressè revelata sunt, vel temporum injuria, & hæreticorum fraude sunt tenebris involuta. Jam satis n. 18. hoc innuimus. Ad secundum: Ecclesiæ & Pontifici convenit potestas aliquid declarandi tamquam dogma fidei, & modus diversus tradendi, quod jam erat dogma fidei, aliquod tamen dogma fidei condendi nequaquam, Fides est Apostolica, ut dictum est num. 17., non autem Ecclesiastica, aut Pontificia. Videas, in quo non sit otiosa potestas.

22. Duo opponas. Potestas Petri translata est ad Summos Pontifices, sed Petrus poterat novum fidei articulum condere, ergo & Summus Pontifex. Secundum. Quamvis Pontifex aliquid credendum de novo proponeret, adhuc fides esset Apostolica, ergo nulla nostra doctrina. Prob. ant. Quamvis Petrus in Sede Papæ non sedeat, adhuc Sedes Papæ appellatur Apostolica, ergo etiam si Pontifex aliquid credendum proponeret, adhuc fides esset Apostolica.

Resp. Petrum fuisse fidei promulgatorem, & promulgatorum fidei Principem, non autem fidei auctorem, sicut

diximus num. 17. & de facto ipse Petrus in Concilio Hierosolymitano ascendit videre de verbo hoc. Ut num. 16. quare nego minorem argumenti; deinde dico; Vel Petrus habuit novam aliquam revelationem præter illas, quæ factæ fuerunt in veteri Testamento, vel non; Si hoc dicatur, bene minor negata est; Si primum, afferant mihi aliquam revelationem factam de novo alteri Pontifici Petri successori; Sed jam dixi nu. 15. etiam Apostolis novam revelationem, fuisse in modo, non in substantia. Præterea; Etiam si Summus Pontifex sit Petri successor, non tamen omnia, quæ Petro conveniebant, etiam Romano Pontifici concessa sunt, ut in proprio loco demonstravi. Per hæc constat, quid secundo respondeas; Sicut tamen Sedes dicitur Apostolica, quia in ea sedet Apostolorum Princeps, ita fides dicitur Apostolica, quia eam tradiderunt, Apostoli, num. 17.

23. Ob. 2. Plura de facto tamquam dogmata fidei creduntur, quæ tamen Apostoli non prædicarunt, & prioribus temporibus non fuerunt credita; ut Beatam Virginem nullo peccato etiam veniali fuisse infectam, libros Machabæorum, Judith, Tobia &c. esse canonicos; Sanctos esse invocandos, reliquias esse colendas, Concilium Tridentinum fuisse legitimum Concilium, CLEMENTEM XII. esse Christi Vicarium, Petrique successorem; Constat autem præcipue de hisce postremis nec quidem Apostolos cogitasse. Tandem. Ante Concilium Tridentinum Matrimonium sine testibus, & sine Parocho legitimum erat, post Tridentinum non est amplius legitimum, quid ergo dicendum? Mysteria fidei crevisse. Addi posset; Plures propositiones esse decursu temporis damnatas tamquam temerarias, erroneas, scandalosas, & credi debet, tales esse, cum Pontifex errare non possit.

Resp. Negando assumptum, & si fortasse prioribus temporibus non fue-

rint credita jam ratio assignata est n. 16. atque priora exempla vera sunt, sed quod in ipsis dicitur aut ex Scriptura, aut ex perpetua traditione habitum est; & revera, cur Ecclesia non definit Beatissimam Virginem fuisse sine labe originali conceptam, sicut definivit, nunquam venialiter peccasse? non alia de causa, nisi quia non habet in scriptura & traditione fundamentum, quod habuit pro secundo, & non pro primo. Quantum ad Concilium Tridentinum & CLEMENTEM XII. constat, propositiones istas particulares fuisse revelatas in propositione universali, idest omne Concilium in nomine Christi congregatum esse legitimum, & omnem Pontificem rite electum esse verum Christi Vicarium, & Petri successorem. Ad ultimum; Illud & similia non pertinent ad dogma fidei, sed ad mores & disciplinam, & quod ad valorem Matrimonii requirantur testes & Parochus, est una conditio appositæ ab Ecclesia, aliquas autem conditiones ad rei valorem apponi posse etiam à Principe Sæculari constans est Gallorum opinio; quanto magis igitur ab Ecclesia? Quod addebatur nihil probat, primo quia id respicit mores non fidem; secundo quia esto Pontifex errare non posset in hujusmodi propositionibus damnandis, attamen qui negaret propositionem damnatam ut temerariam, non esse temerariam, non esset hereticus, sed temerarius, & ita de reliquis.

§. III.

De Objecto formale Fidei.

24. **O**Mittendum in hac re censeo errorem, quem S. Augustinus in lib. de utilitate credendi cap. 1. tribuit Manichæis, & Bernardus epist. 190. ad Innoc. Abailardo, asserentibus nihil credi posse, ac debere, quod humana ratio non proponeret, ac fuaderet; atque in examen revocandas judi-

co Catholicorum sententias, quæ plures, atque inter se oppositæ referuntur.

25. Docuerunt aliqui objectum fidei formale, seu rationem motivam esse lumen infusum, seu Deum habitum fidei supernaturalem infundentem. Ita Canus lib. 12. de loc. Theol. cap. 3. Alii, esse actuale auxilium, seu Deum per gratiam actualem auxiliantem ad fidei actum habendum. Ita Granad. hic disp. 5. sect. 5. 6. & 7. Alii supremum Dei dominium, seu Deum jure dominii sui exigentem à nobis fidei actum. Ita Guliel. Parisien. in tract. de fide, & legibus circa initium. Alii, Deitatem ipsam, seu ipsam Divinam veritatem transcendentalem, & in esse. Ita Aureolus penes Capreolum & Cajetanum; Alii primam veritatem in cognoscendo; Ita S. Bonavent. in 3. dis. 24. art. 1. & sequitur Valentia tom. 3. disp. 1. par. 1. Alii, primam veritatem in dicendo, & in cognoscendo. Ita Suarez disp. 3. sect. 4. pluresque recentiores. Alii tandem, primam veritatem in dicendo, præsupposita tantum prima veritate, in cognoscendo, ita communiter Scottistæ, Thomistæ, aliique Theologi. Nimis certè prolixè me gererem, si omnium sententiarum vellem aut fundamenta proponere, aut evellere; Quamobrem satis erit, si mea stabiliatur.

26. Jam igitur ex dictis patet, triplicem in Deo reperiri veritatem. Prima appellatur in essendo, & est illa, per quam explicatur ipsum esse Dei, ut à quocumque alio secernitur. Secunda est veritas in cognoscendo, & est illa, per quam explicatur necessaria conformitas intellectus Divini cum objecto cognito, ita ut percipiat objectum omnino ut est in se cum exclusione cujuscumque ignorantia & erroris nec ullo modo falli possit. Tertia est prima veritas in dicendo, seu veracitas, & est illa, quæ residet in Divina voluntate, per quam determinatur Deus ad dicendas res prout ab intellectu percipiuntur cum exclusione cujuscumque deceptionis,

nec ullo modo fallere possit. Istæ autem omnes veritates quamvis in Deo sint una simplicissima veritas, sunt tamen inter se saltem virtualiter distinctæ in munere terminandi actus vel habitus, ut omnes Theologi absque ulla ambiguitate concedunt.

27. Dicendum. Primam veritatem in dicendo esse objectum fidei formale.

Prob. Illud est objectum formale fidei, quod est in linea veri, quia fides est habitus intellectualis, qui respicit verum, sicut habitus voluntatis respicit bonum; quod est Divinum; fides enim est virtus Theologica & Divina. Quod reddit actum fidei firmissimè certum, cum sit assensus excludens quamcumque formidinem; per quod fides distinguitur specie ab omni alio actu, vel habitu, cum objecti formalis sit speciem tribuere; Sed hæc omnia præstat actui fidei prima veritas in dicendo, ut patet ejusdem perfectionem consideranti; ergo. Nihil aliud certè innuunt Divinæ Scripturæ. Joan. 5. *Si ego testimonium prohibeo de me ipso, testimonium meum verum est.* 1. Joan. 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est.* Ex quibus aliisque hujus generis infertur, rationem, propter quam objecto proposito assentimur, esse Divinum testimonium, Divinamque veracitatem.

28. Dices. Hæc omnia servari etiam per primam veritatem in essendo, & in cognoscendo. Sed falsum dicitur, etenim hujusmodi Divine perfectiones sunt quidem in linea veri, & quid Divinum, attamen sunt absolutæ, & in ipso Deo, nec nobis aliquod objectum manifestant, & ideo nos ad aliquem actum fidei movere non possunt.

29. Confirmatur assertum. Illud est objectum formale fidei, in quod immediatè resolvitur assensus fidei, ut constat in quolibet habitu, sed assensus fidei immediatè resolvitur in primam veritatem in dicendo, interrogatus enim aliquis, cur credat hoc mysterium, opti-

optimè respondet, credo, quia Deus verax illud dixit, ergo.

30. Dices. Ulterius progrediendum esse; nam ideo Deus est prima veritas in dicendo, quia est prima veritas in cognoscendo, si enim falli posset in sui cognitione, fallere etiam posset in sui loquutione; & ideo est prima veritas in cognoscendo, quia est prima veritas in essendo, seu quia est Deus. Sed contra. Hoc verum est, si loquamur de ratione remota, quam etiam radicalem appellant, non de ratione formali & proxima; etenim omnes Divinæ perfectiones in Divina essentia & deitate sunt tamquam in fonte, & tamen formaliter ipsis tribuuntur plures effectus, quin tamen deitati tribuantur. Sic interrogatus, quænam sit causa productiva mundi, respondet, Dei omnipotentia, quænam sit virtus punitiva peccati, respondet, justitia, & ita loquendo de singulis, nec tamen negari potest, Deum esse omnipotentem, justum &c. non alia ratione, nisi quia est Deus; Eodem modo in nostro casu; connotantur quidem & hæc omnia præsupponuntur in Deo, formaliter tamen proximèque non movent.

31. Ex hisce rationibus breviter allatæ sub initio sententiæ refelluntur; cum nihil ex assignatis habeat omnia requisita ad movendum ad actum fidei, & in quod proximè fides resolvatur tanquam ab aliis habitibus & virtutibus distincta. Etenim si sermo sit de lumine fidei, seu de Deo habitum fidei infundente, non respicit intellectum in genere causæ formalis & motivæ, sed efficientis, cum concurrat simul cum intellectu ad actum fidei producendum, unde adhuc inquirendum remanet, à quo actus iste speciem obtineat, præsertim quia objectum formale se tenere debet ex parte objecti, non facultatis, ut constat, lumen autem fidei, & Deus infundens &c. afficit solum facultatem, cui infunditur, & per quod redditur proximè idonea ad actum fidei, quod

explicari potest exemplo luminis gloriæ per respectum ad beatam visionem; ex quo sic argumentor. Lumen gloriæ non est objectum formale visionis beatæ, ergo neque lumen fidei est objectum formale fidei. Per hoc idem excluditur etiam auxilium Dei actuale, seu Deus per gratiam suam auxilians, quo dato, cur etiam non dicamus, auxilium actuale, seu Deum auxiliantem per gratiam suam ad actum charitatis, esse objectum formale charitatis? Tandem admitti non potest, quod dicebatur de supremo Dei dominio. Hoc enim non respicit intellectum, ut intellectus credat, sed voluntatem, ut voluntas obediat, & dominium ut dominium non exigit reddere certum, sed subditum. Adde, per hoc probari, præceptum Dei esse etiam motivum charitatis, aliarumque virtutum, cum Deus etiam istas præcipiat. Diliges enim Dominum Deum tuum. Nec tamen hoc dici potest. De veritate in essendo, & in cognoscendo satis dictum est; Utrum vero veritas in dicendo sit quodam complexum includens duplicem perfectionem, idest non posse falli, quod pertinet ad divinam cognitionem, & non posse fallere, idest determinationem ad dicendas res, ut sunt in se, & in divina mente, teste Mastro communiter affirmant Doctores, sed parum nostra interest, cum satis probatum sit, primam veritatem indicando habere quidquid requiritur ad objectum fidei formale, & sufficere connotari, & præsupponi primam veritatem in cognoscendo, sicut & primam veritatem in essendo. Qua de re assero, sustinentes primam veritatem in cognoscendo esse rationem fidei motivam, teneri ad concedendum, esse etiam huiusmodi primam veritatem in essendo; Atque per hæc soluta habentur ea omnia, quæ in contrarium pro his sententiis afferri possunt. Hoc unum addo, quod supposito, Deum esse primam veritatem in dicendo, seclusa quacumque alia divina perfectione, esset in ipso sufficiens auctor-

thoritas, & apud nos sufficiens ratio, ut crederemus, è contra posita in Deo quacumque alia perfectione, & seclusa prima veritate in dicendo, non esset, quod declarari potest exemplo fidei humanæ, nam supposito, hominem in suis dictis esse veracem, & ex aliis capitibus vitiosum, nobis est sufficiens ratio, ut ipsi credamus, è contrario si virtutes alias habeat, & sit mendax; ergo quia prima veritas in dicendo est &c.

32. Ob. 1. directè contra nostram conclusionem. Actus fidei in Divinam veracitatem, seu in primam veritatem in dicendo resolvi non potest, ergo. Prob. ant. Si posset, interrogatus, cur credat, rectè responderet, quia Deus verax revelavit, sed rectè non responderet, ergo. Prob. mi. per huiusmodi responsionem daretur locus alteri interrogationi, immo procedendo in infinitum, semper peteretur principium, posset enim præterea interrogari, quomodo constet, Deum revelasse, nec aliud dari posset responsum, nisi quia Deus revelavit, vel si aliter quis responderet, nempe hoc esse propositum ab Ecclesia, à Prædicatoribus &c. vel fides fide humana inniteretur, vel si diceret, Ecclesiam in proponendo falli non posse, fieret novus recursus ad revelationem, per quam credit, Ecclesiam in proponendo esse infallibilem; ideo &c.

33. Resp. Argumentum hoc militare contra quamcumque sententiam, ut compertum est. In forma, negatis propositionibus, quæ probatæ sunt, dico nec committi circulum, nec processum in infinitum; nam sistendum esset in ipsa Divina revelatione tamquam in ratione formali, & motiva, juxta commune illud, *procedendo de quo in quod, sistendum est in puro quo*. Ut enim optimè docet Subtilis Doctor, debet dari status in eo, quod est tale formaliter, ut inductione fit manifestum. Quare, sicuti lux v. g. est ratio illa, per quam videtur objectum, & per quam videtur

in se ipsa, unde est & id quo, & id quod videtur, ita Divina revelatio superno lumine apprehensa est id quo creditur objectum, & id quod creditur, quin, ulterius progrediamur. Non inficior tamen plura requiri tanquam dispositiones, per quas sine alia revelatione ad ipsam revelationem credendam intellectus accedit; Huiusmodi sunt Ecclesiæ propositio, prædicatio, & præsertim miracula patrata in nostræ fidei confirmationem, ex quibus intellectus lumine superiore munitus trahitur ad supernaturaliter credendum, sibi persuadendo, ibi loqui Deum; ubi in Doctrinæ argumentum tot miracula confluunt; *Nemo enim potest ea signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*, dicebat Nicodemus. Neque ex hoc sequitur, fidem resolvi in hæc ultimo adducta, nam, ut præmonui, sunt tantum dispositiones, quibus ad formam perfectiorem viam aperire non repugnat, ut constat etiam in naturalibus rebus, in quibus forma semper est dispositione nobilior. Adde, Divinam revelationem nobis demandatam evidentem fuisse primis Ecclesiæ Ministris, ut Apostolis, & Prophetis, quantum ad ea, quæ fuerunt ipsis immediatè revelata; atque ideo ipsis credendo, credimus Divinam revelationem absque ulla Divina revelatione, movente ad sui assensum per se ipsam ut applicatam per Ecclesiam, per miracula, per prædicationem, dummodo non deficiat Divina collustratio, pia affectio, & imperium voluntatis. Quapropter in hoc casu Fides Divina inniteretur fide humana, non tanquam motivo, sed tanquam dispositione, & conditione motivum applicante. Cæterum, cum de fide loquimur, oportet captivare intellectum, nec plus sapere, quàm oportet sapere, & plus quàm Theologos sophysticos, expedit, obsequentes esse fideles.

34. Ob. 2. Fides resolvi debet in primam veritatem in essendo, ergo hæc est objectum formale fidei. Prob. ant. Ideo

Ideo Deus est verax in dicendo, quia est prima veritas in essendo, nam interroganti, quare Deus non possit falli, aut fallere, respondemus, quia est Deus, ergo. Neque dicas, hoc esse verum in sensu remoto, ut supra. Contra enim. Licet Deus creaverit mundum, ut omnipotens, attamen rectè dicimus, Deus, ut Deus creavit mundum, ergo licet Deus dicatur objectum fidei, ut prima veritas in dicendo, rectè dicimus, esse huiusmodi, ut est prima veritas in essendo. Rursus. Valet hoc argumentum, Deus, ut verax est objectum formale fidei, sed ut Deus est verax, ergo ut Deus est objectum formale fidei.

35. Resp. Approbando responsionem; & fidelis sistit in eo, quod dicat, Deum revelasse, quod si ulterius progreditur, non respondet ut fidelis, sed ut Theologus investigans Dei proprietates, & fontem à quo dimanant; eo modo quo videns objectum, interrogatus, quare videat, respondet; quia colore affectum est, & si ulterius progreditur, ad investigandum, quid sit esse colore affectum, & quare, non investigat, ut videns, sed ut Philosophus, ad quem spectat primarum qualitatum, mixtionem cognoscere, & perpendere. Ad primam impugnationem eodem modo, nimirum, ut Deum condidisse mundum, prout deitas est principium remotum, & commune omnibus Divinis perfectionibus, quod per nostram concipiendi modum determinatur per hanc vel illam Divinam perfectionem, ut sit potius principium huius, quàm illius operationis. Ad secundum est fallacia in argumento, nam in maiore propositione affirmatur de Deo veracitas formaliter, in assumptione in sensu identico, & reali. Ad quod magis explicandum accipe hoc aliud argumentum; Color ut color est objectum visus, sed ut color est ens, ergo ens est objectum visus. Hæc consequentia falsa, ergo & illa; ratio in utroque est eadem, quia sicut non quidquid convenit colori à

parte rei, illi convenit, ut est objectum visus, ita non quidquid convenit Deo in re, illi convenit, ut est objectum formale fidei. Argumentum porro multifariam retorqueri potest, & eadem ratione ut Deus esset objectum formale omnium habituum supernaturalium.

36. Ob. 3. Apprehensa sola deitate, nobis notum est, dictum à Deo esse verum, ergo apprehensa sola deitate habetur quantum sufficit ad objectum formale fidei; & quidem hoc concedi debet in sensu formali, & probatur. Non solum prima veritas in dicendo, sed etiam ipsa deitas formaliter opponitur mendacio, ergo apprehensa sola deitate, nobis notum est, dictum à Deo esse verum. Prob. ant. Non solum prima veritas in dicendo, sed etiam unio hypostatica, & visio beata opponitur mendacio, quamvis neutra in sensu formali sit prima veritas in dicendo, ergo à pari.

37. Resp. Negando antec. in sensu supra explicato; ad prob. ne. ant. ad probationem pariter; nam visio beata vel ob firmam adhesionem summo bono, vel ob rectum dictamen, vel ex Divino decreto est radix, qua beatus in suis dictis sit verax; & unio hypostatica, in Thomistarum sententia, est causa, propter quam Deus, qui ratione sue sanctitatis tenetur regere humanitatem, facit, ne peccet, & det illi veracitatem; concepta autem vel sola visione beata, vel sola unione hypostatica, non concepta veracitate, non concipio dictum beati, vel Christi esse formaliter verum; Quamobrem apprehensa deitate, apprehendo quidem omnium perfectionum radicem, & omnium imperfectionum exclusionem, non tamen apprehendo formaliter omnes perfectiones, per consequens neque exclusionem omnium imperfectionum; & si diceres, uni vitio opponi plures virtutes, unde in nostro casu mendacio non opponi solummodo primam veritatem in dicendo, conc. ant. remotè & radicaliter, nego

nego proximè & formaliter nisi vitium sit transcendens, sicut & virtus, quod non facit ad rem.

38. Ob. ultimo. Tam Catholicus, quam Hæreticus credit v.g. Divini Verbi incarnationem, quia Deus revelavit, & tamen fides hæretici non est supernaturalis, ergo quia Deus, ut prima veritas in dicendo, non est objectum formale fidei. Præterea; dari potest actus fidei, quin sit ex motivo Divinæ veritatis, prob. actus, quo quis credit gloriam à Deo promissam esse futuram, habetur ex motivo Divinæ omnipotentiae, & fidelitatis, qua servare potest, & servat promissa, ergo. Ultimo. Prima veritas in dicendo non spectat ad intellectum, sed ad voluntatem, cum habeatur à Divina rectitudine, & sanctitate, nequit ergo pertinere ad objectum formale fidei, quæ est in intellectu, ut supponitur.

39. Resp. Pariter argumentum primum fieri contra omnium sententiam, ut liquet; anteced. tamen ab omnibus juxta propria principia negatur; hæreticus enim credit ex arbitrio suo, & si crederet ex motivo Divinæ revelationis, crederet omnia revelata, quæ ut talia ab Ecclesia proponuntur; Utrum verò dari possit hæreticus, qui credat fide ad salutem sufficientem, quaestio esset alia, & diuturnior. Ad secundum. ne. ant. ad prob. pariter sistendo præcisè in fide; & in eo casu habetur actus spei, ad quem ab actu fidei transit fidelis; Ad ultimum conc. ant. ex parte Dei, sed nego ex parte credentis.

§. IV.

Quomodo Divina revelatio spectet ad objectum formale fidei.

40. **N**on est sermo de revelatione improprie considerata, quæ est manifestatio rei occultæ ex parte facultatis, per hoc, quod facultas prius inepta ad suum actum per aliquid su-

Tom. I.

perveniens apta reddatur, in quo sensu etiam habitus fidei revelatio dici posset, quia per ipsum intellectus, qui vim non habebat ad supernaturaliter credenda aliqua objecta, hujusmodi virtutem acquirit; sed de revelatione proprie strictèque accepta, quæ est manifestatio rei occultæ ex parte ipsius rei, habita vel per externam loquutionem, vel per externa signa, quibus ejusdem rei cognitionem comparamus.

41. Certum est, ad objectum formale fidei revelationem aliquo modo requiri. Cum enim prima veritas in dicendo, prout est in Deo, nobis non innotescat, necessè est, ut se explicet nobis vel per verba, vel per signa. Difficultas est ergo, quomodo requiratur. Qua in re tres afferuntur sententiæ. Prima sustinet, ipsam esse sufficiens, & adequatum objectum formale fidei. Ita præsertim Pontius hic disp. 27. quaest. 2. Secunda docet, non esse quidem adequatum objectum, esse tamen parziale, & non meram conditionem. Ita communiter Thomistæ, quos videntur sequi Lugus, Suarez, Esparza, quamvis in explicandi modo non convenient. Ultima media asserit, neque esse objectum adequatum, neque parziale, sed meram conditionem, eo pacto, quo approximatio, applicans ignem ad comburendum, est conditio ad combustionem. Ita Scotistæ, pluresque recentiores.

42. Præmitto; Divinam revelationem bifariam considerari posse, vel ut præcisè revelatio est, vel ut est moraliter affecta summa Dei veracitate. In hoc secundo sensu esse objectum formale fidei in dubium revocari non potest, nam sic reduplicativè involvit summam Dei veracitatem, à qua accipit totam vim movendi. Quæritur ergo de revelatione sumpta præcisè secundum se. Ego quidem litem hanc esse de solo nomine existimo, quia tamen ab omnibus Scholasticis promovetur, ab ea abstinere non potui.

43. Dicendum; revelationem Divi-

E e

nam

nam non spectare ad objectum fidei formale, sed esse meram conditionem.

Prob. Divina revelatio secundum se in actum fidei non influit, ergo non est objectum formale fidei, cum causa formalis, sicut & quælibet alia causa præbere debeat influxum. Prob. ant. Nullum in actu fidei reperitur prædicatum, quod Divinæ revelationi correspondeat, ergo. Prob. ant. Ea, quæ sunt in actu fidei, sunt infallibilitas & obscuritas, sed neutrum Divinæ revelationi correspondet, ergo. Prob. prima pars minoris; revelatio secundum se neque formaliter est fallibilis, neque infallibilis, sed præscindit à fallibilitate, vel infallibilitate, & sicuti apprehenso Deo, ut Deo præcisivè à Divina veracitate, non intelligitur formaliter infallibilis, ita apprehensa Divina revelatione præcisivè à Divina veracitate non intelligitur formaliter infallibilitas, ergo. Prob. secunda pars minoris, primo quia obscuritas fidei non potest pertinere ad objectum motivum, & probatur. Id non potest pertinere ad objectum motivum, quod objectivè non movet, nec inclinatur facultatem ad assensum, sed obscuritas fidei non movet objectivè, nec inclinatur &c. ergo. Mai. declaratur inductione, sic ratio formalis sensuum movet sensum ad actum sensationum, ratio formalis voluntatis movet voluntatem ad prosecutionem, ratio formalis intellectus movet intellectum ad assensum. Prob. mi. obscuritas objecti potius retrahit ab assensu, ut constat, ergo. Et certè nemo credit, quia objectum proponitur obscurè, sed quia proponitur veraciter, unde obscuritas concomitanter se habet, quatenus Divina veracitas per revelationem applicatur obscurè. Secundo prob. eadem prima minor. Ipsa Divina veracitas reddit ex propriis actum fidei obscurum, ergo frustra fit recursus ad revelationem. Prob. ant. ipsa Divina veracitas ex propriis relinquit objectum credibile, ergo ex propriis relin-

quit actum fidei obscurum. Prob. consequens. Si relinquit objectum credibile, illud manifestat tantum per medium extrinsecum, aliter redderet objectum evidens & scientificum, sed ita reddit actum fidei obscurum, ergo si &c. Prob. min. Quando objectum manifestatur per medium intrinsecum redditur actus evidens, ergo è contra.

44. Hoc magis valet, si dicamus, limitari Divinam veracitatem à Divina revelatione, ne influat clarè, quin tamen Divina revelatio objecti formalis munere perfungatur, sed solius conditionis, quod profecto novum non est, ut patet in approximatione, quæ si modica sit, impedit, ne ignis nisi modicè calefaciat, in cognitione bonitatis, quæ si tenuis sit, non nisi tenui modo objectum diligitur, nec tamen approximatio est causa caloris, nec cognitio bonitatis causa amoris. Ita in re nostra. Ad do tandem, quod posito, obscuritatem provenire à revelatione tamquam objecto motivo, hoc non bene diceretur, sed dici deberet, provenire à revelationis obscuritate, & sic non revelatio, sed revelationis obscuritas esset huiusmodi objectum. Hinc habes, vel obscuritatem ab objectum motivum non pertinere, vel sufficienter haberi ab ipsa Divina veracitate addita revelatione ad instar conditionis. Esse autem conditionem evincitur ex probatis. Cum enim Divina revelatio requiratur ad fidem, juxta illud ad Rom. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt?* Et non requiratur ut objectum formale, sequitur planè esse necessariam ut conditionem.

45. Ob. 1. ex Divinis Scripturis, in quibus fides Divina suam dignitatem accipit à revelatione, testimonio, & Verbo Dei. Ad Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per Verbum Dei.* Auditus autem correspondet loquutioni. 1. Jo. 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est.* Quasi diceretur; Si testimonium hominum ad humana

mana fide credendum nos movet, testimonium Divinum ad credendum fide, Divina movere nos debet. Tandem, ut plures textus prætereamus, commendatur fides Petri, ex quo fuerit ex Divinae revelationis motivo. *Beatus es, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in Cælis est.* Mat. 16.

46. Responsio manifesta est; hujusmodi enim textus servantur, si explicentur de Divina revelatione, ut conditione, vel de ipsa, non secundum se, sed Divinam explicante veracitatem, sicut dictum fuit ante conclusionem. Neque commentitia hæc interpretatio censenda est, nam Scriptura semper, quando dicit, fidem nostram initi testimonio, & Verbo Dei, intendit Dei, qui est summopere verax, & prima veritas in dicendo, ut colligitur ex illo 1. Joan. 5. *Spiritus est, qui testificat, quoniam Christus est veritas* in quo textu sola Divina veracitas ut fidei motivum proponitur; nihil enim referret, Deum revelare; nisi Deus verax esset, sicut nihil interesset ad credendum fide humana, quod Petrus loqueretur, nisi Petrus esset verax. Ex quo argumentum propono. Loquutio hominis nos non movet formaliter secundum se, quamvis referatur ad auditum, sed quia est loquutio hominis veracis, ergo etiam loquutio Divina nos non movet secundum se, quamvis referatur ad auditum, sed quia est loquutio Dei summè veracis.

47. Ob. 2. Quod est proprium credendi motivum est objectum formale fidei, sicut patet in quocumque habitu intellectuali, sed proprium motivum credendi est Divina revelatio, ergo. Prob. min. proprium motivum credendi non est Deus omni modo, sed Deus, ut testificans & revelans, ergo.

Hisce argumentis respondere nos pudet, quia tamen proponuntur idem respondemus, quod supra, jam retorsio manifesta est. Proprium motivum amandi non est bonum omni modo, sed

bonum ut cognitum, ergo cognitio est motivum amandi. Consequentia est falsa. Sicut ergo in bono cognito, cognitio conditio est, ita in Deo testificante, & revelante, revelatio conditio est.

48. Ob. 3. Revelatio Divina, etiam accepta secundum se præsefert infallibilitatem, ergo est objectum motivum in assensu fidei. Prob. ant. Revelatio Divina est actus procedens à Divina veracitate, ut dirigente, & imperante, & illi comparatur sicut actui primo actus secundus, ergo secundum se habet summam infallibilitatem. Neque dicas, Divinam revelationem, prout est actus procedens à Divina veracitate dirigente, & imperante, Divina veracitate, moraliter affici, prout verò sumitur secundum se, præscindere à fallibilitate, vel infallibilitate. Contra enim; Licet hoc verum sit de revelatione generatim accepta, non tamen de revelatione Divina, quæ, ut Divina, maximam sibi vindicat in movendo auctoritatem; & magis promovetur argumentum, quia si Divina revelatio præscinderet à fallibilitate, vel infallibilitate, posset indifferenter esse fallibilis vel infallibilis, sicut quia animalitas dicitur præscindens à rationalitate, vel irrationalitate, potest indifferenter esse rationalis, vel irrationalis.

49. Resp. Approbando responsionem. Ad impugnationem; nihil evincitur, nisi quod à nobis concedebatur; nam si sumatur Divina revelatio ut directa, & conjuncta Divinae veracitati, jam reduplicat veracitatem, & hac moraliter est affecta, tanquam ea, in qua residet tota virtus movendi, eo modo quo, si dicam, animal, ut rationale est discursivum, tota ratio discursus tribuitur rationalitati, quia animal secundum se est indifferens ad discursum, vel non discursum; ita in casu, revelatio, ut conjuncta primæ veracitati, infallibilis est, sed tota dignitas infallibilitatis à Divina veracitate proficiscitur, quia revelatio secundum se indifferens

est ut sit fallibilis, vel infallibilis, & si dicas, proprium esse revelationi, ut Divina est, infallibilem esse; jam, toties dictum est, hoc esse verum in sensu remoto, & radicali, non proximo & formali. Ex hoc patet, nullum esse argumenti robur postremo additum; nam revelatio Divina præscindit quidem à fallibilitate vel infallibilitate, non tamen indifferens est, ut ad fallibilitatem contrahatur, sicut animal est indifferens, ut etiam trahatur ad irrationabilitatem; neque hoc novum est, etenim sapientia Divina ut sapientia præscindit à justitia, nec tamen trahi potest ad injustitiam, atque ut doctrina utar satis communi; Relationes Divinæ præscindunt à perfectione & imperfectione, nec tamen trahi possunt ad imperfectionem.

50. Ob. ultimo. Intellectus movetur ad credendum non solum ex Divina veracitate, sed etiam ex connexionem, quæ reperitur inter Divinam veracitatem & objecta fidei, sed hujusmodi connectio habetur formaliter à Divina revelatione, ergo etiam movetur à Divina revelatione, consequenter &c. Prob. mai. quando intellectus assentitur conclusioni demonstrativæ, non tantum movetur à medio demonstrativo, sed etiam à connexionem, quæ datur inter præmissas & conclusionem, ergo à pari; Totum hoc concedi debet, si attendamus, Divinam veracitatem & revelationem se habere, sicut se habent duæ præmissæ, ut patet in hoc syllogismo; Quidquid Deus revelat, est verum, sed Deus revelat Trinitatem, ergo Trinitas est vera, in quo revelatio influit in actum fidei, cum utraque præmissa influat in conclusionem.

51. Resp. ne. mai. ad prob. ne. ant. Id enim, quod movet formaliter intellectum ad assentiendum conclusioni demonstrativæ, est medius terminus, qui non movet nisi applicatus per præmissas, non defectu virtutis motivæ, sed defectu applicationis essentialiter re-

quisitæ; & ita in re nostra. Adde, quod si argumentum probaret, sequeretur, Divinam revelationem esse causam efficientem actus fidei, sicut per Logicos præmissæ sunt causa efficiens conclusionis. Ex hoc patet responsio postremo argumento, nam motivum assentiendi non est utraque præmissa, sed sola veracitas per revelationem applicata. Considera hunc alium syllogismum. Quidquid cognoscitur ut bonum amabile est, sed Deus cognoscitur ut bonus, ergo Deus amabilis est; Per hoc amatur ne cognitio? Minimè, & tamen una præmissa involvit cognitionem. Addo, fidem nostram discursivam non esse, ut concedunt Theologi, quare si in allata demonstratione utraque præmissa influeret in conclusionem, non influeret in illam, ut est actus fidei, sed ut est conclusio Theologica.

52. Quæres, an obscuritas sit objectum saltem parziale fidei.

Quamvis affirmativè concluderetur, nihil contra superius dicta evinci posset, ut in probatione declaravi, attamen ad rem magis indagandam, quasi-tum proposui. Pro quo sciendum, duplicem esse obscuritatem, unam ex parte objecti, quod creditur, quatenus non manifestatur secundum sui principia intrinseca, aliam ex parte Dei revelantis. De hac suo loco, de illa vero in præsentiarum.

Resp. Obscuritatem esse puram conditionem. Ita Scotis. Cajet. Duran. Coninch. & communius Theologi contra Suarez, Turrianum, Albertinum.

53. Prob. Quod necessario requiritur ad fidem, & non movet ad fidem, est mera conditio, non objectum fidei, sed obscuritas requiritur ad fidem, & non movet ad fidem; ergo. Prima pars min. patet ex Scriptura dicente Paulo: *Fidem esse argumentum non apparentiam*. Et ex Sanctis Patribus, præsertim Augustino dicente. *Quid est fides? Credere quod non vides*. Secunda pars supra probata fuit; sed ulterius sic. Quod

Quod consistit formaliter in aliquo negativo non potest movere formaliter, sed obscuritas, utpote negatio positivi, scilicet evidentiae, & claritatis, consistit formaliter in aliquo negativo, ergo.

54. Dices. Claritas & evidentia spectant ad rationem motivam in scientia, ergo etiam obscuritas spectat ad rationem motivam in fide. Quod si dicas, evidentiam esse perfectionem positivam, non sic obscuritatem; contra est. Obscuritas constituit actum fidei, sed non posset constituere actum fidei, nisi esset quid positivum, ergo. Minus patet, etenim actus fidei positivus est, positivum autem constitui nequit per negativum. Prob. mai. obscuritas distinguit actum fidei à quocumque alio actu, nimirum à scientia, & visione beata, ergo etiam constituit, cum principium distinctivum sit etiam constitutivum. Præterea, Obscuritas prædicatur in recto de actu fidei, negativum autem non potest in recto affirmari de positivo. Tandem obscuritas fidei aliquam præferat claritatem, cum fides dicatur lucerna lucens in caliginoso loco, & argumentum non apparentium, ergo saltem aliquo modo est quid positivum, aliquo igitur saltem modo movet ad fidem.

55. Sed contra; approbo responsionem. Ad primam oppositionem dico, obscuritatem constituere actum fidei, sicut & distinguere de concomitanti, cum proveniat à conditionibus, & circumstantiis limitantibus Divinam veritatem, ne clarè revelet; de formali autem actus fidei constituitur, & distinguitur per certitudinem infallibilem, etiam supernaturaliter, essentialiter conjunctam cum inevidentia objecti, tanquam cum conditione, ita ut ista sublata auferretur à posteriori objectum formale fidei non manifestans objectum, nisi per principia extrinseca; Unde distinguitur fides à scientia, & visione beata. Neque mirum sit, idem objectum formale affectum diversa condi-

tionem esse posse rationem motivam diversorum in specie actuum, ut patet de eodem bono, quod, ut absens, est objectum desiderii, ut præsens gaudii, & ipsa essentia Divina, ut affecta paternitate est principium quo generationis verbi, non sic ut affecta filiatione. Ad secundum dico; Posse negativum affirmari in recto de positivo, quando negativum oritur à conditione limitante positivum, ne influat, sic dicitur. Ignis est non comburens, si ab aliqua circumstantia prohibeatur combustio; ita autem se habet res in casu nostro. Ad tertium. Jam essemus extra quaestionem, nam obscuritas non esset quid positivum secundum id, quod obscuritatis habet, sed per id, quod claritatis non deest. Dico tamen, ibi fidem describi non definiri.

§. V.

Utrum autoritas Ecclesiae sit objectum formale Fidei.

56. **T**anta est Ecclesiae autoritas, ut dixerit Augustinus contra epis. Fundam. cap. 5. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiae commoveret autoritas.* Tanquam certum igitur tenendum est cum omnibus Theologis, ad actum fidei requiri de lege ordinaria propositionem Ecclesiae, & hoc contra sectarios, volentes præter Scripturam sufficere spiritum privatum cujuslibet fidelis, contra quos in prioribus partibus jam actum est. Controvertitur ergo, utrum hujusmodi propositio habenda sit tanquam objectum motivum, vel tanquam mera conditio. Dixi autem de lege ordinaria, quia absolutè loquendo aliquid credi potest Fide Divina, quin ab Ecclesia esset propositum, quia Deus per semetipsum posset credentem reddere certum, atque ita se gessit erga Angelos, primos parentes, & Prophetas, qui procul dubio absque aliqua Ecclesiae propositione fidem habuerunt.

57. Omis-

57. Omiffa hic Ecclefiae definitione, quam jam in proprio loco exposuimus; Duplex autoritas in Ecclefia eft admittenda. Una habita à viris illuftribus pietate, doctrinaque fulgentibus, fcriptis, miraculis, ipfaque fanguinis effufione confirmantibus quod testantur, & hæc autoritas humana eft, quantumvis fuma, ea prædita infallibilitate, quæ quamlibet aliam creatam excedat. Altera defumpta ex affiftentia Spiritus Sancti illam dirigentis, gubernantis, & hæc eft Divina, quamvis per humanum instrumentum ad nos derivata, propter quam Ecclefia appellatur ab Apoftolo 1. ad Timot. 3. *Columna & firmamentum veritatis*, & dictum fuit à Chrifto Mat. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adverfus eam*. De hac difficultas procedit, cum primam non fufficere compertum fit, dicente Apoft. 1. ad Theſalon. 13. *Accepiftis illud, non ut verbum hominum, fed ut Verbum Dei*, & ad Galat. 12. *Neque enim ego ab homine accepi, fed per revelationem Jeſu Chriſti*.

58. Dicendum: Propositionem Ecclefiae non eſſe objectum formale fidei, fed dumtaxat conditionem de lege ordinaria. Ita communiffimè Theologi contra Durandum & Medinam.

Prob. Quod eſt ratio formalis, & objectum motivum fidei ita requiritur, ut ſine ipſo nunquam haberi poſſit actus fidei, ſic, quia color eſt ratio formalis, ſub qua objecta videntur, nunquam haberi poſſe actus viſionis ſine colore, ſed actus fidei haberi poſſe, & de facto fuit habitus ſine propoſitione Ecclefiae, ut dictum fuit de Angelis, & primis parentibus, ergo; & quidem illorum fides non fuit à noſtra ſpecie diverſa, ergo debuit habere idem objectum formale, ergo ſi non habuit Ecclefiae definitionem, evincitur hanc hujusmodi nequaquam eſſe. Confirmatur. Nihil eſt in actu fidei, quod Ecclefiae proponenti correfpondeat, ergo Ecclefiae propoſitio nequit eſſe objectum motivum fidei;

Prob. ant. Quod eſt in actu fidei eſt infallibilitas, & obſcuritas, neutrum autem Ecclefiae correfpondet, ſed ex dictis Divinae veracitati applicatae per revelationem, ergo. Hinc ſi revelatio ipſa à munere objecti formalis excluditur, potiore jure excludetur Ecclefiae propoſitio; dixi, *potiore jure*, quia revelatio indiſpenſabiliter requiritur, ut Divina veracitas objectis credibilibus applicetur, non ſic Ecclefiae propoſitio, quæ aliunde ſuppleri poſſe, ut præmonui. Tandem; Si Ecclefiae propoſitio ſpectaret ad objectum fidei formale, concedi deberet myſteria noſtræ fidei crefcere, quoties Ecclefiae nova advenit definitio, quod eſt contra dicta §. 2.

59. Hinc dictum Sancti Auguſtini adductum ſub articuli initio explicandum eſt de Ecclefiae autoritate tanquam conditione in præſenti providentia requiſita. Cum enim illi nulla facta fuerit revelatio, aliud non ſupererat credendi medium, niſi Ecclefia, quæ Evangelium credendum proponeret, & hoc pacto etiam dicuntur fideles ædificati ſuper fundamentum Apoftolorum & Prophetarum, tanquam proponentium, non tanquam ad fidem moventium.

60. Ob. 1. directe contra probationem. Poſita Ecclefiae propoſitione habentur infallibilitas & obſcuritas in actu fidei, ergo habetur quidquid ad fidem requiritur, ergo. Prima pars antec. patet, cum Ecclefia per affiſtentiam Spiritus Sancti ſit infallibilis, & dicatur columna veritatis, conſtat etiam ſecunda, etenim ab Ecclefia non proponuntur objecta niſi per principia extrinſeca.

Reſp. Haberi infallibilitatem & obſcuritatem tanquam per conditionem applicantem Divinam veracitatem. Ad prob. dico; affiſtentiam Spiritus Sancti concedi Ecclefiae in proponenda Divina veracitate ad movendum ex vi iſtius, non ad movendum per ſemetipſam. Ulterior reſponſio habetur in probatione, & confirmatione.

61. Ob. 2.

61. Ob. 2. Illud est objectum formale fidei, per quod actus fidei fit supernaturalis, & distinguitur à quolibet alio actu, sed actus fidei fit supernaturalis & distinguitur &c. per Ecclesiae propositionem, ergo. Prob. min. Actus fidei, quam habet Catholicus, non alio titulo differt ab actu fidei, quem habet hæreticus, nisi quia Catholicus credit objecta proposita ab Ecclesia, non sic hæreticus, etenim uterque credit propter Divinam veracitatem revelantem, ergo.

Resp. ne. mi. ad prob. eadem utor distinctione; & falsum est, hæreticum credere propter Divinam veracitatem, etenim veracitas Divina non movet, nisi per Ecclesiae propositionem illam, applicantem; Quapropter, sicut, si quis diceret se amare bonum, & negaret boni cognitionem, falsum diceret, ita qui dicit, se credere propter Divinam veracitatem, & negat Ecclesiae propositionem, falsitatis arguitur.

62. Ob. 3. ad probandum, Ecclesiae propositionem neque requiri, ut conditionem. Esse potest in hac providentia actus fidei absque aliqua Ecclesiae propositione, ergo hæc neque requiritur tanquam conditio. Prob. ant. Supponamus, Parochum proponere rustico aliquod mysterium revelatum, ab Ecclesia tamen non propositum, rusticus, credendo, haberet actum fidei, quia esset assensus præstitus Divinae revelationi, ex alia parte Parochus, qui falli potest, non suppleret propositionem, Ecclesiae, ergo.

Resp. Negando utrumque antecedens, neque tunc præberetur assensus Divinae revelationi, quæ defectu conditionis requisitæ ad actum fidei non concurreret; qua de re ille actus esset fidei humanæ, nisi fortasse crederet cum hac suppositione, quod dictum Parochi sit etiam ab Ecclesia propositum, & si hanc suppositionem non haberet, non esset rectè instructus ad actum fidei con-

cipiendum, unde nequaquam supernaturaliter crederet.

§. VI.

Utrum ad actum fidei sufficiat revelatio existimata.

63. **F**ieri posse talem suppositionem, in qua quis invincibiliter feratur in objectum, quod revera à Deo revelatum non sit, & satis debito modo propositum, negat Altiliodorensis, etenim, si secus contingeret, posset credere falsum, ut revelatum à Deo, & consequenter propositionem hæreticam subtili existimatione, quod sine peccato mortali non eveniret, nam si quis faceret, quod ad se pertinet, à Deo lumen acciperet, ne in deceptionem incideret. Communior tamen Theologorum sententia suppositionem huiusmodi possibilem asserit, cum & experientia comprobari possit, nec sit contra humanum statum decipi posse, neque ex alia parte facta sit aliqua promissio, aliquem circa res fidei materialiter non posse falli, præsertim quod dari potest ignorantia invincibilis, teneri hominem aliquid facere, ne in eo casu decipiatur.

64. Admissa igitur hypothese, in qua aliquis Doctor Ecclesiae, seu Pastor existimatus æquè doctus, ac pius proponat populo v. g. Spiritum Sanctum, assumpsisse naturam humanam, & hoc tanquam à Deo revelatum, jam populus rudis teneretur ad credendum propter Divinam veracitatem propositam ut revelantem, rudes enim alio modo obligari non possunt; quæritur, an huiusmodi assensus esset actus veræ fidei Divinae, quod aliis terminis proponunt plures Theologi, inquirentes, an per accidens possit Fidei Divinae subesse falsum, idest ex parte credentis decepti.

65. Sentiendum negativè. Ita communiter Theologi cum S. Th. hic art. 3. Prob.

Prob. Assensus veræ fidei debet esse Divinus, infallibilis, & certus essentialiter, sed nequit esse hujusmodi ex motivo Divinæ revelationis solummodo existimata, ergo revelatio purè existimata nequit esse objectum formale fidei. Prob. mi. revelatio purè existimata non est Divina, infallibilis, & certa, ergo assensus fidei nequit esse Divinus, infallibilis, & certus essentialiter ex motivo &c. dixi *essentialiter*. Ad innuendum, quod neque per accidens potest tendere in falsum, quia quod tale est per essentiam suam, semper tale esse debet, & sic homo neque per accidens potest esse irrationalis. Confirmatur. Si quis assentiatur præmissis probabilibus & medio probabili putativè tamen necessariis, non habet conclusionem nisi probabilem, & solum putativè necessariam, ergo à pari, si quis assentiatur Divinæ revelationi, non in se, sed solum putativè, non habebit actum fidei in se, sed tantum putativè,

66. Prob. secundo. Habitus fidei est essentialiter determinatus ad verum, & perficiens intellectum, sed si posset inclinare intellectum in falsum, non esset essentialiter determinatus ad verum, neque perficeret intellectum, ergo non potest inclinare in falsum, ergo neque ad credendum ex motivo Divinæ revelationis solum existimata. Prob. mai. & quia est veluti instrumentum Spiritus Sancti, ideoque servare debet proportionem cum Spiritus Sancti veritate, & quia est participatio luminis Divini, & luminis beatifici inchoatio. Quod si assensus Divinæ fidei hujusmodi verum sibi non præfigeret, certè tota fides periret, quia quilibet fidelis ambigere posset, an crederet verum, vel falsum apparenter verum, quod est contra doctrinam Pauli ad Galat. 1. *Licet Angelus de Cælo evangelizaverit &c.* Concilii Tridentini in hac re satis est vulgata doctrina.

67. Ob. 1. Intellectus non solum tendit in verum in se, sed etiam in falsum

apparenter verum, ergo etiam fides non solum tendit in Divinam revelationem veram in se, sed etiam in ipsam apparenter talem.

Resp. Retorsionem claram esse ex confirmatione posita in prima probatione; conc. itaque ant. ne. conf. nam intellectus objectum est verum ut sic præscindens à vero reali, vel apparente; objectum autem fidei non est Divina veracitas, seù revelatio sub præcisione accepta, sed Divina, infallibilis, & essentialiter certa, ut dictum fuit. Quare, sicut scientia non potest esse nisi per medium necessarium in se, ita fides nequit esse nisi per objectum Divinum, infallibile, & certum in se; & quemadmodum, si medium non sit necessarium in se, sed solum existimatum, gignitur scientia putativè talis, ita si objectum non sit Divinum, infallibile, & certum in se, habetur fides putativè talis.

68. Ob. 2. Aliæ virtutes supernaturales possunt tendere in objectam tantum putativè tale, ergo etiam fides; Prob. ant. Potest quis ex motivo charitatis elargiri eleemosynam pauperi, apparenter tali, potest quis ex motivo religionis adorare hostiam, quæ in re consecrata non sit, sed existimetur consecrata, ergo aliæ virtutes supernaturales possunt tendere &c.

Resp. ne. conf. Etenim reliquæ virtutes pertinent ad voluntatem, fides autem spectat ad intellectum. Porro hoc est inter utrasque discrimen, quod virtutes spectantes ad voluntatem recipiunt objectum suum à prudentia tanquam mensura & regula ejusdem objecti, quod est bonum honestum, & practicum proveniens ex conformitate regulis rationis, & dictamini rationis; Ex hoc fit, quod cum prudentia perspectis omnibus circumstantiis judicet honestum esse elargiri eleemosynam homini putativè pauperi, & adorare hostiam, quæ putativè solum est consecrata, jam misericordia & religio habent

bent objectum suum, unde possunt in actum sibi proprium exire. E' contrario virtutes spectantes ad intellectum non recipiunt objectum suum à prudentia tanquam regula, & mensura ejusdem objecti, quod est verum speculativum, sed diriguntur ab ipsa veritate existente in objecto, ut manifestum est in scientia; Quapropter sicut, licet prudentia judicaret, medium, per quod procedit intellectus, esse necessarium, intellectus non fieret sciens, nisi re ipsa medium necessarium esset, ita licet prudentia judicaret, medium seu motivum per quod procedit intellectus, esse Divinum, intellectus non fieret credens, nisi re ipsa Divinum esset. Quod si diceres, etiam ad fidem requiri prudentiam, responderem, hoc esse verum, quantum ad ea, quæ prærequiruntur ad fidem, idest prudens judicium de mysteriorum credibilitate, piam affectionem & voluntatis imperium, non vero quantum ad ipsum actum fidei, ejusdemque objectum; Unde habes etiam in quo sensu actus fidei dicatur meritorius prout à prudentia dependet. Si autem antec. in argumento positum esset de virtutibus aliis Theologicis, illud libentius negarem, etsi istæ ad voluntatem pertineant; censeo enim neque spem, esse posse de beatitudine solum putative tali, neque charitatem de summo bono putative tali; Hoc quidem sibi vindicant Theologicae virtutes; quæ cum immediate Deum attingant, nisi revera Deus sit ipsarum objectum, nequaquam verè Theologicae sunt.

69. Deveniendi modo ad cultum hostiæ consecratæ, fateor illum esse actum veræ religionis, hæc enim respicit objectum, quod adoratione sit dignum, prout à prudentia judicatur, non tamen per hoc creditur fide Divina, illam hostiam determinatam esse rite consecratam, sed fides Divina refertur ad hoc, quod Corpus Christi in qualibet hostia rite consecrata contineatur. Neque generatim verum est,

Tom. I.

cultum esse protestationem fidei, etenim aliquid adorare possumus, quin illud Divina fide teneamus, ut patet in adoratione, quam præstamus Beatissimæ Virgini, tanquam sanctæ pro primo suæ Conceptionis instante, nec tamen Divina fide id credimus (fac Beatissime Pater, ut credamus.) Brevius totum expendam. Cultus progrediens à religione, vel esse potest, quin fidem supponat, ut in exemplo adducto; vel fidem supponendo, quin tamen à fide dirigatur, sed à prudentia, ut in casu quo adoramus hostiam putativè consecratam; vel fidem supponendo, ita ut non à prudentia solum, sed etiam à fide legem regulamque desumat, & contingit, quando refertur in objectum revera tale, ut quando adoratur hostia in re consecrata, in quo casu objectum religionis in re non differt ab objecto fidei.

70. Dices. Etiam fides est practica, ergo si reliquæ virtutes respicientes verum practicum possunt ferri in objectum putativè tale, poterit etiam fides; Prob. ant. fides habet lumen practicum, à quo progrediuntur principia practica, quibus in Christiana Republica, plura diriguntur, ut susceptio & recta Sacramentorum administratio, ergo etiam fides est practica. Præterea. Etiam admissio, fidem esse virtutem intellectualem, responsio nostra non subsistit; Nonne prudentia est virtus intellectualis? Et tamen hæc versatur circa objecta practicè talia, ergo à pari.

71. Sed contra. Permittendo etiam totum argumentum, nihil concluderetur, sicut de spe & charitate dictum fuit, esset enim virtus practica, sed Theologica, quæ non accipit objectum à prudenti apprehensione nostra, sed illud supponit; & hoc est proprium virtutis Theologicæ, ut Deum immediate attingat, proinde per rationem in se Divinam. Nihilo tamen minus, practicam fidem affirmo, si considerentur aliqua objecta secundaria, & ejusdem

F f

dem

dem præambula, eam tamen practicam nego, si perpendatur ejus objectum, primum, & formale. Neque mirum, si primum non negaverim, cum sic potius spectet ad dirigendam voluntatem, quam ad sistendum in suo assensu. Ad aliud. Prudentia est quidem virtus intellectualis, sed practica, cum ex sui natura instituta sit ad alias potentias in genere morum dirigendas, non tendere autem in objecta practica, non pertinet ad virtutem intellectualem, ut intellectualis est, sed ut speculativa est; Ratio: quia perfectio habitus speculativi est veritas, hæc autem non obtinetur nisi per conformitatem actus objecto, ut est in re. *Ex eo enim, quod res est vel non est, propositio vera, vel falsa est.*

72. Ob. 3. Fidei Divinæ potest subesse falsum, ergo fidei Divinæ potest objectum motivum esse revelatio tantum existimata; Prob. ant. Potest una præmissa de fide concurrere ad conclusionem falsam; ergo. Prob. ant. in hoc syllogismo. Ubi est accidens panis, est substantia panis, sed in Sacramento Eucharistico est accidens panis, ergo est substantia panis; Minor est præmissa, quam fide confitemur, & conclusio talis est, ut hæreticum esset, eam affirmare; ergo: Confirmatur. Actus fidei veræ potest evadere falsus, & perseverare ex revelatione putata, sic antiqui Patres credentes ante Christi Nativitatem Christum nasciturum recte credebant, si credidissent post Christi Nativitatem, falso credidissent, at primus actus perseverasset, ergo.

73. Resp. ant. prorsus esse contra Tridentinum; illud negamus. Ad prob. præmissa de fide, quæ vera est, in conclusionem falsam nullum potest influxum exhibere, sed totus influxus est à præmissa falsa. Consule Summulistas, respondebunt, conclusio sequitur debiliorem partem. Ad confirm. Dico, actum illum ante Christi Nativitatem ad Divinam fidem pertinuisse, nequa-

quam post Nativitatem; Neque verum est, actum perseverare formaliter, eo quia non amplius creditur ob motivum Divinæ revelationis, sed ex conjecturis fallibilibus, quod Christus nondum sit natus. Addo; fuisse de fide Christum aliquando nasciturum, non vero pro hac, vel illa temporis circumstantia, quapropter alii actus ad fidem humanam revocabantur.

74. Ob. ultimo. Si Rustico proponatur à Parocho v. g. Incarnatio Spiritus Sancti, Rusticus tenetur credere, & non credendo peccaret, sicut credendo, supposita ignorantia invincibili, ut fieri potest, actus illius est meritorius, & supernaturalis, ergo actus ille esset fidei Divinæ. Ulterius, non credendo esset hæreticus, ergo credendo esset fidelis; ideo &c.

Resp. In casu, quo Rusticus conciperet, Incarnationem Spiritus Sancti esse à Deo revelatam, teneri ad credendum, non propter motivum fidei, & propositionem factam à Parocho, sed propter dictamen interius, unde si non crederet, non peccaret peccato infidelitatis, sed contra debitum, cui quisque subditur, ut actus proferat conscientia invincibiliter erroneæ conformes, atque ad summum peccaret infidelitate cordis, &, ut inquiunt affectivè, non mentis, & effectivè in re, in quo sensu esset hæreticus, cum pro officio suo contemneret Divinam veracitatem revelantem; sicut esset quis corde sacrilegus, & excommunicatus, si percuteret non Clericum, existimatum tamen Clericum; & de facto in hac hypothese Ecclesia non damnaret eum poena hæreticorum. Ex quo novum argumentum pro sententia nostra conficitur. Juxta hæc dicendum est, actum illius fidei esse meritorium, & supernaturalem, quia oriretur ex pia affectione credendi Divinæ revelationi, non tamen ex quo esset actus veræ fidei. Adde tandem, Rusticum teneri ad credendum conditionatè, non absolutè, idest, credo hoc, si Ec-

Ecclesia credendum decernit, conditione appositā vel expressē vel implicite. Quod si ignorat, se debere credere sub hac conditione, illius fides erit humana, non Divina. Addit Suarez hic. Deum in hac hypothēsi concursum suum non prestiturum illustrando intellectum, & adjuvando voluntatem.

§. VII.

Utrum revelatio privata sufficiat ad fidem.

74. **R**evelationem privatam non sufficere tantum ad salutarem & Theologicam fidem, immo necessariam esse, qui spiritum admittit privatum tanquam fidei regulam, hæreticus diceret. Jam contra errorem istum dictum est in proprio loco.

Ut vero resolvatur, quod propositum est; advertendum, revelationem privatam duplici modo contingere posse, vel ex parte materiæ, per hoc quod res revelata non pertineat ad bonum, totius Ecclesiæ, v. g. si Deus alicui revelaret numerum stellarum, vel ex parte personæ, per hoc quod uni homini peculiariter fiat, ut dicitur de revelationibus factis Sanctæ Brigittæ.

75. Advertendum secundo. Fidem Divinam distingui in fidem Theologicam, & Catholicam, non ita, ut una fides sit specie ab alia distincta, sed quia una accidentariè ab alia differat, per hoc quod fides Theologica esse possit etiam respectu unius, Catholica vero respectu omnium, ideo dicta universalis; Hinc nequit esse fides Catholica, quin sit Theologica, potest vero esse Theologica, quin sit Catholica; his positis.

76. Dicendum, revelationem privatam sive ex parte personæ, sive ex parte materiæ esse sufficientem ad obiectum motivum fidei. Hanc sententiam sustinent Scotistæ omnes, quibus adherent Vega lib. 9. in Trident.

Tom. I.

cap. ultimo Cordub. in quaest. qu. 17. lib. 1. Bellarmin. lib. 3. de justif. cap. 3. nec deesse videtur Sanct. Thom. 2. 2. qu. 1. art. 1. ubi pro obiecto fidei assignat primam veritatem testificantem, nec aliquid dicit de Ecclesia proponente, vel de revelatione publica. Contrarium tamen asserunt Cajet. hic qu. 1. art. 1. Sot. lib. 3. de natura & gratia, cap. 11. Can. lib. 12. de locis cap. 3. Salmatic. & pro ipsis Paulus à Concept. disp. 1. de fide dub. 2. §. 7.

77. Posteriorum Doctorum sententia pluribus videtur argumentis posse probari. Obiectum enim formale fidei est Divina veracitas instruens homines per scripturas Apostolorum, & Prophetarum, & Ecclesiam proponentem, juxta illud Pauli ad Ephes. 2. ubi dicimur: *Superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum*, & aliud ad Corint. 3. *Unusquisque videat, quomodo superædificat, fundamentum, enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est.* Unde Augustini dictum. *Evangelium non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret autoritas.* Atque juxta hæc docuit S. Thom. 1. par. qu. 1. art. 8. ad 2. ubi inquit. *Inititur nostra fides revelationi Apostolis & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt, non in revelatione, si qua fuit, aliis Doctoribus facta.* Et 2. 2. qu. 5. art. 3. ait. *Formale autem obiectum fidei est veritas prima, secundum quod manifestatur in Scripturis Sanctis, & doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima.* Atqui hujusmodi non est revelatio privata, ergo.

78. Secundo argumentantur Salmatic. & pro illis Paulus à Concept. spectat ad virtutem Theologicam, ut Theologica est, respicere immediatè Deum tanquam obiectum primarium, ad quod omnia credibilia dirigantur, sed revelatio privata saltem ex parte materiæ est de iis quæ non diriguntur ad Deum, tanquam ad obiectum primarium, ergo. Utraque propositio de-

Ff 2

mon-

monstratur; major quidem, quia hoc est discrimen inter virtutes Theologicas, & alias, quæ sunt tantum morales, quod illæ immediatè respiciant Deum, tanquam ultimum finem, & quia ex Apostolo, *fides est sperandarum substantia rerum*, quidquid autem spe Theologica speramus est per respectum ad Deum, ut ultimum finem; Hinc S. Th. hic qu. 2. art. 5. ait. *Fidei objectum per se est id, per quod homo beatus efficitur*, beatus autem non efficitur, nisi per Deum. Minor vero, quia si Deus v. g. revelaret quid fiat inter Germanos & Gallos, quis ordo invenitur ad Deum? Hoc potius conferret ad alicujus actus humani & politici directionem.

79. Præterea. Fides ex S. Th. in 3. dist. 23. qu. 2. art. 3. in hoc distinguitur à Prophetia, quod illa ex natura propria respicit bonum æternum, ista vero aliquid temporale; ergo si Deus revelaret aliquid temporale, quod propriè est materia privata, hujusmodi revelatio non esset objectum formale fidei.

80. Postremo. Si quis fidem non præberet privatæ revelationi, non esset censendus hæreticus, neque hæreticorum poenis ab Ecclesia puniretur, ergo ab opposito si quis fidem præberet, non esset fidelis, neque crederet fide Divina. Confirmat. supponamus, Deum revelare alicui Ethnico aliquam rem temporaneam, & hunc credere, non perinde fidelis esset, ergo quia hujusmodi fides non esset Divina, ergo quia revelatio privata non sufficit ad &c. Quanti habenda sint hæc argumenta, declarabimus. Interim

81. Prob. assertum nostrum. Revelatio Divina ejusdem ordinis, & infallibilitatis est, sive sit publica, sive privata, sive de re æterna, sive de temporanea, ergo si publica & facta pluribus personis de re æterna est sufficiens objectum formale fidei, etiam privata, quantumvis de re temporanea, erit &c. ant. ostenditur, quia Divina loquutio nullam perfectionem accipit ex eo,

quod fiat pluribus, vel rem aliquam excellentiorem manifestet, nec ulli imperfectioni subjicitur, ex eo quod fiat uni tantum, vel rem etiam minimam revelet; & quemadmodum Deus est æque providus ac sapiens, dum minima producit & regit, ita est æque verax, & infallibilis, dum minima proponit. Hæc certe fuit Concilii Tridentini doctrina, quod cum sess. 6. cap. 12. definiat, neminem esse certum de sua prædestinatione, aut de finali perseverantia sine speciali Dei revelatione, procul dubio supponit, haberi posse hanc certitudinem, si hæc specialis revelatio habeatur; sed hæc esset privata revelatio, ergo.

82. Dices. In hoc casu revelationem versari circa rem spirituales pertinentem ad æternam salutem. Sed contra. Jam dictum fuit in unaquaque re Deum esse æque veracem, sive sit æterna, sive sit temporanea; & si potest dari fides Catholica, quando revelatio universaliter est proposita, licet sit de re temporanea, ut, Tobia fuisse canem, quare non poterit esse fides Theologica, quando revelatio est privatè proposita, licet in re temporanea versetur.

83. Dicam ego secundo pro Thomistis. Esto Deus revelando rem naturalem verax sit, ac infallibilis, non eam tamen præferat infallibilitatem, quæ ad fidem Theologicam propriè spectat; Prob. In hujusmodi revelatione cognoscitur Deus infallibilis tantum in linea naturali, sed hæc infallibilitas non sufficit ad fidem Theologicam, quæ ex propriis supernaturalis est, ergo. Prob. mai. In rei naturalis productione cognoscitur Deus author tantum in linea naturali, ergo in hujusmodi, idest rei naturalis, revelatione cognoscitur Deus infallibilis tantum in linea naturali.

84. Fateor, instantiam hanc, quam apud contrariæ sententiæ patronos non invenies, aliquam facere difficultatem, & nostrum fundamentum prorsus evel-
lere. Dico tamen, ad summum vim habere,

bere, si huiusmodi revelatio alicui fieret, qui nullam aliunde Dei, ut Authoris supernaturalis, cognitionem haberet, non tamen absolutè, & sicuti res naturalis ordinis dirigi possunt ad finem supernaturalem, ut constat, ita etiam res revelatae, quantumvis ordinis naturalis dirigi possunt ad Deum, ut Authorem supernaturalem; & ideo haberi actum fidei. Idem insuper argumentum ita in adversarios retorqueo; In rei naturalis publica revelatione cognoscitur Deus infallibilis tantum in linea naturali, ergo neque revelatio publica de re naturali erit sufficiens objectum motivum fidei; ant. prob. eodem argumento, quod supra adductum fuit. Quod igitur mihi dicent ad servandam in primo casu fidem Catholicam, dicam ego ad servandam in nostro fidem Theologicam. Hinc exhiberi posset alia sententia diversa à relatis, nimirum revelationem privatam in quacumque materia sit, sufficere ad actum fidei in eo, qui jam credit Deum, ut Authorem supernaturalem, non sufficere vero in eo, qui Deum, ut Authorem supernaturalem, ignorat.

85. Magis confirmabitur assertum nostrum, si perpendamus, in Sacris Scripturis summopere fuisse commendatam eorum fidem, qui revelationi privatae crediderunt, è contra fuisse reprehensos alios, qui tardi corde dubitarunt. Sic ad Hebr. 11. laudatur fides Saræ in revelatione de futuro filio, Gen. vero 18. arguitur, quia tarda fuerit in credendo, sicut etiam Luc. 1. reprehenditur Zacharias.

86. Non inficior tamen in huiusmodi privatis revelationibus cautè esse procedendum, nam probandi sunt spiritus an à Deo sint, ut monet Apost. 1. ad Thessal. 5., & quandoque Sathanas in lucis Angelum se transfigurat; interdum etiam muliercularum somnia pro revelationibus accipiuntur. Hac de re in Concil. Later. sub Leone X. ses. 11. prohibentur predicari revelationes spe-

ciales de rebus futuris sine examine atque Ecclesie approbatione, & Innoc. III. in cap. *Cum ex injuncto* de hæreticis, dicit revelationi speciali non esset adhibenda fides, nisi miraculo comprobetur. Supponitur propterea, quod si constaret, illam revera esse à Deo, quantumvis esset specialis, ad fidem sufficere.

87. Jam vero argumenta nobis opposita diluamus; atque quid primo respondendum sit, constat; ibi enim sermo est de fide reduplicativè ut catholica est, non ut reduplicativè Theologica; & in hoc sensu procedunt omnes illæ autoritates tum Sacrae Scripturae, tum Sancti Thomæ. Neque mirum, si ea erat mens Augustini in autoritate citata sub initio quinti §. propter rationem adductam num. 48.

88. Ad secundum negamus, etiam res in privata revelatione propositas ad Deum dirigi non posse, nam sicuti res publicè propositæ possunt publicè ad Deum referri, ita res privatè propositæ possunt privatè referri; Nec obstat, fidem dici sperandarum substantiarum rerum, & fidei objectum per se esse id, per quod homo beatus efficitur; Etenim hoc est verum de objectis principalioribus fidei, non autem de quocumque; Quod enim credamus, Tobiae fuisse canem, aut Isaac fuisse filium Abrahæ, quid confert ad res sperandas, & ad beatitudinem assequendam? Hinc ad prob. minoris, dico illam esse veram etiam, non tantum & necessario. Quomodo autem differat Profetia à fide, dicemus alibi.

89. Ad postremum; Major conceditur in foro externo, & Ecclesiastico, negatur in foro interno & Divino, apud quod revera esset hæreticus, & infidelis. Non esset ergo puniendus ab Ecclesia, cui sicut non constat revelatio ipsi facta, ita non potest constare ejusdem infidelitas, esset tamen puniendus à Deo. Ad Confirm. Ethnicus ille saltem implicite esset fidelis, quia sicuti credit Divi-

Divinae revelationi sibi propositae, ita paratus esset ad credendum quidquid sub Divina revelatione continetur. Quod si hic destitutus est habitu fidei, non per hoc inferas, ergo non potest habere actum, nam necesse non est,

actum semper ab habitu provenire, cum etiam haberi possit per auxilium Dei, quod vices habitus suppleat. Verum huic argumento responsum datum est num. 74.

Q U Æ S T I O II.

De Perfectione Divinae veracitatis.

§. I.

An Deus possit mentiri & falsum dicere vel per se, vel per alium.

1.

Advertendum, mentiri & falsum dicere esse duo satis diversa, si de creatura loquutione sermonem faciamus. Mentiri enim aliud non est, quam contra mentem ire, idest verbum oris oppositum, esse verbo mentis; falsum vero dicere est rem affirmare non ut est in se. Hinc fit, interdum mentiendo posse verum proferri; & interdum proferri falsum, quin aliqua mendacii nota contrahatur; atque hoc ex create mentis imperfectione proficiscitur, cui datum nequaquam est semper veraciter cognoscere, & ex humanae voluntatis imbecillitate, cui datum non est semper verba suae cognitioni correspondere. Quae autem possunt in creatura separari, minime possunt in Deo distingui, cum juxta dicta non minore jure sit praedita prima veritas, quae cognoscit omnia supercomprehendens, quam sit prima veritas omnia dicens, qualia Divinae cognitioni representantur.

2. In proposita difficultate fuit teste Sancto Augustino lib. contra mendacium cap. 2. error eorum, qui Priscilianistae dicti sunt, asserentium, Deum non solum mentiri posse, vel falsum dicere, sed aliquando mentitum esse, &

falsum dixisse, vel ex quo in Scriptura Sacra quamplures contradictiones reperiantur, vel ex quo plura promiserit, & comminatus fuerit, quae tamen non evenerunt; atque ex hoc existimarunt, sua mendacia licere, & aliquando jure jurando firmari posse, praesertim cum de secreto servando res ageretur, unde impiè dictum fuit. *Jura perjura, secretum prodere noli.*

3. Catholici omnes sacrilegum hunc errorem, velut haeresim, detestantes, nunquam Deum mentitum esse, & falsum dixisse propugnant, immo juxta praesentem providentiam, & legem, quam dicunt ordinariam, hoc fieri non posse defendunt, sed si de lege, quae, quia nullo jure limitem accipit, absoluta dicitur & extraordinaria, loquamur, Divinae veracitati non repugnare mendacium, vel falsitatem affirmare non trepidant, sine tamen aliqua morali malitia, arbitantes hanc posse à mendacio & falsitate separari. Hoc videntur docuisse Gabr. in 2. in dis. 12. quaest. 1. Adam. in 3. quaest. 5. Petrus Aliacensis &c.

Communissima tamen Theologorum sententia mendacium, vel falsitatem in quacumque providentia, & juxta vires cujuscumque Divinae potentiae à Deo excludit; & cum istis

4. Dicendum. Deum neque per se, neque per alium posse mentiri vel falsum dicere. Assertum quidem adeo clarum Dei perfectionem agnoscentibus apparet, ut nulla probatione indigere videa-

videatur, attamen, quia Theologi Doctoris est probare. Ideo

Probatur primo ex sacris litteris. Num. 23. *Non est Deus ut homo, ut mentiatur, & ut filius hominis, ut mutetur.* Ad Rom. 3. *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax.* In primo textu ita à Deo mendacium excluditur, sicut mutatio, sed etiam juxta potentiam Dei absolutam fieri non potest Deum mutari, ergo nec fieri potest Deum mentiri. In secundo textu non comparatur Deus homini secundum mendacium, quod re sit, nam hoc modo certum est, omnem hominem non esse mendacem, ut credimus de Beatissima Virgine, & Sancto Joanne Baptista; comparatur itaque juxta mentiendi capacitatem; sed homo ita est mendax, ut licet non mentiatur, mentiri possit, ergo Deus ita est verax, ut neque mentiatur, nec mentiri possit, & sicut posse mentiri convenit homini per sui naturam, ita non posse mentiri per sui naturam convenit Deo, proinde in quacumque providentia. Præterea plura, quæ afferri possunt, præsertim illud Mat. 24. *Cælum, & terra transibunt verba autem mea non transibunt.* Quod si producere Sanctorum Patrum testimonia placeret, ferme innumera non deessent. Sufficiat tamen Augustinus inquiens 22. de Civit. cap. 25. *Si volunt invenire, quod omnipotens non potest, ego dicam, mentiri non potest, & lib. de Fide ad Catech. cap. 1. Si mentiri posset, non esset omnipotens.* Tu vero addas S. Dionys. de Divin. nomin. cap. 4. *A' veritate cadere, à Deo est cadere.* Quare, sicuti nunquam fieri potest, Deum non esse omnipotentem, & non esse Deum, ita nunquam fieri poterit, Deum posse mentiri.

5. Eos, ut verum fatear, ferre non possum, qui juxta statutum ordinem Deum mentiri non posse concedunt, in alio tamen possibili non inficiantur. Si rectè perpendant, quæ à nobis in probatione exposita sunt, id dicere

nequaquam possunt? sed unde hoc colligunt, quam Scripturam, quem Patrem, quam rationem afferunt? Hoc dico contra Doctores Catholicos, qui fidem nostram unicam, & verissimam esse fatentur. Si enim per absolutam Dei potentiam Deus mentiri potest, quæ veritas, quæ firmitas in nostra Religione? Numquid quia per Apostolos & Prophetas prædicationem habuit & prædicationem? Nunquid quia ex miraculis suam hausit confirmationem? Sed quis te certum faciet, Deum usum non esse, extraordinaria potentia, & nos per mendacia decepisse? Si Deus verum esse affirmat, quod credimus, ipsam affirmationem mendacium esse, non repugnabit. Producas mihi promissionem aliquam, qua Deus se adstrixerit tantum juxta legem ordinariam non esse mentitum. Aut ergo fidem nostram nos fallere posse doceas, aut Deum nullo pacto mentiri posse, fatearis, necesse est.

6. Rationibus tamen liceat punctum evincere; breviter illas proponam, sed Scholastico more efficacissimè. Deus in cognitione sua in quocumque rerum ordine non potest decipi, ergo in veracitate sua per quamcumque potentiam non potest decipere. Si mihi negas antecedens, Deum negas; Consequentia vero tenet, cum eadem perfectione, prædita esse debeat prima veritas in dicendo, qua refulget prima veritas in cognoscendo; Utraque enim prædictum Divinum est. Secundo. Quia Deus in quacumque providentia est summè Sanctus, in nulla providentia potest peccare, si negas, peccatorem Deum facis, ergo quia in quacumque providentia est summè verax, non potest in aliqua mentiri; Si summè veracem inficiaris, peto, quare sit summè sanctus, non sic summè verax, destrueretur immo summa ejus sanctitas, si summa veracitas auferatur, hæc enim ab illa, tanquam à fonte, progreditur. Si vis evadere, dicas mendacium non semper

per esse peccatum ; Quia revera hoc dicis .

7. Sic ultimo rem propositam ostendo . Tantum est in mendacio malitiæ , ut hæc nequeat ab ipso separari , ergo ex hoc titulo Deus non potest mentiri . Prob. ant. Res ita est , si mendacium sit ex propria natura , & intrinsecè malum , sed mendacium est ex propria natura , & intrinsecè malum , ergo . Prob. mi. Quod per propriam naturam , & intrinsecè opponitur rationali naturæ , ejusdemque fini , est ex propria natura , & intrinsecè malum , sed mendacium ita opponitur naturæ rationali &c. ergo . Prob. min. Ordo & finis naturæ rationalis in verbis est , ut servetur societas , fidelitas , humanumque commercium , quæ omnia ex natura sua & intrinsecè bona sunt , sed mendacium ab intrinseco & ex natura sua opponitur hujusmodi fini ; ergo . Neque dicas , Deum posse pervertere hunc finem , sicut etiam , quamcumque societatem & commercium destruere . Contra enim , quod res sit vel non sit nulla est imperfectio ex parte Dei , qui libere facit , vel non facit ; ex suppositione tamen , qua res sit , esse debet cum recto ordine & fine à Deo & à natura statutis .

8. Ex hac postrema probatione colligitur , in nulla circumstantia licitum fieri posse mendacium , etiam ex Divina dispensatione , & licet etiam Deus suam prohibitionem removeret , nam in nulla suppositione potest Deus intrinsecam rei naturam immutare , & quæ intrinsecus mala sunt nullam recipiunt dispensationem etiam Divinam , ut communis profert doctrina ; Quare etiam si quis mentiendo bonum finem respuerit , adhuc honestum fieri non posset , *non enim sunt facienda mala , ut eveniant bona* ait Paulus ad Rom. 3. Verùm , etiam admissio , excusari hominem posse à malitia mendacii propter impellentem aliquam necessitatem , quam sine mendacio vitare non posset , non posset tamen excusari Deus , cum ipsi , utpote

summè sapienti , omnipotentique cui-cumque fini comparando media non deficiant .

9. Sed neque posse Deum mentiri vel falsum dicere per alium ex iisdem principiis compertum habetur , mendacium enim , quod ab alio progredere-tur , tribui deberet Deo tanquam causæ Principi , nam qui per alium loquitur , eo utitur tanquam instrumento , sicut lingua , vel calamo tanquam instrumen-to utitur , qui loquitur voce , vel scripto se exprimit . Hinc commune illud , *qui per alium facit per se ipsum facere videtur* . Præterea . Quando Deus loquitur mediatè , & per alium , deberet prius mentiri per se . Tandem , cum ferme omnis Divina loquutio per alium facta sit , postulat fidei nostræ infallibilis certitudo , Deum per alium mentiri non posse , aliter aliqua suspicio semper superesset .

10. Quod dicitur de Deo aliquid affirmante , dicendum etiam de Deo aliquid promittente , ita ut , quemadmodum est summè verax , ita etiam sit summè fidelis . Colligitur hoc ex pluribus Scripturæ textibus . Deuter. 32. *Deus fidelis & absque ulla iniquitate justus & rectus* ubi ipsius justitiæ & rectitudini ejus fidelitas comparatur . Ps. 114. *Fidelis Deus in omnibus verbis suis , & sanctus in omnibus operibus suis* ubi ab ipsius sanctitate fidelitas non secernitur . 2. ad Timot. 2. *Fidelis Deus se ipsum negare non potest* . Ubi ipsius existentiae Dei fidelitas similis dicitur . Quod totum de Divinis promissionibus absolutis intelligendum est , nam si aliquæ sint affectæ conditione , apponenda est conditio , ut impleantur .

§. II.

*Proponuntur argumenta in oppositum
& refelluntur.*

11. **I**ngentem molem sustinere mihi esset, si omnia, quæ in hac re afferri possent, diluenda proferrem; Cum enim Scriptura Sacra sit Dei Verbum, omnia oporteret producere, quæ in ea videntur esse contraria, quare unicæ huic difficultati tomus integer non sufficeret, nec id præstando Theologi munus subirem, sed expositoris. Hæc igitur qui cognoscere velit, & conciliare, legat S. August. in libris de concordia Evangelistarum, Valentiam tom. 3. disput. punct. 3. Bellarminum tom. 1. controvers. lib. 1. con. 1. aliosque ferme innumeros, qui canonicos libros exposuerunt. Nos aliqua expressiora proferemus, in quibus Deus mentitus esse videtur aut per semetipsum, aut per alios.

12. Ob. 1. Ex pluribus Scripturis evincitur, Deum aliquando mentitum esse. Gen. 4. Promisit Deus Caino, non fore occidendum, & tamen occisus fuit. Isaia 38. prædixit, Ezechiam moriturum esse, nec tamen mortuus est, nisi post annos 15. Jonæ 3. prolata fuit sententia Niniviticæ subversionis post quadraginta dies, nec tamen subversa est, ergo.

Resp. ne. ant. ad prob. In primis dico, Deum promississe, non fore occidendum eo modo, quo Cain timebat, scilicet ab omni, qui eum inveniret; dicebat enim: *Omnis, qui invenerit me, occidet me;* & in hoc sensu promissionem Divinam fuisse servatam, cum dixerit, *nequaquam ita fiet* nemo potest ambigere. Secundo. Promisit Deus, non fore occidendum ab aliquo impunè, cum addiderit. *Omnis, qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Quod dicitur de Ezechia, & Ninive, non est referendum ad dictum absolutum, sed conditionatum, idest, nisi egerint poeni-

Tom. I.

tentiam, & Deum exoraverint. Non igitur Deus, sed mentita est iniquitas sibi; Quæ enim procedunt de labiis meis non faciam irrita, de se ipso fatetur.

13. Ob. 2. Saltem per alios Deum mentitum esse, negari non potest. Ostenditur. Gen. 12. Sara erat Uxor Abraham, & tamen exoravit eam, ut Ægyptiis se diceret sororem, ut revera ipsa dixit. 22. ait pueris, ut expectarent, donec cum Filio Isaac reverteretur, & tamen juxta Dei præceptum illum in holocaustum offerre volebat; quo in loco ait Ambros. lib. 1. de Abraham cap. 8. *Prophetavit quod ignorabat: Ipse solus disponebat redire immolato filio, sed Dominus per os ejus loquutus est: Captiosè autem loquebatur cum servulis, ne cognito negotio aut impediret aliquis, aut gemitu obstreperet, aut fletu.* 27. Jacob affirmavit, se esse primogenitum Esau, nec tamen erat. Hoc autem fecit Jacob ex Divina revelatione, ut ait Innoc. de Divor. cap. *gaudemus.* Præterea. Voluit aliquando Deus, homines mentiri, & alios mendacio fidem præbere. 2. ad Thes. 2. ait Paulus. *Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.* Et 3. Reg. 22. *Ecce dedit Deus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum.* Et rursus mendaci spiritui dixit Dominus. *Decipies & prævalebis, egredere, & fac ita.* Hac in re egregie S. Augustin. lib. 83. quæst. qu. 53. inquit. *Quemadmodum, Judex damnatum percutere sua persona indignum & nefarium judicat, ejus tamen jussu hoc facit Carnifex, ita quem Deus per se non falleret, eum fallit Deo jubente Cacodæmon.*

14. Facile respondent Lyranus, Delcius, & Cornelius dicentes, omnes Patriarchas Sanctosque Viros, vel Mulieres, qui in sacris litteris videntur aliquando mendaces, humano spiritu fuisse loquutos Deo tantum mendacium permittente: Quia tamen Sancti Patres eos à mendacio vindicant, ideo aliter arbitror respondendum. Ad primum.

G g

Sara

Sara erat Uxor Abraham, & simul soror, de ipsa enim dictum fuit. *Filia Patris mei, sed non filia Matris meae*. Ad secundum. Firmè credens, Deum promissionibus suis non defuturum, firme tenuit fore filium resuscitandum, quod satis apertè innuit Apostol. ad Hebr. 11. *Fide Abraham obtulit Isaac, arbitratus, quod & à mortuis suscitare potens est Deus*. Ad 3. Jacob erat primogenitus, si non juxta naturalem nativitatem, saltem juxta Divinam ordinationem manifestatam Rebeccæ per Divinam revelationem in illis verbis, *major serviet minori*. Rursus. Tunc Esau jam primogenita vendiderat, jure ergo Jacob se primogenitum poterat vocare. Sed de horum & similium textuum explicatione disertè loquitur S. August. in lib. de mendac. & de concord. Evangelistarum, S. Ambros. lib. 2. de Jacob & de vita beata, & ferme omnes Sancti Patres, asserentes hujusmodi dicta non fuisse mendacia, sed mysteria, atque eo tunc expressum fuisse in figura populum gentium, qui in fidem & hæreditatem Judæorum erat transferendus; Quapropter sicut in populo gentium reprehesentabatur semen Abraham, ita in Jacob reprehesentabatur Esau, & merito se talem poterat appellare, sicut à Christo Joannes Baptista fuit appellatus Elias non natura sed Præcursoris officio. Sed de his satis; cum ampliorem calamum, quo hic uti non placet, sibi vindicarent. Generatim attendendum est, Scripturas Sacras non semper secundum litteram, sed in sensu longè præclariori, quando aliquid repugnans reperiri videtur esse intelligendas. Ad ultimum, cui plane alia similia addi possent; id intelligendum est de imperio improprie sumpto, idest de permissione; neque hujusmodi expositio contemnenda est, cum ex pluribus aliis Scripturis possit ostendi. Sic Joan. 13. dixit Jesus Judæ. *Quod facis, fac citius* Pilato etiam, *non haberes potestatem, in me ullam, nisi datum tibi esset desu-*

per. Et Pater dicitur tradidisse filium in manus impiorum, quæ tamen nisi permissivè non sunt intelligenda. Ita in re proposita, in quo sensu dicitur etiam Deus excæcare & obdurare corda hominum, & ipsos in malum inclinare. Unde ait S. August. lib. 4. de gr. cap. 18. *Factum est, ut juberet Deus, vel potius pro illorum cupiditate permetteret*.

15. Ob. 3. Mendacium non est ab intrinseco malum, ergo non repugnat, Deum mentiri. Prob. ant. primo. Joseph Gen. 24. mendacium juramento confirmavit dicens. *Per salutem Pharaonis exploratores estis*. Michæas Propheta ait. *Vtinam vir essem non habens spiritum, & mendacium potius loquerer*. Non est autem dicendum, vel illum justum mendacium juramento firmasse, vel istum exoptasse, si fuisset malum, ab intrinseco. Secundo. Mendacium, ut docet etiam Arist. 4. Ethic. lib. 7. reducitur aliquando ad ironiam, quæ non est in se mala, ut quando dixit Deus Gen. 3. *Ecce Adam quasi unus ex nobis*. Et 1. ad Corint. 4. *Jam divites facti estis, jam saturati estis &c.* Tertio. Quidquid est malum, tale est ex legis prohibitionem juxta illud Apost. ad Roman. 3. *Vbi non est lex, neque prævaricatio*. Et aliud, non novi peccatum nisi per legem. Ergo mendacium non est ab intrinseco malum, & si prohibitionem demas, quam procul dubio Deus auferre potest, jam omnem deperdit malitiam, proinde &c.

16. Resp. ne. ant. ad prim. prob.; non me latet plures asserere, id joco dictum esse, non affirmando & fallendi animo. Ita Gratian. 22. quæst. 2. cap. *quod autem*. Plures vero, Josephum mentitum esse. Tutius tamen cum Sancto Augustino quæst. 139. in Genes. verbum illud *estis* accipiendum est pro verbo, *habebimini* quæ usurpatio non est insolens, & ita etiam dixit Elias 3. Reg. 18. *Qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus* idest, habeatur ut Deus. Vel cum S. Bonavent. adjecta esse illa verba non

non affirmando, sed inquirendo, solent enim plerumque iudices enuntiationes proferre pro interrogationibus. Michæas ita loquutus est ad exprimendam maximam rei certitudinem, vel ad explicandum desiderium vehemens; ut si fieri posset, illa mala non evenirent, ut persæpe nos etiam solemus. Ad secundum; Aristotiles ibi sumit ironiam pro cavillatione ad astutè decipiendum, & hæc turpis est, non vero prout est quædam irrisio, quam constat, non esse mendacium, & in hoc sensu sunt Scripturæ adductæ. Ad tertium. Vera est propositio, si includamus etiam legem naturalem, in quo sensu tenent textus laudati, nisi velis illos explicare de lege interna, quæ est conscientia; sed de hoc argumento satis dictum est in probatione.

17. Dices. Quæcumque sit malitia mendacii, poterit hæc à mendacio separari, ergo. Prob. ant. primo potest interdum mendacium esse laudabile, v.g. si quis invincibiliter judicaret, se teneri ad mentiendum, ut grave malum, vel proprium, vel alienum evitaret, sicut qui putat hostiam esse consecratam, laudabiliter operatur, ipsam adorando. Secundo. Potest malitia separari à furto, ab homicidio, ut patet, quando Deus iussit Abrahæ, ut innocentem puerum immolaret, & quando dixit Israelitis, ut ab Ægypto egredientes Ægyptiorum res auferrent, & tamen homicidium & furtum sunt malum ab intrinseco. Addi posset, fornicationem, & bigamiam esse huiusmodi malum, & tamen aliquando licita fuerunt.

18. Sed contra. Illud verum est ex suppositione conscientiæ erroneæ, cum quis existimat mendacium esse bonum, & conveniens, in quo casu mendacium non est nisi materialiter tale; At tunc Deus non mentiretur, neque per se, neque per alium, quia huiusmodi conscientia obligat quidem, sed non ut ministra Dei & ejusdem legis nisi ut appre-

Tom. I.

hensa; Quod si Deus concurreret ad talem actum, non concurreret, ut est mendax, sed quatenus in ipso esset laudabilitas & meritum ortum ex obsequio, & promptitudine parendi legi Dei veræ, licet falsò existimata. Ad secundum trans. ant. ne. conf. nec enim verum est, homicidium absolutè esse malum, sed cum addito, videlicet, quando fit à persona non habente potestatem alienæ vitæ, ideo etiam apud homines licet occidere, immo pertinet ad virtutem, cum quis propter justam causam morte damnatur à Principe; Deus autem ita se habet, ut mors & vita sint in manu ejus. Neque dicas ita Deum esse primam vitam, sicut est prima veritas, ergo sicut velle potest mortem oppositam vitæ, ita velle potest falsitatem oppositam veritati. Contra enim. Dices ergo, Deum cujuscumque peccati causam esse posse, cum non minus sit prima vita, quàm prima sanctitas, causare mortem non officit ejus vitæ, ergo causare peccatum, non officit ejus primæ sanctitati. Theologus ita rudis non erit, qui disparem rationem nesciat afferre; Mortem esse malum subjecti in quo est, & tantum physicum, experientia docet, peccatum verò, & ideo mendacium, esse malum, etiam illius à quo est, nemo dubitat, nisi consulere, & præcipere malum, malum non sit; quod existimo à te non dici, & si diceres, nihil esse moralis mali in natura affirmares. Quod opponebatur de furto, nullam vim habet contra nos, etenim expoliatio ab Hebræis facta, furtum non erat. Furtum enim est ablatio rei alienæ, tunc autem Hebræi abstulerunt, quod ad se pertinebat propter mercedem eorundem laboribus debitam, qua fuerant fraudati; Adde dominium, quod Deus tanquam rerum omnium Dominus Supremus habet, & quo ad Hebræos res transtulit Ægyptiorum; Quod si hæc omnia valerent in sensu Adversariorum, separaret ergo Deus malitiam ab odio contra

G g 2

Deum

Deum, & à blasphemia. Verum, jam dictum est, quod licet Deus posset separare, & dispensationem ferre respectu aliorum non posset respectu sui. Quod de fornicatione dicitur, absolutè negatur; Quod de bigamia aliam quæstionem expectat.

19. Ob. 4. Mendacium esse posse poenam peccati, quælibet autem poena à Deo potest infligi; atque hoc quidem fieri solet à Deo, de quo Job 12. legitur, *qui immutat cor Principum, & errare eos facit quasi ebrios*. Ezechiel. 14. dicitur: *Homo, qui posuerit immunditias in corde suo, & venerit ad Prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum, & Propheta cum erraverit, & loquutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum*. Unde & Isaia 63. habetur. *Quare errare nos fecisti Domine à viis tuis?* Et Apost. ad Rom. 1. dicit: *Sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum*. Secundo. Dei potentiam non mutari post factam promissionem; Unde sicuti Deus poterat prius facere, vel non facere, ita etiam post, quapropter promissiones suas poterit non implere.

20. Resp. Deum velle posse poenam, quæ sit separabilis à culpa, aliter posset velle quodcumque peccatum, auctoritatibus adductis jam responsum dedimus, omnia enim illa evenerunt Deo permittente, non Deo volente. *Non operatur*, inquit August. in lib. de prædest. & gr. cap. 4. *Deus in homine duritiam cordis, sed indurare eum dicitur, quem mollire noluerit, excæcare, quem illuminare noluerit, & repellere eum, quem noluerit vocare*. Et Clem. Alex. lib. 1. Strom. 1. *Non Dominus præbet ignorantiam, dicit, hoc enim sentire est nefarium*. Sic etiam homines tradit Deus in reprobum sensum, & in passiones ignominie &c. Ad secundum; Non repugnat in Deo necessitas ex suppositione, & consequens, quæ Dei poten-

tia ita volentis non obstat, neque ejus adimit libertatem, immo ita ejus postulat immutabilitas, ut velle nequeat aliud ab eo, quod primo voluit.

§. III.

Utrum Deus uti possit loquutione æquivoca, seu amphibologica.

21. **Q**uid sit loquutio æquivoca, vel amphibologica, illa nimirum, quæ duplicem sensum habet ambiguum, ita ut in audiente efficiat diversum conceptum ab eo quem loquens servat in mente, satis ex ipso nomine declaratur. Porro bifariam hæc contingere potest, vel ita, ut talibus circumstantiis & signis externis sit affecta, ut vir prudens, si rectè perpendat, verum loquentis sensum percipere possit, & hæc potius appellari debet loquutio obscura, & allegorica; vel ita, ut detur restrictio mentalis aliquid intra se retinendo, ut vir etiam prudens quacumque adhibita indagine verum verborum sensum nequeat dignoscere, immo ad aliquid veritati oppositum credendum inducatur v. g. si quis interrogatus, utrum viderit Petrum, quem revera vidit, responderet, *se non vidisse*, retinendo intra se v. g. in Ecclesia.

22. Si in primo sensu accipiatur, licitam esse defendunt omnes Theologi, & ita loquutos esse non solum probos sanctosque viros, sed etiam Deum ipsum in pluribus Scripturis, infra ostendetur, accedentibus pluribus rationabilibus causis, quibus laudabilis effici potest. Hujusmodi causas effuso calamo referunt Coninch. & Ripalda v. g. si loquamur de Deo, ne Scriptura Sacra nimia claritate vilescat, & fideles ad studiosius, & ferventius legitimum sensum indagandum magis excitentur, immo obsequentiore animo subdantur Pontifici, & Ecclesiæ, ut ab ipsis illum recipiant, ex quo oritur, rudes per hujusmodi

modi obscuritatem non posse decipi, nisi velint; Si vero de hominibus, ne grave aliquod damnum patiantur, vel alienum malum removeant, ut legimus de Sancto Francisco, & Sancto Athanasio.

23. Quæstio fit igitur de loquutione æquivoca, & amphibologica in secundo sensu explicata, quæ vera non est nisi per respectum ad restrictionem mentalem, falsam vero secundum significationem à conceptu mentali, in quo est restrictio, separatam. Plures Theologi, existimantes hoc genere amphibologiæ uti homines posse, idem senserunt de Deo; & pro hac sententia citantur Novar. Sylves. Valent. Reginaldus; nihil tamen arbitrato meo resolvunt, nam probandum superest, utrum hominibus hoc licitum sit, & quamvis etiam hoc admitteretur, adhuc de Deo id non probarent, ut dictum fuit art. ant. n. 8. Oppositum docent Cajet. Sot. Ledes. Cacheranus omnesque alii. Cum quibus.

Dicendum. Deum hujusmodi loquutione uti non posse.

24. Prob. ratione: Loquutio amphibologica & æquivoca in sensu à nobis explicato est ab intrinseco mala, ergo hanc nequit Deus adhibere. Ant. prob. eodem argumento, quod in antecedenti §. adductum est num. 7. si, ut par est, termini aptentur. Esse autem hujusmodi loquutionem vere mendacem ex eo facillimè colligi potest, quod si quis v. g. postulatus, *an comederit* responderet absolutè *non comedi* addendo interius, *ex piscibus* propositio externa negaret generatim omnem comestionem, nec est aliquod signum, quæ sensibilem reddat illam restrictionem, esset igitur propositio contra conceptum mentis, etenim ita respondendo in mente habet quod comederit ex carnibus, & ipse absolutè negat comedisse, ergo est loquutio mendax. Adde, restrictionem illam mentalem vocum significationem non mutare, hæc enim non dependet à sola voluntate loquentis, sed à

communi hominum placito, sed si non esset restrictio mentalis, loquutio illa mendax esset, ergo etiam existente restrictione remanet mendax.

25. Amplius sic ostendo. Per loquutionem æquivocam, & amphibologicam homo quantumvis prudens deciperetur, sed Deus nequit quempiam decipere, ergo. Prob. min. Deus est prima veritas in dicendo, sed hæc nequit quempiam decipere, ergo. Prob. mi. Prima veritas in cognoscendo non potest decipi, ergo prima veritas in dicendo non potest decipere. Neque dicas, quod si aliter eveniret in primo casu tota imperfectio esset ex parte Dei, cum deceptio esset in ipso, è contrario in secundo imperfectio esset in creatura, quia deceptio in ipsa maneret. Contra enim. Ita spectat ad primam veritatem in cognoscendo cognoscere, sicut dicere ad primam veritatem in dicendo, ergo sicut illa nequit cognoscere res, nisi ut sunt in se, ita ista non potest res dicere, nisi prout sunt in se, & si in Deo non potest esse imperfectio passive, neque potest esse activè, esset autem si Deus aliquem deciperet. Præterea; Licet depositio facta à Deo sit in rebus extrinsecis, attamen nequit esse, nisi cum summa sapientia, ergo licet loquutio, quæ fit à Divina veracitate, sit per respectum ad creaturas, nequit tamen esse nisi cum veracitate, sed non esset, si fieret cum æquivocatione per restrictionem mentalem, ergo. Adde, in opposita sententia nostram fidem infirmari, cum semper in dubium revocari posset, an Deus usus sit restrictione mentali.

26. Verùm quid plura proferam? Innocent. XI. in propositionibus 26. & 27. damnatis nostram firmavit sententiam, totique controversiæ finem imposuit. Jam illas subdo. *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis gratia, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intel-*

intelligendo aliquid intra se, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus. Hæc est prima. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa. Hæc est secunda. Nec quidpiam clarius afferri potest.

27. Primum tritum argumentum, quod contra hoc afferri solet, desumitur à loquutione Christi, in qua videtur vel mentitus esse, vel amphibologicam loquutionem adhibuisse; Marci enim 13. interrogatus à Discipulis de die Judicii, respondit. *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in Cælo, neque Filius, nisi Pater.* Id est, ut ipsis manifestaret, quod retinuit in mente; & Joan. 7. inquit. *Vos ascenditis ad diem festum hunc, ego autem non ascendo; & tamen ascendit occultè, mente igitur retinuit publicè.* Ergo.

Sed istas amphibologias ex illis esse, quas in priore sensu declaravimus, & quarum sensum facillimè possunt homines percipere, aperta res est. Dixerat jam Jesus se Deum esse, immo se & Patrem unum esse, atque hoc crediderant Apostoli, sic ergo ipso respondente, intelligere poterant Christum ad ipsis manifestandum nescire. In secundo textu responsio coherebat interrogationi. Petierunt prius Discipuli, ut Christus palam se ostenderet, suamque Mundo manifestaret virtutem; *Manifesta te ipsum Mundo* dixit itaque Christus, *ego autem non ascendo.* Sed eo modo, quo volebant ipsi, & reddit rationem, inquit. *Tempus meum nondum advenit.*

28. Aliud argumentum posset sic proponi. Hæc loquutio amphibologica cum restrictione mentali non potest dici mendacium, ergo potest Deo concedi. Prob. ant. qui ita loquitur, non

loquitur contra conceptum, quem retinet in mente sua, nam propositio sumpta secundum illam restrictionem est vera, ergo. Sed juxta damnatas propositiones, jam responsio data est; & amplius data est num. 24. quamvis enim sit vera, juxta respectum ad restrictionem mentalem, est tamen falsa absolute secundum alium conceptum, quem habet, ut rite respondeat, & hoc sufficit, ut mendacium dicatur. Dato tamen toto argumento nihil probatur, non enim à Deo hujusmodi loquutio excluditur, quia mendacium solummodo sit, sed ex aliis capitibus adductis num. 25.

29. Ob. 3. Qui loquitur non tenetur ad omnino suam mentem aperiendam, poterit ergo uti restrictione mentis; immo tenetur ad illam adhibendam v.g. Si Maritus adulteræ quærat à Confessario, utrum Uxor adulterium commiserit, debet Confessarius respondere, se nescire, in quo casu mentiretur, nisi restrictio mentalis ipsi adjumento esset, intelligitur enim, se nescire ad ipsi dicendum. Rursus; Si quis interrogetur de crimine occulto, quod si manifestet, periculum mortis immineat, cur ad restrictionem mentalem non confugiet? Si enim crimen fateatur, mortis sententiam subit, si neget, mentitur; Hoc idem valet de scæmina adultera, si interrogatur à Marito. Totum autem hoc fundamentum sumit ex eo, quod sicut esse potest cognitio, quam dicunt, inadæquata sine aliqua falsitate, abstractientium enim non est mendacium, ita esse potest inadæquata loquutio, quin sit falsa, vel mendax.

30. Resp. Nec posse celare cum deceptione. Ad casus adductos devenio; & sciendum, interrogatum illegitimè non teneri ad respondendum, unde interrogatio est de subjecto non supponente; Confessarius autem à nullo potest interrogari, & ideo absque ulla mendacii nota se nescire, respondere potest, & debet, si vero Maritus interrogans decipitur, sibi imputet. Hoc idem

idem dicendum de reo; sed si iudex legitimus sit, alia via suum crimen abscondere conetur, quod sentio etiam de foemina adultera, quæ præsertim sibi potest per Sacramentum Poenitentiae consulere, & tunc affirmare, se esse innocentem, quod absque aliqua restrictione verum esset, si justos terminos velit adhibere. Ad rationem fundamentalem; totum est verum, si loquamur de cognitione attingente objectum inadæquatè, idest, loquutionem esse posse sine falsitate inadæquatam, si conceptus mentis sit inadæquatus. Quod si dices; verba exterius prolata unam componere propositionem cum conceptu in mente retento, sicut verba partim dicta, & partim scripta unam efficiunt loquutionem; falsum est antecedens, etenim loquutio, quæ fit inter homines, ut distincta ab illa, quæ fit inter Angelos, non fit per conceptus, sed per voces, aut signa sensibilia, quibus audiens acquiescit; ex quo collige disparem rationem, cum tam voces, quàm scripta sint quid sensibile.

§. IV.

*An Deus possit infundere errorem,
& ipsum specialiter causare.*

31. **A**ffirmativam sententiam defendunt Ripalda, Vasquez, Pontius, Madernus &c. negant vero Salmatic., Gonet., Suarez, Cachera- nus &c. atque tot sunt pro utraque sententia argumenta, ut quam eligam, ferme ignorarem. Ut tamen quid in re proposita, majori subtilitatis, quam veritatis studio stabiliam.

32. Advertendum primo. Quaestionem procedere de actu erroris, præscindendo ab eo, quod sit actus vitalis, cum enim hic necessario à suo principio, in quo immanenter recipitur, dependere dicatur, apparet, non posse esse specialiter à Deo nec ab alio extrinseco principio causari.

33. Advertendum secundo. Quidquid à Deo specialiter est atque infunditur à Deo approbari & amari, cum Deus nequeat opera sua reprobare, ut sæpe legitur in Sacris Scripturis; amaret igitur atque approbaret etiam errorem, si hunc specialiter causaret; Huiusmodi autem amor nullam in Deo imperfectionem infert, nec quidquam derogat summæ ipsius veracitati, cum ex hoc dici nequeat, Deum errare in se ipso & falli, cum adhuc omnia cognoscat ut sunt in se, sed solummodo errare, & falli creaturam, eo pacto quo, si Deus infunderet habitum opinativum, quod nemo negare potest, aut habitum fidei, quod omnes concedunt, ex hoc non esset imperfectio in Deo, nec quidpiam derogaretur summæ ipsius rerum omnium scientiæ, evidentique cognitioni, quod etiam clarius declaratur exemplo, quo dicitur Deus infundere posse ignorantiam vel amentiam, nec tamen appellari potest ignorans, vel demens. Ex quo infero, quod sicut assensus opinativus, quamvis oppositus contradictoriè, præsertim per Thomistas, assensui scientifico, est tantum malum subjecti in quo est, ita etiam assensus erroneus; & sic loquendo de cæteris.

34. Advertendum præterea, quod sicuti ignorantia duplex est, invincibilis scilicet ac culpabilis, ita etiam error alius est invincibilis & alius culpabilis. Hunc à Deo esse non posse, tanquam certum existimo, aliter omnes effectus mali moraliter Deo forent tribuendi, quod enim est causa causæ est etiam causa causati, ut commune profert eloquium, & hoc Divinæ sanctitati repugnat, ut asserunt omnes Theologi de peccato formaliter accepto; Sed si sermo sit de errore invincibili & de objecto non intrinsecè aut extrinsecè malo, si practicus sit, aut solum de errore speculativo, cur à Deo esse nequeat non agnosco, cum possit conferre ad actionem per se meritoriam & laude dignam, & occasionem præbeat gratias agendi Deo,

Deo, ut contingeret v. g. si quis paratus ad occidendum Petrum, postea non occideret, putans erroneè illum esse Sacerdotem; quibus expositis.

Dico. Posse à Deo errorem infundi & specialiter causari.

35. Prob. ratione desumpta ex prænotatis. Potest Deus infundere errorem & specialiter causare, si ex hoc non læditur Deus ut prima veritas in dicendo, sed ex hoc non læditur Deus &c. ergo. Prob. mi. primo. Ex quo Deus sit prima veritas in cognoscendo omnia clarè distinctè & infallibiliter comprehendens, non læditur ut talis per hoc quod infundat habitum opinativum, ergo ex quo sit prima veritas in dicendo, non læditur ut talis, per hoc quod infundat habitum vel actum erroneum. Secundo. Ut lædatur prima veritas in dicendo infundens errorem, errans dici deberet, sed licet errorem infunderet errans non diceretur, ergo. Prob. mi. Primo. Paritate eorum, quæ diximus num. 33. Secundo. Quia error esset tantum in alio, & non in Deo, qui cognosceret perfectissimè objectum circa quod erraret creatura, ipsumque errorem creaturæ; ergo.

36. Neque dicas. Errorem istum esse approbandum à Deo, ergo Deus erraret, sicuti, si approbaret peccatum, peccaret, non minus enim error opponitur primæ veritati, quam peccatum opponatur primæ sanctitati, ergo si approbatio peccati redderet Deum peccantem, etiam approbatio erroris redderet Deum errantem. Contra enim; paritas non tenet, nam sanctitas Divina non solum excludit, & prohibet peccatum in Deo, sed etiam in aliis; Unde si Deus approbaret in aliis peccatum, peccans evaderet, prima autem veritas solum excludit errorem à Deo, & ideo, approbando in aliis errorem, non fieret errans. Insuper, peccatum est imperfectio de linea morali, proinde tribui debet cuicumque causæ, tam illi, in qua est, quam illi, à qua est, error ve-

ro est de linea physica. Ideo &c. Verum, cur non dicis. Deus approbando peccatum est peccans, ergo approbando opinionem est opinans?

37. Dices secundo. Ideo posse produci à Deo habitum, vel actum opinantium, quia hic non est determinatus ad falsum, sed indifferens ad verum vel falsum, producitur autem à Deo prout inclinatur ad assensum verum, non prout ad falsum. Habitus autem erroris est per se ad falsum, proinde ratio à nobis adducta non probat. Sed contra. Hoc pacto respondere, est absolutè negare à Deo infundi posse habitum vel actum opinativum, nam dicere, infundi posse prout inclinatur ad verum, non prout inclinatur ad falsum, est auferre quod spectat ad opinionis constitutivum, cum hæc definiatur, præsertim à Thomistis, assensus determinatus uni parti cum formidine alterius, sed ablato constitutivo rei destruitur res, ergo. Fateor quidem errorem esse cum falsitate, opinionem non ita, hanc tamen esse cum fallibilitate; at hoc rationem meam nequaquam infringit, cum non solum Deo opponatur falsitas, sed etiam fallibilitas, atqui hoc non obstante potest Deus infundere habitum fallibilem, ergo etiam falsum, sicut si Deo tribueretur potentia peccandi, tribueretur etiam peccatum.

38. Instabis. Potest Deus creare, & de facto creat potentiam peccandi, nec tamen potest causare peccatum, ergo poterit infundere, & causare assensum fallibilem, non tamen falsum. Sed contra. Potentia peccandi & peccatum sunt in diversa linea, siquidem prima, utpote ipsa libertas hominis est in linea physica, peccatum vero, utpote recessus à lege est in linea morali, & pura negatio, unde illa à Deo est, hoc esse non potest. Fallibilitas vero & falsitas sunt in eadem linea physica, præsertim in sensu à nobis explicato, & ex hoc habes disparem rationem, quare Deus creando voluntatem indifferentem ad bonum

bonum & malum, nequeat producere qualitatem inclinantem ad malum, possit tamen producere qualitatem inclinantem ad falsum vel speculativum, vel etiam practicum, dummodo non sit de objecto malo, ut diximus.

39. Urgebis. Ita malum opponitur bono, sicut falsum opponitur vero, immo datur major oppositio inter verum, & falsum, quam inter bonum & malum, siquidem actus bonus in se fieri potest malus ex facientis intentione, actus vero in se verus semper est verus, & è contrario; ergo si Deus in se optimus non potest alteri infundere malitiam, neque in se veracissimus poterit infundere falsitatem. Sed contra. Jam responsum datum est, cum malum opponatur bono in linea morali, & excludatur à Divina lege non solum à Deo, sed etiam ab aliis, falsum autem opponitur vero in linea tantum speculativa, & quandoque conducit ad bonum, ut dictum est. Sed jam retorsiones nostrae semper locum habent. Quod addebatur, non facit ad rem, quia bonum & malum non est per conformitatem cum objecto, sed cum mente, vel per difformitatem, è contra verum & falsum.

40. Ita rejecta sunt praecipua argumenta, quae promoveri possent ab adversantibus Doctoribus. Nunc alia subdam. Primum sit. Deo non potest tribui tanquam causae effectus ille, qui non praecontinetur in Deo, sed in Deo nullus praecontinetur error, ergo. Major patet, quaelibet enim causa praecontinere debet effectum, ut causet. Prob. minor. Deus est prima veritas, sed in prima veritate non potest praecontineri error, sicut in prima sanctitate nequit praecontineri peccatum, ergo. Secundum sit. Deus non potest velle & amare destructionem suae scientiae, sed causando errorem, amaret ac vellet destructionem suae scientiae, ergo. Prob. mi. Deus v. g. scit, Antichristum non existere, infundat errorem, quo Petrus

Tom. I.

asserat, Antichristum existere, in hoc casu approbat hanc propositionem, *Antichristus existit*, sed approbando hanc propositionem, amaret ac vellet destructionem suae scientiae, ergo. Prob. mi. propositio *Antichristus existit* contradictoriè opponitur huic alteri, *Antichristus non existit* ergo approbando illam propositionem, reprobatur & destruit veritatem alterius, ideo &c. Tertium sit. Deus non potest quempiam decipere, sed infundendo errorem, deciperet, ergo. Additur; Hoc pacto tolli fidei nostrae infallibilitatem; Quare enim credimus? Quia Sancti Apostoli & Prophetæ Deo inspirante loquuti sunt, si autem Deus posset errorem infundere, ambigere possemus, utrum ipsis errorem infuderit. Tandem; quo pacto cognosceretur spiritus Dei ut distinctus à spiritu Diaboli? Certe, non aliter distinguitur, nisi quia spiritus Diaboli semper falsa proponit, spiritus Dei semper vera, hoc autem non esset, si specialis causa esse posset erroris.

41. Resp. mi. esse veram respectu sui, non respectu creaturae, eo modo quo in Deo non continetur opinio, ignorantia, amentia, mors &c. ita loquendum de minoris probatione; & paritati jam toties respondimus. Ad secundum ne. mi. ad prob. dis. mai. approbat hanc propositionem *Antichristus existit* cognitam ut falsam conc. cognitam ut veram ne. mai. è contra dis. mi. ne. conf. Deus non aliter approbat quod vult & causat, nisi eo modo quo cognoscit, cognoscit autem propositionem illam, quam creatura efficit per errorem à Deo infusum, ut falsam, ergo etiam approbat ut falsam; ex quo non sequitur velle destructionem scientiae suae, quia tunc hanc vellet, quando oppositum approbaret ut verum, falsum enim cognitum ut falsum non opponitur vero, nisi approbetur ut verum, & fieret saltem affectivè falsum, sicut malum cognitum ut malum non opponitur

H h

bono,

bono, nisi approbetur ut bonum, quia sic destrueretur bonum, & fieret saltem affectivè malum. Velle igitur potest propositionem falsam contradictoriè oppositam propositioni veræ existenti in sua mente, illam approbat falsam, sicut cognoscitur, nec in hoc sibi contradicit. Verum fiat idem argumentum sic. Infundit Deus habitum opinativum, quo Petrus dicit, *Antichristus existit* in casu approbat hanc propositionem, sed approbando hanc propositionem amaret & vellet destructionem suæ scientiæ, qua dicit, *Antichristus non existit*, ergo Deus non potest infundere habitum opinativum; Prob. mi. eodem argumento Adversariorum. Ad tertium vera est major, si agatur de loquutione sua, & deceptione practica conducente ad malum, falsa vero, si de speculativa, & practica aliena de objecto bono. Ex hoc habes, quo pacto intelligendum sit, quod dictum fuit in antecedentibus, Deum tantum permissivè excæcare, obdurare &c. Hinc facile refellitur quod addebatur, subsistit nimirum firmissima nostra fides, quia Sancti Apostoli & Prophetæ loquebantur tanquam organa, & Spiritus Sancti instrumenta, unde Deus loquebatur in ipsis. *Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris mei qui loquitur in vobis.* Qua propter error iste non fuisset in Apostolis, sed in Deo; nisi velis dicere, Deum non posse infundere errorem circa fidem & mores, ut præmonui, sed hoc non probat absolutè. Ad ultimum. In hoc cognoscitur spiritus Diaboli distinctus à spiritu Dei, quod Diabolus suadet malum, ut inde sequatur malum; spiritus vero Dei falsum causaret, ut sequeretur bonum, ille falsum suadet practicè, hic tantum causaret speculativè, & si practicè, de objecto bono.

42. Dices. Si Deus falsum diceret, opponeretur suæ Divinæ veracitati, ergo etiam si falsum causaret. Consequentia tenet primo vi paritatis; dein-

de etiam, quia si Deo repugnat dictum falsum, etiam factum falsum, præsertim quod Deus non tantum loquitur dicto sed facto. Sed contra. Ideo sequeretur primum, quia verum dicere est perfectio essentialiter connexa cum prima veritate in dicendo, causare autem verum, non ita, cum sit in linea formaliter diversa. Quod ultimo opponitur non est verum, nisi improprie, & tunc factum dici potest loquutio, quando patrat in confirmationem loquutionis.

§. V.

An falsa Doctrina confirmari possit veris miraculis.

43. **M**iraculum verum nihil est aliud, quàm omnes naturæ vires opus excedens, cujus Deus sit author tanquam Princeps causa utens aliquando creatura tanquam sui instrumento. Quæritur ergo, an Deus hoc possit efficere, ut per ejusdem excellentiam falsa doctrina confirmetur, quod potest intelligi vel positivè, per hoc quod Deus directè, immediatè, & per se intendat hujusmodi doctrinam suadere, vel permissivè, per hoc quod aliquis impius minister illo vellet abuti: v.g. si Deus revelaret alicui Pseudopropheta, se die crastina hora quarta facturum tale miraculum, Pseudopropheta falsam doctrinam proponeret, & ad ipsam asserendam hujusmodi miraculum perpatraret. In primo sensu repugnare à Deo fieri miracula, fatentur omnes, aliter tunc Deus in re gravissima, qualis est nostra fides, nos deciperet cum seria voluntate nos decipiendi, falsum diceret, ac mentiretur, quod affirmari posse de Deo, supra negatum fuit. In secundo autem sensu distinguendum est; Siquidem Deus faciendo miraculum, quo ab utitur Propheta ad falsum dogma firmandum, vel explicaret, se illud facere ad alium finem, vel si alium finem, non

non explicaret, illud saltem faceret talibus circumstantiis, quibus recte consideratis possent videntes ac audientes prudenter judicare, tale miraculum, esto verum, non esse tamen factum ad contestandam doctrinam Pseudoprophetae; & hoc pacto non video cur Deus miracula vera nequeat efficere, cum ita jam pateret fraus, & malitia praedicantis, nec ulla deceptio à Deo proveniret, sed si quis deciperetur, sibi deberet tribuere, quod sine debita diligentia & culpabiliter fidem praestitisset, in hac enim materia non sine gravi consultatione, maturoque examine procedendum est, ut semper consuevit Ecclesia, dum Sanctorum miracula, & horum finem considerat ac declarat. Vel alium finem non explicaret, neque circumstantias apponeret, quibus rite consideratis omnes prudenter existimarent, tale miraculum esse verum, & esse factum dumtaxat ad falsam doctrinam confirmandam; & juxta hanc considerationem proponitur difficultas. Pro cujus resolutione.

44. Adnotandum est, quod licet miraculum sumptum secundum se propriamque naturam non sit æquivalenter loquutio Divina, sed potius Divinae omnipotentiae manifestatio, attamen ut affectum talibus circumstantiis, & ut expositum ad confirmandum aliquod dogma tanquam dictum à Deo, est Dei loquutio quantum ad effectum, efficaciam, & robur. Colligitur hoc ex variis Scripturae textibus Sanctorumque Patrum testimoniis. Si Scripturas exoptemus, Marci 16. legitur: *Illi autem praedicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Ad Hebr. 2. habetur: *Contestante Deo signis & portentis.* Jo. 10. *Si mihi non creditis, operibus credite, ipsa testimonium perhibent de me.* Si Sanctos Patres adeamus. Unus pro centum sufficiat Sanctus Augustinus, qui epist. 49. quaest. 6. ait: *Sicut humana consuetudo verbis, sic Divina potentia*
Tom. I.

factis loquitur. Et tract. 24. in Joan. hæc habet. Interrogemus ipsa miracula, quid nobis loquantur *de Christo, habent enim, si intelligantur, linguam suam.* Hinc miracula comparantur Regio sigillo; Ut enim per hoc confirmantur Regia decreta, & Regis verba firma redduntur, omnibusque indubitata, ita ut hæc esse juxta ipsius mentem censeantur, ita Divina verba per miracula confirmantur, & esse juxta Dei mentem nullus ambigendi locus relinquitur. Quare si Regis sigillum habet eandem vim, quæ conceditur vocibus à Deo prolatis, etiam vera miracula habent eandem virtutem, quæ Divinae loquutioni tribuitur. His præmissis.

45. Dicendum, repugnare, Deum, veris miraculis falsam doctrinam confirmare etiam per abusum hominum, scelestorum. Ita communiter Theol. cum S. Thom., Scot., Suarez, Cacherano, Puteobonello &c. contra Ripaldam citantem pro se Cajetan. Valent. Lorcum, quamvis isti loquantur de miraculis generatim acceptis, non cum limitatione à nobis explicata, in quo nulla controversia; & Ripalda hoc tantum asserit juxta potentiam Dei absolutam, & in alia providentia.

46. Prob. In nulla providentia fieri potest Deum mentiri, ut dictum fuit, sed si veris miraculis posset doctrinam falsam confirmare, posset mentiri, ergo. Prob. mi. Si sua verbali loquutione falsam doctrinam posset confirmare, posset mentiri, ergo etiam si veris miraculis posset illam confirmare; Consequentia patet ex prænotatis.

47. Neque dicas, in Deo non esse intentionem falsam doctrinam confirmandi per sua miracula, immo oppositam intentionem semper servari; aut hoc valere in præsentis rerum ordine, in quo decrevit, non facturum vera miracula, nisi ad veram doctrinam confirmandam, quare sublato tali decreto, posset ex alio fine patrare miracula. Nam contra primum est; Si Deus lo-

queretur asserendo falsam doctrinam, sine intentione occulta illam asserendi, nonne adhuc mentiretur? Ergo etiam si faceret verum miraculum applicatum in circumstantiis à nobis dictis falsæ doctrinæ, mentiretur; Ratio est, quia voces, sicut & miracula non sunt loquutiones quantum ad nos, prout sunt in occulta intentione Dei, sed prout nobis manifestantur juxta significationem nobis expressam & à nobis receptam. Vel igitur Deus deberet oppositam intentionem nobis manifestare, vel subsistit quod in probatione dicebatur. Contra secundum idem dicendum est de mutatione decreti, quod de manifestatione intentionis; etenim in quacumque providentia miracula cum iis circumstantiis eandem significationem apud nos habent, quam habent pro præsentibus, ergo nisi nobis constaret Divinum decretum, miraculum non fieri in falsæ doctrinæ confirmationem, Deus mentiretur.

48. Data insuper adversantium doctrina dicendum foret, fidem nostram ex miraculis nullam certitudinem acquisivisse, etenim miracula vera tam essent apta ad confirmandum verum, quam falsum dogma, quod autem ita se habet nequaquam esse potest medium idoneum ad veræ fidei certitudinem tribuendam, ut lumine naturæ patet, ergo; Rursus; Semper dubitari posset, utrum illa miracula ad alium finem fuerint perpetrata. Magis ex eorum, quæ in oppositum afferuntur, solutione assertum roborabitur.

49. Ob. 1. Falso & immerito dicitur, miracula etiam ut affecta illis circumstantiis esse æquivalenter Divinam loquutionem, ergo si Deus illa faceret ad confirmandam falsam doctrinam, non mentiretur neque esset testis falsitatis. Prob. ant. Ut essent loquutio Dei non solum deberent contestari falsam doctrinam, sed etiam hanc doctrinam esse juxta mentem Dei, sed miracula etiam ut affecta illis circumstantiis non de-

bent contestari, hanc doctrinam esse, juxta mentem Dei, ergo. Prob. mi. Miracula possunt à Deo decerni, ut referantur ad doctrinam, quæ, licet falsa, habeatur ut vera, quin tamen referantur ad mentem Dei, non enim omne verum est dictum à Deo, ergo. Confir. Si miracula essent æquivalenter Divina loquutio, essent intrinsecum & formale motivum fidei, sed hoc non, cum sint tantum conditiones extrinsecæ, & quid creatum, proinde non sufficiens ex dictis, ergo. Rursus, si miracula essent &c. nostra fides non esset obscura, quia essent evidens testimonium doctrinæ, lumine enim naturæ notum est, Deum falsitatis testem esse non posse.

50. Resp. ne. ant. ad prob. ne. mi. & ad prob. ultimæ ne. ant. quod solum est verum de miraculis sumptis in abstracto, & ut miracula sunt, non in concreto, & ut sunt cum talibus circumstantiis, & licet concedam, omne verum non esse dictum à Deo, in nostro tamen casu miracula contestarentur doctrinam non utcumque, sed ut dictam à Deo, proinde ut conformem menti Divinæ; atque hoc explicatur exemplo decreti, quod per sigilli Regii appositionem non solum innotescit ut verum, sed etiam quod sit juxta mentem Regis. Neque juvat dicere, quod si quis haberet potestatem utendi, prout sibi placuerit, Regio sigillo, posset abuti hac potestate, & aliquid decretum firmare, quin interveniret mens Regis, immo esset contra Regis mentem, ergo à pari. Nam in primis Rex concedendo hujusmodi facultatem illimitatam, mentem suam in mentem Ministri trasferre censeretur, adeoque manifestaretur etiam mens Regis; deinde; ideo valet illud antecedens, quia Rex ignorat, quid Minister firmaverit, & si ipsi notum esset, vel impediret, vel si non impediret, reus esset sicut Minister, & decretum esset juxta suam mentem. Hujusmodi autem ignorantia fingi nequit in Deo, ergo vel tenetur impedire, fieri
vera

vera miracula in testimonium falsæ doctrinæ, vel esset juxta suam mentem ejusdem confirmatio, & sic evaderet mendax, & testis falsitatis. Ad confirmatione. mai. ex hoc tamen non potest inferri, non esse Divinam loquutionem, nam, neque Sacra Scriptura, neque verba materialia sunt intrinsecum motivum fidei, & tamen etiam per Adversarios sunt loquutio Dei; Recolenda sunt ea, quæ dicta sunt de Divina revelatione, scilicet, neque hanc esse motivum fidei, nisi prout præfere Divinam veracitatem. Ad ultimum ne. mai. & ejus probatio non concludit, etenim quidquid expressum est per Scripturam est evidens testimonium loquutionis Divinæ, nec tamen adimit fidei obscuritatem; sed de hac re alibi.

51. Ob. 2. Potest Deus tribuere alicui Pseudoprophetae virtutem faciendi miracula, (hæc enim sunt gratiæ gratis datae, quæ juxta omnes Theologos conceduntur etiam impiis & peccatoribus) & permittere abusum miraculorum, ergo potest facere vera miracula & permittere, ut per ea falsa doctrina confirmetur. Prob. ant. Potest Deus tribuere alicui virtutem conficiendi Sacramenta, & permittere Sacramentorum abusum, ergo etiam potest &c. Prob. conf. non minus Sacramenta instituta sunt ad bonum finem, quam miracula sint instituta ad confirmationem veritatis & Divinæ omnipotentiae, ergo si &c. Immo à fortiori hoc dicendum est, nam abusus Sacramentorum est ad finem moraliter malum, abusus autem miraculorum esset ad finem tantum physicè malum, nimirum ad inducendum errorem, cujus infusio fieri potest à Deo ex dictis in antec. §.

52. Hoc argumentum sibi opponit Ripalda sustinens, non posse fieri in præsentī providentia vera miracula ad falsum dogma confirmandum, & solvit dicendo, neque assensus erroneos, neque abusum Sacramentorum esse ex se Divinæ mentis contestationem, è contra ve-

ro esse abusum miraculorum; Hoc autem valere in quacumque providentia de miraculis sumptis cum assignatis circumstantiis, à nobis probatum fuit, quare non video, cur iste author proponat hoc idem, ad probandum, hujusmodi miracula fieri posse in alia providentia, in qua Deus nollet, miracula esse signa contestativa mentis suæ, atque huc recurrunt omnia quæ dicta sunt num. 47. Approbo propterea responsionem ab ipso datam; Cui tamen addendum censeo, institutionem Sacramentorum ita esse ad bonum finem, ut tamen ex se bonum finem non causent, hoc enim dependet ab humana voluntate, è contra miracula in nostra hypothese sunt ex se instituta ad confirmandam doctrinam, nec hoc obtinent ab alia causa. Sed magis argumentum examinemus. In primis nimis probat, quia sicut Minister potest abuti Sacramentis etiam in præsentī rerum ordine, ita posset abuti miraculis etiam in præsentī rerum ordine, quod tamen Ripalda negat. Secundo; in eo fit transitus à sensu absoluto ad sensum determinatum; nam tale est. Potest Minister abuti Sacramentis ad malum finem, ergo potest abuti miraculis ad falsam doctrinam confirmandam; deberet sic dici. Potest Minister abuti Sacramentis ad malum finem, ergo etiam potest abuti miraculis ad malum finem; & in hoc casu totum à nobis concederetur; Quis enim negat, posse miracula fieri ad vanam gloriam, ad turpe lucrum, & hujusmodi; sed sicuti non potest quis abuti Sacramentis ad destruendam Divinam bonitatem, ita non potest quis abuti miraculis ad destruendam Divinam veracitatem, quod tamen contingeret, si per illa falsa doctrina confirmaretur.

53. Huic argumento respondent plures Theologi distinguendo sic, ergo etiam potest tribuere alicui potestatem faciendi miracula, & permittere abusum eorum, si Deus explicet abusum Mini-

Ministri conc. si non explicet, ne:& hoc quia omnibus notum est, posse Ministrum abuti Sacramentis, & ideo deberet etiam esse notum, posse abuti miraculis. Sed hæc responsio non placet; nam demus hypothesim, in qua nemo sciret, posse Ministrum abuti Sacramentis, quam dari posse refragabitur nemo, adhuc Minister poterit illis abuti, ergo licet Deus non manifestaret, posse Ministrum abuti miraculis, juxta hanc responsionem poterit abuti.

54. Quod dicitur de errore contra nos non militat, nam quando diximus, posse errorem, ut malum physicum à Deo infundi, non sumus loquuti de errore in materia fidei & morum circa objectum ex se malum, sed de errore simpliciter speculativo, aut practico; quem consequitur actus bonus. Hunc errorem Deus non approbaret ut verum, è contra si faceret verum miraculum ad confirmandum dogma falsum ipsum approbaret ut verum, & falsum loqueretur suæ veracitati contradicens. Si vero hujus nostræ sententiæ propugnatores idem nobis opponerent, jam idem responderemus, sed ulterius tenerentur ipsi respondere, quare Deus, licet non possit errorem causare, possit tamen permittere, è contra non possit verum miraculum in re nostra permittere. Unde in hoc nihil acquirunt, excludendo sententiam nostram in illo puncto.

55. Dices. Ex quo Minister abutatur miraculis veris, non læditur Divina omnipotentia, ergo neque Divina veracitas. Prob. conf. ita miracula sunt signa Divinæ omnipotentiae, sicut sunt signa Divinæ veracitatis. Ergo si &c. Sed contra. Valde dispar est ratio; quia miracula utcumque exerceantur, semper exercetur Divina omnipotentia, quia, quantumvis Minister abutatur, sunt semper miracula; è contra hæc non semper sunt signa Divinæ veracitatis, nisi quando sunt circa objectum, quod per ipsa manifestetur, unde si falso manifestarent, non Divinam veracitatem,

sed falsitatem ostenderent; Cum vero manifestatio Divinæ omnipotentiae esse non possit cum detrimento Divinæ veracitatis, quia unum attributum non destruit aliud, Divina omnipotentia in re proposita nec deberet, nec posset proferre miraculum, in quo non impotentia, sed maxima potentia demonstratur, quod dico, ut occurram dicenti, per pravam intentionem Ministri Divinam virtutem faciendi vera miracula, non limitari.

56. Ob. 3. Potest Deus per apparentia miracula reddere doctrinam falsam prudenter credibilem, ut patet in miraculis factis per Magos Pharaonis, quod etiam tempore Antichristi continget, ita ut dictum sit, etiam electi, si fieri posset, perverterentur, ergo etiam potest per miracula vera; parum enim refert, permittere Deum falsam Doctrinam confirmari per opera naturalia, vel supernaturalia, cum ad omnia ipsa positivè concurrat, vel ut author naturalis, si de primis loquamur, vel ut author supernaturalis, si de secundis.

57. Resp. ne. ant. doctrina enim falsa firmata per miracula apparentia imprudenter credetur, cum si rectè examinentur, eorum falsitas apparebit; quod si ipsa essent talibus circumstantiis affecta, ut quantumvis ex omni parte perpenderentur, credibilis redderetur doctrina falsa, Deus ne falsitatis testis evaderet, etiam ipsa impediret. Miraris? Hoc jam factum est. Petierat Elias ignem à superiore parte aeris ad veritatem firmandam, falsitatem dignoscendam. Inito pacto cum Pseudopphetis petierunt & isti; precibus Eliæ descendit ignis, precibus Prophetarum non descendit. At Dæmonum virtus hoc non poterat? Poterat utique, & tempore Job hoc factum est. Noluit itaque Deus permittere, quia in eo casu falsam ipsorum doctrinam comprobasset. Quod si magis Pharaonis hoc permisit, non inde quidpiam obtinuerunt, cum per Moysen effecerit mirabiliora, quæ

quæ illi facere non valuerunt. Hoc fiet tempore Antichristi, præsertim cum jam homines pro eo tempore satis admoniti sint, ne fidem præstent.

58. Ob. 4. Per abusum Ministri non potest Deus coarctari, ne propter alios honestos fines miracula faciat, ergo. Prob. ant. Si potest, præsertim quia Deus esset causa deceptionis, sed hæc non esset tribuenda Deo, ergo. Prob. mi. Hæc deceptio contingeret ex hominum inadvertentia non considerantium, posse miraculum à Deo fieri ad alium finem, ergo. Neque dices, tunc debere Deum alios fines manifestare, ut revera manifestavit, quando Christus Lazarum suscitavit, dicens: *Ut credant, quia tu me misisti*. Contra enim. Etiam si Deus alium finem non manifestaret, possent homines non decipi, nam cum ipsi non sint ad discernendum finem miraculorum judices constituti, ad Ecclesiam, quæ eos erudiret, deberent confugere, & tunc, etiam si miraculum verum esset, doctrinam pravi Ministri oppositam esse Ecclesiæ doctrinæ cognoscerent.

59. Resp. Approbando responsionem; ad cujus impugnationem dico, quod admissa Adversariorum sententia Ecclesiæ infallibilitas non subsisteret, quæ præsertim à miraculis suæ doctrinæ credibilitatem accepit, & in hoc casu dubitare quis posset, an Deus doctrinam Ecclesiæ veris miraculis confirmando, illa fecerit ad alium finem; Quapropter videntes duas doctrinas oppositas veris miraculis esse confirmatas, ancipites essent in judicando, quid credere deberent, immo ipsa Ecclesia judicare non posset, nisi aliunde Dei intentio ipsi innotesceret.

60. Ob. ultimo. Data confirmatione falsæ doctrinæ per vera miracula, nullum fidei nostræ inferretur detrimentum, ergo. Prob. ant. Fideles illam credentes, non crederent Fide Divina

in se, sed solum putativè tali, ergo nullum fidei nostræ &c. sicuti nullum damnum inferitur, ex quo Parochus sub eisdem signis credibilitatis proponat dogma falsum, & fideles audientes ipsi credant. Demus insuper hypothesein, in qua Deus v. g. mortuum vitæ restituat, ad probandam præsentiam Christi realem in Sacramento Eucharistiæ; est ibi præsens Lutheranus, advenit alter interrogans, quid novi advenerit, narrat mortuum esse à Deo suscitatum ad probandam præsentiam Corporis Christi &c. Rursus petit; Quid sit hoc Sacramentum Eucharistiæ, Lutheranus respondet, est, ut in illa hostia sit Corpus Christi & substantia panis, in hoc casu vero miraculo confirmaretur falsa doctrina, ergo.

61. Resp. ne. mai. ad prob. inferretur detrimentum nostræ fidei ex alio capite, nimirum quia Deus esset testis falsitatis, & quia semper possemus dubitare, utrum nostra fides esset tantum in existimatione Divina ex dictis. Ad paritatem; tunc esset sola loquutio Parochi, & quo pacto fideles tunc crederent dictum fuit in præc. quæst. §. 6. Præsertim si bene omnia perpenderent, miraculum esset cum talibus circumstantiis, ut non posset applicari falsæ doctrinæ, sicut potest loquutio Parochi. Ad hypothesein, qui hujusmodi responsionem accipit, imprudenter agit, si acquiescat. Cujus enim auctoritatis est homo ille, ut ipsi fides præbeatur? Tenetur ergo alios interrogare, præsertim majores, quibus mysteriorum cura commissa est, & si hoc non agit, sibi imputet. Præterea, & hoc magis arridet; Aliud est, hominem dicere à Deo factum esse tale miraculum ad confirmandum hoc dogma, & aliud est, à Deo revera factum esse. Primum est verum, sed quid refert? Secundum est falsum, & hoc nobis sufficit.

Q U Æ S T I O III.

De Prærequisitis ad actum Fidei.

1.

D actum fidei non fertur homo unico, & ut ita dicam instantaneo, motu, sed multa solent, ac debent præcedere.

Quo pacto enim credet mysteria; nisi prius proponantur, & cognoscantur? Quomodo etiam mysteriorum propositio moveret, nisi intellectus ea tot motivis fulcita judicaret, ut ea esse evidenter credibilia, immo etiam practicè credenda non fateretur? Sed parum prodesset huiusmodi iudicium, nisi voluntas ipsi intellectui imperaret, ut actum fidei proferret, & intellectus voluntatis non obtemperaret imperio, illis mysteriis assensum præbendo. Hæc omnia in præsentī quæstione declaranda suscipimus.

§. I.

An mysteria nostræ fidei sint evidenter credibilia, & ut comparantur aliis sectis sint credibilia.

2. **A**dvertendum est, quemadmodum apud omnes triplex scientia distinguitur, metaphysica, physica & moralis, ita pariter triplicem distinguere evidentiam, unde sicuti illa, ita hæc debet explicari. Illa igitur erit evidentia moralis, quæ licet non habeatur per media intrinseca metaphysicè, vel physicè connexa cum veritate objecti, habetur tamen per media extrinseca, ita ut nemo prudenter possit de illo objecto dubitare, nec in assensu de opposito formidinem habendi facultatem relinquat, nisi aliquis vel dementia, vel perfida obstinatione teneatur.

3. Advertendum ulterius, esse verum, & esse credibile esse duo satis diversa,

cum per principia valde diversa oriuntur; & pari modo esse evidenter verum, & esse evidenter credibile mutuo, ut ajunt per convertentiam, non dicuntur. Porro illud evidenter verum est & censetur, quod clarè cognoscitur per media intrinseca cum ipso connexa, & percipitur prout est in se; Illud vero evidenter credibile, quod cognoscitur per media extrinseca, & redditur tale, quia subest motivis, & testimoniis extrinsecis, quibus prudenter, & firmissimè creditur. Quapropter ex evidentia credibilitatis nequaquam potest evidentia veritatis inferri. Hæc est communissima apud Theologos doctrina. Ego tamen ad quamcumque difficultatem dirimendam, & diluendum argumentum, quod infra proponetur, dicerem, sine scrupulo concedi posse, evidenter credibile, esse etiam evidenter verum, sed in ea linea in qua est evidentia, ita ut si evidentia sit solummodo moralis, sit etiam veritas moralis, quo posito, dicendo, mysteria nostræ fidei esse evidenter credibilia, aliud non sequitur, nisi esse, evidenter moraliter vera, ex quo nihil infertur, quod debeat negari. Hisce prænotatis.

4. Dicendum, mysteria nostræ fidei esse evidenter credibilia, & si cum aliis sectis comparentur longe excedunt incredibilitate. Ita omnes Theologi cum Scoto quæst. 2. S. Thom. 2. 2. art. 4. ad 2.

Prob. prima pars conclusionis primo ex Divina Scriptura. Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Joan. 3. *Si opera non fecissem in eis &c. nunc autem excusationem non habent de peccatis suis.* Ad Hebr. 2. *Quomodo effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, quæ in nos confirmata est contestante Deo signis & portentis.* Sed hæc omnia

omnia non valerent, si mysteria nostræ fidei non essent evidenter credibilia, ergo. Prob. mi. quantum ad secundum & tertium textum (etenim in primo habetur particula illa *nimis*) si essent tantum probabiliter credibilia, habuissent homines excusationem, & potuissent iram Dei effugere, etenim qui habet probabilitatem de aliquo objecto, habet etiam probabilitatem de opposito, nec reus censetur, qui unam, vel aliam sequitur partem, ergo si mysteria nostræ fidei non essent evidenter credibilia, quæ habentur in textibus non valerent.

5. Scripturæ Sacræ adduntur Sancti Patres. Omittam Tertul. in Apol. Justinum Martyr. in ap. pro Christ. Eusebium Cæsariensem in opere de præcep. Evangel. Afferam dumtaxat August. de utilitate credendi cap. 17. ubi loquens de nostra fide hæc habet. *Nolle illi primitias dare vel summæ impietatis, vel præcipitis arrogantia est.* Et Rich. de S. Viç. lib. 1. de Trin. cap. 22. *Genus esse dementia in iis vel aliquantulum dubitare.* Quæ omnia & alia plurima similia dici non possent, si nostræ fidei mysteria evidenter credibilia non essent.

6. Prob. secundo ea ratione, quæ in proposita materia communis & unica esse potest. Illud est evidenter credibile, quod subest motivis rationabilibus, & testimoniis omnibus fulcitur, cum non possit aliter evidentiâ credibilitatis explicari, sed mysteria nostræ fidei sub sunt motivis rationabilibus, omnibusque testimoniis fulciuntur, ergo. Prob. mi. eorundem inductione; sed unde exordiar, aut ubi finem imponam me prorsus latet. Incipiam ne à nostræ fidei authore ac Magistro? Hic Christus fuit præsignatus ab omnibus Prophetis, clarificatus à Patre, de quo ipse Iosephus Hebr. lib. 16. antiq. ait. *Fuit vir sapiens, hominumque, qui libenter animis veritatem amplecti vellent, Magister & Doctor.* Ab ipsius doctrina &

Tom. I.

lege? Quid hac præclarius? *Lex Domini immaculata*, inquit Propheta ps. 18. Omnia, quæ præscribit, honesta sunt, nihil, quod turpe sit, approbat; In hac virorum sanctitatem, foeminarum virtutem equis non novit? ita ut dixerit Augustinus lib. de mor. Eccles. cap. 31. *Infideles nihil habuerunt quod reprehenderint, nisi eximiam sanctitatem.* Dicant cæteri hanc fidem nostram creditam fuisse à tot tam doctis tam piis, cum tanta intellectus arduitate, si agatur de fide mere speculativa, ut unam naturam esse sine sui divisione in tribus distinctis personis, idem suppositum esse Deum & hominem, ut Deum, immortale, ut hominem, mortale &c. cum tanta appetitus sentientis reluctancia, si agatur de fide practica, ut hominem debere seipsum odisse, omnibus, quæ possidet, renuntiandum esse, inimicum diligendum, à carnis impudicitia abstinendum &c. Dicant, hanc fidem initium habuisse à viris non in sæculo potentibus, non divitibus, non doctis, sed à rudibus piscatoribus, quibus datum fuit omnem humanam sapientiam confundere, ita ut non in persuasibilibus sapientiæ humanæ verbis, sed in spiritus virtute hanc prædicaverint, & de ipsis dictum fuerit, infirma mundi elegit, ut fortia quæque confunderet, & verum fuerit, quod ait Paulus 2. ad Corinth. 10. *Armata militiæ nostræ non carnalia sunt, sed spiritualia potentia Deo.* Dicant, tot sibi sectatores comparasse non temporalium bonorum spe, sed voluptatum omnium terrenarumque rerum contemptu, quod certè sine speciali Divina virtute perfici minime potuisset. Dicant, hanc fuisse propagatam totoque Orbe diffusam contra Principum impiorum iussa, contra tyrannidem & barbariem, non pugnando, sed cedendo, non mortem inferendo, sed sustinendo, innumerorum Martyrum effuso sanguine, infirmorum senum, innocentum puellarum, cujuscumque conditionis atatisque, ut plena sunt historiarum volumi-

I i

na,

na, ita ut eo magis cresceret fidelium numerus, quo magis minui videretur, & dixerit Tertul. in Apol. *Martyrum sanguis erat semen Christianorum*. Et Leo Mag. serm. 1. de Apost. *Singula grana, quæ in terram cadebant, multiplicata enascebantur*. Sed quid dicam ego? Proferam innumera miracula, quæ solius Dei opera sunt, juxta illud psal. 135. *Qui facit mirabilia magna solus?* Mortuos suscitatos, cæcos lumini restitutos, montes translatos, maria sicco pede transmeata &c. in quibus diuturnitas, frequentia, circumstantiarumque, aliæ potissimum sunt perpendendæ? Non ultra progrediar; dicendi locum sibi postulat Augustinus; dicentem audite contra epist. Fund. cap. 4. En illius verba. *Multa sunt, quæ in Ecclesia me justissime tenent, consensio populorum & gentium, autoritas miraculis inchoata, spe aucta, charitate firmata, vetustate nutrita, tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli usque ad præsentem Episcopatum, successio Sacerdotum, tenet denique ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sola hæc Ecclesia obtinuit &c.* Merito propterea dixit Richar. de S. Viçt. *Si error est, quem credimus à te decepti sumus, illi enim signis doctrina hæc confirmata est, quæ nisi à Deo fieri non potuerunt*. Si vera non sit minor, quam probare fas erat, ipsi judicate; Quamquam judicent, si æque velint, ipsi fidei nostræ insensissimi hostes. Ipsos Dæmones interrogarem, qui licet mendacii Patres, tamen pluries ad hujus doctrinæ veritatem asserendam coacti sunt, ut videri potest apud Ruf. lib. 1. hist. cap. 11. & Niceph. lib. 11. cap. 27.

7. Ob. tamen primo. Mysteria nostræ fidei non sunt evidenter vera, ergo nec evidenter credibilia; prob. consequ. Quod est evidenter credibile est evidenter verum. Prob. Quod est evidenter credibile est evidenter possibile, sed quod est evidenter possibile est evidenter verum, ergo. Prob. mi. Quod est

evidenter impossibile est evidenter falsum, ergo quod est evidenter possibile est evidenter verum, valet enim juxta regulas summulisticas ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis.

8. Responsio patet ex dictis in secundo notabili; & ad ultimam probationem dico, valere argumentum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis in propositionibus contradictoriis, non in contrariis, quia istæ licet nequeant esse ambæ veræ; possunt tamen esse ambæ falsæ, propositiones autem adductæ, cum sint affirmativæ, sunt tantum contrariæ, & ut rectè fieret argumentatio, sic esset conficienda. Quod est evidenter impossibile est evidenter incredibile, ergo quod non est evidenter incredibile non est evidenter impossibile, & hoc concedetur, cum, revera mysteria nostræ fidei non sint evidenter incredibilia, nec sint evidenter impossibilia & falsa, sic ratiocinantur communiter Theologi. Mihi tamen magis placet responsio mea, juxta quam dis. ant. non sunt evidenter vera evidentiæ physica vel metaphysica conc. evidentiæ morali ne. ant. & cons. & ita ad prob. Præterea falsum est, credibile esse semper possibile, sicut & incredibile esse semper impossibile, falsa enim interdum sunt probabiliora, per consequens etiam credibilia veris.

9. Dices. Si mysteria nostræ fidei sunt evidenter credibilia, sunt talia fide Divina, sed hoc dato sunt evidenter vera, ergo si sunt evidenter credibilia, sunt evidenter vera. Prob. mi. si sunt evidenter credibilia fide Divina, sunt talia, quia sunt dicta à Deo, sed ut dicta à Deo sunt evidenter vera, ergo si sunt credibilia fide Divina, sunt evidenter vera. Prob. mi. Evidenter est verum quod est dictum à Deo, quia evidenter verum est, Deum non posse mentiri, ergo.

10. Resp. trans. mai. nec enim nos evidenter cognoscimus dari hanc fidem Divi-

Divinam, est enim donum supernaturale, supernaturalia autem à nobis evidenter non cognoscuntur; Unde posset distinguere sic. Si sunt &c. sunt talia fide Divina evidenter credibiliter conc. evidenter verè physicè vel metaphysicè ne. mai. cum proport. dist. mi. ne. conf. & sic ad reliqua. Attamen trans. inquam mai. ne. mi. ad prob. dis. mai. quia sunt dicta à Deo, idest creduntur dicta à Deo, conc. & nobis evidenter constat esse dicta à Deo ne. Aliud est, nos credere aliquod tanquam dictum à Deo, quod concedimus, & aliud credere aliquod dictum à Deo, & nobis evidenter constare esse dictum à Deo, quod negamus, & hoc sufficit, ut mysteria nostræ fidei sint evidenter credibilia, quin sint evidenter vera. Si vero dicatur, esse evidenter credibilia propter miracula, quæ nobis evidenter scientificè constant, proinde cum hæc sint æquivalenter loquutio Divina, nobis etiam evidenter constat, esse dicta à Deo; respondebis, esse loquutionem Divinam, attamen obscuram, miracula enim non connectuntur secundum se nisi cum Divina omnipotentia, non connectuntur autem cum Divina veracitate revelante, nisi ut nobis innotescit ex revelatis, & quando Deus velit illa patrare determinatè in veræ doctrinæ confirmationem. Hæc autem voluntas Dei esse nobis nota non potest, nisi per media extrinseca & evidenter credibiliter. Sed quantum ad hoc argumentum alibi dicendum, ubi de evidentia, quam vocant in attestante.

11. Instabis. Evidens est, datam esse à Deo veram religionem, cum enim Deus peculiari ratione naturam humanam gubernet, quibus suum ultimum finem assequi possit, debet illi media præbere, sed est evidens, illam religionem esse veram, quæ est cæteris credibilior, immo sola est evidenter credibilis, ergo est evidens nostram religionem esse veram, ideo ex evidentia credibilitatis infertur in mysteriis

Tom. I.

fidei evidentia veritatis. Prob. mi. evidens est, talem credibilitatem non posse convenire falsæ doctrinæ, nec quidem Deo permittente, cum evidens sit, Deum non posse mentiri, nec veris miraculis falsam doctrinam confirmare, ergo.

12. Sed contra: dis. mai. evidens est &c. quantum ad jus naturale conc. quantum ad supernaturalia ne. mai. In religione nostra duo spectanda sunt, & ea, quæ pertinent ad jus naturale, & illa, quæ spectant ad jus supernaturale; si illa considerentur, religio vera nobis evidenter est nota, si hæc perpendantur, obscurè tantum & ex revelatis cognoscimus, cum supernaturale cujuslibet creaturæ mentem, & vires excedat. Hanc igitur religionem esse veram in ordine supernaturali, nobis evidenter non constat, sed solummodo credimus, sicut solummodo credimus, hominem ad supernaturalem finem esse elevatum. Quo posito, dico etiam, evidens esse talem credibilitatem non posse convenire falsæ religioni secundum jus naturale, secundum vero jus supernaturale negatur suppositum, quod sit falsa, vel vera, cum nobis supernaturalis ordo notus non sit, nisi per fidem.

13. Ob. 2. Quod est evidenter credibile à nemine potest negari, sic nemo negat dari v. g. Florentiam, sed mysteria nostræ fidei à pluribus etiam viris doctis negantur, ergo non sunt evidenter credibilia. Præterea. Contra evidentiam dari nequit evidentia de opposito, nec quidem probabilitas, sed contra mysteria nostræ fidei datur evidentia, ergo. Prob. mi. contra mysteria nostræ fidei datur ratio physicè evidens, ergo. Ant. declaratur, nam contra mysterium Trinitatis est illud primum principium: *Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se*. Et sic de pluribus aliis loquendo. Quod si evidentiam non profert, saltem probabilitatem negare non possumus.

I i 2

14. Resp.

14. Resp. dis. mai. à nullo negari potest ut credibile dummodo cognoscantur motiva credibilitatis & serio investigentur conc. si non cognoscantur, nec serio investigentur, ne. Viri autem docti, & sapientes, sed sapientia hujus sæculi, vel non cognoscunt, vel non investigant, vel etiam si cognoscant, & investigent, carnis voluptatibus irretiti, & mundi pompis allecti nituntur, quantum possunt, ne rectè cognoscant, & investigent, itaut intelligentes non intelligant, & videntes non videant, & ideo mirum non est, si negant quod affirmando verbis sciunt, se factis negare. Quod si inveniuntur homines, qui etiam manifestam veritatem sophysmatum præsidio evertere contendunt, cur non invenientur, qui occultam, etsi evidenter credibilem destruere, & pernegare non conentur? Hoc non contingit, dum de rebus naturalibus ad rem suam non pertinentibus agitur, ut de existentia Florentiæ, & licet ad res suas pertinerent, jam notum est, sermonem esse de rebus sensibilibus, quas videre possunt, è contra nos loquimur de rebus supernaturalibus, quarum in præsentia providentia evidentiam habere non possumus. Ultra hoc dici potest, evidentiam credibilitatis cognosci non posse nisi per illuminationem Spiritus Sancti, & fidei, quæ pluribus eorum culpa denegatur juxta illud Apost. 1. ad Corint. 4. *Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Spiritus.* Ad Confirm. vera est mai. de evidentia & probabilitate in re non sic existimata, & quam quis velit, hæc autem est dumtaxat contra mysteria nostræ fidei. Ad prob. illud primum principium, nisi explicetur, etiam in creatis est falsum, attamen si secundum se & absolutè evidentiam proferre potest, non potest, si mysteriis nostris tot motivis credibilitatis suffultis comparetur. Idem de aliis primis principiis; & omnia argumenta opposita solvi possunt ab intellectu cogno-

sciente, nostra mysteria non humana sed Divina virtute esse peracta. Stultam enim fecit Deus sapientiam hujus sæculi ea faciendo, quæ humana mens impossibilia judicabat, ut ait August. explicans primam Pauli ad Corint. 1. Sed nunquid dicemus, intellectum ita cogi ad credendum, si negare non potest? Minime? Negare non potest ut evidenter credibile, quod proponitur, cognoscere autem non potest ut physicè vel metaphysicè verum, intellectus autem necessitatem non experitur nisi per verum cognitum, & quidem ex suppositione, ut plures docent in Logica, ubi de assensu præstito præmissis illas conclusioni comparando pertractant.

§. II.

Ostenditur secunda pars præcedentis conclusionis.

15. **S**icuti verum non opponitur vero, ita nec evidenter credibile evidenter credibili. Proferant modo Sæctarii, quicumque sint, doctrinæ, quam profitentur evidentem credibilitatem, & quàm longè distet ab ea, qua fides nostra merito gloriatur, conspiciemus.

Se primo exhibet Paganismus, qui vel plures Deos colit ut faciunt Idolatræ, & in hoc quanta sint contra naturalem rationem tradunt Theol. in tractatu de Deo uno. Divinam isti providentiam negant, omnia causis secundis tribuendo, veram hominis felicitatem in Divinis vel honoribus, & quod turpius est, in carnalibus voluptatibus collocant. Si vero unicum Deum colit, ut faciunt qui Mahometi legem sequuntur, quot contra bonos mores honestatemque, quæ hic recensere erubescerem, non præscribit? Recenset tamen Paulus in epis. ad Rom. cap. 1. & concludit. *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam &c.* Quanam insuper Prophetia vel Legis-

latorem suum, vel legem commendavit? Quæ miracula ad eam confirmandam, patrata sunt? Habuerunt potius prophetias de Christi adventu, ejusdemque doctrina, ut sunt Sybillarum oracula, & ut notat Euseb. lib. 5. de demonstr. Divina providentia factum est, ut testamentum vetus, in quo Christus præsignabatur, in Græcam linguam converteretur, ut ad gentiles convertendos efficaciam haberet.

16. Offert se lex Judaica. Hanc factor datam à Deo, hanc non inficior miraculis confirmatam, at usque ad præfinitum tempus; Quando enim venit plenitudo temporis, & Messias ille, quem præsignabat, veritatis suæ finem acceperit, & fidelitati fuit substituta peridia. Viderunt jam prophetias in Christo completas, & miracula ab ipso parata, quibus converti potuissent, ac lebuissent. De hac lege nihil loquar, nam si Messiam venisse declaratur, jam penitus corruit. Hoc autem declarare peccat ad tractatum de Divini Verbi incarnatione.

17. Nunc se proferunt hæreticorum sectæ, Videte quæso quanta & quali credibilitate splendeant, ac distinguantur. Nonne Sancti fuerunt, ac irreprehensibiles Legislatores? Si hoc dicam, asseram prius sanctam libidinem, avaritiam, superbiam, an non omnes impudici, turpis lucri cupidi, dignitatum amatores? Legatur vita Calvinii, Lutheri, Henrici VIII. Angliæ Regis. Hos prædixit Apost. 2. ad Timot. 3. *Erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, corrupti mente, & reprobi in fide.* Quid vero dicam de consensu in dogmatibus? Tot capita, quot sententiæ, affirmat unus, negat alter, quapropter dixit August. 1. de peccat. meritis cap. 34. *Prius apud se ipsi consentiant, & ita fiet, ut à nobis nulla ex parte dissentiant.* Et Tertul. lib. de præscript. Hæretic. *Dum sibi adversantur, fidem nostram confirmant.* Commendanda saltem doctrinæ honestas; li-

berum arbitrium demere, Deum esse authorem peccati, nihil ad salutem conferre opera bona, peccata à Deo non imputari credentibus, unumquemque suas actiones dirigere juxta proprium affectum & cætera hujusmodi. Proh præclaram vivendi methodum? O maximam honestatem? Illos tamen hoc parum urget. Habent miracula, quibus propriam doctrinam confirmant; Sed quod mortuos excitarunt ad vitam? Quot ægris largiti sunt sanitatem? Transtulerunt ne unquam montes? Exsiccarunt ne unquam lacus, arbores aridas florentes reddiderunt? Afferant potius miraculum Symonis, qui promittens se volaturum ad Cælos, crura fregit prolapsus in terram. Afferant Valentis Imperatoris Filium, qui Basilii Magni precibus sanus, Marcionis suffragio mortuus est. Martyres hæreticorum non memoro; Non enim me latet, quod scribit Niceph. lib. 4. hist. cap. 23. scilicet. *Plures hæreses de suis martyribus gloriantur*, & quod de Donatistis ait S. August. lib. 1. ferm. de Monte Domini; *Multi Hæretici nomine Christiano multa alia patiuntur.* Sed nunquid propter justitiam? Nunquid diligendo persecutores? Nunquid pro ipsis veniam postulando, nunquid post obitum & tumultum prodigiis accedentibus? Erraret, qui talia sibi fingeret. Cætera omitamus, quæ ferme innumera produci possent; Hæc satis esse possunt, ut sentiamus, mysteria nostræ fidei, ut comparata doctrinæ cujuscunque sectæ esse valde credibilia. Quamquam cur dixi credibilia? Dicendum erat, alias sectas nostræ religioni comparatas nullam habere credibilitatem, sed fabulas esse & Sathanæ inventa.

18. Oppones. Si mysteria nostræ fidei essent credibilia quibuscunque propositis ab aliis sectis, esset minor arduitas in credendo fide nostra, quam fide aliorum, sed hoc non est dicendum, ergo. Mai. patet, nam ubi sunt validio-

diora motiva ad aliquem actum, actus facilior est existimandus. Prob. mi. & quia attentis motivis, & rationibus, quæ sunt contra nostram religionem, hæc infra impossibile est magis arduè credibilis, & quia ablata hac arduitate demeretur meritum fidei.

19. Resp. Ab aliis sectis præsertim Lutheranorum & Calvinistarum non proponi mysteria sed turpes libidines, sive res carni & sanguini accomodatas, facillimè propterea credentes sibi comparant. Attamen, conc. mai. ne. mi. ad primam prob. ne. ant. Omnes enim rationes, quæ adduci possunt ut contrariæ, solvi possunt à Catholicis, qui earum terminos percipiunt. Ad secundam prob. ne. ant. Nam licet arduitas operis possit ex occasione ad majus meritum conferre, non requiritur tamen absolute ad meritum, ut traditur in propria quæst. Constat hoc in actu charitatis, evidens siquidem est, & non tantum evidenter credibile, Deum esse summum bonum & super omnia diligendum, attamen nullus actus est majore præditus merito. Hoc igitur dicendum in nostro casu. Ratio utriusque est, quia, licet sit evidens, Deum esse super omnia diligendum, multa sunt objecta, quæ nos ab ejusdem amore separare, ac remove conantur, & ita licet mysteria nostræ fidei sint evidenter credibilia, & cæteris quibuscumque credibilia, plures sunt difficultates, quæ in oppositum à ratione naturali producuntur, & satis arduum est, rationi naturali evidentiam credibilitatis præferre. Adde fidem nostram ea prohibere, quæ caro concupisceret, non sic in aliis sectis prohibentur.

§. III.

Utrum Mysteria nostræ Fidei ut credantur, debeant judicari ut evidenter credibilia.

20. **C**UM supra demonstratum sit, nostræ fidei mysteria esse evidenter credibilia, inquirendum occurrit, an debeant hujusmodi à fidelibus judicari, ut inde circa ea actus Divinæ fidei versetur, quod ab aliis inquiritur sub hisce terminis, an ut evidenter credibilia debeant proponi. In hac difficultate pro utraque parte plures afferuntur Doctores, sed si velimus rem æqua lance perpendere, omnes idem profitentur; etenim Cajetan. Zumel, & reliqui Thomistæ, quos sequuntur Cacher. & Puteobon. volentes requiri judicium evidentis credibilitatis, asserunt, judicium hoc in omnibus æquale non esse; Mastrius vero, & reliqui Scotistæ cum Ripalda, Granado aliisque, docentes hoc necessarium non esse, hoc dicunt de assensu fidei valde tenui ac infirmo, quamvis Divino, quæ de re facillimè possunt conciliari.

21. Ut meam sententiam proferam, arbitror, ad actum fidei requiri vel evidentiam credibilitatis, ita ut à credente judicentur mysteria nostræ fidei evidenter credibilia, vel aliquod supplens evidentiam credibilitatis. Assertum hoc manifestè traditur à S. Thom. hic quæst. 2. art. 9. ad 3. hisce verbis. *Dicendum, quod ille, qui credit habet sufficiens inductivum ad credendum, inducitur enim auctoritate doctrinæ mirabilis confirmatæ, & quod plus est interiori instinctu Dei invitantis; Unde non leviter credit.* In quo textu requiri vel evidentiam credibilitatis, vel aliquod ejusdem supplementum ambigendi locus non relinquitur.

22. Prob. primo ex propositione 21. damnata ab Innocentio XI. quæ est ista: *Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabiliter* reve-

revelationis, immo cum formidine qua quis formidet, ne non sit loquutus Deus. Qua posita sic argumentor. Si mysteria nostrae fidei non proponerentur vel judicarentur evidenter credibilia posset credi cum formidine, sed hoc non, ergo. Prob. mai. Si non proponerentur, vel judicarentur ut evidenter credibilia, proponerentur & judicarentur solum ut probabilia, sed ita posset credi cum formidine, nam probabilitas habet ex utraque parte motiva, ergo.

23. Ex hoc infertur alia ratio suadens sumpta à prudenti voluntatis imperio. Hæc enim dum imperat assensum fidei, de quo infra dicetur, prudenter imperat, sicut fidelis credendo prudenter agit & non ex levitate, prudenter autem non imperaret, nisi mysteria nostrae fidei judicarentur evidenter credibilia, & prob. tunc prudenter non imperaret, quando imperaret actum excedentem limites credibilitatis, sed res ista esset, nisi judicarentur evidenter credibilia, ergo. Prob. mi. Actus, quem voluntas imperaret, esset firma adhesio intellectus mysterio proposito, ita ut quis potius ad mortem subeundam paratus esset, quam ab huiusmodi adhesionem recedere, sed huiusmodi actus excederet limites credibilitatis, nisi &c., quia sola probabilitas, etiam si major sit, non postulat, nec meretur huiusmodi firmum assensum, immo nec intellectus ita firmiter assentiri potest, cum posita probabilitate semper debeat saltem posse formidare, ergo.

24. Confirmatur hoc per doctrinam traditam à Concil. Trid. sess. 6. cap. 9. & can. 13. ubi declarat, ac definit, neminem posse esse certum certitudine fidei, se gratiam Dei consequutum esse, sed quis habere potest probabilitatem, se gratiam Dei esse consequutum, ergo certitudo fidei non potest haberi per solam probabilitatem, ergo requiritur aliqua evidentia; non physica vel metaphysica veritatis, quæ, saltem in

præsenti verum ordine, cum fide componi non potest, ergo evidentia credibilitatis.

25. Hoc valere de toto corpore Ecclesiae consentiunt Doctores; Sed quid dicendum de indoctis, & pueris, qui vel motiva credibilitatis ignorant, vel etiam si ipsis proponantur, eorundem tamen vim & efficaciam penetrare non possunt? Nunquid dicendum, ab istis nunquam actum veræ fidei supernaturalis haberi? Nimium defraudarentur, itaut neque salutem possent sibi comparare, cum aliquis actus fidei ad hanc necessario requiratur, ut in propria quaest. ostendetur.

26. Huc spectat, quod dixi in distinctione posita in meo asserto. Plures inquirunt, indoctos & pueros non carere sufficiente cognitione evidenter credibilitatis habita per instructionem Parentum, & Parochorum, ex concionibus; ex sacris imaginibus, ex fama constantissima per totum Orbem jam evulgata; Sed hoc profecto non placet, nec arbitrato meo sufficere potest; etenim evenire potest à Patre proponi fidem Catholicam, ab alio Calvinianam, & quidem sub iisdem signis & motivis, & tamen qui eligit fidem Catholicam, habere potest actus veræ fidei supernaturalis, quin habeat evidentem credibilitatem mysteriorum nostrae fidei, ergo quia habuit interius aliquod supplens, nimirum interiorem instinctum Dei invitantis. Adde; Tempore primitivæ Ecclesiae non fuisse ea argumenta credibilitatis, quæ à nobis proponuntur, immo Petrus & Andreas per sola verba, *Venite post me* relictis retibus sequuti sunt Redemptorem, quod legimus etiam de Mathæo. Ergo tunc aliquid fuit, quod evidenti credibilitati substitueretur. Colligitur hoc ex illo Joan. 6. *Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me*. Immo addit S. Th. quodl. 2. art. 6. *Potest talis esse interna vocatio, ut teneatur homo non resistere, sed fidem adhibere*. Juxta illud

Iud Isaia 50. *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico.* Ad rem nostram est id, quod scribit Augustin. contra epist. Fund. cap. 4. *In Catholica Ecclesia pauci spirituales ad sincerissimam sapientiam perveniunt, ceteram quippe turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimos reddit.* Quod etiam indicat epist. 102. ad Evod. Sed quantum attinet ad Apostolos, qui tam cito crediderunt, inquit Hieronym. explicans illa verba *Venite &c.* non ex levitate cordis credidisse, sed Christi vidisse miracula, & quod plus est, quemdam inspexisse in ejus vultu fulgorem, quo magnetica quadam virtute omnes ad se traheret, quos volebat.

27. Ob. 1. Sufficit, si mysteria nostræ fidei proponantur, & judicentur ut probabiliter credibilia, ergo necesse non est, proponantur & judicentur evidenter credibilia. Prob. ant. sufficit &c. si posita propositione & judicio eorum credibilitatis probabili, teneatur quis credere, itaut, si non credat, censetur infidelis, sed ita est, ergo. Minor ostenditur ex propositione damnata ab Innoc. XI. *Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili ex qua infertur, ergo excusabitur, si credat ductus opinione magis probabili.*

28. Resp. Negando sicut negatum fuit, & falsum est, postremam illam consequentiam inferri, ex quo enim non excuset ab infidelitate opinio minus probabilis, non sequitur, quod illam excuset opinio magis probabilis, tunc enim hæc excusaret, quando ex una parte sufficeret ad actum fidei, & ex alia non posset haberi evidentia credibilitatis, at neque illa sufficit, uti probatum est, & haberi potest evidentia credibilitatis, ergo. Quid igitur inferri debet? Hoc procul dubio; quod habens opinionem probabiliorum circa mysteria nostræ fidei, quæ necessaria est ad salutem, debet diligentiam adhibere, ut habeat

evidentiam credibilitatis, quam si non adhibeat, ea sua culpa carebit, quam si adhibeat, illam comparabit Deo præsertim illustrationem intellectus ad-dente.

29. Dices. Atqui sufficit opinio probabilior, ergo. Prob. sub. mi. posito judicio probabiliori esse potest judicium practicum prudentiæ dictans, esse conveniens hic & nunc credere aliquam propositionem, ergo. Prob. ant. posito judicio probabiliore, quod illa hostia sit consecrata, vel quod ille sit pauper, esse potest judicium practicum prudentiæ dictans, esse conveniens illam adorare, & huic opem ferre, ergo à pari. Præterea. Ad honestè operandum sufficit probabilitas, ergo etiam ad credendum.

30. Sed contra. Dispar ratio ex eo colligitur, quod in dictis virtutibus non attenditur veritas & valor rei, sed illarum honestas, & earundem exercitium esse conforme appetitui recto, illarum autem honestas satis proponitur, dum proponitur probabiliter esse earum objectum; At in materia fidei requiritur assensus firmissimus, qui per solam probabilem objecti propositionem haberi non potest, nec prudentia hujusmodi assensum imperare potest. Ex hoc respondeas secundo argumento. Et revera posito judicio probabili, illam hostiam esse consecratam; credes ne firmissimè esse consecratam? Dices ne, esse de fide, quod sit adoranda? nequaquam.

31. Ob. 2. Et rursus instaurabis argumentum superius. Potest voluntas imperare assensum firmissimum, quamvis credibilitas sit solum probabilis, ergo non requiritur judicium evidenter credibilitatis. Prob. ant. Potest voluntas imperare assensum excedentem limites credibilitatis, ergo. Prob. ant. ex propositione 19. damnata ab Innocentio XI. quæ est ista: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus*

us rationum assensum impellentium.
Ergo potest voluntas &c.

32. Resp. Negando quod probatum est; atque explico illam propositionem, quia pondus rationum ad assensum impellentium non determinat intellectum ad assentiendum, è contra voluntas illum determinat captivum reddendo, ut dicam de pia voluntatis affectione. Res ita se habet; quod cum intellectus determinari non possit, nisi per veritatem evidenter cognitam, evidentia credibilitatis non sufficeret, ut ad assentiendum determinaretur, occurrit itaque voluntas, & ipsi imperat, ut credat, quamvis rationum pondus id non postulare, & ita faciat, ut naturali contrariae rationi motiva praeferat credibilitatis. En quomodo voluntas potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam pondus rationum mereatur.

33. Ob. 3. Necesse non est, assensus fidei Divinae sit adeo firmus, atque immobilis, ut quamcumque formidinem etiam levem excludat, ergo haberi potest per iudicium probabile, aut probabilius credibilitatis. Prob. ant. licet huiusmodi assensus esset cum aliqua levi formidine adhuc esset honestus, ergo. Prob. ant. licet actus dilectionis erga Deum non evitet omnia peccata venialia, adhuc est honestus; & quidem in linea supernaturali, ergo à pari. Et argumentum roboratur, quia non minus Divina bonitas digna est amore sine quacumque offensa etiam levi, quam sit digna Divina veracitas fide sine qualibet formidine etiam levi, ergo si conceditur amor supernaturalis cum aliqua offensa levi, concedi poterit etiam fides cum aliqua levi formidine.

34. Resp. ne. ant. ad prob. responsum sibi dedit probatio antecedentis in illis verbis, & quidem in linea supernaturali assensum enim illum fidei concedimus honestum, sed non fide Theologica, ad prob. dico primo, idem valere de actu dilectionis, & de actu fidei,

Tom. I.

in hoc sensu, quod sicut in actu dilectionis non potest reperiri peccatum leve, sed extra ipsum, ita in actu fidei non potest reperiri formido levis, sed extra ipsum, atque hoc modo fit, ut neque charitas per peccatum leve destruat, attamen ille actus, in quo est peccatum leve, non sit charitas, neque fides per formidinem levem destruat, attamen ille actus, in quo est formido levis, non sit fides. Secundo dico, etiam concedendo ant. & negando conf. in hoc esse disparem rationem, quod dilectioni erga Deum non opponitur quodcumque peccatum, nisi mortale, veniale enim non est contra, sed prae-ter Deum, assensui autem fidei opponitur quacumque formido, quia debet esse immobilis & summè certus, sicut assensus scientificus esse debet summè evidens. Quare sicut etiam formido levis destrueret actum scientificum, ita destrueret actum fidei; Fortasse hoc pertinet ad perfectionem habitus intellectualis, qui cum sit per respectum ad verum, non suscipit magis & minus, è contrario datur bonum majus & bonum minus. Si vero aliquam rationem à priori postulares, exhiberem, quia in hac vita, in qua sumus lutea vasa portantes, dari non potest actus charitatis perfectus, ideo solum in patria charitas consummatur, è contra dari potest, & debet fides perfecta, quia in patria evacuabitur, & destruetur. Tandem ex S. Th. 1. 2. qu. 88. art. 5. Veniale non est deordinatio nisi circa ea, quae sunt ad ultimum finem, non circa finem, levis autem formido esset circa idem objectum; ideo &c.

35. Dices. Atqui esse potest aliquis actus fidei cum aliqua hæsitatione, seu formidine, ergo. Hoc colligitur ex illo Marci 9. *Credo Domine, adjuva incredulitatem meam*; & aliud Mat. 14. *Modicae Fidei, quare dubitasti?* Sed contra. Hæc fides non est illa Divina ac Theologica, de qua hic nos loquimur, sed potius quædam introductio &

K k

dispo-

dispositio ad fidem, & remota; Unde illum textum perpendens Sanctus Joannes Chrysostomus ait: *Si crediderat, dicens credo, quomodo subdit, adjuva incredulitatem meam? Dicamus igitur, quoniam multiplex est fides, introductoria scilicet & perfecta, hic autem incipiens credere, Dominum deprecabatur, ut apponeret reliquum ad suam virtutem.*

36. Nihilo tamen minus hoc haudquaquam satisfacere videtur, nam in Catechismo edito à Pio V. paulo ante expositionem Symboli habentur hæc verba: *Fides autem, quamquam latè pateat, & magnitudine & dignitate differat, est enim sic in sacris litteris, modicæ fidei quare dubitasti? Et magna est fides tua, & adauge nobis fidem, tamen est idem genere, & diversis fidei gradibus eadem definitionis ratio convenit;* ex quibus colligi videtur, quod licet fides sit cum aliqua dubitatione, tamen sit vera fides, cum ipsi definitio, proinde essentia fidei non negetur. Sed contra. Mirum esset, si Pius V. loquutus esset in sensu Adversariorum cum omnes Thomistæ contrarium nobiscum sustineant. Si tamen velint me coarctare, omnia concedam, & ex iisdem verbis responsio eruitur, inquit enim, *est idem genere* ergo etiam eadem fidei definitio quantum ad prædicata generica convenit, & hoc non inficior, nam etiam opinioni, & scientiæ convenit eadem definitio secundum genus. Quare si dubitans in fide non est infidelis, at tamen per actum illum nec est fidelis.

37. Ob. 3. Ex quo assensus fidei sit firmus, & certus, non potest inferri necessitas iudicii circa evidentem credibilitatem, ergo. Prob. ant. ex quo assensus fidei sit certus & firmus, non potest inferri &c. si huiusmodi firmitas & certitudo per huiusmodi iudicium non habeatur, sed non habetur, ergo. Prob. mi. primo. Evidentia credibilitatis non est ejusdem ordinis & certitudinis, in quo est assensus fidei, illa enim

esse potest ordinis naturalis, nec est metaphysicè certa, assensus fidei est ordinis supernaturalis, & metaphysicè certus. Secundo. Certitudo actus fidei habetur ex dignitate Divinæ veracitatis, propter quam assentimur, ergo.

38. Resp. Firmitatem & certitudinem actus fidei non haberi per dictum iudicium tanquam per rationem formalem, haberi tamen tanquam per conditionem; Quare non obstat, esse posse diversi ordinis & minoris certitudinis: Ex hoc ad secundum.

39. Pro complemento inquirendum esset, qualis & quanta esse debeat evidentia credibilitatis, ut quis credat fide Divina; In qua difficultate mirum est, quàm multa proferant authores. In ipsa tamen ego diutius non immorabor; etenim, vel loquimur de actu fidei Divinæ in se, vel de actu ejusdem ita existimata. Si primo sensu, talis esse debet evidentia credibilitatis, ut nullo modo sub eadem proponi possit verum & falsum. Si autem secundo, contrarium sentio.

40. Ratio primæ partis est, quia ubi esse potest formido de opposito non potest esse assensus fidei, qui debet esse firmissimus cum summa intellectus adhesionem, at si posset sub eadem evidentia credibilitatis proponi verum & falsum, esse posset formido de opposito, ergo. Colligitur hoc etiam ex propositione in num. 20. damnata ab Innoc. XI. *Potest quis prudenter repudiare assensum fidei, quem habebat supernaturalem.* Si autem posset sub iisdem signis credibilitatis verum falsumque proponi, posset etiam credi fide Divina verum & falsum, & sic prudenter repudiare posset primum assensum.

41. Ratio secundæ partis desumitur ex dictis de revelatione existimata, unde quemadmodum, si hæc proponeretur, haberetur solum fides putativè, ita si sub iisdem signis credibilitatis posset proponi etiam falsum, haberetur solum fides huiusmodi.

§. IV.

*De pia affectione & imperio voluntatis,
additis aliis ad superius dicta
spectantibus.*

42. **A**B hisce postremis exordiamur pauca de ipsis dicturi. Jam probatum fuit, evidentiam credibilitatis, & iudicium intellectus de illa requiri. Quæritur nunc primo, quomodo huiusmodi evidentia debeat haberi, idest, an lumine naturali, vel supernaturali.

Resp. Mysteria cognosci ut credibilia per species supernaturales necessarium non esse; dico *necessarium non esse* nam esse posse supernaturales nullus inficiatur. Ratio positiva huius est, quia species reprehesentantes objecta credibilia more naturali acquiruntur, cum habeantur per naturalem auditum, per magisterium parentum & prædicatorum, per librorum lectionem, & huiusmodi, ergo non est necesse, cognoscantur ut credibilia per species supernaturales. Ratio negativa est, quia, si non sufficiunt species naturales, præsertim quia reprehesentant objecta credibilia supernaturaliter, sed hæc ratio nulla est, ergo. Prob. mi. Quod reprehesentent objecta credibilia supernaturaliter, non disponunt proximè ad actum supernaturalem, neque formaliter intellectum illuminant per respectum ad fidem, sed solum remotè, quatenus exhibetur intellectui materia, quæ credi potest, & quidem cum indifferentia ad assensum, vel dissensum, ad actum salutarem vel non salutarem, & de facto hæc reprehesentatio reperitur etiam in hæreticis, nec tamen determinantur, nec proximè disponuntur ad actum fidei, ergo.

43. Quæritur secundo quale sit iudicium factum ab intellectu circa evidentiam credibilitatis. Jam vides, sermonem esse de iudicio speculativo sistente in ipso intellectu affirmante, mysteria esse evidenter credibilia.

Tom. I.

Resp. Iudicium hoc plerumque esse naturale; non posse tamen provenire vel ab habitu prudentiæ, vel ab opinione, vel fide humana, & neque ab habitu fidei.

Ratio primæ partis est, quia, quemadmodum conclusio deducta ex præmissis naturalibus est naturalis, ita iudicium consequens apprehensionem naturalem est naturale, sed iudicium speculativum circa evidentiam credibilitatis est huiusmodi, ergo. Prob. mi. ex supradictis; & quia etiam comparatur per ea, quæ nobis naturaliter innotescunt, videlicet per ea, quæ audimus, quæ legimus, & prudenter judicamus evidenter credibilem doctrinam illam, quæ tot argumentis munitur, de quibus dictum fuit §. I. huius quæstionis.

Dixi, iudicium hoc plerumque esse naturale, cum aliquando esse posse supernaturale non negem, potest enim quis ad fidem converti per solam illuminationem internam proveniente à Spiritu Sancto, in quo casu, sicut ejusdem principium supernaturale est, ita etiam ipsum iudicium.

Neque dicas contra superiorem rationem, iudicium hoc esse dispositionem ad actum supernaturalem, & nostræ salutis initium, omnis autem dispositio ad actum supernaturalem debet esse supernaturalis, & nostræ salutis initium haberi nequit nisi ab aliquo supernaturali principio; etenim hoc verum est de dispositione proxima, & de proximo ac formali salutis initio, non sic de remoto, cum iudicium hoc non sit mensura & regula actus fidei, sed sola applicatio non habens necessariam connexionem cum actu fidei, sed indifferentiam etiam ad non actum, sicut dictum fuit de speciebus reprehesentantibus evidentiam credibilitatis.

44. Quod verò ab habitibus expositis provenire nequeat, suadetur ex eo, quod agimus de iudicio speculativo, ergo non est à prudentia, quæ est habitus practicus, agimus de iudicio evi-

denter credibiliter certo, ergo non est ab opinione vel fide humana, quæ saltem potestatem formidandi non excludunt. Sed quod neque esse possit ab habitu fidei, sicut asserunt Cajetan. & Ferrar. sic probo. Habitus fidei nequit esse principium illius actus, qui non versatur circa objectum formale fidei, constat enim, nullum habitum ferri posse extra suum objectum formale, sed actus, quo judicantur mysteria nostræ fidei esse evidenter credibilia, non versatur circa objectum formale fidei, ergo. Prob. mi. Objectum formale fidei est Divina veracitas, sed actus, quo judicantur mysteria nostræ fidei esse evidenter credibilia, non versatur circa Divinam veracitatem, ergo. Prob. mi. Mysteria nostræ fidei non sunt evidenter credibilia, quia Deus esse talia revelavit, sed credibilitas hujusmodi per naturalem discursum comparatur, ut supradictum fuit, ergo. Præterea. Hoc judicium evidentis credibilitatis non potest esse actus fidei, ergo non potest procedere ab habitu fidei. Consequentia patet, quia adæquatum munus habitus fidei est per respectum ad fidei actum, à quo etiam suam speciem saltem extrinsecè desumit, ant. autem declaratur tum ex superiore ratione, tum etiam, quia hoc judicium est actus prævius disponens hominem, & quidem, remotè ac indifferenter ad actum fidei, ergo. Præsertim quod, si esset actus fidei, jam deberet dari aliquis alius actus prævius, de quo fieret eadem questio, & sic in infinitum.

45. Contra hoc dici posset, quia *lumen fidei*, ut ait S.Th. 2.2. qu. 1. art. 4. *facit videre objecta fidei esse credenda*. Ex quo sic. Quod facit videre reddit actum evidentem, sed lumen fidei facit videre, ergo reddit actum evidentem, sed lumen fidei facit videre, ergo reddit actum evidentem, sed non evidentem de veritate, ergo de credibilitate, ergo. Argumentum vim habet in verbis Apostoli ad Ephes. 5. ubi ait: *Omne,*

quod manifestatur lumen est. Ergo cum habitus fidei lumen sit, debet aliquid evidenter manifestare, sed non est assignabile quid aliud, nisi mysteriorum credibilitas, ergo. Præterea. Ut ait idem Apost. 2. ad Corint. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis*. Ergo non possumus judicare, mysteria nostræ fidei esse evidenter credibilia, nisi aliquo superiore lumine adjumentum recipiamus.

46. Sed respondeo, quidquid dicant alii; nam Suarez disp. 4. sect. 6. inquit, ita intelligendum esse Sanctum Thomam, ut licet per habitum fidei non habeatur prædictus actus evidentis credibilitatis, nihilominus conferat aliquo modo ad dictam evidentiam tanquam congruens dispositio ex parte subjecti, vel tanquam unum ex motivis, quod potest eandem evidentiam adjuvare, quod quidem non videtur affirmari posse, nisi in sensu, quo argumento occurram, nam iste habitus fidei non præsupponitur judicio evidentis credibilitatis, ergo non potest adjumentum ferre tanquam congruens dispositio ex parte subjecti, quæ debet præcedere actum, sicut causa præcedit effectum. Respondeo inquam primo; explicando mentem Doctoris Angelici, ita ut voluerit innuere, objecta fidei videri ut credenda per lumen fidei visione non clara & intuitiva, sed media, ut nec prorsus lateant, nec prorsus cognoscantur. Videmus enim per speculum, & in ænigmate, & sic habetur, quid argumento dicamus. Secundo nota, quod dixerit *credenda* quod fortasse concedi posset, *non credibilia*. Tertio. Et hic sistimus, lumen fidei facit videre objecta fidei esse credenda, quia confirmare potest assensum ipsorum credibilitati jam præstitum, non quia eundem assensum possit primo causare; Posito enim actu, quo judicavit intellectus, ea mysteria vel esse credibilia, vel credenda, & habito etiam actu fidei, habitus fidei eundem actum confirmat, ita ut animus sit prom-

promptior ac firmior ad ulterius credendum quod jam credidit. Ad illud ex Apostolo; argumentum in primis non bene procedit, nam si dicit in antecedenti; Omne, quod manifestatur, lumen est, deberet dicere in consequentia, ergo cum habitus fidei lumen sit, debet manifestari; Quia tamen ad lumen pertinet non solum manifestari, sed etiam manifestare, ideo aliter respondendum, idest, manifestationem aliam esse obscuram, aliam evidentem, ut ex pluribus constat, Joan. enim 16. legitur: *Manifestavi nomen tuum hominibus, nec tamen manifestavit evidenter.* Quamobrem antec. in argumento proposito verum est, consequentia est falsa, & in ipsa habetur terminus ille *evidenter* qui non habetur in præmissa. Ad tertium ibi est sermo de cognitione practica & salutari; & argumentum est verum.

47. Quapropter quaeritur 3. quale sit iudicium practicum, quo iudicamus, non solum mysteria nostræ fidei esse credibilia, verum etiam hic & nunc credenda. Hoc iudicium ad actum fidei proferendum necessarium esse, nemo potest inficiari. Primum enim iudicium speculativum decernit quidem, ea mysteria credi posse, nostraque fide digna esse, adhuc tamen ad ea in hac circumstantia credenda pati possumus difficultatem; eo modo quo licet quis iudicet prudenter se posse studere, attamen arduum quid experitur in iudicando & decernendo, utrum hoc momento debeat studere. Quaeritur ergo, an huiusmodi iudicium sit supernaturale.

Responsio est affirmativa; ideo dixi supra, fortasse concedi posset ad hoc requiri habitum fidei, quod tamen nego, sed ita illud assero supernaturale, ut haberi debeat ab intellectu practico auxilio supernaturale suffulto, & sic jam excludo habitum fidei iisdem rationibus, quibus supra.

Ratio asserti est, quia hoc iudicium practicum, quantumvis sequatur iudicium speculativum, attamen à San-

ctis Patribus, præsertim à Sancto Augustino in lib. de prædest. Sanct. cap. 2. dicitur donum supernaturale, cum teste Apostolo, non simus sufficientes cogitare aliquid à nobis, tanquam ex nobis; & Cælestin. Papa I. epist. 1. ad Episcopos Galliarum hæc habet. *Deus ita operatur in cordibus hominum, ut omnis sancta cogitatio ex Dei operatione proveniat.* Quod quidem expressis verbis tradidit Concilium Trident. sess. 6. cap. 6. dicens, *disponuntur autem ad iustitiam, dum excitati Divina gratia & adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur ad credendum.* In qua authoritate duo significantur requiri ante liberam credendi voluntatem, nimirum auditum fidei, ad quem spectat exterior fidei propositio, & internam excitationem positam in Dei illuminatione & motione, quare secundum primum respectum ad evidentiam credibilitatis est actus naturalis, juxta vero secundum respectum ad internam Dei illuminationem ac motionem est actus supernaturalis, & ex hoc habes, quare iudicium speculativum esse possit mere naturale, non sic iudicium practicum.

48. Nunc deveniendum ad piam affectionem voluntatis, ejusdemque imperium, per quod determinatur intellectus ad ipsum formalem actum fidei. Huiusmodi piam affectionem & imperium non requiri, opinati sunt aliqui, præsertim Franciscus de Marchia, & Holcot; Aliqui vero dixerunt, requiri præcisè in sensu negativo, quatenus voluntas intellectum non distrahat, ipsique non contradicat, quod docuit Marsil. qu. 14. & ab aliquibus male tribuitur Scoto. Vera tamen sententia, tradita ad ipso Scoto in 3. dis. 25. qu. 2. à S. Thom., Cajet. Ferrar., Valentia, Suarez, Cacher. &c. huiusce piæ affectionis & imperii necessitatem affirmat; His & nos adhæremus.

49. Prob. primo authoritatibus. Ad Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam.* Per cor autem significatur voluntas, unde

de etiam de Lydia purpuraria act. 16. dicitur. *Aperuit Dominus cor, ut intenderet his, quæ dicebantur à Paulo.* Ex Concil. Arausicano cap. 5. habentur hæc verba: *Credulitatis affectus, quo in eum credimus &c.* Ex August. lib. de prædest. Sanct. cap. 2. *Cætera potest homo nolens, credere autem non nisi volens.* Ergo quia ad credendum requiritur pia affectio & voluntatis imperium.

50. Suadetur secundo ratione. Intellectus nequit determinari ad assentiendum objecto revelato, si desit voluntatis imperium, ergo hoc necessario requiritur. Prob. ant. Intellectus non potest determinari ad &c. nisi per rationem adinventam in objecto, sed in objecto non est huiusmodi ratio, ergo. Prob. mi. Ratio determinativa intellectus est verum evidenter propositum, sed in objecto non est ratio veri evidenter propositi, cum sit tantum credibilitas, ergo. Fortasse dices, posse determinari per se ipsum, sed falsum asseris; etenim intellectus non est facultas electiva & libera, posse autem facultatem per se ipsam determinari, supponit in ea electionem & libertatem, quia posse per se ipsam determinari supponit, posse oppositum sibi decernere.

51. Dices. Potius voluntas determinatur ab intellectu, quia quoadusque est indifferentia iudicii, voluntas indifferens est ad hoc potius, quàm illud eligendum, ergo prius debet intellectus determinari, quàm determinetur voluntas. Sed contra. Ne. ant. ad prob. in principiis meis ant. est falsum; nam posita indifferentia iudicii potest voluntas se determinare ad id, quod sibi magis placuerit, unde potest etiam intellectui imperare, ne sit amplius indifferens, & hoc est quod colligitur ex illa propositione jam adducta, quod scilicet possit voluntas imperare assensum, supra pondus rationum; Neque hoc imperium erit imprudens, sed prudentissimum, cum non tantum innitatur rationibus ab intellectu propositis & præ-

cognitis, idest argumentis credibilitatis, sed Divina veracitate revelante, & auxilio Divino movente. Unde mysteria nostræ fidei, non solum fide digna existimentur, sed etiam revera credantur.

52. Oppones primo. Posita evidentia credibilitatis vel intellectus habet sufficientia motiva ad credendum, vel non habet. Si primum, ergo superfluit imperium voluntatis; Si secundum, ergo etiam imperante voluntate non assentietur, vel imprudenter assentietur, cum imperium voluntatis nec augeat motiva credibilitatis, nec evidentiam tribuat objecto; & sicuti voluntas non potest imperare intellectui assensum firmissimum objecto cognito per medium probabile, ita in re nostra.

53. Resp. Intellectum non habere sufficientia motiva, per quæ determinatur, nam est potentia necessaria solummodo per respectum ad rem evidenter intrinsecè cognitam, habere tamen sufficientia motiva per respectum ad voluntatem, ut hæc ipsi imperet, ut assentiatur, & quamvis per voluntatis imperium non augeantur motiva credibilitatis, nec objectum reddatur evidenter cognitum, attamen huiusmodi evidentia suppletur, ita ut, quod faceret objectum evidenter notum per se, faciat per voluntatis imperium objectum obscure propositum. Nec tenet paritas adducta, nam ideo voluntas non potest imperare intellectui, ut firmè adhæreret objecto tantum per medium probabile cognito, quia evidenter cognoscit intellectus objectum non mereri plusquam probabilem assensum, at in fide intellectus per evidentiam credibilitatis religionem nostram dignam esse, ut firmè credatur, agnoscit, unde accedente voluntatis imperio potest firmè credere, non ab evidentia rei compulsus, sed à voluntate in captivitatem reductus.

54. Op. 2. Validius est ad movendum motivum fidei Divinæ, quàm motivum

tivum scientiæ, sed dum agitur de assensu scientifico non requiritur imperium voluntatis, ergo neque dum agitur de assensu fidei.

Resp. Majorem esse veram apprehensivè, & supposito voluntatis imperio cum Divino adjutorio, non intensivè & secundum se, motivum enim scientiæ est verum evidens, in quod intellectus impetu quodam naturali pertrahitur,

utpote facultas necessaria. Responsio magis patebit, dum agetur de fidei certitudine, & conclusio magis roborabitur, dum pertractabitur de actus fidei libertate.

In hac quaestione agunt communiter Doctores de fidei resolutione, sed res nimium prolixa, & à nobis satis dictum est qu. 1. §. 3. respondentibus primo argumento.

Q U Æ S T I O IV.

De Actu Fidei Divinæ.

§. I.

An Actus Fidei sis certior quocumque alio actu naturali.

1.

Actum fidei esse absolute certum, tanquam indubitatum existimandum est; ait enim Apost. 2. ad Timot. 1. Scio

cui credidi & certus sum. Et Tob. 3. legitur: Pro certo habeat omnis, qui in te credit. Magis tamen hoc constabit ex resolutione quaesiti propositi. Pro qua.

Advertendum, certitudinem aliam esse simpliciter, aliam secundum quid. Illa excludit quaecumque formidinem, & quodlibet periculum falsitatis, ista nequaquam, cum sit certitudo moralis, quæ de illis rebus habetur, quæ ut plurimum ita sunt, quamvis interdum possint non esse. Dividitur rursus certitudo simpliciter in certitudinem objectivam, & subjectivam. Prima ab objecto progreditur per hoc, quod objectum sit indefectibile atque immutabile, & medium, per quod objectum percipitur talem præseferat infallibilitatem, ut ipsi falsum subesse non possit. Secunda subjectum seu facultatem afficit per hoc, quod ita adhæreat objecto, ut ipsi

firmissimum, & sine ulla formidine præbeat assensum. Hæc si objecto consentanea est prudenter, & secundum rectam rationem, certitudinis nomen meretur, si autem objecti meritum excedat, & imprudenter præter rationem concipiatur, non certitudo, sed pertinacia est nuncupanda. Ex hac utraque certitudine oritur alia, quæ appellatur formalis, & est illa, quæ reperitur in actu, hæc autem non consistit in indivisibili, sed esse potest major vel minor, prout objectum est vel magis, vel minus infallibile, & prout facultas ipsi potest vel magis, vel minus firmiter adhærere. Ex quibus colligitur, quod licet non possit esse una veritas formaliter major alia, quia hæc consistit in conformitate actus cum objecto, possit tamen una certitudo esse major alia; Nec profecto ita loquendum de certitudine, sicut de veritate, cum esse possit assensus verus, quin tamen sit certus, ut constet in assensu probabili, qui veritatem assequitur, certitudine tamen caret. His præmissis.

2. Dicendum. Actum fidei esse certiores absolute quocumque alio actu etiam evidentissimo. Ita communiter Theologi contra Durandum, Alens., Hug. à S. Vic. lib. 1. de Sacram. par. 10. cap. 1.

Prob. primo authorit. Scripturæ, & San-

& Sanctorum Patrum. Luc. 1. *Cælum & Terra transibunt, verba mea non præteribunt.* 2. Petri cap. 1. *Habemus firmiorem propheticum sermonem.* August. lib. 7. confess. cap. 10. *Facilius dubitarem vivere me, quam esse vera, quæ audiui.* Basil. in psal. 115. *Fides supra rationales methodos animum ad assensum trahit* Chrysost. hom. 21. in ep. ad Hebr. expendens illa verba. *Fides est argumentum non apparentium* sic exponit, *idest majorem certitudinem de illis faciens, quam de his, quæ videntur.* Accedit ipse Hugo de S. Vict. adductus pro opposita sententia, qui lib. 1. de Trinit. cap. 2. inquit. *Veraciter fideles nihil certius tenent, quam quod fide credunt.* Ergo.

3. Prob. secundo ratione, & primo de certitudine objectiva. Quod præbet certitudinem objectivam assensui fidei infallibilis, & immutabilis est, quam quodcumque aliud objectum etiam evidentissimè cognitum, ergo certitudo objectiva fidei major est quacumque alia certitudine. Prob. ant. Quod præbet certitudinem objectivam actui fidei est præsertim objectum formale fidei, sed objectum formale fidei est infallibilis & immutabilis, quam quodcumque aliud objectum etiam evidentissimè cognitum, ergo. Prob. mi. Objectum formale fidei est Divina veracitas, sed ista est objectum infallibilis & immutabilis &c. ergo. Minor declaratur ex eo, quod Divina veracitas non solum servat repugnantiam cum falsitate juxta quamcumque providentiam, ut dictum est quæst. 2. §. 1. sed tanto excedit infallibilitatem primorum principiorum, quanto ens Divinum excedit ens naturale; Unde si per impossibile deberet fieri falsum vel aliquod primum principium, vel Divinum testimonium, deberet potius illud deficere juxta textum superius adductum ex Luc. 21.

4. Prob. modo de certitudine subjectiva, seu adhesionis. Certitudo fidei est subjectivè major, si adhesio, quam

intellectus rebus creditis præbet, major est qualibet alia, quam præbet cæteris objectis, sed adhesio, quam intellectus rebus creditis præbet, major est qualibet alia, quam &c. ergo. Prob. mi. Quilibet fidelis paratus est ad potius mortem subeundam, quam ad recedendum à sua adhesionem, sed hoc non contingit in adhesionem, quam præbet cæteris objectis, quis enim Philosophus haberet hanc promptitudinem, potius quam veritati naturaliter cognitæ non adherere? Ergo. Data enim hypothese, in qua mysterium revelatum opponeretur alicui principio evidenter cognito, cum verum non possit opponi vero, potius negaret primum principium, quam mysterium revelatum; & de facto illud primum principium, *quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se* quia opponitur mysterio Trinitatis, conceditur tantum verum in rebus creatis; Unde non explicamus res creditas juxta veritatem primorum principiorum, sed veritatem primorum principiorum juxta veritatem rerum creditarum. Ergo. Hoc autem valet de certitudine apprehensiva, per quam præfertur assensus fidei cuicumque assensui, quæ est essentialis in actu certo, non de intensiva, quæ habetur ab evidentia demonstrante connexionem intrinsecam inter actum, & objectum, quæ est accidentaria, cum inveniri possit evidentia sine certitudine, aut saltem sine æquali certitudine ut constat, evidens enim est mihi, Petro currente Petrum currere, plusquam sit certum, Petrum esse admirativum, & tamen hoc est magis certum, cum primum sit contingens, & solum ex suppositione necessarium, secundum vero sit absolute necessarium. Quamvis etiam sustineri posset de certitudine intensiva, cum in fide imperium voluntatis, ejusdemque pia affectio suppleat evidentie defectum, ut dictum fuit.

5. Ob. 1. cum Durando in 3. dis. 23. qu. 7. Eo major est certitudo, quo magis expellit omnem formidinem, sed cer-

certitudo scientiæ expellit omnem formidinem, non illa fidei, ergo illa major ista. Prob. mi. Certitudo scientiæ locum non relinquit neque formidini indeliberatæ, permittit vero certitudo fidei, ergo. Rursus. Certitudo scientiæ intellectum cogit ad assentiendum, & immutabiliter, certitudo vero fidei non cogit, cum sit voluntaria & libera, ergo. Præterea. Contra certitudinem scientiæ non sunt argumenta, sunt autem contra certitudinem fidei, ergo.

6. Si argumento primo responderet S. Th. diceret, ut revera dicit 2. 2. qu. 4. art. 8. argumentum esse verum quoad nos, non vero juxta id, quod ad fidem pertinet, & responsionem istam sequitur etiam Cajet. cum pluribus Thomistis; Sed, tanti Doctoris servata estimatione, responsio ista non placet. Nam sic in primis non servaretur quod diximus de certitudine subjectiva. Secundo nobis non prodesset major certitudo fidei in se, si nos certiores non redderet, immo quomodo nobis constaret prior certitudo, si secunda deesset? Tandem, dum quaestio sit de fidei certitudine, sit de ejusdem actu, non de ejusdem materia, cum de hac nullum dubium moveri possit, actus autem, utpote vitalis, & à nobis procedens, à nobis separari non potest.

7. Aliter igitur respondendo transf. mai. dis. mi. sed certitudo scientiæ expellit omnem formidinem propter evidentiam conc. propter certitudinem ne. mi. & conf. ita ad prob. Quod intellectus scientia præditus nulli formidini subjectus sit, ex scientiæ certitudine, non proficiscitur, sed ex eo, quod medium, per quod habetur scientia, illi evidenter proponatur. Quod è contra fides aliquam indeliberatam formidinem admittat, ex minori fidei certitudine non provenit, sed ex inevidentia. Qua in re advertendum est, ex diverso capite oriri certitudinem, & evidentiam; Illa siquidem est per medium extrinsecum, hæc per intrinsecum, cum

Tom. I.

vero medium extrinsecum esse possit magis certum & infallibile, quam intrinsecum, esse potest certitudo inevidens major certitudine evidenti, licet cum illa esse possit aliqua formido ratione inevidentiæ, quæ formido non oritur defectu certitudinis, sed defectu intellectus, qui ita conditus est, ut non nisi in evidentia quiescat; atque ex hoc fit intellectum cogi ad assensum per scientiam, non cogi vero per fidem, sed requiri voluntatis imperium in Divine veracitatis obsequium illum captivantis. Ex quo patet responsio primo argumento in confirmatione proposito. Quod vero contra certitudinem scientiæ non sint argumenta, sint vero contra certitudinem fidei, hoc magis fidei certitudinem probat; etenim fidelis quodcumque argumentum spernit potius, quàm à fide recedere, omnia evanescunt, cum fidei motivo comparantur, à quo præcipue firmitas & certitudo fidei est desumenda. Certè Augustinum vivere, nullum erat argumentum in contrarium, & tamen de se ipso dicebat, quod in probatione prima nos diximus. Ex qua doctrina alia in argumentum primum colligi potest responsio; nimirum, in actu fidei esse quamdam formidinem indeliberatam, (si enim deliberata foret actus fidei non esset) quia non perpenditur objecti motivi certitudo. Facilius respondent alii, & brevius, scientiam esse certiores fide secundum quid, idest ratione evidentiae, adhuc tamen ex pluribus capitibus fidem esse certionem scientia, proinde simpliciter, ut pluribus posset exemplis demonstrari.

8. Ob. 2. Licet objectum fidei sit altioris ordinis, & dignius quocumque objecto creato scientiæ, adhuc non potest dici, intellectum illi firmitus adherere, quam isti, ergo certitudo subjectiva fidei non est major. Prob. ant. Adhuc non potest dici, intellectum illi firmitus adherere, nisi hujusmodi firmitas intellectui communicetur, eo pacto quo, si nullo modo communicetur,

L I

nullo

nullo modo ipsi adhereret, sed huiusmodi firmitas illi non communicatur, ergo. Prob. mi. intellectus aptus non est ad huiusmodi firmitatem accipiendam, ergo. E contra magis aptus est ad naturalium veritatum agnitionem assequendam, quas per naturalia principia possidet; Hæc magis penetrantur, ac ipsius lumini se magis insinuant; Nihil ergo refert, principia fidei esse nobiliora & firmitiora, minus namque movent intellectum ad assensum; Intellectus autem infirmius assentitur, si minus movetur, sicut nullo modo assentitur, si nullo modo movetur.

9. Respondent alii, ut supra, totum esse verum, si actu non perpendatur objectum motivum fidei, secus vero, si perpendatur, ego autem dico, totum esse verum, si intellectus secundum suas vires naturales inspicitur, falsum, si ut roboratus auxilio Divino, & habitu fidei, sine quibus actus fidei haberi non potest; Si enim per huiusmodi auxilium, & habitum redditur aptus ad actum fidei, qui esse nequit sine objecto, redditur etiam aptus ad omnem certitudinem, quam objectum fidei potest communicare, cum ubi est forma, esse debeat effectus formalis formæ, quando agimus de actu vitali immanente, qualis est actus fidei. Hinc, sicuti per vires naturales naturalium veritatum cognitionem assequi potest, ita per vires supernaturales ipsi præstitas supernaturales potest obtinere. Neque obstat, magis penetrari actuum naturalium motiva, hæcque magis sese insinuare, utpote magis sensibilia, nam hoc evenit propter evidentiam, non propter certitudinem, & inde fit, ipsis magis adherere intensivè, si tamen hoc dici potest, ut præmonui, non tamen magis appetitivè, quod præcipuè in certitudine perpenditur, utpote spectans ad substantiam, non ad modum. Quod si generatim loquendo magis moverent naturalia, quàm supernaturalia, sequeretur, firmitus intellectum assentiri objectis propositis

per scientiam, quam per lumen gloriæ, aut scientiam infusam; quod non.

10. Ob. 3. Magis adherere debet intellectus primis principiis, quàm alicui objecto revelato, ergo. Prob. ant. Veritas uniuscujusque objecti revelati dependet à veritate primorum principiorum, immo si falsum fieret primum principium, redderetur etiam falsum mysterium revelatum, non è contra, ergo. Et profecto, magis certum est, Deum esse Trinum, vel non esse Trinum, quàm Deum esse Trinum. Primum autem fundatur in primo principio, *quodlibet est, vel non est*. Hinc docent Philosophi, certiore esse propositionem disjunctivam, quàm Cathegoricam; hæc falsa esse potest, nunquam illa, si omnes partes complectatur, & sit contradictoria.

11. Resp. Si objectum revelatum, consideretur ut deductum, posse transmitti quod dicitur, si vero sumatur ut revelatum est, negari debet, quod explicandum est juxta dicta in probationibus. Ad additum eodem modo, & propositio Cathegorica est minus certa, quàm disjunctiva, ut est illata, non ut revelata. In re tamen nostra dico, hanc propositionem Cathegoricam, *Deus est Trinus* est vera; hæc alia, *Deus vel non est Trinus, vel Trinus*, in re est falsa, licet logicè vera. Addit P. Suarez, quod, cum fides discursiva non sit, à primis principiis actus ejus non dependet; & si dependeret, ipsa prima principia, ut fundamentum sunt talis dependentiæ, eadem fide creduntur; Fides enim, quæ facit credere affirmativam, ut veram, facit credere negativam, ut falsam.

12. Dices. Saltem primum principium erit æquè certum, cum nunquam possit fieri falsum, etiam per Divinam virtutem, nihil enim certius illo, quod necessario, & immutabiliter certum est. Sed contra. Negatur antec. de certitudine appetitativa, & in casu, quo negari deberet vel primum principium, vel mysterium revelatum, illud negandum

dum esset, non istud, cum Divina veracitas, & motio Spiritus Sancti magis aestimabiles sint, quam quodlibet primum principium. Quod si hoc non eveniret, ille non esset verè fidelis. Cæterum perseverante actu fidei perseverare debet major certitudo. Si autem diceret, semper perseverare actum scientiæ, non sic actum fidei, scias, hoc evenire, non quia actus fidei sit minus, vel æquè certus, sed quia est liber.

13. Si tandem quis opponeret, firmiorem adhæSIONem nostræ fidei explicari per aliquid, quod fides non exigit, immo per aliquid impossibile, etenim explicatur per affectum conditionatum, ita ut in comparatione potius negaret verum evidenter cognitum, quam mysterium revelatum, quod plane evenire non potest, cum impossibile sit, intellectum negare quod evidenter cognoscit, ut verum, & si negaret, mentiretur, ex quo infertur, fidem ad hujusmodi negationem non inclinare, vel dato fundamento nostro, etiam fidem hæreticorum certiores esse quocumque alio assensu, quia etiam hæreticus paratus est ad potius moriendum, quam à sua fide recedendum, consequens &c. respondendum esset, hujusmodi affectum conditionatum non esse impossibilem, sed meritorium, & laudabilem, ut patet in dicto S. Augustini; atque in hypothesis, in qua aliquid verum evidenter cognitum opponeretur vero revelato, tunc verum evidenter cognitum non esset certum, sicut nunc, nam cum verum non opponatur vero, potius intellectus dubitaret, latere aliquam falsitatem in vero evidenti, quam in vero revelato, & ita inclinaretur à fide, quæ Divinam authoritatem quibuscumque aliis præfert motivis. Ad ultimum, jam dictum est, adhæSIONem hæreticorum non esse certitudinem, sed perfidiam, & pertinaciam.

Hic quæres, an certitudo fidei sit major certitudine scientiæ infusæ, prophetiæ, & visionis beatæ.

Tom. I.

14. Resp. Si sumatur scientia infusa generatim, certitudo fidei major est, ratio, quia scientia infusa habere potest pro objecto aliquid creatum sine ordine ad Deum, at fides tantum aliquid Divinum, & licet materialiter quid creatum, tamen semper per respectum ad Deum, & Divinam veracitatem tanquam motivum formale. Hac ratione est certa eadem certitudine, quæ reperitur in Prophetia, nam in utraque est Divina loquutio, quod si Prophetia respiceret aliquid solum temporale, sine respectu ad Deum, ex hac parte certior materialiter esset ipsa fides. Si autem compareretur certitudini visionis beatæ, dici potest, hanc certiores esse ex parte evidentiæ, quatenus lumen gloriæ evidenter manifestat, quod tantum obscurè lumen fidei proponit, unde cum habeat totum id, vi cuius fides certa est, & ulterius habeat evidentiæ, fit, dici posse certiores, quod de evidentiæ scientiæ non valet.

§. II.

Utrum actus fidei esse possit cum evidentiâ in attestante.

15. **T**itulum difficultatis in suppositione deficere dicerent Bannez, & Dequiros volentes, fieri non posse evidentiæ Divinæ revelationis ab homine viatore cognosci. Utrum hoc verum sit, necne, non placet inquirere, sed approbando communem sensum aliorum Theologorum asserentium, Deum posse homini loquutionem suam evidenter manifestare, discutendum propono, utrum cum hujusmodi evidentiâ assensus fidei possit componi: v. g. evidenter cognoscimus Deum dicere, se esse Trinum & Unum, quæritur, an actus, quo tunc affirmamus Unitatem & Trinitatem Dei, esset actus fidei.

16. Affirmativa sententia satis communis est apud Doctores, Thomistas,

L 1 2

Sco-

Scotistas, Recentiores. Inter primos sunt Salmant., Cajet. Ferrar., Zumel., Medina &c. Inter secundos Mastrius, Castillo, Pichon., Pitigan. &c. Inter tertios Valentia, Vasquez, Vega &c. Negativam defendunt Durand., Canus, Suarez, Joan. à S. Thom., Cacheran., Putcobon. &c. Ante resolutionem.

17. Adverto, in quocumque syllogismo diversam esse consequentiam à consequente; fieri enim potest, consequentiam esse veram, consequens tamen esse falsum, aut saltem non ita deduci veritatem istius, sicut illius. Res explicatur exemplo; In hoc syllogismo, *Quidquid Deus scit, revera est, sed Deus scit meum consensum liberum futurum, ergo meus consensus liber futurus est.* In quo præmissæ sunt necessariae, & evidentes, & tamen objectum scientiæ Divinae non est necessarium necessitate consequentis, sed solum necessitate consequentiæ, idest prout substat scientiæ Divinae, non in se, seu reduplicativè non specificativè. Manifestum est hoc etiam in propositione, quæ si reduplicativè sumatur est vera, si specificativè, est falsa. Sic verum est dicere, *Homo ut rationalis non est animal* falsum vero est dicere, *Homo specificativè non est animal.* Ita in casu nostro, in quo fit hæc demonstratio. *Quidquid Deus dicit est verum, sed Deus dicit Trinitatem, ergo Trinitas est vera,* præmissæ sunt evidentes, cum major sit nota lumine naturali dictante, Deum non posse mentiri, minor sit nota ex suppositione, qua habeatur evidentiæ Dei dicentis, nec tamen evidens est Trinitatem esse veram, nisi evidentiæ consequentiæ, idest prout substat Divinae revelationi & reduplicativè, non vero evidentiæ consequentis in se & specificativè. Ratio fundamentalis est, quia, ut aliquid reddatur evidens specificativè & in se, reddi debet per medium intrinsecum, quod se habeat vel ut causa, vel ut effectus, vel ut proprietas, & passio illius; Divina

autem revelatio non se habet hujusmodi, ergo istius evidentiæ non potest reddere objectum revelatum evidens in se. His positis.

18. Dicendum, supposita evidentiæ in attestante adhuc haberi posse actum fidei.

Prob. Si cum evidentiæ in attestante remanet obscuritas intrinseca rei revelatæ, potest cum ipsa fidei actus haberi, atqui cum evidentiæ in attestante remanet obscuritas intrinseca rei revelatæ, ergo. Prob. mi. per evidentiæ in attestante non demonstratur evidentiæ intrinseca rei revelatæ, ergo. Prob. ant. Evidentiæ intrinseca rei revelatæ non potest demonstrari nisi per aliquod medium intrinsecè connexum cum ipsa re, sed evidentiæ in attestante non est medium intrinsecè connexum cum re revelata, ergo. Prob. mi. evidentiæ in attestante nec est causa, nec effectus, nec proprietas, nec similitudo rei revelatæ, nisi sumatur reduplicativè prout est revelata, quod non facit ad rem, ergo.

19. Totum hoc argumentum humanæ fidei declaratur exemplo. Ex quo detur evidentiæ in attestante aliquam rem v. g. existentiam Alexandriae, non fit evidens in se existentia Alexandriae, & adhuc creditur fide humana, ergo ex quo detur evidentiæ in attestante mysterium Trinitatis, existentia Trinitatis non fit evidens in se, & adhuc creditur fide Divina. Consequentia tenet, quia si testimonium humanum evidenter cognitum non adimit fidem humanam, etiam testimonium Divinum evidenter cognitum non adimet fidem Divinam, ita enim illud est ratio fidei humanæ motiva, sicut hoc est ratio motiva fidei Divinae; & sicut illud æqualiter movet sive sit evidenter, sive obscure cognitum, ita istud. Quod si diceret, hoc evenire, quia testimonium hominum non est infallibile, proinde non connectitur cum rei veritate, testimonium vero Divinum est infallibile, & necessa-
rio

rio connexum cum rei veritate, nihil probares, inferretur enim dumtaxat, quod si testimonium hominum movet ad fidem fallibilem, testimonium Dei ad fidem infallibilem, & neutrum connectitur ex natura rei cum veritate intrinseca, sed solum extrinseca, unde unum connectitur extrinsecè fallibiliter, alterum pariter extrinsecè sed infallibiliter.

20. Assertum confirmo. Non potest per adversantes Doctores Deus falsam doctrinam vero miraculo confirmare, quia cum miraculum sit æquivalenter loquutio Divina, si falsam doctrinam confirmaret, mentiretur. Hoc supposito, sic argumentor. Licet habeatur evidentiæ miraculi in confirmationem alicujus doctrinæ, tamen illa doctrina credi potest fide Divina, ergo licet habeatur evidentiæ revelationis alicujus mysterii, illud mysterium credi potest fide Divina, & in utroque casu fieri potest illud argumentum, quod est robur sententiæ contrariæ. Est autem hoc, *Quidquid Deus dicit est verum, sed Deus dicit &c.* ergo. Modo efforma aliud. *Quidquid Deus per suam æquivalentem loquutionem affirmat est verum, sed Deus per suam æquivalentem loquutionem affirmat Trinitatem, ergo Trinitas est vera.* In utroque casu major est nota lumine naturæ, quia notum est, Deum non posse mentiri, mi. est evidens evidentiæ facti, cum supponatur verum miraculum factum in circumstantia, in qua non detur locus ambigendi, factum esse ad alium finem, ergo erit evidens etiam consequentia. Quomodo ergo servabunt, adhuc Trinitatem credi? Confugiant necesse est ad nostram doctrinam.

21. Argumentum hoc nullus ex Doctoribus contrariæ sententiæ sibi proposuit; Nunc igitur sua promoveant, & instaurent. Et quoniam isti plura dicunt, quæ sunt contra sententiam nostram, prout diverso modo ab authoribus sustinetur, afferam ea tantummodo,

quæ sunt contra eandem, prout à nobis defenditur. Sic igitur opponunt. Attestatio Divina evidenter cognita reddit rem revelatam evidenter veram, ergo cum hujusmodi attestatione actus fidei haberi non potest. Prob. ant. Attestatio Divina evidenter cognita essentialiter connectitur cum veritate & existentia rei revelatæ, ergo. Ant. patet, quia repugnat attestationem Divinam non dicere res eo modo, quo sunt in se. Prob. consequentia. Medium demonstrativum non aliter inducit evidentiam veritatis rei demonstratæ, nisi propter essentialem connexionem, quam habet cum ejusdem rei veritate, ergo si attestatione Divina evidenter cognita essentialiter &c. reddit &c. & parum refert, medium esse extrinsecum, nam si cum re connectatur, licet sit extrinsecum in esse rei, est tamen intrinsecum secundum ordinem seu habitudinem, vel, ut inquiunt, in cognosci. Certè Deus in decreto permissivo peccati videt peccatum, nec tamen decretum hoc est intrinsecum peccato vel tanquam causa, vel tanquam effectus, vel tanquam proprietas, ergo à pari licet Divina attestatione non sit vel causa, vel effectus, vel &c. Mysterii revelati, attamen in evidentiæ Divinæ attestationis evidenter mysterium cognoscetur. Immo posita hac connexionem inter Divinam attestationem & mysterii veritatem dici non potest, illam se habere ut medium extrinsecum, nam vel ita est in esse rei, & hoc non officit, quia etiam causa in esse rei est extrinseca effectui, sicut effectus causæ, & tamen evidenter cognoscitur causa per affectum, vel effectus per causam, vel ita est, quia non manifestat rationes particulares objecti, & hoc non est ad rem, quia tunc debent manifestari hujusmodi rationes, quando objectum debet cognosci *quid sit* non, *an sit*, vel quia nihil, quod intrinsecum sit, manifestat, & hoc neque, quia manifestat ejusdem existentiam, quæ procul dubio intrinseca est. Ergo.

22. Re-

22. Responsio jam data est, conne-
ctitur enim Divina revelatio etiam evi-
denter cognita essentialiter, sed tantum
extrinsecè, medium autem demonstra-
tivum essentialiter intrinsecè cum re,
demonstrata; & falsum est, parum re-
ferre, medium esse extrinsecum, vel
intrinsecum, nam juxta connexionem,
quam habet cum objecto, servat etiam
habitudinem, quæ proinde in casu no-
stro solum extrinseca est, sicut extrinse-
ca est connexio. Male etiam assertur
paritas desumpta ex decreto permissivo
peccati, nam decretum hoc est medium
permissivè intrinsecè connexum cum
peccato, sicut decretum positivum, quo
videt Deus alia futura (si tamen in hoc
videt) est medium positivè intrinsecè
connexum cum aliis futuris; & sic habes
quid respondeas postremo dictis. Cla-
ritatis tamen gratia assero, esse medium
extrinsecum in esse rei, & paritas addu-
cta non tenet, quia licet causa in esse
rei sit medium extrinsecum effectui, &
è contrario, tamen ordo, influxus, &
dependentia semper se habent intrinse-
cè, quod enim habet causa effectui tri-
buit, & effectus recipit. Reliquis non
esset, cur responderem, cum rationi-
bus illis non utar; Nihilo tamen minus
si uterer, dicendo, Divinam revelatio-
nem non reddere evidentem rem reve-
latam, quia præcisè eam manifestat sub
communi conceptu revelati, illas susti-
nerem, & assererem, etiam ad cognitio-
nem rei, quo ad *an sit* requiri, rem
demonstrari secundum rationes pro-
prias, & hoc pacto licet beati cogno-
scant Divinam Omnipotentiam etiam,
ut ajunt, *quiditative* non tamen co-
gnoscent omniaabilia in particu-
lari, quia respectu beatorum illam
cognoscentium, solum infert possibi-
lia sub ratione communi, ergo cum
etiam Divina revelatio inferret rem
revelatam sub ratione communi *re-
velata*, non erit medium ad cogno-
scendam evidentem rem revelatam,
etiam quo ad *an sit*. Ad tertium; ma-

nifestat aliquod intrinsecum, sed me-
dio extrinsecò.

23. Adveniunt nunc alii, & dicunt,
distinctionem nostram medi intrinseci
& extrinseci esse de modo loquendi, &
pro arbitrio adinventam; & sic illam
impugnare nituntur. Testimonium Di-
vinum male dicitur medium extrinse-
cum rei revelatæ, ergo per illius evi-
dentiæ sit evidens ista. Prob. antec.
Testimonium Divinum, utpote neces-
sario verum, habet necessariam conne-
xionem cum veritate rei revelatæ, tan-
quam cum objecto, (sic loquuntur ipsi)
specificativo, ergo. Unde quemadmo-
dum licet visio corporea sit extrinseca
colori, attamen ex visione corporea
rectè & evidenter infertur esse colorem,
ita licet Divina revelatio sit extrinseca
rei revelatæ, attamen ex evidentiâ Di-
vinæ revelationis evidenter infertur res
revelata, quamobrem revelatio erit ex-
trinseca in esse, non in cognosci. Ad-
ditur, quod si nos explicamus eviden-
tiam per medium intrinsecum & extrin-
secum, & dicimus illam excludendam
esse à fide, non istam, non poterit quis
convinci à fide excludendam esse evi-
dentiâ intuitivam, non abstractivam,
& ita cum ista poterit esse fides.

24. Resp. Omnes teneri ad admit-
tenda media intrinseca, & extrinseca,
nec distinctionem istam esse de modo
loquendi, & pro libito statutam, aliter
quomodo distinguunt evidentiâ credi-
bilitatis ab evidentiâ veritatis? Nunc
ad argumentum, cui quidem responde-
re possumus ut superius, habere scilicet
necessariam connexionem extrinsecam,
non intrinsecam; addi tamen potest,
hanc necessariam connexionem esse
quantum ad attingendam veritatem rei
revelatæ, non quantum ad manifestan-
dam evidentem; Primum quidem dici
debet, quia cum testimonium Divinum,
sit essentialiter verum, necessario debet
dicere rem ut est in se, secundum autem
dici non potest, nisi utatur aliquo me-
dio intrinsecè connexo cum ipsa. Deinde

de argumentum est falsum in illis verbis *tanquam cum objecto specificativo* nullum enim prædicatum Divinum habet suum specificativum ad extra, alioquin esset quid finitum, & imperfectum, & ex hoc habetur disparitas, quare ex visione corporea inferatur color, non sic &c. Quanquam dici potest, visionem non posse haberi sine colore, quia ad quamcumque notitiam concurrat facultas & objectum tanquam comprincipia effectiva, revelatum autem ad revelationem non concurrat nisi extrinsecè terminativè. Et ideo esse poterit evidens revelatio, quin tamen evidens sit revelatum. Ultimum non valet, nam æquali modo excludi debent à fide evidentiæ intuitiva & abstractiva, cum utraque per intrinsecum medium habeatur.

25. Ex his jam habes, quid iterum respondeas syllogismo adducto. *Quidquid Deus dicit est verum, sed &c. ergo.* Major enim est cum distinctione sumenda, nimirum, est verum, sed non cognoscitur ut evidenter verum conc. & cognoscitur ut evidenter verum ne. Sequitur propterea adhuc actum fidei esse liberum, & requiri voluntatis imperium, nam intellectus non cogitur ad assentiendum, nisi quando objectum cognoscitur ut evidenter rerum in se, & quamvis objecto ita revelato non posset dissentiri nisi insano modo, posset tamen assensum suspendere, quod sufficit ad libertatem, & per consequens etiam ad meritum.

26. Ergo ille syllogismus hunc sensum haberet. Quidquid Deus dicit est verum, sed Deus dicit Trinitatem, ergo Trinitas est vera, in ratione revelationis conc. in se ne. se hoc non, aliter revelatio, quæ est medius terminus, esset etiam in conclusione, quod est contra regulam summulisticam, *medium concludere nescit*. Sed contra. revelatio in præmissis esset medius terminus, & significaretur in recto, in conclusione verò solùm in obliquo, quod non repugnat; nam si ego dicerem. Quidquid

Deus decernit ita est, sed Deus decernit Incarnationem, ergo ita est, hæc conclusio deducitur, prout incarnatio substat Divino decreto, quod assumitur ut medium in præmissis, & est in conclusione extrinsecè & in obliquo. Ita à pari. Ratio autem est, quia ideo medius terminus esse nequit in conclusione, quia conclusio confunderetur cum præmissis, si autem sit tantum in obliquo, jam conclusio evitatur. Miror tamen, hujusmodi argumenta proferri, nam si quis mihi diceret. Homo currens movetur, sed Petrus est homo currens, ergo movetur, & responderem, ergo movetur ut currens conc. ut homo nego, non ne bene responderem? Et tamen medius terminus *currens* esset in conclusione. Nugæ sunt, non argumenta.

27. Ob. iterum plura. Quando revelatio est obscura, objectum obscure proponitur & cognoscitur tum in revelatione tum in se, ergo quando revelatio est evidens, evidenter cognoscitur tum in revelatione tum in se. Secundo. Si revelatio Divina comprehensive cognosceretur, seu etiam tota penetraretur, evidenter cognoscerentur in se omnia mysteria revelata, & tamen adhuc esset medium extrinsecum, ergo non officit ratio medii extrinseci, ne res aliqua in se evidenter cognoscatur. Tertium. Plus movere debet revelatio evidens, quam obscura, sed revelatio obscura movet ad assensum certum & infallibilem, ergo ad aliquid amplius revelatio evidens, hoc nequit esse, nisi sit assensus evidens, ergo revelatio evidens movere debet ad assensum evidentem. Quarto. Qui habet evidentiam Divinæ revelationis, habet evidentiam Dei, qui est author ejusdem, sed qui habet evidentiam Dei, habet evidentiam mysterii existentis sub illa revelatione, ergo. Prob. mi. Qui habet evidentiam Dei, habet evidentiam objecti primarii fidei, sed qui habet evidentiam objecti primarii, habet evidentiam mysterii existentis sub illa

reve-

revelatione, ergo. Prob. mi. non stat fides objecti secundarii cum evidentia primarii. Ergo.

28. Resp. Non ideo objectum obscure cognosci, quia revelatio sit obscura, sed quia intrinsecè non proponitur, nam si intrinsecè proponeretur, quamvis revelatio foret obscura, adhuc evidenter cognosceretur; ex quo sic arguentor, posset objectum cognosci evidenter quamvis revelatio esset obscura, ergo potest objectum obscure cognosci, quamvis revelatio esset evidens. Ant. patet, quia licet mihi evidenter non constaret Deum loqui, attamen si objectum mihi proponeretur per medium intrinsecè connexum cum ipso, procul dubio evidenter objectum cognoscerem. Ad secundum ne. ant. quoad secundam partem, quia non potest Divina revelatio comprehensive cognosci, nisi cognoscatur Divina essentia, in qua continentur omnia mysteria tanquam in causa, eminenter omnia continente, & si velint, Divinam revelationem adhuc esse medium extrinsecum nego totum ant. ad evidentiam enim veritatis medium intrinsecum esse necessario requiritur. Ad tertium concedo totum argumentum, & hoc amplius est evidentia consequentiæ, & in ratione revelati, quæ non habetur per revelationem obscuram. Ad quartum conc. mai. ne. mi. ad prob. pariter, ad prob. dis. ant. si objectum secundarium cognoscatur per idem medium per quod cognoscitur primarium conc. si non, ne. ant. Divina revelatio connectitur intrinsecè cum Deo revelante ideo illa evidenter cognita cognoscitur etiam evidenter Deus, non connectitur autem intrinsecè cum objecto revelato, nisi prout est revelatum, non prout est verum in se, ideo &c. & sicuti est necessaria fides explicita objecti primarii, ut dicetur, non est tamen necessaria fides explicita cuiuscumque secundarii, ita potest haberi evidentia objecti primarii, quin tamen habeatur objecti secundarii.

29. Ob. 4. Posita evidentia Divina revelationis non potest credi Divina revelatio, sed si non potest credi Divina revelatio, non potest credi mysterium revelatum, ergo. Prob. mi. Si non potest credi Divina revelatio, non potest credi ratio formalis fidei, sed hoc dato non potest credi mysterium revelatum, ergo. Prob. mi. ablata ratione formali alicujus rei tollitur res, sicut ablato colore tollitur visio, ergo. Et profecto qui fidem exercet circa objectum materiale debet etiam exercere, circa objectum formale, igitur superest dicendum, quod si fides non habetur erga Divinam revelationem, neque haberi possit erga mysterium revelatum.

30. Resp. In hac hypothese non credi Divinam revelationem ut quod, quia evidenter cognosci supponitur, credi tamen ut quo, quia creditur sub eo respectu, sub quo refertur ad objectum revelatum, & in quo sensu est obscura, quia objectum intrinsecè non manifestatur, sicut requiritur ad evidentiam veritatis. Manifestam est hoc in fide humana (quod exemplum omnibus argumentis aptari potest.) Non credo dictum loquentis, quia hoc sensu percipio, credo tamen id, quod per loquentis dictum mihi significatur, quia ut refertur ad istud remanet huic extrinsecum & obscurum. Esset quædam alia objectio, ex quo etiam beati possent habere actum fidei, quia Deus potest ipsis plura futura contingentia ad ipsorum statum non spectantia revelare. Sed dico, Deum juxta beatitudinis exigentiam nota facere beatis hujusmodi futura non per revelationem, sed per species representativas futurorum, vel in propria essentia, in qua sunt tanquam in causa.

31. Posset hic inquiri, utrum in hac hypothese fides esset specie distincta ab illa, quæ ex Divina revelatione obscura procedit. Posse utrumque sustineri, non video, cur negem. Non esset distincta, quia esset tantum diversitas, quod

quod nostra fides crederet Divinam revelationem ut quod, & ut quo, illa vero crederet non ut quod, sed ut quo, ratio autem specifica desumitur non ab objecto quod, sed quo. Hoc magis valet in eorum sententia, qui asserunt charitatem in Patria, quæ fertur in Deum clarè visum, non distingui specie à charitate in via, quæ fertur in Deum obscurè cognitum. Si vero dicamus fore specie distinguendam, ratio esset, quia licet utraque fides haberet idem objectum formale, hoc tamen esset affectum diversa applicatione, & hoc sufficit, ut habeatur actus specie diversus, ut patet in bono absente, & præsentem, aliisque exemplis.

§. III.

Utrum Conclusio deducta ex duabus revelatis, vel ex una revelata & alia naturaliter cognita, sit de fide.

32. **O**Mittendam censeo difficultatem illam, in qua inquirunt Theologi, utrum fides sit discursiva, nec ne, cum illam esse de puro nomine perspectum habuerim, & potius Philosophos deceat, quam Theologos, totaque lis pendeat, ex quo vel prius assentiamur Divinæ revelationi, quam mysterio revelato, vel simul utrique. Si enim primum asseratur, fides est discursiva, si secundum, nequaquam.

33. Examinandum itaque propono quod in titulo quærebatur, in quo duæ partes continentur, ut comperitum est. Primo, an conclusio deducta ex duabus revelatis sit de fide, v. g. ista; *Die Pentecostes Spiritus Sanctus descendit super Apostolos, sed Petrus erat Apostolus, ergo descendit super Petrum*; in qua ambæ præmissæ revelatæ sunt. Secundo. An conclusio deducta ex una revelata, & altera naturaliter evidenti sit pariter de fide. v. g. ista. *Omnis homo est animal rationale, sed*

Tom. I.

Christus est homo, ergo Christus est animal rationale, in qua major lumine naturali evidenter cognoscitur, minor vero per revelationem demandata est.

34. Adnotandum, in illis præmissis & conclusione duplicem adinveniri rationem, unam nimirum revelationis, alteram illationis. Si sumantur præmissæ & conclusio prout hæc est deducta & illata ex motivo proprio discursus habito in illo principio Logico. *Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se* conclusio illa non est de fide censenda, quia motivum fidei esse potest solummodo Divina revelatio, & aliquid supernaturale, illud autem primum principium est aliquid naturaliter cognitum pertinens semper ad Logicam in quacumque materia adhibeatur. Si autem sumantur præmissæ & conclusio, ut illæ sunt revelatæ, & in ipsis est revelata conclusio, idest in ratione consequentis, non consequentiæ.

35. Dicendum primo. Conclusionem deductam ex præmissis revelatis esse de fide. Ita Scot. in 3. dis. 35. quæst. unica, quem sequuntur Canus, Vega, & plures recentiores, & in sensu à me explicato est communissima sententia.

Prob. Si conclusio deducta ex præmissis revelatis est formaliter revelata, est de fide, sed conclusio deducta ex præmissis revelatis est formaliter revelata, ergo. Mai. patet, quia ipsi non deest objectum formale fidei. Prob. mi. conclusio deducta ex præmissis revelatis formaliter continetur in præmissa universaliter revelata, sed sic est formaliter revelata, ergo. Patet mai. in illo syllogismo adducto num. 33. in quo Petrus continetur in ly *omnes Apostolos* sicut pars continetur in toto, & propositio particularis in propositione universali: Minor etiam constat, cum nequeat esse propositio universalis revelata, quin sint revelatæ omnes propositiones particulares, quæ in illa formaliter continentur, sicut nequit esse propositio universalis vera, quin veræ sint omnes pro-

M m

posi-

positiones particulares, nam si oppositum admitti posset, verè fierent duæ propositiones contradictoriæ, quod etiam in re nostra sequeretur. Si enim vera esset hæc propositio. Die Pentecostes Spiritus Sanctus descendit super omnes Apostolos, & vera est hæc alia, non descendit super Petrum, sequeretur, omnes Apostolos accepisse Spiritum Sanctum, aliquem Apostolum non accepisse. Hoc autem nullo pacto concedi potest, ergo conclusio deducta ex duabus præmissis revelatis est formaliter revelata, ergo de fide, licet non ratione consequentiæ, ratione consequentis, discursu se habente tantum applicativè non motivè, ut præmissum fuit.

36. Sed quid dicendum, quando in una propositione non continetur alia formaliter sed solum virtualiter? v. g. in ista, *Christus est homo*, continetur virtualiter hæc alia, *Christus est risivus*. Hoc potissimum in secunda tituli parte quærebatur.

Dicendum secundo. Non spectare ad actum fidei; ex quo sequitur, conclusionem procedentem ab una præmissa naturaliter nota, & ab alia revelata non esse de fide. Ita cum Scoto in 3. dis. 24. qu. unica contra Vasquez, Canum, Vegam, & plures alios recentiores.

37. Prob. In hoc syllogismo: *Omnis homo est risivus, sed Christus est homo, ergo est risivus* conclusio non est de fide nec ex parte consequentiæ, nec ex parte consequentis, sed simpliciter est naturalis, ergo. Prob. ant. Non ideo Christus est risivus, quia Christus est homo, sed quia omnis homo est risivus, si enim Christus esset homo, & omnis homo non esset risivus, Christus esset homo nec tamen esset risivus; unde veritas conclusionis omnino dependet à prima præmissa naturali, & naturaliter cognita, ergo; Et hoc est, quod docent Summulistæ, dum dicunt, conclusionem sequi debiliorem partem, & quemadmodum si una præmissa est falsa,

& altera vera, conclusio est falsa, ita, si una est supernaturalis, alia naturalis, conclusio debet esse naturalis.

38. Hoc tamen intelligi potest, quando utraque præmissa habet vim motivam ad conclusionem, & in utramque conclusio resolvitur, nam si conclusio resolveretur in propositionem revelatam, & non in naturalem, tunc dici posset de fide. Do exemplum. *Omnis infans rite baptizatus est in gratia, sed hic infans est rite baptizatus, ergo est in gratia*. Hæc conclusio est de fide, quia veritas ejusdem non resolvitur in minorem, quæ apud baptismum conferentem constat lumine naturali, sed in majorem, quæ est revelata, nec enim ideo verum est, hunc infantem esse in gratia, quia sit rite baptizatus, sed quia verum est, omnem infantem rite baptizatum esse in gratia, unde si hæc propositio falsa esset, quamvis infans esset rite baptizatus, non tamen esset in gratia. Hoc dixi, ut aliquibus indulgerem; Mea tamen sententia est, in hoc syllogismo & similibus utramque præmissam esse de fide, nam, quod hic infans sit rite baptizatus, ideo constat, quia adhibita est materia, forma, & sufficiens intentio, at hanc materiam, formam, intentionem requiri & sufficere ad baptismum docet fides, lumen naturale non intelligit.

39. Nunc deveniendo ad propositam rem, talis est conclusio, qualis est propositio, in quam veritas conclusionis resolvitur, sed in nostro casu veritas illius conclusionis, *ergo Christus est risivus* resolvitur in illam propositionem, *omnis homo est risivus* naturali lumine notam, ergo illa conclusio erit naturalis.

40. Amplius assertum meum demonstraturus progredior. Debet distingui conclusio Theologica à conclusione de fide, sicuti habitus Theologiæ distinguitur ab habitu fidei, sed non distingueretur, si in nostra hypothesis conclusio illa esset de fide, ergo in nostra hypo-

hypothesi conclusio nequit esse de fide. Mi. ostenditur, quia cum Theologia procedat ex principiis revelatis & naturalibus, sequitur conclusionem ex istis deductam Theologicam esse appellandam. Ratio autem omnium est, quia, ut habeatur assensus fidei, debet sola Divina revelatio esse objectum motivum, at in nostro casu sola Divina revelatio motivum non est, cum sit etiam alia propositio naturaliter nota, immo hæc vel sola, vel potissimum movet, ergo. Oppositum sequitur, quando ambæ præmissæ sunt revelatæ, quia tunc discursus se habet merè applicativè, quod in re nostra non contingit, cum quovis modo explicetur hæc propositio, *Christus est homo* nunquam explicatur, ut risivus, nisi deveniendo ad propositionem illam naturalem, *omnis homo est risivus*, & ideo neque est de fide ut consequentia est, nec ut consequens est, quia, ut consequentia, est illata, ut consequens, non est revelata. Hoc idem, etiam dico, si fieret hic syllogismus. *Omnis homo est animal rationale, Christus est homo, ergo Christus est animal rationale*, qua ratione docet optimè Scotus in 3. dist. 2. quæst. 2. posse esse de fide definitum, quin de fide sit definitio, cum definitum & definitio non differant solum quo ad vocem, sed etiam quoad conceptus, & revelatum quidem est, Christum esse hominem, non est tamen revelatum, hominem esse animal rationale. E' contra si diceretur. *Omnis homo habet animam & corpus, sed Christus est homo, ergo habet animam & corpus* consequens esset de fide, quia est revelatum, Christum esse hominem, & est revelatum habere animam & corpus.

41. Dices. Hanc propositionem esse revelatam mediata & virtualiter, & hoc sufficere, ut sit de fide, quod multifariam probatur.

Primo. Divina revelatio est infallibilis sive formaliter & immediata, sive virtualiter & mediata revelet, ergo ad

Tom. I.

actum fidei sufficit sive sit formalis & immediata, sive &c. Prob. ant. Deus est infallibilis sive loquatur formaliter, sive virtualiter, idest, sive loquatur per se, sive per alium, ergo Divina revelatio est infallibilis, sive sit formalis &c. sive &c. aliis terminis; Divina revelatio est motivum fidei, sive Deus revelet per se, sive per alium, ergo erit etiam motivum fidei, sive manifestet rem in se, sive in alio.

42. Secundo. De facto Ecclesia aliquid definivit de fide, quod erat tantum virtualiter revelatum in alio, ut quod in Christo fuerint duæ voluntates, ergo quia revelatio virtualis sufficit ad actum fidei. Consequentia tenet, quia definitio Ecclesiæ non potest aliquid reddere de fide in se, quin prius tale fuerit, ut constat ex dictis qu. 1. §. 2. & 5.

43. Tertio. Quando Deus aliquid revelat, revelatio fertur ad omnes illius rei proprietates, ergo etiam ad id, quod in illo virtualiter continetur. Prob. ant. Quando Deus aliquid cognoscit, vel producit, cognoscit etiam, & producit ejusdem proprietates, ergo à pari. Ratio est, quia Deus revelat res accommodando se rerum naturis, proinde revelatio Divina ad totam illius rei naturam se extendit.

44. Resp. dis. ant. sed in revelatione virtuali non afficit objectum, nec movet adæquatè facultatem assentientem conc. afficit objectum, & movet &c. ne. ant. & conf. ad prob. transf. indist. ant. dis. conf. eodem modo. Deus in suis dictis semper infallibilis est; at quando aliquid est formaliter revelatum, illud objectum adæquatè dependet à Divina revelatione, sicut etiam assensus, quando vero aliquid est virtualiter revelatum, revelatio Divina non afficit adæquatè objectum, nec per se assensus ab ipsa dependet, sed ab alio naturali principio, in quo revelatum virtualiter continetur, & recurrunt omnia, quæ dicta sunt in probatione nostra. Dixi transf. in distin. ant. ut locus detur distinctioni argu-

M m 2

mento

mento aliis terminis proposito dis. ergo ant. nec sit alius loquens, qui moveat conc. si sit alius loquens, qui moveat ne. ant. & conf. immo ex hoc sic infero. Si Deus & homo loquerentur & assensus resolveretur non in loquutionem Dei sed hominis, vel partim hominis partim Dei, assensus iste non esset fidei, ergo si sunt duæ præmissæ, una revelata, alia naturalis, & assensus non resolvitur in revelatam, sed naturalem, vel partim in illam, partim in istam, assensus non erit fidei.

45. Ad secundum ne. ant. & generaliter loquendo dico, nihil ab Ecclesia tanquam de fide proponi, nisi hoc formaliter implicite sit in Scripturis, vel in traditionibus, & hinc est, quod aliquas propositiones, damnat, ut hæresi infectas, alias, ut proximas, alias, ut temerarias, prout oppositæ propositiones continentur in ipsis Scripturis, vel traditionibus. Ad exemplum adductum, definivit Ecclesia contra Monothelitas esse in Christo duas voluntates, sed quid mirum? Hoc continebatur expressè in Scriptura, ut in Tractat. de Incarnatione Deo favente demonstabo.

46. Ad tertium dis. ant. quin tamen moveat, ut fertur in illas transf. & movet ne. ant. quod explicandum est, ut supra. Dixi transf. propter argumentum propositum, nam in ipso sistendo ne. ant. ad prob. conc. ant. ne. conf. disp. est, quia cognitio Divina nequit esse præcisiva, cum necessario comprehendat quascumque res, & productio, cum respiciat terminum realem productum, qui esse nequit sine suis proprietatibus, cum quibus quid unum est, nec Deus potest cognoscere, quin totum cognoscat, nec producere, quin totum producat, at loquutio Divina præcisiva esse potest, & Deus loqui potest, manifestando unum conceptum, quin, alium manifestet, sicut voces significant, unum, non significant aliud; Quod si se accommodat rerum naturis, hoc ita

debet intelligi, ut nihil revelet, quod in re non sit, non tamen ita ut revelet totum, quod in re est, nisi ad summum virtualiter, in quo sensu Divina revelatio non movet, ut dictum fuit. Sed cur ita non discurre. Deus ita cognoscit unum, ut omnia cognoscat, ergo Deus ita revelat unum, ut omnia revelet, admitteres ne hanc consequentiam?

47. Dices. Divina bonitas movet ad charitatem, sive aliquid ametur propter Deum immediate & formaliter, sive mediate & virtualiter, ergo etiam Divina revelatio movet ad fidem, sive aliquid credatur propter Deum & immediate, sive mediate & virtualiter. Sed contra: non tenet paritas, quia in objectis mediatis, quæ diligimus propter Deum, unicum motivum & ultimum est sola Dei bonitas, & si secus esset, antecedens tanquam falsum negaretur. At in assensu præstito objecto mediate solum & virtualiter revelato Divina revelatio non est unicum, nec ultimum motivum, sed aliud principium, in quod naturaliter notum assensus resolvitur.

48. Ob. iterum. Si quis negaret Christum esse risibilem esset hæreticus, ergo quia affirmare Christum esse risibilem pertinet ad fidem. Secundo. Assensus præstitus objecto virtualiter revelato, & deducto ex una præmissa naturali & alia de fide est certus & obscurus, ergo debet ad fidem spectare.

49. Resp. Si negaret Christum esse risivum, negando Christum esse hominem antecedens est verum, si negaret, negando omnem hominem esse risivum, est falsum. In primo sensu esset hæreticus, quia negaret propositionem explicitè & formaliter revelatam, ut est illa, *Christus est homo*. In secundo autem sensu non esset hæreticus, sed ignorans. Posset tamen præsumi ut hæreticus, quia difficulter potest quis ignorare, omnem hominem esse risivum; Idem dico, si quis negaret, Christum esse animal rationale, quia non est revelatum,

tum, hominem esse animal rationale: Ad 2. transf. ant. ne. conf. nam ultra certitudinem & obscuritatem in actu fidei, requiritur etiam infallibilitas supernaturalis, quæ non reperitur in dicto assensu, qui perinde nec est opinionis, nec fidei humanæ, nec scientiæ, sed Theologicus, ut prædictum fuit. Quo pacto autem differat assensus Theologicus ab assensu fidei, traditur in tract. de Deo uno; nec enim nobis, ut plerique solent, placet omnes in unum locum difficultates revocare, nec doctrinas confundere.

50. Eset hic inquirendum; Utrum actus fidei possit simul esse cum actu scientifico in eodem intellectu, de eodem objecto, pro eodem tempore, de eadem formalitate. Sed quia difficultas philosophica est, Philosophiam suam consulat unusquisque.

§. IV.

Utrum actus fidei sit supernaturalis & liber.

51. **I**llud ex ipsa nominis significatione est supernaturale, quod naturæ vel creatæ, vel quæ creari possit vires omnes excedit. Hoc duplex est, unum in substantia, & est illud, quod huiusmodi est in se ipso propter sui prædicata speciem tribuentia, ideo semper tale est, quia essentialiter est, sic supernaturalis dicitur visio beatifica; Alterum in modo, & est illud, quod huiusmodi non est in se ipso, & propter prædicata intrinseca & specifica, sed ratione tertii, cui unitur, & sine quo esse posset; Sic humanitas Christi facta fuit supernaturalis per unionem hypostaticam.

52. Sentiendum primo. Actum fidei esse supernaturalem in substantia. Ratio est, quia ille actus est supernaturalis in substantia, cujus objectum motivum est in substantia supernaturale, hoc enim constituit, & distinguit, sed ob-

jectum motivum actus fidei est supernaturale in substantia, quia est Divina veracitas revelans, ergo. Hoc quidem tanquam firmum tenendum est, cum per omnes Theologos juxta Conciliorum definitiones Sanctorumque Patrum testimonia quilibet actus salutaris, ut traditur in tractatu de gratia, supernaturalis esse debeat, inter actus autem salutares præsertim recensendus est actus fidei, quæ à Trident. appellatur salutis initium ergo. Hinc, esto objectum motivum non tribueret speciem intrinsecè sed solum extrinsecè, ut reor; aliud argumentum promovetur, desumptum à principio in substantia supernaturali, quod necessarium est ad actum fidei, ut postremo dixi.

53. Ut vero resolvatur secunda tituli pars, duplicem libertatem distinguamus oportet, unam specificationis, aliam exercitii; Quid utraque sit tradidit Philosophia. Hic autem recolenda sunt ea, quæ diximus de voluntatis imperio per respectum ad actum fidei in præced. quaest. §. ultimo.

Sentiendum secundo. Actum fidei esse liberum libertate exercitii, quatenus potest suspendi. Est communissima sententia tradita à Scoto in 3. dis. 25. quaest. 2. à S. Th. quaest. 1. art. 4. quaest. 2. art. 1. & alibi, contra Marsilium & Holcot. cum aliquibus Nominalibus, eo quod existimaverint evidentiam credibilitatis sufficere ad inducendam necessitatem assensus, proinde voluerunt, actum fidei esse liberum solum remotè, quatenus voluntas potest intellectum divertere, ne motiva credibilitatis perpendat.

54. Prob. Ad actum fidei formaliter spectat meritum, ergo spectat libertas, sed saltem illa exercitii, ergo. Prima consequentia negari non potest, quia quilibet actus, cui meritum conceditur, debet esse liber; ut traditur in quaest. de merito. Prob. ant. nam Luc. 1. habetur, Virginem Sanctissimam meruisse, quia credidit; *Beata es Maria, quæ*

quæ credidisti. Et generatim dictum est, Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Atque de Abraham legitur. Credidit Abraham, & reputatum est ei ad justitiam. Hanc libertatem pluribus in locis Scripturæ Sanctæ, in quibus actus fidei appellatur obedientia, indicarunt; Sic Act. 6. Turba Sacerdotum obediebat fidei. Ad Rom. 1. Accepimus gratiam, & Apostolatum ad obediendum fidei. Sed clarius Act. 18. ubi prædicatio Pauli Atheniensibus facta describitur, & dicitur. Quidam credebant his, quæ dicebantur à Paulo, quidam autem non credebant. Quod, nisi actus fidei esset revera liber libertate saltem exercitii, affirmari non posset; ergo.

Rationem aliam non propono, nam desumitur ex iis, quæ de voluntatis imperio dicta sunt. Si vero de libertate contrarietatis, seu specificationis fiat sermo.

55. Sentiendum tertio. Actum fidei esse liberum etiam libertate contrarietatis. Ita communiter contra plures Scotistas afferentes Scotum in 3. dist. 25. qu. 2. sed revera hæc non fuit mens subtilissimi, ut colligi potest in eadem quæstione; Neque nostra mens est, lites, quæ excitantur inter Scotistas circa mentem Doctoris, examinare & resolvere; Paginas plures implemus, ut facit Mastrius, & in re nihil evinceremus.

Prob. primo autoritatibus jam, relatis, in quibus innuitur, non tantum fideles liberè credere, quia possint assensum suspendere, in quo libertas exercitii sita est, sed etiam dissentiri, in quo consistit libertas specificationis. His tamen addo Concil. Arausicanum, quod cap. 5. can. 2. habet hæc verba: *Credulitatis affectus, quo in eum credimus, qui justificat impium, datur nobis Spiritus Sancti inspiratione corrigente voluntatem nostram de infidelitate ad fidem; Hoc autem non potest explicari, nisi quia deponatur dissensus, & assensus habeatur, ergo.*

56. Prob. secundo ratione. Positis omnibus, quæ spectant ad evidentiam credibilitatis potest voluntas imperare dissensum, ergo actus fidei est liber libertate etiam specificationis. Prob. ant. Positis omnibus, quæ spectant ad &c. intellectus est indifferens ad assentiendum, vel dissentiendum, ergo. Prob. ant. primo quia adhuc obiectum non est ita propositum intellectui, ut illum ad assensum determinet, quia non est propositum, ut evidenter verum, sed tantum ut evidenter credibile. Secundo, quia experientia constat, plures propositis sufficienter obiectis ita ut ad credendum teneantur, & si non credunt, peccent, nihilominus malo voluntatis affectu, & ob bona delectabilia, infideles esse & dissentiri, ergo. Adde, argumenta credibilitatis imprudenter judicandi nostram religionem esse falsam locum relinquere, existentibus præsertim aliis rationibus in oppositum; igitur &c.

57. Ob. contra ultimum assertum. Ut actus fidei esset liber specificativè deberet intellectus posse judicare mysteria nostræ fidei esse falsa, sed cum iudicio evidenter credibilitatis, immo cum iudicio, quod sint credenda, non potest intellectus judicare &c. ergo. Præterea. Non datur libertas in credendo, quod omnes homines testantur, ergo multo minus erit libertas in credendo, quod testatur Deus. Si enim testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est.

Resp. Non posse prudenter & honestè judicare intellectum religionem nostram esse falsam, posse tamen imprudenter & deordinatè, quod explicatur per dicta in prob. Ad 2. trans. ant. ne. conf. quia quæ creduntur fide humana interdum facillima sunt, & proponuntur nemine contradicente, & si quis contradiceret, requireretur etiam ad fidem humanam imperium voluntatis, & humana fides esset libera specificativè; At quæ creduntur fide Divina ple-

plerumque ardua sunt, humanam superant intelligendi vim, & proponuntur pluribus contradicentibus, argumentisque naturalibus contrariis. Ideo &c.

58. Dices. Ergo saltem in aliquibus facilioribus mysteriis, ut Deum esse, immensum, æternum &c. non datur libertas ad assentiendum, nec requiritur voluntatis imperium. Sed contra; hoc negatur, etenim eadem fides, quæ fertur in mysteria facilia, debet se extendere ad alia difficillima contenta sub eodem motivo. Præterea; esto mysteria fidei nulla forent arduitate credenda, nihilominus hoc in credendo objecto fidei formali, idest Deum hominibus sic loquutum esse, contingeret, ideo &c. Tandem, quot fuerunt, qui circa Dei immensitatem, atque æternitatem, aliaque similia, quæ tu dicis facillima, errarunt? Audies nos de hac re, ubi de hisce rebus ex instituto differemus.

59. Dices. Ergo saltem supposita evidentia in attestante actus fidei non erit ita liber. Sed contra. Ex prima responsione jam argumentum solvitur; sed etiam sistendo in secunda non habet vim; quia ex una parte intellectus non haberet evidentiam veritatis objecti, à qua determinaretur, ex alia voluntas ex pravo affectu, & aliquo delectabili bono se posset opponere, imperando dissensum mysterio etiam evidenter dicto à Deo, aut saltem intellectui suadendo, ut ipsam evidentiam Dei revelantis in dubium revocaret ipsum distrahendo, vel etiam hortando ad consideranda motiva opposita tali mysterio. In hoc tamen casu concedit Mastrius, assensum

fidei non futurum specificativè liberum, quo dato adhuc conclusio nostra esset vera; cum illa quæstio sit de possibili, non de facto. Adde, quod si bene argumenta perpendes, neque erit liber libertate exercitii, quod tamen Theologi omnes fatentur.

60. Ob. ultimo. Quando objectum proponitur credendum, vel proponitur ut magis credibile, quàm aliud oppositum, vel ut æquè credibile, vel ut minus credibile, sed quomodocumque proponatur, actus fidei non est liber, ergo. Prob. mi. Si proponitur, ut magis credibile, non potest illi præ opposito dissentiri; si, ut æque credibile, voluntas non habet, unde magis eligat unum, quàm aliud, si ut minus, hoc potiori jure dicendum est, ergo quomodocumque proponatur, actus fidei non est liber.

61. Resp. Dico proponi ut magis credibile, & magis dignum, ut per ipsam voluntatis affectionem ducatur intellectus ad illi assentiendum, quamvis oppositum intellectui argumenta contraria magis perpendenti magis credibile & verum possit apparere, & etiam voluntas propter alios fines possit illud renuere. Alia responsio habetur ex dictis, idest voluntatem posse illi non assentiri, & etiam dissentiri agendo imprudenter, & deordinatè, ut experientia compertum est. Inhærendo tandem argumento proposito, etiamsi proponeretur ut minus credibile, posset voluntas assensum imperare, cum in principiis nostris possit eligere minus bonum rejecto majore.

Q U Æ S T I O V.

De necessitate & sufficientia Actus Fidei.

§. I.

An fides sit necessaria ad omne opus bonum.

1.

Ntequam de fidei necessitate ad bonum supernaturale assequendum disputationem instituamus, de ipsa per respectum ad opera moraliter bona aliquid statuere, prorsus abs re non videtur. Sunt autem infideles in duas Classes distinguendi. Alii sunt, qui unum verum Deum agnoscunt, & confitentur, ut fuerunt plures antiqui Philosophi, & modo sunt hæretici. Alii, qui nullius religionis Cultores sunt; ut Athei, si qui dantur; Alii qui idolis offerunt Sacrificia, ut Gentiles. De utrisque inquiritur, utrum aliquod opus bonum valeant exercere, quod si affirmativè concluditur, jam compertum fiet, ad omne opus bonum fidem nequaquam esse necessariam.

2. Sentiendum, non requiri fidem ad omne opus bonum; est veritas stabilita contra Bajum dicentem. *Omnia opera infidelium esse peccata*, quæ propositio damnata est, nec est aliquod effugium ad opera indifferentia, ut probabo in tract. de Gratia.

Suaderi autem potest assertum hoc primo ex pluribus, quæ in Scriptura Sacra enarrantur. Satis celebre est illud de obstetricibus Ex. 4. quæ pueros Hebræorum ex pietate servantes, bonum opus exercuerunt, ut asserunt Sancti Patres, & testatur S. Thom. 1. 2. quæst. 114. art. 10. ad 2. ubi ait, quod licet malè fecerint mentientes, attamen in servandis Hebræis habuerunt bonam voluntatem, propter quam

etiam à Deo præmium obtinuerunt. Nec minus est, quod legitur de Rahab Meretrice, quam Gentilem affirmat Sanctus Thomas in 1. Mat. quæ hospitalitatis ac patrocinii officium præstitit erga exploratores, & inde per ipsos instructa credidit, de qua dixit Apostolus ad Hebr. 11. *Fide Rahab Meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.* Nabuchodonosoris etiam non deest exemplum, cui dictum fuit Daniel. 4. ut peccata sua eleemosynis redimeret, & iniquitates suas misericordiis pauperum, & de quo author imperfect. hom. 26. in Mat. dixit; *Si Rex ille idolorum cultor poterat eleemosynis peccata redimere, cui non prosunt eleemosynæ?*

3. Si horum autem omnium rationem à priori postulas, afferre non prohibeor. Ut habeatur aliquod opus in linea morali bonum, opus non est cognitione supernaturali, aliter quantum ad cognitionem non differret opus naturale à supernaturali, & æquali modo deberet utriusque objectum proponi, quod non, sed cognitio, quæ habetur per fidem, est supernaturalis, ergo.

4. Verùm tantum abest requiri fidem ad opus moraliter bonum, quod etiam infidelis verum Deum ignorans potest in huiusmodi opere se exercere; Ad quod ostendendum nihil placet ex illis, quæ Sancti Patres, qui plures non deessent, tradiderunt, afferre. Sufficiat quod ait Sanctus Augustinus lib. 5. de Civit. cap. 15. Videlicet, Deum tam amplum imperium Romanis dedisse, ut eorum virtutes in hoc sæculo remunerationem aliquam reciperent, constat autem Deum tantum operibus bonis præmia largiri, Romanos vero præ cæteris verum Deum ignorasse, cum de ipsorum Urbe dictum fuerit, Magistrum fuisse

fuisse erroris, sicut Apostolorum praedicatione facta fuit discipula veritatis.

5. Quod si etiam hujusce rei rationem petis, illam accipe. Si quid prohibet, infidelium opera bona moraliter esse, vel est circumstantia operantis, vel circumstantia finis propter quem quis operatur, sed neutrum prohibere potest, ergo. Prob. prima pars minoris. Infidelitas, quæ est circumstantia operantis, non est circumstantia operationis ejus, quia non est necesse operetur, ut ductus infidelitate, sed ut ductus naturali ratione, & quemadmodum fidelis, qui est peccator, licet habeat malitiam habitualement, attamen hæc non est circumstantia afficiens omnem ejus operationem, (nisi dicamus omnia opera peccatorum esse peccata, quæ est alia damnata propositio, de qua in tract. de Gratia (ut aliquando bona non sit, ita licet infidelis habeat infidelitatem habitualement, attamen hæc &c. ergo. Prob. secunda pars mi. Ut circumstantia finis prohiberet &c. deberet infidelis omnia operari, ea ad finem infidelitatis referendo, sed hoc non, ergo. Prob. mi. ab opposito. Fidelis omnia non operatur ea referendo ad finem fidei, ergo nec infidelis &c. & quemadmodum fidelis peccator, quamvis sit aversus à Deo, & conversus ad creaturam, attamen non operatur omnia, ea referendo ad creaturas, ita licet infidelis sit aversus à vera fide, & conversus ad infidelitatem, non tamen omnia operatur, ea referendo ad infidelitatem. Quod etiam assero, quamvis in infideli præcessisset intentio generalis omnia referendi ad infidelitatem, nam adhuc potest infidelis aliquid operari, quod nullo modo ab illa priori intentione dependeat, sicut homo justus, qui prius omnia opera sua in Deum retulit, cum postea venialiter peccat, nullo modo operatur ex vi præcedentis intentionis; sequitur ergo &c. Prætereo alia inconvenientia; atque illud in primis, quod nunquam per consilia exhortandus esset infidelis

Tom. I.

etiam ignorans Deum ad aliquid operandum in ordine ad fidei illuminationem obtinendam, non ad eleemosynam elargiendum, non ad parentibus obtemperandum &c. quod quàm alienum à veritate sit, nemo non videt; Unde ergo inquires hæc opera bonitatem desument? Ex ipsa objecti honestate.

6. Primum, quod opponi potest ex duobus testimoniis Sancti Pauli desumitur. Primum est ad Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide peccatum est.* Secundum ad Titum 1. *Infidelibus nihil est Mundum.* Addi posset tertium ad Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.*

Si responsionem accipiamus Sancti Hieronymi, quam approbat S. Th. 2. 2. quæst. 29. art. 7. explicandus est primus textus, usurpari quod non est ex fide pro eo quod est contra fidem, in quo sensu certum est, esse peccatum. Utrum hæc explicatio Sancti Pauli intento satisfaciatur, non definio. Si Cajetanum audiamus, dicit, intelligenda esse laudata verba de illis operibus, quæ debent à fide regulam habere, & sic verum est, si non sint ex fide, esse peccata. De hac etiam interpretatione nihil stabilio. Magis placet expositio S. Joannis Chrysostomi, Anselmi, & Ambrosii super eadem verba, fidei nomine intelligi conscientiam, ita ut quod non est ex conscientia sit peccatum, quod nullus inficiatur. Hoc autem colligitur ex ejusdem S. Pauli contextu, cum toto in illo capite agatur de controversia orta inter Gentiles & Hebræos circa legalium observantiam, & usum ciborum, quos lex antiqua prohibebat, & statuitur, unumquemque comedere posse, prout ex conscientia existimabat; deinde addit; *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Ex omnibus verbis ejusdem capituli hæc proferam. *Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune est (nimirum prohibitum) per ipsum, nisi ei, qui existimat quid commune esse, illi commune est.* Nota illa verba, *ei, qui existimat.* Secundus textus expli-

N n

can-

candus est juxta S. Hieronym. ibidem, & S. Thom. supra epist. ad Rom. 14. de infidelibus formalissimè consideratis, nimirum operantibus contra veritatem; Constat hoc, quia ex una parte præceperat Paulus ad Rom. 13. obediendum esse Principibus & Potestatibus tunc certè infidelibus, & tamen ad Timot. 3. præscribit, fideles non debere intendere mandatis hominum avertentium se à veritate, ergo sicut in hoc loco dixit, esse contemnenda mandata eorum, qui juxta hanc aversionem agebant, ita quando dixit, infidelibus nihil esse mundum, intellexit de infidelibus contra fidem operantibus. De reliquo sic argumentor. Dixit Paulus ibidem, *omnia munda mundis* & tamen non omnia sunt munda fidelibus, cum possint male moraliter operari, ergo nec omnia immunda immundis propter oppositam rationem. Tertius textus vel est de operante, qui non potest sine fide placere Deo, non autem de opere, vel est de merito salutari, & ad veram justitiam conducente.

7. Opp. 2. ratione. Ubicumque fuerit intentio mala, opus est malum, sed ubi est infidelitas, est intentio mala, ergo. Prob. mi. Ubicumque intentio non dirigitur ad ultimum finem, intentio mala est, sed ubi est infidelitas, intentio non dirigitur ad ultimum finem, ergo. Prob. mi. intentionem dirigi ad ultimum finem supponit ejusdem finis cognitionem, ergo. Hinc ad operis bonitatem bonitas finis proximi, seu objecti non sufficit, sed potissimum requiritur bonitas finis ultimi, hic enim est causa prima in illo genere, proinde potissimum influit in operationem, cum primum in unoquoque genere sit causa ceterorum. Hujus autem ratio est, quia si aliter dicamus, objectum amabitur propter sui bonitatem, & ita est ordinem virtutis moralis pervertere, cum nullum bonum creatum sit amabile propter se, sed propter Deum, & bonis creatis possumus quidem uti, non tamen

frui, alioquin ex S. August. lib. 1. de Doct. Christ. cap. 4. est magna perversitas. Confir. ulterius. Si est opus moraliter bonum versari circa objectum honestum, & operari propter ejus honestatem sine relatione ad Deum, erit etiam opus moraliter bonum amare divitias, & hujusmodi propter se, quin ad alium finem meliorem referantur, sed hoc est falsissimum, ergo & illud. Prob. sequela majoris, magis distat quodcumque bonum creatum à Deo, quàm distent illa bona fortunæ à bonis honestis creatis, ergo si &c. etiam &c.

8. Hæc argumenta directè esse contra probationem à nobis expositam, compertum est, quare juxta dicta in ea refellenda sunt. Conc. itaque mai. ne. mi. ad prob. dis. mai. ubicumque intentio nec in operante, nec in opere non dirigitur ad Deum &c. conc. si dirigatur saltem in opere nulla habita in operante intentione prava ne. mai. & ita ad reliqua. Esto infidelis, & ignorans Deum non cognoscat Deum, tanquam ultimum finem, adhuc Deus respectu operis secundum se honesti ultimum finem agit, & quamvis ex intentione operantis positivè ad Deum non referatur illud opus, refertur tamen ex parte ipsius operis, quia actus honestus ex natura sua tendit in Deum; Satis igitur erit, si operans in agendo aliam malam habitudinem actui non tribuat, nec positivè sistat in eo opere tanquam in summo bono & in ultimo fine, in quo sensu certè actus esset malus, & virtutes Stoicorum appellantur ab Augustino vitia; atqui infidelis & ignorans Deum potest ita operari, ut hæc mala habitudo non tribuatur operi, ergo. Ad confirm. dis. ant. magis in re conc. magis in ordine ne. ant. & conf. Cætera bona, ut divitiæ &c. secundum se nullum intrinsecum ordinem servant ad honestatem, necessaria est igitur operantis intentio, ut honesta fiant, è contra objecta secundum se honesta habent intrinsecum, & naturalem

lem ordinem ad Deum, nec aliud requiritur, ut ad Deum referantur, nisi deesse intentionem operantis oppositam, & ideo possunt amari propter se, non quidem positivè, sed negativè, idest quin in ipsis ratio ultimi finis positivè statuatur, ut dictum est.

9. In eo autem summoperè Adversarii nostri gloriantur, quod pro se Augustini doctrinam militare arbitrentur. Non leve hoc negotium est; Illud perpendamus. Super illud Mat. 6. *Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit.* Inquit, in infidelibus esse oculos nequam, quia habent in operibus suis pravam intentionem. Hoc magis ostendit lib. 4. contra Julian. cap. 3. ubi habet hæc verba. *Virtutes, si quæ videntur esse in infidelibus, non esse veras, quia non ad suum referuntur Authorem, & illis utentes malos fieri.* Quod certè non contingeret, si bonæ moraliter essent. Prosequitur idem Doctor idem argumentum, & in lib. 1. de nuptiis ait. *Non potest esse pudicus veraciter, qui non propter Deum veram fidem connubii servet.* Quod autem de pudicitia dicitur, de aliis virtutibus dicendum, & quod magis mirum esse videtur, est, pudicitiam Conjugalem ipsorum neque Dei donum esse, ut fateatur cap. 3. Quid plura? Satis se explicat, dum addit. *Attenduntur opera tua, & inveniuntur omnia mala, nam quia fidem præcesserunt, nec bona vocanda sunt.*

10. Non est inquit, cur Augustini mentem explicare contendamus. Nos meliores interpretes, quàm fuerit Sanctus Prosper Augustini Discipulus, esse non possumus. Hic autem quid dicit? Legatur lib. 1. de vocat. Gent. cap. 7. contra Collat. cap. 22., & pro sententia nobis opposita stare, non dubitabimus. Ulterius hæc verba, quæ sunt in cap. 28. accipiat. *Quia in his studiis (videlicet virtutibus suis) non Deo, sed Diabolo serviunt.* At si opus bonum est

Tom. I.

aliquod, utique Diabolo non inserviunt.

11. Antequam positivè Augustini mentem proferamus, nobis opposita diluamus; Quod ut fiat, advertendum occurrit, aliquando S. Augustinum loqui de infidelibus, ut infideles sunt, & ut agentes ducti ex infidelitate ejusdemque fine, non verò ex recta naturali ratione. Hoc est juxta mentem Angelici 2. 2. qu. 10. art. 4. ad 1. & colligitur ex eodem August. nam in cit. cap. contra Julian. inquit. *Si gentilis nudum operuerit, nunquid quia non est ex fide, peccatum est?* Et statim responderet: *Prorsus in quantum non est ex fide, peccatum est.* Notetur illa reduplicatio, & jam superius ly *non ex fide* explicavimus. Aliquando loqui de virtutibus & operibus bonis non utcumque & moraliter, sed ut conducentibus ad vitam æternam, & sic infidelibus eas negari. Accipe ejusdem verba in eodem cap. quæ sunt ista. *Si ad consequendum veram beatitudinem, quam nobis Christus per fidem promisit, nihil prosunt hominibus virtutes, non sunt veræ virtutes.* Certum autem est, quæ ab infidelibus fiunt, ad beatitudinem non conferre, quamvis bona sint, & actum bonum efficiant, ut expendit S. Thom. 2. 2. quaest. 23. art. 7. Aliquando loqui de actuum frequentia, ita ut fere semper infidelium opera sint mala, neque virtutem censendam esse, quæ virtus apparet, quia cum sint infidelitate & concupiscentia, malè dispositi fere nunquam rationis ductum sequuntur. Audi August. de Spir. & Litt. cap. 27. ubi loquens de Gentilibus, & eorum operibus ait. *Si discutiantur, quo fine fiant, vix invenientur, quæ justitiæ debitam laudem merentur.* Notetur illa particula *vix* quæ idem significat, ac si diceretur, *raro invenientur.* Vel tandem Augustinum, ut Pelagianos magis confunderet, in extrema partem declinasse. Sicut enim illi ut liberi arbitrii vires nimium efferrerent, producebant plurima facta.

Gentilium & Philosophorum, quæ tanquam heroicas virtutes prædicabant; ita Augustinus, ut non liberum arbitrium, sed gratiam attolleret, ipsorum virtutes reprimere, & veluti vitia ostendere conabatur. Ex his omnibus jam tenes, uno, vel altero modo præstantissimum Doctorem esse intelligendum.

12. Revera tamen ipsum nobiscum fensisse, nostramque semper docuisse sententiam, ex ejusdem doctrina facilimè potest evinci. Narrat Augustin. in epist. 130. quemdam Polemonem prius ebrietati, & luxuriæ servientem consilio Xenocratis ad temperantiam, & continentiam fuisse redactum; deinde subdit. *Si illum (idest Deum) cognosceret & pie coleret, continentia illa non tantum ad hujus vite honestatem, sed etiam ad futuram immortalitatem illi valuisset.* Sentit ergo, continentiam illam fuisse bonam, & honestam. In lib. de Spir. & lit. cap. 27. expendens verba Pauli ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt.* Inquit de ipsis. *Quædam facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito, rectèque laudamus.* Approbat igitur in Ethnicis aliquod factum, quod secundum justitiæ dictamen, laudabile sit, ergo bonum &c.

§. II.

Utrum actus fidei sit necessarius ad salutem.

13. **D**uplicem salutem distinguunt Theologi, unam, quæ prima est, & appellatur justificatio, aliam, quæ secunda dicitur, & est glorificatio; De utraque procedit difficultas, cum certum sit, glorificationem in præsentibus rerum ordine haberi non posse sine justificatione, nec justificationem sine jure ad glorificationem; non respectu parvulorum, qui actum fidei habere non

possunt, de quibus postea aliquid resolvetur, sed respectu adultorum.

14. Advertendum est, duplicem à Theologis omnibus, uno dempto Vulpes distinguere necessitatem, ita ut una dicatur præcepti, alia medii. Illud appellatur necessarium necessitate præcepti, quod requiritur ex vi legis, tamen non ita connectitur cum fine, ad quem est necessarium, ut sine illo finis absolute obtineri non possit, sed excusare potest ab observantia vel impotentia ad illud servandum, vel ignorantia invincibilis. Illud vero appellatur necessarium necessitate medii, quod ita ad finem requiritur, & cum eo connectitur ut nullo modo sine illo possit finis obtineri, nec dari possit ignorantia invincibilis, vel impotentia, quæ excuset. Rursus; alia est necessitas medii absolute & in re, & ita in præsentibus rerum ordine est necessaria gratia ad gloriam; alia secundum quid, & in voto, & ita est necessarium baptisma saltem in voto, & post actuale peccatum poenitentia ad consequendum justificationem. His prænotatis quæritur, utrum in adultis sit necessarius actus fidei necessitate medii absolute, & quidem in hac providentia, quia certum est potuisse Deum homines justificare, nec non salvos facere sine actu fidei, & quocumque alio supernaturali actu.

15. Voluit Pelagius, ut refert August. lib. 2. de peccato originali cap. 26. nullo tempore fuisse necessariam fidem ad salutem nec in habitu, nec in actu; non in habitu in parvulis, quia, illos in originali peccato non fuisse conceptos, existimabat; non in actu in adultis, quia per naturalem Dei cognitionem eos simpliciter salutem consequi posse, arbitrabatur; & hoc pro statu legis naturæ, pro statu autem legis scriptæ, & gratiæ asseruit, necessariam fuisse revelationem aliquorum credibilium, non ad necessitatem simpliciter, sed solum ad meliorem conditionem. Licet errorem hunc nullus approbet ex Catholicis,

licis, (de quo ex instituto in tract. de gratia agendum erit) non defuerunt tamen aliqui, qui dixerint, posse hominem in aliquo casu per solam naturalem Dei cognitionem salvari, dummodo faciat, quantum potest ad vitandum malum, & bonum assequendum; Ita Vega lib. 6. in Conc. Trident. cap. 20. & Sot. lib. 2. de nat. & gr. cap. 11. licet in secunda editione se retractaverit, & contrarium senserit in prim. sent. quaest. 2. art. 3.

16. Communissima tamen Theologorum sententia est, ita necessarium esse ad salutem actum fidei, ut sine isto in nullo casu possit obtineri salus, proinde necessarium esse necessitate medii. Ita Scot. in 3. dist. 24. qu. 1. S. Th. 2. 2. qu. 2. art. 3. ad 1. & omnes alii, ita ut Suarez dixerit, sine errore in fide hoc negari non posse, & Mastrius asseruerit, de fide esse censendum.

Prob. 1. ex Sacris Scripturis. Ad Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Ad Rom. 3. *Quem proposuit propitiationem per fidem.* Marci ultimo. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Ex Sanctis Patribus Fulgentius lib. de fide ad Petrum sub initio. *Sine fide nullus potest prodesse, immo nec esse conversio.* Pro omnibus sit August. lib. de serm. Dom. in Monte cap. 9. dicens. *Ubi vera fides non est, non potest vera esse iustitia.* Ex Conciliis, pro omnibus sit Trident. quod sess. 6. cap. 7. loquens de fide, ait, *sine qua nulli unquam contigit justificatio.* Et Can. 3. definit, fidem, quæ sine Spiritus Sancti inspiratione & auxilio haberi non potest, esse necessariam ad justificationem; Mille aliis in locis appellat fidem fundamentum, radicem, & initium nostræ salutis; ex quibus textibus manifestè colligitur contra Ripaldam, Scripturas, Patres, & Concilia de fide latè accepta intelligi non posse, sed de vera ac Divina, de qua nos loquimur, dicente præsertim eodem Concilio disponi ad justificationem liberè credentes ea vera esse, quæ

Deus revelavit; His addo propositionem damnatam ab Innocentio XI., quæ erat ista. *Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.*

17. Neque audiendus est Vega, asserens, Scripturas, Concilia, & Patres loqui generatim, non in casu, quo quis invincibiliter ignoraret ea, quæ spectant ad fidem; nam in primis sic dici potest, neque gratiam, & charitatem, nec poenitentiam post lapsum necessario ad salutem requiri, quia Scripturis, Conciliis, & Patribus id asserentibus, possem respondere loqui generatim, non tamen in aliquo peculiari casu, quod tamen falsissimum esse, ipse Doctor fatebitur. Hujus tamen responsio laborat in supposito falso ignorantia invincibilis, ut inferius dicetur.

18. Prob. 2. ratione. Anima nequit esse justa, & accepta Deo, nisi per actum charitatis feratur in Deum, dicitur enim prov. 8. *Ego diligentes me diligo* & Paulus frequentissimè in epist. ad Corinth. *Si charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Sed non potest per actum charitatis supernaturalis ferri in Deum sine fide, ergo nequit esse justa, & accepta Deo sine fide. Prob. mi. Non potest anima habere actum charitatis, qui residet in voluntate, nisi pro aliquo priori signo habuerit actum fidei, qui residet in intellectu, nam semper prius est intelligere & cognoscere, quàm velle & amare, ergo. Hinc S. August. in qu. 67. *Nemo, inquit, amat Deum nisi credat in Deum.* Atque huc refertur ratio illa, qua omnes ferme authores assertum nostrum probant, dicentes, hominem adultum non posse justificari, nisi per actum contritionis, vel per actum attritionis simul cum Sacramento; Vterque autem actus præsupponere debet actum fidei, ut ex terminis perspicuum est; & quidem fidei strictè talis, nec per solam naturalem Dei cognitionem, cum requiratur actus, qui sit supernaturalis vel in contritione, ut nul-

lus

lus inficiatur, vel in attritione, quia esse debet cum spe veniæ, ut definit Triden. proinde cum fide in Deum, ut remuneratorem.

19. Sed ut magis roboretur argumentum, & nullus supersit locus confugiendi ad fidem habitualement, advertendum est; In adultis non sufficere sola merita Christi ut salvi fiant, sicut sufficiunt in parvulis, & in aliis per baptismum regeneratis, qui nunquam ad rationis usum pervenerunt, sed ulterius requiri meritum proprium, ut conjungendum merito Christi, in quo sensu est illud Apostoli: *Adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi*. Et aliud; *Factus est obtemperantibus sibi causa salutis æternæ*. Meritum autem proprium sine virtutum exercitio, & sine directione operum ad Deum, ut finem supernaturalem, haberi non potest, virtutum autem exercitium & operum directio nequaquam fit sine fide illius, ad quem diriguntur, proinde &c. Ita res agitur loquendo catholice; Nobis enim non est decertandum contra nostrorum temporum hæreticos, qui immo tribuunt soli fidei hominum justificationem, quem errorem infra refellemus.

20. Dices: Totum hoc verum esse, loquendo per se, at posita fide & charitate secundum habitum per baptismum, fieri potest, aliquem, vix postquam pervenerit ad usum rationis, mori, nec aliquod peccatum lethale commisisse, immo quosdam rudes, nulla acquisita cognitione Dei, ut authoris supernaturalis, posse bonum honestum sequi. Isti ergo damnandi erunt, quia non credidere? Sed quomodo poterant credere sine prædicante? Cur ille æterna poena mulctandus, qui iustitiam in baptismo receptam nunquam deperdidit?

21. Sed contra. Ad primum casum sunt plures qui dicunt, omnes, statim hac ad usum rationis pervenerint, debere se convertere ad Deum, unde vel se convertant, & sic habent actum fidei, vel se non convertunt & sic peccant.

Sed quidquid sit de hac doctrina, quam non approbo, censeo cum Suarez, aliisque Doctoribus, illum salvandum esse, sed ut parvulum, non ut adultum nisi materialiter. Ad secundum dicendum, quod si rustici bene viverent in fuga mali, & in prosecutione boni, lumen à Deo reciperent, *qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Joan. 1. reciperent inquam vel per internam illustrationem, vel per hominem prædicantem, vel per Angelorum ministerium, ut alias evenit. Dat enim Deus in præsentia suavissima providentia omnibus auxilia sufficientia ad salutem; Quapropter si quis nesciret ea, quæ ad fidem pertinent, propriæ culpæ vertetur. Hoc est quod præter Scotum docet S. Th. in 3. dis. 25. qu. 2. art. 2. dicens. *Omnis tenetur ad explicitè credendum, & si aliquis instructorem non haberet, Deus ei revelaret, nisi ex sua culpa remaneret*. Vel igitur adultus nunquam supponitur peccasse, & tunc in rebus fidei instrueretur, vel supponitur peccasse, & sic sine fide justificari non poterit, damnabitur propterea si non propter privationem fidei, propter commissa peccata.

22. Ob. 1. Si quis servet Divinam legem salvus fit, sed ad servandam Divinam legem non est necessaria fides, sed sufficit cognitio Dei naturalis, ergo. Prob. mi. ex Apost. ad Rom. 2. *Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sunt sibi lex*. Ergo. Præterea. Quæ ad salutem assequendam necessario credenda proponuntur, haberi possunt per naturalem cognitionem, ergo ista sufficiet. Prob. ant. Quæ ad salutem assequendam necessario credenda proponuntur, sunt illa duo ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator est*. Sed hæc duo cognosci possunt per naturalem cognitionem, etenim existentia Dei naturaliter potest demonstrari, & naturaliter etiam cognosci potest,

ani-

animam esse immortalem, & Deum esse justum, ad quem pertinet mala punire, bona remunerari, ergo.

23. Resp. ne. mi. ad prob. explicatur textus Apostoli à S. Augustino lib. 1. de spir. & lit. cap. 27. cujus explicationem sequuntur Chrysost. & S. Th. 2. p. qu. 109. art. 4. ad 1. ly naturaliter intelligendum esse non per exclusionem gratiæ, sed legis scriptæ, ita ut, quod Judæi faciebant ex vi legis scriptæ quam acceperant, faciebant Gentiles ex vi luminis naturalis, sed sicut Hebræi non servabant ea, quæ erant in lege scripta ex vi legis, sed per Dei auxilium, ita Gentiles, qui legem non habebant, non servabant, quæ per naturale lumen agnoscebant, nisi per auxilium hujusmodi. Hoc argumentum propriè proponitur & solvitur in tract. de gratia. Ad secundum non satis est cognoscere Deum ut existentem & remuneratorem in ordine naturali, sed requiritur ejus cognitio in ordine supernaturali, non potest autem ita cognosci, nisi credantur supernaturalia dona, quorum ipse est author, & supernaturalia opera, quorum ipse est remunerator, proinde nisi habeatur fides.

24. Dices. Apost. ad Rom. 1. repræhendit Gentiles tanquam indignos excusatione, *quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt*. Sed hujusmodi repræhensio non esset justa, si ipsorum cognitio, quæ naturalis erat, non sufficeret ad glorificandum Deum, ergo naturalis cognitio sufficiens est. Sed contra. Sensus Apostoli est, quia cum cognovissent Deum, ut authorem naturalem, illum tamen nec ut authorem naturalem glorificaverunt, sed idolis ausi sunt thus adolere; ex quo postea factum est, ut impedimentum posuerint, ne à Deo illuminarentur, & ideo etiam quantum ad hoc se inexcusabiles reddiderunt, & justissima fuit repræhensio.

25. Ob. 3. Homo per cognitionem naturalem potest se disponere ad justifi-

cationem, ergo ad justificationem non est necessaria fides. Prob. ant. Homo per cognitionem naturalem potest se disponere ad illuminationem recipiendam à Deo, ut à nobis supra admissum fuit, ergo etiam ad justificationem, non minus enim supernaturalis est illuminatio, quàm justificatio.

26. Resp. verum esse quod opponitur de dispositione remota & negativa, non positiva, ut dicam in tract. de gratia; sed, ut ostendam argumenti imbecillitatem, assigno discrimen quod est inter illuminationem & justificationem. Quamvis tam illuminatio, quàm justificatio sint dona supernaturalia, dispar tamen ratio est in utraque; Siquidem in præsentī providentia justificatio adultorum non potest haberi sine adultorum cooperatione, ut jam præmonui, unde est commune illud quod Augustino tribuitur: *Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te*. Illuminatio autem tota dependet à Deo, & quidem gratuito sine aliqua dispositione prævia illius, qui illuminatur, & sufficit, istum non ponere obicem, & hoc discrimen ab omnibus Theologis affertur inter primam gratiam justificantem, & inter primam gratiam vocantem, & illuminantem; immo tantum abest, necessariam esse dispositionem ad habendam illuminationem & vocationem, quod aliquando Deus vocat hominem etiam pravè affectum, ut evenit in Saulo. Illuminatio itaque omnino est in gratia, ideo non requiritur aliquid supernaturale, tanquam dispositio, justificatio autem est etiam in actibus creaturæ, ideo necesse est, isti sint supernaturales, nec esse possunt, nisi præsupposita fide.

27. Ob. ultimo. Potest homo justificari sine fide formaliter, sed sufficiet, si habeatur in voto. Prob. ant. Potest homo justificari sine baptismo formaliter, sed sufficit baptismus in voto, ergo à pari. Consequentia tenet, nam in Scripturis non minus dicitur necessarius baptismus, quàm dicatur fides;

Po-

Potest autem dari hæc fides in voto, cum possit dari pia affectio voluntatis ad credendum, dari possit oratio, qua quis postulet illuminari per fidem, qui actus sunt meritorii, & quidem supernaturaliter, ideoque sufficientes ad justificationem.

28. Resp. ne. ant. ad prob. dispar est ratio, quia cum baptismus in re sit actio externa præcontineri potest in aliquo actu interno, v. g. in contritione, actus vero fidei cum sit primus actus internus in linea supernaturali intellectuali non potest in alio actu præcedenti contineri, non enim contineri potest in pia affectione voluntatis, aut oratione, quia huiusmodi actus sunt inchoatio actus fidei formalis, actus autem fidei formalis non potest præcontineri in sui inchoatione, alioquin perfectius contineretur in inferiori, & sicuti, quia fides est inchoativè justificatio, non continet formaliter justificationem, ut contra hæreticos sentit Ecclesia, ita in pia affectione credendi, seu oratione non potest contineri actus fidei formalis. Ita argumento respondemus intrinsecè. Verùm aliam peregregiam disparitatem affert S. Bernardus ep. 77. ubi ponderat illa verba Marci ultimo. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur.* Debuisset in secunda parte dici, qui vero non crediderit, & baptizatus non fuerit, condemnabitur, nec tamen ita dictum est, quia sine baptismo in re suscepto potest obtineri salus, at sine fide in re, nullo modo. Aliam addam ego, dicendo, ideo sufficere baptismum in voto, quia dari possunt circumstantiæ impediens susceptionem baptismi in re, at posita pia affectione credendi nihil prohibere potest fidem in re, nisi quis velit per se ipsum impedire; si enim quis dicat, volo credere, cur non credit? Tandem scias in illius rebus, quæ dependent à Divina voluntate paritates non tenere, sed loqui debemus juxta mentem Scripturarum, Conciliorum,

& Patrum; sufficere baptismum in voto habetur ex istis, requiri vero fidem in re ex iisdem probatur, ergo. Addi potest, illas pias affectiones, & orationes esse supernaturales ex parte principii non objecti.

29. Superest modo aliquid dicendum de parvulorum justificatione, & dicendum est ad istam esse necessariam fidem habitualement infusam, dum per baptismum peccatum originale deletur. Cum enim Scripturæ & Patres dicant, omnibus ad salutem necessariam esse fidem, & ex alia parte parvuli sint inepti ad ejusdem actum. (Putidum enim figmentum est hæreticorum dicentium, parvulos in baptismo habere fidem, atque illam gemitibus & corporis commotione exprimere, de qua re alibi agendum erit) dicamus fas est, ipsam necessariam esse in habitu. Sanctus tamen Augustinus, quem sequitur S. Bernardus epist. 77. videtur innuere, istos etiam salvari per fidem actu, non quidem propriam, sed alienam; ait enim, lib. 10. Gen. cap. 14. *Antequam infans per ætatem possit secundum spiritum vivere, necessarium habet mediatoris Sacramentum, ut quod per ejusdem fidem nondum potest, per eorum, qui eum diligunt, fiat.* Et clarius ser. 14. de verbis Apost. cap. 18. *Absit, ut ego dicam non credentes infantes, nam credit in altero, qui peccavit in altero.* Sed profecto, nisi explicetur, non placet, nam si infans habeat parentes infideles, & baptizetur ab hæretico, adhuc salvabitur, & fides ad salutem necessaria debet esse in eo, qui fit justus, & salvus, ergo debet esse in ipso, qui baptismum accepit; Explicatur autem, quid sit credere in altero, est per alium applicari puero Sacramentum fidei quod est baptisma; Quod si sufficeret aliorum fides, ita ut infans per illum crederet, jam baptismus parentum in voto sufficeret ad justificandos pueros, quod nemo dicet; & ex hoc pro nunc habeas, quod si pueri habere possent fidem actualem, possent habere

habere baptismum in voto, & sic sine baptismo in re ad justificationem pervenire.

§. III.

Quenam explicite credenda sint necessario necessitate medii.

30. **A**ctum est in præcedente de necessitate fidei ad salutem, agendum modo, quidnam sit explicite necessario credendum, constat enim, non omnia expressa fide ab omnibus teneri, quia omnia omnibus nec quidem nota sunt, & moraliter fieri non posse omnes fideles ea omnia scire, quæ in Sacris Literis continentur, & ab Ecclesia traduntur, ut volebat Calvinus, insuper non sufficit, credi tantum implicite quidquid credit Ecclesia nullo mysterio expresse credito, ut colligitur ex propositione damnata à Gregor. XI. Est autem difficultas tam ante, quam post promulgationem Evangelii, & semper in præsentī ordine statuto. Primo autem quaeritur de Deo existente & remuneratore; Secundo de fide Incarnationis & Trinitatis. Quid sit fides explicita & implicita constat ex dictis qu. I. §. 2.

31. Sentiendum, necessariam semper fuisse fidem expressam Dei existentis & remuneratoris. Ita omnes Theologi; & ferme nulla est difficultas, nam prima pars probata videtur §. ant. Secunda vero extra controversiam est post propositionem damnatam ab Innoc. XI. quæ erat ista. *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.*

Prob. autem iisdem rationibus, quibus præcedentem declaravimus difficultatem, nam postquam Apost. dixerit: *Sine fide impossibile est placere Deo*, subdit: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator est.* Quibus addo verba Christi Joan. 16. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum.* In pri-

Tom. I.

mis verbis Deum remuneratorem, in secundis Deum existentem intellige. Præterea, quantum ad Dei existentiam, istius fidei ex ipso fidei objecto formali necessitas infertur, etenim haberi non potest actus fidei sine Divina veracitate, fieri autem non potest, aliquid credi propter Divinam veracitatem nisi etiam credatur Deus, ergo si aliquis actus fidei est necessarius necessitate medii ad salutem, erit necessaria fides explicita Dei existentis. Quantum vero ad Deum remuneratorem, ratio desumitur ex eo, quod fides non minus est directiva charitatis, quam spei Theologicæ, cum definiatur sperandarum substantia rerum, sed spes Theologica haberi non potest, nisi credamus Deum remuneratorem, ergo necessaria est fides explicita Dei remuneratoris, sicut necessaria est spes.

32. Opponi tamen potest contra primam partem conclusionis. Si est necessaria fides explicita Dei existentis, est necessaria fides explicita veri Dei, sed hoc non, ergo. Prob. mi. Si est necessaria fides explicita veri Dei, qui erraret circa aliquod Dei attributum, salvus esse non posset, sed hoc est falsum, ergo. Præterea; Non omnes habere possunt fidem Dei existentis, cum plures scientiam habeant, ergo non est necessaria necessitate medii huiusmodi fides.

33. Resp. conc. mai. ne. mi. ad prob. ne. mi. dummodo non erraret culpabiliter, & ex peccato positivæ infidelitatis, & sic antiqui crediderunt Deum verum, quamvis fortasse unum esse in persona, sicut in essentia, erroneè cogitaverint; ratio autem est, quia licet Deus in se sit simplex, à nobis tamen cognoscitur per varios conceptus ad instar rerum corporearum; Unde sicuti haberi potest scientia de re aliqua secundum unum conceptum, non secundum alium, ita potest haberi fides existentiae veri Dei secundum unum attributum, quin habeatur secundum aliud, dummodo non intersit error culpabilis & infidelitas, sed prove-

O o

niat

niat ex ignorantia invincibili. Ad 2. ant. est verum ad summum de existentia veri Dei, ut authoris naturalis, non supernaturalis. Hujusmodi autem fidem necessariam asserimus. Dixi ad summum. Etenim celebriores Doctores cum S. Th. hic qu. 2. art. 4. asserunt, necessariam esse etiam fidem Dei ut authoris naturalis, quia cetera omnia, quæ in Deo sunt, in hoc tanquam in fundamento creduntur, & fieri non potest, credi Deum ut præcipuum fidei objectum, nisi credatur ut absolutè existens; Ratio autem est, quia sicuti nemo excluditur à necessitate fidei propter ignorantiam, ita nemo debet excludi propter scientiam, quæ licet simul esse nequeat cum scientia, esse tamen potest pro temporis diversitate. Sed quidquid sit de hac re, prima responsio magis placet, cum ad justificationem supernaturalem requiratur fides supernaturalis, & hæc talis non est, si præcisè sit de Deo, ut authore naturali, nisi fortasse ex parte principii, & objecti formalis; & nescio, quo pacto responsionem hanc amplectatur, & promoveat Suarez, cum dicat, secundam partem textus Pauli, nimirum *remunerator est* de Deo remuneratore supernaturali esse intelligendam; ex quo argumentum à pari proponitur.

34. Ob. contra secundam partem conclusionis. Habetur justificatio, si habetur amor Dei super omnia, sed amor Dei super omnia haberi potest sine fide Dei remuneratoris, ergo etiam justificatio. Prob. mi. Ad habendum amorem Dei super omnia, satis est credere Deum sub ea ratione, sub qua movet ad hujusmodi amorem, sed potest credi Deus sub hac ratione sine fide Dei remuneratoris, ergo. Mai. patet, quia ad actum non requiritur nisi facultas, ratio motiva, & objectum. Prob. mi. Deus movet ad amorem sui super omnia, quia est summè bonus in se ipso, sed hujusmodi ratio haberi potest sine fide Dei remuneratoris, ergo. Immo perfectus Dei amor debet esse propter Deum so-

lum, nec per id moveri, quod respicit bonum creaturæ, Deus autem, ut remunerator est, bonus est respectu nostri. Præterea; Per solam peccati detestationem potest homo per Sacramentum, Poenitentiae justus evadere, ergo non est necessaria fides expressa Dei remuneratoris. Et profecto, quot viri optimis etiam moribus præditi sine hoc respectu Dei remuneratoris ad Sacramenta accedunt? Nec tamen ipsis neganda est justificatio.

35. Resp. In actu amoris Dei super omnia non requiri fidem Dei remuneratoris, ita ut hæc ratio sit amoris motiva, & hoc probant dicta in argumento, requiritur tamen ratio remuneratoris de præsupposito, quare? Quia ut amor Dei in præsentia providentia justificet, esse debet cum spe veniæ sperando Deum futurum propitium, & peccatorum remissorem posito actu contritionis; atque hoc est juxta doctrinam Trident. definientis ses. 6. cap. 6. disponi homines ad justificationem credentes quæ revelata & promissa sunt. Et ses. 14. cap. 4. dicentis, attritionem excludere voluntatem peccandi, & habere adjunctam spem, ut sufficiat cum Sacramento; per quod patet, quid dicendum addito argumento. Itaque brevius. Amor Dei super omnia habetur per solam Dei bonitatem ut est in se formaliter, præsupponit tamen actum spei, quapropter esse remuneratorem non pertinet ad amorem, sed ad spem, non potest autem ita pertinere, nisi ut remunerator credatur, & hoc est, quod in nostra probatione protulimus. Hinc viri, quicumque sint, accedentes ad Sacramentum, accedunt cum intentione recipiendi effectum Sacramenti, proinde habent spem veniæ, & licet non reflectant, se habere hujusmodi cognitionem, attamen fides Dei remuneratoris aliquando fuit expressa, & in actu est virtute, cum non fuerit retractata. Atque hoc sufficit.

§. IV.

*Utrum sit necessaria fides expressa
Incarnationis & Trinitatis.*

36. **Q**UOD secundo loco sub initio præcedentis paragraphi inquirebatur superest nunc resolvendum : an videlicet fuerit , & sit necessaria fides expressa Incarnationis & Trinitatis .

Si de tempore legis veteris sermo fiat , tanquam certum suppono , non fuisse necessariam fidem explicitam Incarnationis , & Christi , ut dixi quaest. 1. §. 2. , & ratio est , quia cum nondum esset Incarnatio Divini Verbi revelata , sed præcisè revelanda , teneri non poterant ad hujusmodi fidem expressam , nisi fortasse aliqui , quibus hujus mysterii peculiaris revelatio facta fuisset ; necessaria tamen fuit fides implicita Christi , ut Redemptoris , Actorum enim 4. habetur de illo . *Non est aliud nomen sub Cælo , in quo oporteat nos salvos fieri ,* & ad Rom. 3. *Justitia Dei per fidem Jesu Christi in omnes .* Et ratio est , quia sicut omnes in Adam peccaverunt , ita omnes indigent redemptione , ergo omnes , ut justificarentur , indigebant fide illius , qui eos redimeret ; Hic autem erat Christus Jesus juxta æternum decretum , ergo ; Quod ibidem docet Apostolus dicens : *Omnes peccaverunt , & omnes egent gloria , justificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem , quæ est in Christo Jesu .*

37. Verum in hoc non est diutius immorandum , cum non sit punctum à nobis propositum . Quaestio est , utrum post sufficientem Evangelii promulgationem , quæ anno 40. post Christi mortem omnibus Doctoribus consentientibus incipit , teneantur omnes adulti necessitate medii ad fidem expressam Christi mediatoris , sub qua intelligitur Incarnatio , passio , & ejusdem resurrectionis .

38. Si Sotum , Vegam , Medinam
Tom. I.

aliosque plures audiamus , defendunt isti , solam fidem implicitam Christi ad salutem sufficere posse , ut saltem absolute non sit necessaria explicita . Si Canum , Ledesnam , Bannes , sustinent isti , fidem hujusmodi necessariam non esse ad justificationem , quamvis necessaria sit ad glorificationem , ita ut , nemo gloriam assequatur , nisi prius explicitam Christi fidem habuerit . Si vero ferme omnes Scotistas , Thomistas , Richardum , Valentiam &c. hujus explicitæ fidei necessitatem propugnant , atque hanc sententiam probabiliorem , magisque consonam Scripturis & Patribus affirmant , quamvis primam satis piam probabilemque non negent .

39. Dicendum cum postremis , necessariam esse necessitate medii ad salutem fidem explicitam Incarnationis .

Prob. 1. ex Scripturis. Joan. 14. *Creditis in Deum , & in me credite .* Joan. 3. *Qui credit in eum non judicatur , qui autem non credit in eum , jam judicatus est , quia non credit in nomine Unigeniti Filii Dei .* In primo textu fides Christi comparatur fidei Dei , sed fides Dei est necessaria absolute ad salutem , ergo etiam fides Christi : In secundo textu dicitur damnari , (hoc enim significat esse judicatum) eum , qui non credit in nomine Unigeniti filii Dei , ergo quia &c. Joan. 15. *Hæc est vita æterna , ut cognoscant te Deum verum , & quem misisti Jesum Christum .* Ad Rom. 5. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem , ut sit ipse justus , & justificans eum ex fide Jesu Christi .* Ad Galat. 2. *Scientes quod non justificatur homo ex operibus legis , nisi per fidem Jesu Christi .* Ergo .

40. Si textus istos explicas de necessitate ad gloriam , quæ est vita æterna malè explicas , cum in illis de justificatione manifestè fiat sermo , quod infra magis declarabo . Si explicas , intelligendos esse regulariter & ordinariè jam responsio data est in hac quaest. §. 2. Si explicas , in ipsis exigere præcisè fidem implicitam , quæ sicuti sufficiebat in Patribus

tribus antiquis, ita etiam sufficere potest in nobis, alioquin lex Evangelica durior esset lege veteri; esse vero necessariam fidem explicitam necessitate præcepti in iis, quibus Christi nomen annuntiatur est; non satisfacis, nam, cur non ita explicas etiam textus illos, in quibus asseritur necessaria fides Dei existentis & remuneratoris? Neque profecto est par ratio, si Patribus antiquis comparare nos velis, nam illis Christi nomen revelatum non erat nec promulgatum, major propterea requiritur fides in nobis, quam in illis; Quod si hoc negares, deberes dicere, Judæum, qui legis Evangelicæ invincibili ignorantia teneretur, cum fide implicita Messie venturi posse salvari, sed cur per hoc asseres, Christi legem duriores esse, Mosayca? An ignoras, esse nunc uberiora, & magis prompta auxilia? Dicas ergo, neque baptismum vel in re, vel in voto esse ita necessarium, quia in lege antiqua non erat; dices etiam, hujusmodi fidem neque esse necessariam, necessitate præcepti, quia temporibus illis nequaquam erat, dicas etiam textum illum, *qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit* intelligendum esse de necessitate præcepti, & obliget tantum illos, ad quos baptismi cognitio pervenerit. Non Mehercle; Ita licet admitteres ignorantiam invincibilem mysterii Incarnationis, adultus sine hujusmodi fide nec justus nec salvus fieri posset. Quod si urgeas cum Suarez, ergo sicuti sufficit baptismus in voto, ita sufficiet fides Christi in voto, jam responsio data est §.2. & pari ratione dici posset, sufficere etiam fidem in voto Dei existentis, & remuneratoris; Sed rursus argumentor, ergo sicuti non potest haberi baptismus in voto, nisi habeatur fides explicita baptismi, ita non potest haberi fides Christi in voto (si tamen, hæc esse potest) nisi habeatur fides explicita Christi.

41. Nunc verò magis explano, quomodo in illis textibus sermo sit de justifi-

ficatione, & non præcisè de gloria, ex quo amplius assertum confirmo; Illi siquidem textus esse debent aliis conformes, in quibus apertè innuitur justificatio. Quid act. 10. legitur? *Remissionem peccatorum recipere per nomen ejus.* Et cap. 16. inquit Paulus, se missum esse ad prædicandum, *ut remissionem peccatorum recipiant per fidem, quæ est in Christo.* Unde ad Galat. 2. *Non justificabitur homo nisi per fidem Jesu Christi.* Quod totum disertis verbis indicat Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. dicens: *Credentes illud in primis à Deo justificari hominem per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu* nota particulam illam *in primis* ita ut in lege Evangelica fides Christi sit primum objectum credibile, ex quo infero, quod sicuti pro omni tempore fuit necessaria fides explicita Dei existentis, & remuneratoris, quia hæc duo fuerunt semper prima credibilia, ita nunc est necessaria fides explicita Christi, quia hic est nunc primum credibile.

42. Sic placuit sententiam hanc reprobare omitendo argumentum illud, quod promovet Suarez disp. 12. sect. 4. nimirum, quod cum gratia conferat jus ad gloriam consequendam, nihil aliud requiritur ad gloriam consequendam, nisi quod ad gratiam (seclusa finali perseverantia, quæ ad rem præsentem non facit) proinde si fides explicita Christi non est necessaria ad hominis justificationem, nec erit ad hominis glorificationem &c.

43. Prob. 2. Non potest aliquo pacto haberi justificatio sine baptismo vel in re vel in voto, sed baptisma vel in re, vel in voto nequit haberi sine fide explicita Christi, ergo. Prob. 2. pars minoris, etenim prima certa est, si baptisma in voto haberi posset per solam fidem implicitam Christi, satis esset baptisma contentum in fide, sicut continebatur in fide antiquorum, quos implicitè credidisse in Christum, non negatur, sed hoc non est dicendum, primo

mo quia post Evangelii promulgationem fides esse debet explicatio & perfectior. Secundo quia à Concil. Trident. definitur, post huiusmodi promulgationem esse necessarium baptismum vel in re, vel in voto, quod non addidisset, si sufficeret illa fides implicita antiquorum, ergo.

44. Dices. Fidem Christi explicitam Concilium ab illis exigere, quibus Evangelium promulgatum est, non verò ab omnibus, ad quos Evangelium non pervenit, sic enim exigeret impossibile, & damnaretur quis ob ignorantiam invincibilem, quod falsum est. Verum huiusmodi responsio non tenet, nam præter quam quod omnibus promulgatum est Evangelium, *in omnem enim terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*, exigendo Christi fidem explicitam non exigitur aliquid impossibile; Si enim hoc dicendum foret, præsertim, ut dicitur in argumento, quia posset quis invincibiliter Christum ignorare, sed hoc falso affirmatur, ergo. Prob. mi. Si quis Christum ignoraret, hoc eveniret, quia male moraliter viveret, ut enim ait S. Th. in 3. dis. 25. qu. 2. art. 2., & est doctrina passim à Scoto tradita: *Post Adventum Christi, quia jam mysterium impletum est, & corporaliter & visibiliter prædicatum, tenentur omnes ad credendum explicitè, & si aliquis instructorem non haberet, Deus ei revelaret, nisi ex culpa sua remaneret*. Et idem tradit quaest. 14. de verit. art. 11. ad 1. de puero in Sylvis enutrito. Ita de facto se gessit Divina providentia mittens Petrum ad Cornelium, & Philippum ad Eunuchum, qua in re dicit S. Dionysius cap. 9. Coelest. Hierarch. *Multi Evangelium Angelis ennuntiantibus salutem consequuti sunt*. Ergo: Atque ex hoc inferitur, esse in hominis potestate hanc fidem explicitam habere, seu Christi notitiam comparare, cum sit in hominis potestate bene moraliter vivere. Neque dicas, sic expectandum esse mi-

raculum, nam juxta præsentem ordinem à Deo statutum miraculum non esset, sed res necessaria. Rem tamen totam melius perpendas, & idem argumentum fieri posse contra necessitatem fidei Dei existentis & remuneratoris intelliges.

45. Probata necessitate fidei explicitæ Incarnationis, satis etiam probatur necessaria fides explicita Trinitatis, etenim credendo incarnationem explicitè, credimus etiam Trinitatem, siquidem credimus Filium à Patre procedentem esse incarnatum & conceptum de Spiritu Sancto. Adde id, quod dictum fuit de baptismo, qui sive sit in re, sive in voto semper est in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, & de facto Ecclesia non permittit aliquem adultum baptizari, nisi prius de hisce mysteriis instructus sit, quod tamen non fit de aliis, quæ solum necessitate præcepti ad salutem requiruntur.

46. Ad omnia roboranda afferro potestremo propositionem 64. damnatam ad Innoc. XI. *Absolutionis est capax homo, quamvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiamsi per ignorantiam etiam culpabilem nesciat mysterium Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi*. Ex hac autem propositione evincitur necessitas plusquam præcepti; & sic demonstro. Qui ignorat culpabiliter mysterium Trinitatis & Incarnationis, ut capax sit absolutionis, debet prius instrui, & per fidem explicitam illa credere antequam absolvatur, nec sufficit, si habeat firmum propositum illa credendi, quod tamen non evenit in aliis præceptis, nam qui tenetur v. g. culpabiliter ad restituendum, ut absolvatur, non est necesse quod prius restituat, sed sufficit propositum firmum restituendi, ergo quia in primo casu datur necessitas medii, non solum præcepti. Neque conficias sic argumentum. Non potest absolvi, qui ignorat culpabiliter illa mysteria, ergo potest absolvi, qui ignorat inculpabiliter; immo in dicta propositione supponitur possibilis hu-

hujusmodi invincibilis ignorantia. Contra enim est, non posse dari hanc ignorantiam invincibilem, ut dictum fuit; nec in illa propositione supponitur, cum Pontifex illam damnaverit, prout erat exposita.

47. Ob. 1. Sine fide explicita Christi & Trinitatis haberi potest quidquid ad justificationem requiritur, ergo. Prob. ant. Per solam fidem Dei existentis & remuneratoris haberi potest actus perfectæ charitatis & contritionis, sed nihil ultra requiritur ad justificationem, ergo. Prob. mai. Per solam fidem Dei existentis & remuneratoris excitari potest voluntas ad diligendum Deum super omnia & ad detestanda peccata, quia sunt contra Deum, & contra æternam beatitudinem, quæ à Deo remuneratore expectatur, ergo. Et profecto nonne hoc in lege veteri contingebat? Habebant Patres illi solam fidem explicitam Dei existentis & remuneratoris, & tamen per actum charitatis & contritionis justitiam assequebantur; Cur ergo modo non sufficiet?

48. Resp. Hoc fieri posse attenta rerum natura, non sic Divina ordinatione, qua Deus voluit, omnium justificationem haberi post promulgatum Evangelium à charitate & contritione dependente à fide explicita Christi, quam Divinam ordinationem ex textibus à nobis adductis colligimus, & ratio hujus est, quia contritio, & charitas erga Deum ut existentem & remuneratorem refertur ad Deum remuneratorem illius beatitudinis, quam consequi possumus, possumus autem illam consequi tantum dependentem à meritis Christi, ut diximus, ergo. Neque eodem modo loquendum est de contritione & charitate Patrum antiquorum & nostra propter dicta. Quod si hoc valeret, deberemus etiam excludere baptismum vel in re vel in voto, quia illi per contritionem, & charitatem sine tali baptismo justitiam consequiebantur.

49. Dices. Cur ergo Apost. ad He-

bræos 11. tantum dicit. *Accedentem Deum oportet credere quia est, &c.*? In eo textu assignavit Apostolus ea, quæ ab omnibus explicitè credenda erant pro quocumque tempore etiam ante promulgationem Evangelii; Hoc vero jam promulgato docuit in aliis locis necessitatem fidei explicitæ etiam Incarnationis.

50. Ob. 2. Supponamus, aliquem legem naturæ plenè servasse, & nihil unquam de Christo aut Evangelio audivisse, iste salvabitur sine fide explicita Christi, nam non posset damnari nisi quia Christi fidem non habuerit, sed quomodo potuit habere? Argumentum magis urget in Cathecumeno, qui nondum esset instructus circa Incarnationis mysterium, & incideret vel in mortis periculum, vel in amentiam, iste procul dubio baptizaretur, & moriendo salutem obtineret, quin tamen fidem Christi habuerit, ergo hujusmodi fides non est necessaria necessitate mediæ, & absolute.

51. Responsio jam data est, quod si quis legem naturæ plenariè servet, à Deo debet illuminari, si non servet, damnabitur, non ob defectum fidei, sed propter alia peccata, ad quorum veniam obtinendam pervenire non potest, nisi præsupposita fide. Dixi *præsupposita fide*. Nam ad primam justificationem requiritur omnino fides, ad reliquas verò satis est virtualis per hoc quod nunquam fuerit retractata, ut dixi de fide Dei existentis & remuneratoris, & hoc ut occurrat cuidam argumento, quo nituntur probare, per sententiam nostram nimium vexari conscientias illorum, qui accedunt ad Sacramenta, quin actu mente habeant Incarnationis, & Trinitatis mysterium. Argumento magis roborato in Cathecumeno in primis fieri potest retorsio, quid esset, si tantum esset in mysterio Dei existentis instructo? Respondet propterea S. August. lib. 1. ad Simplic. quæst. 2. *Quibusdam esse tantam gratiam fidei, quanta*

non sufficit ad obtinendum Regnum Cælorum. Et lib. de correp. & gr. *Ab hac damnatione non se liberabunt, qui poterunt dicere, se non audisse.* Quare in data hypothesi Cathecumenus damnaretur, nec baptismus collatus suum haberet effectum. Negant tamen plures Theologi, præsertim Beccanus, hujusmodi hypotheseo dicentes, quod sine culpa Cathecumeni Deus non permetteret vel in mortem incidere, vel in amentiam, nisi prius etiam Incarnationis & Trinitatis mysterium ipsi proponeretur. Sed si casus accideret, quid esset faciendum? Erit baptizandus sub conditione capacitatis, cum non sit evidenter certum, vel definitum, sed sit disputatio Theologica, utrum fides Christi explicita sit necessaria, & quantum fieri potest, alienæ salutis consulere debeamus. Melius tamen arbitrato meo responderem, si dicerem, quando de illis rebus agitur, quæ sunt à Deo prævisæ specialiter & dispositæ, ad aliquos casus confugere dedecet. Si enim fieret casus iste; Judas prævisus fuit damnandus. Quid ergo fuisset de Juda, si decessisset, quando erat gratia insignitus? Damnandus? Non; quia per gratiam, illi jus erat ad gloriam. Ad beatitudinem perducendus? Neque; quia erat in scientia Dei reprobus. Hoc tenet insententia nostra. Deus decrevit, nullum servandum esse in lege gratiæ sine fide explicita Christi, & hoc præscivit; Si qui igitur salvantur, ex hac fide salvantur, si absque hac fide moriuntur, non salvantur. Quid autem fieri possit per legem extraordinariam, non inquiremus. Non esset tamen, utcumque res se habeat, iterandum baptisma, quia, tanquam sui effectum primarium, caracterem imprimeret.

52. Ob. 3. Cornelius fuit justificatus, ut docent cum S. Thom. & Hieronymo plures, sine explicita Christi fide, ergo quia hæc non est absolutè necessaria ad justificationem; erit quidem ad gloriam, ideo missus fuit Petrus, ut illum Incar-

nationis mysterium edoceret. Hac de re tandiu Patres in Lymbo detenti sunt, donec in Christi fide fuerint à Christo instructi, & sic non justificationem, sed æternam beatitudinem assequerentur.

53. Resp. primo ne. ant. cum Sancto Augustino lib. de prædestin. Sanct. cap. 7. inquit enim. *Si posset sine Christi fide esse salus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apostolus Petrus.* Erat quidem prius dispositus ad recipiendam cum fide justificationem per aliquas operationes de congruo meritorias, propter quas dixit illi Angelus. *Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei.* Dato tamen anteced. contra nos nihil concluditur, nam tunc non erat sufficienter promulgatum Evangelium, ideo poterat justitiam assequi cum sola fide implicita Incarnationis; quia tamen incipiebat obligatio explicitè credendi, ideo missus est Petrus, ut ejusdem instructor. Ad additum Patres detenti sunt non defectu alicujus necessarij ad beatitudinem, quod etiam non requireretur ad justificationem, sed quia Portæ Cœli clausæ remanserunt, donec exaltato Domino dictum fuit. *Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.*

54. Quæres, quomodo sit necessaria fides necessitate præcepti. Dari præceptum credendi colligitur ex Sacris Scripturis. Joan. 3. *Hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus.* Marci ultimo. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Hinc est propositio damnata ab Innocentio XI. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.* Advertendum autem, duplex esse posse præceptum, unum negativum, & hoc obligat, ut inquiunt, semper & pro semper, proinde nunquam potest homo non credere, seu melius, quamvis rudi verbo, discredere. Alterum positivum, & hoc semper non obligat, unde non tenetur fidelis ad semper positivè credendum.

55. Di-

55. Dico 1. Ex præcepto teneri ad credendum explicitè ea omnia, quæ in Symbolo continentur, implicitè vero ea omnia, quæ Deus revelavit, & ab Ecclesia ut revelata proponuntur. Prima pars est communis apud Theologos, illamque docet S. Thom. hic qu. 2. art. 1. contra Ostiens. Gulielmum, & paucos alios citatos à Suarez rudiores non teneri, præter fidem necessariam mediæ, ad aliam fidem, nisi implicitam, quæ credant quidquid credit Ecclesia; est etiam contra S. Bonavent. in 3. dis. 25. quæst. 3. & Durandum, extendentes præceptum fidei ad omnia mysteria, quæ solenniter ab Ecclesia celebrantur, ut Pentecostes, transfiguratio &c. secunda pars à nemine negatur.

56. Ratio autem est, quia cum Christus miserit Apostolos ad docendas omnes gentes, dedit eis potestatem determinandi ea, quæ essent specialiter credenda, dum ergo convenerunt pro Symbolo condendo, id præstiterunt ex potestate Divina, proinde ad nos devenit specialis obligatio ea explicitè credendi, quæ in eodem continentur. Idem suadet praxis Ecclesiæ tum præsentibus tum elapsis temporibus; præsentibus inquam, nam Parochi maximam sollicitudinem primo adhibent in singulis Symbolum declarando, elapsis vero, quia, ut habetur in Concil. Bracharen. 2. cap. 1. & Agathen. cap. 13. baptisma non conferebatur adultis, nisi explicitam Symboli notitiam haberent. Arbitror tamen hoc intelligendum esse de fide explicita quo ad substantiam, non quo ad omnes circumstantias, ut quod Christus sit passus sub Pontio Pilato, quod resurrexerit tertia die & huiusmodi, quod si aliquis ob ingenii habitudinem notitiam hanc acquirere non potest, jam præceptum non obligat. Quod si dantur plura alia, ad quæ credenda tenentur fideles, ut sunt præcepta Decalogi, Sacramenta &c. hæc non pertinent per se primo ad fidem, sed ad aliam virtutem, propter quam debent

credi, idest præcepta Decalogi credere spectat ad illam virtutem, per quam quis tenetur illa servare, Sacramenta ad illam, per quam quis tenetur illa rectè suscipere.

57. Quæres secundo. An omnes equaliter teneantur ad credendum, vel aliis terminis, an dari debeat in aliquo fides major, quàm in alio. Affirmativè est sentiendum, & sic Episcopi, qui sunt Pastores, debent credere explicitè plura, Parochi & Sacerdotes respectu Laicorum, & sic de singulis, ratio est, quia tenentur isti ad fidem magis distinctè proponendam, defendendamque & debent alios edocere.

58. Quæres tertio. Pro quonam tempore obliget Fidei præceptum. In hac re aliqui nimis rigidè loquuntur, ita ut velint, teneri fideles ad actum fidei omnibus diebus Dominicis, aut saltem omnibus festis solemnioribus. Tribuitur hæc sententia Scoto in 3. dis. 27. qu. unica §. *Quantum ad secundum*. Et probari potest, quia hisce diebus designavit Ecclesia tempus, quo præsertim Deus est colendus, atque amandus; Unde sicuti datur præceptum charitatis, ita dari debet etiam præceptum fidei. Aliqui nimis amplè, ita ut nulum sit determinatum tempus, sed ad unumquemque pertineat illud sibi statuere, quo dato posset quis sine culpa nunquam in actu fidei se exercere, atque illud differre usque ad extremum vitæ, quod certe à Christiano homine, cujus supernaturalium virtutum fundamentum est fides, quàm alienum sit, nemo non videt. Aliqui vero, medio incedentes tramite, neque asserunt, nullo determinato tempore habendam esse fidem ex præcepto, neque singulis Dominicis vel festis solemnioribus, sed illis tantum diebus, quibus mysterium aliquod celebratur, ita ut in unoquoque die actus fidei circa illud mysterium versetur. Hæc fuit opinio Nider in suo Preceptorio.

59. Verum nulla ex istis sententiis placet

placet; non secunda propter adductam rationem. Non prima, quamvis piissima sit, & Scotus in hac re potius pietatem suam suadere voluerit, quam doctrinam, quia procedit ex falso fundamento, nimirum teneri fideles illis diebus ad actum charitatis, etenim pro fectorum sanctificatione aliud Ecclesia stabilivit, ad quod implendum neque fidei neque charitatis actus requiritur. Non tertia propter idem.

60. Præsupposito primo, non sufficere unicum actum fidei pro vitæ decursu ex propositione damnata ab Innocentio XI. *Satis est semel in vita actum fidei elicere.* Atque etiam non sufficere, mysteria semel credidisse ex propositione damnata ab eodem, *sufficit illa mysteria semel credidisse.* Cum Thomistis, Scotistis, & communiori Theologorum hæc stabilio. Tenetur quis actum fidei habere, cum pervenerit sufficienter ad usum rationis, & si quis fuerit jam adultus, qui antea non credebatur, tenetur, cum primum mysteria sufficienter audierit. Tenetur insuper pro vitæ decursu, tempore tamen indeterminato, sed præsertim cum urget aliqua gravis tentatio circa res fidei, magis vero hoc dicendum in mortis discrimine, cum, fortiter in fide resistendum sit Diabolo. Ita loquimur de obligatione fidei, prout ad fidem pertinet; satisfacere tamen, quis potest titulo alienæ virtutis, puta contritionis, charitatis, poenitentiae, aliorumque Sacramentorum susceptionis.

§. V.

Utrum sola Fides sufficiens sit homini justificando.

61. **C**UM fidem necessariam esse ad justificationem demonstratum fuerit, utrum hæc justificationi etiam sufficiat, ut contendunt Hæretici, operæ pretium inquirere existimamus. Porro triplicem fidem isti distinguunt, *Tom. I.*

unam, quam appellant historicam, quatenus creduntur ea, quæ in Sacra Scriptura gesta esse describuntur, aliam, quam vocant miraculorum, ultimam, quam dicunt promissionum, & hanc subdividunt in generalem, quæ fertur in promissiones factas à Deo ad omnes pertinentes, ut est illa: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Et in specialem, per quam quisque firma certitudine sibi aptat promissionem illam, generalem, juxta illud ad Rom. 4. *Credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei.* Atque istam asserunt se sola hominem justificare.

62. Dicendum, solam fidem, quomodocumque explicetur non sufficere, ut homo justus fiat. Est dogma fidei. Plura quidem ad propositæ veritatis probationem mihi non desunt, & ex quo capite sumam exordium mihi ipsi vix competentem fateor; Exordietur tamen Spiritus Sanctus, qui in Scripturis Sanctis loquentem se exhibet.

Prob. itaque primo Sacrarum Litterarum monumentis. 1. Joan. 2. *Qui non diligit manet in morte.* Jacobi 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides salvare illum?* Ad Rom. 2. *Factores legis justificabuntur.* 1. ad Corinth. 13. *Si charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Mat. 7. *Multi mihi dicent in illa die, nonne in nomine tuo prophetavimus, & Demonia ejecimus, & virtutes multas fecimus? Quibus confitebor, quia nunquam novi vos, discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem.* Tandem finalis judicii die condemnabuntur peccatores, non quia non crediderint, plures enim fidem habuerunt, sed *quia esurivi, & non dedistis mihi manducare, sitiivi, & non dedistis mihi bibere, nudus fui &c.* quod dici non posset, si per solam fidem homines justificarentur.

63. Confirmo ex aliis Scripturis, in
P p qui-

quibus quidquid pro justificatione tribuitur fidei, tribuitur etiam aliis virtutibus, nec tamen hæretici justificandi vim istis concedunt. An non hoc de spe prædicatur? ps. 90. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Proverb. 8. *Qui sperat in Domino, sanabitur.* Ad Rom. 8. *Spe salvi facti sumus.* 1. Joan. 3. *Qui habet hanc spem sanctificat se.* An non de timore idem dicitur? Proverb. 14. *Timor Domini fons vitæ.* Eccl. 1. *Timor Domini expellit peccatum.* An non de eleemosina idem asseritur? *Facite eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Qua propter sicuti hæc dicuntur, quia per spem, timorem, & eleemosynam, cæteraque huiusmodi ad justificationem disponimur, ita & de fide justificatio affirmatur, quia fides est radix, initium, fundamentum cujuscunque actus, quem ipsa justificatio consequitur. Hinc Sanctus Augustinus. lib. de Catechiz. cap. 4. docet, ita esse instruendum illum, qui ad fidem convertitur, *ut audiendo credat, credendo speret, sperando amet.* Et sermo 22. de verbis Apost. inquit. *A fide Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.* His omnibus addo Concilium Tridentinum (quamvis ab Hæreticis contemnatur) sess. 6. cap. 14. sess. 14. cap. 4., & sess. 6. can. 3. ubi actus fidei, spei, & charitatis recenset ut necessarios, ad hoc ut homo justificationis gratiam consequatur, quia, *fides ait, nisi ad eam accedat spes & charitas, neque unit perfecte cum Christo, neque Corporis ejus vivum membrum efficit.*

64. Sed quoniam præcipuum fundamentum Hæreticorum est, fidem re ipsa charitatem trahere, proinde à nobis difficultatem fieri ex suppositione impossibili, cum existimemus, fidem à charitate separari posse, & illam distinctionem de fide viva seu formata, & de mortua seu informi esse omnino fictam, & diabolicum nostrum inventum, ideo fas est, à nobis demonstrari, revera fidem separari à charitate, nostramque

distinctionem esse justam, & omnibus à Scripturis, & Patribus traditam. Sed in primis, meminissent, oporteret, Lutherus & Calvinus eorum, quæ dixerunt. Hic profero tantum duo Lutheri dicta. Unum super caput 2. ad Galat. ubi habet. *Fides sine, & ante charitatem justificat.* Alterum in disput. utrum opera ad justificationem conferant, ubi ait. *Fides nisi sit sine ullis etiam minimis operibus non justificat, immo non est fides.* Quæ certè superioribus non coherent. Sed, veram fidem à charitate posse dividi, neque justificare, rem nostram peragamus ostendendo.

65. Ostendo autem primo ex illo Joan. 12. *Verumtamen multi ex Principibus crediderunt in eum, sed non confitebantur, dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei.* Textum hunc noverunt Hæretici, sed illum interpretantur de fide imperfecta, idest de quadam Christi notitia; Sed non ita interpretatus est S. August. qui tract. 53. in Joan. ita scribit. *Videte, quemadmodum notaverit Evangelista, & improbaverit quosdam, quos tamen in eum credidisse dixit, quia in hoc ingressu fidei si proficerent, amorem quoque humanæ gloriæ proficiendo superarent* ubi adnoto verbum illud, *si proficerent* quod falsum esset, si fides illa vera non fuisset, fides enim, quæ proficit debet esse eadem cum fide, quæ antea erat, alioquin illa non proficit, sed alia nascente deficit; Si ergo dicatur, non esse æque magnam, rectè dicetur, si non esse eandem, falso affirmabitur. Rursus, idem Sanctus Doctor in eadem verba Evangelii tract. 54. in Joan. hæc habet. *Quidam crediderunt, prædestinati in vitam æternam, quidam vero non crediderunt. Eorum autem, qui crediderunt, alii usque adeo confitebantur, ut palmarum ramis acceptis venienti occurrerent in eadem laudis confessione lætantes, alii vero ex Principibus confiteri non audebant, ut de Synagoga non ejiicerentur.* Quo dicendi modo eadem fides

fides tribuitur confidentibus, & non confidentibus, sed confidentium fides erat vera, ergo & non confidentium, illorum tamen erat fides, quæ per dilectionem operabatur, istorum vero, quæ sine dilectione torpebat. Sed amplius inflo. Cum in eodem capite legitur. *Cogitaverunt Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerem, quia multi propter eum abibant ex Judæis, & credebant in Jesum; & rursus; Cum tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.* Non intelligunt Adversarii de fide imperfecta, & quadam Christi notitia, quare ergo ita intelligent alium textum?

66. Ostendo 2. ex textu laudato 1. ad Corint. 13. *Si habuero omnem fidem, ita ut Montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* In quo plane fidem haberi posse sine charitate manifestè declaratur. Respondent Hæretici, ibi sermonem esse de fide signorum, non de fide promissionum, quæ sola est vera fides, & justificans. Sed profecto nihil evincunt; primo quia dum in eodem textu loquitur Apost. de scientia, de eleemosyna, aliisque, loquitur de scientia vera, & de vera eleemosyna, ergo etiam quando loquitur de fide, loquitur de fide vera. Secundo. Non est fides signorum sine fide promissionum, siquidem illa non pertinet ad essentiam fidei, sed ad augmentum, & graduum intensiorem, atque ipsorum operatio potius est fidei effectus, quam fides. Primum ostendo, quia Christus Dominus Luc. 17. dicens Apostolis. *Si habueritis fidem sicut granum synapis dicetis huic arbori, eradicare & transplantare in mare, & obediet vobis* respondit ipsis petentibus, ut eorum fidem augeret. *Adauge nobis fidem.* Ostendo secundum quia, postquam dictum fuerat, *qui crediderit salvus erit.* Additur, *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur.* Ergo signorum operatio est fidei effectus, si oportuerit. Præterea, notetur verbum illud, *omnem fidem* quod

Tom. I.

cum universale sit, tam fidem promissionum, quam signorum, & omnem fidei gradum complectitur. Tandem. Admissa Hæreticorum responsione, dicemus, etiam textum illum: *Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, bonum autem major est charitas* intelligendum esse de fide historica & signorum, non vero promissionum, at inveniunt, & afferant mihi Novatores, in quonam Scripturæ loco fides dicta sit major charitate, sicut ego ipsis attuli charitatem dictam esse fide majorem.

67. Ostendo 3. ex alio textu adducto Jacobi 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere &c.* Respondet primo Calvin. lib. 3. instit. cap. 2. & 17. ibi sermonem non esse de vera fide, sed de quadam cognitione, seu potius de umbra fidei; respondet secundo ibi non dici, *si fidem quis habeat* sed, *si quis dicit se habere* certum est autem hoc non sufficere, sicuti neque per nos sufficit, si quis dicat, se habere charitatem; Rursus, fides illa comparatur fidei Dæmonum, additur enim, *etiam Dæmones credunt, & contremiscunt* atqui Dæmonum fides non est vera, ergo ibi non est sermo de fide vera. Tandem appellatur fides mortua, sed fides mortua non est vera fides, sicut homo mortuus non est verus homo, ergo.

68. Ut igitur firmum sit, quod ex Jacobi textu nos contendimus, quàm inania sint hæc Calvinii effugia declaremus. Quod primo opponitur, si verum est, falsitatis reprehendatur S. Hieronymus in cap. 5. ad Galat. Chrysost. tom. 2. in Gen. August. lib. 21. de Civit. Dei cap. 26. alique Patres, qui de vera fide locum illum explicarunt. Verum ex hoc ipso vincatur Hæreticus. Ibi duo exempla adducit Jacobus. In uno comparat hominem habentem fidem sine operibus homini cognoscenti egenum, qui in illa cognitione persistens nihil eleemosynæ largiatur, in alio comparat fidem sine operibus corpori sine spiritu; atqui illa cognitio

P p 2

egeni

egeni non est umbra cognitionis, sed vera cognitio, corpus sine spiritu non est umbra corporis, sed verum corpus, ergo etiam illa fides non est umbra fidei, sed vera fides. Tandem in contextu, hæc leguntur. *Videte, quod ex operibus justificatur homo, at non ex fide tantum.* Conceditur ergo fidei aliqua vis justificandi, sed non soli fidei, atqui umbra fidei nullo modo justificat, ergo: Nunc ad alia, quæ in secunda responsione opponuntur. Ad primum nimis subtiliter verba tenet Calvinus, sed verba subtiliter tenens, sensum impiissimè detorquet. Erat mens Apostoli eos admonendi, qui sola fide gloriabantur, ipsisque suadendi, ne hac fide contenti essent, non vero negandi, fidem in iis esse, qui rectè non operentur; ideo subdit. *Nunquid poterit fides salvare eum? Et fides sine operibus mortua est.* In eo, in quo comparatur fides sine charitate fidei Dæmonum, exemplum est verum, quia utraque fides est inanis & vacua. Porro in aliquo sensu fides hominum est sicut fides Dæmonum, in aliquo vero non est. Si sumatur fides ex parte objecti, est æqualis, & ideo S. Augustinus lib. de unico baptism. cap. 10. tam dicit veram Dæmonum fidem, quàm fidem Petri, cui tantum laudis à Christo datum est; Si autem sumatur fides ex parte modi, valde diversa est, siquidem homines liberè credunt, non contremiscentes, sed in obsequium Christi intellectum captivantes, Dæmones è contra coactè & invitè credunt contremiscentes, ideo subditur, & contremiscunt. Ultimum parvi faciendum est, ut enim argumentum rectè procederet, deberet sic dici in minore, sed corpus mortuum non est corpus verum, ergo neque fides mortua esset fides vera, & tunc negaretur minor. Sed de hoc iterum.

69. Hucusque Scripturas attulimus, atque earumdem verum sensum contra Hæreticorum explicationes defendimus. Juvat modo etiam Sanctorum Patrum

afferre testimonia. Hæc, qui plura velit, inveniet apud Clementem Alexand. lib. 2. & 4. Stromat. Chrysost. hom. 9. in Joan. Hieronym. lib. 2. contra Jovin. Cyril. lib. 10. in Joan. cap. 18. Gregorium penè ubique sed præsertim hom. 38. in Evang. (ex quo habeas, quod si vellemus in hac disp. sicut in reliquis Patrum afferre sententias, ut plerique solent, volumen nostrum sine aliqua mentis difficultate crevisset.) Duo mihi satis erunt, Ambros. & August. Primus in Comment. super ep. ad Hebr. 4. ait. *Magna quidem res est fides & salutaris; sine hac non est salvari possibile alicui, sed sola fides non sufficit, operari fidem per adjunctionem necessarium est, & conversari digne Deo.* Rursus (quod addo, si fortasse negaretur, Commentaria illa esse Ambrosii) lib. 7. in cap. 14. Luc. inquit. *Fides & ratio queritur, nec tamen hoc plenum est, ut aliquis vocatus adveniat, nisi vestem habeat nuptialem, hoc est, fidem habeat, & charitatem.* Secundus vero lib. 14. de Trinit. cap. 18. expressius hoc docet, inquit. *Fides sine charitate potest quidem esse, sed non & prodesse.* Et tract. 10. in Joan. epist. dicens: *Credit aliquis in Christo, sed odit Christum habet confessionem fidei in timore pænæ, non in amore coronæ, adde huic fidei dilectionem, ut fiat fides, qualem dicit Apostolus Paulus, fides, quæ per dilectionem operatur.* Superest ergo dicendum &c. quod etiam magis declarabitur in seq. §. ubi Hæreticorum argumenta refellentur.

§. VI.

Afferuntur Hæreticorum argumenta, & refelluntur.

70. **I**ncipiunt Hæretici à Scripturis, ex quibus validissimum argumentum arbitrantur desumere, atque in hac re ipsis placere non vereor, ut validiore modo afferam, quod ipsi confusa

sa quadam congerie contra nos proferunt. Primo sic : ad Rom. 3. *Arbitramur, hominem justificari per fidem sine operibus legis.* Ad Gal. 2. *Scientes, quod non justificatur homo ex operibus legis.* Ad Eph. 2. *Gratia salvati estis per fidem, non ex operibus.* Ad Philip. 5. *Ut inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ est ex fide.* Porro in hisce textibus sola fides commendatur, nihil operibus tribuitur, ergo sola fides justificat. Hoc totum magis confirmatur ex aliis. Ad Rom. 5. *Justificati ex fide pacem habeamus ad Deum.* Joan. 3. *Qui credit in filium, habet vitam æternam cui additur illud. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet, & omnis, qui vivit & credit in me, non morietur in æternum.* Luc. 7. *Fides tua te salvam fecit.* Luc. 8. *Crede tantum, & salva erit.* Quid autem est pacem habere ad Deum; Quid habere vitam æternam, quid salvum fieri, nisi justum esse? Et ne interpretationi nostræ locus aliquis pateat, attendatur verbum illud, *tantum.*

71. Resp. Hæc omnia dicta etiam esse de aliis virtutibus, ut exposui. Directè tamen. In primis in adductis textibus fit quidem mentio fidei, sed quænam sit ista fides, non explicatur, cum tamen per Hæreticos deberet esse fides promissionum, & quidem specialis. Demus tamen in omnibus sermonem esse de hujusmodi fide, adhuc nihil evincitur. Qua in re adnotandum est, opera legis sumi posse vel prout sunt solummodo legis nulla præsupposita fidei gratia, vel prout sunt opera legis gratia fidei præsupposita; in primo sensu per opera legis non justificatur homo, & ita procedunt omnia desumpta ex epistolis Pauli, à quo reprobantur omnia opera veluti ad justificationem inutilia, non tamen in secundo in quo comendantur, dicit enim. *Factores legis justificabuntur.* Brevius & clarius omnia expendam. Opera legis & ex lege non justificant, si attendantur facta ex viribus

propriis, sed merentur tantum laudem apud homines, qui externa considerant, non apud Deum, opera vero legis facta ex fide justificant, ut evenit etiam Patriarchis & Prophetis in veteri lege. Lex præcipit, ut faciamus, & notitiam præbet eorum, quæ facienda sunt, fides autem non solum præcipit, & indicat quid faciendum sit, sed ulterius præbet auxilium, & facit, ut faciamus. Per illam dicit Deus, fac hoc, quia jubeo; Per hanc nos dicimus Deo, da ut faciamus quod jubes. Illa est littera, quæ occidit, hæc autem est Spiritus, qui vivificat. Totum hoc confirmat S. August. contra duas epist. Pelagian. lib. 3. cap. 7. qui post plura ita concludit. *Planius & brevius ita dici potest, justitiam legis Dei non impleri, cum lex jubet, & homo quasi suis viribus facit, sed cum spiritus adjuvat, & hominis non libera, sed Dei gratia liberata voluntas facit.* Legatur præclarissimus Doctor de gratia & libero arbitr. cap. 12. quod sic incipit. *Quotquot ergo adjuncto solo adjutorio legis sine adjutorio gratiæ &c.* ubi etiam explicatur textus ille; *Ut inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ est ex fide,* & reperientur pene ad litteram quæ sunt à nobis prolata.

72. Validius primo intuitu videtur argumentum desumptum ex aliis textibus; Sed si rectè perpendantur Hæreticorum evanescit intentum. Sciendum est enim, quod quando ad unum effectum plures causæ concurrunt, modo uni, modo alteri causæ tribuitur effectus, quamvis una sine alia nequaquam sufficiat, ut dictum est de spe, timore, & eleemosyna. Congruum autem fuit in Scripturis Sacris frequenter fidei tribui justificationem, quia, ut Trident. ait, fides est radix & initium justificationis, atque ut ad eam amplectendum populi invitarentur, merito à Sacris Scripturis & Prædicatoribus debebat ita laudari, ut hominibus justificationem conferre videretur. Quod si hæc responsio non

non satisfaceret, dicito, ibi sumi justificationem in sensu negativo, non quatenus justificatio per fidem habeatur, sed quatenus justificatio haberi nequeat sine fide, sine qua impossibile est placere Deo; vel ibi sermonem esse non de fide sola, sed de fide viva & formata charitate, idest de illa, quam inquit Paulus per dilectionem operari, non de illa, quam dicit Jacobus sine operibus mortuam esse. Ut enim aquam excurrentem appellamus vivam, & stagnantem dicimus mortuam, ita fidem operantem vivam, otiosam vero ac torpentem mortuam nuncupamus. Responsioni primæ manum exhibet S. Augustinus, qui in lib. de prædest. Sanct. cap. 7. hæc habet. *Ideo ex fide dicit justificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur ex qua impetrantur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus justè vivitur.* Quartus textus eodem modo explicatur. Maria Magdalena salva facta fuit per fidem, quia per illam cognovit, qui poterat illam salvam facere, ei tamen non fuissent remissa peccata, nisi & Salvatorem dilexisset: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ultimum vero textum, quo adeo gloriantur Hæretici, quia tandem invenerunt particulam *tantum* potuissent præterire, nam ibi loquitur Dominus de miraculo faciendo in resuscitanda puella; Fatemur autem & nos, solum ad miraculum impetrandum immo & faciendum solam fidem sufficere. *Omnia enim possible sunt credenti.* Non sic ad impetrandam veniam peccatorum: Plures namque improbi talia miracula fecerunt, quibus tamen dicitur, *nunquam novi vos, discedite à me qui operamini iniquitatem?*

73. Dicit Kemnitius. Apostolus non solum intelligendus est de operibus factis ante gratiam fidei, sed etiam de illis, quæ quis post fidem operatus est, & prob. primo Apostolus damnans justitiam propriam, damnat eam justitiam, quæ erat ex operibus etiam dum erat

Apostolus, etenim de operibus antecedentibus dixerat, omnia arbitratus sum ut stercora, de subsequentibus vero dicit, omnia arbitror ut stercora, ergo. Secundo Abraham, de quo dicit Paulus ad Rom. 4. *Si ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum ex fide operabatur, & tamen ejus opera excluduntur, ergo.* Tertio Galatæ, ad quos idem scribit, jam in Christum credebant, & tamen eorum opera rejiciuntur, atque hoc dici debet, si perpendatur status illius quæstionis, erat enim, utrum opera facta ex fide justificent, an vero justificet sola fides, & respondet Paulus hominem justificari ex fide, non ex operibus.

74. Sed contra. Falsum est de subsequentibus operibus Apostolum ita sensisse, ut ea tanquam stercora arbitraretur, sed de iisdem operibus factis ante fidem dicebat, ea esse & fuisse ut stercora, unde sub conversionis initio de illis loquebatur in præterito, post conversionem in præsentem, ita ut sensus sit, & habui, & habeo ut stercora, quo dicendi modo & nos utimur, dum rem aliquam nihili facimus. Cæterum, quo pacto existimabat ut stercora opera illa, de quibus in Domino gloriabatur dicens: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ &c.* Cur dixit: *Laboravi non ego, sed gratia Dei mecum?* Totus Paulus in suis epistolis perlegatur, quantum ultra fidem operibus tribuerit, compertum erit: Ad 2. jam vides, dictum Pauli esse conditionatum, & sensus est, si ex operibus legis justificatus esset Abraham sine fide, jam gloriam non habuisset apud Deum, sed quia gloriam habuit apud Deum, ideo illius opera non fuerunt facta sine fide. Ad 3. prob. nego rejici opera post fidem in Christum, & falsum est, illum fuisse statum quæstionis. Quæstio enim illa ad duo reducebatur. Unum erat, an cæremoniæ legales Christianis essent necessariae, ut sine illis salutem asse-

assequi non possent ; Aliud erat , an sine gratia & fide Jesu Christi per solas naturæ vires & per legem haberi posset justificatio , & utrique negativè respondit. Hoc manifestè colligitur ex iis , quæ habet in eadem epistola , inter quæ , *si ex lege justitia , ergo Christus gratis mortuus est .* Gratis autem Christus non est mortuus , si justificamur ex fide & operibus fidem consequentibus , nam si Christus mortuus non esset , non possemus ex fide & operibus inde justificari ; atque hinc fit hæreditatem esse ex promissione , quia sine hac non fuisset gratia , sine gratia non fuisset fides , & sine fide nulla fuissent opera justa .

75. Quod à nobis dictum fuit , effectum dependentem à pluribus causis , seu dispositionibus modo tribui uni , modo alteri causæ , frequentius tamen fidei , quia ipsa sit initium & radix nostræ justificationis , tam jocosè accipit Calvinus in antid. Concilii , ut respon- sionem nostram puerilem appellet , deinde tanquam erroneam condemnet , ac probet . Probat autem 1. quia ad Rom. 1. legitur : *Evangelium virtus est omni credenti , quia revelatur in eo Dei justitia ex fide in fidem .* Ex hoc habetur , fidem non solum esse fidei initium , sed etiam finem , alioquin deberet dicere , *ex fide in opera* , quia per hæc perficeretur , quod fides inchoaret . Secundo ; quia Habacuch 2. *Justus ex fide vivit* , quæ loquutio foret impropria , nisi per fidem vita etiam continuaretur , & haberetur plenariè . Tertio ; ex illo Gen. 15. *Credidit Abraham , & reputatum est ei ad justitiam . At tunc Abraham erat jam Sanctus* (sunt verba Calvinii) *omniumque virtutum exemplar , ergo non ei aditum patefecit ad justitiam fides , ut aliunde postea justificatio compleretur .*

76. Paravit Calvinus antidotum Concilio , venenum tamen effudit ; illo Concilio non indigebat , cum semper in doctrinæ sanitate perstiterit ; hoc ille sibi voluit , qui antidotum , quod Concilium paraverat , pertinaciter spreverit ,

aut saltem spreverint ejusdem Sectatores . An quod Concilium præscripserat , prius non tradidit Augustinus , & tota tenuit antiquitas ? Dicat ergo Augustinum ægrotum fuisse , si velit Concilium ita ægrotasse , ut suo indigeret antidoto . Jam præclarissimum Doctorem pro hac re adduxi de prædest. Sanct. cap. 7. sed modo alia ejusdem testimonia produco . In epist. 105. ad Sixtum inquit . *Fides est , unde omnis justitia sumit initium .* Lib. de bono persever. cap. 2. ait : *Quod initium verius homini Christiano , quàm credere in Christum ?* In præfat. in psal. 31. habet . *Laudo superædificationem , sed video fundamentum fidei , laudo fructum , sed video in fide radicem .* Quid quæso præter hoc tradidit Concilium ? Pueriliter ergo se gessit , immo erravit Augustinus , si pueriliter egit , & errat Concilium , & nos cum Concilio , cujus doctrinam defendimus . Jam vero objecta refellamus . Primum multifariam rejicitur ; Primo à S. Augustino de spir. & litt. cap. 11. dicente , revelari in Evangelio justitiam Dei de fide in fidem , idest de fide prædicantium Evangelium in fidem obedientium Evangelio . Sufficeret hoc , sed rejicitur præterea dicendo , revelari de fide Prophetarum in fidem Apostolorum , de fide veteris Testamenti , in quo latebat Christus , in fidem novi Testamenti , in quo est revelatus ; & tandem de fide imperfecta , seu informi , in fidem perfectam & charitate formatam juxta illud psal. 83. *Ibunt de virtute in virtutem .* Secundum jam explosum fuit , cum ibi sermo sit de fide viva ; quo pacto enim per fidem mortuam quis vivet , aut in vita perseverabit ? Tertium de Abrahamo à me conceditur , nec inficior , etiam ante hanc fidem fuisse justum , sed dico , hanc novam fidem esse ei reputatam ad justitiam , quia factus est justior , & antea habebat veram fidem , quantum satis erat ad se per opera justificandum , sed nos non dicimus per fidem post opera facta ex fide hominem

nem

nem magis non justificari; tantum negamus, justificari per solam fidem. Quod si dictum Calvinii perpendimus, inferemus; ergo Abraham fuit justus ante fidem, ergo fides non est illa, quæ justificat, sed aliquod antecedens.

77. Ad alia progrediuntur, & sic argumentum proponunt. Justificatio hominis est donum Dei omnino gratuitum, sed si daretur ex operibus non esset donum Dei omnino gratuitum, ergo. Major habetur ex Scripturis; Ad Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius*. Ad Ephes. 2. *Gratia estis salvati, non ex operibus*. Minor pariter. Ad Rom. 4. *Ei, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*.

78. Resp. Argumentum hoc eodem modo militare contra Adversarios, nam etiam si daretur per fidem, daretur per opus nostrum, quare vel in fide daretur meritum justificationis, vel non, si hoc dicatur, idem dicimus de aliis dispositionibus, unde etiam illis admissis, non probabitur, justificationem gratis non dari, si illud, ergo etiam per fidem non confertur gratis justificatio. Nos autem cum Concilio Tridentino concedimus, justificationem nobis gratuito concedi, & tamen dari præcedentibus aliis dispositionibus, nostrisque operibus ultra fidem, ut enim ait idem Concilium sess. 6. cap. 8. Nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratiam promeretur. Dicamus ergo, dispositiones istas non esse meritorias justificationis, sicuti meritoria non est ipsa fides, & nihilominus esse ad justificationem, necessarias, sicut & fidem. Quod si Augustinus, alique Patres tribuunt fidei cæterisque virtutibus præcedentibus justificationem, hoc nihil pro Hæreticis concludit; sed dicendum est, fidem & alia habere meritum impetrandi, non obtinendi; sicut in tract. de Gratia declarabimus. Argumento respondent alii cum Bellarmino lib. 1. de justificat. cap.

21. justificationem nobis gratuito dari, quia non datur ex operibus habitis per vires naturæ, sed solum per vires gratiæ, gratia autem non opponitur gratiæ. Quia tamen hujusmodi responsio plures instantias patitur, solubiles quidem, attamen plures, ideo nostra expeditior est, & magis ad hominem contra Sectarios. Ex dictis habes, quo pacto explices alias Scripturas, quæ afferi possent.

79. Ob. præterea ex Sanctis Patribus. Hoc tamen præterire possem, cum enim non alio sensu loquuti sint, nisi quo Sacræ Scripturæ, aliter male scripsissent, ideo iisdem explicationibus omnes essent exponendi; nihilominus ipsos afferamus, ne supersit Hæreticis de quo gloriantur, & si quid lateret, magis aperiatur. Afferam vero eos, qui magis expressè Hæreticorum videntur sententiam promovere. Chrysost. in hom. de fide & lege naturæ hæc habet. *Eum, qui operatur opera justitiæ, sine fide non possum probare vivum esse, fidelem absque operibus possem probare & vixisse, & Regnum Cælorum assequutum; nullus sine fide vitam habuit, Latro autem credidit tantum, & justificatus est*. Et hom. 3. in epist. ad Tit. *Si credis fidei, cur alia inferis, quasi fides justificare non sufficiat sola?* Orig. in cap. 3. epist. ad Rom. inquit. *Dicit Apostolus sufficere solius fidei justificationem, ita ut credens quis tantummodo justificetur, etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum*. Ambr. serm. 45. *Sicut suffecit Judæ ad scelera Christum deseruisse, ita suffecit Latroni ad innocentiam, Domino credidisse*. Theophilac. in Coment. ad cap. 3. ad Galat. ait. *Fides sola habet ex se justificandi virtutem*. S. Leo epist. 70. manifestissimè loquitur sic. *Sola fides sanctificat, & vivificat*. Et serm. 4. de Epiphania. *Hoc est, quod justificat impium. Hoc est, quod de peccatoribus facit Sanctos, si in uno eodemque Domino Jesu Christo & vera Deitas, & vera credatur Humanitas*. Postremo loco

eo affertur Augustinus, utpote omnium maximus. Hic autem quid? Lib. 1. contra duas epist. Pelagian. cap. 21. sic. *Quantae fuisse virtutis antiquos praedictos justos, non eos salvos fecit, nisi fides mediatoris.* Et in lib. 83. quaest. qu. 76. *Si quis cum crediderit, mox de hac vita decesserit, justificatio fidei manet cum illo, nec praecedentibus bonis operibus, quia non merito pervenit ad illam, sed gratia, nec consequentibus, quia in hac vita esse non sinitur.* Ex quibus omnibus liquet, solam fidem eam esse, per quam homines justificationis gratiam consequuntur.

80. Hos Sanctos Patres, aliosque si qui sunt, non protulissent Novatores, si recte ipsorum mentem essent assequuti, vel scripta accuratè legissent. Hoc videamus. Chrysost. hom. 70. in Mat. haec habet: *Ne fideles in sola fide salvari posse confidant, de poena malorum differit; ita infideles ad fidem, fideles vero ad bene vivendum cohortatur.* Et hom. 1. epist. ad Rom. *Non fide tantum opus est, sed etiam charitate.* In opposito itaque primo textu docet fidem solam interdum sufficere per exclusionem alicujus operis externi, non aliorum actuum internorum. In secundo vero excluduntur opera caeremonialia veteris legis, unde subdit. *Quid te spontanea servituti subdis, & legis jugo collum submittis?* Juxta explicationem primi textus Chrysost. intelligendus est Origen. ait enim in cap. 4. epist. ad Rom. *Puto, quod prima salutis initia & ipsa fundamenta fides sit, profectus & augmenta aedificii spes, perfectio autem & culmen totius operis charitas.* Ambrosium jam pro nobis attulimus, atque eodem modo illum explicamus, quapropter in cap. 6. ejusdem epist. postquam dixisset, solam fidem positam esse in salutem, ait, *per fidem hominem salvari sine neomeniis, Sabbatho, circumcissione, & pecorum oblationibus.* Theophil. intelligendus est in sensu negativo; idest sine fide neminem posse salva-

Tom. I.

ri. S. Leo dum dicit *solam fidem* excludit alias fides falsas & sectas. Mens tandem Sancti Augustini constat ex dictis. Quare in primo testimonio sensus est, antiquos justos neque per naturam, neque per legem Mosaycam fuisse salvatos, sed solummodo per fidem Christi, ita ut sine ista damnati fuissent. In secundo testimonio sensus est de fide viva charitati conjuncta, excluduntur autem opera praecedentia fidem, quia istis nihil meriti tribui potest, si autem excluduntur etiam consequentia, quia in hac vita esse non sinitur, sensus est de operibus externis, ut dictum fuit. Cæterum, dum Sancti Patres laudes has de fide praedicant, unde patet, de fide promissionum has dici?

81. Nunc aliqua proferunt, quibus fidem à charitate separari non posse, declarent; ita ut charitas necessario nascatur à fide. Primo affertur illud 1. ad Timot. 5. *Qui suorum maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Secundo illud Joan. 6. *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, ipse enim sciebat, qui essent credentes, & qui cum traditurus esset.* Ex quibus infertur, ergo fides necessario trahit secum bona opera, & statim hac quis male operatur, fidem deperdit. Ad hoc explicandum plura non desunt exempla. Unum affert Luther. in praefat. in epist. ad Roman. Ignis, inquit, si non luceat & ardeat, non est ignis, ita si fides non sit viva & operatrix non est fides. Secundum adinvenit Bucerus in lib. Concord. Demus, inquit, agrotum valde sanitatis cupidum, ad quem accedat Medicus, qui certo promittat salutem, statim Medicum amabit, ita qui credit Deum, qui velut peritissimus animarum Medicus, salutem offert, statim Deum diligit. Calvin. tandem lib. 3. instit. cap. 2. fidem comparat Christo, charitatem Spiritui Sancto, sicut ergo Christus dividi non potest à Spiritu Sancto, ita neque fides separari potest à charitate.

Qq

82. Sed

82. Sed contra. Primum textum explicarunt interpretes, præsertim Chrysost. de fidei negatione per facta, non per cor, aut per os; in quo sensu ait Apostolus ad Tim. 1. *Qui confitentur, se nosse Deum, factis autem negant*; Et dicuntur infidelibus deteriores quantum ad hoc, cum infideles suorum curam non negligant. Ad 2. conc. sed dico, Judam de carne ejus manducanda scandalizatum esse, & fidem amisisse, proinde tradidit illum, quem utique non tradidisset, si verum Deum credidisset. Exempla adducta non sunt ad rem, neque vim habent. Primum Lutheri improprium est, nam exemplum ignis non convenit fidei, sed charitati de qua dicitur in Canticis. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem*. Et rursus. *Lampades ejus lampades ignis, atque flammarum*. Sed si fortasse vellet aliquam disparem rationem, ipsi satisfaciam, dicendo, lucem & ardorem provenire ab igne tanquam naturales ipsius proprietates, quas producit, fides autem non producit charitatem, sed tantum ad ipsam disponit, & quidem non naturaliter, sed liberè,

Secundum Bucer probat, ægrotum statim inclinari ad amandum Medicum, quem si amabit, erit amor concupiscentiæ propter se ipsum, non propter Medicum, non igitur spectabit ad charitatem, concedimus autem nos, per fidem inclinari hominem ad charitatem. Ultimum Calvini si tenet probat contra ipsum, & sic ostendo. Fides comparatur Christo, charitas Spiritui Sancto, sed Christus ita justificat, ut solus non sanctificet, sed per Spiritum Sanctum, ergo etiam fides ita justificat, ut sola non justificet, sed per charitatem. Qui igitur credit Christum, idest recipit Christum, credit quidem Christum habere spiritum sanctificationis & dilectionis, at non inde sequitur esse in homine cum fide hujusmodi spiritum, nisi objectivè, eo modo quo sanitas est in ægroto, dum illam desiderat. Quod si deberemus dicere fidem & charitatem inter se dividi non posse, sicut Christus dividi nequit à spiritu, omnia quæ de Christo & de Spiritu Sancto dicuntur, de fide & charitate essent dicenda. Quod falsissimum est,

Q U Æ S T I O VI.

De Actu Fidei externo.

§. I.

Utrum detur præceptum confitendi externè fidem, & quando obliget.

1.

Ro prima tituli parte resolvenda nihil difficultatis occurrat, cum præceptum hujusmodi fidelibus impositum esse Doctores omnes cum S. Thom. 2. 2. qu. 3. art. 2. & Scoto in 3. dis. 25. fateantur. Colligitur autem hoc ex epist. Pauli ad

Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Et ad Tit. 1. *Finis præcepti est charitas de corde puro, & fide non ficta*. Ex quibus textibus sic argumentum proponitur. Illud est sub præcepto, quod necessarium est ad salutem, sed confessio fidei necessaria est ad salutem, ergo.

2. Potest autem hoc præceptum sumi, vel ut negativum est, consistens in hoc, quod fidei negatio prohibeatur, & ut est positivum, consistens in hoc, quod quis debeat fidem ipsam externè fateri. Si de primo inquiratur, non est cur disputatio fiat, quando obliget, semper enim

enim obligationem hanc fideles adstringere, non potest in dubium revocari, cum fidem negare semper illicitum sit. Evincitur hoc ex illo Mat. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*, tum etiam ex consensu, & antiqua Ecclesiae traditione, quæ hujusmodi crimen gravi poena semper punivit, ut constat ex Concil. Nicæno Can. 10. Ancyrano ferme per totum, exemploque Marcellini, qui cum ex humana fragilitate in tormentis fidem negaverit, Concilium coegit, in quo delictum deplorans poenitentiae se subjecit, ut innuitur in primo Tomo Conciliorum, quamvis hoc à Natali Alexandro negetur. Tandem ex Sanctis Patribus, & pro omnibus ex S. Augustino de Fide & Symbolo cap. 1. inquit. *Fides officium à nobis exigit & cordis & linguae*. Et tract. 66. in Joan. *Quanta vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum*. Atque hoc ita intelligendum est, non solum si loquamur de eo qui negaret Christum ejusdemque Divinitatem, sed etiam de eo, qui negaret, se esse Christianum; nam ut optimè advertit S. August. tract. 113. in Joan. Petrus non negavit Christi Divinitatem, sed negavit, se esse ejus Discipulum, & tamen gravissimè peccavit.

3. Hic tamen advertendum censeo, aliquem negare se esse Christianum, bifariam posse contingere, vel quando agitur de negotio fidei, vel quando Christianorum nomine intelligitur natio inimica, v. g. si in bello inter Turcas & Christianos, aliquis metu mortis negaret, se Christianum esse. Quod superius dixi, valet in primo sensu, non in secundo, quia in hoc non est res de Religione, sed de agnoscenda persona, & ideo tunc non negatur Religio, sed persona. Idem dico, si quis interrogaretur ab Hæretico, an esset Papista, seu Romanista.

4. Ut autem resolvatur secunda pars à nobis proposita. Illud tanquam certum.

Tom. I.

tum tenendum est, quod tradit S. Th. in qu. citata, idest duo esse tempora, quibus ad externam fidei protestationem fideles tenentur. Unum est, quando honor Deo debitus, & Religioni quam profitetur, fidei exigit confessionem, ita ut ab hac desistendo honor iste subtraheretur. Hoc probant textus à nobis adducti n. 2. Alterum est utilitas proximi, quæ tamen tanta esse debet, ut moralis necessitas censeatur, v. g. ne ex defectu confessionis alii fideles in fide deficient, infideles ad fidem non convertantur, quibus in casibus inquit S. Augustinus in laudato loco. *Salvi esse non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum etiam ore fidem profiteamur*. Insuper necessaria per se est fidei confessio in adulto antequam baptisma recipiat, cum inter alia, propter quæ hoc Sacramentum institutum est, unum sit exterior fidei protestatio. Hac quidem loquendo de jure Divino; jure vero Ecclesiastico introducta est peculiaris obligatio certis temporibus fidem exterius profitendi, juxta ea, quæ habentur in Concil. Trident. sess. 24. & 25. de reformatione, & in proprio quodam motu Pii V. ut quando quis beneficium recipit, ad Episcopatum, prælationem, magisterium, vel alium similem gradum promovetur, de quibus agere nostra modo non interest.

5. Quidquid tamen in hac materia resolvi potest, facilius per diversa dubia proponetur, & declarabitur. Primum erit, an licitum sit fidem occultare. Secundum an licitum sit, uti actionibus protestativis falsæ religionis, etiamsi id simulatè fieret. Tertium, an licitum sit, ad occultandam fidem uti rebus vel vestibus propriis infidelium & ipsorum adire templa. Quartum quas poenas incurreret, qui exterius tantum, & animo ficto, vel tormentorum timore, vel terrenarum rerum cupiditate fidem negaret, & actiones fidei confessioni contrarias exerceret.

6. Sed antequam id agendum suscipiamus

Qq 2

piamus placet aliud dubium excitare; Utrum scilicet in negatione fidei externa reperiri possit parvitas materiæ, seu peccatum veniale. In hac re tanquam certum existimandum est, quod si de aliquo agatur pertinente ad fidei dogmata, vel ad Dei honorem & morum honestatem parvitas materiæ, seu peccatum veniale non esset, sive id fieret ex industria, sive ex ignorantia culpabili. Dubium igitur tantum procedit de narratione merè externa alicujus Historiæ Sacræ cum aliqua levi circumstantia, quæ sit contra ejusdem veritatem v. g. si aliquis concionator diceret, Adam, vixisse annis nongentis trigintatribus, & hoc diceret sciens & volens; cum tamen ex Scriptura Gen. 5. constet, vixisse tantum nongentis triginta.

7. Proferam utriusque sententiæ tam affirmativæ, quàm negativæ argumenta, quæ deinde examinet prudens, & doctus Lector, ut quid tenendum sit, ipse concludat. Dari non posse hujusmodi parvitatē materiæ, quæ à peccato lethali excuset, probari potest, primo, quia in materia fidei mendacium esse peccatum grave, communiter sentiunt Doctores. Cajet. in sum. verbo: *Prædicatorum peccata*, Ledes. 2. par. summæ tract. 18. cap. 2. Emmanuel Sà verbo *Prædicare* num. 4. Navar. in Man. cap. 25. num. 141. & pro omnibus S. Thom. qu. 110. art. 4. Secundo quia proponere aliquid tanquam revelatum, quod non est revelatum, maxima injuria est Deo revelanti, quamvis etiam sit in parvitate materiæ secundum se, eo pacto quo vocare Deum in testem per perjurium etiam in materia ex se levi, grave peccatum est; nam si Deus nequit esse testis falsitatis, ita neque potest esse author falsitatis, immo potiori ratione. Præterea. In hoc casu concionator, quantum est de se, moveret auditores ad illud credendum fide Divina, quia proponeret ac doceret ut revelatum, sed hoc fieri nequit sine culpa gravi, ergo. Prob. mi. proponere ut materiam religionis,

quod non est religionis materia, non fit sine gravi culpa, ergo etiam proponere ut materiam fidei, quod non est materia fidei, non fit sine culpa gravi.

8. Non desunt tamen Doctores qui oppositum teneant; sunt autem Patres Salmantic. & Salas, quos citat Lugus disp. 14. sect. 3. de virtute fidei Divinæ. Horum autem fundamenta esse possunt. Primo, quia auctores omnes; agentes de mendacio, illi lethalem malitiam non tribuunt, nisi perniciosum sit, at in hoc casu perniciosum non esset, ergo. Secundo quia nimis durum videretur, teneri concionatorem ad referendas Historias Sacras tam exactè, ut in nulla circumstantia, quantumvis levi, posset errare; & quemadmodum afferre, unum prophetam pro alio Propheta lethale non est, ut docet Cajet. qu. 110. art. 4. ita unam circumstantiam narrare pro alia non nisi veniale erit. Tertio quia ita loqui, non est, asserere Deum non esse summè veracem, nec ulla infertur Dei veracitati injuria; Sicut, si scires, aliquid dictum à Rege, & tamen vel contentionis, vel recreationis gratia affirmares, hoc non esse dictum à Rege, nonnisi levem Regis testimonio ferres injuriam, nec ipsi debitum honorem minueres. Itaque &c.

Primam sententiam probabiliorē teneo, ac tutiorem; ejusdemque fundamentis hoc unum addo; quod sicut in materia fidei non possumus admittere etiam levem formidinem deliberatam, &, ut inquiunt, volitam; ita non possumus admittere aliquam materiam levem; & authores contrarii vel dicant, nec esse peccatum veniale, vel dicant esse lethale; Primum quidem, si erit ignorantia invincibilis; Secundum vero si hæc desit, immo adsit industria; Si quis jocari velit, populumque etiam leviter decipere; prophanis Historiis utatur; Sacra sacrè tractanda sunt.

§. II.

An licitum sit fidem occultare .

9. **M**ultifariam fidei occultatio contingere potest; aliquando negativè, idest, quando fidem actu non profitemur, sed nec ulla occasio vel necessitas profitendi occurrit, & in hoc sensu licitam esse, nulla potest, controversia promoveri, immo hæc à naturæ nostræ exigitur conditione, cui permissum non est in actuali suæ fidei professione semper esse & permanere. Aliquando positivè in sensu physico vel morali, & tunc est, quando occurrente aliqua physica vel morali occasione, fidem confitendi eam non confitemur, sed vel ea occasione non utimur, vel etiam eam evitamus.

10. De hac dubium nostrum promovetur. Et primo tanquam certum existimamus, quod, si urgeat præceptum fidem confitendi ob eas rationes, quas in anteced. recensuimus, fidem occultare illicitum est, cum enim confessio fidei, & hujus occultatio sint saltem privativè opposita tanquam actus & omissio actus, fieri non potest illam esse præceptam, hanc verò non esse prohibitam. Secundo tanquam indubitatum recipimus, aliquando fidei occultationem licitam esse ac commendabilem, immo necessariam. Ratio primi est, quia sicut confiteri fidem debemus ex vi præcepti affirmativi, quod non obligat semper & pro semper, ita non occultare fidem præcepto tantum affirmativo prohibetur, ergo licitum est fidem occultare. Ratio secundi est, quia occultatio fidei non solum esse potest sine scandalo, & injuria Dei, sed etiam ad majorem Dei gloriam & proximi utilitatem potest conferre, in hoc igitur casu commendabilis erit atque necessaria juxta majorem vel minorem necessitatem illius personæ per respectum ad fidem, & populos. Hoc docet S. Th. qu. cit. art. 2. ad 3. Hoc consulit Cy-

prian. ep. 83. Hoc fecerunt plures Sancti præsertim S. Athanasius, qui de hac re apologiam contexuit; Hoc ipse Christus Mat. 10. docuit dicens. *Cum persequentur vos in una Civitate, fugite in aliam*. Immo si quis esset, qui, ut suam fidem manifestaret, infideles irritaret idola frangendo, & occideretur, non esset juxta definitionem Concilii Eliberitani Can. 6. inter Martyres recensendus, quia, ut ait Concilium, *neque Evangelium hoc docet, neque Apostoli hoc fecerunt*.

11. Quod igitur in controversiam revocatur primum est; an persecutionis tempore possit licitè fidelis fugam arripere, ne ad fidei confessionem compellatur. Aliquando hoc fieri posse constat ex superius dictis; *Per murum enim*, ut Paulus testatur 2. ad Corint. 11. *Demissus tum in sporta, & sic evasi manus ejus*. De hac fuga inquit Cyprian. in lib. de lapsis sub initio. *Secundus ad gloriam gradus est, cauta secessione subtrahendum Domino reservari. Qui interim cedit non fidem negat, sed tempus expectat*. Addo ego, ipsam fugam non solum fidei non esse contrariam, sed quamdam fidei confessionem, portionemque Martyrii, exilium enim, quod per fugam assumitur non levis est poena censendum. Aliquando vero hujusmodi fuga esse potest mala, & prohibita. Hoc præsertim dicendum est de pastoribus, qui persecutionis tempore nequaquam possunt suas oves dimittere. *Bonus enim Pastor Joan. 10. animam suam ponit pro ovibus suis, Mercenarius autem videt lupo venientem, & dimittit oves, & fugit*. Quid diceret de nauta, si tempestatis tempore navem defereret? Dixi præsertim interdum enim etiam alii possent obligari titulo charitatis, vi cujus debemus plus diligere proximum in spiritualibus, quàm nos met ipsos in corporalibus.

12. Secundum, de quo dubitatur, est, utrum Tyranno interrogante aliquem de fide, debeat fidem apertè confite-

fiteri, an vero possit tacere, vel verbis æquivocis uti.

Sentio, interrogante Tyranno non esse licitum fidem occultare, neque uti verbis æquivocis, seu ambilogicis. Ratio hujus desumitur ex textibus adductis in anteced. §. num. 2. quibus addo duo testimonia Augustini & Isidori. Primus, ut citatur in cap. *quisquis* eadem causa, & quæstione, habet hæc verba. *Qui metu potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat, quia magis timet hominem, quam Deum.* Secundus vero lib. 2. de summ. bono cap. 2. inquit. *Sicut nihil proficit fides, quæ ore tenetur, & corde non creditur, ita nihil est profutura fides, quæ corde tenetur, si ore non proferatur.* Quamvis autem qui tacet, vel verbis ambiguis utitur, fidem non neget, attamen de fide erubescit, contra quem est illud Luc. 9. *Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua.*

13. Sed quid dicendum, si persona interrogans non sit publica, sed privata? Aragon., Sylvester, Angelus & alii, sed magis Valentia, Sanchez asserunt, tunc fidelem non teneri ad respondendum, quia persona nullum jus habet interrogandi. Ego autem dicerem. Si non respondere oriatur ex formidine & fidei erubescencia, illicitum esse, si autem progrediatur ex contemptu personæ interrogantis, licitum esse.

14. Contra id quod dictum est n. 12. videntur esse sequentia. Primum quia interrogatio facta à Tyranno non est ab habente potestatem inducentem obligationem ad fidei confessionem faciendam. Secundum, quia responsio facta per verba amphibologica peccato tribui non potest, quia non est mendax, & quamvis sit decipiens, non est vertenda culpa respondentis, sed interroganti. Tertium quia Christus interrogatus sæpe tacuit. Hæc tamen parum probant; non primum, parum enim refert, aliquem habere potestatem, vel non habere,

dummodo necessitas confitendi fidem adveniat; at si non advenit in dicto casu, quisnam erit? Non secundum, quia esto usus sermonis amphibologici in aliis circumstantiis permitti posset, non tantum in ista, in qua scandalum, fidei injuria, timor, erubescencia suum specimen darent, & de ita respondentibus scribit S. Clet. in ep. 7. lib. 2. epist. S. Cypriani: *Qui fallaces in excusatione præstigias quærit, negavit, & qui videtur satisfacisse legibus adversus Evangelium positis, hoc ipso jam paruit, quod videri paruisse se voluit.* Atque hoc confirmari posset exemplo. Si quis enim verbis ambiguis, quæ tamen apud audientes essent blasphema, blasphema- ret, nonne adhuc peccaret læthaliter? Ergo à pari. Non tertium; nam Christo tacente (quod dico de aliis Sanctis, qui aliquando tacuerunt) Judices contemnebantur, & aliunde eorum in sana Doctrina constantia & fortitudo magis dignoscebatur.

§. III.

An licitum sit, adhibere actiones protestativas falsæ Religionis etiam si id simulatè fiat.

15. **Q**uæstio fit in hypothese, in qua non sit occasio obligationis profitendi fidem, tunc enim prohibitas esse actiones protestativas falsæ Religionis in dubium adduci non potest, quia per illas ad minus fides occultaretur, quod in prædicta circumstantia fieri non posse, superius declaratum est. Rursus non inquiritur, de iisdem actionibus factis ex interno cordis affectu, tunc enim absolutè fides negaretur, aut saltem exterius hujusmodi negationem significare vellemus; sed inquiritur de iisdem, ut ita dicam, materialiter consideratis, accedente causa gravissima; Actiones autem illæ sunt v. g. thus idolo adolere, genuflectere, adorare &c.

16. Affir-

16. Affirmativam sententiam docuit Adrian. tract. 4. de baptis. quæst. 1. art. 1. quem Valentia hic disp. 1. qu. 3. puncto 2. non esse improbabilem judicat, eamque sequitur Lorca disp. 24. nu. 7. Hanc tamen merito omnes alii Theologi rejiciunt cum S. Th. hic qu. 3. art. 2. Alens. in par. qu. 183. S. Antonin. 2. par. tit. 22. cap. 6. Suarez disp. 14. sect. 4. Tolet. Vasquez, Lugus &c.

Ratio in primis est, quia hoc dato posset Filius Catholicus legis cæremonias animo ficto servare, ut Patri adhereret, & ne privaretur hæreditate, & quis apud Sinas posset idolis thus adolere, & ea omnia præstare, quæ ibi falso præstantur, utrumque autem oppositum est bonis moribus, Christianæque sinceritati, immo explicat significationem superstitiosam, quam malam esse ab intrinseco quisque debet fateri; Quid in hoc casu esset occultare fidem? Nisi fidem negare non dictis, sed factis, quæ de re sicuti dicta non possunt usurpari ad protestandam fidem falsam, quia per se sunt instituta ad talem significationem, ita non possunt exerceri facta, quia per se sunt instituta ad profitendam talem Religionem. Quod si Apost. 1. ad Corint. 10. inquit: *Non potestis Calicem Domini bibere & Dæmoniorum* nec poteritis fidem Domini sequi, & Dæmonia revereri; & si idem addit; *Si quis dicat, hoc immolatum est Dæmoniis nolite manducare* multo minus, hæc est figura Dæmonii, nolite adorare. Hinc Origenes hom. 8. in Exod. *Utrumque*, ait, *refecat sermo Divinus, ut neque affectu colas, neque specie adores*. Et Chrysost. hom. 15. in Mat. in imperfect. ait: *Si quis tibi dicat non manduces idolothytum, sed aspice tantum ad idola, quomodo speciosa sunt, si adspexeris provocatus, oculis tuis negasti Christum, non quia adspicere idola aliquid sit, sed quia invitatus adspicis, peccas*.

17. Prioris sententiæ fundamenta ad aliqua exempla, quæ in Scriptura Sacra recensentur, reducuntur. Pri-

mum. Apostoli cæremonias legales, quamvis essent mortuæ, non intentione cultus, sed per prudentem simulationem, servarunt; act. 15. præceperunt gentilibus conversis abstinere à suffocato. Paulus act. 16. circumcidit Timot. qui erat ex Patre Gentili & Matre Judæa. 18. Consilium dederunt Paulo seniores Christiani, ut legalia observarentur, ne æstimaretur à Judæis legis inimicus, quod ipse amplexus est. 24. Paulus venit Hierosolyman eleemosynas facturum, & inventus est purificatus in Templo; Hæc autem omnia simulate facta esse videntur. Idem argumentum fit de Petro; abstinuit enim à cibis in lege prohibitis, ut constat, quando lintei visionem habuit, & dixit. *Absit Domine, quia nunquam manducavi omne commune, & immundum*. Act. 10. Rursus. Judæis Antiochiam à Jacobo missis Petrus, ne illis scandali occasionem præberet, à Gentilibus, cum quibus prius liberè comedebat, se subtraxit.

18. Secundum est id, quod de Naaman 4. Reg. cap. 5. refertur. Hic enim ad fidem veri Dei conversus petiit ad Elisæo, ut cum necesse fuerit Regem suum ad idolorum Templum comitari, posset, cultum simulando, genuflectere atque adorare, cui respondit Elisæus, *vade in pace* quo innuebat, id fieri posse sine peccato.

19. Tertium est factum Jehu 4. Reg. 10. qui, ut occideret omnes Prophetas Baal, finxit, se velle cum illis offerre sacrificia, dicens: *Acab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius*. Et congregatis Ministris dixit, *sanctificate diem solemnem Baal*. Hoc autem à Domino laudatum est, cum dixerit: *Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis*.

20. Quartum esse potest id quod de Sancto Eusebio Episcopo Vercellensi narrat S. Ambrosius serm. 69. de eodem hisce verbis. *Sicut ait S. Paulus factus sum Judæis Judæus, ut Judæos lucrifacerem, ita Eusebius Hæreticis se Hæ-*
reti-

reticum esse mentitus est, ut de hæresi filium liberaret. Dixit enim, illorum se consentire perfidiæ, hoc sibi placere, quod illis. Sed quod sibi Filium Dionysium, in subscribendo præponerent, graviter se moveri; Vos enim, inquit, qui dicitis Filium Dei Patri Deo æqualem esse non posse, cur mihi filium prætulistis? Hoc audito Hæretici subscriptionem Dionysii, qui solebat Eusebium Patrem vocare, omnino abstulerunt; Postea Eusebius voti jam compos Arianis insultavit, id enim finxerat, ut Dionysium à macula illius subscriptionis, cujus jam pœnitebat, liberaret. Hujusmodi autem fictio laudatur ibi à S. Ambrosio, ut iste finis obtineretur.

21. Quinto. Ratio etiam asserri potest; quia in hoc casu simulatio esset dumtaxat materialis, non ad finem mendacii, & falsitatis proferendæ, sed quid aliud & quidem honestum, nulla supposita obligatione fidem confitendi permittendo, ut quis decipiatur absque intentione decipiendi, sed in hac materiali simulatione nullum est peccatum, ergo.

§. IV.

Superioribus Argumentis respondemus.

22. **I**N distincto §. expositis argumentis respondemus, cum neque momentaneam neque levem Doctrinam sibi postulent, præsertim si, quod ab Apostolis factum est perpendamus. Magna igitur fuit in ea re inter Hieronymum & Augustinum contentio. Voluit Hieronymus cæremonias illas legales post Christi Ascensionem non solum fuisse mortuas, verum etiam mortiferas, & nihilominus simulationem illam fuisse licitam, alioquin Apostoli illas observando peccassent. Primum autem, quod Sanctus Doctor existimavit, facile colligi potest ex epis. ad Galat. cap. 2. ubi Petrus ob illam observantiam dicitur reprehensus à Paulo *in faciem*, inquit,

ei restiti, quia reprehensibilis erat. Et infra. Cum vidissem, quod non rectè ambularet ad veritatem Evangelii, dixi Cephe coram omnibus: Si tu Judæus cum sis gentiliter vivis, & non judaicè, quomodo gentes cogis judaizare? Et rursus cap. 5. Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Hinc ait, etiam hujusmodi reprehensionem fuisse simulatam, & ex conventionem inter ipsos, ut hac occasione Judæi intelligerent, non esse materiam scandali, quod cum gentibus ederet, & ab eo errore removebantur, ideoque dici *in faciem ei restiti* idest *secundum faciem*, & *apparenter* juxta Textum Græcum. Idem sentire videtur Chrysost. Tomo 4. in cap. 2. ad Galat.

23. Alii tamen cum S. Augustino ep. 19. ad Hieronym. docent. Reprehensionem istam neque simulatam fuisse, sed ex animo ac sinceram; & ita intelligunt illa verba, *quia reprehensibilis erat* Ambros., Cyprian., Gregor. Magnus, Rupertus, & S. Thom. in eum Pauli locum. Ratio hujus est, quia si fuisset reprehensio simulata, parum deseruisset intento Pauli, qui omni diligentia satagebat, ut Galatas removeret à necessitate operum legalium, & ideo noluit Titum circumcidere. Secundo, quia causa reprehensionis justa erat, quam idem Paulus indicavit: *Cum vidissem, quod non rectè ambularent ad veritatem Evangelii.* Ergo etiam reprehensio justa & vera, & non solum simulata fuit.

24. Sed quantum ad rem nostram pertinet, quamvis concederemus reprehensionem illam fuisse simulatam, adhuc objectum illius continere debuit aliquid reprehensione dignum; Si enim licitè per simulationem potuisset Petrus ita se gerere, quomodo poterat Paulus etiam ex correctione illum redarguere; Qui enim opus aliquod reprehendit, etiamsi simulatè reprehendat, attamen opus illud in se debet esse reprehensibile. Si enim ego convenirem cum Præ-
lato,

lato, ut me reprehenderet aliquid exterius agentem, ut inde emendaretur alius, qui idem agit, ex reprehensione mea, si actio in se ipsa reprehensibilis non esset, nihil conferret ad alterius emendationem, immo damnari posset imprudentia Prælati, qui actionem irreprehensibilem reprobaret.

25. Tutius ergo dicendum cum eodem Sancto Augustino nullam simulationem ab Apostolis adhibitam fuisse, quia si legalia observabant, vel saltem observare in aliquibus, prout temporis opportunitas & prudentia postulabant, non renuebant, tunc non erat prohibitum, quamvis enim tunc legalia mortua essent, non tamen erant mortifera, saltem respectu Judæorum, aut Gentilium, qui se judaicæ legi aggregaverant, dummodo non assumerentur ut necessaria. Hoc magis patet, quia ipsi Apostoli adhuc Judæorum Templum adibant, adhuc cum aliis Judæis in Sabbatho ad Synagogas conveniebant; Adhuc dignitatem Pontificiam reverebantur. Unde cum, ut legitur act. 23. Ananias Princeps Sacerdotum præcepisset, ut os Pauli percuterent, & Paulus dixisset: *Percutiet te Deus paries dealbate*, clamantibusque Judæis *Summum Sacerdotem Dei maledicis*? Respondit Paulus. *Nesciebam fratres, quia Princeps est Sacerdotum*. Quare autem statim non debuerint omnino legalia cessare, præter alias duæ possunt rationes congruæ proferri. Una illa est, quam exhibet Sanctus Augustinus, ut lex Moysayca cum honore ad sepulturam duceretur. Alia, quia difficillimum fuisset Judæos, qui tam altè sentiebant de suæ legis præceptis, ab eis statim omnino removeri, quare magno periculo obnoxia res fuisset, eos statim ad hoc obligare.

26. Si ita res est, inquires, ergo Petrus non erat reprehensibilis, nam simulatione non egit, nec illicitè egit. In hoc puncto dicere non auderem, Petrum graviter deliquisse, cum die Penteco-

Tom. I.

stes omnes Apostolos in gratia confirmatos esse non dubitem, ut docet Sanct. Thom. 1. 2. qu. 103. art. 4., & ideo aliqui Sancti Patres contrarium arbitran-tes moderata quadam intelligentia accipiendi sunt; sed neque peccasse venialiter, affirmant Vasquez & Hurtadus cum Baronio ann. Christi 51. Si tamen hoc secundum diceremus, nihil esset incongrui, nam etiam Apostoli in statu confirmationis ab omni levi culpa non fuerunt immunes, & de ipsis etiam tenet illud 1. Joan. cap. 1. *Si dixerimus; quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*. Fuit tamen reprehensibilis propter circumstantiam, in qua inconsideratè majus bonum impediēbat, nimirum faciliorem Gentilium conversionem; Unde & Paulus dixit: *Quomodo gentes cogis judaizare*? Quod intelligi debet de coactione indirecta; Videntes enim Gentiles conversi, se à Petro, Barnaba, aliisque Christianis segregatos, ne eorum commercio carerent, cogeantur aliquo modo judaicis ritibus se adstringere. Hoc autem non evenit in Paulo, quando in adductis exemplis num. 17. judaicis cæremoniis usus est.

27. Si ad exemplum Naaman deveniamus. Sunt aliqui Doctores dicentes, simulationem illam non fuisse ab Elisæo approbatam, sed solummodo permissam per illa verba: *Vade in pace*. Permissum inquam ad majus malum vitandum, ne scilicet, si id Propheta prohibuisset, Naaman à suscepta fide deficeret. Ita Valentia, & Lorca. Quia tamen responsio illa *vade in pace* aliquid amplius, quàm permissionem, significare videtur, ideo existimo, Naaman licitè potuisse genuflectere (hoc enim indicat adorare) cum Rege genuflectente, hoc enim non spectabat ad cultum erga idolum, sed ad cultum civilem erga Regem, qui à Naaman se non inclinante sustineri non potuisset; Hoc autem nunquam prohibitum fuit; etenim, ut advertit Glossa, Mulier à Barbaris capta potest

R r

in

in Templo præstare Dominae suæ, quod obsequens domi præstaret; & ratio est, quia hoc non est conjunctum cum Religione, sed cum servitutis officio.

28. Quantum ad Jehu; Communis Doctorum responsio cum S. Thom. 2. 2. qu. 111. art. 1. ad 2. est; Hunc à nobis non esse excusandum, cum esset iniquus ut colligitur ex eodem capite, & tradit S. August. in lib. contra Mendacium, cap. 2. Quod si in hoc facto fuit Jehu à Domino commendatus illis verbis: *Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra Domum Acab filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel* non propterea laudatur simulatio, sed zelus illius, aliquando enim in se finis bonus est & laudabilis, quamvis media ad finem obtinendum illicita censeantur. Exemplum habetur in obstetricibus, quæ propter pietatem, qua servaverunt pueros, laudatæ, & remuneratione dignæ habitæ sunt, & tamen mentitæ sunt.

29. Responsionem hanc tantis ac talibus Doctoribus dignam reprobare quis audebit? Ego tamen, (si licet aliquid addere) ita de hoc facto Jehu sentio, ut ex omni parte, laudabile Judicem. Hoc ostendamus. Duo sunt, in quibus damnari posse videtur. Unum, cum dixisse; *Achab coluit Deum parum, ego autem colam eum amplius*; Alterum, quod sacrificii iniqui author fuerit. Dicens, *sanctificate diem solemnem* omnibus præcipiens, ut adessent. *Vocavit enim, & misit in universos terminos Israel, & venerunt cuncti servi Baal.* Defecit ne ac peccavit Jehu in primo? Hoc mihi non persuadeo, aut plures alios Sanctos defecisse ac peccasse non inficiabimur; quos tamen in fidei constantia, & virtutum excellentia universa veneratur Ecclesia. Vis exemplum in veteri Testamento? Accipe 2. Machab. 7. Mater illorum invictissimorum Fratrum à Rege vocata, ut adolescenti fieret in salutem suadendo filio, ut Pa-

triam legem relinqueret, *promisit se suasuram filio suo.* Et tamen oppositum omnino suavit. Vis exemplum in novo? Accipe. Referam ne illud de septem Mulieribus martyrio illustribus, de quibus in actibus S. Blasii apud Surium ex Metaphraste 3. Februarii? Istæ à Præsidente adhortatæ, ut sacrificium idolis offerrent, responderunt. *Si vis, ut Diis tuis sacrificemus, eamus prope lacum, nos autem cum abluerimus vultus nostros in lacu, accedemus & eis sacrificabimus.* Sed cum venissent, idola omnia in lacum projecerunt; Aliud enarratur de S. Juliano Martyre apud Surium die 9. Januarii. Hunc invitavit Præses, ut cum Sociis suis ea solempni die thus Diis adoleret. Respondit. *Quando quidem hortaris, ut omnibus in unum convenientibus, Diis vestris immolemus, id quidem facere non piget; Nam ideo semper distulimus, ut in hoc Templo mirabili magnum Sacrificium cunctis cernentibus immolaremus.* Rem probavit eventus; nam Sacerdotes omnes ac Gentiles, qui hujus gratia convenerant, Juliani precibus templo corruente, prius sepulti, quam mortui remanserunt. Quid in facto Jehu aut verbis diffimile reperies? Aut igitur illum lauda, dum dixit, *ego autem colam eum amplius*, aut Sanctos istos condemna, quod nefas esset.

30. Progrediamur ad secundum. Dicis; iniqui ac sacrilegi Sacrificii eum authorem fuisse. Quos ad hoc Sacrificium compulit? Quos adstantes esse permisit, immo voluit? Falsos certè Prophetas, Sacerdotes, aliosque superstitionis Sectatores, immo adeo in hac re operam dedit, ut dixerit. *Perquirite, & videte, ne quis forte sit vobiscum de servis Domini, sed ut sint servi Baal soli.* Si ita est, quid mali fecit? Scandalum nullum, cum ibi nullus esset ex Israel. Tantum publicè factum est, quod in occulto ab ipsis fiebat, nulla igitur injuria Deo; sed ideo publicè factum est, ut omnes detegerentur, & occi-

occiderentur, & ita eorum malitia, & populi spiritualis ruina diutius non perseveraret; immo etiam mortis metu percussi facilius, si vellent, ad Deum verum converterentur. Optimè dices; mentitus tamen est Jehu. Hoc nego, nisi dicas, mentitos esse Sanctos illos, de quibus supra. Decepti quidem fuerunt Sacerdotes Baal, aliique sed quid? Potuissent de Jehu dubitare. Tandem Scriptura Sacra dicit quidem eodem capite, eum *insidiosè* egisse, non dicit simulatè aut cum mendacio.

31. Quantum ad Eusebium Vercellensem, ut probat Baronius tomo 3. anno Christi 355. neque sermo laudatus inter opera Sancti Ambrosii recensendus est, neque factum fideliter refertur, non enim Dionysius subscripserat hæreticæ Arianorum formulæ, sed solum Athanasii condemnationi, atque hoc tantum ab Eusebio Ariani postulabant, quod cum ipse Athanasii innocentiam agnosceret, facere recusavit; non igitur finxit se Hæreticum, sed tantum se velle subscribere, ut & Dionysium à subscriptionis injuria liberaret, & Athanasio Dionysium non fuisse contrarium appareret. Quidquid sit, dices; fraudolenter tamen gessit. Esto. Sed si vim vi repellere naturali jure licitum est, cur licitum non erit fraudem repellere fraude? Si Ariani Eusebii constantiam perpendissent, poterant de Eusebio dubitare. Adde Sanctos Viros plerumque bonum tantum finem intendere, Mediorum tamen vel honestatem, vel deordinationem inculpabili inadvertentia non perpendere.

32. Ad ultimum. Fatemur simulationem materiale aliquando licitam esse, si cum debitis circumstantiis exerceatur, & in illis rebus, quæ possunt moraliter ab aliqua significatione separari. At non sumus in casu, ut dictum est in probatione.

§. V.

Utrum licitum sit ad occultandam fidem uti vestibus propriis infidelium.

33. **I**D præstabimus in hac re, quod ab omnibus Doctoribus solet, plurium vestium genera distinguendo. Primum genus illud esse potest, quod ad nihil specialiter significandum impositum est; sed solum ad corporis utilitatem institutum; & de istarum usu nulla potest dubitatio promoveri. Aliud genus illarum est, quæ licet sint ad corporalem utilitatem, propriæ tamen sunt alicujus Nationis infidelis, ita ut qui illis utatur tanquam infidelis existimetur, vel propriæ Christianorum, ut qui illas dimittit, non Christianus habeatur. Tertium genus est, quod quamvis ex primaria institutione sit ad corporalem usum, ipsi tamen adjuncta est per legem peculiaris significatio ad discernendum fidelem ab infideli. Ut Venetiis pileus viridis discernit Judæum à Catholico, fascia in capite, vulgo *Turbante* distinguit Turcam, & sic de singulis. Postremum tandem genus illarum est, quæ non ad corporis usum inventæ sunt, sed aliquod officium sacrum peragendum, ut olim erat apud Hebræos, & nunc est apud Catholicos.

34. Primum dubium est; Utrum liceat fidei ad occultandam fidem uti vestibus propriis infidelium, idest quibus illi soli utuntur; & partem affirmativam sustineo, dummodo aliqua causa justa non desit, quia quantumvis hæc actio per se mala non sit, aliquam tamen speciem præfert mali, & ideo evitanda, nisi urgeat necessitas, juxta illud Pauli 1. ad Thessal. 5. *Ab omni specie mali abstinete vos*. Dicti hujus ratio melius & tutius afferri non potest, quam praxis fidelium, quibus nec pietas deest, nec timor Dei; Pluries enim contingit hisce vestibus uti vel ad se occultandum, vel ad suas actiones pro optimo obtinendo sine etiam ad Religionem spectante ob-

tinendo, v. g. quando Christiani Duces mittunt exploratores ad infidelium exercitum, & in classe maritima infidelium vexilla exponuntur; Quod si inter fideles ipsos Laici induuntur aliquando vestibus Sacerdotis, & vir foeminæ; aut è contra, ut satellitum manus effugiant, aut aliud sibi expediens perficiant, quare licitum non erit infidelium vestes præferre, ut grave aliquod damnum evitetur, & bonum præsertim fidei obtineatur? Neque enim vestes illæ ad aliquid ex se significandum institutæ sunt, sed solummodo ex hominum existimatione id habent, ut quis infidelis existimetur, quod solum per accidens est, neque apud prudentes locum habet infidelitatis suscipio, itaut certo inferri nequeat illum esse hominem infidelem.

35. Hinc facile refelli possunt illa, quæ videntur opponi posse argumenta; Horum primum est; quia tunc videretur fidelis se infidelem profiteri, quod quædam virtualis negatio fidei iudicatur, aut saltem mendacium in materia gravi, hoc enim non consistit in verbis tantum, sed etiam in factis; quod si hoc licitum dicimus in gravi necessitate, quare sine aliqua necessitate licitum non erit? Vel enim vestes illæ annexam habent aliquam falsam significationem, vel non habent; Si primum, ergo in nullo casu licitæ erunt; Si secundum, ergo in omni casu. Etenim ad primum negamus assumptum, quod non aliter contingit, nisi accidentario quodammodo, & quamvis mentiri non tantum in verbis sed etiam in factis eveniat, non tamen semper, nisi quando per se facta ad hoc sint instituta. Ne vero daretur locus tertio argumento; ideo addidimus illas particulas, *dummodo aliqua causa iusta non desit*. Et ratio est, quia licet huiusmodi vestes non sint per se causa deceptionis, ut dictum fuit, sunt tamen per accidens; proximum autem neque per accidens decipere possumus, nisi id gravis necessitas, & me-

lioris boni obtinendi postulet finis, præsertim vero ubi agitur de causa fidei, nec non religionis, in qua non nisi difficulter fundamentum dari potest, ex quo quis infidelis dijudicetur.

36. Secunda dubitatio est de usu vestium, quæ specialiter institutæ sunt ad distinguendos homines fideles ab infidelibus. In hac re Doctores plures, & quidem Doctrina insignes pro utraque parte afferuntur. Quapropter ne ipsis aliquam injuriam faciamus, omnium liceat fundamenta perpendere, ut inde, quod æquius existimabitur, eligat quisque qui legerit. Hoc licitum esse negant Cajetan. 2. 2. qu. 3. art. 2. S. Antonin. 2. p. tit. 12. cap. 6. Sylvester verbo *Fides* qu. 5. num. 8. Tabiena, Armilla, Navar., Tolet. alique plures quos affert Sanchez lib. 2. in Decalogo cap. 4. num. 18. Horum ratio est, quia talium vestium usus est quædam fidei abnegatio, & harum signum loquutioni est substitutum, ita ut per se qui illo utitur, significet se esse vel Hebræum, vel Turcam, vel &c. quare sicuti non posset verbo dicere, se huiusmodi esse, ita nec potest eo signo illaque veste; Quod si in ea esset aliquod depictum idolum à fortiori dicendum esset. Contrarium tamen, si gravis causa id expostulet, fieri posse, defendunt Azor. lib. 4. Instit. Moral. qu. 5. cap. 27. Ledesm. 2. tract. Summæ tract. 1. cap. 4. Benzonius in tract. de fuga lib. 1. disp. 1. qu. 4. Aragon. Valentia, atque hoc magis probabile putat Suarez de fide disp. 14. sect. 5. num. 8. Horum ratio est multiplex apud suos authores, nec quamlibet afferre meum postulat institutum; Præcipuas tantummodo exponam. Prima est, quia non ita loquendum est de vestibus sicut de vocibus, istæ enim ex primaria sui institutione debent significare objecta, & nostræ mentis conceptus exprimere, vestes autem non sunt ad significandum institutæ primario, sed ad alium humanum usum, à quo non extrahuntur in re nostra, sed tantum ipsis alia-

addi-

additur significatio, ideo verba ad quid aliud usurpari non possunt nisi ad significandum, vestes autem omitta significatione, propter suum primum usum possunt assumi, ergo talis usus licitus erit, & taliter usurpatus nullum mendacium continet, nec falsam significationem. Secunda est; Quando verbum plures habet significationes, eo uti possumus ad nostrum secretum occultandum, quamvis ab audiente in alio sensu sit accipiendum, ergo multo magis in necessitatis casu licite utemur vestibus, in quibus duplex continetur significatio, & in nostra erit potestate unam significationem ab alia separare. Tertium desumunt ab alio exemplo, de quo diximus num. 34. id est vestem Monachalem absque mendacio assumi posse ab eo qui Monachus non est, quare? Quia significatio vestis Monachalis separari potest ab intentione illius, qui ea utitur.

37. Sententia negativa mihi probabilior & tutior videtur; atque hæc postrema argumenta adducta pro affirmativa nullius momenti censenda sunt, ut facile quisque percipiet; nam præter plura falsa, quæ continent, probant esse licitum usum illarum vestium etiam extra casum necessitatis; sicuti etiam extra casum necessitatis potest quis ambigere loqui dummodo non adsit mentalis restrictio, quam neque admittunt Doctores laudati, & rursus extra casum necessitatis potest quis Monachali veste se induere, & nihil contra religionem & fidem in istius usu reperitur. Quod si ea valerent, ut supponit Suarez, quare in suo asserto num. 7. dicit: *Ex gravi causa licitum esse bona fide & intentione his vestibus uti ad se occultandum?* Potuisset omittere illa verba *bona fide* nam hoc pacto etiam mentiri licitum erit. Et ubi bona fides excusat, nullus necessitatis casus est expectandus.

Ex his collige quid dicendum sit, si statueret Princeps habens subditos fideles & infideles, ut fideles tali veste

vel signo ad se discernendum ab infidelibus uterentur.

38. Nunc deveniendum ad illarum vestium usum, quæ nullam aliam habent significationem præter illam superstitiosi cultus alicujus falsæ religionis. Aliqui ex superadductis Authoribus idem de istis sentiunt, quod de illis eodem ducti principio, quod quamvis istiusmodi vestes ad talem usum ab hominibus deputentur, retinent tamen ordinem, quem ex propria natura habent ad usum corporis tegendi, atque defendendi, & ideo licitum est uti quacumque veste propter hunc intrinsecum & naturalem usum spreto quacumque hominum institutione.

39. Oppositum tamen omnino tenendum est tum propter à nobis dicta n. 36. tum quia, esto aliquæ actiones alium usum habeant, & ex se indifferentes sint, attamen fieri non possunt, quando agitur de circumstantia in qua cultus religionis exprimitur, ut constat de incenso, quod igni in thuribulo applicari potest, nec tamen potest ad idolum offerri, sicut in superioribus dictum fuit. Ratio autem à priori est, quia usus uniuscujusque rei moraliter judicandus est ex primario fine, propter quem instituitur. Vestes autem illæ primario institutæ sunt ad cultum protestandum, ergo; Quod si retinent ordinem naturalem ad corpus tegendum & defendendum, retinent, ut vestes sunt, non ut tales.

§. VI.

An licitum sit infidelium adire templa, & vesci carnibus diebus vetitis ad occultandam fidem.

40. **Q**Uod attinet ad primam dubitationis propositæ partem, nulla in pluribus difficultate à nobis resolvitur. Ingressum in templa infidelium in se spectatum actionem esse indifferentem & pluribus in casibus lici-

licitum nullus ibit inficias. Si inundent imbres, si urgeat bellum, si hæreticorum spolia capienda sint, si ab Episcopo Catholico sint purificanda, cur Catholicus ea non adibit ut se à temporis inclementia defendat, ut in illis tanquam in munitissimo loco se recipiat, ut ea infidelium insignibus spoliet, atque ut Episcopus ea benedicat, & magis ad Divinum Cultum apta restituat? Immo in pluribus locis, in quibus libertas conscientiae viget, & Catholici cum hæreticis promiscuè versantur, mos est, ut postquam Catholici suos ritus peregerint, hæretici in eodem templo suas caeremonias celebrent, vel è contra.

41. Certum est secundo licitum esse Catholicorum ingressum in huiusmodi templa, si fiat tantummodo ad exhibendum civile debitum alicui personae, & ita fit à famulis suos Dominos comitantibus, quod quidem satis colligitur ex facto Naaman, de quo supra num. 27. quod intelligendum est, licet lex à Principe promulgata esset, qua præciperentur omnes adire templa hæreticorum, etenim prædicti famuli non adirent templum, ut illi legi obtemperarent, sed tantummodo ut famulatum civilem suis Dominis exhiberent, qui nullo pacto ad religionem pertinet, aut religioni veræ facit injuriam. Hurtadus disp. 48. §. 65. amplius progreditur, asserens famulos posse cum Rege genuflectente, genuflectere, atque ea omnia præstare, quæ à Rege præstantur; sed hujus Doctoris opinio prorsus est rejicienda; Aliud enim à famulis exhiberi non potest in templis, nisi quod spectat ad reverentiam erga Dominos, at genuflectere coram idolo genuflectente Rege, vel communionem Calvinisticam accipiente non spectat ad reverentiam erga Regem, ergo. Neque exemplum Naaman quidquam in re probat, nam istius reverentia ad famulatum pertinebat, ut scilicet Rex genuflectens & adorans posset ab illo adjumentum recipere ad surgendum.

42. Præcipua igitur difficultas est, an Rege hæretico præcipiente subditis suis, ut adeant hæreticorum templa, ibique precibus & concionibus intersint sub pœnis gravissimis carceris, triremium, bonorum confiscationis, possint Catholici ad huiusmodi pœnas evitandas adire hoc pacto templa hæreticorum, etiam protestatione præmissa, se religionis causa id non facere, quod quidem plures Doctores Catholici, inter quos Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 11. qu. 2., ut Catholicos Anglos à gravissimis illis pœnis liberarent, & à peccandi, seu à fide deficiendi eriperent, id licitum existimarunt.

43. Neque vero opinio hæc suis est destituta momentis. I. quia quidquid in hoc contingit ad indifferentem actionem revocatur. Indifferens est ingredi in templum, & ibi permanere, neque intrinsecus malum fit, ex quo hæretici male illo loco utantur. Indifferens est concionem falsæ doctrinæ audire, siquidem potest quis illam audire, vel ut irrideat, vel ut refellat, vel ut oratoris eloquentia delectetur; Indifferens est eorum precibus, & sacris interesse, quid enim prohibet, tunc Catholicum catholico ritu secrete preces effundere, ac veræ fidei se in actibus exercere? ergo per hæc omnia nulla est fidei negatio, licitè itaque fient.

43. Secundum momentum est; quia in hoc casu nullum scandalum, aut Fidei injuria contingere potest, omnibus namque notum est, Catholicos id facientes, id non facere sponte & ex animo, sed solum ad pœnas evitandas, immo hoc à Regibus præcipi non propter religionem, sed propter auri cupiditatem, ideo libentius imponere pecuniarias pœnas, quàm corporales. Additur, Catholicos prius protestari, sed id non facere veram fidem relinquentes, aut illam sectam approbantes.

45. Nihilo tamen minus contrarium censendum est, nec aliquem dubitandi locum relinquunt duo Brevia Motu proprio data à Paulo V. quorum unum ma-

majoris claritatis gratia hic exponemus.

Primum Breve Pontificium.

Dilecti Filii, salutem & Apostolicam benedictionem.

Magno animi merore nos semper affecerunt tribulationes & calamitates, quas pro retinenda Catholica Fide jugiter sustinulistis. Sed cum intelligamus, omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio nostra mirum in modum aucta est. Accepimus namque compelli vos, gravissimis pœnis propositis templa hæreticorum adire, cætus eorum frequentare, concionibus illorum interesse. Profecto credimus procul dubio eos, qui tanta constantia atrocissimas persecutiones, infinitas propemodum misérias perpessi sunt, ut immaculatè ambulant in lege Domini, nunquam commissuros esse, ut coinquantur communione desertorum Divinæ legis. Nihilominus zelo Pastoralis officii nostri impulsus, & pro paternæ sollicitudine, qua de salute animarum vestrarum assidue laboramus; cogimur monere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum conciones adeatis, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento Divini cultus, ac vestræ salutis. (Reliqua quæ sunt in Breve spectant ad juramenti prohibitionem, ideo cum non sint ad rem nostram, omittuntur.) Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo piscatoris decimo Kalend. Octob. 1606. Pontificatus nostri secundo. Similiter aliud secundum Breve datum anno sequenti ad eandem juramenti prohibitionem spectat.

Ex verbis porro in recitato Breve contentis manifestè patet, prohibitionem hanc eo modo infidelium templa adeundi non solum esse positivam & humanam, propter quam actiones illæ ma-

le sint, sed esse malas in se ipsis, propterquam malitiam prohibentur. Et ideo licet fortasse antea fuerit de hoc puncto inter Catholicos disceptatio, nunc tamen controversiæ locus Pontificia est declaratione sublatus.

46. Neque vero arbitrari quis audeat, declarationem istam fuisse quodam adinventum Pontificis; quantum enim fuerit fidei principiis, Sanctorumque Patrum doctrinæ consentaneum, nunc declarabimus. Omnem cum hæreticis communicationem in iis, quæ ad ritus & cæremonias pertinent à Scripturis Sacris prohibitam esse, nemo ignorat, qui vel Pauli epistolas legerit, vel Joannis. Scribit Paulus 2. ad Timot. 2. *Profana, & vaniloquia evita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit, ex quibus est Hymeneus & Philetus* (dicemus nos Calvinus & Lutherus) *qui à veritate exciderunt.* Et ad Roman. cap. 16. inquit. *Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui divisiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.* Hujusmodi enim Christo Domino Nostro non serviunt, sed suo ventri, & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Joan. vero epist. 2. postquam de hæreticis loquutus esset, subdit. *Neque Ave eis dixeritis, qui enim dicit eis Ave, communicat operibus eorum malignis.* Non sufficit ergo, aliquem veram fidem profiteri, & protestari, & cum hæreticis ad templa convenire, eorum officiis interesse, eorum conciones audire, sed vera fide semper retenta; nam semper hujusce veræ fidei periculum imminet, propter quod omnino illicitum ab Apostolis judicatum est.

47. Ita profecto Scripturas Sanctas Sancti Patres intellexerunt, atque ita intelligendas esse perpetua traditione demandarunt. Quid in hac re non dixerunt Irenæus lib. 3. cap. 3. Cyprian. epist. 55. ad Cornelium? Sed me juvat hos

hos præterire ne in eorum sententiis proferendis prolixius me, contra id quod promiseram, & semper servabo, me inquam geram. Audiamus tamen quid S. Hilarius interpretans illa verba Christi Mat. 10. *In viam gentium ne abjeritis* dicit. Hæc sunt verba. *Non quod non ad salutem etiam gentium non mitterentur, sed ut opere & vita gentilis ignorantie abstinerent. Et quod Civitates Samaritanorum vetiti sunt introire, ut Ecclesias hereticorum non adeant, admonentur.* Augustinus autem serm. 6. de verbis Domini explicans illud ad Roman. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit* interrogat; *Sed quid si illud jubeat, quod non debeas facere?* Respondet. *Hic sane contemne potestatem timendo potestatem.*

48. Sed ut à prolixiori sermone me removeam, ad rationes aliquas ad quod intendimus insinuandum aptas me convertam. Si argumenta num. 42. & 43. producta quid probarent, nihil certe Catholicis in religionis materia prohibitum esset; Sumat ergo Catholicus communionem Calvinisticam, & dicat se sumere ad evitandas poenas, idolo thus deferat, aliaque similia peragat, nunquid dicemus hæc licita esse? & tamen panem comedere, thus igni apponere secundum se actiones indifferentes sunt. Illud præ oculis habendum est, quod ex natura sua licitum, fit iniqui Regis imperio illicitum; etiam idola aspicere malum non est, est tamen, si quis provocatus aspiciat, ut supra dictum est. Si autem positivas rationes à nobis exposcas, jam tradidimus, ubi diximus cultum simulare illicitum esse; Si enim illa rectè ponderentur, ad rem præsentem facere non est ambigendum.

49. Sed progrediamur rem nostram peracturi, atque secundam tituli partem resolvamus. Pro qua breviter adnotandum est, vel sermonem esse de esu carniū absolutè, prout jure positivo atque Ecclesiastico prohibitus est, vel de esu illorum, quæ jam idolis sunt im-

molata. Si in primo sensu fiat sermo, carnes comedere diebus vetitis, si alii cibi desint, non video quid prohibeat, non enim est actio ad religionem profutendum per se directæ, & præceptum positivum occurrente vitæ discrimine obligationem non inducit. Si tamen id contingeret præcipiente Tyranno, ut illorum carniū esu significaret Catholicus se à suæ religionis cultu recedere, illicitum esset, & ratio semper est eadem, quam superius adduximus. Quare improbo illorum sententiam, qui oppositum docent cum Lugo, & aliis ab ipso citatis.

50. Si vero in secundo sensu quasi-tum proponatur, distinguendum est; Vel illorum comestio est sine aliquo circumstantium scandalo, vel è contra. Si primum contingat, comedere; ait enim Apostolus 1. ad Corint. cap. 8. & 10. *Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam; Si quis autem dixerit hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam non tuam, sed alterius.* Igitur sejuncto scandalo comestio hæc licita est. Ex quibus, si scandalum intersit, jam apparet illicitam esse comestionem; quod etiam amplius declaravit idem Apostolus dicens. *Videte, ne forte hæc licentia vestra offendiculum sit infirmis.* Si enim res aliter contingat, ciborum illorum comestio saltem à falsi Dei apparenti cultu separari non poterit, unde plurimum Martyrum fortitudo celebratur, qui cum Ethnicis invitantibus ad vescendum ex idolothytis constanter dissentirent, verberibus crudeliter cæsi gloriosissimè obierunt, inter istos est Sancta Valeria Martyr Conjux Sancti Vitalis. Hoc amplius tradunt August. epist. 154. lib. de bono Conjug. cap. 16. lib. 32. contra Fauf. cap. 13. Leo ep. 77. ad Nicetam cap. 5.

§. VII.

Aliqua dubia resolvuntur.

51. **E**T si de illis agendum suscipiamus, quæ non ad Theologos Scholasticos pertinent, sed ad eos, qui Moralis Theologiæ Professores agunt, nihilo tamen minus de aliquibus pauca dicere, quæ ad fidem referri videntur, non erit prorsus abs re. Ita vero pauca erunt, ut potius rem indicando resolvere, quam ex æquo declarare fateamur.

Quæritur autem primo. Utrum Catholici honoris causa adesse possint nuptiis, & conviviis nuptialibus ab hæreticis celebratis coram ministro hæretico, & hæreticis cæremoniis. Affirmativè respondet Malderus quæst. 3. art. 2. membro 3. & Coninch. num. 62. dummodo in cæremoniis & precibus nulla sit communicatio, sed tanquam actio profana habeantur. Nisi tamen aliquid addatur, arbitror hoc sustineri non posse, saltem in locis, in quibus recepta sunt, & obligant Decreta Concilii Tridentini, nam qui nuptiis interfunt sine debitis conditionibus ab ipso statutis ses. 24. de reformatione graviter peccare dicuntur. Multo minus poterit Catholicus Paranymphe munere exercere, quod consistit in offerendis sponsis Ministro, hoc enim pacto videtur in ritibus, quibus Minister hæreticus eos conjungit, communicare; Si autem agatur de munere, quo post contractum Matrimonium sponsam tantummodo tradit sponso, existimo, illicitum non esse, cum in hoc civilis actio dumtaxat exerceatur.

52. Quæritur 2. An liceat Catholicis amici Cadaver ad Sepulchrum comitari, vel sepulturæ interesse, quando ritus hæreticus exerceatur. Si hoc pertineat ad actionem mere civilem, nec hæreticorum precibus Catholicus communice, sed adsit ut simplex spectator sine alieno scandalo & offensione, tantum.

Tom. I.

quam illicitum non condemno. Ita Lugus, Hurtadus, Coninch. Maderus. Sed quid dicendum, si defunctus sit hæreticus, & sepeliatur in loco sacro? Communis sententia est, hæreticum in loco sacro sepeliri non posse, unde infertur, Catholicos illius funus ad locum sacrum comitari non posse; quare autem in eo loco sepeliri nequeat hæreticus, habetur in cap. 2. de hæreticis. Navarrus tamen & Layman textum istum intelligunt de hæretico denunciato ac damnato, cum Ecclesia non polluaturnisi per sepulturam excommunicati denunciati, ut docent Suarez tom. 5. de Censuris disp. 12. sect. 4. num. 13., & Coninch. disp. 14. de excommunicatione dub. 8. num. 64.

53. Quæritur 3. Si Ministri hæretici sepelire velint Catholicum in suis Ecclesiis, & suo ritu, ad quid teneantur Catholici ne in hujusmodi ritibus communicare videantur? Respondeo. Catholicos ad hoc licitè cooperari non posse, posse tamen permittere, cum impedire non possint, ne hæretici publica potestate & auctoritate munus illud sibi usurpent; quare mere passivè se habeant necessum est.

54. Quæritur 4. Utrum parentes Catholici permittere possint, ut eorum filii à Ministro hæretico baptizentur, ne grave aliquod damnum patiantur. Si de sola permissione agatur, existimo id fieri posse, cum hujusmodi baptismus validus sit. Si autem accederet parentum Catholicorum cooperatio, graviter peccarent, non enim sine urgente necessitate potest peti baptismus conferendum à Laico, ergo multo minus ab hæretico, eo vel maxime quod data hujusmodi cooperatione censeretur in hæreticorum ritibus communicare. Sanchez tamen lib. 2. in Decalog. cap. 9. num. 10. generatim edocet posse peti Sacramenta ab hæreticis, quandiu non sint denunciati, neque agere contra leges excommunicationis qui ab ipsis Sacramenta suscipiunt, asserit Hurtad. S s disp. 76.

disp. 76. §. 13. atque ideo secluso scandalo id licere.

55. Quæritur 5. An Catholicus esse possit Patrinus filii parentum hæreticorum. Si baptismus conferatur à Ministro Catholico, & ritu Catholico, potest, secus si conferatur à Ministro & ritu hæretico, videretur enim illi ritui adherere; Data tamen hypothefi, tenetur Patrinus facere quantum potest, ut filius ille in Catholica Fide instruat, & perseveret. Addunt Doctores Azor. Navar. Ledes. Lugus, Legatum Principis Catholici Patrinum esse filii Regis hæretici solo honoris & benevolentiae titulo, idque constet, per se licitum esse.

§. VIII.

Quas pœnas incurrat qui exterius tantum fidem negat.

56. **N**on est aliqua difficultas de pœna quam incurrit in foro interno & apud vindicem Deum, id enim dicendum de hoc peccato, quod de quolibet lethali peccato communiter dicitur. Sermo tantum est de Ecclesiasticis pœnis, quas ab Ecclesia infligi posse extra controversiam est, sicut enim revera punit Magos, ariolos, & lamias Dæmones colentes, & pactum cum eodem ineuntes, ut legitur in Direct. Inquisit. par. 2. qu. 43. sic etiam punire potest fidem externè negantes, quamvis internè fidem conservantes. Rursus non est difficultas de peccato contra fidei confessionem, quod fit per omissionem fidei, quando urget præceptum actum fidei habendi, etenim de pœna debita huic peccato nihil peculiare in Sacris Canonibus reperitur. Solum in Tridentino ses. 24. cap. 11. de reformatione lex lata est contra Clericum, qui promotus sit ad curam animarum, aut dignitatem in Ecclesiis Cathedralibus, & intra duos menses à promotionis die fidei professionem non emisit, qua-

fui beneficii fructibus privatur; donec emittat. *Alioquin*, sunt verba Concilii, *prædicti omnes provisi fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.* Ses. vero 25. cap. 2. statuitur, ut Prælati in prima Synodo post promotionem suam fidem profiteantur, quod si omiserint, Episcopi comprovinciales Pontificem moneant, & interim ab illius Prælati se communione removeant.

57. Quæstio itaque præsens est, utrum qui retenta interna fide hanc exterius negant excommunicationis pœnam ipso facto incurrant, sicut incurrunt Hæretici & Apostatæ.

Sentiendum negativè. Ita Sylvester, Tabien., Navar., Azor., Tolet. & communiter Theologi contra Cajet. 2. 2. qu. 12. art. 1. Si autem hujus ratio quærat, satis aptè ostenditur sic. Qui fidem exterius negant nec sunt absolutè hæretici, nec absolutè Apostatæ, ergo nequeunt illis pœnis puniri, quibus puniuntur illi; Consequentia manifesta est, neque enim pœna potest excedere culpam. Quod vero non sint absolutè hæretici, res clara est, quia adhuc in animo fidem retinent, & ideo diximus in loco proprio Marcellinum Papam hæreticum non fuisse, sicut & de aliis, & communiter docent Theologi hæresim non haberi nisi cum errore in intellectu & pertinacia in voluntate, quæ omnia exterius fidem negantibus, desunt; Quod vero neque sint à Catholica Religione Apostatæ, eodem ostenditur argumento, unde S. Thom. par. 2. qu. 12. art. 1. in corpore, multas distinguit apostasias, quod videndum aliis relinquimus, & ad 2. inquit: *Ad fidem pertinet non solum credulitas cordis, sed etiam protestatio &c.* quapropter si admittas cordis credulitatem sine protestatione, actum quidem fidei negas, fidem tamen non negas, ergo qui exterius fidem negat, vere non est Apostata. Pœnis igitur Hæreticis & Apostatis stabilitis subjacere non debet, præsertim quod lex pœnalis stricti juris ab omni-

omnibus dicitur, proinde non nisi perfecto consummatoque peccato potest infligi, quod est in tractatu de legibus receptum ab omnibus. Hinc habes; fidei habitum deperdi per solam infidelitatem internam, etenim cum externa infidelitate perseverant recta dispositio, & pia voluntatis affectio, tum etiam interna Divinae veracitati adhesio, in quibus actibus habitus fidei conservatur.

58. Plura Cajetanus opponit. Primo multa jura, quae absolute puniunt Apostatas in cap. *Contra Christianos* de haeretic. in 6. & alia plura in decr. 26. q. 7. tum in direct. inquisit. 2. p. q. 25. Secundo quia Ecclesiae jus extenditur ad actus externos, negare autem fidem est actus externus eandem habens malitiam sive fiat cum interna infidelitate, sive non, & ita de facto punit Magos, & Ariolos, ut diximus num. 54. Tertio quia de facto fidem externè negantes absolvuntur, aliis poenis mulctantur, & reconciliantur Ecclesiae, ergo quia censuras, & poenas incurrunt. Tandem. Qui furatur, sive ex metu, sive ex alio motivo furetur, ipso facto poenas contra fures latas incurrit, ergo a pari in re nostra.

59. Rationes istae parvi pendendae sunt. Quid jura illa mihi proferas, quae jam declarata sunt tanquam contra Haereticos & Apostatas internè consummateque infideles? Si Ecclesia punit actus externos, istos ab internis ne separet, externos tantum etiam punit, quia externè fidem negare grave peccatum est, quia contra praeceptum, ut a nobis dictum fuit, sed aliud est punire infidelitatem externam, & aliud punire poenis inflictis Haereticis ac Apostatis, de quibus est praesens nostra disputatio. Primum concedimus, secundum negamus, sicut etiam dicimus, leges contra Magos & Ariolos diversas esse a legibus contra Haereticos & Apostatas. Tertium verum opponit, sed ideo absolvuntur, quia fervatur major cautio

Tom. I.

propter praesumptionem, & quia, cum grave peccatum sit, ab Ecclesia puniri potest. Paritas postremo adducta non tenet, quia furtum, cum sit ablatio rei alienae est in sua specie per actionem externam consummatum, & parum immo nihil mihi prodest, si animo rem non auferendi, mihi rem auferres. Non ita in negotio fidei; sicut dictum fuit.

§. IX.

Exponuntur nonnulli ad divinam fidem pertinentia.

60. **Q**uaeritur I. an actus fidei sit actus intellectus, vel voluntatis. Loquimur autem de actu fidei juxta suum esse formale, non juxta ea, quae ad ipsum praerequiruntur, cum enim pia affectio & voluntatis imperium ad voluntatem pertineat, in hoc sensu esse voluntatis actum manifestum apparet.

Respondeo; Actum fidei esse actum intellectus. Suademus hoc; quia actus, qui fertur in verum tanquam in sui obiectum, esse debet actus intellectus, atqui actus fidei fertur in verum, tanquam &c. Ergo. Minor colligitur ex doctrina Tridentini definientis sess. 6. c. 6. *Disponi ad justificationem &c. credentes vera esse, quae divinitus revelata sunt.* Hinc Joan. 17. dicitur. *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum, Deum verum, & quem misisti Jesum Christum:* quod licet de vita gloriae in patria intelligatur a pluribus, attamen etiam de vita hujus viae intelligi justissime potest; & Christus Lazarum resuscitans inquit, *ut cognoscant, idest credant, quia tu me misisti.* Rursus Paulus 2. ad Corint. 10. loquens de Fide, nonne dicit, *in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi?* Pertinet igitur actus fidei ad intellectum, minime ad voluntatem, ut affirmavit Lutherus dicens

§ 2

esse

esse fiduciam de divina misericordia propter Christum, hæc enim fiducia sequitur fidem, quemadmodum sequitur spes. Ratio autem asserti nostri esse potest, quia sicut in patria non tantum voluntas, sed etiam intellectus supernaturali modo perficiendus est, ita etiam in via; perfici autem non potest nisi per cognitionem Dei supernaturalem, quæ fides est; ergo.

61. Quæritur 2. Quod sit subjectum fidei Theologicæ, in quo plura resolvenda sunt, sicut sunt plura subjecta, de quibus dubitatio esse potest. Primo de Angelis & de Homine in statu innocentia. Secundo de Beatis & Damnatibus. Tertio de existentibus in Purgatorio.

Dico 1. In Angelis & Homine in statu innocentia fuisse fidem. Ratio est, quia Angeli & Homo in statu innocentia fuerunt conditi in statu viæ cum facultate ad merendum vel demerendum, & cum sola incohabitatione beatitudinis, quam sperabant, ad Deum igitur accedere merendo debebant, sed non poterant seclusa fide juxta textum Apostoli toties adductum, ergo. Additur, in ipsis fuisse spem, ergo cur neganda fides, quæ est sperandarum substantia rerum? Hujus autem præclarissimam rationem dat S. Th. 2. 2. q. 5. art. 1. quia illa sola manifestatio fidem excludit, per quam clarè videtur id quod de primario creditur, & cujus visio beatos efficit, quam Angelus ante confirmationem, & homo ante peccatum profecto non habuit; non inficior tamen utcumque manifesta cognitione, plura mysteria novisse, quæ nos sola fide pertingimus, in quo sensu ait Hugo de Sancto Victore oculos apertos habuisse, Sanctus Augustinus in 2. super Genes. tom. 4. cap. 8. inquit, res in Verbo vidisse, non tamen eo modo, quo beati in patria. Neque dicatur nullam in ipsis fuisse obscuritatem, cum hæc sit poena peccati, qua ratione nec ullam anxietatem; contra enim est; in

ipsis nullam fuisse obscuritatem vel anxietatem, quæ foret vel poena vel culpa, non tamen naturæ debita, si hæc luminis divini immensitati, visionique beatæ compararetur.

62. Dico 2. Contra Durandum, Alensem, Argentinam, in beatis actum fidei infusæ non inveniri, & ratio desumitur ex dictis, cum Deum intuitivè videant; sed præcipuum fundamentum colligitur ex divina Scriptura; dicente Paulo fidem esse argumentum, non apparentium; & clarius in re nostra 1. ad Corint. 13. *Cum venerit, quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est; videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Et pluribus in locis. *Prophecie evacuabuntur, fides cessabit.* Cum tamen omnia Beati clarè non videant, ut probo in tract. de Visione, arbitror ipsis aliquem actum fidei non repugnare, casu quò Deus ipsis aliquid revelaret ad eorum statum non pertinens.

63. Dico 3. aliquo modo actum fidei reperiri in damnatis. Ad quod intelligendum, utpote contra plures, qui se Sancti Thomæ sectatores profitentur, afferam ejusdem Sancti Doctoris mentem expressam 2. 2. q. 5. art. 2. qui postquam retulerit verba Jacobi 2. *Dæmones credunt, & contremiscunt*, ait. *Quod voluntas moveat intellectum ad assentiendum potest contingere ex duobus. Uno modo, ex ordine voluntatis ad bonum, & sic credere est actus laudabilis, alio modo, quia intellectus convincitur ad hoc, quod judicet esse credendum his quæ dicuntur, licet non convincatur per evidentiam rei.* Deinde concludit. *Dicendum est ergo, quod in fidelibus Christi laudatur fides secundum primum modum, & secundum hoc non est in Dæmonibus, sed solum secundo modo.* Quare brevius resolvitur quæsitum dicendo, non esse in dæmonibus fidem liberam, sed coactam. Nec valet, perseverare in damnatis eundem characterem, ergo etiam eandem fidem, nam character non

non datur ad instar habitus & virtutis, ut fides, sed ad instar signi; & si argumentum valeret, sequeretur nunquam etiam ab hominibus deperdi posse fidem, sicut nunquam potest deperdi character.

64. Dico 4. Habitum fidei esse in existentibus in purgatorio. Ratio est, quia non potest amitti fides, nisi per oppositas dispositiones, actusque contrarios, sed in existentibus in purgatorio nihil ex istis est, ergo. Patet mihi in istis non est clara Dei visio, non incapacitas ad pium voluntatis affectum, non infidelitas, cum nequeat esse sine peccato lethali ergo. Additur, ab illis cognosci Deum ut authorem supernaturalem, & ut talem amari, hæc autem cognitio & claritas esse nequeunt nisi per fidem, cum esse nequeat ex scientia infusa, quæ vel est proprietas a visione beata progrediens, vel licet non esset, sine aliquo fundamento vel Scripturæ vel Patrum, quod nullum afferri potest, ipsis tribui deberet. Quod si amplius mereri non possunt, non perinde inferas, ergo nec credere, etenim ratio meriti postulat statum viæ perfectæ, fides autem potest haberi sine merito etiam sine statu viæ, dummodo non sit perfectè in termino, ut contingit in casu.

65. Quæritur 3. Per quid habitus fidei amittatur. Jam suppono per quodcumque peccatum lethale non amitti ut definivit Tridentinum sess. 6. can. 28. Difficultas est ergo, an amittatur per quemcumque actum hæresis, & infidelitatis. Videtur Durandus in 3. dist. 23. q. 9. negativam partem defendere, & ideo hæreticum, quamvis non credat unum vel alterum articulum fidei, non deperdere habitum, quo aliquem credat.

Dico tamen cum S. Th. Scoto, aliisque Theologis, per quemcumque actum hæresis formalis & infidelitatis habitum fidei amitti. Ratio est, quia sicuti per quodcumque peccatum le-

thale destruitur charitas, ita per quemcumque actum hæresis, ac infidelitatis formalis destruitur fides, cum non major detur oppositio in primo casu, quam in secundo. Præterea haberi non potest alicujus virtutis habitus, nisi objectum ejusdem formale retineatur, constat autem objectum formale fidei esse divinam veracitatem revelantem, ut revelatam in scripturis & propositam ab Ecclesia, at qui crederet unum articulum, & alium negaret, jam non respiceret pro motivo divinam veracitatem æqualiter revelantem omnes articulos, & æqualiter propositam ab Ecclesia, sed duceretur propria voluntate & arbitrio, ergo. Hoc quidem innuitur per Conc. Trident. dicens sess. 6. cap. 15. *Afferendum est, non modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocumque alio peccato mortali, quamvis non amittatur fides, gratiam amitti;* per quæ verba sententia nostra satis apertè declaratur.

66. Atque ex his patet, quo pacto in scientia possit haberi cognitio demonstrativa de aliqua conclusione, quin habeatur de alia, non sic in cognitionibus fidei possit haberi unus actus fidei de uno articulo, quin de alio habeatur, quia videlicet in conclusionibus unius scientiæ sunt diversa media, per quæ probantur, nec unum ab alio dependet, at in rebus fidei unicum tantum est medium, idest divina veracitas modo superius explicato, & ideo qui ab hoc medio recedit, omnino recedit. Quod si diceres, unum divinum mandatum sine alio servari posse, ergo etiam credi unum articulum alio non credito, responderem, vel falsum esse antecedens, si loquamur ex motivo charitatis ut dictum est, juxta quod ait Jacob. cap. 2. *Qui offendit in uno factus est omnium reus.* Vel in mandatorum observantia diversas virtutes ad illam inclinantes reperiri, ad credendum autem non reperitur nisi fides ad credendum inducens.

67. Sed

67. Sed quoniam dictum est, per quodcumque peccatum lethale fidem non amitti, congruum existimo afferre, ac diluere rationes illas, quibus oppositum insinuari videtur. Possunt autem reduci, vel quia non sit potior ratio de uno peccato, quam de alio, præsertim cum esse possit peccatum gravius infidelitate. Vel quia fides sine charitate & operibus appellatur a Jacobo fides mortua, ideoque non est vera fides, sicut homo mortuus non est verus homo, juxta quod ait Gregor. hom. 29. in Evang. *Vera fides est, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit.* Vel quia peccatum cum sit infinitæ, aut saltem gravissimæ malitiæ sibi vindicat privationem omnium donorum supernaturalium, consequenter & fidei.

68. Verum ex his nihil concluditur non ex primo, nam licet esse possit peccatum gravius infidelitate, attamen fidei non opponitur neque per ipsum tollitur objectum fidei motivum, quo retento retinetur & fides. Non ex secundo quia fides mortua & fides viva non differunt in specie, sed tantum secundum perfectum & imperfectum, sicut jam dictum fuit, homo vero mor-

tuus specie differt ab homine vivo, immo nec est homo; & quo pacto confici deberet argumentum illud, alibi docuimus. Ceterum; dum dicit Jacobus, *Fides sine operibus mortua est* jam supponit, fidem sine operibus remanere, sicut sine anima remanet corpus. Sed de hac re satis, ubi de fide quantum ad justificationem. Hic unice addam Concilium Trid. sess. 6. can. 28. in quo sic definit. *Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti, aut fidem, quæ remanet non esse veram fidem, licet non sit viva, anathema sit.* Hinc Gregorius sumit veram fidem pro perfecta & viva fide. Ultimum in re nostra non tenet; sciendum etenim est, aliqua dona, qualia sunt virtutes morales infusæ non versari immediatè circa ultimum finem, sed circa media ut per se ad ultimum finem tendentia. Hinc cum non possint ita se habere, nisi subjectum, in quo sunt, sit rectè dispositum per virtutes Theologicas, præsertim per charitatem, sit hac deperdita illas perire; non sic vero virtutes Theologicas, quæ per se tendunt immediatè in Deum, ideo adhuc remanent fides, & spes.

QUÆSTIO ULTIMA.

De Hæresi, seu infidelitate.

§. I.

Præmittuntur quædam de infidelitate generatim accepta.

1.

Um antequam de aliqua specie peragatur, prius de genere quidpiam pertractari semper opportunum fuerit judicatum, de hæresi tanquam fidei opposita nobis acturis idem contingit. In-

fidelitatem autem non definimus; cum ipsum infidelitatis nomen satis superque se explicet. Quid, si vellem odium contra Deum definire? Nonne ridiculus fierem? & liberculum hunc pro sui humanitate legentibus injuriam afferre existimarem. Infidelitatis peccatum grave esse, utpote contra præceptum a nobis jam supra expositum, jam suppono, (neque enim repetere nobis placet, sicut quibusdam, quorum si eadem centies repetita demes, volumen magnum ad modicum redigetur.) Ju-

vat

vat igitur tantum, plures infidelitatis species in presentiarum recensere.

2. Supposita divisione infidelitatis in negativam, & positivam, quarum prima inculpabilis est, alia vero culpae tribuenda, hæc dividi solet in tres classes, quarum prima Paganismo tribuitur, alia Judaismo, tertia vero omnium sectis Hæreticorum, Paganorum nomine eos intelligimus omnes, qui nec ad Judæos pertinent, neque ad hæreticos. Nomen hoc a *Pago* suam sumpsit etymologiam, quapropter apud veteres latinos rustici appellabantur *Pagani*. Apud Jurisconsultos vero hoc nomine significabantur qui militiæ non erant adscripti, & ideo in legibus distinctos invenimus milites a paganis, idest a non militantibus, & inde factum est teste S. Hieronymo penes Azorium tom. 1. lib. 8. cap. 24. ut qui militiæ Christianæ non forent addicti Pagani dicerentur. Rem ita esse existimo; etenim cum Constantinus, bellum initurus contra Maxentium Tyrannum, voluisset milites omnes sacro baptismo prius expiatis esse, eos, qui renuerunt, domus suas redire præcepit, & ita, qui prius infideles appellabantur, Pagani vocari cæperunt. Paganismus certas leges non habet, nec certum Deum; nullam scripturam sive novi sive testamenti veteris admittit, aut si aliquam partem admittit, eam ut divinam non recipit.

3. Quid vero Judæismus sit, adeo apertè omnibus liquet, ut nulla indigeat explicatione. Ad hunc populus ille pertinet, quem aliquando Deus elegit, cui per Moysen legem tradidit, legem quidem tot prodigiis confirmatam, finibus tamen conclusam suis, donec, quod in illa figuris exprimebatur, veritate rei compleretur. Hæc potissimum legi gratiæ opponitur, cum neget illius adventum, cujus intuitu meritisque omnis gratia concessa est, & in cujus nomine omnes, qui salvi fiunt, fieri salvos oportet. Hinc testamenti novi omnes

scripturas negat, & ideo omnia ea, quæ in ipsis ad nos sunt demandata, illa tantum observantur, quæ nec tamen observat, quæ in testamento veteri præcepta fuerunt. Ejus sectatores vagi profugique sunt super terram: nec mirum; si enim inquit Cain vagus & profugus ero super terram, quia sanguis Abelis Patris sui contra eum de terra clamabat, quanto magis ipsi, contra quos clamat sanguis Domini Jesu Christi hominis Dei impiè perfideque clamoribus eorum sententiaque in patibulo crucis effusus.

4. Hæretici apud nos illi vocantur, qui ab aliquo fidei dogmate pertinaciter negantes recedunt; ita temporibus nostris sunt Calvinistæ & Lutherani; dixi *apud nos* etenim vox ista hæresis ex prima sui nominis institutione significare poterat & bonum & malum; desumpta siquidem est à verbo *eligo*. Eligi autem potest & quod bonum, & quod malum est; propterea etiam appellabatur opinio, juxta quod Cicero in paradoxis ait de Catone, *in ea est hæresis, quæ nullum sequitur florem orationis*. Hinc & *secta* nomen tributum est tanquam derivatum à sequendo alicujus sententiam. Utriusque meminit Paulus act. 24. ubi ait: *Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deservio Patri & Deo meo &c.* Attamen in Evangelica lege nomina hæc *hæresis* & *secta* in malam partem usurpari didicimus, & quidem à Scripturis Sacris didicimus. Necesse est, scribit Paulus 1. Corint. 11. *Et hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant*. Et ad Tit. 3. *Hæreticum hominem evita*. Quod si de nomine *sectæ* loquamur, hoc etiam, quantumvis ab aliquibus Patribus, præsertim à Cypriano ep. 23. Catholicæ religioni tribuatur, attamen evitandum est, cum diuturna annorum serie falsas solummodo significet religiones. Hujus rei duplex ratio afferri potest. Una Theologica, alia grammaticalis. Prima, quia, ut adnotavit Suarez, *secta* par-

particularis alicujus doctrinæ sectatorem indicat; doctrina autem nostra Catholica, idest universalis, est ad omnes pertinens, & per totum Terrarum Orbe diffusa, & ideo, quamvis Cicero- nis phrasi utentes vellent religionem nostram sectam appellare, corrigendi essent; parum enim interest Ciceronia- ne loqui, pie loqui multum interest. Secunda, quia etiam, ut advertit Ca- lepinus verbo *secta*. Vox hæc non tam desumitur à *sectando*, quam à *secando* Catholici autem non secant, seu rescin- dunt, sed doctrinæ unitatem & indivi- sionem totis viribus servare contem- dunt; Hæretici ab opposito. Quare, communi vocabulo dicuntur sectarii.

5. Hic plures difficultates Theologi Doctores excitant. Quarum prima est, utrum hæc infidelitatis divisio aptè fa- cta sit. Secunda. Utrum infidelitas sit omnium peccatorum peccatum maxi- mum. Tertia. An infidelitas consumme- tur in voluntate, vel in intellectu. Quarta. An sit peccatum commissionis, vel omissionis. Quinta. An ignoran- tia in rebus fidei sit peccatum vel effe- ctus peccati. Sexta. Dubitans in fide, ad quem speciem infidelitatis pertine- ret. Septima. An Apostasia sit infideli- tas. Harum aliquas nos breviter resol- vemus, alias vero tanquam vel super- fluas, vel ex aliis principiis statutis di- rimendas præteribimus.

6. Quæritur igitur primo. An infi- delitas sit omnium peccatorum pecca- tum maximum. Ut res hæc resolvatur, operæ pretium est, alias virtutes consi- derare. Vel enim loquimur de infideli- tate comparata odio in Deum & despe- rationi, vel de illa comparata cæteris peccatis oppositis virtutibus moralibus. Si in hoc secundo sensu sermo contin- git, peccatum infidelitatis esse omnium maximum haudquaquam possumus du- bitare; Ratio est, quia sicut virtutes morales ad Deum nos immediatè non convertunt, nec nos Deo immediatè uniunt, ita peccata ipsis opposita nos

immediatè à Deo non avertunt, neque immediatè sejungunt; è contra sicut fides immediatè respicit Deum & nos Divinæ veracitati immediatè conjun- git, ita infidelitas immediatè est con- tra Deum Divinæque veracitati infert injuriam, ex quo aliud momentum con- surgit, nam tanto crescit vitii alicujus difformitas, quanto major virtutis, cui opponitur est, dignitas, fides autem omnibus virtutibus moralibus est di- gnior, ergo etiam infidelitas omnibus aliis peccatis est difformior. Si autem infidelitas comparetur odio contra Deum, hoc procul dubio majus pecca- tum est propter eandem rationem, nam si charitas omnium virtutum su- prema est, sequitur odium contra Deum supremum esse omnium peccatorum jux- ta illud Aristotel. 8. Ethic. cap. 5. *Illud est pessimum, quod optimo contrariatur*. Si tandem comparatur desperationi, di- ci potest peccatum majus, & minus. Primum quidem attento objecto forma- li; siquidem infidelitas opposita fidei, opponitur bono Divino in se, scilicet Divinæ veracitati, desperatio autem opposita spei opponitur Deo ut bono nobis, sed plus injuriæ fit Deo in illo quàm in isto, ergo. Secundum vero, si desperatio consideretur per respectum ad nos; ideo S. Th. qu. 20. art. 3. dicit, desperationem esse *periculosiorem*; quod certè, si loquamur de Catholico, ve- rum existimo. Primo quia, si Catholi- cus de æterna salute desperet, facilius ad quæcumque scelera sibi præparat viam, & cum nec à peccatis retrahatur retributionis motivo, nec poenæ timore, absque aliquo fræno post concupiscen- tias suas abit in præceps. Secundo quia, Catholicus, qui retenta fide, desperat, difficulter convinci potest, & ad spe- randum induci, non ideo enim despe- rat, quia vel Dei potentiam, fidelita- tem, misericordiam neget (sic enim hæreticus esset, sed quia non credit fu- turum se à pravis affectibus posse corri- gere, & Divinæ Legis observantiam

am-

amplecti; Quo autem argumento in hac sui existimatione poterit convinci? Ego tamen absolute dicerem, infidelitatem in sui radice esse omnium peccatorum maximum, sicuti fides in radice est omnium virtutum Princeps, ut constat ex toties dictis.

7. Queritur 2. ad quam speciem infidelitatis dubitatio in fide reducat. Responsio facillima est, suppono autem dubitationem esse deliberatam, & serio habitam; Si enim est de existentia unius Dei, aut de adventu Christi pro aliquo tempore etiam in figura, ad paganismum pertinet; Si de Christi & Messiae adventu, ad Judaismam revocatur; Si de aliquo mysterio revelato & ab Ecclesia proposito, ad hæresim spectat. At dices; ergo qui paganus est, simul Judæus, & Hæreticus est, quia hæc omnia negat; Falsum asseritur, etenim omnia negat, sed non eo modo quo Judæus, ac Hæreticus; Judæus enim negat Christum advenisse, fatetur eum tamen in figura, & aliquando venturum; Hæreticus aliquod mysterium negat, Christum tamen advenisse concedit. Quid autem foret, si Judæus aliquid negaret, quod tamen Judæismus credit, v. gr. Abraham habuisse filios? Quidquid per diuturnam seriem respondeant alii, dico, illum considerandam esse in Judæismo, eo pacto quo hæretici considerantur inter nos, unde inter Judæos recensendus esset inter Hæreticos. Si vero Christi adventum negaret, & circumcisionis necessitatem excluderet hic quis esset? Non Christianus propter primum, non Judæus propter secundum, non Paganus, quia Christum in figura crederet. Dico, esse infidelem, infidelitate indifferenti ad omnes tres Classes, & secundum quid esse Paganum, Judæum, Hæreticum. Verum, parum nostra interest, utrum illa divisio infidelitatis in Paganismum &c. sit recta, & adæquata nec ne.

8. Queritur 4. Quid sit Apostasia, & utrum ad infidelitatem revocanda sit.

Tom. I.

Plures Apostasie species recenset S. Th. 2. 2. qu. 12. art. 1. in corp. Est enim Apostasia quidam recessus à Deo. Pluribus autem modis aliquem recedere à Deo contingit; aliquando per debitam voluntatis subjectionem ad obediendum præceptis ejus, aliquando per aliqua specialia ad supererogationem pertinentia, sicut per Religionem & Sacrum Ordinem, aliquando vero per discessum à fide, qua homo Deo conjungitur. De duabus prioribus Apostasiis non est aliqua difficultas, ut enim ait idem Doctor, in eodem loco, *his duabus Apostasiis existentibus, adhuc homo potest remanere Deo conjunctus per fidem*. In hoc autem postremo sensu solum est Apostasia simpliciter dicta, & hanc dicimus ad infidelitatem pertinere. De quibus enim Joan. 6. dicitur: *Multi Discipuli ejus abierunt retro*. Dixerat jam Christus: *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt*. Ne autem in hac re alias quæstiones de vocibus promoveamus, dicimus, Apostasiam ipsam ad aliquam ex illis infidelitatis speciebus pertinere, prout ab aliquo fit; Ut vero quis propriè dicatur Apostata, requiritur Christi fidem per baptismum susceptum professum esse, non enim alio modo potest quis à Deo per fidem recedere, nisi quis Deo per fidem, consequenter per baptismum, fuerit Deo conjunctus; Quare si quis adhuc Cathecumenus Christum negaret, impropriè esset Apostata, & propriè esset infidelis in ea infidelitatis specie, in qua prius erat. Sic omnes contentiones evito, quas per plures paginas, Hurtad., Suarez, Lugus promovere leguntur.

§. II.

Quid sit Hæresis, & quid requiratur, ut quis sit Hæreticus.

9. Unde hoc nomen hæresis desumptum sit, & quo pacto à nobis usurpari soleat, diximus in præcedente. Ut vero quid hæresis sit, manifestum.

T t

fiat,

fiat, opportunum est prius hæresim dividere in formalem & objectivam, sic enim appellare consueverunt. Prima desumitur ab actu, quo quis aliquid affirmat, vel negat; Secunda ab objecto, quod vel affirmatur, vel negatur v. g. si quis diceret, tres esse Deos sicut tres sunt personæ, esset hæresis formalis in actu affirmante, & objectiva in objecto falso, quod affirmaretur. Non repugnat autem esse hæresim objectivam, quin sit formalis, nam si quis vel per ignorantiam inculpabilem, vel per inadvertentiam aliquid contra mysteria revelata, & ab Ecclesia proposita diceret, objective quidem hæreticus esset, non tamen formaliter.

10. Hinc primo oritur difficultas, quid requiratur ex parte objecti, ut quis hæreticus habeatur. Et primo dico, necessarium esse objectum negari, quod sit à Deo revelatum & ab Ecclesia propositum; ideo non sufficere privatam revelationem ex parte personæ, sicut nos diximus qu. 1. §. 7. n. 79. qui enim huic non crederet, esset quidem hæreticus penes Deum & in foro interno, nequaquam apud homines & in foro externo, quidquid in oppositum asserant Vega, Suarez, Sanchez, & Coninch. Quod à nobis dicitur satis aptè per Ecclesiæ praxim, & firma autoritate probatur; Si enim illam inspiciamus, quando nam aliquem punivit Ecclesia ut hæreticum, qui privatæ revelationi assensum non præstiterit, aut quam formulam abjuratæ exhibuit, ut istum sibi reconciliaret? Si vero istam spectemus, multiplex nobis occurrit. Primo; Innocentius III. in Conc. Later. cap. *Damnamus* propositiones Abbatis Joachimi ut hæreticas damnavit, illum tamen ut hæreticum non damnavit; quare? quia à fide quam Romana tenet Ecclesia se non recedere fuerat protestatus. Secundo; in Catech. Pii V. p. 1. in 9. art. *Credo Sanctam Ecclesiam* legitur: *Hæreticus censendus est, qui Ecclesiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur.*

Tertio; S. Th. in 4. dis. 13. qu. 6. art. 1. ad 6. *Non discedit, per se loquendo, inquit, à fide Ecclesiæ, nisi ille, qui scit hoc, à quo recedit, de fide Ecclesiæ esse.*

11. Oritur secundo difficultas, quid requiratur ex parte actus, ut quis formaliter sit hæreticus. Ad duo autem capita revocatur, unum est, an debeat esse voluntaria affirmatio vel negatio aliqujus mysterii; Alterum, an debeat involuntate esse pertinacia. Et quantum ad primum, indubitatum existimo, hæresim esse non posse, nisi sit voluntaria, ut docent S. Th. 2. 2. qu. 11. art. 2. & 1. par. qu. 32. art. 4. Scot. in 3. dis. 24. & 25. aliique Scholastici; ratio prompta est. Nam si quis erret ignorantia, ductus invincibili hæreticus non est, quare hoc? Non alia ratione, nisi quia ignorantia invincibilis adimit voluntarium, ut traditur de actibus humanis; idem etiam à contrario declaratur, nam si fides haberi non potest nisi præcedat pia voluntatis affectio, ut in proprio loco demonstratum fuit, nec poterit esse hæresis, nisi præcedat impia voluntatis perversio. Tandem hæresis peccatum est, sed peccatum non est, nisi sit voluntarium, ergo nec hæresis, nisi sit voluntaria.

12. Sed petes. Quodnam voluntarium sufficiet, ut hæresis committatur? Constat enim aliud esse voluntarium, appellatum directum, quo voluntas tendit immediatè in objectum cognitum, aliud vero dictum indirectum, quo voluntas censetur aliquid velle, quia illud ignorans vult ignorantia tamen culpabile. Plures hique graves Doctores hoc ultimum voluntarium ad hæresim contrahendam sufficere affirmant, inter istos afferuntur Sot. in 4. dis. 22. qu. 2. Palacios in 3. dis. 25. disp. 7. Neque ad hoc asserendum ratio deesse videtur. Prima à me sic exponitur. Voluntarium directum sufficit, ut hæresis habeatur, ergo etiam voluntarium indirectum. Prob. conseq. Quod per voluntarium indirectum committitur est in

in eadem specie in qua est illud, quod per voluntarium directum, ergo si &c. antec. declaratur in aliis peccatis. Quis enim non dicet, homicidium commissum ex ignorantia culpabili ejusdem esse speciei, cujus est homicidium commissum ex scientia? Ratio autem est, quia species alicujus actus non desumitur ex modo voluntarii, sed à virtute cui opponitur, quare, si sit voluntarium directum, si indirectum, si actus uni eidemque virtuti opponatur, in eadem specie judicabitur.

13. Ratio secunda pro eadem sententia sic promovetur. Quod opponitur fidei hæresis est, sed error in rebus fidei ortus ex ignorantia culpabili opponitur fidei, ergo hæresis est. Prob. mi. peccatum commissum & ortum ex ignorantia culpabili opponitur charitati, ergo etiam error in rebus fidei ortus ex ignorantia culpabili opponitur fidei. Præterea. Ut aliquis sit Paganus, vel Judæus sufficit error in illa materia habitus ex ignorantia culpabili, ergo à pari.

14. Rationem tertiam ab alio inconveniente deduco. Si voluntarium indirectum, seu ex ignorantia dicta, excusaret ab hæresi, nulla esset hæresis, sed hoc non, ergo. Prob. sequela mai. Quicumque hæreticus sit per ignorantiam errat, cum supponat Deum non revelasse, nisi sicut ipse credit; Quis enim adeo dementis ingenii est, ut si crederet Deum revelasse v. gr. præsentiam Corporis Christi in Eucharistia, illam negaret? Deum veracem esse nec fallere, aut falli posse naturali lumine constat, nisi Deus negetur, ergo ideo negat, quia existimat, Deum aliter revelasse, sed hæc existimatio est error ortus ab ignorantia vincibili, proinde est voluntarius indirecte; ergo. Præterea. Si quis in fidei rebus erraret, & profiteretur, se paratum esse ad dimittendam sententiam suam, si melius fuerit instructus, adhuc tanquam hæreticus teneretur, ut dicitur in Direct. Inqui-

lit. 1. p. qu. 12. ergo neque ignorantia vincibilis illum excusabit ab hæresi.

15. Hanc tamen sententiam posthabendam esse censeo, illamque veram affirmo, quæ docet, hæresim esse non posse, ubi deest voluntas directe profitendi aliquam doctrinam contra doctrinam Ecclesiæ, & ideo si adsit ignorantia hujusmodi voluntatem excludens, excluditur etiam hæresis. Hanc aperte docet S. Th. 2. 2. q. 11. art. 2. ad 3. Ubi dicit, afferens August. epist. 162. & refertur in decret. 24. q. 3. c. *Dixit Apostolus. Si qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, quarunt autem tota sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, quia scilicet non habent electionem contradicentem Ecclesiæ doctrinæ.* Et 1. p. q. 32. art. 4. in corp. ait. *Absque periculo hæresis aliquis potest falsum opinari antequam consideretur, & maxime si pertinaciter non adhæreat.* Hanc tradunt Alenf. 2. p. q. 161. Corduba, Vasquez, Suarez &c. Ratio autem petitur ex illo principio ab omnibus admissio, quod ad hæresim constituendam necessario requiratur pertinacia in voluntate, ut videri potest apud omnes Canones, & postremo apud Farinac. de hæres. q. 196. necessaria est igitur voluntas pertinax & resistens doctrinæ veræ, quæ pertinacia & doctrina non fit contra Deum, vel scripturam, quis enim est, qui Deum velit posse mentiri? Sed fit contra Ecclesiam nobis talem doctrinam proponentem, cujus judicio ac sententiæ nolit quis se subjicere. Porro ut hujusmodi pertinacia in voluntate reperiatur, necessario supponi debet ex parte intellectus aliqua cognitio, quod Ecclesia doceat aliquam veritatem, contra quam aliquis errat, quod manifestum est, ergo si adsit error ortus etiam ex ignorantia culpabili non erit cum pertinacia, ergo non erit hæresis.

16 Hic vero necesse est duplicem illam ignorantiam distinguamus, de qua agitur in tract. de actibus humanis, idest ignorantiam antecedentem, & concomitantem. Illa sic appellatur, quia antecedit opus, & est causa operis, itaut si non esset, neque esset opus. Concomitans autem illa dicitur, quæ non est causa operis, sed in ipso opere invenitur, itaut etiamsi ignorantia non esset, adhuc esset opus. Si de ista loquamur; certum est hanc ab hæresi non excusare, quia cum ista est pertinacia in voluntate sententiam non dimittendi, etiamsi constaret Ecclesiam aliter sentire, proinde qui ita sentit pertinaciter ac contumaciter sentit. Si vero de antecedente sit sermo, ab hæresi excusat, & de hac nostrum assertum superius procedit; ratio clara est, quia cum ignorantia illa componitur animus paratus ad obediendum Ecclesiæ si constaret ejus definitio; immo dico, quod si quis omittit diligentiam, ut sciat quid docet Ecclesia, ne cogatur sententiam mutare, in hac ignorandi voluntate includitur voluntas Ecclesiæ obtemperandi, qui itaque ita ignorat contra Ecclesiam pertinax non est, ergo neque est hæreticus.

17. Si autem quæras, quænam cognitio seu instructio requiratur, ut ea habita si adhuc homo in suo errore persistat, hæreticus sit. In hac re non est una Doctorum opinio. Etenim apud Canonici juris peritos reperimus sufficientem esse instructionem illam, quam quis accipit a suo Episcopo, vel inquisitoribus, vel aliis sapientibus viris, quibus instruendi cura commissa est. Sic legitur apud Farinac. de hæres. qu. 169. num. 10. qui plures citat. Plures tamen Theologi contrarium docent. Inter istos Can. lib. 12. de loc. cap. 9. in fine. Castro lib. 1. de Jus. hæret. punit. lib. 1. cap. 10. Sancius lib. 2. Decalogi cap. 7. num. 25.

18. Pater Suarez disp. 19. sect. 3. num. 21. Utramque opinionem in con-

cordiam reducturus, inquit, primam intelligendam esse secundum præsumptionem, & in ordine ad forum Ecclesiæ, & poenas statutas; secundam vero juxta veritatem, & in ordine ad forum conscientiae. Primam partem certam existimat, & conformem juri Canonico in cap. *ad abolendam* de hæreticis, quia contumacia illa grave peccatum est, & Ecclesiæ injuriosa, & ideo licet strictè loquendo hæresis non sit, attamen magnum infert judicium ad hæresim præsumendam, & merito Ecclesiasticis poenis subdi debet. Alteram vero partem probat, quia admonitio illa, saltem si semel tantum facta sit, non videtur sufficiens ad credendi obligationem inducendam; ideo etiam idem Canus loco citato inquit a Fidei censoribus iterum atque iterum diligentiam adhibendam esse. Ratio autem posterioris sententiae esse potest, quia Episcopus, & Inquisitores, & siqui sint alii, non sunt infallibiles in proponendo, nec ipsis promissa est assistentia Spiritus Sancti, decipere igitur & decipi possunt; potest proinde aliquis esse paratus ad obediendum Ecclesiæ, quamvis istis obtemperare recuset.

19. Ut tamen verum fatear hac distinctione fori externi & interni opus non erat; nam vel propositio & instructio facta ab Episcopo vel alio Ecclesiæ ministro sufficit ad obligandum ad credendum, vel non sufficit. Si hoc dicatur, neque externè neque internè hæreticus erit; si sufficit, erit hæreticus tum internè tum externè. Loquendo tamen ordinariè sufficiens existimanda est, nam cum Pontifex Summus, aut Ecclesia in Concilio congregata nequeat communiter hæc dogmata credenda proponere, fere nunquam esset obligatio credendi. Hic vero adverto, quod vel agimus de homine docto ac Theologo, vel de indocto & rustico. Si agatur de primo facilius judicare possumus, propositiones aliquas, quæ in se hæreticæ sunt, fuisse ab ipso pro-

latas

latus animo hæretico, quia præsumitur sciens, dictas propositiones Ecclesiæ doctrinæ oppositas esse; si autem reus Episcopi Judicio & Inquisitorum non se submittit, facilius possumus existimare pertinacem fuisse rusticum, quam Theologum, quia Theologus afferre potest aliquam rationem verisimilem, propter quam se non teneri ad oppositum judicet; quare ad condemnandum istum majores debent adhiberi cautiones, everti ejusdem fundamenta, & sapientum judicio damnari, & si hisce omnibus non acquiescat, tunc pertinax rationabiliter potest declarari. Ex hisce autem omnibus constat, quid sit hæresis, idest *Error in intellectu cum pertinacia in voluntate*. Et quidquid dictum fuit de fide, opposito modo de hæresi debet affirmari; quod dico ad solvendum aliud dubium, quod proponi solet, nimirum, an hæresis sit in intellectu, vel in voluntate.

20. Nunc aliquid dicendum est, ut ea refellantur, quæ dicta sunt num. 12. 13. & 14. Ad primum respondent aliqui; actum procedentem a voluntario indirecto & ab ignorantia culpabili specie non differre ab actu procedente a voluntario directo & a cognitione, differre tamen secundum perfectum & imperfectum, & ita actum illum proprie & stricte loquendo non esse hæresim, cum non sit contra auctoritatem Ecclesiæ, immo servetur animus paratus ad obediendum Ecclesiæ, si aliter constaret, quæ responsio apta est, & roboratur ex dictis num. 16. Addunt alii, quidquid sit de aliis peccatis, quæ sint intra eandem speciem licet facta sint cum ignorantia culpabili, hoc non valere in materia fidei, quia in aliis peccatis semper læditur objectum, ut patet in furto & homicidio, at non sic in nostro casu, quia per hæresim injuria fit divinæ veritati ut ab Ecclesia propositæ, proinde læditur etiam hujus auctoritas, atqui data etiam illa culpabili ignorantia antecedente utique

de qua nos loquimur, auctoritas Ecclesiæ non læditur, sed occultatur, ergo in materia fidei actus procedens a voluntario directo & cognitione differt specie ab actu progrediente a voluntario indirecto & ignorantia quamvis culpabili; Quare argumento respondeamus, modum voluntarii, & ignorantiam non variare speciem, quando se tenet tantum ex parte operantis, non quando objectum aufert & occultat. Ad quod ergo peccatum reducetur? Reducetur ad peccatum contra obligationem non ignorandi, seu sciendi.

21. Ad secundum ne. mi. ad prob. similitudo illa non tenet, quia charitas destruitur per quodcumque peccatum lethale, etiamsi non sit formale odium Dei, quod immediatè opponitur charitati, fides autem non destruitur nisi per suum immediatè contrarium, nimirum per hæresim; ratio autem hujus est, quia non nisi per hanc fidei objectum læditur & destruitur. Ad additum; vel sermo est de infidelitate privativa, & hæc esse potest per ignorantiam culpabilem sine pertinacia, cum sit carentia totius fidei, & consistat in omissione, vel sermo est de infidelitate positiva & contraria, & hæc sine pertinacia esse nequit, ideo neant. immo argumentum retorquetur.

22. Ad 3. ne. maj. ad prob. non negamus hæresim esse posse cum ignorantia, immo ipsa hæresis ignorantia est, negamus tantum esse posse cum illa ignorantia, quæ non est contra auctoritatem & infallibilitatem Ecclesiæ; talis autem non est ignorantia hæreticorum. Hinc ad ultimum, si facta sit instructio ab Ecclesia, nequit aliquis meliorem querere instructionem; sed quantum ad hoc recolantur, quæ diximus num. 19.

23. Addi possent contra nos duæ auctoritates, una Sancti Augustini, quem nos attulimus n. 15. ibi enim Sanctus Doctor dicit, non esse enumerandos inter hæreticos, qui tota sollicitudine quæ-

querunt veritatem &c. Sed qui per ignorantiam culpabilem non credunt, tota sollicitudine veritatem non querunt, ergo. Altera est Sancti Hieronymi, qui super illa verba ad Galat. 5. *Hæreses & invidia &c.* inquit, *Quicumque aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus Sancti efflagitat, a quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari debet.* Et alibi; *ex verbis inordinate prolatis fit hæresis*; ergo.

24. Resp. Augustinum eos ab hæresi excusare; alios tamen nec excusare nec declarare; ex illis tamen verbis nostram inferri sententiam; cum in nostro casu non habeatur electio contradicens Ecclesie doctrine, ideo auctoritate illa usi sumus. Ceterum idem Sanctus Doctor lib. 18. de Civit. cap. 5. relatus in cap. *Qui in Ecclesia* 24. q. 3. & a S. Th. 2.2. q. 11. art. 2. *Sed contra* ait. *Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid, prævumque quid sapiunt, si correcti ut sanum rectumque sapiant, resistent contumaciter, suæque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere persistunt, hæretici sunt.* Sed qui ignorantia etiam culpabili non credunt aliquod dogma, contumaciter non resistent, neque &c. ergo ex Sancto Augustino non sunt hæretici; Auctoritas Hieronymi de illis probat, qui scientes scripturæ sensum in contrarium retorquent, & quidem pertinaces & perseverantes, unde Ezech. 13. dicitur de falsis Prophetis, *Qui perseveraverunt confirmare sermonem* idest, per falsas expositiones scripturæ, quod autem legis, *licet ab Ecclesia non recesserit* intellige, licet dicant se ab Ecclesia non recessisse, sicut de facto dicunt omnes heretici, existimantes Ecclesiam suam esse veram. Pariter; *Ex verbis inordinate prolatis fit hæresis*, idest, ut explicat S. Th. loco citato ad 2. *sequi potest ex hoc corruptio fidei* per verba enim, per quæ quis loquitur, suam fidem profitetur, ideo si inordi-

nate loquatur suspicari possumus, an sit hæreticus, ut plerumque contigit.

§. III.

Utrum Ecclesia cogere possit hæreticos ad Fidem Catholicam recipiendam.

25. **E**Xistimarunt Donatistæ, ut refert S. August. lib. 1. contra epistolam Parmeniani cap. 7. & lib. 2. contra epist. Petiliani cap. 10. hæreticos etiam incorrigibiles nulla spirituali vel temporali poena afficiendos esse; quod deinde Joan. Hus art. 14. recitato in Concil. Constantien. ses. 15. affirmavit, & Luth. art. 33. docuit. Alii tamen heretici oppositum existimarunt. Calvinus enim postquam Michaelem Servetum tanquam hæreticum publice morte damnasset, & ob id ab aliis sectariis argueretur, libellum edidit, in quo declarat, gladii animadversionem in hæreticos justè fieri, quod & factum est a Benedicto Aretio in historia de supplicio Valentini, & a Theodoro Beza in lib. *De hæreticis a Magistratu puniendis*, tandem ab Hugone Grotio adversus rigidiores hæreticos. Sic miser inter seipsos pugnant, ut alius affirmet, alius neget.

26. Non ita Catholici; quorum constans sententia est, Ecclesiam cogere posse hæreticos ad Fidem Catholicam & Romanam recipiendam. Videantur Arboreus, Castro, Roffensis, Farinacius, Bellarm. Valent. Suarez &c. Hoc quidem pluribus ex capitibus probari potest. Atque in primis Ecclesie antiqua consuetudo, quæ in hisce rebus maximum robur habet, non mediocriter nobis suppeditat argumentum, aliter dicere deberemus, Ecclesiam semper, & quidem in re non levis momenti deceptam fuisse, & injustè operatam esse, eam sibi facultatem usurpando, quæ non filiorum dulcissimam matrem, sed impiam populorum

tyrannam declarasset. Statim autem occurrit Leo Papa ep. 2. ad Episcop. Italiae, ubi de Manichæis loquens, inquit, *Quos vigilantia nostra reperit, auctoritas & censura coarctavit*. Occurrit Lucius Primus in epist. ad Episcop. Galliae, ubi ait. *Hæreticos severe esse extirpandos*. Hoc servatum est in Concilio Nicæno, in quo teste Sozomen. libro 1. histor. cap. 20. Constantinus Imperator piissimus postulavit, ut Arianos sua potentia coarctaret. Hoc statutum in Concilio Toletano 4. cap. 57. & 59. Hoc factum in Concilio Constantien. in quo Joannes Hus & Hieronym. de Praga traditi sunt Imperatori Sigismundo, cujus jussu combusti fuerunt. Quid plura? Non desunt in hac re leges Ecclesiasticæ, ut videri potest in jure Canonico cap. *Ad abolendam* cap. *Excommunicamus* cap. *Super eo* in 6. Non plures leges Civiles l. *Manichæo*. l. *Arianos* l. *Quicumque* in qua postrema Valentinianus, & Martianus, omnes, qui prava docere tentaverint, interfici præcipiunt, & Michael Imperator, teste Paulo Diacono lib. 2. capitalem poenam in hæreticos decrevit.

27. Et profecto quid æquius & sanctius constitui poterat, ut tam Ecclesia, quam Principes sacrarum Scripturarum doctrinam, sensumque tenerent? An non Scriptura sacra in testamento veteri falsos Prophetas, qui suadent Deos alienos colere, occidi severissime jubet? Ecce verba Deuteronom. cap. 13. *Propheta ille, aut fictor somniorum interficietur, quia locutus est, ut vos averteret a Domino Deo vestro*. An non cap. 17. legitur, *Qui autem superbie-rit nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia judicis morietur*? Et cap. 18. habetur. *Propheta, qui arrogancia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcipi illi, ut diceret, interficietur*. Hos autem hæreticos esse quisquis intelliget. Quid in falsos Prophetas fecerint Helias, Josias, Jehu, constat ex 3. Reg. 18. & 4. Reg.

10. & 23. Ipse Nabuchodonosor Daniel. 3. legem evulgavit, ut quicumque Deum Danielis blasphemaret, occideretur, & Domus ejus vastaretur. Quod igitur factum est contra Mosaycæ legis corruptores, fieri justè non poterit contra Christi Fidei & Doctrinæ violatores, ut sunt hæretici? In novo autem testamento hujusce rei plurima leguntur exempla. Christus Joan. 2. facto flagello de funiculis vendentes eiecit de templo. Petrus Act. 5. Ananiam & Saphiram, quia mentiti sunt Spiritui Sancto, morte percussit; Paulus Act. 13. eum, qui Proconsulem à fide avertere satagebat, cæcitate damnavit. Quod inquit Mat. 7. Christus: *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus sunt lupi rapaces*. Et quod ait Paulus act. 20. *Ego scio, quoniam intrabunt post discessum meum lupi rapaces hæreticos* procul dubio significavit, sicut & aliud Joan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro*. Ita intellexerunt Augustinus tract. 45. & Chrysost. hom. 58. & præsertim Ambros. in cap. 10. Lucæ. Nunc sic argumentum conficias; atqui lupi & fures ejiciuntur, damnantur, occiduntur, ergo licitum erit Ecclesiæ hæreticos damnare, ejicere, & occidendos Principibus tradere.

28. Amplius hoc ostendetur, si Patrum etiam doctrinam afferamus. Sanctus Cyprianus in lib. de exhortat. Martyr. perpendens ea quæ in veteri lege contra idololatrias, facta sunt, inquit. *Si ante adventum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda, hæc præcepta servata sunt, quanto magis post adventum Christi servanda erunt*? Hæresim autem idololatriæ comparari ait Hieronym. ad Galat. 5. *Dogmata hæretica idola sunt, quæ fidelibus adoranda proponuntur ab hæreticis*. Sanctus Hieronymus explicans illud Galat. 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit*, ait. *Igitur scintilla statim ut appa-*

paruerit extinguenda est, & fermentum à massæ vicinia semovendum, secundæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ovium repellendum. Arius una scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum Orbem ejus flamma populata est. De Augustini mente aliqui dubitarunt, cum aliquando docuerit hæreticos ad fidem non esse vi impellendos, attamen omnem suspicionem abstulit præclarissimus Doctor lib. 2. retractationum cap. 5. atque id utilissimum esse pluribus argumentis ostendit, & quamvis optaverit tanquam Ecclesiæ mansuetudinem decens, ut à mortis supplicio abstineret, attamen id fieri posse, & justè posse lib. 1. contra epist. Parmeniani cap. 7. declarat; tractatu vero 11. in Joan. inquit de Hæreticis. *Occidunt animas, affliguntur in corpore, sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueruntur.* Plura alia habent S. Leo in epist. 91. ad Turbium, S. Gregor. lib. 1. epist. 72. ad Gennadium. S. Bernard. ferm. 66. in Cantica; aliique quàm plures, quos nos lubenti animo præterimus, ne plusquam par est, ipsis hæreticis simus molesti.

29. Post hæc; rationes etiam plurimas nobis suffragari palam faciamus. Prima sit; Demus instructam optimis legibus Rempublicam, prima lex procul dubio erit, ut male agentes, atque ejus pacem & unitatem dissolventes carcere, exilio, morte mulcentur; præsertim vero si per ipsos legislatoris finis omnino pervertatur; quid postea si ipsum legislatorem rebellio commoveatur? Hæreticus autem hæc omnia iniquè perficit, Christi Corpus, quæ est Ecclesia, dissolvit, Christi finem per unam fidem omnes ad Regna Coelorum perducendi perturbat, Christum legislatorem in sui doctrina, & statuta lege violat, ac detorquet; puniendus ergo est. Et ita verum sit quod ait Paulus 2. ad Corint. *In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam.* Secunda sit. Proximorum salutis, & præcipue fidelium con-

fulere debet, & ideo potest Ecclesia; at nisi hæresim punire posset, eorum salutis consulere nequaquam posset; Hæreticorum doctrina & sermo *serpit ut cancer*, ait Paulus ad Timot. 2. Quid autem in hoc morbo fieri solet? Usque ad ignem & partis resecationem pervenitur. Eorum poenas qui videt, ac audit à tam impio scelere cohibetur, & quem non retinet virtutis amor, coercet timoris poena; atque etiam in hoc verum sit illud Arist. 10. Ethic. cap. 9. *Multitudo potius necessitati, quàm rationi paret.* Tolle poenas, culpis viam paras; ideo ad Tit. 5. præscribitur. *Peccantem coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.* Tertia sit ipsorum hæreticorum vel resipiscentia, vel minus malum. Poena vel est ad reum tollendum, vel ad culpam emendandam; si reum tollit, majora ipsius scelera prohibet, quæ finiente vita finem accipiunt; Si culpam emendat, gratias agant hæretici, quod eos ad virtutem poena redegit. Iste profecto scopus est piissimæ Matris Ecclesiæ; Sponsi sui exempla sequuta quem diligit castigat, satis instructa, odisse filium qui parcit virgæ; Omnia complectitur S. Augustinus 2. retract. cap. 5. ubi ea reprobanda, quæ prius dixerat, sibi non placere hæc poenas, ait. *Non placet, quia nondum expertus eram vel quantum malicorum auderet impunitas, vel quantum in eis in melius commutandis conferre possit diligentia disciplinæ.* Et approbans Imperatorum leges contra hæreticos epist. 50. ad Bonifacium dicit. *Magis pro illis sunt istæ leges, quæ illis videntur adversæ, quoniam multi per illas correcti sunt, & quotidie corriguntur, nam per has leges terrentur sevientes, & corriguntur intelligentes.*

Non me latet, plures respondere, hoc Ecclesiæ licitum esse, si de poenis spiritualibus sermo sit, non ita si de corporeis. Sed in hoc puncto satis nos diximus, ubi de Papæ potestate; & nunc

& nunc amplius dicemus hæreticorum argumenta refellendo.

§. IV.

Refelluntur Argumenta contraria.

30. **O**ppones primo. Hæreticos exilio, carcere, supplicio damnari est contra Sacrarum Scripturarum doctrinam, ergo. Prob. ant. Ex Sancto Paulo hæretici vel corripiendi sunt prius quidem cum modestia, & si non profuerit, durè. Vel sunt evitandi, nec ulla cum ipsis communicatio habenda, est, ergo. Ant. declaratur afferendo Apostoli verba 2. ad Timot. 2. *Servum Dei mansuetum esse cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati cap. 3. qui à veritate exciderunt hos devita.* Ad Tit. 1. *increpa illos durè, & cap. 3. post unam & secundam correptionem devita.* Ad Rom. 16. *Ut observetis eos & declinate ab eis.* 2. ad Thessalon. 3. *Si quis non obedit verbo vestro, hunc notate, & ne commisceamini cum eo, & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.* Ex epist. vero Joan. 2. aliud non præcipitur, nisi *ne ave eis dicamus* sed pro omnibus sit exemplum Christi Domini Nostri Joan. 6. Ubi cum plures ipsi non credentes, ab eo discederent, conversus ad Discipulos dixit: *Nunquid & vos vultis abire?* Hic comminatio nulla significatur, nulla temporalis infligitur poena; Unde Cyprianus ep. 55. dixit. *Non increpavit recedentes, aut graviter comminatus est, servans scilicet legem, qua homo suæ libertati relinquitur, ut mortem appetat vel salutem.* Quamobrem, sicut fides libera est, ita nemo ad fidem cogendus est.

31. Resp. In eisdem Scripturis non omnia contineri, sed veritatem in aliquo puncto ab una Scriptura, ab alia in alio indagandam esse. Quod nobis oppositum est verum est, nam hæretici devitandi sunt, corrigendi sunt, separandi sunt, sed non tantum. Jam Scri-

Tom. I.

pturas attulimus. & addimus. Paulum 1. ad Corint. 5. dixisse incestuosum hominem esse tradendum *in interitum carnis* idest, ut explicant Theodoret. & S. Th. corporaliter esse vexandum; & cap. 4. *Vultis in virga veniam ad vos?* Scilicet in illa virga de qua psal. 2. *Reges eos in virga ferrea.* Neque ex Christi exemplo quidpiam colligere possumus. Primo, quia illi de quibus ibi fit sermo, nunquam fuerunt Christi, sicut hæretici, qui Christi fiunt per lavacrum generationis. Secundo, quia Christus venerat non judicare sed judicari, sed potestatem illam, quam per se ipsum noluit exercere, exerceri voluit per suam Ecclesiam, sicut David quo ad usque viveret, noluit occidi Semei, qui sibi maledicta intulerat, sed tamen in morte præcepit Salomoni 3. Reg. 2. ne peccatum illud inultum relinqueret; Certe Christus mittens Apostolos ad prædicandum misit illos sine sacculo sine pera, morti tamen proximus duos gladios Petro concessit; Qua in re satis diximus in proprio loco. Ultima ratio si probaret nullum peccatum puniri posset, nam omnes virtutes liberæ sunt, itaque nec adulteri, nec homicidæ, nec fures cogi poterunt ad castè justèque vivendum. Poenæ igitur, quibus in hæreticos uti potest Ecclesia, fidei libertati non opponuntur, sicut nec opponuntur libertati aliarum virtutum, & ratio est illa, quæ affertur in tract. de actibus humanis, quia nimirum qui ex metu poenæ operatur absolutè & simpliciter liberè operatur.

32. Oppones secundo. Ad summum Ecclesia spiritualibus poenis hæreticos punire poterit. Prob. Mat. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus.* Ecclesiæ igitur potestas in Ecclesiasticis Censuris habet confinia. 2. ad Corint. 10. *Arma Militiæ nostræ non carnalia sunt sed spiritualia potentia Deo &c.* Et ad Eph. 6. *Gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Ipse Christus Mat. 26. Petro percutien-

V u

ti

ti dixit : *Mitte gladium tuum in vaginam*. Præterea. Dum Jacobus & Joannes comburere vellent Samaritas ob injuriam Christo illatam, dixit illis Jesus Luc. 11. *Nescitis, cujus spiritus estis*. Non est ergo juxta spiritum Christi & Ecclesiæ hæreticos comburere; quod quidem magis ostendit, dum loquens de zizania in agro, inquit Mat. 13. *Sinite utraque crescere usque ad messem*. Hic autem intelligi hæreticos, constans est Sanctorum Patrum sententia. Hinc Cyprianus lib. 3. epist. 3. ad Maximum & Urbanum de hac parabola loquens, dicit. *Soli Deo concessum est, vel fictilia vasa confringere, vel zizania evellere*.

33. Resp. ne. ant. Ad primum textum. Ibi non fit quidem mentio corporalis, vel temporalis coactionis, attamen neque excluditur, & ex alia parte ex aliis textibus colligitur; nec mirum est, nullam mentionem fieri, nam ibi agebat Christus de fraterna correctione, quæ in illa Ecclesiastica Censura, finem habebat. Ad secundum. Id verum est; sed sub armis spiritualibus intelligitur etiam potestas temporanea indirectè & in casu quo expediat, dicuntur autem *potentia Deo*, idest ad defendendum Divinum honorem, quod præsertim fit in causa fidei religionisque tuendæ. Ad tertium. Id dictum est ad innuendum, non licere privatæ personæ aliquem interimere, ideo subditur, *omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Quod dici non potest de publica potestate; & certè tunc Petrus Discipulus erat, non Pontifex; sed de hac re dictum alibi. Ad quartum. Dispar est ratio de Samaritis, ac de hæreticis, illi siquidem nunquam promiserant se Christi religionem servaturos, promiserunt tamen hæretici; Secundo, quia id petierant Jacobus & Joannes non salutis animarum zelo, sed desiderio vindictæ, hoc autem illicitum est, ideo ita Christus respondit. Ad ultimum. In illa parabola significantur quidem hæretici, sed non tantum, significantur enim

& homines mali, omnesque filii perditionis, ut patet ex sequentibus verbis Christi : *Bonum semen*, inquit, *filii sunt regni, zizania filii nequam*. Prohibet itaque Christus extirpari, ne forte simul cum malis eradicentur & boni, ut legenti constat, non prohibet tamen hos vel illos evelli, quando sine bonorum detrimento hoc fieri potest. Quod si hoc licitum est, dum agitur de aliis peccatis, quare non dum agitur de hæresi? Atque illa est ratio, cur plerumque in hæreticos res ita non peragatur, si enim illos bello aggredieremur, plures fortasse ex nostris occumberent, quam ex illis, ideo quiescendum est, & res precibus Domino commendanda; Caterum Donatistæ, Albigenes aliique bello fuerunt profligati. In hoc sensu intelligendus est Cyprianus.

34. Oppones 3. Antiqua Ecclesiæ consuetudo omnino contraria fuit, etenim etiam tempore Apostolorum fuerunt hereses, immo dixit Apostol. 1. ad Corint. 11. *Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant*, nec tamen legimus, Apostolos aliqua coactione usos esse contra hæreticos, sed tantum separatione. Hoc autem ratum semper probatumque fuit, ideo S. Martinus apud Sulpitium lib. 2. historiæ sacræ reprobatur quod fecerunt Idacius, & Ithacius Episcopi, qui Priscilliani mortem apud Imperatorem procurabant, quos & redarguit ipse Sulpitius tanquam magni criminis reos; hoc autem factum non esset, si licitum esset hæreticos occidere.

35. Resp. interdum aliquid in re illicitum esse, quod tamen in modo illicitum est. In hoc errarunt Idacius & Ithacius, quod cum Priscillianus apud Concilium accusatus ad Imperatorem appellaverit, hujusmodi appellationem permiserint, & sic ad ipsum Ecclesiasticam causam detulerint, quod novum atque inauditum nefas esse Sanctus Martinus asseruit; errarunt etiam in alio, quod in causa sanguinis ipsi Epi-

Episcopi accusatores egerint, quod fieri non debet, excommunicantur enim hæretici, & traduntur sæculari potestati, quæ spirituali debet inservire. Quantum vero ad rem attinet, Priscillianum cum sociis occisum esse æquissimum putavit historicus, concludit enim. *Hoc modo homines luce indignissimi piissimo exemplo necati sunt.* Quantum vero ad primum, fuisse in Ecclesia consuetudinem etiam perimendi hæreticos, a nobis demonstratum fuit; verum quidem est, hoc Apostolorum tempore actum non fuisse; sed quid tunc temporis Apostoli poterant, qui sub iniquissimis Principibus & ipsi propter iustitiam interempti fuerunt? Non poterat tunc Ecclesia Christi suam potestatem exercere, spirituali tantummodo utebatur, at cum Principes fidem Christi amplexi sunt, atque hæc longe lateque difusa est, suam adhibuit potestatem cui & ipsi Principes suis legibus obsequi sunt. Sed ex eo quod Apostoli non fecerint non potest inde argumentum inferri, ergo licite fieri non potest; neminem homicidam, adulterum, furem damnaverunt Apostoli, ergo ne Ecclesia non potest licite illos punire? Falsum. Oportet utique hæreses esse, sed vae homini illi, per quem hæresis venit, *Sicut necesse est, ut veniant scandala* Mat. 18. *Verumtamen vae homini illi per quem scandalum venit.* ibidem.

36. Oppones ultimo. Ecclesia nullam habet in hæreticos jurisdictionem, ergo neque illos potest punire probant. hæretici sunt extra Ecclesiam, ut a nobis dictum fuit, sed Ecclesia nullam habet in eos, qui extra sunt, jurisdictionem, ergo. Minor traditur a S. Paulo 1. ad Corint. 6. *At nihil ad nos de iis, quis foris sunt.* Præterea. Ecclesia non sic punit iudeos, gentiles, ergo quare licite puniet hæreticos. Præterea, quamnam erit Ecclesiæ mansuetudo?

37. Resp. hæreticos esse extra Ec-

Tom. I.

clesiam, fuerunt tamen intus cum obligatione permanendi, potest igitur Ecclesia illos cogere ad redeundum, ut patet in duce erga militem desertorem, qui est extra exercitum, & de pastore in ovem fugientem, quæ est extra ovile. Sic explica textum Apostoli. Atque ex hoc patet quid secundo respondendum sit. Judæi enim & gentiles nunquam Ecclesiæ membra fuerunt, ideo illos tolerat nec punit. Rursus Judæorum dogmata fuerunt a Deo tradita, & nostrorum figura. Dogmata autem hæreticorum sunt Diaboli inventa. Iterum, Judæi non contendunt Christianos pervertere, contendunt tamen hæretici, quorum sermo serpit sicut cancer. Ad ultimum. Ecclesiæ mansuetudo huiusmodi esse non debet, ut sit in suos filios crudelis, & oves mactari sinat, ut parcat lupis. Recolantur ea quæ dicta sunt num. 29.

§. V.

An licite & merito hæreticorum libri prohibeantur ab Ecclesia.

38. **C**UM sua falsa dogmata eminus & cominus difundere studeant & contendunt hæretici, libros etiam typis edunt, quibus magis firme, permanenter & concinne veram Ecclesiæ Romanæ fidem possint subvertere, & fideles subducere. Hac de re ut tam venenosæ pesti occurreret Ecclesia eorum libros damnat, & publice flammis comburendos committit; dubitatur an hoc licite & merito fiat. Acriter de hac re conqueruntur hæretici, & fortasse etiam gloriantur, ideo ab Ecclesia damnari & comburi, quia eorumdem argumentis nequeant Theologi Catholici respondere.

39. Sentendum tamen est licite & merito id ab Ecclesia fieri; quamvis assertum hoc sequatur a fortiori ex dictis in præcedenti §. si enim potest damnare

V u 2

& hæ-

& hæreticos ipsos comburere, potiori ratione poterit comburere atque hæreticorum libros damnare. Nihilotamen minus diversis principiis idem ostendemus. Illud autem primo loco, præstabimus, quo id refellamus, quod ipsi vel ignorantes vel mendaces affirmant; nimirum elapsis temporibus id nunquam ab Ecclesia peractum esse. Incipiamus porro ab ipso tempore Apostolorum, quamvis enim tunc nullus esset hæreticorum liber, attamen gentiles, qui Christi fidem suscipiebant, vel Spiritu Sancto interius inspirante, vel ipsis Apostolis præcipientibus omnes suarum superstitionum libros deferrebant comburendos. *Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus.* Sic Act. 19. Si hoc de libris curiosis, quid de hæreticis? Pro hac re Clemens lib. 1. Apostolic. Constit. scribit, ab initio fuisse ab Apostolis prohibitum fidelibus libros legere gentilium & falsorum Prophetarum. Prosequamur ea afferendo, quæ diversis temporibus a Conciliis facta, vel sancita fuerunt. Occurrit statim magnum illud Nicenum Concilium, in quo, ut refert Nicephor. lib. 8. cap. 18. igni adjudicati sunt, & Constantinus Imperator, ut id ex integro executioni mandaret, poenam capitis indixit illis, qui eos occultarent, ut narrat Socrates lib. 1. cap. 6. apud quem Constantini epistola reperitur. Occurrit Ephesina Synodus, in qua damnatus fuit Nestorius, ejusdemque libri interdicti non solum, sed etiam Theodosii Imperatoris jussu combusti, ut narrat Liberatus cap. 10. Breviar. Occurrit Concilium Chalcedon. in quo cum Eutichete reprobat ejusdem libri, & Valentiniani Martianiue lege diligentissime conquisiti ac cremati, indicta prius severa prohibitione, ne quis eos aut habere aut legere ausus esset; ut constat ex eodem Concilio act. 3. Quid ultra progrediar? afferam ne Synodum in

Cypri insula coactam sub Epiphanio? Prohibuit hæc libros Origenis legi. Concilium Carthaginense 4. can. 16. Solis Episcopis id poscente necessitate libros hæreticorum legi, permissum est. Synodum quintam damnantem Anthymum ejusdemque opera? Synodum septimam comburi jubentem libros hæreticorum act. 5. & can. 9. excommunicantem omnes, qui legerent? Concilium Constantiense confirmans ses. 8. decretum Concilii Romani, in quo librorum Joannis Wiclefi lectio fuerat interdicta? Conc. Trid. præteribo.

40. Ita vero hoc Ecclesia sancta semper servavit, ac servandum retinuit; ut Imperatores, quorum pietas duraturis perpetuo laudibus attollenda est, ejusdem inhærentes vestigiis plures pro eadem re leges ediderint ac promulga-verint. Horum numero adscribendus est Theodosius, cujus est L. *Damnato c. de hæreticis* sunt Honorius & Theodosius, quorum est L. *Mathematicos c. de Episcopali audientia*. Sunt Valentinianus & Martianus, quorum est L. *Quicumque §. Nullus & §. Omnes c. de hæreticis*. Justinianus vero, ut habetur act. 1. Synodi quintæ constituit, ut libros Antymi comburi præceperit, eorum vero, qui hosce libros describerent, manus amputaretur. Quamquam quid mirum, si hoc a Principibus Catholicis factum sit, cum etiam a Principibus falsæ religionis cultoribus id peractum esse contra libros eorundem religioni contrarios actum esse in historiis inveniamus? Cum Romæ quidam libri, per quos religio solvi videbatur, reperti essent, Urbanus Prætor Senatus auctoritate coram populo eos cremavit: narrat hoc Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. Protagoras Abderites, quod Religionis noxia scripsisset, ab Urbe & agro depulsus est ejus libris in concione combusti. Narrat hoc Cicero lib. 1. de natura Deorum. Videant modo hæretici, quam merito dixerim, eos vel ignorantes esse, vel mendaces.

41. Rationem aliquam ad idem magis confirmandum ferme non adderem, cum manifestissima esse possit; vel enim est in maiorem erroris & errantis detestationem, aut ad maiorem fidelium defensionem. Si enim adeo venenosa sunt hæreticorum verba, ut Paulus ad Rom. 16. dixerit, esse declinandum ab eis, *Nam per dulces sermones seducunt corda innocentum*. Et Joannes ep. 2. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere in domum, nec Ave ei dixeritis*: quanto magis scripta? Non ita artificiis plenum colloquium sicut oratio scripta. Verba cito transeunt, scripta manent, illa centies non audiuntur, hæc millies leguntur. Si regionem mutas, qui loquutus est, abest, libri te comitantur, & tecum domi sedent, cubicula penetrant, & quo non ingrederetur eorum author, ingrediuntur & permanent ipsi. Intellegas igitur, quam merito hæreticorum libri prohibentur.

42. Hisce tamen non obstantibus audire oportet hæreticos, qui aliqua pro seipsis congerere argumenta nituntur. Quid in causa est, inquiunt, adeo in hæreticorum libros Romanam excandescere Ecclesiam? Tolerantur Judæorum, Gentilium, & cujuscunque nationis libri, an deteriores illi, quos hæretici ediderunt? Non ita sensit Hieronymus, qui, ut fatetur in epist. 152. ad Minnerium & Alexand. hæreticorum libros persæpe volutabat; quod quidem de aliis sanctissimis viris testantur Socrates lib. 6. hist. cap. 15. & Euseb. lib. 7. cap. 6. Immo adeo hoc comprobatum est, ut pro hæreticorum libris non jam igne damnandis, sed serio perlegendis Deus ipse suam adhibuerit auctoritatem etenim, ut refert Eusebius loco cit. cum Dionys. Alexandrinus frequenter libros hæreticorum legeret, atque a quodam Diacono reprehensus esset, ut abstineret, ne id faceret, divina fuit admonitus revelatione. En quomodo Christus in cœlis approbat, quod ejus

Vicarius, ut nos dicimus, in terris damnat.

43. Multum in causa est in hæreticorum libros Ecclesiam Romanam ita se gerere, non exardescit ista nec indignatur, nisi indignatione illa, de qua dictum fuit, *Ira scimini & nolite peccare* §. 4. Hoc etiam agit ut mater; ut qui erraverint rescipiscant, & terreamur alii, ne errent. *Portat*, inquit Augustinus de quodam mago prius, Christiano deinde, in ps. 61. *Suos Codices incendendos, quibus fuerat incendendus, ut illis in ignem missis, ipse in refrigerium transeat*. Et Paulus ad Tit. 5. *Ut & ceteri timorem habeant*. Si de Judæorum libris agamus, qui Canonici sunt, non solum tolerat, sed etiam Ecclesia approbat; si vero de illis gentilium aliarumque nationum sermo fiat, idem respondere possumus, quod supra, si enim gentiles tolerat, etiam eorum libros tolerare potest, sed falsum est, istorum libros semper tolerari, si enim aliquid contineant contra Christum, aut judicentur Christianis detrimenti esse, & isti prohibentur generatim autem non ita, cum gentilium errores manifesti sint, nec veniant in vestimentis ovium & sub nomine Christiano, ut rapaces lupi Christianos pervertant; sed neque omnes hæreticorum libri damnantur, nisi fortasse in authoris hæretici detestationem, sicut olim actum fuit, ut notat Gellius lib. 18. cap. 3. a Lacedæmoniis, cum enim ad defendendam Rempublicam quidam impudens homo ac scelestus optimum consilium diceret, omnibus placuit; ne tamen dicentis turpitudine fœdaretur, electus fuit alius sapientissimus vir, qui idem diceret, & nulla prioris mentione facta, posterioris sententia fuit adnotata. Quamquam profanis non indigemus exemplis. Etiam dæmones Luc. 4. dicebant *Tu es Christus Filius Dei*, & verum dicebant; nec tamen Christus sinebat eos loqui. Reliqua, quæ adduntur, nullius negotii

tii sunt; fatemur expedire, hæreticorum libros ab aliquibus doctis piisque viris, qui possint illos acriori tutiorique studio refellere, legi ac penetrari; sed hoc non probat, ab Ecclesia non posse, ac debere prohiberi; præsertim quod, crescente hæreticorum audacia fideliumque periculo, immo ut experientia docuit, lapsu, major prohibitio, cautio, ac reservatio fuerit necessaria; Christum in coelis non approbare, quod ejus Vicarius, ut recte dicitur, damnat in terris, constat ex dictis a nobis num. 39.

44. Opponunt 2. Quamvis in hæreticorum libris multa sint falsa ac rei-cienda, non propterea sunt vel prohibenda vel flammis committenda, non enim sunt eradicanda zizania, si triticum simul evellatur; atque hæc est Pauli doctrina, qui 1. ad Thessalon. 5. ait: *Omnia probate, quod bonum est tenete*. Quod si propter mala, quæ in libris sunt, licet libros aut prohibere, aut comburere, eadem ratione prohibendi, ac comburendi essent libri Tertulliani, Origenis, Eusebii Cæsariensis, aliorumque quamplurium, quod tamen neque fit, neque factum est; immo in horum doctorum libris propter majorem ipsorum auctoritatem majus periculum imminere debet; hoc igitur ad summum facere potest Ecclesia, quod id decernat in quo recipiendi sint, & id, in quo non recipiendi, sicut ex hoc exemplo probat Gelasius in tomo de vinculo anathematis, posse Concilium Chalcedonense partim recipi, & partim non recipi.

45. Resp. Aliqua in hæreticorum libris esse bona, necnon utilia, plurima autem mala, & ea, quæ bona sunt, adeo immixta esse malis, ut nocere possint prodesse non possint. Immo hæc est præcipua ipsorum versutia vera immiscere falsis. Si enim tantum falsa docerent, non esset cur prohiberentur, omnes enim illa repellerent; Si autem tantum vera, jam non

essent hæretici, sic ergo moliuntur, ut per mala, ea, quæ sunt bona, commaculent, & per bona, ea, quæ sunt mala, abscondant, & ornent; Sed quia non nisi difficulter mala à bonis secerni possunt, nec hoc spectet nisi ad Ecclesiam, & eos, quos ipsa approbat, hinc fit, eorum libros absolutè esse prohibendos, & quandoque publicè comburendos. Præterea; si quid boni est in hæreticorum libris, nunquid expedit, Catholicos ab ipsis falsis Mercatoribus emere? Sunt Doctores ab Ecclesia probati, ipsos adeamus, absque aliquo falsitatis periculo veritatem ediscemus. Optime dixit Cyprian. epist. 52. *Scias nos nec curiosos esse debere, quod illi doceant, cum foris doceant*. Omnia quidem probanda sunt, & quæ bona, tenenda; sed nunquid ad omnes spectat probare? Verum hæreticorum libri jam probati sunt, & reprobati, non est cur amplius probentur, ut fieri possit electio; quapropter de iis Apostolus loquitur, de quibus esse mala, nondum declaratum est. Neque eadem est ratio de libris aliquorum Scriptorum, qui, etsi in aliquibus erronei sint, tamen ab Ecclesia etiam commendantur. Primo, quia pauci sunt errores, & qui sunt, hæreses non sunt, cum pertinaciter non sustineantur; & mortui sint cum suis authoribus, qui si vixissent, eos retractassent; ex alia parte vero maxima ex illis utilitas proficiscitur, cum in ipsis antiqua historia & traditio conservetur; ideo falsum assumitur, dum dicitur, idem, immo majus in illis perlegendis periculum esse. Huc etiam spectat, quod diximus num. 43. Atque ex hoc respondemus exemplo postremo loco ex Gelasio adducto. Verum est, in Concilio Chalcedonensi esse quædam recipienda, quædam improbanda, sicut in libris hæreticorum quædam sunt bona, quædam sunt mala, non ideo tamen sequitur, ista partim esse accipienda partim rejicienda. Illud enim erat Concilium Sanctorum Patrum, in quo si in

si in aliquibus erratum est, sine pertinacia erratum est; quod non valet de libris hæreticorum.

§. VI.

Varia circa primam reservationem in Bulla Coenæ Domini.

46. **C**UM de librorum, qui hæreticos autores habent, iuxta prohibitionem actum sit, primum casum, qui in Bulla Coenæ Domini de hac materia continetur, perpendere ac per nonnulla dubia elucidare operæ pretium existimamus. Excommunicantur porro in laudata Bulla: *Omnes libri Hæreticorum heresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publicè vel occultè quovis ingenio, vel colore.*

47. In hac re ut optimè advertunt Rosignolus de excom. in Bulla Coenæ q. 3. cap. 2. in fine num. 9. Suarez disp. 20. de remediis Ecclesiæ contra hæres. sect. 2. num. 9. Lugus disp. 21. de Divina Fide ser. 2. §. 1. num. 32. tria videnda sunt. Primum, qui libri comprehendantur; secundum quas personas obliget; tertium, quæ actiones prohibeantur, & quantum ad primum, jam constat quid libri nomine intelligatur; sed quæritur, an in hac clausula contineatur una epistola, vel concio hæretici. Negant Diana p. 1. tract. de Bulla Cruciatæ resol. 34. Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 10. num. 29. Castro Palao 1. tomo tract. 4. disp. 2. puncto 10. §. 1. num. 5. Lugus loco cit. §. 1. Fundamentum hujus sententiæ est, quia lex ista poenalis est, quæ proinde juxta proprietatem & rigorem verborum accipienda est, sed nemo dicet, unam epistolam, vel concionem, vel brevem quæstionem esse librum, ergo. Præterea; Juxta prohibitionem Concilii Tridentini sess. 4. non licet, libros de rebus

sacris sine authoris nomine imprimi, & tamen aliquam parvam Scripturam imprimi posse usus declarat, ut notat Azor. tom. 1. lib. 8. qu. 4. cap. 17.

48. Mihi tamen contraria sententia probabilior videtur, quam tuentur Suarez loco cit. num. 10. Megala 3. p. lib. 3. cap. 1. num. 55. Farinac. de hæresi qu. 180. num. 30. Fundamentum est, quia hujusmodi lex attendi debet juxta suum finem præcipuum, iste autem est in favorem fidei, & fidelium defensionem, ergo tantum de consequenti, & secundo poenalis est. Secundo quia, ideo hæreticorum libri prohibentur, ut amoveatur periculum, quod ex ipsorum lectione imminere potest, atqui periculum hoc non solum ex libro, sed etiam ex una epistola vel concione potest imminere, immo etiam magis, quia latentius & facilius communicari, & transmitti possunt, ergo. Tertium momentum desumitur, ex responsione Cardinalium Congregationis Concilii Tridentini, qui statuerunt, decretum Concilii sess. 4. de editione librorum comprehendere etiam annotationes, lectiones, conciones, disputationes, & alia, quæ certè nequeunt libri nuncupari, quod totum perpenderunt Barbosa & Marzilla. Quartum esse posset, quia si aliter dicamus, facillimè poterit Bulla hæc in hoc puncto fraudari, & successive ab hæreticis accipi epistolas, conciones, disputationes, quod tamen dici non potest. Ex quibus patet quid respondendum adductis in oppositum.

49. Quæritur 2. An non solum prohibeantur libri typis editi, sed etiam manuscripti. Responsio omnium Doctorum est affirmativa. Ratio est, quia in Bulla fit absolutè mentio librorum, sed aliquod esse typis editum non constituit absolutè librum, ita ut quod manuscriptum est, liber non sit, ergo; Et ideo si quis ad Subdiaconatum promoveretur tacto libro epistolarum manuscripto, rectè promoveretur. Præterea. Finis hujusmodi prohibitionis æquè

æquè est in libris impressis, ac in manuscriptis, ergo etiam est æqualis prohibitio. Rursus, si oppositum sentiamus per facillimam fraudem hujus legis effectus posset impediri. Tandem argumentum fieri potest à pari, si consideremus Tridentini verba sess. 4. in decreto de editione & usu Sacrorum Librorum, ubi non solum prohibentur Sacra Scripturae interpretationes contra unanimem Patrum consensum, quæ imprimantur, sed etiam si hujusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent.

50. Quæritur 3. Quid sentiendum sit de libro, qui sit compositus ab hæretico, & habeat annotationes, seu commentaria Doctoris Catholici, vel è contra qui sit compositus à Catholico, & habeat annotationes alicujus hæretici.

Responsio communis est cum Rosignolo hic qu. 3. cap. 2. num. 11. Sanch. in Opere Morali lib. 2. cap. 10. num. 25. Duar. lib. 2. in can. 1. qu. 43. num. 2. librum ab hæretico compositum prohibitum esse. Ratio clara est, quia, esse annotationes, seu commentaria & scholia Catholici, non adimit illum librum esse hæretici, & denominatio desumitur ex textu non vero ex annotationibus, ut constat in libris S. Thomæ, in quibus licet sint annotationes & commentaria Cajetani, tamen Sancti Thomæ esse non desinunt; Quæ ratione non placet opinio Suarez, dicentis valere assertum nostrum, si annotationes & alia ad breves lineas redigantur, non sic vero, si in magna copia. Juxta hoc dicendum de libro composito à Catholico cum annotationibus seu &c. factis ab hæretico, nisi forte velles dicere, malum desumi ex quocumque defectu.

51. Quæritur 4. An idem judicium ferendum sit de libris, quorum author sit schismaticus, quod de illis, quorum author est hæreticus, atque etiam de illis, quorum author sit, qui fuit Cathecumenus, sed esse desiit.

Responsio, quantum attinet ad

punctum primum est affirmativa; etenim in eadem Bulla additur, *nec non schismaticos, & eos qui se à nostra & à Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, seu recedunt*. Hoc absolute affirmat Rosignolus loc. cit. num. 1. & Suarez n. 12. Ratio autem est, quia schismatici, etiam dum agunt de ritibus suis, alieni sunt ab Ecclesia Catholica, & semper errant, vel in materia fidei, quæ continetur in Symbolo, vel in articulo Summi Pontificis, quod non sit Christi Vicarius, uterque autem error illos in schismate reddit hæreticos; & quamvis etiam in ritibus suis consideratis, ita dicam, materialiter, aliquis error non esset, esset tamen ut in ipsis, cum ita à schismaticis defendantur, ut Ecclesiæ Catholicæ ritus tanquam malos & erroneos damnent, quod sine maximo errore affirmari non potest. Azorius tamen 1. tomo lib. 8. cap. 16. qu. 8. Sanchez n. 17. & Farinac. de hæresi qu. 180. num. 10. hoc negant, etenim schismaticorum ritus ab Ecclesia Romana non sunt tanquam hæretici reprobati. Placet in hac re distinctio, quam affert Lugus num. 43. Vel enim rituales isti compositi sunt ab ipsis schismaticis, & tunc priorem partem propter illas rationes veram esse judico; Vel sunt ab ipsis ab aliis accepti, ut sunt Liturgiæ Græcorum ac Ethiopum &c. quæ originem habuerunt ab antiquis Patribus, & istos in Bulla non contineri judico, nam non possunt appellari libri schismaticorum, & hæreticorum, quamvis etiam istorum fraude aliquis error irreperit, ad quod probandum utimur argumento superiore, quo ipsi Rosignolus & Suarez usi sunt. Quantum vero ad Cathecumenos, hoc definiendum est juxta variam sententiam; Utrum sint membra Ecclesiæ, necne, & utrum Ecclesia in eos habeat necne jurisdictionem. Hoc dico ex vi Bullæ, nam in aliis prohibitionibus comprehendi possunt.

52. Nunc devenio ad secundum in-

qui-

quirendo, quænam personæ per hanc Bullam obligentur; & certum est omnes baptizatos obligari præter Summum Pontificem, hoc enim in Bulla expressè continetur, atque ideo ipsi etiam hæretici libros suos legentes ac retinentes, ultra excommunicationem qua ligantur ut hæretici, aliam excommunicationem incurrunt, sicut enim si Summus Pontifex concederet indulgentiam legenti aliquem pium librum, ab ea non excluderetur author ejusdem libri, ita in re nostra dicendum est ab opposito. Obligantur itaque omnes Episcopi & Cardinales, ut constat ex Bullis Julii III. & Pauli IV. præsertim vero Urb. VIII. in suo Proprio Motu edito 2. Aprilis ann. 1631. in quo omnibus & singulis personis cujuscunque gradus, conditionis, status, dignitatis, & præmiæ omnes facultates concessæ revocantur, atque à nemine hujusmodi licentias concedi posse præscribitur. Utrum vero hoc intelligendum sit etiam de Inquisitoribus, ita ut pro munere suo possint eos libros legere, affirmant Ugolin. Azor. Graf. Farinac. alique, quos citat & sequitur Castro Palao to. 1. tract. 4. disp. 2. punct. 10. cum censeant excipi in Bullis prædictis. Melius tamen arbitrato meo sentiunt Sanchez num. 46. Barbosa de potest. Episcopi alleg. 90. num. 8. Suarez num. 28. animadvertentes in illis Bullis nullam facultatem Inquisitoribus concedi, sed tantum non revocari illas, quas antea habebant: Qua de re Inquisitores ipsi consulant sibi, & utrum habuerint ipsi videant. Cum tamen in Bulla Urbani VIII. nulla fiat ipsorum exceptio, existimo nullam ipsis facultatem inesse. Excipiendus tamen est casus magnæ urgentisque necessitatis, si enim in expectanda facultate à Summo Pontifice concedenda periculum immineret, eam potest Episcopus concedere ad tempus, donec scilicet à Pontifice obtineatur. Sed quid dicendum de Cardinalium Collegio Sede Vacante? Dicendum cum Castro

Tom. I.

Palao supra §. 3. num. 5. Sanchez n. 44. Suarez num. 27. Lugo num. 71. Cardinalium Collegium Sede Vacante facultatem hanc non posse concedere. Ratio est, quia Cardinales Sede Vacante Pontificiam auctoritatem non habent, sed hujusmodi facultas auctoritati Pontificiæ reservata est, ergo.

53. Superest modo de tertia parte aliqua statuamus, idest quænam actiones prohibeantur; & certum est prohiberi horum librorum lectionem; detentionem, ac defensionem ex scientia factam, ut expressè habetur in Bulla. Utrum autem ignorantia crassa & affectata excuset ab hac excommunicatione, affirmant Sanchez in Oper. Moral. lib. 2. cap. 10. num. 32. Duardus qu. 37. num. 5. Bonac. de cens. in Bul. Coen. contentis disp. 1. qu. 2. punct. 4. Rosignol. supra nu. 15. Suarez nu. 17. quia ex textu requiritur scientia, sed hæc excludit ignorantiam etiam crassam & affectatam, ergo. Ut vero aliquis dicatur sciens, non est necessaria evidentia, sed sufficit moralis certitudo ab hominibus fide dignis accepta.

54. Dubitabis primo. An si quis sibi certo persuadeat, lectionem illam nullum fore detrimentum allaturam, sed potius profuturam, possit licitè illos libros legere. Videtur hoc dici posse, quia lex, quæ fundamentum habet in præsumptione, hac cessante non obligat, atqui lex ista fundamentum habet in præsumptione & timore periculi, ergo hoc cessante amplius non obligat. Contrarium tamen omnino tenendum est; etenim in primis, quis sibi hujusmodi finget securitatem? Quis doctior atque in lege Domini firmior Salomone, & tamen acceptis uxoribus alienigenis atque infidelibus depravatum est cor ejus. Præterea. Cessante ratione, seu fine legis legem non obligare, non est semper verum. Sciendum namque est legis finem bifariam posse cessare; negativè, scilicet, & contrariè, debet autem utroque modo cessare, ut cesset legis

X x

obli-

obligatio; cessat contrariè, quando observantia legis latæ in bonum commune efficeret in aliquo particulari casu destructionem ejusdem boni communis; & tunc certum est in nostro casu, quod si legere librum hæreticorum cederet in commune fidei bonum, & non legere fidei commune bonum destrueret, tunc legi posset, quia amplius non erit lex, & multo minus obligatio legis. Doctrina hæc ab omnibus Doctoribus tradita, quos refert Diana 1. par. tract. de legib. resol. 28. in dubitatione posita non militat, ergo. Addo; minorem expositi argumenti esse diminutam, non enim prohibiti sunt hæreticorum libri dumtaxat ob timorem periculi & damni legentibus sequuturi, sed etiam ad poenam hæreticorum; Sicut enim non levis poena est hæretico, esse ab aliis separatum & rejectum, ita non levis est punitione ejusdem libros ad aliorum manus pervenire non posse, aliorumque lectione indignos haberi; Finis autem iste semper perseverat, ergo etiam semper perseverat lex, istiusque obligatio.

55. Dubitabis 2. Qualis & quanta esse debeat horum librorum lectio, ut excommunicatione contrahatur; esse debere lectionem externam cum verborum intelligentia, nec sufficere, si quis sola mente percurrat ea, quæ fortasse in illo libro prius legerat, asserunt Hugolinus, Sanchez relati a Suarez, qui num. 20. eos sequitur & ratio est, quia si quis libros illos legeret, & prorsus ignoraret linguam latinam, aut aliam in qua scripti sunt, tunc non esset vera & formalis lectio, nec aliquid periculum immineret, aut aliqua esset communicatio cum hæretico in doctrina. Negant tamen Graff 1. p. decis. lib. 4. num. 45. Bonacina de censur. in bul. Coenæ disp. 1. q. 2. puncto 4., quos refert & sequitur Rosignol. num. 22. & ratio est, nam adhuc ille verè dicitur legere quamvis non intelligat; & quemadmodum Pontifex in hujusmodi

librorum detestationem prohibet detineri, quamvis non legantur, ita prohibet legi quamvis non intelligantur. Mihi tamen prior sententia magis placet, etenim si libri detineantur, quin legantur adhuc servantur vel ad periculum, vel etiam ad bibliothecæ ornatum, vel ad authorum honorem, ad periculum inquam, cum pervenire possint ad eorum manus, qui fortasse aliquando legent; quæ omnia non sequuntur, si quis legat & non intelligat, dummodo tamen non detineat. Siquis autem sola mente percurreret ea, quæ prius legerat hanc censuram proculdubio non incurrit, quia nec legit formaliter, nec materialiter; si vero oculis percurrat; nullum verbum ore proferendo, incurreret, quia adhuc illa est vera & sensibilis lectio.

56. Dubitabis 3. an contrahat hanc excommunicationem qui hujusmodi libros non legunt, sed alios legentes audiunt. Negativè opinatur Sanchez supra num. 48. etenim alium legentem audire non est legere, & quamvis videatur legere per alium, attamen hoc non exprimitur in prohibitione, proinde non debet extendi. Graffius tamen lib. 4. decis. 18. num. 34. Azorius, Sairus, & Suarez oppositum sustinent; primo quia idem periculum & detrimentum sequitur ex quo quis audiat, quod sequeretur ex quo quis legeret, immo quandoque majus, quia audire, quod est legere per alium, est facilius legendi modus, & ad percipiendum aptior. Secundo quia non minus auditus est sensus disciplinæ, quam sit visus. Tercio quia licet lectio constet tum ex prolatione verborum, tum ex præceptione, attamen in perceptione consummatur, & ideo non solum per alium legit, sed etiam illam actionem quodammodo perficit, si igitur perpendamus substantiam prohibitionis, vere ab audiente censura contrahitur. Alii vero, ut Reginaldus lib. 9. num. 251. & Duardus q. 48. quibus adhæret Rosignolus

gnolus num. 23. distinguunt; vel qui audit lectioni cooperatur consulendo & mandando &c. Vel non cooperatur. Si primum illum a censura non eximunt; contrarium vero si secundum. Secunda sententia magis placet; quod enim dicant, legem hanc penalem esse, jam supra rejectum fuit.

57. Si autem de quantitate seu extensione lectionis inquiratur, dubitari potest, an possit quis propter materiae levitatem a censura excusari. Non desunt graves Doctores, inter quos Hugolin. supra, & Tolet. lib. 1. cap. 19. num. 9., qui hoc negent, itaut sufficiat, si paucae lineae perlegantur, quia, ut opinor, etiam in istis sit periculum & detrimentum. Communius tamen, cum Azor. Sairo, Sanch. Suarez, Castro &c. hanc materiae levitatem admittunt, quod tamen cum prudentia accipiendum est, ne v. g. integrum folium parvitas materiae nuncupetur. Rursus ego distinguerem parvas illas lineas, vel enim in illis error illius libri non est, & sic levitatem materiae admitto, vel in illis potissimum continetur error, & sic eam negarem, nam parvae brevesque illae lineae aequivalent fortasse toti volumini.

58. Alia actio sub excommunicatione prohibita est librorum detentio, quae quidem ad gravem transgressionem & censuram sufficit, etiamsi liber non legatur, nec adsit animus eos legendi: etenim detentio haec sine aliqua clausula vel limitatione prohibita est, & quidem disjunctive per particulam *vel*. Hoc autem totum intelligi debet, sive detineatur liber apud se, sive apud alium, & ideo etiam custodire librum alienum prohibitum est, cum custodire librum, sit librum detinere; sive detineatur etiam ad finem illum confutandi, etenim lex prohibet factum, intentio autem bona factum prohibitum honestare non potest. Verum quantum ad hanc detentionem duo possunt inquiri. Primo an ex aliqua circumstan-

tia possit a censura excusari. Circumstantia duplex esse potest, vel ex parte materiae, quae modica sit, vel ex parte temporis, quod sit breve. De prima, nego per eam circumstantiam excusari posse; ratio est, quia Pontifex sicut lectionem prohibet, ita detentionem, sed si quis legeret tantum partem libri verè esset excommunicatus, ergo etiam qui partem libri detineret vere esset excommunicatus. Non possumus hic admittere hypothesein illam de qua num. 57., nam loquendo moraliter, vel detinetur totus liber, vel aliqua pars libri notabilis. Si vero sermo sit de circumstantia temporis, si per breve tempus detentio fiat, aut etiam ad aliquod notabile, ut expectetur opportunitas librum tradendi quibus oportet; proculdubio existimo censuram non contrahi, ratio esse potest, quia actio illa non tam detentio est, quam dilatio, & quidem ad finem melius precepto obtemperandi, secundo an quis satisfaceret per semetipsum librum comburendo, vel debeat illum Inquisitoribus tradere. Respondemus. Ex vi bullae istius primum satis esse, etenim precipitur, libros non detineri, sed qui per semetipsum comburit, non detinet, ergo. Ex vi tamen aliarum prohibitionum debent Inquisitoribus, vel Episcopi tradi, ut expressè habetur in bulla Pii IV. an. 1574. quae incipit *Locum pro munere*.

59. Alia actio est librorum impressio, *Imprimentes*. In hac autem actione sunt omnes, qui huic rei aliquam operam navant, sive qui typos distribuunt, sive qui componunt, sive qui atramento tingunt, sive qui chartam madefaciunt, sive qui torcular premunt, sive typographiae dominus, quamvis manibus suis non labore; etenim sine horum omnium adminiculo impressio fieri non potest; ut pro certo habent omnes Doctores, praesertim Sairus lib. 3. cap. 5. Alterius lib. 5. disp. 2. cap. 8. quibus adhærent Sua-

rez, Rosignolus, Lugus &c. Siquis autem a me peteret, quid sentiendum esset de illo, cujus cura est emendandi, non aprobarem illorum opinionem, qui dicunt censuram non incurrere, quia hujus cooperatio non videtur impressioni necessaria; cum tantum spectet ad perfectionem & ornatum ejusdem; sed absolutè responderem, ab eo censuram contrahi, quia licet excusari posset ab actione imprimendi, non excusaretur tamen ab actione legendi, nec enim corrigere potest, nisi legat: quod si hujusmodi correctores libros hæreticorum legendi facultatem haberent; non video, cur excommunicationi essent subjecti, nisi amore aliquo & propensione librum illum prosequerentur, aut ex alio capite, quod omnino extrinsecum esset, ac prorsus accidentarium. Ad alios casus, quos Metaphysicos judico, non devenio.

60. Tandem ultima clausula in præfata bulla explicata ad hæreticorum libros defendentes revocatur. *Defendentes quomodolibet, ex quavis causa publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore.* Hisce verbis comprehenduntur illi, qui librum abscondunt, ne deferatur, ne comburatur; quive librum bonum esse nec prohibitionem dignum affirmant, etiamsi id faciant ad rationes inveniendas, ut magis hæreticus vincatur, non prohibetur tamen laudari phrasim, exponendi methodum, aut authoris ingenium, dummodo doctrina in ea contenta non commendetur. Hæc in re nostra dixisse sufficiat, etenim quod ad alias particulas spectat, non est hujusce loci perpendere, vel declarare.

§. VII.

Utrum omnes fideles debeant hæreticos sibi notos denuntiare.

61. **S**atis arduum & involutum est quod explicandum suscipimus:

de hæreticis autem, qui jam noti sunt, nulla difficultas est, quod enim omnibus constat, ut quid denuntietur oportet? Antequam vero aliquid statuatur, prætereundum non est: tribus modis contra hæreticos, atque etiam alterius criminis reos rem agi posse, videlicet inquisitione, accusatione, denuntiatione. Agitur inquisitione, quando Judex pro munere suo, & nemine provocante de aliquo delicto, & in casu nostro, de hæresi inquirat, quod si generatim fiat, tunc est, quando nullius personæ infamia vel rumor præcessit, si autem particulari modo, e contra. Agitur accusatione, quando delicti, (nunc dicamus hæresis) manifestatio ab aliquo accusatore sumit exordium, quod tamen fieri non solet; & quare non soleat, statim dicam. Agitur tandem denuntiatione, quod ut explicem.

62. Sciendum est pluribus modis denuntiationem fieri posse, ut notavit Sotus in relect. de tegendo secreto mem. 2. q. 5. & postea Farinac. de hæ. qu. 185. Alia enim per istos aliosque Doctores est denuntiatio Evangelica, alia Canonica, alia Regularis, Judicialis alia, quæ divisio utrum recta sit nec ne, an vero solum expressior, nostra hic judicare non interest. Me non latet, alios celeberrimos Doctores, inter quos Sylves. verbo *Denuntiatio* Rodriguez de ordine judiciario cau. 4. Suarez disp. 20. sect. 4. duas tantum denuntiationis species distinguere, nimirum Evangelicam, & judicialem, cum aliæ duæ ad unam ex istis revocentur; hoc porro inter Evangelicam & judicialem denuntiationem potissimum discrimen est; quod illa per se primo tendit in delinquentis fratris emendationem, ideo fit superiori, tanquam Patri, hæc vero tendit ad vindictam criminis, ideo fit superiori tanquam judici; rursus, illa plerumque est circa aliquod delictum pertinens ad malum privatum, hæc vero ad publicum; tandem Evangelica fit etiam inter delin-

quentem & corrigentem, de qua Mat. 18. *Si peccaverit in te frater tuus &c.* & sic appellatur fraterna correctio, quæ aliquando est ex charitate, aliquando ex iustitia juxta varias circumstantias; Judicialis vero fit tantum ad superiorem, ad quem spectat remedia opportuna præbere. In præsentī fit tantum difficultas de denuntiatione judiciali.

63. Oportet autem, antequam progrediamur, promissis satisfacere, atque, quid discriminis sit inter accusationem & denuntiationem, exponere. Hoc esse, quod accusatio fiat in satisfactionem & utilitatem accusantis, denuntiatio vero in commodum aliorum & in commune bonum plures affirmant, quod licet interdum verum sit, tamen aliquando contingere potest oppositum, melius igitur afferetur discrimen per sequentia. Primo in accusatione accusator fit pars judicii, & quodammodo a Judice iustitiam sibi fieri postulat: secundo qui accusat debet probare delictum, & si non probat pœnas ipse debet subire, tertio accusatio fieri debet in scriptis, ut docet S. Th. 2. 2. q. 68. art. 2. ex cap. *Accusatorem*. 2. qu. 8. Ab opposito denuntians in iudicio partem non agit, sed solum iudicem notum facit, ut pro munere suo, si voluerit, procedat, aut alio meliori modo provideat; delictum, quod denuntiat, probare non debet, ut constat ex cap. *Superbis* neque in scriptis fiat necesse est; ut ex eodem capite; & propter has rationes dictum fuit num. 61. in fine, accusationem in hæresis manifestatione fieri non solere. Erit igitur denuntiatio *Criminis delatio ad iudicem competentem, ut ex officio suo procedat, & eo, quo sibi placuerit, modo provideat.*

64. De hac denuntiatione a nobis inquiritur, neque vero sermonem instituimus de hæreticis manifestis, ut diximus, sed de occultis, itaut hæresis præter suum authorem uni tantum nota sit; negant Doctores aliqui, præ-

fertim Joan. Andr. in cap. *Novit* de iudiciis. Villadiego in tract. de hæret. q. 10. Affirmat tamen communissima aliorum Doctorum sententia, faciendam esse delinquentis denuntiationem, etiamsi soli denuntianti nota sit hæresis. Hoc manifeste docet S. Th. 2. 2. q. 33. art. 7. in corpore, ubi postquam distinxerit peccatum publicum, & occultum, & dixerit, in peccatorem occultum adhibendam esse correctionem illam, de qua Mat. 18. *Corripe inter te & ipsum solum*, ait. *Sed quia etiam in occultis peccatis potest parari proximorum offensa, ideo adhuc videtur, distinguendum esse; quædam enim peccata occulta sunt, quæ sunt in nocumentum proximorum vel corporale, vel spirituale, puta si aliquis occultè tractet, quomodo civitas tradatur hostibus, vel si hæreticus privatim homines a fide avertat. Et quia ille, qui sic occulte peccat, non solum in se peccat, sed etiam in alios, oportet statim procedere ad denuntiationem, ut huiusmodi nocumentum impediatur.* Ex quibus verbis sic breve fit argumentum; si tibi tantum notum esset, aliquem velle prodere civitatem, ex quo fieret Civibus corporale damnum, deberes statim denuntiare occultum proditorem, ergo si tibi tantum notum esset, aliquem velle prodere fidem, ex quo fieret fidelibus spirituale detrimentum, deberes statim denuntiare occultum hæreticum. Hoc idem tradunt Alens. 3. p. q. 72. Sot. lib. 5. de Iustit. q. 5. art. 1. Navar. in cap. *Inter verba* 11. q. 3. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 19. Canus lib. 12. de loc. cap. 9. Suarez, Valentia Tolet.

65. Assertum hoc placet in primis probare ex iis, quæ in testamento veteri habemus Deuteron. 13. *Si tibi persuadere voluerit, clam dicens, eamus & serviamus diis alienis, non miserearis, ut occultes eum.* Jam noveris, ita dicentem in antiqua lege hæreticum esse, & ab illa lege Apostatam, ergo si ille occultandus non erat, nec occultandus

tandus erit hereticus in lege Christi; adhuc autem lex illa inter nos perseverare debet, cum non fuerit ex aliqua ceremonia, vel constitutione positiva, sed in ratione naturali pertinente ad custodiendos bonos mores, quæ custodia potiori jure in Ecclesia, quam Christus acquisivit sanguine suo, constanti zelo tenenda est.

66. Idem placet secundo ratione demonstrare. Ad id quilibet fidelis tenetur, quod respicit bonum universale Ecclesiæ, & etiam bonum proximi particulare sed denuntiare hæreticum occultum respicit bonum universale Ecclesiæ, & etiam bonum proximi particulare ergo, prob. prima pars mi. præcavere & impedire malum universale Ecclesiæ respicit bonum Ecclesiæ universale, sed denuntiare hereticum occultum est præcavere & impedire malum Ecclesiæ universale, ergo. Minor multifariam ostenditur; Primo quia attempta hujusmodi denuntiatione, licet judex nequeat procedere ad inquisitionem faciendam de persona denunciata, potest tamen generaliter inquirere, & interrogare, atque ita majorem notitiam comparare; secundo potest vel per se, vel per alios vitam, actiones, verba illius personæ cautè & prudenter magis observare; tertio quia hereticum non esse a denuntiatione securum, etiamsi occultissimè suam hæresim denuntiet, magnam Ecclesiæ confert utilitatem, & impedit, ne hæretici occultè possint fideles in suos errores inducere, ergo. Quod vero hujusmodi denuntiatio spectet etiam ad bonum proximi, idest ipsius denunciati, particulare, ex eo declaratur, quod denuntiationis timore aut magis timebit in hæresim labi, aut saltem aliquem in hæresim pertrahere, rursus hoc pacto suo peccato aliqua paratur medicina, per Ecclesiam enim correptus facilius, si voluerit resipiscet, aut absque aliqua excusationis specie seipsum perdet; e contra si non denuntiaretur, & corri-

peretur, in majora vitia & scandala præceps prolaberetur.

67. Accedant vero & Sanctorum Patrum manifestissima testimonia. Accipe S. Ambrosium lib. 2. de offic. cap. 24., ubi ait. *In causa temporali silere tibi licet, in causa autem Dei, ubi communionis periculum est, etiam dissimulare non leve peccatum est.* Accipe & S. Leonem Papam serm. 4. de collectis, ubi inter alia, *non sinantur latere homines, qui Prophetis, & Spiritui Sancto contradicunt.* Et paulo post. *Cavendi sunt, ne cuiquam noceant, prodendi sunt, ne in aliqua Civitatis nostræ parte consistant:* in serm. vero 5. de Jejunio dicit. *Qui tales non perdendos putant, in judicio Christi invenientur rei de silentio, etiamsi non contaminentur assensu.* Firmum igitur est, quod dictum fuit.

68. Hoc totum concedendum videtur, attamen non levis potest fieri questio, utrum hæretici hujusmodi denunciandi sine præhabita aliqua fraterna correctione, vel nulla; in hac resolvenda non est una omnium Theologorum sententia; siquidem Cajetanus, Sotus, Castro, Canus locis superius citatis, volunt adhibendam esse prius correctionem fraternam, qua si non resipuerit, denunciandus erit delinquens. Contrarium vero docent Suarez disp. 20. sect. 4. num. 11. Arevelensis, Salmeron, aliique. Ego tamen prioris sententiæ libenter subscribo, dummodo tamen sit spes emendationis, quam quidem expressissimis verbis tradidit S. Th. 2. 2. q. 33. art. 7. in corpore, ubi post verba a nobis adducta num. 64. inquit. *Nisi fortasse aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire.* Suarez allegat hæc alia verba Doctoris Angelici. *Si tamen esset firma spes, quod hæreticus esset statim emendandus præmittenda esset privata correctio.* Quæ tamen ego non inveni.

69. Ad hoc dicendum præter Sancti Tho-

Thomæ auctoritatem multiplici moveor fundamento; prius positivo, dicente Christo Mat. 18. *Si peccaverit &c. corripe inter te & ipsum solum.* Quod intelligendum est de quocumque peccato, si enim costringere velimus ad solum peccatum commissum contra illum, a quo correctio fieri debet, ut nonnulli volunt, propter illas particulas. *Si peccaverit in te.* Profecto paucis in rebus, & nimis raro facienda esset correctio. Rursus est Clementina, *Nolentes de hæreticis, in qua inquit Pontifex, Si secretè noverint eos talia commisisse, ipsos graviter arguere, & corrigere studeant in secreto.* Tertio urget potissimum charitatis præceptum, quod in quacumque re servari debet, etenim per denuntiationem magnam delinquens infamiam contrahit, bonorum jacturæ subicitur, parentibus detrimentum infertur, quibus omnibus, quantum in nobis est, consulere debemus. Quod si hæreticus corripitur non posset, sed statim denuntiari, quare Paulus diceret, post secundam, vel tertiam admonitionem esse devitandum?

70. Moveor secundo fundamento negativo. Nam si denuntiandus est nulla admonitione præhabita, hoc ex aliquo præcepto evinci deberet, at ubi hoc præceptum? Nunquid ex cap. *Excommunicamus* §. *Adjicimus* de hæreticis? Non profecto, ut etiam fatetur ipse Suarez in hac re nobis contrarius, unde neque in jure Canonico, nec in bullis Pontificum hujusmodi legem & obligationem inveniri ipse concedit; nunquid ex Inquisitorum edictis? At in istis nunquam, admonitionem fraternam exclusam reperiēs. Advertendum tamen censeo, inspiciendas esse circumstantias, occultate videndum, an hæreticus ille occultus se emendaverit; quo pacto se gerat in verbis, in actionibus, in pietatis operibus; atque ita si privata correctio profutura sit, fiat, si profuerit, gratiæ Deo agantur, si profutura non sit, vel non

profuerit, denuntietur. Hoc ita sentientes utramque sententiam conciliamus.

71. Contra tamen hoc ultimum plura congerit Suarez num. 11. & 12. primo opponit periculum infectionis, & moralem difficultatem hæreticum per privatam admonitionem emendandi. Secundo timere nos posse, ne hæreticus emendatum se fingat, ne prodatur. Tertio quia in hac re non tam debemus inspicere illius emendationem, quam fidelium securitatem. Quarto argumentatur a pari, immo a fortiori. Hæreticus quamvis emendatus debet denuntiari, ergo multo magis hæreticus non emendatus, sed fortasse per privatam correctionem emendandus, debet denuntiari. Consequentia hæc tenet, nam si emendatio jam facta non potest denuntiationi obstare, multo minus spes ejus cum monitione potest illam impedire, immo nec retardare, & ideo præmittenda non est, quia, si res attentè consideretur potest, obesse magis, quam prodesse.

72. Verum hæc, quæ etiam ab ipso Suarez congruentiæ appellantur, nos a sententia nostra remove non debent; nam si perpendantur ea, quæ num 70. in fine diximus, prorsus corruunt; si vera sunt, quæ opponuntur nullus peccator privatè corrigendus erit; talis est infirmitas nostra, ut a quolibet peccatore perverti possimus; non inficior quidem in hæresi quandam esse peculiarem rationem, sed qui corrigit, seipsum & circumstantias consideret; qui hujusmodi est ut hæreticum occultum agnoscere possit, non est adeo rudis, ut hæc omnia non percipiat, & si prudenter percipit, denuntiationem non prohibemus; illam tantum regulam generalem statim denuntiandi non approbamus. Refellendum tantummodo superest, quod postremo dicebatur, elaborat Suarez, elaborant alii ad probandam consequentiam, & quidem verba illius juxta litteram attulimus, sed frustra laborant, cum a nobis negetur

getur antecedens, & jam negatum fuerit a Soto de justit. lib. 3. q. 5. art. 5. & Rojas singulari 3. num. 22. cum aliis ab ipso relatis: præterquamquod si antecedens admitteremus, negari posset consequentia, nam denuntiando hæreticum jam emendatum, non sequuntur ea detrimenta, de quibus diximus num. 69. in fine in argum. 3. Argumenta autem eorum, qui dicunt, denuntiationem non esse faciendam, facile a nobis refelluntur, adducunt enim regulam generalem Juris Canonici. *Delicta occulta judicio Divino reservari*. Cap. *Si Sacerdos* de officio Ordinarii. Cap. *Qualiter & quando* de accusationibus. Cap. *Christus* 1. qu. 1. & Cap. *Si omnia*. Quæ omnia ad summum probant, admitti debere privatam admonitionem in sensu à nobis explicato; & quantum ad primum textum Juris Canonici, dicimus illum intelligi de occulto delicto tantum noto delinquenti.

73. Hæc juxta generalem regulam dicta sunt; inquiri tamen potest, an dari possit aliqua exceptio, ita ut non teneantur fideles aliquem interdum denuntiare. Procul dubio dari posse, affirmandum est. Primo excipi debet, qui aliquem hæreticum esse ex sola Sacramentali confessione cognosceret, quamvis de hac re aliqui olim dubitaverint, ut Altifod. lib. 4. Sum. tract. 6. cap. 3. quæst. 4. Albertus in Rub. cap. de Hæretic. num. 8. sed male dubitarunt; Secretum enim Sacramentalis confessionis humanum naturale Divinum est, ut ostenditur in tract. de poenitent. in hoc ergo nulla exceptio admitti potest; & quidem hoc non solum intelligendum est de persona poenitentis, sed etiam de quocumque complice, si fortasse in confessione aliquem exposuerit. Ita sentiunt omnes alii Theologi, quorum numerum recensere nos piget.

74. Porro excepto casu Sacramentalis confessionis alia exceptio dari non potest, etiamsi juramentum non denuntiandi interfuerit; Jam, si loquamur

extra juramentum, res certissima est, quodcumque enim secretum tantum humanum est, & oritur ex privato pacto inter loquentem & audientem, qua de re superiorem legem, qualis illa est denuntiationis, destruere non potest. Si vero loquamur etiam de secreto juramento firmato; Affertur à Suarez pro hac parte S. Th. 2. 2. qu. 7. art. 1. ad 2. sed de hac re nihil ibi dicit Angelicus, ideo existimo, errorem esse tribuendum Typographo, nequaquam tam præstabili viro. Ratio autem dicti est, quia juramentum, cum est de re illicita, non tenet, esset autem in nostro casu.

75. Sed si Filio notum esset? Patrem teneri ad denuntiandum filium, Maritum Uxorem, Fratrem Fratrem colligitur ex textu adducto Deuter. 13. ubi ante verba citata sunt hæc alia. *Si tibi persuadere voluerit frater tuus filius Matris tuæ, aut filius tuus, vel filia sive Uxor, aut amicus &c. non miscearis, ut occultes eum*. Ex hoc inferunt aliqui Doctores, Abul. in idem cap. qu. 3. & Simac. tit. 29. num. 27. non debere à Filio Patrem denuntiari, cum in textu cujuscumque fiat mentio, sed nequaquam Patris. Neque huic sententiæ ratio deesse videtur, etenim quid est filius, nisi portio Patris? Totum quod filius est accepit à Patre, quapropter, si nemo tenetur ad denuntiandum se ipsum, ut nemo inficiatur, juxta illam regulam juris; *Non dico, ut te prodas*. Cap. *Quid aliquando* de poenit. d. 1. neque tenebitur ad denuntiandum Patrem.

76. Contrarium docet communior Theologorum opinio. Cajet. in citatum caput Deuteron. Azor. tom. 2. lib. 2. cap. 2. qu. 13. Farinac. de hæresi qu. 197. num. 40. Navar. in cap. *Inter verba*. Suarez disp. 20. sect. 4. num. 21. quod satis desumitur ex eodem cap. Si enim Pater tenetur ad denuntiandum filium, quare filius non tenebitur ad denuntiandum Patrem; nec obstat, nullam fieri Patris mentionem, etenim ibi etiam dicitur, teneri Maritum ad denuntiandum

dam Uxorem, non vero Uxorem teneri ad denuntiandum Maritum, cum nulla fiat mentio Mariti, & tamen procul dubio debet etiam ab Uxore denuntiari Maritus. Hoc charitatis postulat ordo, ut commune bonum præferri debeat cuicumque bono particulari, & spiritualia temporalibus præhaberi, ideo &c. quod confirmari potest ex lege *Minime* §. de Religiosis & sumptibus funerum, ubi præcipitur, quod si Pater sit hostis Patriæ, occidendus est; sed nunquid zelus erga fidem minor esse debet zelo erga Patriam? Ex quo habes rationem in oppositum productam non probare.

77. Denique per respectum etiam ad alias personas admittitur exceptio. Istæ sunt Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Cardinales. Hæc enim exceptio facta est in Jure. Cap. *Inquisitores* de hæretic. in 6. cap. *Accusatus* 3. qu. 6. Et ideo non nisi à Summo Pontifice judicari possunt, ut constat etiam in extravag. Pii IV. quæ incipit. *Romanus Pontifex*. Rursus excipiuntur illi, qui Papæ familiæ adscripti sunt. Quorum hæresis apud ipsum Papam judicari debet, ut dicitur in extravaganti: *Cum Matthæus* de hæreticis inter communes. Olim excepti erant etiam Religiosi, sed nunc subjecti sunt post Bullam Clementi VIII. rescripto: *Cum sicut*. Pii IV. in Constitutione: *Pastoris æterni*. In hac Bulla reperitur hæc clausula, *dummodo superiores à Religiosorum Superioribus non fuerint præventi*; Sed neque hæc locum habet, & ab Inquisitoribus contrarium omnino servatur.

Tom. I.

§. VIII.

Utrum Hæretici ipso facto aliquo jure sint excommunicati, & propter hoc prohibita sit fidelibus communicatio cum iisdem.

78. **H**æreticos ipso facto poenam excommunicationis incurrere nullus ex Catholicis in dubium revocat; Controversia inter ipsos tantummodo est, utrum hæc ipsis infligatur jure Divino, an tantum Ecclesiastico. Primum asserendum esse plures ex gravioribus Theologis docent; Driedo lib. 2. de libert. Christiana cap. 8. Almain. in 4. dis. 18. Penha in additionibus, Echius in Enchyrid. sub titulo de hæretic. qui omnes asserunt, hanc censuram latam esse ab Apostolis non ut authoribus, sed ut juris Divini promulgatoribus. Secundum tenendum, esse censent communius alii agentes in 4. dis. 18. de Censuris, præsertim Sot. dis. 22. q. 1. art. 1. Valent. t. 4. disp. 7. qu. 17. punct. 1. Suarez disp. 21. de remediis Ecclesiæ contra hæres. sect. 1. n. 4. aliiq; plures, qui ab istis enumerantur.

79. Fundamentum hujus posterioris sententiæ ex eo præcipue desumitur, quod, omne id quod jure Divino præcipitur omni tempore obligat, atqui excommunicatio, cui subsunt hæretici, omni tempore non obligavit, ergo. Prob. mi. Excommunicatio, cui subsunt hæretici, non obligabat ante extravagantem: *Ad evitanda* nec olim imponebatur, ut patet ex cap. *Si quis Episcopus* 1. quæst. 7. immo ex epist. 93. Leonis Papæ cap. ultimo, & ex consuetudine antiquorum Conciliorum hæretici prius admonebantur, & instruebantur, nec nisi persistentes abiciebantur per censuram, ergo. Est igitur hæreticorum excommunicatio jure Ecclesiastico imposita, quod traditur in cap. *Achatius* 24. quæst. 1. cap. *Ad abolendam*, & *Excommunicamus* 1. & 2. de hæreticis cap. *Quicumque* de hæretic. in 6. & cap.

Noverint de sententia excommunicationis. Quod autem dictum est sub initio, hæreticos ipso facto poenam excommunicationis incurrere, habetur saltem à novis juribus, quæ fuerunt antiquioribus addita, ut sunt illa, quæ à nobis adducta sunt.

80. Fundamenta prioris sententiæ sunt. Primo. Quia quotiescumque aliquid ab Ecclesia servatur, cujus initium ignoramus, nisi deveniendo ad Apostolos & Christum Dominum, id de jure Divino judicandum est; sed ita se habet poena excommunicationis, quam contrahunt hæretici, ergo. Secundo. Ubicumque Pontifices, Concilia, & Patres communicationem cum hæreticis prohibent, ita se gerunt, ut non novam prohibitionem ferant, sed tantum antiquam commemorent; ut videre est in Can. 46. & 63. Apostolorum, in epist. 1. Fabiani Papæ & Anastasii II. in Concil. Carthagen. 4. cap. 69. & 71. Ambrosius vero lib. 7. in Luc. cap. 10. inquit: *Hos non suscipis Dominus, sed à suo nido arcet, & prohibet.* Irenæus lib. 3. contra hæres. cap. 3. refert, Joannem Evangelistam balneum ingredi noluisse, quia in eo erat Cherintus hæreticus, pluraque similia exempla leguntur apud Eusebium & Origenem de Polycarpo & Antonio. Tertio. Idem videtur colligi ex Scripturis Sanctis; ait enim Paulus ad Galat. 1. *Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod evangelizatum est, anathema sit.* 2. ad Thessal. 3. *Denunciamus vobis fratres in nomine Domini Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè; & non secundum traditionem, quam accepistis à nobis.* Aliaque plura his similia leguntur, quæ à nobis alibi, prout res postulabat, allata sunt.

81. Qui priorem sententiam defendunt, quæ quidem magis probabilis est, facile hisce omnibus respondent, dicentes in illis textibus prohiberi fidelibus communicationem cum hæreticis, non autem sermonem esse de excommunicatione, cui ipsi hæretici subduntur. Il-

lam autem dici posse de jure Divino conceditur, immo etiam de jure naturali, sicut ad jus naturale pertinet religio, quæ per communicationem cum hæreticis maximo discrimini exponeretur. Videtur potius aliquam vim fieri in textu Pauli ad Galat. 5. quem alii Doctores disimulant; existimo autem ly anathema non accipi in sensu illius excommunicationis, de qua nos hic loquimur, sed in alio magis amplo, sicut cum dicitur: *Qui non amat Dominum Jesum Christum, anathema sit.*

82. Ut resolvatur quod secundo loco in titulo propositum est; non quæritur, an communicatio cum ipsis sit prohibita fidelibus vel propter scandalum, vel propter periculum perversionis, hoc enim tanquam certum præsupponendum est, cum si de hoc capite loquamur, plerumque etiam cum aliis peccatoribus communicare licet non possimus; quæstio est igitur, an præcisè, quia hæretici excommunicati sint, cum ipsis communicationem habere prohibeamur. Ad majorem claritatem existimo distinguendum esse hæreticum in declaratum & non declaratum, vel in denunciatum & non denunciatum, rursus distinguendum esse jus antiquum à jure novo. Equidem si de jure antiquo loquamur, communicationem cum hæreticis prohibitam fuisse, dubitat nemo, cum ex parte excommunicati nihil aliud requiretur nisi re ipsa excommunicationem contraxisse, ex parte vero aliorum sola notitia censuræ, adhibita tamen hac moderatione, ut si excommunicatus esset occultus, occultè vitaretur, publicè vero, si publicus. At si novum jus inspicimus, contrarium sentiendum est, nisi sit hæreticus denunciatus ac declaratus, etenim in extravaganti: *Ad evitanda*, edita in Concilio Constantiensi permittitur omnibus fidelibus, ut licite possint cum omnibus excommunicatis communicare, exceptis nominatim denunciatis, & notoriis Clericorum percussoribus, ergo cum nulla facta sit hæreti-

corum exceptio, nisi isti sint nominatim denunciati, non est prohibita communicatio cum ipsis; atque hoc est, quod contra Sotum in 4. dist. 25. q. 1. art. 1. & aliis in locis, sustinent alii Theologi Ugolinus, Toletus, Suarez, Lugus, Toletus, Azorius, Sanchez &c.

83. Sed rursus dubitare quis posset, an saltem sit prohibita communicatio cum hæreticis publicis, etiamsi isti non sint declarati ac nominatim denunciati; quod videntur affirmare nonnulli cum Sylvestro verbo *Excommunicatio* num. 7. & Couvar. in cap. *Alma mater* 1. par. §. 2. num. 3. ratio autem duplex esse potest, primo quia in dicta Extravaganti, ut habetur in Concil. Basileen. excipiuntur omnes excommunicati manifesti; secundo quia publica notitia æquivalet juridicæ declarationi ac denuntiationi; nec enim aliqua declaratione indigemus in eo, quod publice manifestum est. Melius tamen id negari existimo, & semper insisto extravaganti Concilii Constantiensis, exceptio enim firmat regulam in contrarium, atqui ibi habetur lex generalis, ut fideles non teneantur vitare excommunicatos non denunciatos, nec aliqua sit hæreticorum exceptio, ergo habetur lex in contrarium. Neque obstant illa duo; non primum, nam standum est extravaganti prout habetur in Constantiensi, non in Basileensi, illa siquidem fuit a Martino approbata, non ista, illa, non ista communi Ecclesiæ praxi recepta est; non secundum, quia ubi lex requirit declarationem per sententiam, non sufficit rem notam esse per factum, in hisce enim rebus verba legis attendenda, atque servanda sunt.

84. Inquires præterea; an si licitum est communicare cum hæreticis non denunciatis in rebus civilibus, licitum etiam sit communicare cum ipsis in rebus sacris. Dubium hoc esse non potest de communicatione in doctrina & riti-

bus alicujus hæreticæ sectæ, quia sic fieret contra præceptum confessionis fidei, & saltem implicite haberetur erroris confessio; si autem petitio fiat de communicatione in rebus sacris, in quibus nullus error contineatur, v. g. an liceat cum hæretico Missam audire, vel eo præsentem Catholico vim celebrare, & in hoc non est cur respondeam, satis enim respondet usus, quoties enim in Ecclesiis nostris sacrisque solemnitatibus interfunt heretici, & tamen omnia absque aliquo scrupulo peraguntur? Majus dubium esse posset, an ita cum hereticis non denunciatis communicare possint fideles, ut ab ipsis possint Sacramenta suscipere; & per se loquendo sentio affirmative, quod jam senserunt Navar. consil. 1. de const. q. 24. Sairus lib. 2. cap. 9. num. 10. Suarez disp. 21. de poenis spirit. hæret. sect. 4. num. 5. Lugus &c. & ratio semper desumitur ex citata extravag. Quod si Sanctus Th. 3. p. q. 82. art. 9. hoc negat, tunc loquitur juxta jus antiquum non novum, ut supra præmonui; dixi per se loquendo, nam ratione scandali, quod fortasse aliis præstaretur, vel ratione cooperationis ad aliquam superstitionem, vel si induceret hæreticum sine aliqua necessitate ad peccandum, tunc certe foret illicitum; aliqui tamen Doctores excipiunt Sacramentum Confessionis, quia ad hoc requiritur jurisdictio, quæ in heretico non permanet, ut docet S. Th. 2. 2. q. 39. art. 3. in corpore, ubi concludit. *Unde Schismatici & Hæretici non possunt nec absolvere, nec excommunicare, nec indulgentias facere.* Utrum autem hoc verum sit, & hæretici ex vi hæresis jurisdictionem amittant, nunc non inquirō.

§. IX.

De pœnis spiritualibus, in quas incidunt Hæretici.

85. **P**lures proculdubio sunt spirituales pœnæ, quibus subjiciuntur Hæretici, de quibus omnibus brevi quidem methodo, ut pollicitus sum, & (ut mea fert opinio, fortasse fallar) hucusque servavi; agendum nunc est; nihil tamen eorum omitiendo, quæ ad rem esse possunt; credite enim mihi; plura dicuntur, vel typis demandantur, quæ vel superflua sunt, vel jam pluries repetita, non modicam authorum seriem proferre possem. Sed satis. Prima ergo spiritualis pœna est excommunicatio major. Ita in Cap. *Achatius* cap. *Ad abolendam* cap. *Excommunicamus* cap. *Quicumque*. Quorum loca non memoro, cum jam dicta sint; & quamvis quæcumque alia deessent, nobis sufficeret Bulla in Coena Domini, quam jam expendimus, nec in hoc diutius immoramur, cum quæ dici possent, an sit de jure Divino, vel Ecclesiastico, supra decreverimus.

86. Dum dixi, *Excommunicatio major*. Jam intelligis eam esse, cujus absolutio reservata est soli Pontifici, non quidem secundum jus antiquum, sed novum, quod in Bulla Coenæ Domini expressum est, unde quidquid dicatur in oppositum, ineptè dicitur. Eo autem pacto hæc soli Pontifici reservata est, ut tamen alteri possit absolvendi facultatem committere; & quantum ad hoc nulla potest excitari dubitatio. Hanc tantum excitant verba Concilii Tridentini sess. 24. de reform. cap. 6. quæ sunt ista. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes*

quoscumque sibi subditos, in Diocesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter delegatum in foro conscientie gratis absolvere imposita pœnitentia saluari; idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientie eis tantum, non eorum Vicariis sit concessum. Videtur ergo juxta Concilium non solum Pontificem, sed etiam quemlibet Episcopum posse ab hæresi absolvere. In explicandis præfatis Concilii verbis plurimum operis impendunt Doctores, quæ in re videri possunt Navar. Corbuba. Sanc. Gutier. Can. Suarez &c. Quidquid fuerit ante Bullam Coenæ Domini, nunc dico ablatam esse Episcopis quamlibet facultatem, hæc enim sunt verba Bullæ sub Paulo V. cui utpote posteriori adhærendum est. *A prædictis sententiis nullus præter Romanum Pontificem, etiam prætextu quarumvis facultatum & indultorum quibuscumque personis etiam Episcopali vel majori dignitate præditis per nos & dictam sedem ac cujusvis Concilii decreta in genere vel in specie concessorum absolvere possit.* Dum dicit decreta Concilii ad Concilium Tridentinum refertur, cum nullum sit aliud, in quo de hac re actum sit; & cum dicit, *in specie* nullam facultatem excipiendo, omnes in quacumque particulari forma contentas comprehendit. Quod si hoc non sufficeret, & adhuc contrariam opinionem probabilem existimarent, litem omnem dirimit certitudo facti. In hoc autem præter testimonium Navarri dicentis Pium Quintum & Greg. XIII. ita intentionem suam explicasse, & Penhæ adducens tribunal generale inquisitionis sic declarantis, sunt duo responsa Congregationis Cardinalium, in quibus statuitur, Episcopos uti non posse eam facultate, eo quod fuerit revocata.

87. Sed quid dicendum erit de Inquisitoribus? habent ne isti facultatem absolvendi etiam a censura quemlibet hæreticum occultum non denuntiatum? Quamvis variè opinentur Doctores, itaut

ita ut Garzia de benef. p. 11. cap. 10. dubitet, Farinacius vero de hæres. q. 192. num. 54. neget, nihilominus arbitror, hæreticum occultum non denuntiandum sponte sua Inquisitori confitentem, si tamen fictè non confiteatur, absolvi. Hoc desumitur ex Bulla Clementis VII., quæ licet non sit directè concessa omnibus Inquisitoribus, sed tantum illis, qui sunt ex ordine Prædicatorum, & in Lombardia, ut in ea, exponitur, attamen per alias bullas communicationis ad omnes extenditur. Secundo desumitur ex praxi & consuetudine, qua de facto huiusmodi hæretici ab Inquisitoribus absolvuntur, de qua consuetudine plura habet Vivald. in candelabro 1. p. tit. 11. de absolut. num. 15. Tertio ex quadam morali necessitate, nam si Episcopis huiusmodi facultas sublata est, congruum est, esse apud aliquem facultatem absolvendi, quin debeat semper dari accessus ad Papam. Immo in hac re existimo cum Suarez; Inquisitores audita confessione, & facta abjuratione, remittere posse poenitentem ad alium, ut ab eo absolvatur, quod habetur in Clement. 1. de hæreticis. Dixi, *Si tamen fictè non confiteatur*. Quia in hoc casu absolutio illa non sufficiens ad auferendam culpam, nec sufficeret ad auferendam censuram, intentio enim inquisitoris absolventis directæ est ad hominem fidelem & verè conversum; & ratio esse potest; quia sicuti exterius proferre hæresim sine animo interno non reddit hæreticum, ita exterius retractare hæresim sine animo interno, non facit fidelem.

88. Moveri potest aliquod dubium de potestate absolvendi ab hæresi, quæ aliquando datur tempore jubilæi; non possumus dubitare, quod si exprimatur facultas absolvendi etiam ab hæresi, absolvere posse quemlibet approbatum confessarium, sed solum in casu, quo dicatur in forma jubilæi concedi facultatem absolvendi in omnibus casibus re-

servatis in Bulla Coenæ Domini, hoc sufficiat, vel requiratur expressio etiam in casu hæresis. Primum sufficere asserunt Sot. in 4. dis. 22. q. 2. art. 3. Corduba, Sà, Reginal. Lorca, Farinac. Negant vero Navar. cap. 27. n. 275. Vivald. Sanc. Vasq. Suarez &c. Fundamenta primæ sententiæ sunt ista. Primo quia casus in Bulla Coenæ Domini sunt æqualiter Summo Pontifici reservata, ergo si fiat universalis concessio, & nominatim hæresis non excludatur, intelligitur etiam concessa facultas absolvendi ab hæresi; secundo quia privilegium tribuens potestatem absolvendi favens est, ergo potius, quam restringi, extendi debet. Tertio quia, aliquando datur huiusmodi concessio cum expressa hæresis exclusionem, ergo quando non excluditur, etiam hæresis comprehenditur. Fundamenta secundæ sententiæ sunt hæc. Primo quia in concessione generali nunquam particularis casus comprehenditur, nisi quando verosimile est, authorem privilegii eum esse concessurum, si casus iste specialiter proponeretur, ut habetur in regula Juris cap. *In Generali* Regul. juris in 6. quod declaratur in Trident. sess. 34. cap. 6. in quo cum concessa fuerit Episcopis facultas absolvendi in casibus occultis, ut extenderetur ad hæresim specialiter expressa fuit, atque ita etiam in quibusdam jubilæis, quando Papa vult hanc facultatem concedere, post generalem clausulam illam exprimit; infertur ergo hoc esse necessarium. Secundo quia, ut fatentur illi authores, ita Gregor. XIII. & Pius V. declararunt, & ita in Curia receptum est. Quid sentiendum sit, quilibet judicet.

89. Sed adhuc inquirendum remanet, quid agi possit in mortis articulo. Mortis articulum intelligo non solum gravem egritudinem, cujus causa censetur quis mortem non evasurus, sed etiam occasionem aliam, in qua aliquis aliquid aggreditur, quod nonnisi cum

cum tali discrimine fieri potest, ex-
cau. si diuturnum inter maritimum ag-
grediatur, in quo confessarii copia
probabilissime non habebitur, atque in
hoc casu quemlibet confessarium absol-
vere posse apud Theologos dubitandi
locus non relinquitur. Aliqua tamen
in hac re servanda sunt; Primo necessi-
tatem non solum esse ex parte poeniten-
tis, verum etiam ex parte confessarii,
ita ut si non desit qui facultatem specia-
lem habet absolvendi, hic tantum ab-
solvere poterit, non poterunt alii. Se-
cundo, si tempus permittat reservantem
adire, ab alio absolutio non detur,
quia etiam si quis absolveretur, ab obli-
gatione tamen comparendi coram eo,
qui facultatem habet, non liberatur,
& ideo si mortis periculum evaderet,
tenetur ad id faciendum, ut habetur in
cap. *Eos*, qui de sent. excommunic. in
6. & quodcumque aliquis absolvat,
sub hac conditione, ut necessitati sub-
veniat, absolvit, unde confessarius de
huiusmodi onere ac obligatione admo-
nere tenetur, immo cautionem aliquam
exigere etiam per iuramentum, ut est
communis Theologorum doctrina apud
Sancium num. 17.

90. Demus vero hypothesein, in
qua alius non sit Sacerdos nisi hæreti-
cus, quaeritur, an illi possit ac de-
beat suam hæresim confiteri. Jam sup-
pono, quod docent Doctores alii, quem-
libet Sacerdotem etiam degradatum, &
hæreticum absolvendi potestatem ne-
quaquam amittere, sicut ordinem non
amittit, & loquendo de censuris indi-
rectam auctoritatem adhuc retinere,
immo etiam directam, servatis tamen
aliquibus conditionibus, & oneribus
poenitenti injungendis, rursus suppo-
no, servandam esse a Sacerdote etiam
hæretico intentionem rite & valide pro-
ferendi famam absolutionis sicut fuit a
Christo Domino instituta, aliter pe-
rinde res se haberet, ac si confessarius
deesset. Hoc posito, sunt Doctores ali-
qui dicentes, non teneri quempiam ad

hæresim confitendum, si ille Sacerdos
hæreticus eandem hæresim profiteatur,
sed solummodo alia peccata, & ratio
est, quia Sacerdos ille hæresim illam,
etsi culpabiliter, putabit non esse pec-
catum proinde absolvendi intentione
carebit, immo existimant, neque hæ-
resim omnino diversam aperiendam es-
se, nisi materialiter; nam si diceret,
pertinacem fuisse contra Romanæ Ec-
clesiæ auctoritatem, hæreticus hoc non
peccatum, sed virtutis actum existima-
bit. Ita præsertim Hurtad. disput. 84.
§. 141.

91. Dicendum tamen est, utcum-
que res se habeat, nulla habita præce-
dentis doctrinæ subtilitate potius quam
veritate affirmata, debere poeniten-
tem in eo articulo ac necessitate confi-
teri sua peccata & simul suam hæresim;
quod enim a Confessario aliquod pec-
catum non existimetur peccatum, ni-
hil interest ad excusandum poeniten-
tem, ne illud confiteatur, & forma
absolutionis, *Ego te absolvo* non re-
stringitur ad illa peccata, quæ talia a
Confessario censentur, sed ad illa om-
nia se extendit, quæ poenitens confes-
sus est, aliter multoties opus esset adi-
re Confessarium ignorantem, qui certe
non deficit, & sic plura peccata præte-
rire, quia Confessarius ille plurimum
peccatorum gravitatem ignorat; qui
ergo concedunt, debere Sacerdoti
etiam hæretico aliquem confiteri alia
peccata, idem dicant de hæresi.

92. Sed si nullus esset Sacerdos, pos-
set ne alius non Sacerdos hæreticum
moribundum & absolutionem petentem
a censura absolvere? Dico a *Censura*
etenim, non posse Sacramentaliter, &
a peccato absolvere, proculdubio exi-
stimandum est. Affirmant plures gra-
vissimi Doctores: Henriq. lib. 7. de
poenit. cap. 9. num. 3. Bartholom. a
Ledesma, aliique relati a Suarez disp.
7. de cens. sect. 6. num. 4. Hoc proba-
bile existimant Avila, Sylves. Armil.
De la Cruz, & ex congregatione mea
Phi-

Philibertus Marchinus, ut videre est apud Dianam par. 5. tract. 3. de Sacram. de casibus occurrent. tempore mortis. Ratio est, quia ut quis à censuris absolvatur, necessarium non est Sacerdotium, potuit ergo Ecclesia omnibus hanc facultatem concedere, & ex alia parte, cum sit piissima Mater, existimandum est in mortis articulo eam concessisse. Negat tamen communior Theologorum sententia, Sotus, Villalobos, Filiuccius, Bonacina, Layman, Diana &c. atque hanc partem veram esse judico; Rationem in primis desumo, quia facultas hæc nullibi concessa reperitur, immo contrarium; Hoc probo. Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7. agens de Sacramento poenitentiae sic statuit, *Ne occasione reservationis aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet poenitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.* Nota hic mentionem fieri Sacerdotum, & nota particulas illas, *ne aliquis pereat.* Praesertim quod in casu nostro, si quis habeat actum contritionis, sufficit, ut solvatur, & si non habet, absolutio à censuris illum non salvat. Neque ratio adducta in oppositum quid probat, alioquin cum Ecclesia conferre possit hanc facultatem etiam foeminis, ut sentiunt Paludan., Sot., Navar., & Ugolin. etiam foeminae absolvere poterunt, quod tamen nemo ex contrariis authoribus concedit; Lugus tamen priorem sententiam propter tot Doctorum auctoritatem probabilem judicat; Utrum hoc verum sit nec ne, alii judicabunt.

93. Jam vero progrediamur ad alias spirituales haereticorum poenas. Secunda haereticorum poena est irregularitas non solum illa, quæ contrahitur ex infamia communis etiam aliis criminibus, sed illa, quæ indispensabiliter ab ipsa haeresi proficiscitur. Utrum autem ista afficiantur tantum haeretici manifesti, vel etiam occulti, quaestio est apud Do-

ctores. Ab utrisque contrahi irregularitatem affirmant Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 25. num. 2. Suarez disp. 21. sect. 5. num. 1. Filliuc., Bonacina, Farinac., Ugolinus, Reginaldus, quos refert Diana 1. p. tract. de Bulla Cruciatæ res. 114. & 2. parte tract. 1. Miscel. resolut. 24. atque ad hoc probandum afferuntur plura antiqua decreta, ex 7. Synodo in cap. *Convenientibus* 1. qu. 7. ex Leone Papa in cap. *Saluberrimum*. Ex Gregor. Magno in cap. *Nos consuetudinem* dis. 12. E contra ab hæreticis occultis irregularitatem non contrahi probabile sustinent Doctores alii non inferioris notæ Sanchez num. 1. & 18. Castro Palao num. 2. Sayrus, Avila, Sà, Hurtadus, Lugus, & omnia adducta decreta explicant de hæretico manifesto, non de occulto. Potius, si in decreto *Aliquis* vis aliqua ad illud probandum esse potest, erit in quodam Breve Clementis VIII., quod incipit: *Cum sicut*, in quo à Pontifice dispensandi in irregularitate cum hæreticis occultis Inquisitoribus facultas conceditur, proinde supponitur, per hæresim quamvis occultam contrahi irregularitatem; Verum hoc à Pontifice factum est juxta sententiam probabilem, & in suppositione in qua irregularitas contraheretur.

94. Alia poena est, hæreticum in loco sacro sepeliri non posse. Ita in cap. *Quicumque* de hereticis in 6. Consentiunt omnes, Castro Palao tom. 1. tract. 4. disp. 4. punct. 4. num. 1. Farinac. de haeresi qu. 192. §. 3. quod tamen intelligendum est de illo, qui ita notorie obiit, ut nulla possit apparenti etiam ratione celari; Si quis etiam hunc in loco sacro sepeliri vellet, ipso facto fieret excommunicatus.

95. Præterea omnes heretici infames censendi sunt. Habetur hoc in cap. *Excommunicamus* 1. §. de hæreticis, ex cap. *Statutum* de heretic. in 6. ex cap. *Infames* 6. qu. 1. ex l. *cunctos populos*. Consistit autem hæc infamia ineptitudine

ne ad quęcumque officia omnemque dignitatem, & in privatione vocis, ita ut neque in testes admitti possint heretici, juxta illam Augustini sententiam epist. 50. ad Bonifac. nulla fides illius testimonio, qui testimonio Divino fidem negavit. Est autem quæstio, an hujusmodi infamia contrahatur etiam ab hæretico occulto; quod arbitror resolvendum esse juxta doctrinam superius productam; & miror, plures authores, illa jam statuta vel pro parte affirmativa, vel negativa, in diversas deduci sententias. Ita se gerunt Suarez, Sanchez, Hurtado, Castro Palao. Sed quidquid sit; nolumus enim aliquem nostrum ad censuram deducere. Poenam hanc infamie recensent aliqui inter corporales, verum, cum honor in existimatione, quę ab anima proficiscitur, existat, ita de infamia loquendum est; & præterea plures effectus spirituales habet annexos, ideo spiritualis poena jure merito judicatur.

96. Alia prætereuntes, de quibus videri possunt Sotus in 4. dis. 20. qu. 1. art. 3. Azor. tom. 1. lib. 8. cap. 11. qu. 7. Simanc., Suarez, Castro ad ultimam poenam spirituales devenimus, quę est privatio Beneficiorum Ecclesiasticorum & cujuscumque officii cum inhabilitate ad futura; De hoc ultimo nulla est difficultas, cum ex dictis sit irregularis quilibet hereticus saltem manifestus; sed queri potest, an à die, qua quis hereticus incepit esse, privetur beneficio quod ante heresim habebat, an vero sit expectanda sententia. Primum docent quamplurimi Doctores. Sanchez cap. 26. num. 6. Farinaccius, Castro, Covar. &c. & probari potest, ex cap. *Alma Mater* & ex quodam Motu proprio Pii V. in Director. Inquisit. circa finem, ubi Apostolicę Sedi beneficia hominis heretici à die criminis reservantur. Idem tenent Penha in direct. 3. Commentar. 162., ubi dicit, cautum esse resignationes beneficiorum ab hæretico factas à die hæresis non valere,

quia beneficium jam vacat, Navar. cons. 19. de hæretic. Garzia de benefic. p. 11. cap. 10. num. 60. Secundum vero multi alii Doctores tradunt. Simanc. tit. 46. num. 71. Vasq. 1. 2. disp. 172. cap. 2. num. 11. Henriq. lib. 13. de excommun. cap. 56. num. 2. Ratio horum est, quia hujusmodi beneficia vel amitterentur ex vi juris Divini, vel Ecclesiastici, non ex vi juris Ecclesiastici, & hoc probant explicando omnia capita, ex quibus hoc præceptum Ecclesiasticum contineri videtur, pro quorum explicatione videatur Suarez disp. 21. de poen. spirit. hæretic. sect. 5. num. 18. qui etiam volens utramque conciliare sententiam existimat; hæreticum ante latam sententiam non teneri ad dimittendum beneficium, & ideo si nunquam sententia feratur, & resipiscat, tuta conscientia potest illud retinere absque nova collatione, vel confirmatione; amittere tamen aliquod jus circa ipsum beneficium, seu infirmari priorem titulum, ac veluti confiscari, seu periculo expositum esse, ita ut adveniente sententia eo non solum privari poterit, sed etiam retrahere sententia ad diem commissi criminis, sicut si eo die titulum amisisset.

§. XI.
Utrum confiscatio Bonorum sit poena ipso jure imposita hæreticis, & quomodo hæc poena contrahatur.

97. **P**ostquam de poenis spiritualibus, quibus subduntur hæretici, dictum fuerit, congruum etiam videtur, aliqua dicamus de poenis temporalibus, quas ab ipsis contrahi leges voluerunt; Prima autem est bonorum omnium, quę possident confiscatio, quam quidem poenam impositam esse ex utroque jure colligitur. Si de jure civili loquamur, est l. *Manichæos* cum duabus sequentibus, & Authentica. *Gazaros* Cod. de hæret. l. *Quisquis* l. ultima Cod. ad legem Juliam majestatis, & l. ul-

l. ultima de bonorum praescriptionibus in cap. *Vergentis* de haeretic. Si vero de jure canonico celebris est textus in cap. *Cum secundum leges* de haeretic. in 6. Omnium autem istarum legum eadem est ratio, etenim si crimen laesae majestatis, immo etiam minora crimina puniuntur secundum leges humanas poena confiscationis, multo magis ita puniendum est crimen laesae majestatis Divinae, quod per haeresim perpetratur; Praeterea, cum homines maxime timeant bonis temporalibus privari, haec poena ipsis infligitur, ut ab haeresi magis abstineant, & cum ex alia parte haeretici fiant hostes Ecclesiae & fidelium, expediens fuit, illis bonis spoliari, quibus inimicitiam, fovere, & hostilem rabiem exercere facilius possent. Neque obstat, hinc sequi, filios innocentes propter peccatum Patris puniri, quod videtur esse contra naturalem aequitatem, in l. *enim sanctimus* cap. de poenis praecipitur, ut poenae ferantur in solos delinquentes, quod praefertim dicendum est, si filii sint Catholici, quibus plus prodesse debet propria fides, quam perfidia Paterna nocere; Non inquam obstat, quamvis enim olim ea bona darentur filiis Catholicis, saltem quo ad legitimam, ut fuit etiam approbatum à Concil. Toletano 4. cap. 60. attamen in jure novo Canonico ablata est haec limitatio praecipue in cap. *Vergentis* & in epist. originali Innoc. III. propter rationes expositas. Nonne enim idem damnum perpeffi essent filii etsi innocentes, si Pater aut laesae majestatis humanae reus fuisset, aut ludo vel scortationibus bona sua dissipasset?

98. Hujusmodi imposita poena plura dubia promoveri possunt. Et primo an haeticus ante latam sententiam teneatur bona sua tradere Fisco. Affirmant aliqui de haeretico etiam occulto, aliqui de manifesto. Melius tamen negatur, nam si, ut habetur in cap. *secundum leges* prohibetur Fiscus ante sententiam haeretici bona occupare, multo minus tenetur ipse haeticus bona sua Fisco

deferre. Majus dubium esse potest, an haeticus ante sententiam amittat verum dominium suorum bonorum, & retineat solum administrationem. Non parva in hoc resolvendo est Doctorum diversitas. Docent aliqui, nullum retinere Dominium, sed tantum administrationem. Aliqui, dominium in foro conscientiae remanere apud ipsum, in foro judiciali apud Fiscum. Aliqui, remanere absolute dominium. Aliqui distinguentes dominium directum & utile, illud dicunt esse apud Fiscum, hoc apud haeticum. Videatur Sanchez cap. 22. num. 3. Suarez disp. 22. sect. 2. Ego vero ita sentio de bonis temporalibus haeticorum, sicut sensi de Beneficiis Ecclesiasticis §. anteced. num. 76.

99. Praeterea inquiritur; Utrum haeticus ante sententiam possit valide & licite res suas alienare. Si agatur de alienatione pro se suaque familia alienanda, nulla controversia esse potest; Hoc enim postulat natura rei intrinseca, in qua fortasse non potest, aut saltem nulla debet esse prohibitio, punctum igitur reducitur ad alienationes, siue gratuita sint, ut donationes, siue onerosae, ut venditiones. Conrad. lib. 1. de contract. qu. 7. Medina cap. de Restitut. qu. 1. Farinac. de haeret. qu. 190. num. 68. Castro lib. 2. de just. haeret. pun. cap. 6. asserunt, hujusmodi alienationes prohibitae esse, & invalidas. Contrarium docent Sylvest. verbo Haeres. 1. num. 14. Corduba lib. 1. quaestionum, Vasq. 1. 2. disp. 171. cap. 2. Sanch., Suarez, Lugus. Hujus ratio est, quia haeticus ante sententiam est verè Dominus suarum rerum, nec ulla lege prohibetur, ne possit alienare, ergo alienationes ab ipso factae validae sunt. Prima pars antec. superius tradita est; in secunda parte ab adversantibus Doctoribus negatur à quibus afferuntur diversae leges prohibentes, l. *Manich.* l. *Post contractum.* l. *Quisque.* l. *Donationes in Concubinam*; Sed revera etiam illa pars concedi debet, nec in illis legibus habetur

alienationem irritam esse, sed solum irritandam; Quod si hoc valeret, jam nullus contractus fieri posset a Catholicis cum hæreticis Anglis, aut Germanis, quia bona horum hæreticorum jure communi ad Fiscum pertinent: ergo. Immo assero, alienationes istas non solum validas esse, sed etiam licitas, dummodo tamen ex hæretici parte nulla fraus, dolusque nullus contingant, nec ulla tertii injuria fiat. Hæc assertio sumpta juxta suas particulas certa existimanda est; nam si hæreticus dominus est, ut suppono, & conceditur, potest ex natura dominii rem in alium transferre; si vero aliqua fraus dolusque sint, jam constat hoc fieri non posse non solum in casu hæresis, sed etiam in quocumque. In re autem nostra nulla fraus committitur in Fiscum, nam nondum res ad ipsum pertinent, & quando pertinebunt, potest ab aliis auferre, non in alium; etenim vel loquimur de donatione, & tunc si Fiscus auferat, nullum detrimentum ille patitur, cui res donata est, vel loquimur de titulo oneroso, ut est venditio; & tunc duplex consideratio adhibenda est; vel enim non est periculum, hæresim detegendam esse, & jam patet, nullum fieri detrimentum; si vero sit tale periculum, ut emptor amissurus sit rem emptam, & pretium, quo illam emit; tunc hæreticum venditorem injustè egisse non dubitamus; sed hoc non solum contractui ab hæretico facto, sed cuicumque alteri commune est; unde non est propter crimen hæresis, sed propter fraudem, quæ in omnibus prohibita est.

100. Hinc tamen aliud exoritur dubium; an Fiscus post datam sententiam possit illa bona auferre, nihil tribuendo illa prius possidenti. Respondendum est; si possidens fuit hujusmodi titulo lucrativo, idest per donationem, tunc Fiscus potest rem possessam auferre nihil omnino tribuendo, & simul ea, in quibus factus fuit ditior; si vero pos-

sidens fuit titulo oneroso, idest per venditionem; vel pretium formaliter aut æquivalenter inter hæretici bona reperitur, vel non. Si primum, restituendum est emptori, & in hoc casu liberum erit Fiscus contractum rescindere vel non, cum hoc spectet ad ejusdem privilegium, quo uti potest vel non uti; si secundum, potest Fiscus adire bona vendita nullo pretio restituto, quia bona illa ante emptionem erant sub jurisdictione Fisci conditionatè, scilicet probato, illum fuisse hæreticum; ita sentiunt Doctores, præsertim Tiraquel. in L. *Si unquam* §. *Revertatur* num. 267. *de revocandis donationibus*. Quod si possessio v. g. in melius excreverit; distinguendum est; aut enim excrevit ex natura sua; & tunc nihil reddendum est emptori, vel excrevit ex industria & sumptibus emptoris, & tunc reddi debet, quantum postulant expensæ factæ, atque idem dicendum de fructibus. Sed cur in hisce rebus immoror? Id in hoc casu dicendum est, quod Juristæ dicunt de aliis venditionibus & emptionibus rerum, quæ prius sub aliqua conditione ad alios pertinebant.

102. Potius inquirendum est; utrum Fiscus teneatur satisfacere creditoribus hæretici. Generatim loquendo, debet pro debitis contractis ante crimen hæresis; ratio clara est, quia Fiscus se habet sicut hæres, atqui hæres teneretur, etiam ergo Fiscus; atque idem dicendum est, si bona hæretici habuerint aliquod onus reale v. g. ad solvendam alteri pensionem; insuper in hoc casu creditores debent prius exigere a Fiscis, quam a Fidejussore ejusdem hæretici, in quo amplius nullum remanet debitum, itaut si bona aliqua post sententiam acquirat ad nihil ultra teneatur, secus vero dicendum, si aut bona illa reo restituerentur, aut secundum partem; tunc enim servata proportionem statuendum est.

103. Sed ulterius inquirendum sup-

pereft, quæ bona confiscationi subja-
ceant. Et primo certum est, subjacere
omnia bona mobilia, & stabilia, tum
omnia jura & actiones hæretici, & ge-
neratim omnia ea, quæ potuiffet ipse
in alterius dominium transferre. Hinc
fi loquamur de alimentis hæretico reli-
ctis, hæc Fisco subjacent, quæ tem-
pore sententiæ hæretico debita erant,
vel jam fuerant ab ipso exacta, reliqua
vero nequaquam, quia in hæc hæreti-
cus nullum jus habet; atque idem dico
de legato annuo, si tamen hæc annua
distributio non esset divisa in plures an-
nos ad favorem tantum hæredis. Idem
affero de servis hæretici, si fideles fue-
rint, nam si aliter, isti sequuntur con-
ditionem domini condemnati; necesse
est autem, quod fuerint servi, ante-
quam Dominus esset hæreticus, nam
post hæresim nullum ipse acquirit do-
minium, quod si de jure Patronatus,
vel beneficiis Ecclesiasticis, bonisque
ab ipsis perceptis sit sermo, hæc non
Fisco sed Ecclesiæ debentur.

§. XI.

*De hæreticorum complicibus, aliisque
personis, quæ hæreticos
concernunt.*

104. **D**E aliis poenis corporalibus,
quibus afficiuntur hæretici,
sermonem peculiarem non instituimus,
etenim quod ad hoc spectat colligi satis
potest ex illis, quæ diximus §. 3. hujus
quæstionis. Ideo statim devenimus ad
ea, quæ proposita sunt. Porro pro here-
ticorum complicibus intelligimus cre-
dentes, receptatores, defensores, ac
fautores juxta c. *Excommunicatus* cap.
Quicumque cap. *Ut officium* cap. *Accu-
satus*. Et clarius juxta bullam Coenæ,
atque primo credentes in duplici sensu
possunt considerari, vel ut credere spe-
ctat ad intellectum, & significat ipsis
assentiri, vel ut pertinet ad volunta-
tem, & significat confidere. Si in

Tom. I.

priori sensu loquamur, nulla fieri po-
test hic specialis difficultas, cum sint in-
ter veros hæreticos recensendi, unde
quidquid de hæreticis dictum est, di-
cendum etiam de istis. In posteriori
vero sensu illi dicuntur credentes, qui
amicos se profitentur hæreticorum, &
cum iisdem maxima utuntur familiari-
tate, quamvis in doctrina nullo pacto
consentiant, & de istis nihil in jure di-
spositum invenitur.

105. Nomine receptatoris intelli-
guntur illi, qui recipiunt hæreticum,
ut hæreticum in hospitium, quod qui-
dem sufficit, si semel tantum recipia-
tur, nam sicut unus actus heresis suf-
ficit ad constituendum hæreticum, ita
unus actus, quo recipiatur hæreticus,
sufficit ad constituendum hæretici rece-
ptatorem; dixi, *ut hæreticum* quia
siquis recipiat hæreticum tanquam ami-
cum, vel consanguineum, vel ut pro-
ximum, qui aliquo subsidio in necessi-
tate indigeat, non est inter hæreticorum
receptores recensendus in eo sensu quo
leges loquuntur. Ille igitur erit hæreti-
corum acceptator, qui illos in domo sua
recipit, vel ut occultet, vel ut custodiat,
ne in manus ministrorum Ecclesiæ inci-
dat, vel ut ipsum in fugiendo adjuvet.

106. Etiam in hoc nomine defen-
soris aliqua latet equivocatio. Potest
enim esse quædam hæretici defensio,
quæ non censura aliqua afficienda sit,
sed sit laude digna, v. g. siquis ab in-
juste invadente ne occideretur, aut a
latrone ne spoliaretur, illum defende-
ret. In re igitur nostra ille dicitur hæ-
reticorum defensor, qui defensione sua
illos in propria doctrina protegit, v. g.
armis defendit, ne ab Ecclesiæ mini-
stris capiantur, vel in judicio adjuvat
patrocinio, intercessione, muneribus
&c. vel etiam ejus doctrinam comen-
dando, & pro illo contra aliquam op-
positionem respondendo.

107. Fautoris nomen in quadam
ampliore significatione usurpari potest,
nam etiam qui recipit, & defendit fau-

Z z 2

tor

tor dici debet; sed hic strictius sumitur, prout duo involvit, unum, quod spectat ad aliquam actionem, alterum, quod pertinet ad alicujus actionis omissionem. Prius præstatur consilio, testimonio, armis, pecunia, quidquid enim præbetur hæretico ad ipsum ab Ecclesiæ correctione defendendum favoris sibi postulat nomen, quod etiam si hæreticus defunctus sit, exerceri potest, v. g. si quis illum in loco sacro sepeliri contenderet, immo etiam exerceri potest cum hæretico jam emendato: v. g. si quis, ne propter hæresim inquam incidit, puniri prohiberet. Posterius vero præstatur omittendo aliquid quod ad se spectat vel ut hæreticus puniatur, vel ut corrigatur, quod tamen munus propriè est ministrorum inquisitionis, judicum etiam sæcularium, eorumque qui testes in judicium sunt vocati.

108. Hisce explicatis oritur primo dubium, utrum contrahant censuram in Bulla Coenæ Domini expressam, qui occultarunt hæreticum ne caperetur, & tamen captus est, vel qui patrocinium suum impendit, ne condemnaretur, & tamen condemnatus est. Negat Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 10. num. 11. & negavit etiam Suarez disp. 21. de Censuris sect. 2. num. 8. Affirmant tamen alii Doctores cum Sayro in Thes. tom. 1. lib. 3. cap. 5. & affirmavit ipse Suarez disp. 24. sect. 2. n. 14. Ratio hujus desumitur a pari, nam sicut qui, ut occultet hæreticum non denuntiat, etiam si alter denuntiet, proinde non consequatur effectum illum occultandi, attamen illam censuram contrahit, ita, qui occultat hæreticum ne capiatur &c. etiam si alia via capiatur & condemnetur, tamen ab illa censura non solvitur.

Neque dicat Sanchez. Qui mandat aliquem occidere, vel juvat, ut occidat, si tamen homicidium non sequatur non incurrit in poenam homicidio debitam, quia effectus non est sequu-

tus, ergo a pari qui occultat hæreticum ne capiatur, vel &c. si tamen capiatur, & condemnetur non contrahit censuram illatam contra defensores & fautores hæreticorum. Etenim in primo casu jussio, consilium, auxilium ad homicidium dirigitur ad executionem ejusdem homicidii, & ideo si homicidium non sequatur, non contrahuntur poenæ homicidio debitæ; at in nostro casu favor non dirigitur ad hæresim, ut quis eam committat, immo hæresis præsupponitur, sed dirigitur ad defensionem hominis hæretici, proinde per se sub illa poena prohibetur.

109. Nunc aliquid dicendum est de illis, qui sunt suspecti de hæresi. Porro trifariam aliquis esse potest suspectus, leviter, graviter, & violentè. Primum contingit, quando sunt quædam signa, quæ raro, quamvis aliquando, concludunt, v. g. ducere, aliam uxorem vivente prima, baptismum reiterare, mulierem ad turpia in confessione Sacramentali sollicitare &c. Secundum evenit, quando habentur quædam signa efficacia, quæ frequenter hæresim concludunt, v. g. citatum ad respondendum in causa fidei non comparere, sanctæ Inquisitionis officium impedire &c. Tertium sequitur ex aliquo, quod moraliter æquivalet sufficienti probationi, & præsertim si fundetur in jure, & inducit præsumptionem; v. g. communionem ab hæreticis recipere, excommunicatum in causa fidei per annum in excommunicatione turpiter permanere &c. Regula generalis est, (præscindendo a foro interno, nam de hoc quisquis est sibi iudex,) suspectos de hæresi non esse subjectos poenis hæreticorum, sed tantum illis, quæ affixæ sunt motivis, ob quæ aliquis ut suspectus habetur, unde juxta hæc potest examinari, puniri &c. Videtur tamen obstare lex 2. Cod. de hæreticis, ubi leguntur hæc verba. *Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis adversus eos sanctionibus succumbere*

bere debent, qui vel levi argumento a iudicio Catholicae religionis & tramite detecti fuerint deviare. Sed sensus est, in materia fidei non esse levitatem materiae, & ideo, etiamsi quis in levissima re a vera fide recederet, haereticus censendus esset, atque ut haereticus puniendus.

§. XII.

Utrum Filii haereticorum subdantur poenis haereticorum Patrum.

110. CERTISSIMUM habendum est, Filium Patris Haeretici non esse subiectum omnibus illis poenis, quibus subiectus est Pater, loquimur enim de Filio, qui innoxius sit; ideo quamvis Pater haereticus juxta constitutiones possit verberari, vel occidi, attamen non potest verberari, vel occidi Filius, juxta quod dicitur Deuteron. 4. *Non occidetur Filius pro Patre*, quod totum docet S. Th. 2. 2. q. 108. art. 4. ad 2. ubi dicit. *Nunquam secundum humanum iudicium aliquis debet puniri sine culpa poena flagelli, ut occidatur, vel mutiletur, vel verberetur.* Rursus puniri nequeunt Haereticorum filii etiam in bonis temporalibus, quae propria eorum erant vel jure alicujus hereditatis respicientis proprias ipsorum personas, vel etiam propria industria comparata; & hoc totum ab omnibus conceditur, nec aliquod jus afferri potest in oppositum. Superest igitur inquiramus de aliis poenis consistentibus in communium bonorum privatione, atque ad Reipublicae utilitatem revocantur.

111. Quamquam dixerim superius, aliquod jus in oppositum afferri non posse, ne quis legem illam *Quisquis* Cod. ad legem Juliam, ubi reus laesae majestatis morte damnatur, ac de ejusdem filiis sermo est, me latere arbitretur. Immo ejusdem legis verba producam. Hae sunt. *Filii vero ejus, quibus vitam imperatoria specialiter leni-*

tate concedimus, paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hereditarii criminis exempla metuuntur, a materna, vel avita, omnium etiam proximorum hereditate, ac successione habeantur alieni. Quam quidem legem approbavit Innoc. III. in cap. *Vergentis* de haereticis. Ubi inquit Filiis vitam ex misericordia relinquit. Verum ex ista lege nihil inferri potest; etenim primo, quod ex misericordia conceditur & lenitate, concedi etiam potest ex debito justitiae, ut si quis debitor esset in extrema necessitate, constitutus, illi a creditore dimitteretur debitum ex misericordia, & tamen etiam remitteretur ex justitia. Secundo quia ratio adducta in illa lege, *In quibus paterni, hoc est hereditarii criminis exempla metuuntur* nimis infirma, & fallax est; primo quia plerumque contigit a Patribus impiis proficisci piissimos filios, & satis sit exemplum Sancti Petri Martyris, qui ortum ducens a parentibus haereticis, fuit haereticorum acerrimus hostis. Secundo quia, cum filii non solum a Patre, sed etiam a Matre originem trahant, deberent aequali modo ob crimen matris puniri; quod non fit; subsistat ergo lex Deuteron. adducta, cui addimus id, quo Ezechiel. 18. legitur, videlicet. *Anima, quae peccaverit, ipsa morietur; Filius non portabit iniquitatem Patris.* Quod in aliquo sensu verum esse debet, non esset autem, si morti, cui subiectus est Pater haereticus, esset etiam filius. Hoc pacto punire soli Deo, qui est Dominus cujuslibet vitae, reservatum est, unde 2. Reg. 12. dictum fuit. *Verumtamen, quia fecisti blasphemare inimicos Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur.* Sed si de hominibus loquamur, teneri debet quod ait S. Th. loco citato. *Occulta Dei iudicia, quibus Deus temporaliter aliquos punit absque culpa, non potest humanum iudicium imitari.* Sed de hoc

hoc satis. Ad reliqua progrediamur.

112. Contrahunt in primis hereticorum filii eorumque nepotes usque ad secundum gradum per lineam masculinam poenam irregularitatis, & quamvis de hac aliqui dubitaverint, cum in jure sub hoc nomine expressa non reperiatur, attamen ab aliorum Theologorum communissima sententia pro certo habetur, cum in cap. 2. §. *Hæreticis* in 6. prohibeantur ad officia Clericorum promoveri, quod in effectu ab irregularitate non distinguitur; Ex eodem autem capite colligitur etiam, tantum nepotes usque ad secundum gradum per lineam masculinam hujusmodi poenæ subiectos esse, unde excipiendi sunt filii ex filia generati. Si tamen Pater hereticus ante mortem resipuerit & poenitentiam egerit, aut ad illam agendum se paratum exhibuerit, filii ab omni irregularitate solvuntur, ut habetur expressè in in cap. *Statutum* de hereticis secundo in 6. cujus ista sunt verba congruentia & limitantia antiquiora jura. *Non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & incorporatos Ecclesiae unitati, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiae poenitentiam recepisse, quam ipsi vel jam persecerunt, vel humiliter prosecutioni ejus insistant, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.* De hac re

satis loquuntur duæ Bullæ in fine Direct. Inquisit. una Alexandri IV. quæ incipit: *Quod super*; alia Honorii IV. quæ incipit: *Exhibita*. Quod dicitur de hereticorum filiis dicendum etiam est de filiis receptatorum fautorum &c.

113. Incurrunt secundo poenam inhabilitatis ad omnia officia etiam secularia. Habetur hoc in prædictis allegatis capitibus & rursus in Bullis Clementis IV. Alexandri IV. & Innocentii IV. quæ incipit: *Ad extirpanda*. Neque deest etiam Dispositio Imperatoria Frederici Imperatoris in l. *Commisissis* & l. *Paternorum*. Per hoc tamen non privantur jure eligendi, ut notavit Simanc. num. 19. Juxta plures Doctores existimatur, incurrere etiam poenam infamiæ, cum hanc contrahant, si Patres fuerint in crimine læsæ majestatis, juxta vero alios ab hujusmodi poena eximuntur. Quia ubi agitur de lege poenali argumentum à simili non valet, sed necessaria est lex, quæ in præsentī non potest adduci. Item, hereticorum filii non amittunt nobilitatem, vel antiqua privilegia, non fiunt intestabiles nec incapaces successionis, seu hæreditatis ex testamento propter eandem rationem; atque ista de hæresi, & hereticorum poenis dicta sint satis.

CAPUT ULTIMUM

De variis Propositionum Censuris.

114.

Dures esse gradus propositionum, quæ non nni subiacent damnationi, habetur ex Concil. Constantiensī sess. 18. ubi damnantur articuli Wiclephi alii *ut notoriè hæretici & à Sanctis Patribus reprobati*: alii *non Catholici, sed erronei, alii scandalosi & blasphemī, quidam piorum aurium of-*

fensivi, plures temerarii ac seditiosi. Quod & dixit sess. 15. damnans propositiones Joan. Hus. Hoc idem colligitur ex Bullis Pii V. & Gregorii XIII. in quibus reprobantur aliquæ propositiones Michaelis Baii, *ut hæreticæ, ut erroneæ, ut suspectæ, ut temerariæ, ut scandalosæ, ut immittentes offensionem in pias aures.* De his igitur à nobis postremo hoc loco dicendum est, ut quod inter utrasque discriminis sit, notitiam

titiam exhibere non prætereamus.

115. Quid sentiendum sit de propositione hæretica evinci potest ex dictis in questionibus de fide; Illa enim erit propositio hæretica quæ immediatè opponitur alteri propositioni revelatæ & ab Ecclesia propositæ, ut credendæ. Qua in re advertendum est, aliud esse propositionem esse hæreticam, & aliud, illam proferentem esse hæreticum. Ut enim propositio hæretica sit, satis est si contraria sit propositioni, quæ de fide tenenda est; *nam ex eo quod res est vel non est propositio vera, vel falsa est*; Ut vero quis sit hæreticus, non sufficit, proferre propositionem contrariam fidei, sed requiritur pertinacia in voluntate, ut dictum fuit.

116. Post propositionem hæreticam occurrit propositio erronea. In explicando discrimine inter utramque non una est Doctorum sententia. Aliqui volunt illam esse propositionem erroneam, quæ licet ex parte objecti non differat ab hæretica, differt tamen ex parte subjecti, ex eo quod illa opponatur quidem veritati, sed sine pertinacia, hæc vero & oppositionem & pertinaciam præferat; sed hoc non potest admitti; etenim Concilium Constantiense in omnibus propositionibus Hus & Wiclephi pertinaciam invenit, & tamen distinxit propositionem hæreticam ab erronea; & Pius V. & Greg. XIII. damnantes Bajum nullam in ipso invenerunt pertinaciam, & tamen plures propositiones ut hæreticas damnarunt; non igitur attendenda est differentia ex parte subjecti, sed ex parte objecti. Aliqui dicunt, propositionem hæreticam illam esse, quæ opponitur veritati expressè revelatæ, quæ demonstrari non possit, v. g. *Deum esse Trinum*, & *Filium esse Incarnatum* erroneam vero illam, quæ opponitur veritati revelabili, quæ tamen demonstrari possit, v. g. *Deum non esse*. Sed neque hoc admitti potest, cum quomodocumque propositio contraria sit alicui revelato semper hæreti-

ca sit, sicut adhesio cuicumque veritati revelatæ, esto demonstrabilis sit, semper spectat ad fidem; Manifestum est hoc, quia si quis negaret Deum esse, nedum inter hæreticos esset recensendus, sed inter Atheos, & si quis negaret animam esse immortalem, quamvis hæc veritas demonstrari possit, tamen ab hæreticis non esset separandus. Quin tamen singulas opiniones & doctrinas exponam, arbitror melius explicari non posse propositionem erroneam ut distinctam ab hæretica, quam dicendo; hanc opponi alicui veritati, quæ ad fidei certitudinem pertinet, illam vero opponi alicui veritati, quæ non ad fidem, sed ad Conclusionem Theologicè certam, spectat, atque ut huiusmodi ab omnibus admittitur.

117. Propositionem illam hæresi proximam appellabimus; quæ licet non opponatur propositioni, quæ propriè & strictè de fide sit, opponitur tamen alicui propositioni, quæ fermè est fide, & proximè accedit ad verum objectum, fidei, atque à plerisque Doctis Viris ita existimatur. Qua in re plurima tu ipse poteris exempla reperire. Hinc sicut dari potest propositio hæresi proxima, ita & potest dari propositio proxima errori.

118. Sequitur propositio piarum aurium offensiva, quam plures non distinguunt à propositione male sonante; Quidquid sit de hoc. Illa est, quæ aliquid indignum & indecens profert in materia religionis, piæ enim aures dicuntur illæ, quæ veram doctrinam & sanctitati legis conformem retinent; nomine autem piarum aurium, non intelligas aures rudium, indoctorum, & eorum fortasse, qui malevoli sunt, sed illorum aures, qui doctrina pollent, & sunt ab omni animi perturbatione sejuncti.

119. Temerariam propositionem quam dices? Adnota quod docet S. Th. 2. 2. qu. 53. art. 3. ad 2. idest, temeritatem esse præcipitationem quamdam aliquid faciendi sine iudicio, vel regula rationis

nis quasi per contemptum ejus, & statim temerariæ propositionis conditionem invenies. Regula autem rationis in re nostra præsertim est aliorum auctoritas. Si igitur aliquid dicatur contra receptam sententiam Doctorum Virorum propositio positivè temeraria erit; si vero quidquam dicatur sine aliqua aliorum auctoritate, aut sine aliqua sufficienti ratione erit temeraria privativè.

120. Propositio scandalosa videtur omnibus aliis propositionibus communis esse, nam certum est, propositionem hæreticam, erroneam, de hæresi suspectam &c. scandalum proferre; at tamen specialiter inspecta illa est, quæ aliis occasionem præbet spiritualis ruinæ; potest autem hæc versari in materia cujuscunque virtutis; & ideo si removeat ab obedientia, sive poenitentia, sive alio pietatis exercitio, propositionis scandalosæ induit naturam. Plurimum hujusce generis propositionum afferri posset exemplum; sed unusquis-

que vir prudens sibi ipsi potest proponere.

121. Tandem, ut aliarum propositionum, quæ dicuntur blasphemæ, impiæ, injuriosæ, schismaticæ, improbabiles, censuram prætereamus, de seditiosa aliquid dicamus, nimirum illam esse, quæ contra Principes, vel contra Rempublicam potest animos incitare; Hæc tamen propositio, nisi aliunde opponatur doctrinæ fidei vel formaliter, vel connexivè, ut inquiunt, non videtur alicui Theologicæ censuræ, sed tantum politicæ subjacere. Postremo adverto eos, quibus propositionibus censuras imponendi cura commissa est, valde cautos & doctos esse debere, alioquin ipsi erronei, temerarii &c. censendi essent. Atque hæc dicta sint ad unius Trinitique Dei, ad Incarnati Verbi, ad Ecclesiæ Catholicæ honorem & gloriam, cujus fidem profiteor immobilem, cujus gratiam exopto permanentem, cujus gloriam Jesu Christi meritis exopto certissimè.

QUÆSTIO UNICA.

De Spe Theologica.

ARTICULUS I.

Quædam ad spem pertinentia.

1.

UM in nullo alio, ex iis quæ exhibituri sumus, opere, qualecunque fuerit, de spe agendi nobis opportunitas danda sit, hic, post quæstiones de Divina Fide, de ea pertractandum esse, non inconsulto existimamus. Est autem procul dubio omnium Catholicorum consensu spes virtus Theologica; hujus enim nomine illam virtutem intelligimus, quæ immediatè versatur circa Deum tum objectum motivum, tum

terminativum, ut inquiunt; Spes autem ita se habet, ut demonstrabimus, ergo. Quare Apostolus uno eodemque contextu 1. ad Corint. 13. loquitur de fide & spe & charitate, atque ideo vel à virtutis Theologicæ dignitate delendæ essent fides & charitas, vel etiam spes adscribenda; Quo pacto autem distinguenda sit ista virtus à spe & charitate, nobis difficile declaratu non est, nam ubicumque diversum objectum motivum reperimus, diversam etiam specie virtutem demonstramus, nisi velimus non solum Philosophica principia, sed etiam Theologiam totam evertere; addere vero possemus saltem à charitate distinctam esse, cum in peccatore spes remaneat charitate destructa.

2. Spem

2. Spem istam virtutem esse perpetuo docuerunt Doctores omnes, & de hac re agit S. Th. 2. 2. q. 17. art. 1. Punctum tamen hoc inficiantur hæretici; Atque ideo contra ipsos paucis est demonstrandum, paucis dico, etenim in aliis locis præsertim de pœnitentia, ubi de actu attritionis, peculiaris sermo continget. Quodnam rogo est hæreticorum fundamentum id negandi? Non aliud, nisi quia est affectus, ut ipsi dicunt, Mercenarius respiciens mercedem ac retributionem; At profecto nullius est momenti; Notum est illud David psal. 118. dicentis: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem.* Notum illud Apostoli ad Hebr. 11. de Moyse asserentis: *Aspicebat in remunerationem.* Quis tamen Davidem & Moysen summis laudibus non attollet? Tandem quem præterit, quod ait Apost. 1. ad Corint. 15. *Abundate in omni opere bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino.* Propter hæc, & alia hujusmodi, Tridentin. sess. 6. can. 31. ita definit. *Si quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.* Et can. 26. sic. *Si quis dixerit, justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare & sperare æternam retributionem à Deo per ejus misericordiam, & Jesu Christi meritum, si bene agendo, & Divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverint, anathema sit.* Huc tandem spectant ea omnia, quæ de gratia Dei necessaria ad actum spei in tractatu de Divina gratia dicturi sumus.

ARTICULUS II.

Quodnam sit objectum materiale Spei Theologicæ.

3. **B**eatitudinem æternam esse objectum spei de quo inquirimus, omnium est Theologorum sententia, juxta illud ad Rom. 5. *Gloriamur in*
Tom. I.

spe gloria secundum spem vitæ æternæ. Sed quia beatitudo alia dicitur objectiva, alia formalis appellatur, dividuntur authores in statuendo, quænam ex istis hujusmodi objectum sit appellanda. Durandus in 3. dis. 26. qu. 2. & Paludanus cum non nullis antiquioribus, sustinent spem non ferri immediatè in Deum, proinde objectum ipsius esse duntaxat beatitudinem formalem, seu actionem, illam per quam consequimur Deum. Cajet. Joan. à S. Th. & Salmant. asserunt, esse tantum beatitudinem objectivam connotata formali tanquam conditione. Tertia sententia, quam docent Scotistæ adhærentibus pluribus Neotericis, existimat, præcipuè esse beatitudinem objectivam, minus vero præcipue formalem, ita ut tamen hæc mera conditio non sit adjudicanda, atque hoc approbasse videtur etiam S. Thom. 2. p. qu. 1. art. 3. dicens: *Rem desideratam & fruitionem illius non esse duos fines, sed unum.*

4. Dicendum primo objectum materiale primum spei Theologicæ esse beatitudinem objectivam.

Prob. Objectum materiale primum spei Theologicæ debet esse aliquod divinum, & illud bonum, quod est ultimum nec refertur ad aliud, sed omnia referuntur ad illud, sed ita se habet sola beatitudo objectiva, seu Deus ipse, quem speramus, ergo, prima pars maj. constat, cum omnes virtutes Theologicæ sint divinæ. Secunda patet ex dignitate objecti primarii. Minor declaratur ex quo beatitudo formalis, utpote nostra actio, sit quid creatum, & referatur ad Deum possidendum, proinde &c. Confirmat. primo quia quælibet virtus Theologica immediatè in Deum ipsum tendere debet, nec alia ratione excludunt Theologi a numero Theologicarum virtutum religionem, nisi quia religio non tendit in Deum immediatè, & ut objectum quod sed solum mediatè, & ut objectum cui idest ut materiam nostrorum

rum actuum, ergo cum fides sit virtus Theologica debet immediatè tendere in Deum, ideo &c. Confirmat. secundo. Illud est objectum spei in via, quod est objectum fruitionis in patria, sed objectum fruitionis in patria est Deus ipse, ergo. Totum hoc colligitur ex Divina Scriptura; Gen. 15. ubi dicitur. *Ego sum merces tua magna nimis.* Et ex S. Augustino lib. 22. de Civit. cap. ultimo, ubi ait; *Premium virtutis erit ipse qui seipsum promisit.* Unde merito S. Th. 2. 2. q. 17. art. 5. in corp. concludit; *Spei, in quantum est virtus, principale objectum est Deus.*

5. Dicendum secundo; objectum materiale adæquatum spei, prout complectitur primarium, & secundarium, sunt omnia bona supernaturalia, & aliquo modo etiam naturalia, prout ad æternam beatitudinem nos possunt conducere.

Prob. Eadem virtus, quæ fertur in finem, fertur etiam in media necessaria ad finem, sed omnia bona supernaturalia, & naturalia sunt media necessaria ad finem, videlicet ad Deum assequendum, quem speramus, ergo eadem virtus, idest spes, debet in bona supernaturalia & naturalia ferri, in illa quidem tanquam in media condigna & proxima, in hæc vero, tanquam in media quasi de congruo, & remota, vel quatenus auferre possunt impedimenta ad beatitudinis assequutionem, vel quatenus cum gratia possunt nos ad ipsam comparandam adjuvare. Sed quantum ad bona supernaturalia, apertè evincitur ex sacris paginis. Siquidem habetur ad Hebr. 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur.* Ex Ambros. lib. de poenit. cap. 1. *Nemo potest agere poenitentiam nisi speraverit indulgentiam.* Et Tridentinum sess. 6. definit unam ex dispositionibus ad iustitiam esse spem veniæ. Tandem. Quod est divinarum promissionum materies, est etiam spei objectum, sed omnia bona supernatu-

ralia, & etiam temporalia sunt divinarum promissionum materies, ergo; atque hic aptari possunt ea omnia, quæ dicta sunt de objecto fidei. Colligitur ex hoc, quo pacto beatitudo formalis non sit mera conditio, cum, si alia bona supernaturalia pertinent ad objectum spei, nec sunt meræ conditiones, hoc potiori jure de beatitudine formali dicendum sit, ut alias rationes praterream, nec enim de hac re placet difficultatem proponere, cum potius in diverso loquendi modo tota controversia versetur.

6. Oppones 1. contra primam, spes pertinere debet ad amorem concupiscentiæ, alioquin, si ad amorem amicitæ, a charitate non distingueretur, sed Deus in se nequit esse objectum amoris concupiscentiæ, ergo nequit esse objectum spei. Prob. mi. Si Deus in se posset esse objectum concupiscentiæ, amari posset propter nostram utilitatem, sed hoc non, quia esset ordinem rerum pervertere, ergo. E contra, cum beatitudo formalis sit aliquod bonum creatum, hæc hujusmodi amore desiderari poterit, proinde hæc erit objectum spei. Confirmat. Illud est objectum amoris concupiscentiæ, quod bonum est concupiscenti, sed Deus in se non est quid bonum concupiscenti, est vero operatio, ergo. Minor ostenditur. Sol non est bonus frigescenti, vel panis esurienti secundum se, sed propter operationem, & hoc, quia quæ sunt a supposito distincta non sunt bona supposito nisi propter operationem, Deus autem est distinctus a nobis, proinde non est bonus nobis, nisi prout per operationem nobis conjungitur. Præterea. Qui v. g. scientiam desiderat, non desiderat immediatè res, quas scire potest, sed operationem illam, per quas res contemplatur, alioquin qui desideraret scientiam de peccatis, desideraret ipsa peccata, ergo qui sperat beatitudinem, non sperat immediatè Deum, sed operationem, qua

qua Deum consequitur. Ideo &c.

7. Respon. Conc. maj. ne. mi. ad prob. dis. maj. posset amari propter nostram utilitatem, idest ut bonum nobis conc. ut bonum propter nos ne. maj. è contra dis. mi. Aliud est velle bonum alicui, & aliud velle bonum propter aliquem; amare Deum tanquam bonum propter aliquem, est deordinatè amare, quia est illum, ad quem diriguntur omnia, ad aliud dirigere, neque frueremur Deo, sed uteremur, de quo amor ait S. Augustinus alibi a nobis adductus, *Per-versus est amor uti fruendis, & frui utendis*, amare tamen Deum tanquam bonum alicui est rectè amare, & sic illum amamus per spem ut bonum nobis, non tamen propter nos, de quo amore inquit Augustin. in manuali cap. 10. *Accende me Domine voluntate & concupiscentia tua, quia sancta est & bona*. Et ps. 83. legitur. *Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini*. Amat quidem etiam beatitudo formalis, attamen ut minus principaliter, & ut medium ad finem juxta dicta, quibus addo, quod sicuti, licet Deus conjungatur nobis per bona creata, non tamen est bonum nostrum propter ipsa, immo ista sunt bona, quia nos Deo conjungunt, ita, licet Deus conjungatur nobis per beatitudinem formalem, non est tamen bonum nostrum propter ipsam, sed ista est bona, quia nos Deo conjungit. Ad confir. qui sustinent beatitudinem formalem, seu operationem esse meram conditionem facillime respondent; inhærendo tamen nostræ doctrinæ, conc. maj. dis. mi. sed sola operatio tanquam objectum secundarium & ut medium conc. tanquam objectum primum ne. mi. & conf. & sic explico adducta exempla; quamvis dici posset, res illas similesve ad nostrum usum datas esse, idcirco sunt propter nostram operationem, e contrario Deus non est propter nostrum usum, sed modo opposito. Ad aliud ne. maj. quæ solum est vera de rebus,

Tom. I.

quas scire possumus, secundum esse reale, non secundum intentionale, & hoc pacto qui desiderat scientiam peccatorum, desiderat ipsa peccata.

8. Ob. secundo; objectum spei est aliquid futurum, sed Deus in seipso non est aliquid futurum, est tamen visio Dei, ergo. Rursus. Deus non est objectum spei nisi ut possidendus, sed ut possidendus reduplicat visionem, ergo non est objectum spei nisi per visionem, ideo hæc est ratio illa, in quam spes immediate tendit. Ulterius. Objectum desperationis est æterna beatitudo, quam quis consequi desperat, ergo objectum spei est ipsa beatitudo, quam quis sperat, non vero Deus. Consequentia tenet, quia contraria versantur circa idem. Tandem. Idem est objectum spei, quod quando est obtentum, est objectum delectationis, sed objectum delectationis non est Deus in se, sed consequutio Dei, ergo objectum spei non erit Deus in se, sed consequutio, seu visio Dei.

9. Resp. conc. maj. dis. mi. in seipso relate ad se conc. relate ad nos ne. mi. & Conf. sicut enim modo est nobis absens, ita est futurus nobis præsens, hujusmodi autem futuritio non est imperfectio in Deo, sed in nobis, sicut absentia. Ad 2. transf. indist. maj. dis. mi. reduplicat visionem, itaut visio sit propter possidendum Deum conc. itaut possessio sit propter visionem ne. mi. & conf. Ad 3. ne. ant. nisi sumatur æterna beatitudo pro objectiva, desperant enim damnati, sicut & tristantur de Deo non assequendo, nec sibi ultra futuro; & per hoc patet ad ultimum.

ARTICULUS III.

De objecto formali spei.

10. **I**N statuendo objecto formali hujusce virtutis valde inter se dividuntur authores, & si omnia singulatim placeret afferre, nimis diuturno

calamo indigeremus. Docent aliqui, esse Deum ut bonum increatum supernaturale, sed arduum, & sic spem a charitate distingui, cum charitas feratur in Deum solummodo ut bonum increatum supernaturale, proinde pertinere ad charitatem amare & desiderare Deum, & ea quæ conducunt ad Deum, ad spem vero dumtaxat sperare. Tribuitur hæc sententia Durando, Cajetano, Paludano, immo etiam Sancto Tho. 2.2. q. 17. art. 1. in corp. ubi ait. *Objectum spei est bonum futurum, arduum &c.* Docent alii, esse Deum ut paratum ad nobis auxiliandum, seu divinum auxilium, in quo proinde involvitur omnipotentia, per quam possit adjutorium ferre, tum etiam misericordia & fidelitas in promissis suis, per quam velit nobis auxiliari. Ita sentiunt Thomistæ, quos sequuntur Vasquez, Meracius & Turrianus, atque hoc innuitur ab Angelico loco citato, ubi ait. *Spes nostra attingit ad ipsum Deum, cujus auxilio inititur.* Et alibi, præsertim q. unica de spe art. 1. in corp. quamvis inde dividantur in decernendo, utrum misericordia & fidelitas se habeant, ut inquit ipsi, de præsupposito & ut conditiones, vel ut formale motivum, ut communiter asserunt primi. Docent tandem alii, esse Deum, ut summum bonum amabile amore concupiscentiæ quasi in commodum amanti seu ut bonum nobis. Ita sentiunt Scotistæ, quos cum Suarez sequuntur plures Recentiores, atque hoc traditur expressè a Subtilis. in 3. dis. 26. q. unica §. *Contra illam opinionem.* Immo hanc arbitror fuisse etiam S. Thomæ sententiam, nam superiori q. art. 8. inquit. *Ille, qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit,* & infra adducit verba S. Augustini super primam Canoniam Joannis. *Spes introducit ad charitatem, in quantum aliquis sperans remunerari a Deo, accenditur ad amandum Deum.*

11. Dicendum 1. Deum ut bonum.

arduum non esse objectum spei.

Prob. Si de aliquo objecto spes esse potest, quin tamen detur arduitas, Deus ut bonum arduum non est objectum formale spei, sicuti si de aliquo objecto posset esse fides, quin daretur divina revelatio, hæc non esset objectum formale fidei, sed dari potest spes de aliquo objecto, quin tamen detur arduitas, ergo. Prob. mi. Supponamus Deum, ut fieri potest, revelare alicui, se habiturum aliquam rem temporaneam, vel etiam salutem æternam, revelatarius sicut certo crederet, ita certo speraret, nec tamen in hac hypothesis aliqua daretur arduitas, ergo. Et profecto, quocumque modo hæc arduitas explicetur, nunquam probabitur ad objectum formale spei pertinere, immo neque ut conditionem, nisi ex accidente. Perpendamus quamcumque partem. Si collocetur in divisione partis sensitivæ & rationalis; contra est; in Angelis, & in Homine pro statu innocentie non erat hujusmodi divisio, & tamen erat spes; si in dignitate boni supernaturalis sperati; contra est, quia cum hac arduitate habetur etiam charitas, itaque per ipsam a spe non posset distingui; rursus habetur desiderium, quod tamen differre debet a spe, cum licet spes sine desiderio esse non possit, potest tamen desiderium esse, sine spe, ut constat in infirmo, qui sanitatem desiderat, licet ipsam desperet. Si in aliqua alia difficultate, contra est, ultra dicta hæc potius a spe retrahere deberet; & cum spes sit actus procedens a voluntate tendere debet in bonum, non in difficile, nisi fortasse tanquam in conditionem, sicut dictum fuit de obscuritate per ordinem ad actum fidei, & quidem non conditionem necessariam ex parte objecti formalis juxta mea principia, ergo ex nullo capite probari potest, Deum ut bonum arduum esse objectum formale spei.

12. Neque dicas spem esse non posse de

de illo bono quod certissimè obtinendum est, sicut nec timor de illo malo, quod certissimè vitandum est; & rursus hoc pacto excludi motum desperationis, ergo & motum spei, cum desperatio & spes circa idem objectum versari debeant. Contra enim: negatur ant. & ejus paritas. Siquidem securitas de vitando malo aufert malum, quod est objectum timoris, at securitas de obtinendo bono non adimit bonum, quod est objectum spei, sed firmat; & certè animæ in purgatorio existentes propter securitatem vitandæ gehennæ non timent, & tamen sperant, licet certæ sint, æternam gloriam esse obtenturas. Ex hoc collige disparem rationem pro secundo argumento. Sed quidquid dici possit, ad summum probabitur, arduitate esse ex parte objecti materialis, nunquam formalis. Major difficultas est inter Scholas S. Thomæ, & Subtilissimi in alio puncto.

13. Dicendum secundo. Deum, ut paratum ad auxiliandum, vel ut omnipotentem & fidelem non esse objectum formale spei.

Prob. Deus auxilians (in quo includitur omnipotentia & fidelitas, per quam possit, velit, & promiserit auxiliari) pertinet ad causam extrinsecam, & effectricem, quæ una simul cum homine concurrat ad actum spei, quod convenit cuicumque actui supernaturali, sed hoc dato non spectat ab objectum formale spei, ergo. Mi. ostenditur in omnibus aliis actibus, non enim adinvenitur aliquid, quod concurrat cum facultate ut causa effectrix, & sit simul ratio motiva, qua ratione excludunt etiam Thomistæ habitum fidei, ac Dei auxilium à ratione formali motiva fidei, ut in proprio loco dictum fuit; Mai. autem ultra dicta traditur ab ipso Sancto Thoma, cujus qu. 17. art. 4. in corpore verba sunt ista. *Auxilium, per quod quis sperat illud bonum obtinere, habet rationem causæ efficientis.* Rursus art. 5. dicit; *spem esse virtutem, quia attin-*

Tom. I.

git primam causam efficientem; in quantum ejus auxilio inititur.

14. Confirmatur. Objectum formale cujuscumque actus voluntatis debet esse aliquid sub ratione boni, sicut objectum formale cujuscumque actus intellectus debet esse aliquid sub ratione veri, quod vero bonum hoc comparandum sit hoc vel illo modo, istis vel illis viribus, rationem formalem non variat, ut patet in sanitate, quæ appetitur, & expectatur ab ægroto sive per medicinam, sive per aliud medium, ergo cum actus spei pertineat ad voluntatem, debet habere pro objecto formali aliquid sub ratione boni, quod vero bonum hoc possit haberi tantum per Deum paratum ad auxiliandum juxta omnipotentiam, misericordiam & fidelitatem suam, nequit ad rationem formalem pertinere.

15. Dicendum propterea tertio. Objectum formale spei esse Deum ut summum bonum, amabilem amore concupiscentiæ, idest ut bonum nobis.

Prob. Id statuendum est tanquam objectum formale spei, per quod spes constituitur virtus Theologica, & distinguitur à qualibet alia virtute Theologica, atqui per Deum, ut summum bonum, amabilem amore concupiscentiæ, seu ut bonum nobis, spes constituitur virtus Theologica &c. ergo. Prob. mi. quoad primam partem, spes attingens Deum ut summum bonum, amabilem &c. fertur immediatè circa Deum ut authorem supernaturalem, qui est beatitudo nostra, sed nihil amplius requiritur ad virtutem Theologicam, ergo. Prob. eadem mi. quo ad secundam partem. Hoc pacto distinguitur spes à fide, cujus objectum est prima veritas in dicendo, distinguitur à charitate, cujus objectum est Divina bonitas in se & propter se, amabilis amore amicitiae; ergo. Assertum nostrum aperte insinuavit Sanctus Anselmus de casu diab. cap. 4. distinguens circa bonum increatum duplicem amorem, unum, quo amatur affectu justitiæ, di-

A a a 3

ligen-

ligendo Deum propter se, & dicitur charitas, alterum, quo amatur affectu commodi, diligendo illum, ut bonum sibi, & dicitur spes.

16. Confirm. Objectum formale fidei est Divina veritas ut relata ad credentem, ergo objectum formale spei est Divina bonitas ut relata ad sperantem; & quemadmodum Divinam veritatem, referri ad nos, non est inconveniens, quia ita ad nos refertur, ut nos Deo jungat, ita inconveniens non est, Divinam bonitatem ad nos referri, quia pariter nos Deo conjungit; idcirco finis hujus relationis non est in nobis, sed est in Deo, in cujus unione perficimur ultimo; Ex quo sic novum argumentum conficio. Ratio formalis, propter quam beatitudo ut obtenta delectat, est, quia est bona & conveniens obtinenti, ergo ratio formalis, propter quam beatitudo obtinenda speratur, est, quia est bona & conveniens speranti, proinde &c.

17. Ob. 1. authorit. S. Th. qui hic art. 1. ait: *In quantum speramus aliquid ut possibile nobis per Divinum auxilium, spes nostra attingit ad Deum, cujus auxilio inititur.* Et alibi inquit, ita se habere ad spem auxilium Divinum, sicut ad fidem prima veritas revelans, ergo si hæc est objectum formale fidei, illud erit objectum formale spei. Expressius hoc habetur in Concil. Trid. sess. 6. cap. 13. hæc definiente: *De perseverantiæ munere nemo sibi aliquid certi absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent.* Ergo ratio formalis sperandi est auxilium Dei; quod etiam ratione sic declaratur. Illud est objectum formale spei, per quod satisfacimus interroganti cur speremus, sed dicendo, speramus, quia Deus omnipotens est, ut auxilium ferat, & fidelis est ad servanda sua promissa auxilium ferendi, ergo. Præterea. Sicut objectum formale fidei est aliquod attributum Divinum, ita ob-

jectum formale spei debet esse aliquod attributum Divinum, sed hoc non potest aptius assignari, quam omnipotentia & fidelitas Divina, ergo.

18. Resp. Quidquid sit de mente S. Thomæ, à nobis oppositum probatum esse; sed quid Sanctus Doctor senserit habes in prob. secundi asserti, & juxta ea explica. Secunda autoritas, quæ habetur in quæst. disputatis qu. unica, de spe art. 1. parvi facienda est, cum ibi ex instituto non agat, sicut in summa, in qua nobis favet. Tridentinum loquitur de Divino auxilio se habente, tanquam medio necessario & principio effectivo, non sic formali, ultimo, & motivo; Per hoc patet, quid dicendum rationi; Sic enim respondentes satisfacimus interroganti afferendo causam efficientem nostræ spei, & medium, quod obtinere speramus, ut inde consequamur beatitudinem & Deum ut bonum nobis. Ultimum non tenet. Ut enim virtus sit Theologica, non requiritur, quod habeat pro objecto formali aliquod peculiare Dei attributum, sed sufficit, si habeat aliquod Divinum, ut patet in charitate; Caterum si pro omnipotentia & fidelitate danda esset specialiter virtus Theologica, cur non pro aliis attributis, & sic tot essent virtutes Theologicae, quot sunt attributa Divina.

19. Ob. 2. Admissa sententia nostra actus spei esset naturalis, sed hoc non est dicendum, ergo. Prob. major. Amor concupiscentiæ vel est amor proprius, vel oritur ab amore proprio, sed ita est actus naturalis, nihil enim magis naturale, quam amare se ipsum, & proprium commodum, ergo. Quod si responderes, hominem se amare supernaturaliter, quia amat proprium commodum & se ipsum, sed per ordinem ad Deum, ut ipsi jungatur tanquam auctori supernaturali. Contra est. Hoc pertinere ad charitatem, sicut si quis vellet beatitudinem alteri, charitatis esset officium.

20. Resp. ne. maj. ad prob. dis. maj. vel

vel est amor proprius, vel oritur ex amore proprio per ordinem ad bonum supernaturale conc. ad bonum naturale ne. maj. Certè amando Deum, ut bonum nobis, amamus nos ipsos, ita enim uniri Deo est perfectio nostra, at tamen non sistimus in nobis, nec amamus nos secundum perfectionem naturalem, sed supernaturalem, idcirco amor iste quantumvis proprius, est supernaturalis, juxta dicta in prob. Non inficior quidem, supponere etiam amorem nostrum naturalem, sed non alio modo, nisi quo gratia supponit naturam, & quemadmodum mater amando filium propter naturalem conjunctionem, quam habet cum illo, si ipsi desideraret bona supernaturalia, desiderium hoc esset supernaturale, ita in casu nostro. Ad instantiam; dispar est ratio, quia si quis velit beatitudinem alteri, jam vult amore benevolentiae, ac amicitiae, proinde ad charitatem pertinet, at si quis velit beatitudinem sibi, illam vult amore concupiscentiae, quia vult ut bonam sibi. Non nego tamen, aliquem posse sibi velle beatitudinem ex officio charitatis, si vellet illam non ut bonam sibi, sed ad Dei honorem & excellentiam propter se, sicut etiam posset quis velle beatitudinem alteri ex motivo spei, si vellet eo titulo, quo speraret, beatum illum sibi esse profuturum; unde antec. generatim loquendo est falsum; & ecce duobus ferme verbis resoluta difficultas illa, quam promovent authores, utrum quis possit sperare alterius beatitudinem.

A R T I C U L U S IV.

An, si Deus revelaret alicui propriam damnationem posset revelatarius sperare.

21. **N**egant plures Theologi possibilem hypothesein, in qua Deus alicui reprobo ejusdem damnatio-

nem revelet. Ita S. Bonavent. Altisiodor. & Argentina; concedunt alii, itaut tamen si fieret, non esset absolute, sed conditionate & comminatorie, eo modo quo revelata fuit Ninivitarum subversio; ita frequenter Thomistae, & aliqui recentiores. Alii vero hoc concedunt, si sermo sit de peccatore, non autem de justo; ita praesertim Coninch. sed quidquid sit de hac re, de qua non placet peculiarem instituere difficultatem; quaeritur, an supposito, quod Deus alicui propriam damnationem revelaret, posset adhuc revelatarius spe Theologica sperare beatitudinem. Fateor, nostrorum temporum Theologis quaestionem hanc omnino inanem esse; nec reluctor; antiquitatis tamen obsequio eam pertractabo.

22. Plures sententiae, & modo omnino diverso explicatae ab authoribus proferuntur. Negant Thomistae omnes, posse in hoc casu haberi actum spei, immo licite & sine ullo peccato desperare posse, cum nemo ad impossibile teneatur, & cum Thomistis ita concludunt Suarez, Puteobonell. Coninch. Amicus ex Neotericis; ex Scotis. vero Pontius. Affirmant satis communiter Scotistae cum Vulpio & Aretino, quibus adherere videtur Ariaga & Ripalda, quamvis cum talibus limitationibus, ut litem hanc ad difficultatem de nomine revocare, dubium non superfit. Mastrius vero sequens Becanum triplicem statum distinguit, vel enim potest alicui revelari propria damnatio ex sola Dei voluntate nullo habito ad mala opera respectu, & hac revelatio potius impossibilis dicenda est, cum licet non repugnet ex parte divinae omnipotentiae, supremique dominii, repugnare tamen videatur ex parte summae bonitatis divinae neminem reprobare volentis nisi ex demerito; vel fieri potest propter peccata praeterita, quibus nolit Deus veniam impertiri, nec dare auxilia congrua ad poenitentiam; vel tandem propter peccata futura, quae quis

quis liberè patraturus est; si in secundo sensu accipiatur, asserit, revelatarium hunc nec teneri ad sperandum, nec posse sperare; si tamen in tertio, concludit oppositum, cum liberè peccabit, proinde habebit auxilia sufficientia ad non peccandum, immo posset ea petere, ac sperare, proinde etiam sperare beatitudinem, sicuti peccati futuri vitationem. Nihilominus tamen, si hæc doctrina bene perpendatur, quamvis subtiliter inventam, & ad plura argumenta solvenda perutilem non inficior, satis ardua difficultate non caret, quam sic propono. Non potest sperare, qui propriæ damnationis revelationem habet propter peccata præterita, ergo neque potest sperare, qui revelationem haberet propriæ damnationis propter peccata futura. Prob. conf. ideo posset sperare, qui propter peccata futura propriæ damnationis revelationem haberet, quia liberè committeret peccatum damnationem includens, sed etiam qui commisit peccatum liberè omittet poenitentiam de peccatis præteritis, propter quæ damnabitur, ergo. Si minor conceditur, asseratur disparitas, si negetur, probo. Qui commisit peccata propter quæ damnabitur, a Deo derelinquetur quoad auxilia efficacia, non quoad sufficientia, sic enim satis intelligitur infallibilis ejus damnatio, sed ita liberè omittet poenitentiam, sicut qui damnabitur propter peccatum futurum, liberè committeret tale peccatum, ergo. Neque dicatur, non esse potestatem antecedentem ad peccata præterita, cum non sint amplius in hominis facultate, Contra enim. Si homo habet potestatem antecedentem ad committendum peccatum futurum, quare carebit potestate antecedente ad poenitentiam agendum de peccatis præteritis? Non est quidem in hominis potestate, ut faciat, peccata præterita non fuisse, est tamen in ejusdem potestate, ut de ipsis poenitentiam agat, quam tamen posita dicta revelatione

omittet, sed liberè omittet; hac de re.

23. Dicendum posita revelatione propriæ damnationis nequit quis æternam sperare beatitudinem.

Prob. Si desit objectum formale spei nequit haberi spes, sed posita revelatione propriæ damnationis deest objectum formale spei per respectum ad beatitudinem, ergo. Maj. patet inductione; prob. mi. posita revelatione propriæ damnationis deest ipsa beatitudo ut bona revelatario, sed hæc est objectum formale spei ex dictis in anteced. ergo. Quod argumentum mutatis terminis promoveri potest in quacunque sententia.

24. Dices. Ergo posita hac revelatione de nullo objecto poterit esse spes Theologica; prob. ablato objecto formali spei non potest haberi spes, sed posita hac revelatione est ablatum objectum formale spei, ut habetur in argumento, ergo. Sed contra, ablato objecto formali spei quoad omnia spem haberi non posse negari non potest, si tamen sit ablatum quantum ad unum, non quantum ab omnia concedi non potest; In hac autem hypothesis non remanet amplius Deus ut bonus in æterna patria possidendus, remanet tamen ut bonus quantum ad alia, ideo &c.

25. Videtur tamen argumentum satis validum promoveri posse; etenim, ablata beatitudine aufertur objectum primarium spei, sed ablato objecto primario spei nullo modo remanet spes, ergo. Hoc patet præsertim in Thomistarum sententia, dicentium nihil posse credi fide Theologica, quod non referatur ad objectum primarium fidei Theologicæ, ideo negant, revelationem privatam esse sufficiens objectum motivum fidei.

Respondeo tamen, in hac hypothesis ad summum destrui spem ut Theologica de facto est, non tamen ut absolute Theologica est, quia adhuc revelatarius posset credere, diligere Deum, & panitere etiam ut oportet, rursus plura pec-

peccata vitare, quare in hac suppositione objectum primum spei essent dona supernaturalia, quibus Deus se nobis communicaret, naturalia vero ut ad ipsa conducentia essent objectum materiale secundarium.

26. Confirm. Alia ratione communi. Objectum spei debet esse non aliquid mere possibile, sed futurum, ut spes distinguatur a simplici desiderio, & a delectatione, ergo ad sperandum requiritur iudicium prudens practicum, quo quis existimet, rem esse futuram, sed posita revelatione propriae damnationis, beatitudo non est futura, nec haberi potest iudicium prudens, & practicum, quo quis existimet, illam esse futuram, ergo. Idem dicas de cognitione suasiva, ad quam recurrit Ripalda.

27. Ex his habes; quo pacto non teneat argumentum illud tritum, Revelatarius in data hypothesis potest consequi beatitudinem, ergo potest illam sperare; etenim, ut aliquis possit rem consequi, satis est rem illam esse possibilem, ut autem possit sperare, necesse est rem illam esse futuram, si non in re saltem in apprehensione, ex qua oritur iudicium illud de quo supra; quare potest quidem salutem consequi, sed potentia solum antecedente conjuncta cum impotentia consequenti sibi certissime nota. Falsum propterea est plus requiri ad posse salvari, quam ad posse sperare, sicuti plus requiritur ad actu salvari, quam ad actu sperare, verum siquidem est antec. sed consequentia falsa, nec tenet argumentum ab actu ad actum, & a potentia ad potentiam, quando cetera paria non sunt, ut res se habet in casu, nam actu salvari explicat potentiam antecedentem & consequentem reductam ad actum, ita ut objectum sit praesens, & actu possideatur, quod plus est quam objectum esse tantum futurum, ut requiritur ad actum spei, è contrario posse salvari aliud non postulat nisi objectum possibile, ut di-

ctum est, posse vero sperare &c.

28. Neque dicas contra confirmationem, posse revelatarium dissentiri huiusmodi revelationi, aut saltem assensum suspendere, proinde posse non habere iudicium certum propriae damnationis. Contra enim; respondent aliqui, quaestionem fieri in hypothesis, qua quis dictae revelationi assensum prebeat, quam responsionem nec reprobo, nec approbo; sed dico, quod si dissentiretur, hoc procederet tantum ex infidelitate & imprudentia, proinde spem Theologicam habere non posset, ex quo autem posset assensum suspendere, non per hoc sequeretur, habere posse iudicium prudens oppositum, quo existimaret beatitudinem sibi fore futuram, ut ad spem necessario requiritur.

29. Ob. primo. Iste revelatarius posset vitare peccatum futurum, propter quod ex habita revelatione damnabitur, sicut & potest agere poenitentiam de peccato praeterito, ergo etiam poterit sperare; ant. patet, quia tenetur ad illud vitandum, & non vitando peccaret; prob. consequentia si potest vitare peccatum futurum, & poenitentiam agere de praeterito, potest remove impedimentum spei Theologicae, sicut enim propter peccatum futurum, vel propter impoenitentiam, contingit damnatio, & aufertur spes, ita per posse remove peccatum futurum, & apponere poenitentiam de praeterito redditur spes, seu posse sperare.

Responsio constat ex dictis. Omnia enim illa potest potentia solum antecedente conjuncta cum impotentia, consequente sibi certissime nota; ut autem teneatur ad vitandum peccatum futurum, & poenitentiam agendam de praeterito sufficit sola potentia antecedens, sicut sufficit ad libertatem.

30. Ob. secundo. Posita revelatione propriae damnationis potest quis efficaciter proponere, se vitaturum peccatum, propter quod damnabitur, ergo poterit

poterit sperare se vitaturum, ergo etiam sperare beatitudinem. Conf. de facto post revelationem negationis speravit Sanctus Petrus se non negaturum, ergo a pari.

Resp. damnationis revelationem, vel factam esse propter hoc determinatum peccatum, vel propter peccatum indeterminatè. Si primum ne. ant. quia certo cognoscet se non vitaturum. Si secundum conc. sed dispar est ratio, quia propositum vitandi peccatum, cum sit de bono honesto etiam se junctum ab æterna beatitudine, semper est prudens, & præceptum non peccandi, utpote negativum, obligat semper, & pro semper, spes vero non peccandi, vel non consequendi beatitudinem ita non se haberet, immo neque teneretur quis ad sperandum, nec desperando peccaret; & certe plus requiritur ad sperandum, quam ad proponendum, proponimus enim prudenter vitationem omnium peccatorum venialium, nec tamen illam speramus. Ad confir. vel Sanctus Petrus non credidit, revelationem illam fuisse absolutam, sed mere comminatoriam, & ad probandum ejusdem spiritum, unde dixit, *Etiam si oportuerit, me mori tecum non te negabo*, vel speravit tantum spe humana, ideo fuit reprehensus a Christo.

31. Dices contra responsionem, primo argumento; atqui revelatarius adhuc teneretur ad sperandum, ergo. Prob. sub mi. Si Deus revelaret alicui, se esse occisurum Petrum, aut à se restitutionem non esse faciendam, adhuc teneretur ad non occidendum, & ad restitutionem faciendam, ergo à pari. Rursus; adhuc urgeret obligatio servandi legem, & eligendi media necessaria ad salutem, ergo adhuc urgeret obligatio sperandi.

Sed contra ne. sub. ad prob. dispar est ratio, quia in primis casibus adhuc servatur libertas, cum non sit ablata materia, circa quam versatur tam occisio Petri, quam restitutio, cum utra-

que pertineat ad conformitatem legi naturali, & ad justitiam; at posita revelatione damnationis est ablata materia circa quam versatur actus spei per ordinem ad beatitudinem, proinde &c. Hinc castigatius loquendo, censerem, hujusmodi impotentiam non esse intrinsecam voluntati, sed extrinsecam, idest ratione objecti, quod non esset, & ut non extitutum cognosceretur. Ad additum dico, urgere obligationem servandi legem, & eligendi media &c. non ad finem beatitudinis, sed ad alium finem, nimirum ob conformitatem naturæ rationali, & vitandam majorem poenam, cui legem non observando subjaceret. Quare beatitudo non est finis legis adequatus.

32. Urgebis. Posita revelatione beatitudinis quis timere potest, ergo posita revelatione damnationis quis sperare potest. Ant. prob. exemplo Sancti Pauli, cui licet facta fuerit revelatio propriæ salutis, adhuc dubitabat.

Sed contra. In primis, an fuerit facta S. Paulo revelatio absoluta non satis constat, nec ullus textus afferri potest ad hoc probandum, non enim dixisset, *ne cum aliis predicavero, ipse reprobus efficiar*. Deinde; Ipsi revelata fuit æterna salus, sed opponentibus se occasionibus quas timeret, ideo corpus suum castigabat, atque in servitutem redigebat. Demum. Esto certus esset finalis perseverantiæ, certus tamen non erat, se vitaturam alia peccata, quibus Deo ferre posset injuriam. Cæterum, argumentum non bene procedit; deberet sic confici. Posita revelatione beatitudinis adhuc posset quis desperare, ergo posita revelatione damnationis adhuc posset quis sperare, sed tunc negaretur antecedens, immo ex illo negato fit argumentum, quo nostrum roboretur assertum. Ratio autem est, quia spes & timor non opponuntur, sed spes & desperatio, quia spes certitudinem habet si referatur ad subjectum suum, non sic si referatur ad suum ob-

jectum

jectum satis enim est si istud probabiliter apprehendatur futurum.

33. Replicabis. Ergo in hoc casu licitum erit desperare, immo quis necessario desperabit; Si enim sperare non potest, desperet necesse est.

Sed contra. Desperatio ex duplici capite oriri potest, vel quatenus concipitur ex defectu proprio, ita ut quis damnandum se noverit ex propria culpa, & sic concedo quod dicitur in argumento, vel ut concipitur Deus impotens & nolens eum salvum facere, & sic nego, ita enim desperatio est ab intrinseco mala, proinde nunquam licita; Ad additum, transeat, sed nihil potest inferri, non enim damnabitur propter illum actum desperationis, quæ peccatum non esset.

34. Ita probato asserto nostro & rejectis argumentis contrariis placet id afferre, quod ex S. Augustini doctrina decerni potest; ait autem S. Doctor 21. de Civit. cap. 15. *Si certo sciret Ecclesia, qui sint reprobi & damnandi, non plus pro illis oraret, quam pro diabolo,* & 11. Gen. ad Lit. cap. 17. inquit: Pri-

mus Angelum non præscivisse suum casum, quia non potuisset perseverantiam sperare. Idem docet Asel. de casu diaboli c. 21. ergo idem dicendum de illo, cui facta fuisset propriæ damnationis revelatio.

35. Totam tamen controversiam inter Scholasticos fortassis ego componerem, si dicerem, in data hypothese posse revelatarium sperare ab intrinseco, non posse ab extrinseco; posse primum, quia per revelationem factam, non est mutata facultas, non posse secundum, quia est mutatum immo ablatum objectum, & sic servabitur, quo pacto possit quis absolute servare præcepta, & efficaciter proponere se eadem servaturum; Hoc totum valet in principiis meis, juxta quæ sustineo non esse intimam connexionem inter causam & effectum, inter potentiam & objectum, unde eadem intrinseca libertas & facultas, quæ prius erat, remanet etiam post factam damnationis revelationem, & solum ab extrinseco aufertur. Quæ omnia iterum Ecclesiæ infallibilitati subjicio.

F I N I S.

ERRATA

- P** Ag. 1. credituros
 2. in quis
 10. qua
 16. proferre
 17. quod
 23. haberet
 36. quæ
 80. quærebatur
 81. præsentia
 112. &
 139. sed
 153. nunc
 216. nostram
 243. a Deo
 252. divinis
 294. instructo

Cetera facili negotio agnoscentur.

CORRIGE.

credituras
 in quibus
 quam
 præferre
 quas
 haberent
 qui
 querebatur
 præsertim
 ut
 seu
 non
 nostrum
 a Rege
 divitiis
 instructus

Venerius, Fortunatus

Rectae fidei Cardines

Bd.: 1.

Roma 1736

2 Dogm. 340-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10325830-5